DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

1980 SONRASI TARIM POLİTİKALARININ KIRSAL ALANDAKİ YAPISAL DÖNÜŞÜM ÜZERİNE ETKİLERİ: AYDIN-DALAMA ÖRNEĞİ

Neriman YÖRÜR

Aralık, 2008
İZMİR

1980 SONRASI TARIM POLİTİKALARININ KIRSAL ALANDAKİ YAPISAL DÖNÜŞÜM ÜZERİNE ETKİLERİ: AYDIN-DALAMA ÖRNEĞİ

Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Doktora Tezi

Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Şehir Planlama Anabilim Dalı

Neriman YÖRÜR

Aralık, 2008

İZMİR

DOKTORA TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

NERİMAN YÖRÜR, tarafından **PROF. DR. SEZAİ GÖKSU** yönetiminde hazırlanan **"1980 SONRASI TARIM POLİTİKALARININ KIRSAL ALANDAKİ YAPISAL DÖNÜŞÜM ÜZERİNE ETKİLERİ: AYDIN-DALAMA ÖRNEĞİ"** başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Sezai GÖKSU

Danışman

Prof. Dr. Hülya KOÇ

Tez İzleme Komitesi Üyesi

Prof. Dr. H. Neşe ÖZGEN

Tez İzleme Komitesi Üyesi

Doç. Dr. Metin ARTUKOĞLU

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim SÖNMEZ

Jüri Üyesi

Prof.Dr. Cahit HELVACI

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

İlk olarak danışmanlığı süresince tezimin kapsamının belirlenmesinde ve tezi huzurlu bir biçimde bitirmemde bana yardımcı olan danışmanım Prof. Dr. Sezai Göksu'ya teşekkür ediyorum.

Tez izlemelerim boyunca tez konum hakkında yeni açılımlar getiren, bu süreçte de birçok bilmediğim ve düşünmediğim konuları bana hatırlatan, olumlu, geliştirici ve neşeli yaklaşımlarıyla beni destekleyen Prof. Dr. H. Neşe Özgen ve Prof. Dr. Hülya Koç'a yürekten teşekkür ediyorum.

Tezin alan araştırması konusunda tapu müdürlüğünden verileri elde etmem için elinden gelen hiçbir çabayı esirgemeyen sevgili arkadaşım Duygu Erişir'in babası İbrahim Erişir'e minnettarım.

Aydın Ziraat Odası'nda arşivlerindeki bilgilere ulaşabilmem konusunda bana rahat bir mekan sağlayarak çalışabilmemi sağlayan Zeki Sarıoğlu'na çok teşekkür ederim.

Alan araştırmasına yönelik verilerin bilgisayarda işlenmesi, haritalaştırılması ve tablolarının oluşturulması süresi boyunca bana yardım eden öğrencilerim ve dostlarım Ali Ozan Gül, Rafet Diren, Nurettin Doğan, ve Ali Şahin Aktan'a en içten sevgilerimi iletiyorum. Yine Aydın ilçelerini gezmemde zaman zaman bana yoldaşlık yapan Özlem Şenyol ve Nazmiye Üge'ye de minnettarım.

Tez süreci boyunca her tez izleme toplantıları öncesi ve sonrasında en az kendisininki kadar benimle birlikte bu heyecanı paylaşan, iyi niyetine ve içten sevgisine sonsuza kadar inandığım çok değerli arkadaşım, dostum Ayşegül Altınörs Çırak'a da sonsuz teşekkür ediyorum. Eşi Hüseyin Çırak ve arkadaşım Sercan Dağlı'da bu süreç içinde hep yanımda oldular. Verdikleri destek için çok teşekkür ederim. Yine lisans döneminde tanıştığım ve her zaman sıkıntılı zamanlarımda yanımda yer alan, hayatımda olmasından mutluluk duyduğum çok sevdiğim dostum Dr. Zühre Çelik Uçar'a da çok teşekkür ediyorum.

Kendisiyle doktora tezi yapma sürecini birlikte yaşadığımız sevgili dostum Dr. Gökçeçiçek Savaşır'a da verdiği destek için teşekkür ederim.

Benim için doktora tez süreci zaman zaman çok heyacanlı, zaman zaman sıkıntılı, ama sıklıkla huzurla geçti. Sıkıldığım birçok anlarda yalnızlığımı belki de en iyi paylaşan ne zaman evimin kapısını açsam miyavlayarak, yere yatıp kendilerini sevmemi bekleyen kedilerim oldu. Gece yarılarında balkona çıkıp onları sevdiğimde içimde dolan huzur bana her zaman tezimi katı bir bilimsellik içinde yapmaktan uzaklaştırdı. Kedilerim sanırım kendilerine ne kadar minnettar olduğumu benden daha iyi biliyorlardır.

Her tezin teşekkür sayfasının son satırlarında yer alan aileye olan teşekkürü aslında en başa yazmak gerekse de, annem Durdu Yörür, babam Yılmaz Yörür, kardeşlerim Sadık Yörür ve Uğur Yörür'e bana gergin zamanlarımda anlayış gösterdikleri, her türlü kahrımı çekmeye neredeyse gönüllü oldukları ve ne zaman ne istesem hep yanımda oldukları için ne kadar teşekkür etsem az, çok azdır…

Yüksek lisans tezimde de yaptığım gibi yine aslında en fazla kendime teşekkür etmek istiyorum. Bu egomun yüksekliğinden ya da gururumdan değil, kendi kendimden ve doktora tezi adına, bilimsel bir çalışma adına "gelecek" adına ertelediğim "şimdi"leri yerine getiremeyeceğimden ve kendime bu ödünü verdiğim için yine teşekkür ediyorum.

1980 SONRASI TARIM POLİTİKALARININ KIRSAL ALANDAKİ YAPISAL DÖNÜŞÜM ÜZERİNE ETKİLERİ: AYDIN-DALAMA ÖRNEĞİ

ÖZ

Temel olarak çalışma; tarıma yönelik politikaların, tarımsal yapıya ilişkin koşulların kırsal alanda halen yaşamaya devam eden nüfusun hayatta kalma stratejisini belirleyen, yönlendiren mevcut koşulların, uygulamaların neler olduğunu saptamak ve bunların kırsal yapıyı nasıl dönüştürdüğünü ortaya çıkarmayı amaçlayan bir çalışmadır.

Türkiye'deki özellikle kırsal alana yönelik veri tabanının eksikliği, TÜİK'in yaptığı sayımların örnekleme düzeyi üzerinden ve düzenli aralıklarla olmaması, ham verilerine ulaşmakta zorluk çekilmesi, çiftçi kayıt sisteminin yalnızca 2002 yılından sonra tutulmaya başlanması gibi birçok sebep tezin bütün parametrelerine eş zamanlı olarak bakılıp değerlendirilmesini güçleştirmiştir. Bu anlamda bu tez kimi parametreleri 1960'ları, kimilerinin ise 1998'li yılları başlangıç yılı olarak almasına rağmen yine de 1980'li yılların politikalarının sonuçlarının daha sonraki yıllarda ortaya çıkabileceği varsayımından hareketle 1980 sonrası bir değerlendirme olarak ele alınabilir.

Aydın İli Merkez İlçesine bağlı Dalama Beldesi çalışmanın örnek alanı olarak seçilmiştir. Seçilen örnek alanda 3 temel değişken ve bunların alt değişkenlerine yönelik dönüşümlerin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Bunlar; 1. Nüfus Değişimi 2. Ürün Deseni Değişimi (Ekim Alanları, Ekiliş Oranları) 3. Mülkiyet Sahipliliği ve El Değiştirme Biçimleri Değişimi.

Anahtar sözcükler: Tarım politikaları, kırsal alan, yapısal dönüşüm, Aydın İli, Dalama Beldesi.

THE IMPACTS OF THE AGRICULTURAL POLICIES AFTER 1980 ON THE STRUCTURAL TRANSFORMATION OF THE RURAL AREAS: THE CASE OF AYDIN-DALAMA

ABSTRACT

Basically, work, agriculture-oriented policies on agricultural structure conditions in rural areas still continue to live the life of the population remain in defining strategy, referring to current conditions, what applications are identified and their structure of how rural converts to reveal a purpose to work.

In Turkey, the lack of data base of especially rural areas, the TÜİK's sample of census-level on a regular basis and not raw data to achieve the hardship withdrawal, the farmer registration system only after the year 2002 will like these of many reasons, including arguments for all parameters simultaneously are not considered to be evaluated difficult. In this sense this thesis, some parameters 1960s, some of the years of the initial 1988 as in spite of receiving in 1980 and still the results of the policies of the later to occur in view of the assumptions in 1980, after the assessment can be addressed by.

Dalama, the branch of central district of Aydın Province, is cho as the sample area of this thesis.In this sample area, determination of conversion of 3 basic variables and their sub-variables is intended. These are: 1- Population changes 2-Product design changes 3-Changes of Disciple-owned property and the format of change hands.

Keywords: Agricultural policies, rural area, structural transformation, Aydın city, Dalama settlement.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ SINAV SONUÇ FORMU…...……vii
TEŞEKKÜR..……...xıx
ÖZ……...……...……...xxv
ABSTRACT……...……xxxi

BÖLÜM BİR-GİRİŞ …….....1

1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi ……...1
1.2. Çalışmanın Yöntemi ve Kapsamı …….3

BÖLÜM İKİ-KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR ……...7

2.1. Kır, Köy, Kırsal Alan ……..7
2.2. Tarım, Tarım Sektörü, Tarımsal Yapı, Tarım Politikası ……13

BÖLÜM ÜÇ- TÜRKİYE'DE 1980 SONRASI KIRSAL ALANLARA VE TARIM KESİMİNE YÖNELİK YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ ……...17

3.1 Dünya Koşullarından Gelen Belirleyiciler Açısından …….17
3.2 Türkiye'deki Genel Ekonomik Politikalar Açısından …….20
3.3 Yapılan Uluslararası Antlaşmalar ve Verilen Taahhütler Açısından ….....23
3.4. Kurumsal Düzenlemeler Açısından ……...28
3.5 Mekansal Planlama ve Mülkiyet Düzenlemeleri Açısından ……...32
3.6 Genel Destekleme Politikalarına Yönelik Düzenlemeler Açısından ….....35
3.7 Fiyat Politikalarına Yönelik Düzenlemeler Açısından ……...40
3.8 Sosyal Güvenlik Sistemlerine Yönelik Düzenleme Açısından ……...43
3.9 Yatırımlara Yönelik Düzenlemeler Açısından ……47
3.10 Ürünlere ve Ürünlerin İhracat ve İthalatına

Yönelik Düzenlemeler Açısından …….50

BÖLÜM DÖRT- KIRSAL ALANDA YAPISAL DÖNÜŞÜM ÖRNEK ALAN ÇALIŞMASI: AYDIN-DALAMA BELDESİ ÖRNEĞİ ……..60

4.1 Dalama Beldesi Kırsal Alanına Yönelik Genel Bilgiler …….....60
4.1.1 Konumu ve Ulaşım Durumu ……...60
4.1.2 Coğrafi Yapısı ve İklim Durumu …….....62
4.1.3 Kuruluş Tarihçesi ……63
4.1.4 Nüfus Yapısı-Sosyal ve Ekonomik Yapı …….....64
4.1.5 Arazi Kullanım Durumu, Mülkiyet ve Toprak Yapısı ……65
4.1.6 Tarımsal Yapısı ……..……..74
4.1.7 İmar Planlama Çalışmaları ve Üst Ölçekli Planlama Kararları ……...75
4.2 Dalama Kırsal Alanında Yapısal Dönüşüm Analizi ..…….……78
4.2.1 Nüfus Değişimi …….……...78
4.2.2 Ürün Deseni Yapısındaki Değişimler ……..79
4.2.2.1. Ürün Deseni Dağılımı …….....79
4.2.2.1.1 Ürün Deseni Dağılımı–1998 ……79
4.2.2.1.2 Ürün Deseni Dağılımı–1999 ……83
4.2.2.1.3 Ürün Deseni Dağılımı–2000 ……86
4.2.2.1.4 Ürün Deseni Dağılımı–2001 ……89
4.2.2.1.5 Ürün Deseni Dağılımı–2003 ……92
4.2.2.1.6 Ürün Deseni Dağılımı–2004 ……97
4.2.2.1.7 Ürün Deseni Dağılımı–2005 ……..102
4.2.2.1.8 Ürün Deseni Dağılımı–2006 ……..107
4.2.2.2 Hisse Durumu Değişimleri ……113
4.2.2.2.1 Hisse Durumu -2001 ……..113
4.2.2.2.2 Hisse Durumu -2003 ……..114
4.2.2.2.3 Hisse Durumu -2004 ……..115
4.2.2.2.4 Hisse Durumu–2005 ……..116
4.2.2.2.5 Hisse Durumu -2006 ……..117
4.2.2.2.6 Hisse Durumu Değişimi-2001'den 2003'e ……118

4.2.2.2.7 Hisse Durumu Değişimi-2003'den 2004'e ……119
4.2.2.2.8 Hisse Durumu Değişimi-2004'ten 2005'e ……120
4.2.2.2.9 Hisse Durumu Değişimi-2005'den 2006'ya ……..121
4.2.2.2.10 Hisse Durumu Değişimi-2001'den 2006'e ……..122
4.2.2.3 Kiracılık-Ortakçılık Değişimleri ……129
4.2.2.3.1 Kiracılık-Ortakçılık Durumu -2001 ……...129
4.2.2.3.2 Kiracılık-Ortakçılık Durumu -2003 ……...131
4.2.2.3.3 Kiracılık-Ortakçılık Durumu -2004 ……...133
4.2.2.3.4 Kiracılık-Ortakçılık Durumu -2005 ……...136
4.2.2.3.5 Kiracılık-Ortakçılık Durumu -2006 ……...138
4.2.2.3.6 Kiracılık-Ortakçılık Durumu Değişimi-2003'den 2004'e ….140
4.2.2.3.7 Kiracılık-Ortakçılık Durumu Değişimi-2004'den 2005'e ….143
4.2.2.3.8 Kiracılık-Ortakçılık Durumu Değişimi-2005'den 2006'ya ...146
4.2.2.3.9 Kiracılık-Ortakçılık Durumu Değişimi-2001'den 2006'ya ...149
4.2.2.4 Sulama Durumu Değişimleri ……150
4.2.2.4.1 Sulama Durumu -2001 ……...150
4.2.2.4.2 Sulama Durumu -2003 ……...152
4.2.2.4.3 Sulama Durumu -2004 ……...154
4.2.2.4.4 Sulama Durumu -2005 ……...156
4.2.2.4.5 Sulama Durumu–2006 ……...158
4.2.2.4.6 Sulama Durumu Değişimi-2003'den 2004'e ……160
4.2.2.4.7 Sulama Durumu Değişimi-2004'den 2005'e ……161
4.2.2.4.8 Sulama Durumu Değişimi-2005'den 2006'ya ……...162
4.2.2.4.9 Sulama Durumu Değişimi-2001'den 2006'ya ……...163
4.2.2.5 Ürün Deseni Değişimleri ……...164
4.2.2.5.1 Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-1998'den 1999'a ……...164
4.2.2.5.2 Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-2000'den 2001'e ……...165
4.2.2.5.3 Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-2003'den 2004'e ……...167
4.2.2.5.4 Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-2004'den 2005'e ……...169
4.2.2.5.5 Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-2005'den 2006'ya …….171
4.2.2.5.6 Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-1998'dan 2006'ya …….173
4.2.2.6 Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi ……..176

4.2.2.6.1 Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi -1998 ……176
4.2.2.6.2 Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi -1999 ……177
4.2.2.6.3 Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi -2000 ……178
4.2.2.6.4 Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi -2001 ……179
4.2.2.6.5 Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi -2003 ……180
4.2.2.6.6 Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi -2004 ……181
4.2.2.6.7 Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi -2005 ……182
4.2.2.6.8 Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi -2006 ……183
4.2.2.7 Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık ……...184
4.2.2.7.1 Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu–2001 ……...184
4.2.2.7.2 Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu–2003 ……...185
4.2.2.7.3 Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu–2004 ……...186
4.2.2.7.4 Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu–2005 ……...187
4.2.2.7.5 Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu–2006 ……...188
4.2.2.7.6 Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu Değişimi-2003'den 2004'e ……...190
4.2.2.7.7 Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu Değişimi-2004'den 2005'e ……...192
4.2.2.7.8 Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu Değişimi-2005'den 2006'a ……...194
4.2.2.7.9 Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu Değişimi-2001'den 2006'a ……...196
4.2.2.8 Pamuk-Hisse Durumu ……198
4.2.2.8.1 Pamuk-Hisse Durumu İlişkisi–2001 ……..198
4.2.2.8.2 Pamuk-Hisse Durumu İlişkisi–2003 ……..199
4.2.2.8.3 Pamuk-Hisse Durumu İlişkisi–2004 ……..200
4.2.2.8.4 Pamuk-Hisse Durumu İlişkisi–2005 ……..201
4.2.2.8.5 Pamuk-Hisse Durumu İlişkisi–2006 ……..202
4.2.3 Mülkiyet İlişkilerinde Dönüşüm ……...205
4.2.3.1 El Değiştiren Parsellerin Niteliklerine İlişkin Değişimler …….205
4.2.3.1.1 1963–70 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Nitelikleri ……205

4.2.3.1.2 1971–80 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Nitelikleri ……207
4.2.3.1.3 1981–90 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Nitelikleri ……209
4.2.3.1.4 1991–2000 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Nitelikleri ……211
4.2.3.1.5 2001 Yılı ve Sonrasında El Değiştiren Parsellerin Nitelikleri ……213
4.2.3.2 El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumundaki Değişimler .218
4.2.3.2.1 1963–70 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumu ……218
4.2.3.2.2 1971–80 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumu ……220
4.2.3.2.3 1981–90 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumu ……222
4.2.3.2.4 1991–2000 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumu ……224
4.2.3.2.5 2001 Yılı ve Sonrasında El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumu ……226
4.2.3.3 Şerh Konma Durumları ……..231
4.2.3.3.1 1963–70 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Şerh Konma Durumları ……231
4.2.3.3.2 1971–80 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Şerh Konma Durumları ……233
4.2.3.3.3 1981–90 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Şerh Konma Durumları ……235
4.2.3.3.4 1991–2000 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Şerh Konma Durumları ……237
4.2.3.3.5 2001 Yılı ve Sonrasında El Değiştiren Parsellerin Şerh Konma Durumları ……239
4.2.3.4 El Değiştirme Sebeplerindeki Değişimler ……245
4.2.3.4.1 1963–70 Yılları Arasında Parsellerin

El Değiştirme Sebepleri ……245
4.2.3.4.2 1971–80 Yılları Arasında Parsellerin
El Değiştirme Sebepleri ……247
4.2.3.4.3 1981–90 Yılları Arasında Parsellerin
El Değiştirme Sebepleri ……250
4.2.3.4.4 1991–2000 Yılları Arasında Parsellerin
El Değiştirme Sebepleri ……252
4.2.3.4.5 2001 Yılı ve Sonrasında Parsellerin
El Değiştirme Sebepleri ……254
4.2.3.5 Haciz Konma Durumları Değişimi ……258
4.2.3.5.1 1963–70 Yılları Arasında Haciz Konma Durumları ……..258
4.2.3.5.2 1971–80 Yılları Arasında Haciz Konma Durumları ……..261
4.2.3.5.3 1981–90 Yılları Arasında Haciz Konma Durumları ……..264
4.2.3.5.4 1991–2000 Yılları Arasında Haciz Konma Durumları ……..267
4.2.3.5.5 2001 Yılı ve Sonrasında Haciz Konma Durumları ……270
4.2.3.6 El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumu ……...278
4.2.3.6.1 1963–70 Yılları Arasında El Değiştiren
Parsellerin Borçlanma Durumu ……278
4.2.3.6.2 1971–80 Yılları Arasında El Değiştiren
Parsellerin Borçlanma Durumu ……279
4.2.3.6.3 1981–90 Yılları Arasında El Değiştiren
Parsellerin Borçlanma Durumu ……280
4.2.3.6.4 1991–2000 Yılları Arasında El Değiştiren
Parsellerin Borçlanma Durumu ……281
4.2.3.6.5 2001 Yılı ve Sonrasında El Değiştiren
Parsellerin Borçlanma Durumu ……282
4.2.3.7 Satışla El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumu ……...286
4.2.3.7.1 1963–70 Yılları Arasında Satışla El Değiştiren
Parsellerin Borçlanma Durumu ……286
4.2.3.7.2 1971–80 Yılları Arasında Satışla El Değiştiren
Parsellerin Borçlanma Durumu ……287
4.2.3.7.3 1981–90 Yılları Arasında Satışla El Değiştiren

Parsellerin Borçlanma Durumu …….288
4.2.3.7.4 1991–2000 Yılları Arasında Satışla El Değiştiren
Parsellerin Borçlanma Durumu …….289
4.2.3.7.5 2001 Yılı ve Sonrasında Satışla El Değiştiren
Parsellerin Borçlanma Durumu …….290

BÖLÜM BEŞ-GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ ……293

KAYNAKLAR ……...303

EK

Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Tarım Kesimine Yönelik Yasal ve Kurumsal Düzenlemelerin Bir Kronolojisi

BÖLÜM BİR
GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Amacı ve Önemi

Türkiye Cumhuriyeti devleti kurulduğu 1923 yılından günümüze değin temel kırsal toplumsal yapısını bazı dönüşümler geçirse de korumuştur. 1923 yılında toplam nüfusun % 80'i kırsal alanda yaşamakta idi. Dönemin en önemli ekonomik politikaları kırsal alan ve tarım üzerineydi.

1980'lere değin temelde devletçilik, korumacılık politikasını izleyen hükümetler 1980 sonrası bütün dünyada da yaygınlaşan neo-liberal politikalardan etkilenmişler ve "dünyaya ayak uydurma" düşüncesi temelinde politikalarını daha liberal bir hale getirmeye başlamışlardır. Türkiye'de bu politika değişikliği çerçevesinde IMF, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği dış dinamiklerinin itici gücüyle ve yaşanan ekonomik krizlerin iç dinamiğiyle ekonomi politikalarını 1980 sonrası daha fazla serbestleştirmeye başlamıştır. 1980 yılı kırsal alanda çalışan nüfusu toplam çalışan nüfusun % 54.23'ü olan Türkiye'de bu politikalardan en fazla kırsal alanda yaşayan ve bu alanlardan göç etmek zorunda kalan nüfusun etkilendiği söylenebilir.

2008 yılına gelindiğinde çalışan toplam nüfusun % 28'lerdeki bir kesiminin kırsal alanlarda çalışmakta olduğu görülmektedir (TÜİK, 2008). 1980 yılından 2008 yılına değin geçen 28 yıllık süre içerisinde kırsal alanda artık yaşamayan nüfusun hangi mekânlarda ve nasıl bir sosyal, ekonomik yapı içinde yaşadıklarına yönelik bir çok araştırma göç literatürü ile ilgili bir çok kaynakta rastlanılacaktır. Ancak göç eden nüfusun kırsal alanda nasıl bir yapısal dönüşümle birlikte oradan göç etmek zorunda kaldıkları ya da halen orada yaşayanların nasıl bir yaşam döngüsü içerisinde barındıkları, kırsal alandan diğer alanlara göç etme eğilimlerine yönelik çalışmalar oldukça yetersizdir.

1980 sonrası tarım, tarım sorunu ve kırsal yapı dönüşümüne yönelik kitap, makale ve tez çalışmalarının halen temel sektörü tarım olan bir ülkede çok az sayıdadır.

Ecevit (1999)'in de belirttiği gibi; 1980 sonrası kırsal Türkiye bir anlamda unutulmuş, kendi değişim ve gelişim dinamiklerinin sınırları içerisinde, kaderine terk edilmiştir ve hem yerel hem de uluslar arası düzlemde, sanat, kültür, entelektüel ve bilim dünyası kırsal ilişkilere ilgisiz kalmıştır. Bu konu ile ilgilenen bilim alanlarına bakıldığında ise; daha çok tarım ekonomisi ve sosyal bilimler olduğu gözlenir. Ancak doğrudan ya da dolaylı olarak da olsa diğer bilim dallarını da ilgilendiren böyle bir alanın onlar tarafından pek de çalışılmamış olması konunun bazı yönlerinin anlaşılabilmesini zorlaştırmaktadır.

2000'li yıllarda özellikle Avrupa Birliği'ne üyelik süreci içerisinde tarımsal politikalar makro-ekonomik politikalar düzeyinde tartışılmış, tarımsal ve kırsal yapıya ilişkin ampirik çalışmalar çok kısıtlı kalmıştır. Oysa kırsal nüfusun bu politikalardan nasıl etkilendiği ve kırsal alanı nasıl dönüştürdüklerine yönelik örnek alan çalışmalarına ihtiyaç vardır. Artık kırsal dönüşüm süreci ve sorunu günümüz Türkiye kırsal-tarımsal yapısına ilişkin analizler, ekonomi ve tarım ekonomisine yönelik politikalar ile ilişkilendirilerek, sonuçları, yapısal özellikleri ve tezahür biçimleri anlaşılmaya çalışılmalıdır. Uygulanan politikaların sağlıklı ve doğru değerlendirilmesi için makro düzeyde istatistikî ortalama bilgilerden çok örnek alan çalışmaları ile elde edilen verilerin değerlendirilmeleri gereklidir.

TUBA (2007) da; son dönemde kırsal kesimdeki farklı yapıların ve gelişme doğrultularının araştırılmasının önem kazandığına işaret ederken, göçün kentte yarattığı etkilerin bazı çalışmalara konu olduğunu, ancak kırsal alanda yaşanan süreçler üzerine yapılan çalışmaların kısıtlı olduğunu ve kırsal kesimin yapısını tanımlayan temel dinamiklerin yeterince bilinmediğini vurgulamaktadır.

Şehir ve Bölge Planlama disiplini açısından ise mekânsal geleceği öngörmeye çalışan bir bilim dalının sadece bir ülkenin kentleriyle değil, tüm yerleşim alanlarıyla ve bu alanlarda yaşayan nüfusun mekansal gelecek tasarımlarıyla, dolayısıyla yaşadıkları mekanların yapısal dönüşümleriyle ilgilenmesi gereklidir. Ecevit (1999)'in de belirttiği gibi; her şeyden önce, kentlerin ne olduğunu ve yaşadığı sorunların nedenlerini anlayabilmek için, kırda yaşanan toplumsal değişimin

nedenlerini ve özelliklerini anlamak için kapsamlı incelemeler yapmak gereklidir. Bu açıdan bakıldığında; uzun yıllar tarım ülkesi olmuş, sanayileşme çabaları yetmemiş, sanayileşememiş, ama tarım ülkesi olma yolundan da hızla kopartılmaya çalışılan, yerini başka bir sektörle de dolduramayan, kırsal ve kentsel nüfus artış hızı gelişmiş ülkelerin üzerinde seyreden bir ülkede kırsal-tarımsal dönüşüm dinamiklerini kavramaya çalışmak ve sağlıklı bir kırsal dönüşüm için oluşturulacak politikalara literatürde zaten sınırlı sayıda olan örnek alan çalışması ile katkıda bulunmak tezin çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Temel olarak çalışma tarıma yönelik politikaların, tarımsal yapıya ilişkin koşulların kırsal alanda halen yaşamaya devam eden nüfusun hayatta kalma stratejisini belirleyen, yönlendiren mevcut koşulların, uygulamaların neler olduğunu saptamak ve bunların kırsal yapıyı nasıl dönüştürdüğünü ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu çalışma şu sorulara yanıt bulmayı amaçlamıştır:

1) Kırsal alanın yapısal dönüşüm dinamikleri nelerdir?
2) 1980 sonrası uygulanan politikalar gerçekten kırsal alanda yapısal bir dönüşüm yaratmış mıdır?
3) Politikalar kırsal alandaki mülkiyet ilişkilerini nasıl dönüştürmektedir?
4) Politikalara karşı kırsal tarımsal parseller üzerinde hangi uyum, savunma, telafi vb. mekanizmaları geliştirilmiştir?
5) Politikalara karşı kırsal-tarımsal parseller üzerinde mevcut ürün deseninde nasıl bir değişim yaşanmıştır?

1.2 Çalışmanın Yöntemi ve Kapsamı

Tezin temel sorusunu; 1980 sonrası Türkiye'de uygulanan kırsal alan ve tarım politikalarının kırsal yapıdaki dönüşüme ne tür etkilerinin olduğu, Türkiye'de 1980'lerden sonra ülkedeki kırsal-tarımsal dönüşüm sürecinin anlaşılması ve açıklanması bakımından hangi olguların önem kazandığı ve bu çerçevede Dalama örneğinden elde edilen veriler yardımı ile makro düzeydeki politika ve gelişmelerin mikro ölçekteki etkilerinin ne oranda betimlenebileceği oluşturmaktadır.

Türkiye'deki özellikle kırsal alana yönelik veri tabanının eksikliği, TÜİK'in yaptığı sayımların örnekleme düzeyi üzerinden ve düzenli aralıklarla olmaması, ham verilerine ulaşmakta zorluk çekilmesi, çiftçi kayıt sisteminin yalnızca 2002 yılından sonra tutulmaya başlanması gibi birçok sebep tezin bütün parametrelerine eş zamanlı olarak bakılıp değerlendirilmesini güçleştirmiştir. Bu anlamda bu tez kimi parametreleri 1960'ları, kimilerinin ise 1998'li yılları başlangıç yılı olarak almasına rağmen yine de 1980'li yılların politikalarının sonuçlarının daha sonraki yıllarda ortaya çıkabileceği varsayımından hareketle 1980 sonrası bir değerlendirme olarak ele alınabilir.

Yapısal dönüşüm; kırsal alandaki toplumsal ilişkilerin bütünündeki dönüşümleri içerir. Bu ilişkiler, üretim, üretim yapısı, üretim ilişkileri ve üretim araçlarından oluşur. Ancak bu tez kapsamında bu ilişkileri oluşturan birkaç parametrenin değişimine ait bulgular değerlendirilecektir. Seçilen örnek alanda 3 temel değişken ve bunların alt değişkenlerine yönelik dönüşümlerin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Bunlar;

1. Nüfus Değişimi
2. Ürün Deseni Değişimi (Ekim Alanları, Ekiliş Oranları)
3. Mülkiyet Sahipliliği ve El Değiştirme Biçimleri Değişimi

Alan çalışmasına yönelik olarak şu konular dahilinde analiz yapılacaktır:

1. Nüfus Değişimi
2. Ürün Deseni Yapısındaki Değişimler
3. Hisse Durumu Değişimleri
4. Kiracılık-Ortakçılık Değişimleri
5. Sulama Durumu Değişimleri
6. Mülkiyet İlişkilerinde Dönüşüm
    - 6.1. El Değiştiren Parsellerin Niteliklerine İlişkin Değişimler
    - 6.2. El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumundaki Değişimler
    - 6.3. Şerh Konma Durumları Değişimi
    - 6.4. Haciz Konma Durumları Değişimi
    - 6.5. El Değiştirme Sebeplerindeki Değişimler

6.6. El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumu Değişimleri

Bu değişkenlerin ifade ettikleri alanlardaki değişimine yönelik tablolar ve haritalar çıkarıldıktan sonra bunlara yol açabilecek politika ve yasal düzenlemelerin neler olduğu ortaya konulmuş ve bu düzenlemeler ile bu değişimler arasındaki ilişki kurulmaya çalışılmıştır

Çalışma alanı seçimine yönelik olarak Aydın iline bağlı 16 ilçeden 10 undaki Tarım İlçe Müdürlüklerine ve Ziraat Odalarına gidilmiş, bu alanlarda kırsal alanlara dair ne tür dönüşümlerin yaşandığına yönelik görüşmeler yapılmıştır. Gidilen ilçe merkezleri şunlardan oluşmaktadır; Merkez İlçe, Söke, Germencik, İncirliova, Çine Karacasu, Karpuzlu, Köşk, Sultanhisar ve Yenipazar'dır. Bu görüşmeler esnasında İlçelerin kendilerine özgü dönüşümler yaşadığı gibi ortak dönüşümlerin yaşandığı da görülmüştür. Bilgiler aynı zamanda; hangi köylerden yardım görülüp görülemeyeceği, hangi köylere ilişkin daha detaylı bilgi toplanıp toplanamayacağı ve araştırma yapılacak köyde bulunması gereken özelliklere ve özellikle neo-liberal politikalardan olumlu ya da olumsuz etkilenmiş köylerin tespitine yönelik olarak edinilmeye çalışılmıştır.

İlçelerdeki kurumlardaki yetkililerle yapılan görüşmelerden sonra, içinde bulundukları durum araştırmanın kuramsal-analitik konusu dahilinde çalışılmaya uygun birer örnek teşkil eden 16 ilçe arasından araştırmacının sahip olduğu araştırma süresi, kaynak ve imkanlar dikkate alınarak tezin amacına uygunluğu, zaman açısından yetişebilirliği, maddi açıdan karşılanabilirliği ve bilgiye ulaşım açısından rahatlığı gibi konular göz önünde bulundurularak tezin örnek çalışma alanı Merkez ilçeye bağlı Büyük Menderes Nehrine yakın olan ve nüfusu 1980 yılına göre giderek azalan Dalama Beldesi kırsal alanı seçilmiştir.

Dalama Beldesi'nin yaklaşık 3000 parselden oluşan kadastral paftaları Aydın Kadastro Müdürlüğünden temin edilmiştir. Paftalar sayısallaştırılmıştır.

Aydın Ziraat Odasından çiftçi belgeleri, kiracı-ortakçı durumları, 1998 yılından bu yana yıl yıl hangi arazide ne tür ürünlerin yetiştirildiği, taahhütnameler, muvafakatnameler, tarımsal faaliyet ile ilgili belgeler, hayvan varlıkları, araç varlıkları, aile sicil beyannameleri, arazinin kullanım şekilleri, tapu belgeleri, zirai ortaklık mukaveleleri (ortakçılık-kiracılık şartları) ve kira mukavelelerine yönelik bilgiler çiftçi bazında toplanmıştır.

Tapu Sicil Müdürlüğünden 1966 yılından itibaren Dalama'nın toprak mülkiyeti durumu ve el değiştirme yılları, tapu belgeleri üzerindeki ipotek ve haciz konulma, kaldırılma yıllarına ait bilgiler de toplanmış, tablolaştırma mekansallaştırma çalışmaları yapılmıştır.

TÜİK'den 1980'den itibaren yaptığı nüfus sayımlarının Aydın ili köylerine ait dökümü edinilmiştir.

Ürün deseni yapısındaki değişimlere ait bilgiler Aydın Ziraat Odası arşivinden elde edilmiştir. Arşivde 2002 yılına ait bilgiler olmadığı için bu yıl değerlendirme dışı tutulmuştur. 2002 yılından önceki bilgiler ise çok sınırlı sayıda bulunan çiftçi kayıt belgeleri üzerinden değerlendirilmiştir. Ürün deseni yapısına yönelik bilgiler 1998 yılından itibaren, hisse durumu değişimleri, kiracılık-ortakçılık değişimleri ve sulama durumu değişimlerine ilişkin bilgiler ise ancak 2002 yılından itibaren değerlendirilebilmişlerdir. Dalama Beldesi'nde özellikle pamuk üretimi temel tarımsal üretim olarak karşımıza çıktığından pamuk ürününe ait daha detaylı bilgiler örnek olarak verilmiştir. Değişimler yıl yıl ve verilere ait bilgilerin ilk elde edildiği yıl ile son elde edildiği yıl arasındaki değişimler olarak değerlendirilmiştir.

Derlenen veriler ve bilgiler tarihsel süreç içerisinde değerlendirilerek bütün bilgiler ışığında Aydın tarımında ve kırsal yapısında nasıl bir dönüşüm olduğu ortaya çıkarılmıştır. Böylece, amaçlı-kasıtlı kuramsal örnek seçimi yöntemi ile belirlenmiş bir vak'a hakkında mevcut belli veriler yardımı ile kırsal dönüşüm sürecinin bir betimlemesinin yapılması, bu yolla sürecin dinamikleri ve yönü hakkında içgörü kazanılmak amaçlanmaktadır.

BÖLÜM İKİ
KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR

2.1. Kır, Köy, Kırsal Alan

Kır ve Köy: Kır ve köy birbirinin yerine kullanılmakla birlikte kıra yönelik tanımlamaların daha kapsamlı olduğu görülmektedir.

07.04.1924 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 442 sayılı Köy Kanunu'nun 1. ve 2. Maddesinde; "Nüfusu 2000'den aşağı olan yurtlara köy denir. Cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar, bağ, bahçe ve tarlaları ile birlikte bir köy teşkil ederler" tanımı yer almaktadır. Kanun'un 7. Maddesinde; "Köy bir yerden bir yere götürülebilen veya götürülemeyen mallara sahip olan ve iş bu kanun ile kendisine verilen işleri yapan başlı başına bir varlıktır, buna şahsı manevi denir".

İlk bakışta kır ve köy sözcükleri arasındaki bir benzerlik, iç içe geçmişlik ve zaman zaman birbiri yerine de kullanıldığı görülmekle birlikte bu iki kavram arasında önemli farklar vardır. Her şeyden önce bu iki sözcüğün etimolojik kaynağı farklıdır. Kır, köken olarak Türkçe bir sözcüktür. Köy ise Farsça kaynaklı ve gerek biçim gerekse anlam olarak az çok değişime uğramış bir sözcüktür. Farsça "mahalle, sokak" gibi anlamlara gelen "kuy" sözcüğü Türkçe'de fonetik olarak değişerek "köy" biçimine girmiş, anlam olarak da değişerek bugünkü anlamını kazanmıştır. Keleş, köyü "Yönetim durumu toplumsal ve ekonomik özellikleri ya da nüfus yoğunluğu yönünden kentten ayırt edilen, genellikle tarımsal uğraşıda bulunmak gibi işlevlerle ayrımlaşan ve belirlenen, konutları ve öteki yapıları bu yaşamı yansıtan yerleşme birimi" olarak tanımlamaktadır (Keleş,1998).

Tütengil ise köyü, "kır yerleşmelerinin yaygın adı" olarak görmekte ve sosyal bakımdan; "..üç kuşağı kavrayan ve köy işletmesiyle birleşen geniş aile tipinin yaygın olduğu, ziraatçılığın, şahsi ihtiyaçları da karşılayan doğal geçim kaynağını teşkil ettiği, komşuluk münasebetlerine, devamlı şahsi temaslara, maddi ve manevi

yardım şekillerine vücut veren cemaat modellerinin etkin olduğu, geniş aile tipinin, genç evlilerin ayrı ev açma eğilimine rağmen köy sosyal hayatının bir özelliği olmaya devam ettiği yerleşme..” olarak nitelendirmektedir (Tütengil, 1969).

Geray, sosyolojik ölçütler çerçevesinde köyü, iş bölümünün gelişmediği, ekonomisi tarıma dayanan, geniş aile türünün yaygın ve yüz yüze komşuluk ilişkilerinin var olduğu, bu açıdan kentsel topluluklardan ayrılan toplulukların yaşadığı yerleşmeler olarak tanımlamaktadır. (Geray,1985)

Ozankaya köy konusunda şu değerlendirmelerde bulunur: “Köy toplulukları genelde tarımla uğraşan, içinde bulundukları toplum bütünüyle ortak çıkarları az olan, sınırlı ölçüde örgütlenmiş bulunan, birbirleri karşısında da güçlü özerklik eğilimleri gösteren; toplumsal çevreden çok doğal çevreyle yoğun ilişkilerde bulunan, birkaç düzine ile birkaç yüz arasında değişen sayıda hanelerden kurulu, belli ve özenle korunan sınırları bulunan topluluklardır” (Ozankaya, 1987).

Özçağlar; köyü “Ziraatın ağırlığını hissettirdiği ve bu sebeple oturarak bir hayatın hüküm sürdüğü köylerin ister dağınık ister toplu meskenlerden müteşekkil olsun sınırları belirli bir faaliyet sahasının idari merkezleri, yurdumuzun en küçük idari üniteleri olduğunu belirterek, köyü, belirli bir idari sınırı bulunan ve bu sınırları içerisinde yer alan devamlı ve geçici kır yerleşmeleriyle ekonomik faaliyet sahalarından oluşan, nüfusu 2000’den az veya fazla, tarımsal faaliyetlerin egemen olduğu, seçimle işbaşına gelen muhtarın ve ihtiyar heyetinin yönettiği tüzel kişilik kazanmış en küçük idari üniteler olarak” tanımlamıştır (Özçağlar, 1996)

Arslan’a göre; “Köy, iktisadi faaliyetleri ağırlıklı olarak tarım, hayvancılık ve el sanatları olan; mekanik iş bölümü, cemaat ruhu ve gelenekçi-fatalist bir hayat anlayışının egemen olduğu; aile içinde geleneksel ilişkiler yaygın olan; nüfusu en fazla binlerle ifade edilebilen, coğrafi bir sınırı, kendine ait bir adı ve kendine özgü bir toplumsal örgütlenmesi bulunan; toplumsal değişme sürecinin göreli olarak yavaş işlediği; kırsal bir mekanda varlığını sürdüren sosyal ve fiziki çevrelerin oluşturduğu,

bütün bu yönleriyle de kentlerden farklılık gösteren toplumsal yerleşmelerdir" (Arslan, 2002).

Kırsal Alan: Kırsal alan, en basit tanımıyla sınırları daha belirgin olan ve karşıtı sayılan unsurdan yol çıkılarak "şehirler dışında kalan" dalları ve idari yapılanmalarla kır-şehir tanımlamaları ve ayırım kriterleri çeşitlilik kazanmış ve her seferinden yeni unsurların katılmasıyla oldukça zenginleşmiştir. Bu zenginlik zaman zaman kavram karmaşası şeklinde yansımıştır. Bugün yeryüzünde kırsal ve şehirsel tanımlaması ve ayrımında mutabakata varılan bir durum söz konusu değildir (Kafaoğlu, 2002a).

Gerek dünyada ve gerekse yurdumuzda kırsal alanın tanımlanması konusu sıkça ele alınmış, bir yandan çeşitli bilim dallarına mensup bilim adamları, diğer yandan konuyla ilgili çalışmalar yürüten ulusal (TÜİK, DPT) veya uluslararası kuruluşlar (FAO, AB, BM, OECD) tarafından farklı ayırım kriterleri geliştirilmiş ve kullanılmıştır (Kafaoğlu, 2002a). Dünya ölçeğine yaklaşıldığında OECD'nin kırsal alanlar için geliştirmiş olduğu tanımlamanın genel anlamda bir kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Bu tanıma göre kırsal alanlar nüfus yoğunluğunun km^2 başına 150 kişinin altında olduğu topluluklardır. OECD bu tanım çerçevesinde bölgeleri, nüfusunun % 50'den fazlası kırsal topluluklarda yaşayan kırsallığı baskın bölgeler, % 15–50 arası kırsal topluluklarda yaşayan önemli ölçüde kırsal bölgeler ve nüfusun % 15'in den azı kırsal topluluklarda yaşayan bölgeler kentselliği baskın bölgeler olmak üzere üç gruba ayırarak sınıflandırılmıştır. OECD'nin bu gruplandırmasının yanı sıra, 1988 yılında yayınlanan 'Kırsal Toplumun Geleceği' adlı Komisyon belgesi kırsal alanları ulusal ekonomilerle entegre olma derecesine göre sınıflandırılmışlardır. Buna göre; birinci kategori olan entegre kırsal alanlardır ve özellikleri: büyüyen bir nüfus, tarım dışı sektörlere dayanan bir istihdam, bunun yanında toprağın kullanılmasında tarımın hala kilit role sahip olması, çevresel, sosyal ve kültürel miras yönünden tehditlerle karşı karşıya kalmak ve büyük şehirlere yakınlık bu tür alanların özellikleri olarak sıralanabilir. İkinci kategori ise orta derece kırsal alanlardır ve nispeten kentsel alanlardan uzaklık, tarım ve tarım dışı sektörlerin değişen oranlarda karışımı bir ekonomik yapı, geniş ölçekli çiftliklere rastlanılması bu tür alanlarda görülen niteliklerdir. Üçüncü bir kategoriyse ücra kırsal alanlardır ve çok düşük

nüfus yoğunlukları, çok düşük gelir seviyesi, yaşlı nüfus, tarımsal istihdama dayanan ekonomi, düşük yeterlilikte temel hizmet sunumu, çevreden izole olmaya sebep olacak topoğrafik özellikler bu tür alanların özellikleri olarak zikredilebilir." (Güder, 2003).

Güder (2003), kırsal alanları insanoğlunun kendi cinsiyle ve doğa ile girdiği çeşitli etkileşimlerin üzerinde yer aldığı mekanlar olarak tanımlamakta ve kırsal alanların; "..çoğu zaman tarım ve ormancılığın başat olduğu ama bunun yanında turizm, küçük ve orta ölçekte sanayinin ve el sanatları gibi diğer iktisadi faaliyetlerin de önemli olduğu, üzerinde insanoğlunun köy, pazar gibi sosyal yapılar yükselttiği, ekolojik açıdan değerli ve kentli insanlarla da sürekli etkileşim halinde olunan mekanlar.." olduğunu ifade etmektedir. (Güder, 2003) Yine Güder (2003), Avrupa Birliği ülkeleri içerisinde de kırsal alanların çok farklı yapılara ve fonksiyonlara sahne olan kompleks alanlar olarak ele alınmakta olduğunu ve bu nedenle kırsal alana dair kesin bir tanımlama yapılmasının imkansız olduğunu belirtmektedir. Nitekim AB ülkeleri OECD'nin tanımlamalarını da temele alarak, özgün dinamikleri çerçevesinde ayrı kırsal alan tanımları yapmaktadırlar. AB ülkelerinin kırsal alan tanımlamaları genelde sosyo-ekonomik temele oturmakta ve farklılaşmaktadır. "Bu tanımlamalarda kırsal alanlar arazi parçası olarak ele alınıp tarımsal deseni, arazi kullanımı, kentlere yakınlığı gibi kıstaslar göz önüne alınabilmekte, yine bu alanlar sosyo-kültürel özelliklerine bağlı olarak sosyal temsil, alışkanlıklar, ekonomik faaliyetlerde çeşitlilik ve nüfus azalması, göç olgusu gibi kriterler çerçevesinde değerlendirilebilmektedir. Ancak, kırsal alan için AB seviyesinde ortak bir tanım olduğu söylenemez" (Güder, 2003).

Kırsal alanların coğrafya ve üretim ilişkileri açısından sahip oldukları özellikleri nedeniyle dünya genelinde çok çeşitli biçimlerde tanımlanmakta oldukları görülmektedir. Esasen Türkiye için de 'kırsal alan' tanımı önemli bir sorun alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Kırsal alanın temel niteliklerini yansıtan ve nitel-nicel açılardan tanımlanabilecek tek bir 'kırsal alan' tanımı henüz yapılmamıştır. Çünkü kırsal alan ayrımında genel nüfus sayımı, hane halkı işgücü anketi, hane halkı bütçe

anketleri ve genel tarım istatistikleri verileri derlenmekte ve bu çalışmalarda ise farklı kırsal alan tanımları kullanılmaktadır.

Nüfus yoğunluğu kırsal ve şehirsel alanlar arasındaki sınırın belirlenmesine yönelik sıkça kullanılan kriterlerden biridir. Kırsal şehirsel ayırımında nüfus yoğunluğu kriteri kullanılırken çeşitli nüfus yoğunluğu eşikleri esas alınmakta ve yoğunluk haritaları buna göre hazırlanmaktadır. Daha ziyade gelişmiş ülkelerde kullanılan yoğunluk kriterinde ortak bir yoğunluk ayırım eşiğinin saptanamaması adı geçen kriterde etkinliğin yeterli ölçüde sağlanamamasına yol açmaktadır. Km^2 ye, 30, 50 veya 100 kişi gibi çeşitli ölçülerde uygulanmaya çalışılan bu kriterde, uygulamalar yerel ölçekte yarar sağlamakla birlikte, nüfus yoğunluğunun oldukça farklı değerlerde seyrettiği dünyanın diğer farklı bölgeleriyle karşılaştırma olanakları sınırlı kalmaktadır (Kafaoğlu, 2002a).

Türkiye idari yapılanması çerçevesinde ise kırsal alanların genel olarak il ve ilçe merkezleri dışındaki yerler olarak düşünüldüğü görülmektedir. "Türkiye'de genel olarak üretim ilişkileri açısından 'kırsal alanlar', il ve ilçe merkezleri dışındaki üretime kaynak oluşturan alanlar olarak kabul edilmektedir. Buna göre, istatistiki verilere göre Türkiye nüfusunun % 35'i kırsal alanlarda yaşamaktadır (TKB, 2003) Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) nüfus sayımlarında da il ve ilçe merkezleri dışındaki yerleşimleri kırsal alan yerleşimleri olarak kabul etmektedir (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2008, s.3). Yine DPT'nin 2006 Ulusal Kalkınma Stratejisi belgesinde nüfus ve idari yapılanma temelli bir tanımlama yaklaşımı görülmekte ve 'kalkınma planları ile uyumun sağlanması amacı ile kırsal alanlar, 20 bin ve daha fazla nüfusa sahip kentsel yerleşmeler dışında kalan alanlar olarak kabul edilecektir' ifadesi yer almaktadır.

Devlet Planlama Teşkilatı ise kırsal alanları; "ekonomik nitelikteki etkinliklerin ağırlıkla doğal kaynakların değerlendirilmesine dayandırıldığı, yüz yüze ilişkilerin göreceli olarak daha yaygın olduğu, yaşam koşullarının büyük ölçüde gelenek ve göreneklere göre biçimlendiği, teknik ve teknolojik gelişmeler ile ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerin yavaş ve gecikmeli olarak gerçekleştiği, ortamlar"

olarak tanımlanmaktadır (DPT, 2000). Bir başka deyişle, Devlet Planlama teşkilatınca ülkemizde 'kırsal alan', kent' sayılan yerleşim yerlerinin dışında kalan yerler olarak ele alınmıştır"

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 8. Beş Yıllık kalkınma planı çalışmaları çerçevesinde hazırlanan *Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu*'na göre; "Kırsal alanlarda yaşam ve ekonomik faaliyetler önemli ölçüde doğal kaynakların doğrudan kullanım ve değerlendirilmesine bağlıdır. Gelişme süreci nispeten yavaş işlemektedir. Geleneksel yaşam biçimi etkindir. Teknolojik gelişme yavaştır." Rapor ayrıca kırsal alanları, metropoliten alanların dışında kalan il, ilçe, köy ve mezralarda sosyal güvence olanaklarından (iş, emeklilik, sağlık ve kültür) yeterince yararlanamayan bireylerin oluşturduğu mekansal büyüklükler olarak da tanımlamaktadır" (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2008).

"Kırsal yerleşmelerin ayrımında kullanılan kriterlerine bakıldığında, yeryüzünde bu yerleşmelerin özelliklerinin ortaya konulmasında başta nüfus özellikleri olmak üzere, idari fonksiyon ve iktisadi fonksiyonların sıkça kullanılan kriterler olduğu görülmektedir. Adı geçen üç kriter de yine kendi içinde farklı unsurlar barındırmaktadır. Örneğin Nüfus Özellikleri Kriteri'nde; nüfus miktarı, nüfus yoğunluğu, nüfusun işgücü yapısı (istihdam), nüfusun sosyal yapısı gibi farklı alt unsurları esas alınmak suretiyle, bazen sadece biri bazen de birkaçı birbiriyle bağlantılı olarak kullanılmaktadır" (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2008).

"Kırsal alanları; kırsal yerleşik alanlar (belde, köy, mezra ve oba vb.) ve bu yerleşik alanları da barındıran, kentsel alanların da dışında kalan bütün araziler olarak tanımlayabiliriz. Kırsal yerleşimler bu kırsal alanlardaki düşük nüfuslu yerleşimlerdir" (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2008, s. 4).

"Kırsal alanı, kentsel olmayan araziler olarak tanımlamak da mümkündür. Kentsel alan yoğunluklar alanıdır. Ekonomik güç burada organize olur. Kırsal alanların ortak özellikleri ise, ekonominin tarım ve hayvancılığa dayanması, nüfus yoğunluğunun

düşük olması, gizli işsizlik, gelir azlığı, geniş aile yapısı ve sosyal ilişkilerin geleneklere göre yürütülmesidir" (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2008, s. 5).

"Türkiye'de kent statüsünde değerlendirilen, istihdam ve ekonomik ağırlıklı olarak tarıma dayandığı, kırsal yaşam biçimlerinin yaygın olduğu bazı il ve ilçe yerleşim birimleri kırsal alan niteliğindedir. Diğer yandan, kırsal alan statüsünde değerlendirilen bazı yerleşim birimleri de sanayi ve turizm alanında gelişmiş kentsel alan niteliği sergilemektedir. Yani, Türkiye'de karşılaştırılabilir kırsal kalkınma istatistiklerinin oluşturulması için ülke koşullarına uygun en azından istatistik amaçlı bir kırsal alan tanımı gereklilik göstermektedir" (Gülçubuk vd., 2005).

Kırsal alanın ülkelerin özgün dinamikleri bağlamında ve idari bölümlenmeler temelinde farklı farklı anlamlandırılmış olduğu görülebilmektedir. Bununla beraber bu tanımlama farklılıklarının konuyla ilgili olan bilim disiplinlerine mensup bilim adamları arasında da önemli farklılıklar göstermekte olduğu görülmektedir. Coğrafya, Sosyoloji, Şehir Planlama, Bölge Planlama, İktisat vs. gibi bilimlere mensup bilim adamları ve araştırıcılar, kendi metot ve bakış açılarına göre tanımlamalar yapmış ve yapmaya devam etmektedirler (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2008).

2.2. Tarım, Tarım Sektörü, Tarımsal Yapı, Tarım Politikası

Tarım: "Hayatın idamesi için gerekli, temelde beslenmeye yönelik ihtiyaçların karşılanması veya sanayiye girdi sağlamak için gerekli olan bitkilerin yetiştirilmesi, evcil hayvanlar ve toprağın üretim sürecinde istihdam edilmesiyle ilgili faaliyetlerin tümü" olarak tanımlanmaktadır (Demir ve Acar, 1997, s. 215).

Bir başka tanıma göre de tarım (ziraat); "Bitki ve hayvan ürünlerinin teknolojik koşullar altında ve en ekonomik yollardan ede edilmesi ve pazarlanması faaliyetleri" dir (Madran, 1966, s. 262).

Tarım arazisi.: "Tesviye, drenaj, sulama tesisleri ve benzeri işlemler yapıldığı taktirde dikkatli sulama ile verim kapasitesi atan, devamlı olarak mahsül istihsali için kullanılan arazi." (Madran, 1966, s. 262

Tarım Sektörü: Tarım sektörünün temelini oluşturan tarımsal üretimin özelliklerini Dursun (1995) ise şu şekilde açıklamaktadır: 1. Tarımsal üretim, mevsim şartları, zararlı böcekler, hastalıklar ve benzeri birçok nedenlerle büyük değişiklikler gösterir. Diğer taraftan, bitkisel ve hayvansal ürünler biyolojik şartlara göre yetişirler. Bu şartlara insanların müdahalesi ve etkileri sınırlıdır. İşte bu iki sebepten dolayı, tarımsal üretim tabii şartlara daha çok bağlı kalmaktadır. Ayrıca, tabiat unsuru ile ilgili olarak bu sektörde üretim mekan bakımından sabittir, yeri değiştirilemez. 2. Tarımsal üretim çoğunlukla uzun zaman sürer ve bu süre herhangi bir şekilde kısaltılamaz. Tarla mahsulleri ve sebzecilikte ekseriyetle bir yıl civarında olan bu süre ormancılık, hayvancılık ve meyvecilikte daha uzun yıllara sirayet edebilmektedir. 3. Arazinin miktarı sabit ve sınırlı olduğundan azalan verim kanunun etkileri tarımda diğer üretim sektörlerine nazaran daha etkendir. Bunun sonucu olarak, üretimi fazlaca yoğunlaştırmak imkânları sınırlıdır. Tarım dışı alanlarda, özellikle sanayide, üretim çoğunlukla azalan maliyetler kanununa tabi olduğu halde, en önemli üretim faktörü olan arazinin ihtiyaca oranla kıt oluşu yüzünden tarımda üretim azalan verimler kanununa tabidir. Bu durumun sonucu olarak, diğer faaliyet kollarında fiyat en düşük maliyetli işletmenin maliyet masraflarına göre teşekkül etmek eğiliminde olduğu halde, tarımda fiyat en yüksek maliyetli işletmenin maliyetine göre teşekkül eder. 4. Tarım işletmelerinde işbölümü ve ihtisaslaşma imkânları sınırlıdır. 5. Tarımsal üretim, dağınık, yaygın ve çoğunlukla küçük işletmeler tarafından yapıldığı halde, bu ürünlerin tüketimi daha ziyade şehirlerde ve toplu halde cereyan etmektedir. Buna göre, küçük miktarlarda yapılan üretimin, aracı tüccarlar eliyle toplanması ve kalabalık tüketim merkezlerine şevki gerekmektedir. 6. Tarımsal üretimde makine kullanma imkânları da sınırlıdır. 7. Tarım sektöründe sermaye birikimi diğer kesimlere nazaran fazla değildir (Dursun, 1995).

Tarımsal Yapı: Değişik araştırmalarda ülkemizin tarımsal yapısının farklı tanımlarıyla karşılaşmak mümkündür. Tarımsal yapı kavramını tanımlamak ve

çözümlemek amaçlarıyla yapılan çalışmalar bu kavrama farklı yaklaşımların olabileceğini göstermektedir (Karabulut, 1989, s. 2). Öngel, E ve Tufan, A. (1967) Türkiye tarımsal yapısını genel tarımsal gelişme, tarımsal alan, doğal meyvecilik ve yem bitkileri tarımı, bağcılık ve nöbetlemeli tarım ile karasal iklimde tarımsal örgütlenme faktörleriyle (Karabulut, 1989 s. 2). Varlıer (1978); 1973'de Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün yapmış olduğu ankete dayanarak ülke tarımsal yapısını, teknoloji, toprak dağılımı, işletme biçimleri, ürün grupları ve tarımdaki fiyat politikalarıyla açıklamaktadır (Karabulut, 1989, s. 3). Silier (1981)'de "Kuşkusuz, … tarımsal yapı analizinin en kritik noktalarından birisi, insan toprak ilişkileri açısından vazgeçilemeyecek önemi olan toprak dağılımı ve bunun değişme yönü ile ilgili tespitler olmaktadır" derken toprak ve tarım politikaları, vergi, kredi ve kooperatifçilik politikalarıyla, özellikle incelediği (1923-1938) dönemde dünya bunalımını da çözümleme ve değerlendirmelerinde dikkate almıştır (Karabulut, 1989, s. 3).

Tarımsal yapıya, işletmeler arasındaki farklılıklar açısından, ürün gruplarını ve ürünlerin pazarlanmasını da dikkate alan yaklaşımlar da vardır (Karabulut, 1989). "…Tarımsal yapıya farklı yönleriyle bakılmasının neden olduğu tanım farklılıklarından söz edilebilir. Çınar, M. ve Silier, O.; Türkiye Tarımında İşletmeler Arası Farklılaşma adlı çalışmalarında ürünlerin pazarlama oranları ve toprak dağılımı ile yaklaşım getirilirken, Öngel, E. Ve Tufan, A.'nın Çok Değişkenli Yaklaşımla Türkiye Tarımının Yapısal Çözümüne İlişkin Bir Deneme adlı yatay kesit çalışmasında 5-6 yıl içinde ülke tarımsal yapısının temel faktörlerinin tarımsal yapıyı tanımlamadaki ağırlıklarının değişebileceğini, örneğin "dar tarımsal alanda yapılan tarım, hayvancılık ağırlıklı olup sebzecilik, meyvecilik ve bağcılık tarımlarının da küçük oranlarda yapıldığı, çeşitlenmiş bir tarım biçimi…" olarak tanımladıkları tarımsal alan faktörü değişmiştir" (Karabulut, 1989, s. 4).

Ülkemizde tarım sektöründe işgücü kullanımı konusu ise bir başka inceleme alanıdır. Arıkbay tarım işletmelerinin tip ve büyüklüklerine göre faklı özellikler taşıdığını ve işletme tiplerine göre bir ayırım söz konusu olduğunda çeşitli sınıflandırmaların söz konusu olacağını ifade emekte ve sınıflamaları şu şekilde aktarmaktadır:

a) Gelir aktarma düzeyine göre geçimlik, yarı-ticari veya ticari işletmeler,
b) Üretim niteliğine göre bitkisel veya hayvansal üretimi ayrı ayrı veya birlikte yürüten işletmeler,
c) Toprak mülkiyetine göre kiracılık, ortakçılık veya öz mülk arazide üretim yapan işletmeler,
d) İhtisaslaşma düzeyine göre ihtisaslaşmamış, yarı ihtisaslaşmış veya tam ihtisaslaşmış işletmeler,
e) Üretim tekniğine göre entansif, yarı entansif ve ekstansif işletmeler,
f) İşletme büyüklük kriterine göre küçük, orta veya büyük işletmeler" (Arıkbay, 1996).

Karabulut, 1989 yılında yapmış olduğu doktora tez çalışmasında ülkemizde tarımsal yapıya ilişkin olarak gerçekleştirilen çalışmaları incelemiştir. Karabulut'un (1989) aktardığına göre, "Türkiye'de Tarımsal Yapının Gelişimi (1923-38) adlı çalışmada [Silier, 1981] "tarımsal yapının değişimindeki içsel ve dışsal etkenlerin mümkün olabildiğince birlikte" değerlendirilmiştir (Karabulut, 1989, s. 3).

Tarım Politikası: "Gerek tarımın doğa koşullarına bağlılığı ve kurumsal özellikleri, gerek diğer üretim faaliyetleri karşısındaki durumu, dünyanın hemen her ülkesinde tarımı, 'çok problemli' konuma getirmiştir. Bundan ötürüdür ki, yapısal değişmeden girdi ve ürün piyasalarına kadar, geniş bir alana kamu müdahalesi gözlenir. Oysa, bu kadar yoğun kamu müdahalesi, diğer üretim faaliyetleri için söz konusu olmaz. Kamunun müdahale önlemleri toplamına, 'tarım politikası' denir." (Kazgan, 2003, s. 4).

Bu tez kapsamında tarım politikası kavramı; devletin başında bulunan siyasi iktidarların tarımsal üretim biçimi, tarımda çalışan nüfusun oranı, tarımsal işletme büyüklükleri, tarımsal toprak mülkiyet biçimleri, tarımsal destekleme biçimleri, tarımsal girdi ürünleri fiyatları, tarımsal çıktı fiyatları, pazarlama kanalları ve tarımsal kuruluşlara yönelik bütün müdahaleleri içeren yasal, kurumsal düzenlemeleri içerecektir.

BÖLÜM ÜÇ
TÜRKİYE'DE 1980 SONRASI KIRSAL ALANLARA VE TARIM KESİMİNE YÖNELİK YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye'deki 1980 sonrası kırsal alanlara ve tarım kesimine yönelik yasal ve kurumsal düzenlemeleri değerlendirebilmek için Cumhuriyet'in kurulduğu ilk yıllardan günümüze değin olan gelişmeleri bilmek gerekir. Çünkü yapılan bütün düzenlemeler geçmişin değiştirilmesine ve geleceğe dair hedeflere ilişkindir. Bu bölümde; düzenlemeler Cumhuriyet'in kurulduğu ilk yıllardan 1980'li yıllara kadar olan gelişmelerin özetlendiği ve 1980 sonrasının daha geniş kapsamda anlatıldığı 10 alt başlık altında değerlendirilecektir. 1980 öncesi ve sonrası politikaları daha geniş kapsamda tezin EK kısmından öğrenmek mümkün olacaktır.

3.1 Dünya Koşullarından Gelen Belirleyiciler Açısından

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden itibaren kapitalist sistemle yönetildi ve ekonomik politikaları bu sisteme göre oluşturuldu. Bununla birlikte kapitalist sistemin bütün dünyada yaşadığı ekonomik krizlerden de her defasında nasibini aldı.

Kapitalist sistemin dünyadaki bekçileri ve devamlılığını sağlayan uluslar arası kuruluşları olarak tarif edilen, 2000'li yıllarda Türkiye'nin ekonomik politikalarının oluşturulmasında belki de tek belirleyicileri haline gelen birçok kuruluşun temeli 1940'lı yıllarda atıldı. 1944 yılında imzalanan Bretton Woods Sistemi ve bu kapsamda Uluslar arası Para Fonu (International Monetary Fund) (IMF), Uluslar arası İmar ve Kalkınma Bankası (International Bank for Reconstruction and Development) (IBRD) ve Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade) (GATT) oluşturuldu (Tören, 2007). 1945 yılında Dünya Bankası kuruldu. "II. Dünya Savaşı sonrasında dünya yenilenmeye giderken, dünya ticaretini bir sisteme oturtmak için bir örgütlenmeye ihtiyaç duyulmuş ve 1947 yılında 23 ülke tarafından Cenevre'de GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel

Anlaşması) anlaşması imzalanmıştır. Temel amacı; dış ticarette serbestleşmeyi teşvik ederek sınırlardaki tüm korumacı uygulamalara son vermektir" (Tören, 2007, s.32).

Tarım sektörü açısından bakıldığında; GATT'ın oluşturulduğu ilk zamanlarda anlaşma dışı tutulduğu ve birçok baskı nedeniyle uluslar arası piyasalarda fazlasıyla korunduğu görülür (Doğan, 2004, s. 79).

1947 yılında Türkiye'deki tarımsal yapıyı çok derinden etkileyecek ve değiştirmeye başlayacak olan Marshall Planı ortaya çıkar (Tören, 2007, s.130).

Avrupa Topluluğu'nun temellerinin atıldığı Haziran 1955'de toplanan Messina Konferansı'nda diğer konular yanında tarım da ele alınır ve tarımda uzmanlaşmanın yararları belirtilerek, üye ülkeler arasında ticari çıkarların dengelenmesi açısından ortak politikalar arasında tarım politikasına da yer vermenin önemi vurgulanır (Atakan, 1998). Avrupa Topluluğu "Avrupa Birliği" ismini alıp politikalarını netleştirinceye kadar kendi içinde birçok tartışma yaşamıştır. Bu bölümde bunlara yer verilmeyecektir.

1986 yılında başlatılan ve 1994 yılında sonlandırılan Uruguay Roundunda GATT'ın içeriği genişletilerek, tarım ve hizmet sektörlerinin piyasaya açılması kararlaştırıldı. 1 Ocak 1994 tarihinde Uruguay Turu Tarım Anlaşması yürürlüğe girdi. Bu antlaşma, tarım sektöründe serbestleşmeyi dünya genelinde uygulamaya sokan ve DTÖ' ye üye ülkelerin imza koyduğu bir uluslar arası anlaşma idi (Günaydın, 2003, s. 137). 1994 yılında Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) yerini Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) bıraktı (Aysu, 2002, s. 14). "Dünya Ticaret Örgütü, görünürde IMF ve Dünya Bankası'ndan ayrı, bağımsız olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Ancak bu üç kuruluş, Kasım 1999'da kendi aralarında bir "tutarlılık anlaşması" imzaladıklarını, faaliyetlerini birbirleriyle bağlantılı olarak sürdüreceklerini açıklamıştır" (Güler ve Güler, 2006, s. 20).

Eylül 2005'de Hong Kong'da alınan kararlardan biri tarım, diğeri ilaç konusundadır. Bu anlaşmanın temel prensipleri; 1. Gümrük vergilerinde indirim 2. Devletin üretim sübvansiyonlarının düşürülmesi 3. Devletin dış satım sübvansiyonlarının düşürülmesi idi. "Tarım sektöründe Uruguay Raundu ile başlayan ve pazara giriş olanaklarının arttırılması, ihracat sübvansiyonları ve yurtiçi destek kullanımının süreç içinde azaltılması yönündeki reform programının devamını hükme bağlamaktadır (Doğan, 2004, s. 137). 30 Temmuz 2004 tarihinde DTÖ Genel Konseyi toplantısında kabul edilmiştir. Kabul edilen metin, uluslar arası ticaretin daha fazla serbestleştirilmesi için temel bir yapıyı oluşturmaktadır. Türkiye "Gelişme Yolundaki Ülkeler" grubunda yer alması nedeniyle, bu serbestleşme önlemlerini daha az oranda ve daha fazla sürede yapma ayrıcalıklarından yararlanacaktır. Özetle bu anlaşma, "tarımda ihracat için yapılan tüm teşviklerin kaldırılmasını ve az gelişmiş ülkelerin pazarlarını tarım ürünü ithalatı için açmalarını" öngörüyordu" (Özbudun, 2006, s. 104). "13–14 Şubat 2003 tarihinde Tokyo'da gerçekleştirilen mini Raund'da, tarım reformu konusunda üye ülkeler arasında büyük görüş ayrılıkları olduğu görülmüştür. 31 Martta 2003 tarihinde, tarımda korumanın azaltılmasına dair Doha'da anlaşmaya varılan hususlar tehlikeye girmiştir. Çünkü AB, 2013 yılından önce OTP'de reform yapamayacağını belirtmiştir. 2005 yılında tamamlanması düşünülen tarım ürünleri ticaretindeki liberalleşme takvimi, bu Raund' la bocalama içine girmiştir" (Doğan, 2004, s. 146). "AB ülkeleri, Gündem 2000 reformları uygulamasının dönem ortası değerlendirmesinde Haziran 2003 veya Fischler Reformu olarak adlandıran ve OTP' de öncekilere göre çok daha köklü değişiklikleri öngören bir reform paketi üzerinde anlaşmıştır. Son reform paketi, AB'nin tarımsal destekleme sistemini kökten değiştirecek niteliktedir (European Commission, 2004). Yeni OTP ile, üreticilerin pazar isteklerine göre üretim kararlarını vermeleri yönünde bazı düzenlemeler getirilirken, tüketici ve vergi mükellefleri de gözetilmektedir. Yeni OTP' ye göre, gelecekte desteklerin çok büyük bir kısmı üretimden bağımsız olacaktır. Ancak üretimden vazgeçmeleri önlemek için, üye ülkeler sübvansiyonlar ile üretim miktarları arasında sınırlı bir ilişkinin olduğu ve bu sınırların önceden kesin ve net bir şekilde ortaya konulduğu programlar dahilinde tercih yapabileceklerdir" (Karlı vd., 2005).

3.2 Türkiye'deki Genel Ekonomik Politikalar Açısından

1920'li ve 1930'lu yıllar Korumacı ve Devletçi iktisat politikasının uygulandığı yıllardır. Aynı zamanda 1930'lu yıllar ilk sanayileşme dönemi olarak nitelendirilmektedir (Boratav, 2007, s. 59).

1940'lı yıllar ise ekonomi açısından bir kesinti ve gerileme dönemi olarak değerlendirilebilecek olan önemli bir "kuluçka dönemi" olarak da görülmektedir (Boratav, 2007, s. 82). 7 Eylül 1946 tarihinde "7 Eylül Kararları" olarak anılan devalüasyon ile Türk Lirası'nın değeri % 50 oranında düşürüldü. Dış ticarette ihraç malları aleyhine bir gelişme meydana geldi (Bulanık, 2001, s. 23). "Siyasi bakımdan 1946 yılı, tek parti rejiminden çok partili parlamenter rejime geçişin başlangıç tarihidir" (Boratav, 2007, s. 93).

1950'li yıllarda ilk Demokrat Parti hükümeti kurulmasıyla birlikte katı devletçilik anlayışı yerini liberal nitelikli politikalara terk etmiştir (Şener, 2003, s. 5). "1950'lerin ikinci yarısında ekonomik gelişmelerin kötüleşmesi, ülkeyi ilk kez bir makro ekonomik istikrar programı uygulamasına sevk etmiş; bu istikrar tedbirlerinin hemen akabinde hükümetin devrilmesiyle, özel teşebbüs ve serbest rekabet yanında, fiyat mekanizmasının hakim kılınmasına ve dış ticaret serbestisine dayanan ekonomi politikaları sona ermiştir" (İncekara, 1998: 3238). 04 Ağustos 1958'de İstikrar Tedbirleri açıklandı. Türk parası devalüe edildi. 1959'da ekonomide durgunluk başladı (Bulanık, 2001, s. 126). "1954–1961 yılları, savaş sonunun genişleme konjonktürünün ve liberal dış ticaret politikalarının son bulduğu; ekonominin göreli bir durgunluk içinde dalgalanmalara tabi olduğu; ihraç mallarına yönelik talepteki düşme ve dış kaynakların belli bir düzeyi aşması yüzünden doğan dış tıkanmaya tepki olarak ithalat sınırlamalarına gidildiği bir dönem olarak nitelendirilebilir" (Boratav, 2007, s. 107). Sorunların, korumacı politikalarla değil, dünya ekonomisi ile kurulmakta olan bütünleşme biçimi sürdürülerek çözülmesi doğrultusunda dış telkin ve baskılar 1954'ten itibaren, özellikle, IMF kanalıyla, etkili olmaya başladı. Daha

sonra, “standart IMF reçetesi” diye bilinecek istikrar politikası önlemleri, dış yardımların kesintisiz akması için gerekli şartlar olarak 1954–1958 arasında Türkiye’yi ziyaret eden dış heyetler tarafından gündemde tutuldu. Ancak, DP iktidarı, IMF telkinlerine uzun süre direndi; devalüasyon, deflasyonist önlemler ve dış ticarette liberasyona dayalı istikrar politikasını benimsemek yerine, Milli Korunma Kanunu’nu yeniden yürürlüğe koydu; böylece fiyat ve piyasa kontrolleri izlemeyi ve bir yandan ithal ikameci yatırımların, öte yandan köylüye dönük popülist politikaların sürükledi.

1960’lı yıllarla birlikte planlı kalkınma dönemine girildi. 1970’li yıllarda yaşanan ekonomik krizle birlikte Türk parası sürekli devalüe edildi. İthalata dayalı endüstrileşme politikaları ile uyumlu olarak modern girdi kullanımı desteklendi. Dünyada yerleşen refah devleti anlayışı ve geniş kapsamlı rasyonel planlamanın egemenliği ülkemizde de etkin oldu. 1970’li yılların ortalarından sonra ithal ikameci sanayileşme stratejisinin sürdürülemezliği ortaya çıktı ve dışa açık büyüme stratejileri benimsenmeye başlandı. 1978–79 döneminde ekonomik bunalım yaşanması ile piyasada oluşan fiyatlar sürekli tarım aleyhine gelişmeye başladı. 1970’lerde dünyada neoliberal politikalar ortaya çıkmaya başladı ve ekonomik bunalımların etkisi ile dışa açık büyüme stratejilerine dair söylemler ortaya çıktı.

24 Ocak 1980 tarihinde “24 Ocak Kararları” açıklandı. Ekonomik İstikrar Tedbirleri alındı. Bu tedbirlerin temel prensipleri şunlardır; 1) Ekonomik idarede karar bütünlüğünün sağlanması. 2) Enflasyonun kontrol altına alınması. 3) Yeni yatırımlara nazaran mevcut atıl kapasitenin tam kullanımına öncelik verilmesi. 4) İhracatın artırılması. 5) Tasarrufların artırılması ve yönlendirilmesi. 6) Özel yabancı sermayenin teşviki. 1 Temmuz 1980 tarihinde faiz hadleri serbest bırakıldı. 12 Eylül 1980 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri ülke yönetimine el koydu. 1985 yılında Dünya Bankası desteğiyle “Özelleştirme Ana Planı” hazırlandı. 04 Şubat 1988 tarihinde enflasyonu kontrol altında tutmak ve döviz spekülasyonu önlemek için yeni istikrar önlemleri alındı. Refah devleti ve sosyal devlet anlayışı sona erdi. Keynes’çi dönem sona erdi. Devlette merkeziyetçi dönemin terk edilmeye ve yerele yetki devri artmaya başlandı. Dışa açık büyüme stratejilerinin egemen olmaya başladı.

Özelleştirme ve sanayisizleşme politikaları kabul görmeye başladı. Devletin destekleme gücü azalmaya başladı. Tarımdaki teknolojik gelişme yavaşlamaya başladı. Yapısal uyum programlarının uygulanmaya başlaması ile kimyasal gübre fiyatlarında önemli artışlar oldu. Fiyat müdahalelerinin kaldırılmasıyla, gübrenin tarımsal üretim maliyetlerindeki payı artmaya başladı. Kimyasal gübre kullanım azalmaya başladı ve tarımsal ürünlerin verimlilikleri de azalmaya başladı. Gıda ve tarımsal ürünlerin ithalatı ve ihracatı liberalleştirilmeye başlandı. 1984 yılından itibaren tarıma karşı "koruyucu ve düzenleyici" tarım politikalarının yerini piyasa koşullarını esas alan politikalar aldı. Merkezsizleştirme, yönetişim (governance), bölgesel kentler (regional cities), hükümet dışı kuruluşlar (NGO) kavramları gündeme gelmeye başladı. Dünya Bankası (WB), Uluslar arası Para Fonu (IMF) gibi kuruluşların da baskılarıyla korumacı politikalardan vazgeçildi ve ulusal ekonomi dışarıya açılmaya başladı. Tarımdan kopan nüfusun önemli kesimi hizmetler sektörüne yönelmeye başladı. Birikim süreçleri üretimden finans sektörü ve kentsel rantlar gibi yeniden üretim alanlarına kaydı. Dünya ölçeğinde küresel sermayenin akışkanlık kazanıp, ulus ötesi ve ülkemizdeki arayışlarını yoğunlaştırması (küreselleşme süreci) süreci başladı. Uluslararası dolaşımdaki sınırlı sermayeyi kendisine çekmeye çalışan yerel birimlerin birbirleriyle yarışması (küreselleşme sürecinde yerel potansiyellerin yarışması ile yerelliklerin ön plana çıkması) gözlenmeye başladı. Fordist üretimden post-fordist üretime geçiş dönemine girildi.

27 Mart 1994 seçimlerinden sonra hükümet, 5 Nisan'da "Ekonomik Önlemler Uygulama Planı'nı yürürlüğe koydu (Bulanık, 2001, s. 139). 14 Aralık 1998 tarihinde "Ekonomik Krize Çözüm Paketi" açıldı. Tarımla ilgili olarak yürürlüğe konan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) anlaşması ile tarım piyasalarındaki devlet müdahalelerini en az seviyeye indirme politikası benimsendi. Türkiye AB ile üyelik müzakerelerini geliştirdi ve tarımsal yapıların AB tarımsal yapı ve politikaları ile uyumlu hale getirilmesi gereği ortaya çıktı. Tarımsal üretim ve gıda sanayinde uluslar arası sermayenin rolü büyümeye başladı. Türkiye'nin önde gelen yerli sermaye grupları (Sabancı, Koç, Yaşar, Tekfen, v.s.) giderek büyüyen ölçeklerde, çok uluslu şirketlerle ortaklıklara girerek et, süt ve sütlü mamuller üretimi, gıda paketlemesi, sebze ve meyve işlenmesi ve dondurulması, çay üretimi, tam ve yarı hazır gıda

üretimi, gıda pazarlaması ve perakendeciliği gibi sahalarda faaliyet göstermeye başladı (Yenal, 2001, s. 41). Ekonomide liberalleşme, yönetimde yerelleşme, siyasal yaşamda demokratikleşme süreçlerine girildi.

2000 yılında Kemal Derviş'in 'Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'nın temelini sağlayan ve tarım sektörü dahil bütün sektörlerin elden geçirilmesine neden olan "Ekonomik Reform Programı Kredisi" imzalandı (Aysu, 2002, .s. 132). Kasım 2000'de ve bunu takiben, 19 Şubat 2001'de yaşanan krizlerden sonra Dünya Bankasında başkan yardımcısı olan Kemal Derviş, ekonomiden sorumlu bakan olarak atandı. Kemal Derviş 15 Mart 2001'de Acil Önlemler Paketi'ni açıkladı (Bulanık, 2001, s. 163). 2001 yılında AB Komisyonu tarafından Katılım Ortaklığı Belgesinin hazırlandı ve bu belge doğrultusunda Ulusal Program yapıldı. Gıda sektöründe doğrudan sermaye yatırımları hızla arttı. Devletin küçültülmesi, dünya ile bütünleşme, serbestleşme, özelleştirme, yerelleştirme, yönetişim, glokalizasyon, regulasyon, küreselleşme, demokratikleşme söylemleri yaygınlaşmaya başladı. Özelleştirmeler artmaya ve kamu yatırımları azalmaya başladı. Küresel rekabetin ön plana çıkmaya başladı. Finans ve inşaat sermayesinin (gayrimenkul sermayesi) ön plana çıktığı sanayisizleşme dönemi yaşanmaya başladı. Türkiye'nin dış borcu artmaya devam etti.

3.3 Yapılan Uluslar arası Antlaşmalar ve Verilen Taahhütler Açısından

Türkiye, 1929 yılında çıkarılan bir 1499 sayılı Gümrük Giriş Tarife Kanunu ile gümrüklerini denetim altına alarak ulusal bir gümrük tarifesi uygulamaya başladı. Bu kanun Cumhuriyet döneminde dış etkilerden arınmış ilk gümrük kanunu olma vasfını taşımaktadır (Onursal, 2000).

M. Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra 1939 yılında dış politikada İngiltere ile ittifak oluşturuldu (Ergen, 2008).

"1944'te Türkiye Bretton Woods antlaşmalarına katılarak, yüzyıl önceki Osmanlı politikası olan 'Beni koru, Beni güçlendir, Beni borçlandır' söylemlerine geri döner"

(Ergen, 2008). 07 Eylül 1946 kararları ile 2. Dünya Savaşı sonrası Türkiye yeni ekonomi politikalarını belirledi ve Bretton Woods kararlarına uymayı ilke edindi (Tören, 2007). 1947 yılında Türkiye Dünya Bankası'na üye oldu. 11 Mart 1947 tarihinde Türkiye IMF'ye üye oldu (Tören, 2007). 12 Mart 1947 tarihinde ABD Başkanı Truman, Amerikan Senatosundan Türkiye ve Yunanistan'a 400 milyon tutarında yardım verilmesini istedi. 2. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Yunanistan ve Türkiye'ye önemli "mali yardım"lar yapan İngiltere, ekonomik gücünün elvermediği gerekçesiyle "yardım"ların 31 Mart 1947 tarihinden itibaren ABD tarafından devam ettirilmesi talebinde bulundu (Truman Doktrini) (Tören, 2007). Türkiye ve Yunanistan'a yardım yapılmasını öngören kanun tasarısı, 22 Nisan 1947 tarihinde ABD Temsilciler Meclisinde, 22 Mayıs 1947 tarihinde ise, ABD Kongresinde onaylandı (Tören, 2007, s. 138). Türkiye ABD ile imzaladığı 4 Temmuz 1948 tarihli Ekonomik İşbirliği Anlaşması ile Marshall Planından "kredi" alan ülkeler arasına katıldı (Tören, 2007, s. 208). 12 Temmuz 1947 tarihinde askeri yardım antlaşması TBMM'de kabul edildi (Tören, 2007, s. 208). "Türk hükümeti, 1948 yılında 'Beş Yıllık Tarım Programı' adı verilen, hazırlanmasına Amerikalı uzmanların da katıldığı ve daha çok tarımın makineleştirilmesi politikasına dayanan bir programı kabul etti. Amerika'nın sağladığı kredilerle, 1948–52 döneminde on binlerce traktör ithal edildi. Büyük arazi sahipleri ve büyük köylülerin traktör satın almalarını kolaylaştırmak için, Ziraat Bankası kanalıyla uygulanan özel tarım kredileri programı da, gene aynı kaynaktan sağlanan fonlarla karşılandı" (Tezel, 1995, s. 358).

21 Nisan 1951 tarihinde Türkiye GATT'ı (General Agreements on Tariffs and Trade) (Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması) imzaladı. 1953 yılında ise Türkiye GATT üyesi oldu. 4 Ağustos 1958 tarihinde Türkiye OECD denetiminde IMF'den stand-by anlaşması ile kredi temin etti. 9 Temmuz 1959 tarihinde Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) tam üyelik için başvurdu. 31 Temmuz 1959 tarihinde Türkiye AET'ye ortaklık talebinde bulundu.

12 Eylül 1963 tarihinde AET ile Türkiye arasında Ankara Antlaşması imzalandı.

14 Temmuz 1964 tarihinde Türkiye Uluslar arası Kalkınma Birliği Kredi Antlaşmasına katıldı. 07 Aralık 1965 tarihinde S.S.C.B. ile 180 milyon dolarlık kredi anlaşması imzalandı.

23 Kasım 1970 tarihinde Türkiye ile AET arasında Katma Protokol imzalandı. Katma Protokol, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 5 Temmuz 1971'de onaylandıktan sonra, 1 Ocak 1973'te üye ülke parlamentolarında da onaylandıktan sonra yürürlüğe girdi. Katma Protokol, Geçiş Dönemi'nin uygulamasına ilişkin şartları, usulleri, sıra ve süreleri belirlemişti (Serin, 2002, s. 117). "Katma Protokol'e göre, tarım ürünlerinin serbest dolaşıma girmesi için, Türkiye'nin 22 yıllık geçiş döneminde, Ortak Tarım Politikası'na uyum sağlaması gerekmektedir" (Atakan, 1998). 1971-1972 yıllarında Dünya Bankası ile Türk Hükümeti arasında tarımsal amaçlı kredi anlaşmaları imzalanmıştır (Dursun, 1995, s. 86). 13 Aralık 1976 tarihinde SSCB ile 10 yıl süreli Ekonomik İşbirliği Antlaşması imzalandı. 25 Aralık 1976 tarihinde Türkiye, AET'ye karşı olan yükümlülüklerini dondurduğunu ilan etti. 24 Nisan 1978 tarihinde IMF ile Stand-by anlaşması imzalandı. 20 Mayıs 1978 tarihinde Stand-by anlaşması sonucu Türkiye'nin 520 milyon tutarındaki kısa vadeli dış borç geri ödemesi ertelendi. 22 Ağustos 1978 tarihinde IMF kredi için yeni koşullar öne sürdü. 19 Temmuz 1979 tarihinde IMF ile yeni Stand-by anlaşması imzalandı. OECD ülkelerinden ve uluslar arası bankalardan kredi sağlandı. "Türkiye, yapısal uyarlanma değişimini 1979–1991 döneminde IMF, 4 kez "stand-by arrangement" ile, Dünya Bankası, 5 kez kısaca SAL (structural adjustment loans) ve tarım finans enerji sektörlerinde olmak üzere 4 kez kısaca SECAL (sectoral adjustment loans) ile reformlara yol açmış ve yön vermiştir"

18 Haziran 1980 tarihinde Türkiye IMF ile üç yıl süreli stand-by anlaşması imzaladı. Dünya Bankası (WB) (World Bank) ilk yapısal kredisini 1980'de Türkiye'ye verdi ve böylece Dünya Bankasının proje bazlı kredilerinin yerini "yapısal uyarlama kredileri" aldı. 1980'lerin başında IMF'nin orta vadeli istikrarı hedefleyen çok yıllı stand-by anlaşmaları ve DB'nin Yapısal Uyum Kredileri Sistemi (SAL) ile başlayan "istikrar+yapısal uyum" amaçlı orta vadeli IMF+DB programları için ilk gönüllü ülke Türkiye idi (TMMOB, 2007, s.101). 23 Temmuz 1980 tarihinde

Türkiye'nin dış borcunun 8–10 yıl ertelenmesine ilişkin anlaşmaya varıldı. Dünya Bankası ile Türk Hükümeti arasında tarımsal amaçlı kredi anlaşması yapıldı (Dursun, 1995 s. 87). 1985 yılında Türkiye, Uruguay Round'u çerçevesinde GATT'ın sübvansiyonlar koduna taraf olarak, çiftçilik ve ormancılık ürünleri ve mineral maddeler gibi ana maddelerin dışındaki ürünlere ihracat sübvansiyonu yapmamayı taahhüt etti (Aysu, 2002, s. 13). Dünya Bankası'ndan 1980'de alınmaya başlanan yapısal uyarlama kredileri 1985'e kadar her sene bir tane, bütün sektörleri düzenlemek üzere alındı. 13.07.1985'de Resmi Gazete'de yayınlanan Dünya Bankası ile tarım sektörünün uyum ikraz anlaşması ile Türkiye'ye kredi açıldı. Bunun % 95'i ithalat için, gerisi ise "tarım yönetimini geliştirmek" gerekçesi ile verildi. 14 Nisan 1987 tarihinde Türkiye Avrupa Topluluğuna tam üyelik başvurusunda bulundu, ancak başvurusu kabul edilmedi. 02.08.1989 tarih ve 20240 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ve Dünya Bankası ile yapılan 250 milyon dolar tutarında olan "Üçüncü Tarımsal Kredi Projesi" Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatiflerinin yeniden düzenlemesi koşulunu getirdi.

Türkiye 1993 yılı ortalarına kadar Dünya Bankası ile 125 adet kredi anlaşması yaptı. (Güler, 2005). 1994 yılında Türkiye DTÖ Tarım Antlaşması'nı imzaladı. 1994 yılında Dünya Bankası ile yapılan sözleşme metni 27 Kasım 1994 tarihli 4046 Sayılı Özelleştirme Yasası olarak kabul edilerek yürürlüğe kondu. 15 Nisan 1994 tarihinde IMF (International Monetary Fund) (Uluslar arası Para Fonu)ile yeni bir stand-by anlaşması için görüş birliğine varıldı. 1994 sonrası, IMF ile her birini üçer aylık gözden geçirmelerle, 1999 ve 2002 stand-by düzenlemeleri yapıldı. 6 Mart 1995'de Gümrük Birliği Antlaşması yapıldı ve tarım ürünleri itibariyle gümrük indirimi taahhütleri verildi (Aysu, 2002, s. 134). 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe giren AB Gümrük Birliği Anlaşması ile gümrük duvarları kaldırıldı. Temel olarak tarım ürünleri kapsam dışında bırakılmış olmakla birlikte işlenmiş tarım ürünleri kapsama alındı (Günaydın, 2003, s.139). Türkiye ile AB arasında 1993 Eylül ayında başlatılan Tarım Teknik komitesi kapsamında ele alınan tarım ürünleri tavizlerine ilişkin görüşmeler, Nisan 1997'de sonuçlandırıldı. Bu çerçevede taraflar birbirlerine bazı tarım ürünlerinde taviz tanımıştır. 23–25 Eylül 1997'de T.C. Hükümeti tarafından Hong Kong'da yapılan yıllık görüşmede yapısal düzenlemelere ağırlık verileceği,

daha etkili denetim mekanizmalarının oluşturulacağı ve büyük kamu bankası olan Ziraat Bankası'nın özerkliğine öncelik verileceği belirtildi (Serin, 2002, s. 99). Temmuz 1998 yılında Türkiye hiçbir kredi talebi olmamasıyla birlikte IMF ile 2000 yılına kadar sürecek olan "Yakın İzleme Anlaşması"nı (Staff Monitored Program) imzaladı (Aysu, 2002, s. 132).

IMF ile yapılan anlaşma ve düzenlemeler 1999, 2002 ve 2005'teki stand-by anlaşmalarıyla (ve 2000 sonunda, özellikle IMF tarafından kaleme alınan bir "ek niyet mektubu" ile) devam etti. 9 Aralık 1999 tarihinden itibaren IMF'ye verilen Niyet Mektuplarında; destekleme politikalarını safhalar halinde ortadan kaldırmak, tarımda desteklerin kaldırılarak piyasa ekonomisi koşullarının geçerli sayılmasıyla kamu kaynakları üzerindeki baskının azaltılması, tarımsal politikaların uluslar arası pazara göre biçimlendirilmesi, yeni sanayi ürünlerine pazar açılması, tarımsal nüfusun azaltılması, tarımdaki istihdamın azaltılması, özellikle tarım nüfusu, işletme büyüklüğü, örgütlenme, tarımsal desteklemeler, kurumsal organizasyon, teknoloji kullanımı, verimlilik, bitki ve hayvan sağlığı şartları, ürün kalite ve standartları açısından uyum sağlanması, hükümet, sübvanse ettiği girdi, kredi ve temel mahsullerdeki fiyat desteklerine dayanan mevcut sistemin, zaman içerisinde doğrudan gelir desteği programı ile değiştirilmesi, doğrudan gelir desteği ödemeleri, alternatif ürün ödemeleri, TSKB'nin yeniden yapılanması ve destek hizmetlerinin geliştirilmesi, tarım sektöründeki fiyat ve kredi sübvansiyonlarının aşamalı olarak kaldırılmasına yönelik programın uygulanması, gübre desteğinin nominal değeri olarak sabit tutulması, tarımsal kredi sübvansiyonlarının aşamalı olarak kaldırılmasına yönelik programın uygulanması, banka ile sağlanan mutabakat çerçevesinde 2001 yılı için destekleme fiyatları reformunun uygulanması, tarımsal işletmelerin yeniden yapılandırılması programının tatminkar düzeyinde uygulanması; banka ile sağlanan mutabakat çerçevesinde, tarımsal kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilme işlemlerinin başlatılması; Türkiye Zirai Donanım Kurumları A.Ş.'nin varlıklarının tasfiye edilmesinin ve bütün çalışanlarının ayrılması veya başka görevlere atanmasının tamamlanması ve bütün tarım satış kooperatifleri birliklerinin etkin bir şekilde özerkleştirilmesi, TEKEL'i destekleme alımlarında devre dışı bırakmak, tütün destekleme fiyat mekanizmasını kaldırmak için gerekli üç yeni

kanun çıkarılması, Türkiye Şeker Fabrikaları (TŞFAŞ) ve çay üreticileri için Çay Kurumu'nun (ÇAY-KUR) Özel İdaresi'ne devredileceği, tarım politikalarının reformunda, tüm dolaylı destek politikalarından 2002 sonuna kadar kademeli olarak vazgeçilmesi ve doğrudan gelir desteği sisteminin uygulanmasına geçilmesi amaçlandı. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün il özel idarelerine devri yöntemiyle tasfiye edileceği TEKEL ve Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş.'nin (TÜPRAŞ) özelleştirilmesine ilişkin ihale duyuruları yapıldığı, TŞFŞ'ye ilişkin kapsamlı bir özelleştirme stratejisinin, Özelleştirme Yüksek Kurulu (ÖYK) tarafından 26 Haziran 2003 tarihinde kabul edildiği bilgisi verildi (Aysu, 2002, s. 58). (Doğan, 2004, s. 197). (Aysu, 2008, s. 123-124) (Aysu, 2008, s. 149–150). (Gür, 2004, s. 256). (Aysu, 2008, s. 155). (Aysu, 2008, s. 263). (Aysu, 2008, sh. 264).

1990'ların başlarından sonlarına kadar Dünya Bankası ile yedi kredi anlaşması yapıldı.

6 Ekim 2004'de yayımlanan ilerleme raporunda, Türkiye'ye tarım politikalarını yeterince iyi uygulayamadığı eleştirisi yapıldı. Bu raporda, Türkiye'nin daha fazla liberalleştirme yapması önerildi. Türkiye'nin olası üyeliği halinde, AB'nin dış satımının artacağı, Türkiye'nin ise tarımsal dış satımda istediği gelişmeyi yapamayacağı belirtildi (Güler ve Güler, 2006, s. 34). 2005 yılında 2008 yılında sona erecek olan yeni bir stand-by süreci başladı.

3.4 Kurumsal Düzenlemeler Açısından

1920'li ve 1930'lu yıllar tarımsal kurum ve kuruluşların temellerinin atıldığı yıllardır. Bu yıllarda Tarım Bakanlığı, Tütünbank, Türkiye İş Bankası, Milli Sigorta Şirketi, "İtibar-ı Zirai Birliği", Alpullu Şeker Fabrikası, tohum ıslah istasyonları, Alpullu Şeker Fabrikası, Uşak Şeker Fabrikası, Ziraat Enstitüsü, Egebank, zirai kredi kooperatifleri, Yüksek Ziraat Enstitüsü, Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT), Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. (1935), Ziraat Bankası, Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TEKEL), Toprak Mahsulleri Ofisi (T.M.O.) (1938), zirai kombinalar (1937) ve Tarım Satış Kooperatifleri (TSK) (1935) kuruldu.

1940'lı yıllarda II. Dünya Savaşı koşullarında, ciddi hububat açıkları ortaya çıkınca (1940 yılında çıkarılan) 3780 sayılı Milli Korunma Kanunu'na dayanarak 477 sayılı Koordinasyon kararıyla Tarım Bakanlığı'na boş araziler üzerinde Devlet Çiftlikleri kurarak işletme görevi verildi (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 87). 25.06.1942 tarihinde 5141 sayılı Resmi Gazete'de Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu yayımlandı (Serin, 2002, s. 63). 24.07.1943 tarihinde 5464 sayılı Resmi Gazete'de 4486 sayılı Teknik Ziraat ve Teknik Bahçıvanlık Okulları Kanunu yayımlandı. 26 Haziran 1944 tarihinde Zirai Donatım Kurumu Kanunu kabul edildi. 1946 İvedili Sanayi Planı" ile sanayileşmenin sağlanması hedeflendi (Tören, 2007).

1950'li yıllarda; Devlet Üretme Çiftlikleri, Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş., Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu kuruldu. 4 Şubat 1954 tarihinde Köy Enstitüleri kapatıldı (Ergen, 2008).

1960'lı yıllarda Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu (TSEK) ve Orman Bakanlığı kuruldu

1970'li yıllarda Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü (ORKÖY), Çay İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü (ÇAYKUR) kuruldu. 28.04.1972 tarihinde 14172 sayılı Resmi Gazete'de 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu yayımlandı.

10.10.1983 tarihinde Tekel Genel Müdürlüğü "Kamu İktisadi Kuruluşu" haline getirildi. Ana Statüsü 11.3.1987 tarihli Resmi Gazete'de yayımlandı. 1983 yılında Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM) kuruldu. 1985 yılında Toprak ve Tarım Reformu Genel Müdürlüğü kuruldu. 1985 yılında çıkarılan 3223 Sayılı Yasa ile; daha önce Tarım Kredi Kooperatifleri Ziraat Bankası'nın vesayetinden çıkarak demokratik yönetim sürecine giren kooperatif ve birlikler Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın denetimine geçirildi. 1985 yılında Bakanlığın Ziraat İşleri, Zirai Mücadele, Hayvancılığı Geliştirme, Gıda İşleri, Veteriner İşleri, Su Ürünleri Genel Müdürlükleri kaldırıldı. Tarımsal altyapı alanında önemli işlevleri olan Toprak-Su

Genel Müdürlüğü de kaldırılarak Yol-Su Elektrik Genel Müdürlüğü ile birleştirildi. 28.05.1986 tarihinde 3291 Sayılı Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanun çıkarıldı. 3 Haziran 1986'da 1177 Sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Yasası değiştirildi.

09.08.1991 tarihinde 20955 sayılı Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname çıkartıldı. 1992 yılında Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu (SEK) özelleştirme kapsamına alındı ve 1993–1998 yılları arasında özelleştirildi. 1992 yılında Yem Sanayi Türk A.Ş.'nin özelleştirilmesine karar verildi. İsmi de Yem Sanayi ve Ticaret A.Ş. olarak değiştirildi (Aysu, 2002, s. 96). 19 Ocak 1992'de yeni ekonomik istikrar önlemleri açıklandı. TEK, TEKEL, PTT, TCDD, TMO ve kamu bankaları dışındaki KİT'lerin özelleştirilmesi öngörüldü (Koraltürk, 2004). 1993 yılında Et ve Balık Kurumu "Et ve Balık Ürünleri A.Ş." ismiyle özelleştirildi (Aysu, 2002, s. 103). 1994 yılında Tekel 81 il bazında kurduğu satış organizasyonu "toptan satıcılık" sistemine çevirdi ve bölgesel ihaleler ile alkollü içki dağıtımı için firmalar belirlendi; illerde kurulu depolardan özel firmalar eliyle dağıtıma başlandı (Aysu, 2002, s.196). 27.11.1994 tarihinde 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Resmi Gazete'de yayınlandı. 1995 yılında Et ve Balık Kurumu'na ait 11 kombina ve 1 iştirak payı Ağustos 1995'de satıldı (Aysu, 2002, s. 103). 1997'de YEMSAN özelleştirildi (Aysu, 2002, s. 96). 1997 tarihli "Sulama Yönetimi ve Yatırımlarda Katılımcı Özelleştirme Projesi", Devlet Su İşletmeleri (DSİ) ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce uygulamaya sokuldu (Aysu, 2002). 15.12.1997'de Yüksek Planlama Kurulu TEKEL'in ortaklık kurabileceğine ilişkin görüşünü açıkladı. 25.12.1997 tarihinde Bakanlar Kurulunun "Tekel kendisine ait sigara markalarını, fabrikalarını ve diğer varlıklarını tahsis etmek suretiyle ortaklıklar tesis edebilir" kararı Resmi Gazete'de yayınlandı (Aysu, 2002, .s. 189). 1998 yılında TÜGSAŞ-İGSAŞ (Türkiye Gübre Sanayi Anonim Şirketi) Özelleştirme Yüksek Kurulu tarafından özelleştirme kapsamına alındı. Aralık 1998 tarihinde 7 giyim tesisi ve 34 gayrimenkulü özelleştirilen KÖYTEKS Yatırım Holding A.Ş., Sümer Holding A.Ş. bünyesinde birleştirilerek tasfiye edildi. 1999 yılında TİGEM özel sektöre açıldı.

Orman Ürünleri A.Ş. (ORÜS) bünyesinde bulunan 21 işletmesi özelleştirildi, kalan 2 işletme Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları A.Ş.'ye (SEKA) devredilerek, kuruluş Mart 2000 tarihinde tasfiye edildi. 01.06.2000 gün ve 4572 Sayılı TSKB Hakkındaki Kanun ile sona erdirildi ve bu kuruluşların (Pankobirlik, Fiskobirlik, Çukobirlik, …vb.) tasfiye süreci başlatıldı. 16 Haziran 2000 tarih ve 4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında, birliklerin nasıl özelleştirilebileceğine dair çözümler gösteren kanun kabul edildi. 25 Aralık 2000 gün 4603 Sayılı Yasa kapsamında; Ziraat Bankası "yeniden yapılandırılma" sürecine girdi ve tarıma yönelik kredi desteği tümüyle kaldırıldı. 20.06.2001 tarih ve 4685 Sayılı Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 57. Hükümet tarafından mecliste çıkarıldı. 6 Temmuz 2001'de Cumhurbaşkanı iade etti. Ocak 2002'de yeniden meclisten geçti (Aysu, 2002, s.192). 2002 yılında; İskenderun Demir ve Çelik A.Ş. (İSDEMİR) imzalanan devir sözleşmesiyle tüm varlıkları ile birlikte Ereğli Demir ve Çelik A.Ş.'ye (ERDEMİR) devredildi, İstanbul Gübre Sanayi A.Ş. (İGSAŞ) Türkiye Gübre Sanayi A.Ş. (TÜGSAŞ) bünyesinde birleştirildi ve özelleştirildi, Toprak Mahsulleri Ofisi'nin (TMO) özelleştirilmesi kararlaştırıldı. Çelik Çekme Boru Sanayi ve Ticaret A.Ş.'de (ÇELBOR) bulunan % 100 oranındaki hisselerin tamamı 31 Mayıs 2002 tarihinde ERDEMİR'e devredildi. Türkiye Gemi Sanayi A.Ş. Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş. bünyesinde birleştirilerek Mayıs 2002'de tüzel kişiliği sona erdi. Deniz İşletmeciliği ve Tankerciliği A.Ş.'de (DİTAŞ) bulunan % 50.98 oranındaki hisselerin tamamı 21 Kasım 2002 tarihinde TÜPRAŞ'a devredildi. Turban Turizm A.Ş., Türkiye Zirai Donatım A.Ş., Türk Motor Sanayi A.Ş. (TÜMOSAN) 7 Şubat 2003 tarihinde SÜMER HOLDİNG A.Ş. bünyesinde birleştirilerek tüzel kişilikleri sona erdi. 13.01.2005 tarihinde 5286 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Kaldırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi. Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları A.Ş. (SEKA) ile Türkiye Gübre Sanayi A.Ş. (TÜGSAŞ) 19 Eylül 2005'de SÜMER HOLDİNG A.Ş. bünyesinde birleştirilerek tüzel kişilikleri sona erdi. 05.10.2005 tarihinde Et Balık Kurumunun Tarım Bakanlığı İle İlişkilendirilmesine Dair Bakanlar

Kurulu Kararı yayımlandı. 08.11.2006 tarihinde 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu Remi Gazete'de yayımlandı. 9. Kalkınma Planında (2007–2013); "TEKEL'e ait sigara fabrikaları ile ÇAYKUR' ait çay fabrikalarının ve TÜRKŞEKER' e ait şeker fabrikalarının önümüzdeki yıllarda özelleştirileceği" belirtilmektedir. 15.03.2007 tarihinde 5603 sayılı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş Görevleri Hakkında Kanun kabul edildi. 28.04.2007 tarihinde 26506 sayılı Resmi Gazete'de Köylere Hizmet Götürme Birliği İhale Yönetmeliği yayımlandı. 01.05.2007 tarihinde 26509 sayılı Resmi Gazete'de Tarımsal Üretici Birlikleri İle Tarımsal Üretici Merkez Birliklerinin Denetlenmesi Hakkında Yönetmelik yayımlandı. 04.05.2007 tarihinde 5648 sayılı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun kabul edildi. 11.10.2007 tarihinde 26670 sayılı Resmi Gazete'de Doğal Afet Sigortaları Kurumu Yönetim Kurulu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.

3.5 Mekânsal Planlama ve Mülkiyete İlişkin Düzenlemeler Açısından

1920'li yıllarda her köylü ailesine istediği gibi tasarruf etmek üzere 2 ha. ormanlık alanı verildi. Bu uygulamaya 15 Nisan 1924'te son verildi (Akad, 1987). 1924 Anayasası özel mülkleri kamulaştırmaya karşı koruyan hükümler getirmiştir. 07.04.1924 tarihinde 68 sayılı Resmi Gazete'de 442 sayılı Köy Kanunu yayımlandı. Bu kanunun 87. maddesi ile yabancı uyrukluların köy sınırı içinde taşınmaz mal edinmeleri yasaklandı. 1925 yılında Aşar Vergisi kaldırıldı (Koraltürk, 2004). 01 Mart 1925 tarihinde Tütün Rejisi'nin Fransızlardan Alınmasına İlişkin Kanun TBMM'de kabul edildi (Koraltürk, 2004). "Tarım topraklarının mülkiyetine ilişkin düzenlemeler 17.2.1926 tarih ve 743 sayılı Medeni Kanunun taşınmaz mülkiyet kapsamında ele alınmıştır" (Anonim 2001'den aktaran, Gün ve Eraktan, 2005, s. 1). "Medeni Yasanın yayınlandığı tarih (4 Nisan 1926) ile yürürlüğe girdiği tarih (4 Ekim 1926) arasında, 29 Mayıs 1926'da yürürlüğe giren 837 sayılı yasayla, tasarrufunda bulunan toprağı üç yıl üst üste ekmeyen köylünün elinden toprağının alınmasına son veriliyordu" (Erdost, 2006, s. 129). 22.04.1926 tarih ve 818 sayılı Borçlar Kanunu ile Türkiye'de tarımsal işletme tipleri arasında geniş bir yer tutan

kiracılık ve ortakçılıkla işletme biçiminde düzenlemeler yapıldı (Anonim, 1926'dan aktaran Gün ve Eraktan, 2005). 19 Haziran 1927 tarihinde 1500 kadar Kürt ailesinin Doğu Anadolu'dan 'garp vilayetlerine nakli' için, idari, askeri ve içtimai nedenlerle 1097 Sayılı Bazı Şahsın Şark Menakısından Garp Vilayetlerine Nakillerine Dair Kanun çıkarıldı. Bu kanun ile Batı'da iskan edilecek olan bu ailelerin terk ettiği arazi, kendilerine iskan edilecekleri illerde yeni arazi verilmesi koşuluyla, 'hazineye intikal' edecekti (Tezel, 1995, s. 322). 2 Haziran 1929 tarihinde 1505 Sayılı Şark Menakısı Dahilinde Muhtaç Zürraa Tevzih Edilecek Araziye Dair (Yoksul Çiftçiye Dağıtılacak Araziye Dair) Kanun çıkarıldı.

1930'lu yıllarda topraksız ailelere arazi dağıtıldı. 12.11.1935 tarihinde ilk toprak kanunu projesi (Toprak İskan Kanunu) İç İşleri Bakanlığı tarafından hazırlandı (Türkdoğan, 2006, s. 232). 08 Şubat 1937 yılında çıkarılan 3116 Sayılı Orman Kanunu nerelerin orman sayılacağına ve sayılmayacağına açıklık getirdi (Çağlar, 2003b, s.175).

11 Kasım 1942 tarihinde Varlık Vergisi Kanunu çıkarıldı. TBMM tarafından 11.06.1945 tarih ve 4753 Sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu çıkarıldı (Topuz, 2007). "Yasanın ilk uygulandığı dönemde, toplam 8116 köyde 446825 aileye 2.205.428 hektar arazi dağıtılmıştır. Dağıtılan toprağın 1540 hektarı kamulaştırma yoluyla sağlanmıştır" (Serin, 2002, s. 64). "Yasa daha fazla uygulama ortamını bulamamış ama tam tersine siyaseti etkilemiştir. Toprak reformuna karşı çıkan bir grup milletvekili yasaya karşı çıkarak 1946 yılında Cumhuriyet Halk Partisinden ayrılmış ve Demokrat Partisini kurmuşlardır" (Dernek, 2006, s. 4). 09 Temmuz 1945 tarihinde 4785 Sayılı Ormanların Devletleştirilmesine İlişkin Kanun çıkarıldı. Bu yasa ile ülkedeki özel ve tüzel kişiler elinde bulunan tüm ormanlar devletleştirilmiştir. Belediyelerdeki, özel idareler elindeki vakıflara ait ve kamu tüzel kişilerine ait ormanlara devlet el koymuştur (Çağlar, 2003b, s.175). 13.07.1945 tarihinde

1950 yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç edenlere toprak dağıtıldı veya zirai kredi verildi.1950 yılında 5653 Sayılı yasa ile "orman sayılacak ve sayılmayacak

yerler" yeniden tanımlanmıştır (Çağlar, 2003b, s.175). "22.03.1950 tarihinde 5618 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle kamulaştırma sınırı, geniş topraklı bölgelerde 500 hektar, dar topraklı bölgelerde 200 hektara çıkarılmış, ortak mülkiyetli arazilerde bu sınırların her kişi için ayrı ayrı hesaplanması öngörülmüş, ayrıca bağ-bahçe olan alanlar bu sınırların dışına çıkarılmıştır. 1955'te yapılan değişiklik sonucu kanun sadece devlet arazilerini dağıtılacak bir nitelik taşımaya başladı" (Dinler, 2000'den aktaran Güneş ve Sarı, 2005). "1950–1958 yılları arasında, orman suçlarına dört kez af getirilmiş ve ormanlar özel yasalar ile adeta dağıtıma tabi tutulmuşlardır" (Köktürk, 2006). 1954, 1957 ve 1959 yıllarında Atatürk Orman Çiftliği Arazisinin bir kısmının satılmasına ilişkin kanunlar çıkarıldı. 08.09.1956 tarihinde 9402 sayılı Resmi Gazete'de 6831 sayılı Orman Kanunu yayımlandı.

1960 yılında TOPRAKSU Genel Müdürlüğü'nce arazi toplulaştırma çalışmalarına başlanıldı (Altın, 2003). 1961 Anayasasının 37. maddesinde, devletin topraksız ve yeterli toprağı bulunmayan çiftçiyi topraklandırmak amacıyla gereken önlemleri alacağı yer aldı, bu madde doğrultusunda, 1961–70 yılları arasında 8 toprak reformu yasa tasarısı hazırlandı, ama hiç biri yasalaşamadı. 1961 Anayasası'nın 131. maddesine 17.04.1970 tarihli ve 1255 sayılı yasa ile bir fıkra eklenmiş ve yapılan anayasa değişikliği ile "Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten önce" deyimiyle, 15.10.1961 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini yitiren yerlerin orman sınırları dışına çıkarılması kabul edilmiştir (Köktürk, 2006). 28.06.1966'da 100 dönümden fazla toprakların zilyedi adına mülk olarak tapulanmasına olanak sağlayan Tapulama Kanunu yürürlüğe girdi. 10.05.1969 tarihinde 13195 sayılı Resmi Gazete'de 1164 sayılı Arsa Ofisi Kanunu yayımlandı.

26 Temmuz 1972 de 1617 sayılı 'Toprak ve Tarım Reformu Ön Tedbirler Kanunu' çıkarıldı. 20.06.1973 tarihinde çıkarılan 1744 Sayılı yasa ile 6831 Sayılı Orman Kanunu'nun 2. maddesi başta olmak üzere pek çok maddesi değiştirilmiştir. 19 Temmuz 1973 tarihinde 1757 Sayılı "Toprak ve Tarım Reformu Kanunu" çıkarılmıştır. Bu kanunun amaçları; tarımsal yapının iyileştirilmesi, üretimin arttırılması, toprak mülkiyeti dağılımını sosyal adalet ilkelerine göre düzenlemek, topraksız çiftçilerin toprak sahibi olmasıdır. Aynı yıl Başbakanlık Toprak ve Tarım

Reformu Müsteşarlığı Merkez ve Bölge Teşkilatı kurulmuştur (Altın, 2003). 26.06.1976 tarihinde 15628 sayılı Resmi Gazete'de 2015 Sayılı Atatürk Orman Çiftliği Arazisinden 167 Dönüm 500 Metrekarelik Kısmının Ankara Belediyesine Satılması Hakkında Kanun yayımlandı. "Toprak ve Tarım Reformu Yasası ilk olarak Şanlıurfa İlinde uygulanmaya başlanmış, ancak 10 Mayıs 1978 yılında biçim yönünden Senato'da yasa maddeleri tek tek değil toplu olarak oylandığı için Anayasa Mahkemesinin iptal kararı ile uygulama son bulmuştur. Dağıtılan toprakların büyük bir kısmı da eski sahiplerine geri geçmiştir" (Dernek, 2006, s. 5). 25.11.1979 tarihinde 16820 sayılı Resmi Gazete'de Arazi Toplulaştırma Tüzüğü yayımlandı.

1980'li yıllar; kamu arazilerinin turizm yatırımlarına tahsisi, Atatürk Orman Çiftliği'deki bir kısım arazinin özelleştirilmesi, orman köylülerinin desteklenmesi, sulama alanlarında arazi düzenlemeleri, 2-B alanlarının özelleştirilebileceği üzerine çıkarılan yasalara tanıklık etti.

1990'lı yıllar; kıyı kanunun çıkarıldığı, hazineye ait tarım arazilerinin satışına karar verildiği, meraların kullanımı, tarım alanlarının nasıl tarım dışına çıkarılabileceği üzerine çıkartılan yasa ve yönetmeliklere tanıklık etti.

2000'li yıllar ise 2B arazilerinin satışının hızlandırıldığı, endüstri bölgeleri adına tarım arazilerinin yerleşime açıldığı, yabancılara köy sınırları içindeki arazilerin satışının mümkün kılındığı yıllar oldu.

3.6 Genel Destekleme Politikalarına Yönelik Düzenlemeler Açısından

1920'li yıllarda çiftçilere her türlü girdi (mazot, fidan, tohum, gübre vb.) desteği verilmiştir.

1930'lu yıllarda ise girdi desteği yanında tarımsal ürünlerin destekleme alımları yapılmıştır.

"1947–1948 döneminde ürün bolluğundan dolayı düşen fiyatları tutmak ve üreticileri korumak için devlet, Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri Birliği aracılığıyla sınırlı sayıdaki üreticinin zeytinyağını üretim bölgelerinden alarak, Birlik kanalı ile Tanzim satışları biçiminde tüketiciye sunmuştur" (Göktaş, 1965'den aktaran, Sezener, 2005, s. 20). 14.07.1948 tarihinde 6957 sayılı Resmi Gazete'de 5254 sayılı Muhtaç Çiftçilere Ödünç Tohumluk Verilmesi Hakkında Kanun yayımlandı.

1960'lı yıllar sonrası "zeytincilik seferberliği" başladı ve fidan dağıtımı yapıldı. 1960 yılında destekleme alımı kapsamına alınan ürün sayısı 6'dır (Buğday, arpa, çavdar, tütün, çay, şeker pancarı) (Doğan, 2004, s. 185). 1961 yılında gübre desteklemesine başlandı.

1970'li yıllarda tiftik, haşhaş, mısır, yerfıstığı destekleme alımına dahil edildi. "Destekleme alımı kapsamına alınan ürün sayısı 1970'li yılların sonunda 24'e çıkarılmıştır. Bu ürünler; buğday, arpa, çavdar, yulaf, pamuk, tütün, yaş çay yaprağı, şeker pancarı, soya, Ayçiçeği, fındık, Antep fıstığı, kuru incir, çekirdeksiz kuru üzüm, çekirdekli kuru üzüm, zeytin, haşhaş, gül çiçeği, yer fıstığı, kolza, zeytinyağı, tiftik, yapağı, yaş ipek kozasıdır" (Doğan, 2004, s. 185).

"24 Ocak 1980 Kararlarına kadar geçen sürede, gübrede sübvansiyon uygulaması oransal olarak en yüksek düzeye ulaşmış ve gübredeki sübvansiyon oranı 1979 yılında % 80'ler düzeyine çıkmıştır (Anonim, 1996'dan aktaran Özçelik ve Özer, 2006). 1985 yılında-tohumluk satış bedellerine önemli devlet sübvansiyonları getirildi. Desteklenen ürün sayısı; 1987 yılında 14, 1988 yılında 10, 1989 yılında 11 oldu. "1985 yılında sertifikalı tohumlar destekleme kapsamına alınmış, daha sonra kapsama sertifikalı fidan dahil edilmiştir" (Yorgun, 2006, s. 6). "1987 yılında başlatılan süte teşvik primi ödenmesine ilişkin uygulama ile, işletmelere gelen çiğ süt üretimindeki artış yanında süt işletmelerinin teknolojik düzeylerinde de olumlu gelişmeler kaydedilmiştir" (Yorgun, 2006, s. 6). 1987 yılında, bitki ve hayvan hastalıklarına karşı kullanılan ilaçlarda, fatura bedelinin % 20'sinin çiftçilere ödenmesine ve bitki ve hayvan hastalık ve zararlarına karşı kullanılan tarımsal

ilaçların desteklenmesine ilişkin bir uygulama başlatıldı (Yorgun, 2006, s. 6). 15.08.1989 tarihinden itibaren 1985–1989 arasında Geliştirme ve Destekleme Fonu'ndan yapılmakta olan yem sübvansiyonu ödemeleri yürürlükten kaldırıldı (Dursun, 1995, s. 103).

1990 tarihli Yüksek Planlama Kurulunun Kararı ile Et Balık Kurumu (EBK) Kombinaları ve özel sektör kombinalarında ve kanatlı hayvan mezbahalarında kestirilen hayvanlardan elde edilen beyaz ve kırmızı et için teşvik primi uygulamasına başlandı (Yorgun, 2006, s. 6). 1993 yılında, TMO'nun depolarında çiftçilerin ürünlerini belli bir ücret karşılığında tutabilme imkânı getirildi (Yükseler, 1999, s. 4). 14 Eylül 1994 tarihinde uygulamaya giren 94/5999 Sayılı kararla birlikte sübvansiyonların ödeme şekli değiştirilerek doğrudan çiftçiye ödeme yapılmaya başlandı. Bu kararla ilk defa çiftçi belgesi düzenlendi (Aysu, 2002, s. 222). Destekleme oranı 14 Eylül 1994'de yürürlüğe giren kararla çiftçiye satışı yapılan gübre bedelinin yüzde 20'si iken bu oran aynı yıl 15 Ekim'de % 30 oldu. Daha sonra 26 Ekim 1995 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararıyla destekleme oranı % 50'ye yükseltildi (Aysu, 2002, s. 222). 1993 yılında kütlü pamukla bazı tarımsal ürünlere fark ödemesi (prim) yapılmasına ilişkin uygulamaya başlandı (Yorgun, 2006, s. 8). 5 Nisan 1994 kararları sonrası TSKB'lere destekleme alımı görevi verilmedi, alımlar sadece tarımsal KİT'ler tarafından yapılmaya başlandı (Par, 1997, s. 79). 1995 yılında gübre sübvansiyonu yükseltildi. Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulunun 95/10 Sayılı kararı ile, sertifikalı hibrit ayçiçeği, çeltik, soya ve çeşitli yem bitkileri tohumluklarının kullanımını teşvik esasları tespit edildi (Par, 1997). 25.12.1997 tarihinde alınan kararla kültür balıkçılığı ve kümes hayvanları çiftliklerinde kullanılan elektrikte indirimli tarife uygulandı. 97/10244 Sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile her bir gübre için değişik destekleme oranları uygulanmaya başlandı. 1997 yılında tütün kotası kaldırıldı. 1998 yılı ürünü kütlü pamuk, zeytinyağı ve yaş ipek kozasında prim ödemesi uygulandı (Yorgun, 2006, s. 8).

2000 yılında Türkiye'deki mevcut tüm tarımsal destek politikalarının yerini tek başına DGD Sistemi aldı. 2000 yılı Mart ayında tarımsal kredi faiz oranlarındaki sübvansiyon kaldırıldı (Yorgun, 2006, s. 8). 2000 yıllardan günümüze değin

hayvancılık desteklendi. 2000 yılında 2000/2001 sezonu ürünü zeytinyağı üreticisine destekleme primi ödenmesi kararlaştırıldı. Doğrudan desteklenen ürün sayısı buğday ve şeker olarak ikiye indirildi (Doğan, 2004, s. 185). Fındık alanlarının tespitine ve sökülen fındık bahçeleriyle birlikte yerine alternatif ürün yetiştireceklerin desteklenmesine, üretim fazlalığı olan tütünün ekim alanlarının daraltılmasına yönelik kararlar çıkartıldı. Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) son destekleme alımını 2001 yılında yaptı. Gübre desteği; 1996 yılında KDV'li gübre fiyatının % 50'si şeklinde uygulanan destek zaman içinde azaltılarak 21 Eylül 2001 tarihinde tamamen kaldırıldı. 2001 yılında bitki ve hayvan hastalık ve zararlılarına karşı kullanılan tarımsal ilaçların desteklemesine son verildi. Yine aynı karar ile tohum ve fidan desteğine, tarımda uygulanan indirimli elektrik tarifesine ve süt teşvik primi ödemesine de son verilmiştir. "2002 yılında farklı olarak çiftçi tanımlamasında 78 yaş üst sınırı aranmış ve destekleme ödemesi miktarı dekara 13.50 YTL ye çıkarılmıştır. Başka bir değişiklik de DGD ödemesi yapılacak arazi büyüklüğünün 200 dekardan 500 dekara çıkartılmasıdır" (Yorgun, 2006, s. 40). 2001 yılında zeytinyağına prim desteği verildi. 2002 yılında zeytinyağı üreticisine destekleme primi ödenmesi kararlaştırıldı. Tiftik Üreticilerinin Desteklenmesine ve Doğrudan Destek Ödemeleri İçin Gerekli Finansmanın Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan Karşılanmasına İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği (Tebliğ No: 2003/1) yayımlandı. Tarımsal Üretimle İlişkili Olarak, Doğrudan Gelir Desteği Ödemesi Yapılmasına ve Bu Amaçla Çiftçi Kayıt Sisteminin Oluşturulmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2003/13) yayımlandı. 2003 Yılı Şeker Pancarı Üretimi Kotalarının Daraltılmasıyla Oluşacak Alanlarda Alternatif Ürün Olarak Mısır, Ayçiçeği, Soya Fasulyesi ve Yem Bitkisi Ekimi Yapan Üreticilere Bir Defaya Mahsus Olmak Üzere Yapılacak Telafi Edici Ödemeye Dair 28/04/2003 Tarihli ve 2003/5512 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği (Tebliğ No: 2003/14) yayımlandı. 2000/467 sayılı BKK'nın 2003/16 Sayılı Uygulama Esasları Tebliği ile Su Ürünleri Yetiştiricilik Belgesine sahip olan alabalık, çipura ve levrek yetiştiricilerine destekleme ödemesi yapılmaktadır. Türkiye'de tarımsal destekleme politikalarını tek elden yürütmek üzere, AB'deki Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (FEOGA) benzeri bir "Ulusal Fon" oluşturuldu. Bu fonun akreditasyonu, 8 Ekim 2003'te bitti (Güler ve Güler, 2006, s. 38). 26.02.2004 tarihinde Yatırım ve

İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Bakanlar Kurulu Karan (BKK) ile tarımda düşük faizli kredi kullandırılması uygulanmasına tekrar başlandı (Yorgun, 2006, s. 10). "2003 yılı Tarımsal Faaliyette Kullanılan Mazot İçin Çiftçilere Destekleme Ödemesi Yapılması ile mazot destekleme miktarı, çiftçi kayıt sistemine kayıt yaptırılmış tarım arazisi için dekar basma 3,90 YTL olarak belirlenmiştir. 2004 yılı mazot destekleri ürün gruplarına göre ayarlanmış ve 2005 yılında ödemeleri yapılmıştır" (Yorgun, 2006, s.10). 2003 yılında yaş çay üreticilerine destekleme primi ödenmesine, tiftik üreticisinin desteklenmesine, tarımsal faaliyette kullanılan mazot için çiftçilere destekleme ödemesi yapılmasına karar verildi (Doğan, 2004, s. 200). 2003 zeytinyağı, yağlık ayçiçeği, soya fasulyesi, pamuk ve kanolanın satışında üreticilere destekleme primi ödenmesi kararlaştırıldı. "2004 yılı içinde ödeme miktarı tarımsal üretim yapılan tarım arazisi için dekar başına 16 YTL ödeme miktarı ve ödemeye konu olacak arazi büyüklüğünde 500 dekar üst sınır korunmuştur" (Yorgun, 2006, s. 12). 2004 yılında buğdayda sertifikalı tohumluk kullanımını özendirmek için 24 Haziran 2004 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Sertifikalı Buğday ve Arpa Sertifikalı Tohumluk Desteği Ödenmesine İlişkin Tebliğ uyarınca 50.000 TL/kg tohumluk desteği uygulanmıştır. 2003 Yılı Ürünü için Zeytinyağının Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleriyle diğer alıcılara satışında üreticilere destekleme primi ödenmesine ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği 2004/18 tebliğ numarası ile yayınlanmıştır. 05.09.2005 tarihli Çiftçilere Kimyevi Gübre Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Karar'ın 07.09.2005 Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmesi ile tekrar gübre desteğine başlanmıştır (Özçelik ve Özer, 2006). 7 Eylül 2005 tarih ve 25929 sayılı Resmi Gazete'de "Çiftçilere Kimyevi Gübre Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Karar"ın yayınlanması ile yeniden gübreye destek verilmeye başlanmıştır. 2005 ve 2006 yıllarında; tiftik üreticilerinin desteklenmesine, çiftçilere kimyevi gübre desteklemesi ödenmesine, hayvancılığın desteklenmesi, hububat üreticilerine destekleme primi ödenmesi, kütlü pamuk, yağlık ayçiçeği, soya fasulyesi, kanola, dane mısır, aspir, zeytinyağı ve sofralık ham zeytin üreticilerine destekleme primi ödenmesine ilişkin kararlar yayımlandı. 28.06.2006 tarihinde 26212 sayılı Resmi Gazete'de Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına Tahsisli Arazi ve İşletmelerin Tarımsal Faaliyetlerde Kullanılması Amacıyla Yatırımcılara Tahsisinde ve Değerlendirilmesinde Uygulanacak Esas ve Usullere İlişkin Tebliğin

Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin Tebliğ yayımlandı. 18.06.2006 tarihinde 26202 sayılı Resmi Gazete'de Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2006/30) yayımlandı. 18 Temmuz 2008 tarihinde Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2006/42) yayımlandı. 18 Nisan 2007 tarihinde 26497 sayılı Resmi Gazete'de Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programı Makine Ve Ekipman Alımlarının Desteklenmesi Yönetmeliği yayımlandı.

3.7 Fiyat Politikalarına Yönelik Düzenlemeler Açısından

1930'lu yıllarda Ziraat Bankası'na üreticiden buğday satın almak yetkisi tanınır. Ziraat Bankası'nın buğday alımındaki faaliyeti 1938'de Toprak Mahsulleri Ofisi kuruluncaya kadar sürdü (Toprak, 1988, s. 23). 11.06.1934 tarihinde 2506 sayılı Ekicilerden Tütün Alma Kanunu ile devlet Tekel aracılığıyla tütün fiyatlarını belirlemede etkili olmaya başladı (Karslıoğlu, 1997).

Refik Saydam hükümeti, devletin iç ve dış ticaret üzerindeki denetimini arttırmak için Ticaret Ofisi ve İaşe Müsteşarlığı gibi yeni örgütlenmelere gitti. "1942 Temmuzunda Refik Saydamın ölümünden sonra başbakanlığa getirilen Saraçoğlu ise, piyasa üzerindeki sıkı denetim mekanizmalarını kaldırma ya da gevşetme yoluna gitti. İlk olarak, hububat alım fiyatları yükseltildi ve ürünün % 25'inden (büyük çiftçiler için biraz daha yüksek bir oranından) fazlasının piyasa fiyatlarından satımı çiftçi için serbest bırakıldı. İaşe Müsteşarlığı'nın lağvına paralel olarak diğer gıda maddelerinde de fiyat denetimleri kaldırıldı veya hafifletildi" (Boratav, 2007, s. 83).

1951'den sonra Fındık Tarım ve Satış Kooperatifleri ile fındık fiyatları desteklenmeye başlandı (Karslıoğlu, 1997). 1956 yılında, sanayi yemi ihtiyacını karşılamak ve standart kalitede ürettiği yemi uygun bir fiyatla satmak amacıyla Yem Sanayi (YEMSAN) kuruldu (Dellal ve Tan, 2001).

Birinci (1963–67) ve İkinci (1968–72) Plan dönemlerinde fiyatlara müdahale yerine tarımsal destekleme için tarım satış kooperatifleri kurulmaya başlandı ve fiyat

dışı teşvikler ön plana çıktı. Az gelişmiş bölgelerde tarımı teşvik amacıyla tarımsal yatırımları destekleme niteliğinde olan tarım kredilerine düşük faiz uygulanmasına geçildi (İTO, 2007, s. 20). "1966–1967 iş yılında İzmir Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri üreticilerin aleyhine ortaya çıkabilecek fiyat dalgalanmalarını önlemek, zeytinyağının iç ve dış piyasalarda değer fiyatla satışını sağlamak amacı ile Bakanlar Kurulunun 04.10.1966 gün ve 6/7148 Sayılı kararnamesi gereğince zeytinyağı müdahale alımları ile görevlendirilmiştir" (Sezener, 2005, s. 20). Kimyasal gübre fiyatları 1963'den 1980'e kadar sabit tutuldu. Kimyasal gübre yanında, tarım ilaçları, tohumluk fidan, hayvan yemi, sulama v.s. gibi diğer modern girdiler de ihmal edilmedi (Dursun, 1995, s. 69).

Üçüncü (1973–77) Beş yıllık kalkınma planında tarımsal destekleme sonucu yüksek fiyat politikasının uygulanması, iç fiyatlarla dünya fiyatları arasında büyük bir fark oluşmasına neden olmuş ve bunun kapatılması için Toprak ve Tarım Reformu Fonu kurulması önerilmiştir (İTO, 2007, sh. 20). "Bu dönemde tarımsal hasılanın zaman içinde artan bir bölümü tarım satış kooperatifleri, Toprak Mahsulleri Ofisi, Tekel, Şeker Şirketi, Çaykur gibi kuruluşlar aracılığıyla pazarlanmaya başlanmış; böylece tarımsal fiyatların oluşumunda hükümetlerce saptanan ve yürütülen destekleme politikalarının etki alanı giderek genişlemiştir. Özellikle seçim öncesi yıllarda çiftçinin eline geçen fiyatlar, dış fiyatların ve kendiliğinden oluşacak iç fiyatların üstüne çıkabilmiştir" (Boratav, 2007, s. 125).

1 Eylül 1980 tarihinde yemeklik yağ fiyatı serbest bırakıldı "23.08.1983 tarih ve 18498 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 84/8424 Sayılı kararla gübre fiyatları dolara bağlandı. Bu tarihten itibaren gübre fiyatları sürekli artan bir seyir izledi. 4.12.1983 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile tohum fiyatları serbest bırakıldı (Açıkgöz vd., 1997). "1984–87 yıllarında ANAP iktidarı, pamuk dışında tüm ürünler için çiftçi aleyhinde fiyat politikaları izlemiştir" (Boratav, 1989, s. 30). "Ülke içinde tohumluk arzını geliştirmede özel sektörün rolünü daha da artırmak amacıyla, 19.12.1985 tarihinde alınan 85/10151 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kredilendirme ve destekleme fiyat uygulamaları iyileştirilmiştir" (Açıkgöz vd., 1997). "1 Ocak 1985 tarihinden itibaren tescile tabi karma yem satın alan hayvan yetiştiricilerine

fatura karşılığında, fatura bedelinin % 20'si oranında sanayi yemi desteklemesi ödenmeye başlanmıştır. 1 Mayıs 1985'den itibaren bu oran % 25'e çıkarılmış olup, 1988 tarihinden itibaren sanayi yemi desteklemesinin uygulama şekli değiştirilip bayi ve fabrika çıkış fiyatından 40 Tl/kg düşürülerek yetiştiricilere satışına başlanmıştır. Destekleme ödemeleri yem fabrikalarına yapılmıştır. 15 Ağustos 1989 tarihinden itibaren uygulamaya son verilmiştir" (Dellal ve Tan, 2001).

"1993 yılında, 93/4725 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile hedef ve müdahale fiyatı arasındaki farkın üreticilere doğrudan prim olarak ödenmesine imkân tanınmıştır" (Yükseler, 1999, s. 1). 1994 yılında çay alım fiyatları üretim girdilerinin neredeyse 6'da biri oranında belirlendi (Aysu, 2002, s. 128).1994 yılında tütün alım fiyatları üretim girdilerinin neredeyse 4'de biri oranında belirlendi. (Aysu, 2002, s. 193). Fındık, ayçiçeği, pamuk gibi Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin (TSKB) alanında kalan ürünler için alım fiyatlarını kendileri açıklayarak kendi mali sorumluluklarında alım yapmaları esasına geçildi. 1994 yılında fındık, ayçiçeği, pamuk ve diğer bazı ürünler için fiyatlar Birlikler tarafından açıklandı (Dursun, 1995, s. 72). "Destekleme alımları için gerekli finansman ihtiyacının belli aylarda yoğunlaşmasını önlemek ve bölgeler arasındaki verimlilik farklarını dikkate almak amacıyla, hububatta kademeli fiyat uygulamasına geçilmiştir. Tüccarların piyasaya girişini teşvik etmek ve TMO'nun stok seviyesini makul bir seviyede tutmak için buğday alım fiyatları ve satış fiyatları birlikte açıklanmaya başlanmıştır. Satış fiyatları alım fiyatlarının yüzde 20–15 üzerinde belirlenmiştir" (Yükseler, 1999, s.1). 1999, 2000 ve 2001 yıllarında çay alım fiyatları maliyetlerin çok altında belirlendi (Aysu, 2002, s. 128). 1999'da buğday fiyatlarına % 28,6, 2000 yılında % 27,5, artış uygulanırken ve girdi fiyatlarındaki artışlar gübrede; 1999 yılında % 39,2, 2000 yılında % 73,8, mazotta; 1999 yılında % 84,7, 2000 yılında % 94,9 yükseltildi. Tarımsal kredi faizleri yüzde 110-135'lere çıkartıldı (Aysu, 2002).

"2002 yılına kadar TMO tarafından alınan ürünlerin destekleme alım fiyatları Bakanlar kurulunca belirlenmekte iken, 2002 yılından itibaren ürün fiyatları müdahale fiyat olarak TMO tarafından belirlenmektedir" (Kemaloğlu, 2005).

17.11.2003 tarihinde 25292 sayılı Resmi Gazete'de Hammadde ve Şeker Fiyatları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.

3.8 Sosyal Güvenlik Sistemlerine Yönelik Düzenlemeler Açısından

1924 yılında 1850'den beri yürürlükte olan Ticaret-i Berriye Kanununda değişiklik yapılarak, şirketler kısmına kooperatif şirketler eklendi ve kooperatiflere yasal güvence sağlandı (Topuz, 2007). 1924'te köylünün kredi sorunu ile ilgili olarak İtibar-ı Zirai Birlikleri Nizamnamesi çıkarıldı. 1926 yılında Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu ile tarımsal kredi yeniden düzenlendi (Toprak, 1988, s. 24).

8 Temmuz 1948 tarihinde 5254 Sayılı Muhtaç Çiftçilere Ödünç Tohumluk Verilmesi Hakkında Kanun çıkarıldı.

17.7.1964 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe giren 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu (SSK), tarım işçilerinin sosyal güvenliği konusunda önemli düzenlemeler getirmiştir (Gülçubuk vd., 2005).

24.03.1977 tarihinde 15888 sayılı Resmi Gazete'de 2085 Sayılı Küçük Çiftçilerin T.C. Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatiflerine Olan Borçlarının 10 Yılda 10 Eşit Taksitle Faizsiz Ödenmesine İlişkin Kanun yayımlandı. 1977 ve 1978 yıllarında Tabii Afetlerden Zarar Gören Çiftçilere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanun ve yönetmelik çıkarıldı.

17.10.1983 tarihinde ve 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu çıkarıldı. 20.10.1983 tarihinde 18197 sayılı Resmi Gazete'de 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu yayımlandı. "Özel sektörde çalışan geçici tarım işçilerinin sosyal güvenliği konusunda bir kanuni düzenleme olmadığından bu konudaki yasal boşluğu doldurmak amacıyla 17.10.1983 tarihinde 2925 Sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu (TİSSK) kabul edilmiştir. Kanunun amacı, 1. madde de; "tarım işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanların bu kanunda yazılı şartlarla sosyal güvenliğini sağlamak" şeklinde

belirtilmiştir" "506 sayılı Kanunun özel sektörde çalışan geçici tarım işçilerini (mevsimlik işçiler) kapsamına almaması, bu gruba giren tarım işçilerini sosyal güvenlik olanaklarından yoksun bırakmıştır. 2925 Sayılı Kanunun kabulünden sonra 18.5.1984 tarih ve 18405 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren uygulama yönetmeliği ile de bu kanuna tabi sigortalılara ilişkin esaslar ve ilgili işlemler düzenlenmiştir. Kanunun 3. maddesinde, niteliği itibariyle, en çok 30 işgünü süren tarım işlerinin süreksiz iş olduğu düzenlendiğinden, 2925 sayılı Kanun hükümleri de bir hizmet akdiyle en çok 30 işgünü çalışan tarım işçilerine uygulanacaktır. Sosyal güvenlik kanunları kapsamı dışında olanlarla, bu kanunlara göre malullük, emeklilik (yaşlılık) aylığı, sürekli iş göremezlik geliri almayanlardan süreksiz olarak tarım işlerinde hizmet akdiyle çalışanlar 18 yaşını doldurmuş olmak şartıyla (TİSSK m. 4/a) ve istekte bulunmaları kaydıyla bu kanuna göre sigortalı sayılırlar (TİSSK m. 2)" "1987 yılında "Tarım sigortalarını tarımcılar yapmalıdır!" söylemiyle başlatılan çalışmalarda Tarım Sigortaları'nın çok yönlü geliştirilmesine yönelik hazırlanan "Türkiye için Tarım Sigortaları'nı Geliştirme Planı" çerçevesinde Tarım ve Sigorta Sektörü'nde Devlet, Çiftçi Birlikleri ve Sigorta Şirketleri üçgeninde planlı bir çalışma dönemi başlatılmıştır" (Dinler, 2003, s. 6).

18.03.1992 tarihinde 3782 Sayılı Küçük Çiftçilerin T.C. Ziraat Bankası'na ve Tarım Kredi Kooperatifleri'ne Olan Bir Kısım Borç Faizlerinin Silinmesine Dair Kanun Resmi Gazete'de yayınlandı. 29.04.1995 tarihinde 4106 sayılı Çiftçilerin T.C. Ziraat Bankası'na, Tarım Kredi Kooperatiflerine, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü'ne, Türkiye Zirai Donatım Kurumu'na, Toprak Mahsulleri Ofisi'ne, Orman ve Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü'ne Olan Bir Kısım Borç Faizlerinin Silinmesine Dair Kanun Resmi Gazete'de yayınlandı. "1996–97–98 yıllarında Hazine Müsteşarlığı'nda ve Tarım Bakanlığı'nda DPT, Maliye Bakanlığı, Çiftçi Kuruluşları ve sigorta sektörünün katıldığı bir dizi toplantılar sonunda Türkiye için en uygun sistemin "Tarım Sigortaları Havuzu" olduğu ve Tarım Sigortaları Vakfı'nın havuzun oluşturulması yönündeki çalışmalarının desteklenmesi yönünde kararlar alınmıştır. Bu karar ekinde yer alan risk transfer organizasyonu şemasında Tarım Sigortaları Havuzu bulunmakta, havuzu oluşturan ve yöneten kurum olarak ta, Tarım Sigortaları Vakfı yer almaktadır" (Dinler, 2003, s. 11). 16.05.1997 tarihinde 4247 sayılı

17.07.1964 tarihli, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve 02.09.19711 tarihli, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile 17.10.1983 tarihli, 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Tahakkuk Eden Prim ve Diğer Alacakların Tahsilâtının Hızlandırılması Hakkında Kanun Resmi Gazete'de yayınlandı. "1998 yılında ilgili kurumların katılımı ile Hazine Müsteşarlığınca yürütülen çalışmalarda üç ayrı kanun taslağı ele alınmış, sonuç olarak ortak görüşler çerçevesinde Hazine Müsteşarlığı tarafından "Tarım Sigortaları Teşviki Hakkında Kanun Taslağı" hazırlanmıştır. Ancak kanun çıkarılamamıştır" (Dinler, 2003, s. 12). 08.09.1999 tarihinde 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu (Sosyal Sigortalar Kanunu, Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, Esnaf Ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu İle İş Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanunlara Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesi, İşsizlik Sigortası Kurulması, Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi ve Bu Tasarrufların Değerlendirilmesine Dair Kanunun İki Maddesinin Yürürlükten Kaldırılması İle Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun) Resmi Gazete'de yayımlandı.

2000 yılında Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği, Güven Sigorta A.Ş.'yi satın alarak tarım sigorta hizmetlerini daha geniş çiftçi kitlelerine yayılması için yeni bir çalışmayı başlattı (Dinler, 2003, s. 12). "2001 yılında tarım sigortalarının yaygınlaşmasını engelleyen iki yasadan biri olan ve Devlet'in doğal afet sonrası tohumluk yardımını öngören 5254 Sayılı yasa Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nca yürürlükten kaldırılmıştır" (Dinler, 2003, s.12). 23.05.2002 tarihinde 4759 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu İle Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi. 27.09.2002 tarihinde 24889 sayılı Resmi Gazete'de Tarımsal Amaçlı Kooperatiflere Kullandırılacak Kredilere İlişkin Yönetmelikte

Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı. "İlk İş Kanunu'nun kabul edildiği 1936 yılından beri İş Kanunlarının kapsamı dışında bırakılan tarım işçilerinin bir bölümü, kamuoyunda iş güvencesi yasası olarak bilinen 4773 Sayılı yasa ile İş Kanunu kapsamına alındı. Ağustos 2002'de kabul edilen yasa, 15 Mart 2003'te yürürlüğe girdi" (Kaykaç, 2004). 08.01.2003 tarihinde 4784 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu İle Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Gelir veya Aylık Almakta Olanlara Sosyal Destek Ödemesi Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi. 16.04.2003 tarihinde 25081 sayılı Resmi Gazete'de Tarımdan Sayılan İşlerde Çalışan İşçilerin Çalışma Koşullarına İlişkin Yönetmelik yayımlandı. 29.07.2003 tarihinde 498 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu kabul edildi. 22.01.2004 tarihinde 5073 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, Esnaf Ve Sanatkârlar Ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu İle Tarımda Kendi Adına Ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Gelir Veya Aylık Almakta Olanların Gelir Ve Aylıklarında Artış Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi. 28.02.2004 tarihinde 25387 sayılı Resmi Gazete'de Sanayi, Ticaret, Tarım ve Orman İşlerinden Sayılan İşlere İlişkin Yönetmelik yayımlandı. 06.04.2004 tarihinde 25425 sayılı Resmi Gazete'de Tarım ve Ormandan Sayılan İşlerde Çalışanların Çalışma Koşullarına İlişkin Yönetmelik yayımlandı. 16 Haziran 2004 tarihinde yürürlüğe giren Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği, tarımsal ilaçların kullanılması, hayvansal gübre işleri gibi bazı işlerde kadınların ve 18 yaşını bitirmemiş gençlerin çalıştırılmasını yasakladı (Kaykaç, 2004). 16.09.2004 tarihinde 25585 sayılı Resmi Gazete'de Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu Kapsamında Tarımsal Faaliyette Bulunanların Tespit, Tescil ve Takibi Hakkında Yönetmelik yayımlandı. Haziran 2005 tarihinde 2090 Sayılı Tarım Sigortaları Yasası, afete uğrayan bir çiftçiye ancak tüm mal varlığının % 40'ını yitirmesi durumunda devletin yardımda bulunmasını öngörmektedir. 14.06.2005 tarihinde 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu kabul edildi. 18.05.2006 tarihinde 26172 sayılı Resmi Gazete'de Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik yayımlandı. 18.05.2006 tarihinde 12.12.2006 tarihinde 5561 sayılı

Sosyal Sigortalar Kanunu İle Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kabul edildi. 05.04.2007 tarihinde 26484 sayılı Resmi Gazete'de Tarımsal Amaçlı Kooperatiflere Kullandırılacak Kredilere İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı. 27.05.2007 tarihinde 5673 sayılı Köy Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kabul edildi. 16.10.2007 tarihinde 5698 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi. 24.01.2008 tarihinde 26766 sayılı Resmi Gazete'de Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.

3.9 Yatırımlara Yönelik Düzenlemeler Açısından

Cumhuriyet'in kurulduğu ilk yıllarda; Bursa, Antalya, Diyarbakır, Edirne, Denizli'de birer ipekböcekçiliği mektebi ve istasyonu kuruldu. Şarköy (Eriklice)'de İpekböceği Tohumu Yetiştirme Müessesesi açıldı. Böcekçilik Enstitüsü oluşturuldu. 1924'te Karacabey harası kuruldu. Bunu 1928, 1929 ve 1934 yıllarında Sultansuyu, Çukurova, Çifteler ve Konya haraları izledi (Toprak, 1988, s. 28). 1928 yılında Halkalı Yüksek Ziraat Okulu ve Ziraat vekâleti kaldırıldı (Toprak, 1988, s. 28).

Ankara'da bir Merkez Mücadele Enstitüsü, İzmir Bornova'da ve Adana'da birer mücadele istasyonu, Mersin'de bir 'Fumigatuvar' kuruldu (Toprak, 1988, s. 28). 1933 yılında Eskişehir Şeker fabrikası, Sümerbank, Turhal Şeker Fabrikası işletmeye açıldı (Koraltürk, 2004). 20 Nisan 1934 tarihinde Ankara, Konya, Eskişehir ve Sivas illerinde buğday silolarının inşasına başlandı (Koraltürk, 2004). 16 Temmuz 1934 tarihinde ilk Süt Tozu Fabrikası Bursa'da işletmeye açıldı (Koraltürk, 2004). 1935 yılında TARİŞ ve Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi kuruldu. "Cumhuriyet'in ilk on beş yılında sahaları 10 ila 20 hektar arasında değişen ve elma, incir, zeytin, fındık, narenciye, fıstık, kayısı üzerine çalışan Arifiye, Aydın, İzmir, Giresun, Antalya Gaziantep ve Malatya meyvecilik istasyonları açılır. Aynı zamanda elma, armut, kayısı, vişne, badem, narenciye ve diğer meyveleri ve süs fidanları

yetiştirmek üzere Kastamonu, Niğde, Ankara (Irmak), Erzincan, Kütahya, Çanakkale, Alanya, Tarsus, İzmir (Mersinli)'de birer fidanlık kurulur" (Toprak, 1988, s. 28). "Ürünleri hastalık ve zararlı böceklerden korumak amacıyla özce İzmir ve Ankara Ziraat Mücadele İstasyonları, ardından 1935'te Merkez Mücadele Enstitüsü kurulur" (Toprak, 1988, s. 28). 12 Şubat 1937 tarihinde 3130 sayılı kanunla Zirai Kombinalar İdaresi kuruldu (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 49). 1937'de İzmir-Bornova'da 150 dekarlık bir alanda zeytin fidanlığı olarak Zeytincilik İstasyonu kuruldu (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 66). "1938 yılında kurulan Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu, deneysel tarım etkinlikleri yanında, yılda birkaç bin demir pulluk ve çeşitli küçük tarım aletleri yapan bazı atölyeleri de işletmeye başladı" (Tezel, 1995, s. 357).

"1940 yılında Milli Korunma Kanununun çıkarılmasından sonra, 477 sayılı Koordinasyon kararıyla Tarım Bakanlığı'na boş devlet arazileri üzerinde ve devlet hesabına tarım yapmak yetkisi verilmiştir. Zirai kombinalar Kurumu elindeki 300 traktörlük makine parkı ile Milli Korunma Kanunu kredisinden sağlanan 10.000.000 TL. bu amaçla kullanılarak genellikle kurak olduğu için boş kalan alanlarda 1.674.150 dönümlük 13 işletme kurulmuştur" (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 88). "1942–1943 iş yılında Ticaret Bakanlığı tarafından, kurulmaları ve birliğe bağlanmaları uygun görülen Ayvalık, Edremit, Havran, Burhaniye ve Küçükkuyu Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatiflerinin, Birlik ortaklığına kabul edilmeleri zeytinyağının kooperatifleştirilmesi yolundaki en önemli adım olmuştur. Buna bağlı olarak "İzmir İncir ve Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği"ne bağlı "Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri" kurulmuştur" (Sezener, 2005, s. 20). "Ürünlerin gerektiğinde hammadde olarak işlenmesi ve satışının gerçekleştirilebilmesi için Sultanhisar, Edremit, Burhaniye ve Bayındır Kooperatiflerinde birer zeytinyağı fabrikası kurulmuştur (Anonim, 1943'den aktaran Sezener, 2005, s. 20). "1937'de İzmir-Bornova'da 150 dekarlık bir alanda zeytin fidanlığı olarak çalışmaya başlayan kuruluş, 1945'te Bahçe Kültür İstasyonu haline getirilmiştir" (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 66). 1945 yılında Türkiye Zirai Donatım Kurumu, tarım araçları fabrikası inşa etmeye başladı (Tezel, 1995, s. 357).

01 Ağustos 1951 tarihinde Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu kabul edildi. 28 Ağustos 1952 tarihinde Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü kuruldu. 13 Eylül 1953 tarihinde Amasya ve Konya Şeker Fabrikalarının temeli atıldı. 08 Aralık 1953 tarihinde DSİ Genel Müdürlüğü kuruldu. 13 Mayıs 1953 tarihinde kabul edilen ve 22.05.1953 tarihinde yürürlüğe giren 6086 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu kabul edildi. 1953 yılında Şekerbank, Pancar Kooperatifleri Bankası adıyla Eskişehir'de kuruldu (Dursun, 1995, s. 85). 1937'de İzmir-Bornova'da 150 dekarlık bir alanda kurulan zeytin fidanlığı 1950'de Zeytincilik Enstitüsü haline getirildi (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 66). 18 Ocak 1954 tarihinde 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu yürürlüğe girdi (Koraltürk, 2004). 04 Mart 1955 tarihinde Türk Traktör ve Ziraat Makine Fabrikaları işletmeye açıldı. 1955'te Adana Çukurova'daki pamuk üreticilerine kaynak sağlamak amacıyla Pamukbank çok ortaklı olarak kuruldu (Yıldırım, 2003). Marshall planından sulama projelerinin hayata geçirilmesi için 1958 yılına kadar kaynak ayrıldı (Tören, 2007).

"1980 sonrası gıda ve tekstil sanayi yatırımları büyük ölçüde arttı. Yatımların önemli kısmı et ve süt ürünleri, unlu mamuller, tavukçuluk, şekerleme gruplarında oldu. Tekstil yatırımları büyük ölçüde yerli (küçük ve orta) sermaye tarafından yapıldı. Gıda ve sanayi yatırımlarında tekelci ve ulus aşırı sermayelerinin payı önemli yeri var" "Türkiye tohumculuğunda yasal bazda ilk gelişme 1982 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nca özel sektör tohum firmalarına sermaye transferinin teşviki yönünde alınmış karardır. Bu sayede özel tohum firmalarının kurulması teşvik edilmiştir" (Açıkgöz vd., 1997). 1982'de çıkarılan 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunuyla turizm alan ve merkezlerindeki "devlet ormanı" sayılan arazilerin turizm yatırımlarına 49 yıllığına tahsis edilmesi kararlaştırıldı. 1983 yılında Ulaştırma Ana Planı hazırlandı. Bu plan uyarınca Karayolları Genel Müdürlüğü'nün emaneten yaptığı işlerin 10 yılda yüzde 60'dan yüzde 25 düzeyine indirilmesi öngörüldü. 12 Şubat 1986 tarihinde yabancı sermaye yatırımlarına getirilen üst sınır kaldırıldı. 3 Haziran 1986'da 1177 Sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Yasası değiştirildi. "Tohumculuğun özelleştirilmesi hibrit tohumun yeni bir uluslar arası meta haline gelmesi ile çakıştı. Türkiye ulus aşırı tohum tekellerinin açık pazarı oldu; Türkiye'de 28 ulus aşırı tohum tekeli üretime başladı. Araştırma lisansına sahip 20 firmadan 18'i

ulus aşırı sermayeli ya da ulus aşırı yabancı ortaklara sahiptir" (Tümay, 1998, s.166). "1984–88 yılları arasında, 75 yılın en büyük kamu sulama alanlarında artış gerçekleşti. Sulama alanları ekonomik olarak sulanabilir alanın % 44,3'üne, 1997'de de % 54'üne çıktı. Kamu sulamasında ücretleri toplamak ve kanal bakımını yapmak üzere sulama birlikleri kuruldu. Dönem boyunca traktör sayısı % 85 artarken, saban sayısı % 70 azaldı" (Tümay, 1998, s.166).

"19.12.1991 tarihinde 91/ 1394 Sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile tohumculuk sektörüne verilen teşviklerde yeni iyileştirme yapılarak yatırımlar arttırılmaya çalışılmıştır" (Açıkgöz vd., 1997). Gıda sektöründeki uluslararası sermayeli firma sayısı 1947–80 arasında altı iken 1996'da 204'e çıktı.

09.01.2002 tarihinde 4737 Sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu kabul edildi. Buna göre; 1. madde; Bu kanunun amacı, yatırımları teşvik etmek, yurt dışında çalışan Türk işçilerinin tasarruflarını Türkiye'de yatırıma yönlendirmek ve yabancı sermaye girişinin artırılmasını sağlamak üzere endüstri bölgelerinin kurulması, yönetim ve işletilmesine ilişkin esasları düzenlemektir (Aysu, 2002, s.338). 25.04.2006 tarihinde 5488 Sayılı Tarım Kanunu kabul edildi.

3.10 Ürünlere ve Ürünlerin İhracat ve İthalatına Yönelik Düzenlemeler Açısından

1924'te ithal hammaddeler Gümrük Vergisi Muafiyeti kapsamına alındı (Bulanık, 2001, s. 21). "Çay konusunda ilk araştırma faaliyeti 1924 yılında Rize'de merkez fidanlığı kurulmasıyla başlamıştır" (Toprak, 1988, s. 28). "Tarımsal üretime ve ekonomiye büyük katkısı olan şeker pancarı ve şeker üretimi ilk kez Cumhuriyet'in ilk yıllarında dolaylı olarak desteklenmiştir. Şeker sanayi yatırımlarının başladığı Cumhuriyet'in ilk yıllarında 5 Nisan 1925 tarihinde 601 Sayılı "Şeker Fabrikalarına Bahşolunan İmtiyaz ve Muafiyet Kanunu" yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile şeker fabrikası kuracak olan teşekküllere devlet arazisinden parasız arsa verilmesi veya elverişli özel kesime ait arazilerin istimlakı ile pancar tarımının on yıl süre ile vergiden muaf tutulması öngörülmüştür. 25 Ocak 1926 tarihinde çıkartılan "Şeker

İnhisar Kanunu" ile şeker ithalatı tekel altına alınmış ve hükümet kararına bırakılmıştır" (Kıymaz, 2003, s.11). 25 Ocak 1926 tarihinde Şeker, Petrol ve Benzin Tekeli Hakkında Kanun TBMM'de kabul edildi (Koraltürk, 2004). 22 Mart 1926 tarihinde İspirto ve Alkollü İçkiler Tekeli Hakkında Kanun TBMM'de kabul edildi (Koraltürk, 2004). 19.06.1926 tarihinde 402 sayılı Resmi Gazete'de 859 sayılı İpek Böceği ve Tohumu Yetiştirilmesi ve Muayene ve Satılması Hakkında Kanun yayımlandı. 1927 yılında çıkarılan 'Zeytincilik Kanunu Layihası' ile zeytinyağında destekleme politikaları başlamıştır. "Bu kanunda zeytin dikimi teşvik edilirken, zeytinciliğin geliştirilmesine ve karlı bir uğraş alanı olmasını sağlamaya yönelik önlemler sıralanmıştır" (Martal, 1992'den aktaran Sezener, 2005, s. 18). 1928 yılında Türkiye Şeker Şirketi A.Ş.'nin gübre ithal etmesi ile ilk defa kimyevi gübre kullanımı başladı (Olhan, 2000'den aktaran Özçelik ve Özer, 2006). 30 Mayıs 1929 tarihinde Gümrük Tarife Kanunu TBMM'de kabul edildi (Koraltürk, 2004).

22 Temmuz 1931 tarihinde İthalat Sınırlamaları Sistemine İlişkin Kanun TBMM'de kabul edildi. "1933'te Cava'da çalışmış olan bir İsveç'li tarım uzmanı Dr. Tengwall sıcak iklim bitkileri çay, muz, hurma ve kahve yetiştirilmesi için Türkiye'ye çağrılmıştır. Kararlı ilk çay denemesi 1937'de 111 dekarlık Rize Hayrat çay fidanlığının kurulmasıyla başlamış bunu 1938'de Rize'nin fener mahallesinde kurulan 108 dekarlık yeni bir fidanlık izlemiştir" (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 46). 15.07.1934 tarihinde 2752 sayılı Resmi Gazete'de Merinos Koyunları Yetiştirilmesi ve Islah Edilmiş Pamuk Tohumu Üretilmesi Hakkında Kanun yayımlandı. 01.12.1936 tarihinde 3221 sayılı Resmi Gazete'de 2903 sayılı Pamuk Islahı Kanunu yayımlandı. 23.06.1936 tarihinde 3337 sayılı Resmi Gazete'de Çeltik Ekimi Kanunu yayımlandı. 24.08.1937 tarihinde 3691 sayılı Resmi Gazete'de Fındık İhracatının Murakabesine Dair Tüzük yayımlandı. 17.09.1937 tarihinde 3711 sayılı Resmi Gazete'de Palamut İhracatının Murakabesine Dair Nizamname yayımlandı. 10 Haziran 1938'de 3437 sayılı "Tütün ve Tütün İnhisarı Kanunu" kabul edildi ve tütün ekiminin nerede ve nasıl yapılacağı hakkında hükümler getirildi. 07.02.1939 tarihinde 4126 sayılı Resmi Gazete'de 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun yayımlandı.

01.01.1940 tarihinde 4422 sayılı Resmi Gazete'de Arpa İhracatının Murakabesine Dair Nizamname yayımlandı. 31.01.1940 tarihinde 4421 sayılı Resmi Gazete'de Tiftik İhracatının Murakabesine Dair Nizamname yayımlandı. 27 Mart 1940'da kabul edilen 3788 Sayılı Çay Kanun ile çay bahçesi kuracaklara 10 yıl müddetle faizsiz tesis kredisi, çay tohumu ve fidanı ve ilk yıllarda yeşil gübre tohumları ve kimyevi gübreler bedelsiz verildi. Devlet yeşil yaprağı satın almayı garanti ederek Devlet Ziraat İşletmeleri kanalıyla çay atölyeleri kurma girişiminde bulundu (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 71). 12.06.1942 tarihinde 5130 sayılı Resmi Gazete'de 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Kanunu yayımlandı. "Dış ticarette korumacılığın gevşetilme sürecinin ilk adımı 1946 devalüasyonuyla birlikte, ithalatta miktar kontrollerinin (kotaların) uygulanmasını sınırlayan liberasyon listelerinin saptanmasıyla başlar. Bu başlangıç, DP'nin 1950 Haziranında 11704 Sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla ilan edilen ithalat rejimiyle oldukça ileri bir aşamaya getirilmiş ve üç yıl boyunca Türkiye, gümrük tarifeleri dışındaki koruma önlemlerinin büyük ölçüde kaldırıldığı bir dış ticaret politikası izlemiştir" (Boratav, 2007, s. 100).

05 Mayıs 1952 tarihinde Kibrit Tekeli kaldırıldı. 05 Mayıs1953 tarihinde Milli Korunma Kanunu yürürlükten kaldırıldı. 11.09.1953 tarihinde 8505 sayılı Resmi Gazete'de Pamukların Kontrolüne Dair Tüzük yayımlandı. 26.09.1953 tarihinde 8518 sayılı Resmi Gazete'de 859 Numaralı İpek Böceği ve Tohumu Yetiştirilmesi ve Muayenesi ve Satılması Hakkındaki Kanuna Ait Yönetmelik yayımlandı. "22 Haziran 1956 tarihinde yürürlüğe giren 6747 Sayılı Şeker Kanununa göre, fabrika kurma izni Bakanlar Kurulu Kararı ile verilmiş olup, şeker pancarı ve şeker fiyatları da aynı Kurul tarafından tespit ve ilan edilmiştir. Uygulanan politikalarla, emniyet stoku dahil yurtiçi şeker talebinin yurtiçi kaynaklardan üretilerek karşılanması yaklaşımı benimsenmiştir" (Kıymaz, 2003, s. 11). 29.06.1956 tarihinde 9345 sayılı Resmi Gazete'de 6747 sayılı Şeker Kanunu yayımlandı. 14.07.1956 tarihinde 9358 sayılı Resmi Gazete'de 6777 Sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkındaki 3573 Sayılı Kanunun Sakız ve Nevileriyle Harnupluklara da Teşmiline Dair Kanun yayımlandı.

07.01.1961 tarihinde 1701 sayılı Resmi Gazete'de 196 sayılı Ekici Tütünleri Satış Piyasalarının Desteklenmesine Dair Kanun yayımlandı. 29.08.1963 tarihinde 11493 sayılı Resmi Gazete'de 308 sayılı Tohumlukların Tescil, Kontrol ve Sertifikasyonu Hakkında Kanun yayımlandı. Türkiye'de hububat tohumluğu üretiminde ilk uygulama, 1965'te, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM) tarafından başlatıldı (Oral, 2004). Türkiye Şeker Fabrikaları (TŞFAŞ) tarafından 1965 yılında şekerpancarı tarımında sözleşmeli üretim uygulaması başlatılmıştır (Oral, 2004). 29.04.1965 tarihinde 11986 sayılı Resmi Gazete'de 581 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti Arasında Yapılan Zirai İstihsal Fazlası Antlaşmaları Gereğince İthal Olunacak Zirai Ve Gıdai Maddeler İle Bedelsiz Olarak Verilen Amerikan İhtiyaç Fazlası Malzeme, Teçhizat Ve Vasıtaların Vergi Muafiyeti Hakkında Kanun yayımlandı. 09 Mayıs 1969 tarihinde 1177 Sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu TBMM'de kabul edildi. 20.05.1969 tarihinde 13210 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.

23.07.1970 tarihinde 13557 sayılı Resmi Gazete'de 1311 Sayılı Türkiye Bağcılığının Modernleştirilmesi ve Bağcılığımızın Kalkındırılması Hakkında Kanun yayımlandı. 04.04.1971 tarihinde 13799 sayılı Resmi Gazete'de 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu yayımlandı. 07.06.1973 tarihinde 14557 sayılı Resmi Gazete'de 1734 sayılı Yem Kanunu yayımlandı. 1177 Sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden ancak, beş yıl sonra çıkarılabilen ve 16 Mart 1975 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 'Tütün ve Tütün Tekeli Tüzüğünde' gösterildi (Gümüş, 2001).

18.06.1983 tarihinde 18081 sayılı Resmi Gazete'de 2844 sayılı Fındık Üretiminin Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesi Hakkında Kanun yayımlandı. "Ulus aşırı sigara tekellerinin Türkiye pazarına girmesi ve yayılması için gerekli kolaylıklar sağlandı. Sigara tröstlerinin yayılmasında 1984'de sigara ithal edilmesi dönüm noktası oldu… 31 Mart 1984 İthalatı serbest bırakılan ilk parti yabancı sigara Türkiye'ye geldi. Virginia tütün ekilebilecek alanlar bile DPT, Tübitak, Tekel işbirliği ile saptandı" 1984 yılında Türkiye dışarıdan Virginia ve Burley tipi yabancı tütün almaya başlaması, 1985 yılında Tekel; Düzce, Gönen, Hendek ve Trakya'nın verimli topraklarında yabancı tütün yetiştirmeye başlaması (Aysu, 2002, s.. 173).

19.12.1984 tarihinde 18610 sayılı Resmi Gazete'de 3092 Sayılı Çay Kanunu yayımlandı. 3 Haziran 1986 tarihinde 1177 Sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Yasası değiştirildi. Pirinçte gümrük vergisi sıfırlandı. Sebze-meyve ithali yasağı kaldırıldı. Kimyevi gübre pazarlaması serbest bırakıldı. Desteklenen ürün sayısı; 1983; 17, 1984;15, 1985;13, 1986;14, 1987;14 oldu. Gıda ürünlerinin ithalatına uygulanan vergi ve harçları aşağıya çekildi. "İthalat primleri 1984 yılında başladığında, genel olarak, prim oranları nispeten düşük tutulmuştur, buğday ve yemlik hububatın birçoğunda % 15 gümrük vergisi ve sıfır TKF kesintisi yapılmış fakat zaman içinde gümrük vergileri büyük oranlarda arttırılmıştır. Eylül 1986'da buğday ve arpadan gümrük vergisi kaldırılmış ve yerine, ton basma buğday için 10 dolar, arpa için 15 dolar TKF kesintisi uygulanmaya başlanmıştır. Temmuz 1987'de bu kesinti oranları ton basma 40 dolara yükseltilmiştir" (Aktaş, 2002). "1984 yılında Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu'nun (TSEK) süt tozu ithalatındaki monopolü kaldırılarak özel sektöre belirli bir branda spesifik bir vergi ödemesi şartıyla süt tozu ithal etmesine izin verilmiştir" (Dellal ve Tan, 2001). Et kombinaları Bulgaristan, Polonya, Estonya gibi ülkelerden ithal ettikleri etleri işlemeye başladı (Tümay, 1998, s. 170). "1987'den sonra hayvancılığı geliştirme adı altında damızlık gebe düve ithaline yönelme oldu. İthalat önce Bakanlık eliyle yürütülürken sonra bir süre modern kombinalar eliyle yürütüldü. Daha sonra ise fındık tüccarlığından müteahhitliğe kadar uzanan birçok kişi ve firma ithalata başladı" 04.05.1988 tarihinde 19804 sayılı Resmi Gazete'de Haşhaşın Ekimi, Kontrolü, Toplanması, Değerlendirilmesi, İmhası, Satın Alınması, Satılması, İhracı ve İthali Hakkında Yönetmelik yayımlandı. 03.07.1988 tarihinde 19861 sayılı Resmi Gazete'de Tohumlukları Perakende Satacakların Uyacağı Esaslar Hakkında Yönetmelik yayımlandı. 15 Nisan 1989 tarihinde ihracatta finansal teşvikler kaldırıldı. İhracatta vergi iadesi uygulamasına son verildi. Teşviklerin üretim sürecine kaydırılmasının hedeflendiği açıklandı. 24 Mayıs 1989 tarihinde birçok ithal malında gümrük vergisi ve fon oranları düşürüldü. Böylece ithali serbest malların artışı ile bir liberalizasyon başlatıldı. 24 Mayıs 1989 tarihinde altın ve diğer değerli madenlerin ithalatı ve ihracatı serbest bırakıldı. 1989–1992 döneminde; yabancı sigaraların yabancı ortaklı özel sektörce tarafından da üretilmesine olanak sağlandı. Bunlara yılda 2 bin tonluk üretimi aşmaları halinde fiyat, satış, dağıtım ve ithalat serbestîsi getirildi. "1989 yılına kadar, sadece TŞFAŞ

tarafından şeker ithalatına izin verilmiştir. Kuraklık nedeniyle 1989 Mart ayında şeker pancarı üretimi düşüp şeker stokları azalınca, hükümet, ilk defa, başka bir KİT'e (TMO), bir ay sonra da, izne bağlı olarak, özel şirketlere şeker ithal etme hakkı tanımıştır. O tarihlerde, şeker ithalatı gümrük vergisinden muaf tutulmuş ve sadece 3 $/ton TKF kesintisi uygulanmıştır; aynı yılın Eylül ayında bu prim sıfıra indirilmiştir. En yüksek miktarlı şeker ithalatı 1990 yılında, 650 bin ton olarak gerçekleşmiştir" (Kıymaz, 2003, s. 13)**.** Fındık Üretiminin Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesine Dair Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik 06.07.1989 tarih ve 89/14313 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe girdi. 1990 yılı başında birçok ürüne ilişkin ithalat kısıtlamaları kaldırıldı, ancak stratejik ürünlere yönelik özel kurallar yürürlükte kalmaya devam etti (Akman, 2006, s. 69).

21.10.1990 tarihinde 20672 sayılı Kenevir Ekimi ve Kontrolü Hakkında Yönetmelik çıkarıldı. 3 Mayıs 1991 tarihinde Resmi Gazetede Bakanlar Kurulu'nun "Sigara imalatı, ithali ve dağıtımı üzerindeki devlet tekelinin kaldırılması" kararı yayınlandı. "8.3.1991 ve 5.5.1991 tarihlerinde tohumluk ithalinde uygulanan Zirai Karantina uygulamaları ve 14.12.1992 ve 31.12.1992 tarihlerinde tohumluk ihraç ve ithalatında kolaylaştırıcı düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. 18.3.1993 tarihinde, tohumluk ithalinde uygulanan gümrük ve konut fonu vergi istisnaları yeniden düzenlenerek bazı teşvikler getirilmiştir" (Açıkgöz vd., 1997)**.** 1991–1992 döneminde zeytinyağı devlet destekleme alımları kapsamına dahil edildi (Sezener, 2005, s. 20). Fındık üretimine izin verilecek sahalar 07.01.1993 tarih ve 93/3985 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenmiştir. 1993 yılında ithalata uygulanan değişken vergiler, gümrük vergisine dönüştürülmüştür. AB ülkelerinden yapılan ithalata uygulanan gümrük vergilerinde düşük oranlı indirimler yapılmıştır (Akman, 2006, s. 69). Türkiye tütün üretiminin iç talep ve dış satış olanaklarının çok üzerine çıkması ve stokların birkaç yıllık ihtiyacı karşılayabilecek düzeye ulaşması sonucu "ihtiyaç fazlası tütün üretilmesinin yol açtığı kaynak israfının önlenmesi amacıyla" 26 Kasım 1993 tarih 21770 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu kararı ile kota uygulamasına geçileceği açıklanmıştır. 3 Aralık 1993 tarihli ve 21771 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 19311 Sayılı Bakanlıklar arası Tütün Kurulu Kararı ile de, üretimin 180 bin ton ile sınırlandırılacağı belirtilmiştir. Ancak, aynı kurulun 1994/1

sayılı kararı ile daha önce yayınlanan karar üzerinde gerekli çalışmalar tamamlandıktan sonra yürürlüğe konulacağı belirtilerek, kota uygulaması askıya alınmıştır. Daha sonra, 5 Nisan ekonomik istikrar paketi doğrultusunda, Bakanlıklar arası Tütün Kurulunun 1994/2 Sayılı kararıyla üretim kotası sistemine geçilmiştir. "Arz fazlası olan ürünlerde ekim alanlarının daraltılması uygulamasına başlanmıştır. Bu çerçevede, 1993 yılında 93/4988 Sayılı Karar ile 1994 yılında tütün ekim alanlarının daraltılması ve üreticilerin bu uygulamadan doğan gelir kaybının belirlenen usullere göre telafi edilmesi kararlaştırılmıştır. Kararın uygulanması sonucunda 1994 yılında tütün üretim kotası 330 bin tondan 220 bin ton düzeyine çekilmiştir. Kota uygulamasına 1995 ve 1996 yıllarında da devam edilmiş, 1997 yılında ise kota uygulaması kaldırılmıştır.1994 yılında 187 bin tona kadar gerileyen tütün üretimi 1997 yılında tekrar 286 bin ton düzeyine yükselmiştir" (Yükseler, 1999, s. 2)."15.12.1993 tarihli BKK ile çayda budama tazminatı çay bahçesinin 1/5'i oranında budamayı öngören beş yıl süreli proje daha sonra 10 yıla uzatılmıştır" (Yorgun, 2006, s. 6). Ayrıca, 93/5906 Sayılı Karar ile çay bahçelerinin ıslahı ve kaliteli çay üretimi için, 5 yıl süre ile bakım ve yaprak üretim tekniğine uygun olarak her yıl 1/5 oranında budama esası getirilmiştir. 1998 yılında beş yıllık süre 10 yıla çıkartılmıştır" (Yorgun, 2006, s. 6). 23.12.1994 tarih ve 94/6519 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile, 93/3985 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile fındık üretimine izin verilen alanların dışında kalan alanlarda yapılacak söküm karşılığı ödenecek tazminat ile ilgili hususlar düzenlenmiştir" (T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, 2004). 1994 yılında GATT taahhütleri çerçevesinde bazı süt ürünleri ve mısır gibi bir kısım üründe ithalat korumaları düşürülmüştür (Akman, 2006, s. 69). 5 Nisan 1994 kararları sonrası tarımsal KİT'lerin alım yaptığı hububat, şeker pancarı, haşhaş ve tütün dışındaki ürünler Hazine garantili destekleme kapsamı dışına çıkarılmıştır. Fındık, ayçiçeği, pamuk gibi Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin (TSKB) alanında kalan ürünler için Hazine garantili alım yapılmasına dönük eski uygulama terk edilmiş, Birliklerin alım fiyatlarını kendileri açıklayarak kendi mali sorumluluklarında alım yapmaları esasına geçilmiştir. 5 Nisan 1994 Kararları sonrası zeytinyağı destekleme kapsamı dışında bırakıldı (Kutkan, 2002). Kasım 1994 tarihine kadar zeytinyağı ihracatı sadece ambalajlı olarak yapılmakta iken, bu tarihten sonra rafine dökme ve Ocak 1995 tarihinden itibaren ise natürel dökme

(sızma) zeytinyağının ihracatı serbest bırakıldı (Kutkan, 2002). 28.02.1995 tarihinde 4086 Sayılı Zeytincilik Yasası çıkarıldı. 19.01.1994 tarihinde 21823 sayılı Resmi Gazete'de Çay Bahçesi Ruhsatlarının Yeniden Düzenlenmesinde Uygulanacak Esaslar Hakkında Yönetmelik yayımlandı. 10.03.1995 tarihinde 22223 sayılı Resmi Gazete'de Su Ürünleri Yönetmeliği çıkarıldı. "1996 yılından itibaren pamuk dış alımında gümrük muafiyeti uygulanması (gümrük vergisinin pamuk için sıfır olması), bu tarihten itibaren Türkiye'nin pamuk dış alımının hızla artmasında etkili olmuştur" (Yemişçi, 2008, s. 8). 1996 yılından itibaren 4250 Sayılı kanun ve Gümrük Birliği Anlaşması kuralları uyarınca, "viski ve tabii köpüren şaraplar" ın ithalatı serbest kaldı ve bu konuda ticari faaliyet gösteren firmalar kuruldu (Aysu, 2002, s. 196). "1996 yılında, şeker ithalatının yalnız TŞFAŞ tarafından değil, izin dahilinde özel kişi ve kuruluşlarca da yapılması sağlanmıştır. Gümrük Birliği ve DTÖ Tarım Anlaşması kapsamında ithalatta izin uygulamasının 1996 yılında son kez uygulanmasıyla birlikte korumalar yeni sisteme göre ad-valorem bazında yürürlüğe konarak yükseltilmiştir (% 100 ad-valorem)" (Kıymaz, 2003, s. 17). 30 Haziran 1996 tarihinde "Sözleşmeli Tarım Ürünleri Yetiştiriciliği İle İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ" yayınlandı. (Özçelik, Güneş ve Artukoğlu, 2005). Tütünde kota uygulaması 1997 yılında kaldırıldı (Yorgun, 2006, s. 6). 1998 yılında çıkarılan Şeker Yasası ile şeker pancarı üretiminde ilk kez uygulanan kota uygulaması sonucu pancar üretiminin azaltılmasına gidildi. "1998 Yılı Ürünü Zeytinyağı Üreticilerine Destekleme Primi Ödenmesine İlişkin 26.11.1998 Tarihli ve 98/12122 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 15.12.1998 tarihli ve 23554 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı. Karara ilişkin Uygulama Tebliği ise 2 Şubat 1999 tarih ve 23599 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. "1999 yılma kadar süt ürünleri için uygulanan Gümrük Vergi Oranları, Dünya Ticaret Örgütüne taahhüt edilen tarife oranlarının altında uygulanırken, 1999 yılında gümrük vergi oranlarının Dünya Ticaret Örgütüne taahhüt edilen üst sınırlara çekilerek ithalattaki koruma oranlarımız artırılmıştır. Bu anlaşmalarla, geleneksel peynir çeşitlerimiz (beyaz peynir, kaşar peyniri ve tulum peyniri) dışında kalan, ülkemizde ihmal edilebilir düzeyde üretimi yapılan veya hiç üretilmeyen yabancı peynir çeşitleri için, Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği Anlaşması hükümleri kapsamında, ikili Serbest Ticaret Anlaşması yapmış olduğumuz ülkelere, gümrüksüz veya indirimli tarife kontenjanı açılmıştır.

Karşılığında ise, geleneksel peynir çeşitlerimizin ihracatını kolaylaştırıcı tavizler alınmıştır" (Dellal ve Tan, 2001).

19.04.2001 tarihinde 4634 sayılı Şeker Kanunu Resmi Gazete'de yayınlandı Şeker Kanunu ile Türkiye'de nişasta kökenli tatlandırıcılar için uygulanan kota % 10 olarak belirlendi ve Bakanlar Kurulu'na bu kotayı % 50 oranında arttırma ve eksiltme yetkisi verildi. Tatlandırıcı kotası daha sonra % 15 olarak uygulandı. Türkiye'nin şekerdeki koruma oranlarında, "Pazara Giriş Taahhüdü" doğrultusunda 2004 yılındaki gümrük vergisi % 135'e indirildi (Güler ve Güler, 2006). "22.11.2001 tarih ve 2001/3438 Sayılı Kararın ekinde yayımlanan Yönetmelik ile de, fındık üretiminin planlanması ve dikim alanlarının belirlenmesi ile fındık yerine alternatif ürün yetiştirmeyi tercih eden üreticilerin desteklenmesine dair hususlar karar bağlanmıştır. Bu Yönetmelik 14.04.2003 tarih ve 2003/5495 Sayılı Kararın ekinde yayımlanan Yönetmelik ile ikraz kullanım koşullarına göre yeniden düzenlenmiştir" (T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, 2004). 11.07.2002 tarihinde 24812 sayılı Resmi Gazete'de Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik yayımlandı. "Alternatif ürün projesi uygulaması 14 Mayıs 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu projenin amacı, ülkemizde üretim fazlalığı olan şekerpancarı, fındık ve tütün gibi ürünlerin üretim alanlarının daraltılarak tarımsal ürün açığı olan yem bitkileri ve yağlı tohum bitkilerinin üretimini artırmaktır" (Akman, 2006, s. 60).

2003 yılından itibaren neredeyse her yıl o kadar çok yasa çıkarılmıştır ki tarımın ekonomik politikalar içinde ağırlığının ne kadar arttığını bu yasalardan görmek mümkündür. Yasaların çoğu IMF'ye verilen taahhütlere uygun olarak ve tarımın ticarileştirilmesi, kapitalistleştirilmesi ve küçük çiftçinin tarımdan vazgeçirtilmesi üzerine hazırlanmış yasalardır.

1980 sonrası Türkiye'de uygulanmakta olan politikalar göstermektedir ki; bugün dünyada yaşadığımız dönem, kırsal alanların, tarımsal üretimin yeni bir kapitalistleşme dalgası içerisine girdiği bir dönemdir. Bu dönem kendini özellikle

çevre kapitalist ülkelerin yoğun nüfus barındıran kırsal alanlarında kendini daha fazla hissettirmektedir.

Türkiye'de tarım politikaları uluslar arası pazar ve piyasa mekanizmalarından doğrudan etkilenmektedir. Özellikle 1990 sonrasında ağırlığını iyiden iyiye hissettirir hale gelen neoliberal politikalar Türkiye gibi sanayileşme sürecini tamamlayamamış olan gelişmekte olan ülkelerde ağırlığını çok daha keskin bir biçimde hissettirmiştir. Tarım sektörünün ekonomiye katkısını hafifletmeye, tarımsal destekleri kısmaya ve açığa çıkan nüfusu ise hangi alanlara kaydıracağını bilemeyen politikaları görmekteyiz. 1980 sonrası, Cumhuriyet döneminde bir ülkenin kendi kendine yetebilmesi için oluşturulmuş olan tarımsal altyapı ve tarıma dayalı temel sanayi kurumları birer birer özelleştirilmiştir. Neoliberal sürecin sınır tanımaz politikaları ile Türkiye'de tarım sektörünün temel KİT'leri ve kurumlarının özelleştirilmesi 1990'larda muhalefet baskıları sonucunda tam olarak tamamlanamamış, ancak 2000 sonrasında oluşan siyasi zemin desteğiyle pek çok özelleştirme gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda ülkemizin mali politikalarını bir anlamda zorunlu olarak dayatmacı bir biçimde yönlendiren uluslar arası para ve kredi kuruluşları bu özelleştirmeleri büyük bir hevesle desteklemişlerdir.

1990 sonrasında ekonomik krizler yaşanmış, siyasi alanda istikrar sağlanamamış, yasal ve kurumsal yeni düzenlemeler yapılmış, uluslararası anlaşmalar ile tavizlerde bulunulmuş, tarım arazilerinin tarım dışı amaçla kullanılmasına olanak veren mevzuat düzenlemeleri yapılmıştır. Kırsal alan ve tarım politikaları, kırsal alanda ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamada, tarımsal üretimi artırmada yeterli olamamış, AB'ye uyum süreci kapsamında alt yapısı hazırlanmadan pek çok kurumsal ve yasal düzenlemeler yapılmış, bu düzenlemeler arasında bütünsellik ve entegrasyon sağlanamamıştır.

BÖLÜM DÖRT
KIRSAL ALANDA YAPISAL DÖNÜŞÜM ÖRNEK ALAN ÇALIŞMASI: AYDIN-DALAMA BELDESİ ÖRNEĞİ

Tez çalışma alanı Aydın ili olarak belirlendikten sonra il sınırlarının tamamının Büyük Menderes Havzası içinde yer aldığı bir ilin hangi noktasının örnek alan olarak çalışılacağına karar verebilmek için ilin toplam 16 ilçesi içinden 10 ilçesinde 20 Haziran–20 Ağustos 2007 tarihleri arasında tarım ilçe müdürlükleri, ziraat odalarına gidilmiş, bu alanlardaki kırsal dönüşüme ilişkin ne tür bir yapısal dönüşüm eğilimleri olduğu saptanmaya çalışılmış ve daha sonra örnek alan seçimi yapılmıştır. Örnek alan seçimine yönelik daha detaylı bilgiler tezin yönteminin anlatıldığı bölümde bulunmaktadır.

4.1 Dalama Beldesi Kırsal Alanına Yönelik Genel Bilgiler

4.1.1 Konumu ve Ulaşım Durumu

Dalama Beldesi; kuzeyinde Büyük Menderes Nehri ve Dalama Ovası, güneyinde Mardan Çayı, batısında Başmakçı Dağları ve doğusunda Aratepe ile sınırlanmış ve Aydın-Yenipazar yolu üzerinde konumlanmıştır.

Dalama, Ege bölgesinde, Aydın ili ile Nazilli ilçeleri arasında kalan Köşk ilçesinden geçen devlet karayolunun 8 km. güneyinde yer alan bir kasabadır. Aydın'a 32 km., Doğusundaki Yenipazar İlçesine 13 km., Kuzeyindeki Köşk İlçesine 8 km., uzaklıktadır. Köşk İlçesi üzerinden Aydına uzaklığı 28 km.dir. Dalama'nın çevresiyle olan ulaşım bağlantıları, Karayolu ile sağlanmaktadır. Beldenin içinden geçen Aydın-Yenipazar devlet karayolu hem şehirlerarası ulaşıma hizmet vermekte hem de Dalama'da kent içi yol gibi kullanılmaktadır. Aydın-Dalama güzergâhında çalışan 38 adet minibüs bulunmaktadır. Bunlar yolcu sayısına bağlı olarak 10, 15, 20 dakikalık aralıklarla halinde yolcu taşıma seferi yapmaktadırlar. Halkın büyük bir bölümü çevre iller ile ulaşımı bu sayede gerçekleştirmektedir. Dalama'da kent içi yolların büyük bölümü toprak yollardan oluşmaktadır (http://www.dalama.bel.tr).

Şekil 4.1 Dalama Beldesinin Aydın İli içerisindeki konumu

Kaynak: http://www.dalama.bel.tr/topic.asp?_cat=2&_idx=66&_mo=22

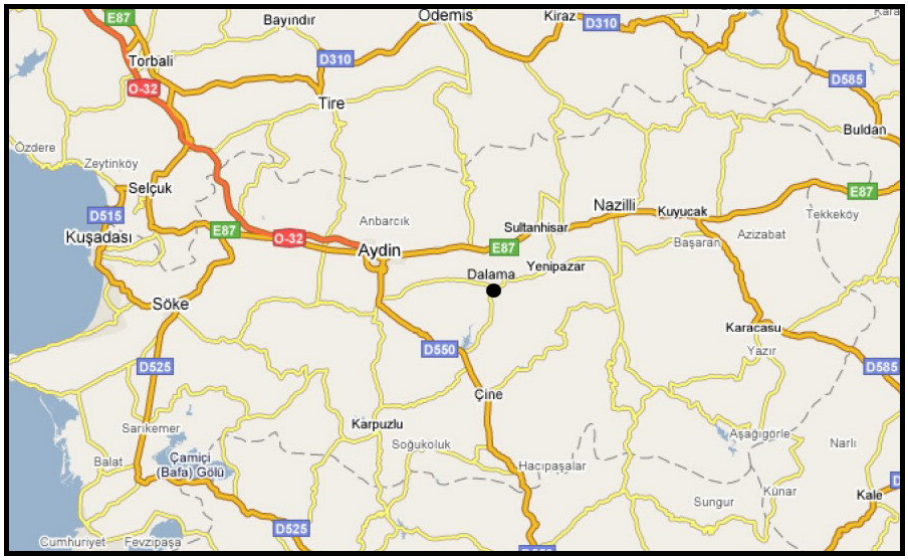

Şekil 4.2 Dalama Beldesi'nin ana ulaşım aksları üzerindeki konumu

Kaynak: http://turkiye-haritasi.turkiyedestani.com/bolge/harita/b2.jpg

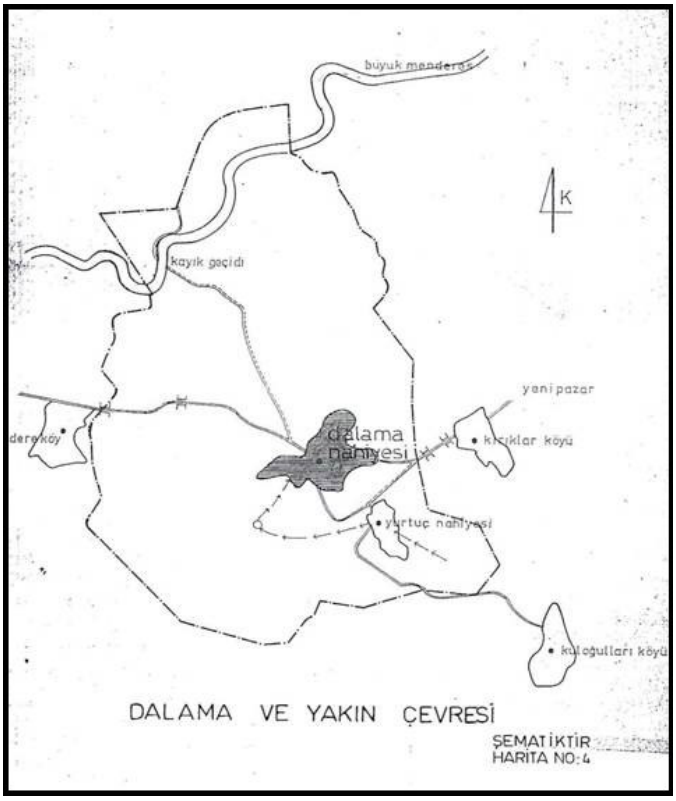

Şekil 4.3 Dalama Beldesinin yakın çevresindeki köylere göre konumu
Kaynak: http://www.dalama.bel.tr/topic.asp?_cat=2&_idx=66&_mo=22

4.1.2 Coğrafi Yapısı ve İklim Durumu

Dalama doğudan Aratepe, Karakaya Güneyden Kızılyar, Tülübelen, Gökbelen Batıdan Başmakçı dağları arasına girmiş bir beldedir. Önemli dağları Başmakçı, Kızılyar, Gökbelen, Tülübelen, Karakaya ve Aratepedir. Kuzeyinde Menderes Ovası yer alır. Dalama'nın denizden yüksekliği 70 metredir. Önemli akarsuları Büyük Menderes, Ayaklı Çay, Çağlayan Çayı, Kurudere Çayı, Evlenbey Çayı, Eymir Deresi ve Çarşı Deresidir. Menderes Nehri dışındaki akarsuların belli bir kaynağı yoktur. Ancak kışın ve ilkbaharda yağan yağmurlar neticesinde akarlar (http://www.dalama.bel.tr).

Dalama; Akdeniz iklimi etkisi altında olup, yazları kurak ve sıcak, kışları ılık ve yağışlıdır. Kar yağışına ender olarak rastlanmaktadır. Dalama'nın yıllık ortalama sıcaklığı, bölge ortalamasının üzerindedir. En sıcak ay 38,2 C ile Temmuz ayıdır.

Bunu 37,6 C ile Ağustos ayı izler. Ortalama en düşük sıcaklık ise 4,3 C ile Ocak ayında gerçekleşmiştir. Dalama'da ortalama yağış miktarları Temmuz ve Ağustos aylarında yok denecek kadar azdır. Aralık, Ocak ve Şubat ayları en çok yağışın olduğu aylardır. Yıllık nispi nem ortalaması % 63 tür. Nemliliğin en düşük olduğu ay % 46 ile Temmuzdur. En yüksek nemlilik oranı ise % 73 ile Aralık ayında gerçekleşmektedir (http://www.dalama.bel.tr).

Dalama'da güneşlenmenin en yüksek olduğu aylar Temmuz, Ağustos, en düşük olduğu aylar ise Aralık ve Ocak aylarıdır. Dalama'da hakim rüzgarlar batıdan esen imbat rüzgarı ile güneydoğudan esen keşişlemedir (http://www.dalama.bel.tr).

4.1.3 Kuruluş Tarihçesi

Yerleşmenin kuruş tarihçesine ve gelişimine ilişkin birçok söylenti bulunmaktadır. Bu söylentilerin ötesinde bu alana ilişkin herhangi bir kaynakçaya rastlanılamamıştır. Söylentilerin bulunduğu kaynakçaya göre, Dalama beldesinde ilk yerleşim Yörüklerin bölgenin dağlık kesimlerine Burgeç (Yortuç) adı verilen yere çadırlarını kurarak yerleşmesiyle başlamıştır. Zaman içerisinde yerleşim Büyük Menderes Ovası'na doğru gelişmeye başlamıştır (http://dalamalisesi.meb.k12.tr/).

Göç edenlerin bir kısmı bölgenin batı kesimine yerleşmişleridir. Bu bölgeye Alacaklı denmiştir. Yortuç ve Alacaklı toplulukları anlaşarak Hacı Salih Ağa çeşmesi etrafına evlerini yaparak ilk defa Dalama Merkezini oluşturmuşlardır. Alacaklıda oturanların hepsi evlerini taşıyarak bugünkü Yıldıztepe Mahallesini kurmuşlardır. Yortuçluların bir kısmı gelmiş bir kısmı ise yerlerinde kalmışlardır. Zaman zaman Dalama'ya Kırklar, Kasar, Nevşehir ve Aydın'dan gelip yerleşenler olmuştur. Posacılar halkı büyük depremden sonra Dalama'ya yerleşmişlerdir (http://dalamalisesi.meb.k12.tr/).

"Söylentilere göre 1836 yıllarında Alacaklı ve Yortuç köylerinden toplanan insanlarla büyük bir köy haline gelmiş, Karahayıt nahiyesinden göç eden posacılar Burgeç (Yortuç) denilen yere yerleşmişlerdir. Böylece Yortuç köylüleri ile posacılar

arasında anlaşmazlık başlamış bunun üzerine Yortuç köylüleri posacılara daha dün gelmeden sağa sola "Dalamayın" der. Dalama adının buradan kaldığı rivayettir. İkinci bir rivayete göre ise Madran Çayı üzerinde halkın gelip-geçeceği bir köprünün olmaması sebebi ile insanlar çaya dalıp geçtikleri için zaman zaman insanların bu gelip-geçme esnasında boğulduğu ve çaya dalma ölürsün denmesi nedeniyle "Dalma" kelimesinden kasaba adının *"DALAMA"* olarak kaldığı söylenmektedir" (http://dalamalisesi.meb.k12.tr/)

4.1.4 Nüfus Yapısı-Sosyal ve Ekonomik Yapı

Tablo 4.2 2008 Yılı Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grubu	2008		
	E	K	Toplam
0-4	10	11	21
5-9	47	53	100
6-11	68	52	120
11-19	129	136	265
20-29	149	134	283
30-39	143	122	265
40-49	134	123	257
50-59	108	110	218
60-69	125	127	252
70-79	100	92	192
80-84	10	15	25
85+	11	21	33
Toplam	**1034**	**996**	**2030**

Kaynak: www.dalama.bel.tr

Dalama yerleşiminde, insanlar genelde tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Beldede çalışan nüfusun önemli bir kesimi de Ticaret ve İdari ve Sosyal Hizmetlerde çalışmaktadır. Yerleşim çevresindeki araziler genelde sulu tarıma dayalı araziler ile zeytinliklerdir. Kasabada tarım sektörü, özellikle zeytincilik kentin en önemli tarımsal ekonomik girdisini sağlamaktadır.

4.1.5 Arazi Kullanım Durumu, Mülkiyet ve Toprak Yapısı

Dalama kasabası üç mahalleye ayrılmıştır. Bunlar Orta Mahalle, Yıldıztepe Mahallesi ve Bayramyeri Mahallesidir. Kasabanın merkezini Yörük Ali Efe Meydanı, Yenipazar ve Çine caddeleri oluşturmakta olup merkez Pazar yerine kadar devam etmektedir.

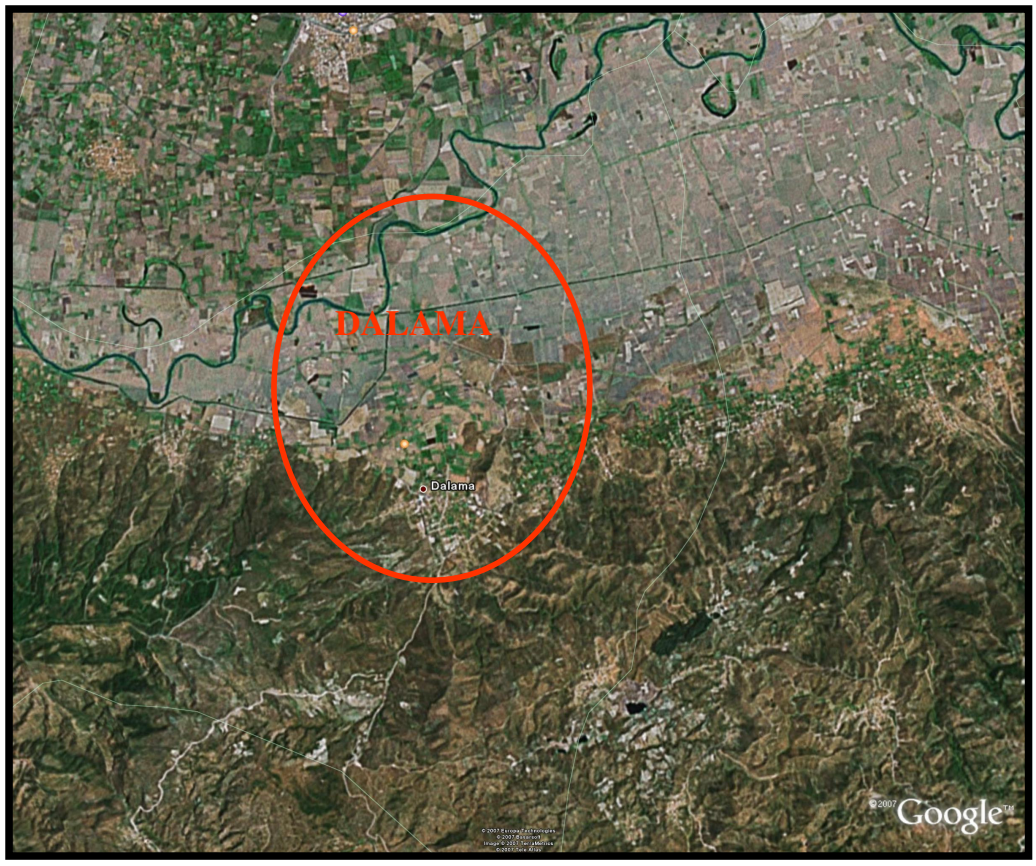

Şekil 4.4 Dalama beldesi ve yakın çevresi hava fotoğrafı

Kaynak: Googleearth

Şekil 4.5 Dalama Beldesi'nin havadan görünümü

Kaynak: http://www.dalama.bel.tr/topic.asp?_cat=2&_idx=66&_mo=22

Şekil 4.6 Dalama Beldesi Merkezi'nin havadan görünümü

Kaynak: http://www.dalama.bel.tr/topic.asp?_cat=2&_idx=66&_mo=22

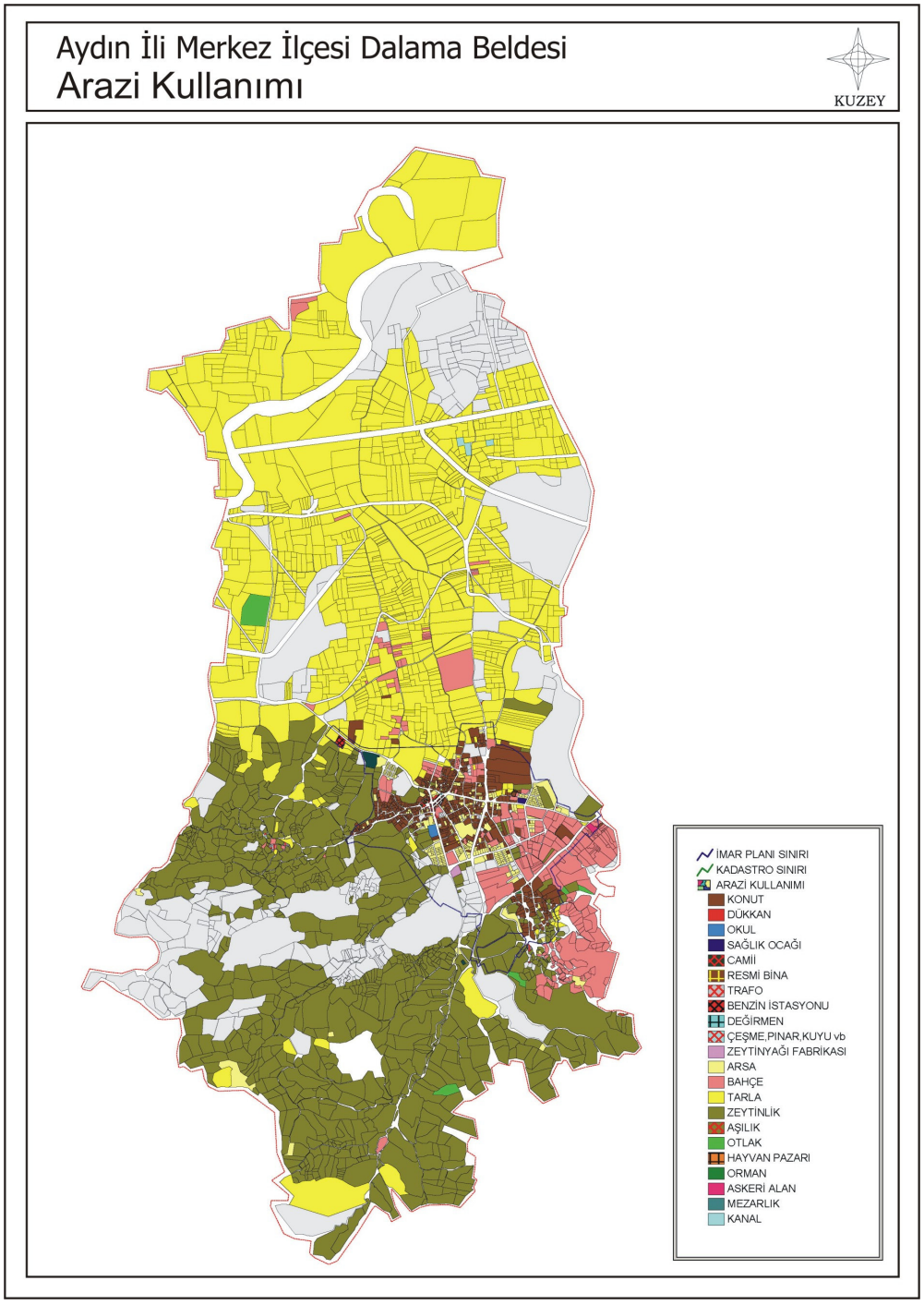

Şekil 4.7 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi mevcut arazi kullanımı–2006

Tablo 4.3 Dalama Beldesi Arazi kullanımı tablosu

Arazi Kullanım Türü	Parsel Sayısı	Tüm Parseller İçerisindeki Oranı	Alan (ha.)	Tüm Alan İçerisindeki Oranı
Arsa	100	3,66	4,35	0,37
Bahçe	228	8,38	62,3	5,26
Benzinlik	1	0,04	0,4	0,03
Cami	2	0,07	0,2	0,02
Çalılık	3	0,11	0,5	0,04
Depo	3	0,11	0,28	0,02
Dükkan	71	2,61	0,3	0,03
Harım	11	0,4	0,79	0,07
Resmi Kuruluş	1	0,04	0, 02	0,02
Konut	487	17,89	38,47	3,24
Belediye	1	0,04	0,01	0,01
Mezarlık	2	0,07	1,01	0,09
Otlak	3	0,11	5,53	0,46
Tarla	985	36,19	597,8	50,50
Zeytinlik	823	30,24	471,34	39,81
Fabrika	1	0,04	0,43	0,03
TOPLAM	**2722**	**100**	**1183,73**	**100,00**

Kırsal alan dışına fazla göçün olması nedeniyle nüfus çok fazla artma eğilimi göstermemiştir. Konutlar çoğunlukla bir, iki ve üç katlı binalardan oluşmaktadır ve birkaç tane de dört katlı bina bulunmaktadır. Binalar ana cadde üzeri ve çevresi bitişik olarak, diğer alanlar ise ayrık, bahçeli ve müştemilatlı olarak yapılmıştır. Bina cinsleri genelde yığma olmakla beraber yer yer betonarme yapılarda bulunmaktadır.

Dalama kasabası engebeli ve yer yer düz arazi üzerine konumlanmıştır. Kasabanın arazi kullanım biçimleri konut, ticaret, resmi kurum, eğitim tesisleri, sağlık tesisleri, dini tesisler, kültürel tesisler, yollar, mezarlık, yeşil alan, belediye hizmet alanı ve tarım alanları şeklindedir.

Dalama'da mevcut yerleşimdeki brüt yoğunluk 21.37 kişi/ha., net yoğunluk ise 38.46 kişi/ha olarak hesaplanmıştır. Bu da bu alanın hem konut alanı olarak hem de yerleşik dokunun bulunduğu alanın tümü olarak düşük yoğunlukta bir kırsal alan özelliği taşımakta olduğunu göstermektedir.

Yerleşimin bugünkü yapısını oluşturan Yenipazar ve Çine Caddeleri'nin her iki tarafı yoğun ve bitişik, konut altı işyeri olarak, arka kısımları genelde konut olarak ve yer yer bitişik yer yer ayrık olarak gelişmiştir.

Yerleşim 1. derece deprem kuşağı üzerinde yer almaktadır.

Dalama 2007 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne (ADNKS) göre; beldenin toplam nüfusu; 2001 kişi, kentsel alan büyüklüğü; 1.237.000 m^2, toplam konut alanı; 514.900 m^2.'dir.

Aşağıdaki bilgiler Dalama Belediyesi'nin hazırladığı Dalama Revizyon İmar Planı Açıklama Raporu'ndan elde edilen bilgilerden oluşmaktadır (http://www.dalama.bel.tr). Bu bilgilere göre;

1. Dalama yerleşiminde iki adet cami bulunmaktadır. 600 m^2 lik sosyal tesis mevcuttur. Çine Caddesi üzerinde bulunan ve fiilen kullanılan 13400 m^2 büyüklüğe sahip Hayvan Pazarı vardır.

2. Dalama İlköğretim Okulu: 1992 yılında kurulan Dalama İlköğretim Okulu Bayramyeri mahallesinde, Milli Eğitim Bakanlığı mülkiyetinde 8.000 m^2 arazi üzerinde, 900 m^2 taban alana sahip dört katlı binada 1999 yılına kadar hizmet vermiştir. Ancak yerleşimin 1. derece deprem kuşağında yer alması sebebiyle ve 1999 yılındaki deprem felaketinden sonra binada yapılan incelemeler sonucunda; ilköğretim binasının depreme dayanıksız olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle eğitim, ilköğretim okulu bahçesinde kurulan 850 m^2 taban oturumlu tek katlı prefabrik binada devam etmektedir. Çift tedrisatlı eğitim veren tesiste; toplam 13 derslikte 470 öğrenci eğitim görmektedir. Okulda 25 öğretmen ve bir hizmetli görev yapmaktadır. İlköğretim okulunda bölgesel nitelikli taşımalı eğitim yapılmaktadır. Öğrenciler; Dalama Merkez, Kırklar, Gödrenli, Alanlı, Dereköy, Yeniköy, Karahayıt, Kozalaklı, Kuloğulları, Kasar ve Armutlu köylerinden gelmektedir. (http://www.dalama.bel.tr)

Dalama Lisesi: 1989 yılında kurulan Dalama Lisesi Yıldıztepe Mahallesi sınırları içerisinde, mülkiyeti Milli Eğitim Bakanlığına ait 4.900 m^2 arazi üzerinde 300 m^2 kapalı alana sahip, tek katlı yığma binada hizmet vermektedir. Lisede beş derslik

bulunmakta olup 48 öğrenci eğitim görmektedir. Okulda sekiz öğretmen, bir memur ve bir hizmetli görev yapmaktadır.

3. Dalama Sağlık Ocağı: Dalama'da Sağlık Kurumu olarak hizmet veren Dalama Sağlık Ocağı, Orta Mahalle sınırları içerisinde, Sağlık Bakanlığına ait 2000 m^2 arazi üzerinde 162 m^2 kapalı alana sahip, bir katlı yığma binada hizmet vermektedir.1989 yılında kurulan Sağlık Ocağında iki doktor, bir hemşire, üç ebe, bir sağlık memuru, bir şoför ve bir hizmetli görev yapmaktadır. Dalama'da sağlık hizmetleri bazında kişi başına 1.05 m^2 lik alan düşmektedir. Beldemizde Sağlık Ocağının yanı sıra özel olarak hizmet veren 2 adet eczane bulunmaktadır.

4. Sınai Kuruluşlar: Sınai faaliyetler açısından Dalama'da daha çok tarımsal araçların onarımı ile ilgili uğraşılar göze çarpmaktadır. Beldenin kuzeyinde Köşk yolu üzerinde yer alan ve 1996 yılında kurulan sanayi sitesinde toplam 36 adet işyeri bulunmakta olup bunlardan 21 tanesi faaliyettedir. Faaliyet kolları içinde oto tamirciliği, traktör tamirciliği, kaportacılık, soğuk demircilik, marangozluk, tarım aletleri tamirciliği, sayılabilir. Beldede biri TARİŞ'e ait olmak üzere 4 adet zeytin yağı fabrikası, TARİŞ bünyesinde çırçır fabrikası ve 1 adet zeytin ve sebze paketleme fabrikası bulunmaktadır. Dalama'da Tariş Tarım Satış Kooperatifleri birliklerinden 1970 yılında kurulmuş olan Zeytin ve Zeytinyağı kooperatifi ve 1940 yılında kurulmuş olan Pamuk kooperatifi olmak üzere 2 kooperatif bulunmaktadır.

5. Elektrik; Dalama'da enerji gereksinimi Yenipazar yolunun doğusundan ve kuzeyinden gelen 31.5 KWA gücündeki hava hattıyla sağlanmakta, Dalama'nın doğusundaki indirici trafoya gelen enerji, buradan dağıtılmaktadır. Yerleşimin ana iletim hatları planlara işlenmiş durumdadır. Abone sayısı 1169dur. Aydın Dalama Girişi ile Dalama Şehir içi ve Yenipazar yolu üzerindeki elektrik hatlarının yer altına alınması konusunda TEDAŞ ile mutabakat sağlanmış olup, proje çalışmaları başlatılmıştır.

6. Su; Dalama içme suyu şebekesi; İller Bankası Genel Müdürlüğü İçme Suyu Daire Başkanlığınca 08.04.1987 tarihinde projelendirilmiş olup bu tarihten sonra inşasına başlanmış ve tamamlanmıştır. Dalama'da içme suyu sıkıntısı olmayıp toplam 1018 su abonesi bulunmaktadır.

7. Kanalizasyon; Yıldıztepe Mahallesinin % 40'ında Orta mahallenin de % 20'lik bölümünde kanalizasyon şebekesi bulunmakta ise de bu şebeke plansız olarak

yapılmıştır. Eski kanalizasyon şebekesi projelendirilmiş, ayrıca Dalama'nın tamamını kapsayacak şekilde bir kanalizasyon projesi ve bir de Arıtma Tesisi yapımı için gerekli yer tespiti yapılarak projeler hazırlanmıştır.

8. Resmi Kurumlar; Dalama'da 10 adet resmi kurumdan Dalama Sağlık Ocağı, Jandarma Karakolu ve Dalama İlköğretim Okulu haricindeki diğer kurumlar çarşı merkezi civarında yer almaktadır.

9. Kurumlara ait bilgiler, çalışan sayıları şöyledir. Tariş: Orta Mahalle Yenipazar Caddesi üzerinde faaliyet gösteren 48 Nolu Dalama Pamuk Tarım Satış Kooperatifi 2195 m^2 arazi üzerinde, toplam 240 m^2 inşaat alanına sahip iki katlı betonarme binada hizmet vermektedir. Hizmet binası yetersiz bulunmaktadır. Çalışan toplam personel adedi 11 kişidir. Çalışanların çoğu Orta Mahalle ve Bayramyeri Mahallelerinde ikamet etmekte olup Aydın İli ve çevre köylerden gelen personel de bulunmaktadır.

10. Esnaf Ve Sanatkârlar Odası: Oda, çarşı içinde 79 $m^{2'}$lik alanda hizmet vermekte olup, bir kişi çalıştırmaktadır.

11. S. S. Dalama Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi: Orta Mahalle Çarşı içinde faaliyet gösteren kuruluş 78 m^2 büyüklüğe sahip bina içerisinde hizmet vermektedir. Kuruluşta bir kişi çalışmaktadır.

12. Belediye: Çine Caddesi Çarşı içinde yer alan kuruluş 2164 m^2 büyüklüğe sahip arazi ü,zerinde toplam 320 m^2 inşaat alanına sahip iki katlı betonarme binada hizmet vermektedir. Toplam çalışan personel adedi 23 kişidir.

13. 204 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifi: Orta Mahalle, Egemenlik Caddesi üzerinde 2636 m^2 arazi üzerinde, 424 m^2 iki katlı betonarme binada hizmet vermektedir. Toplam çalışan adedi üç kişidir.

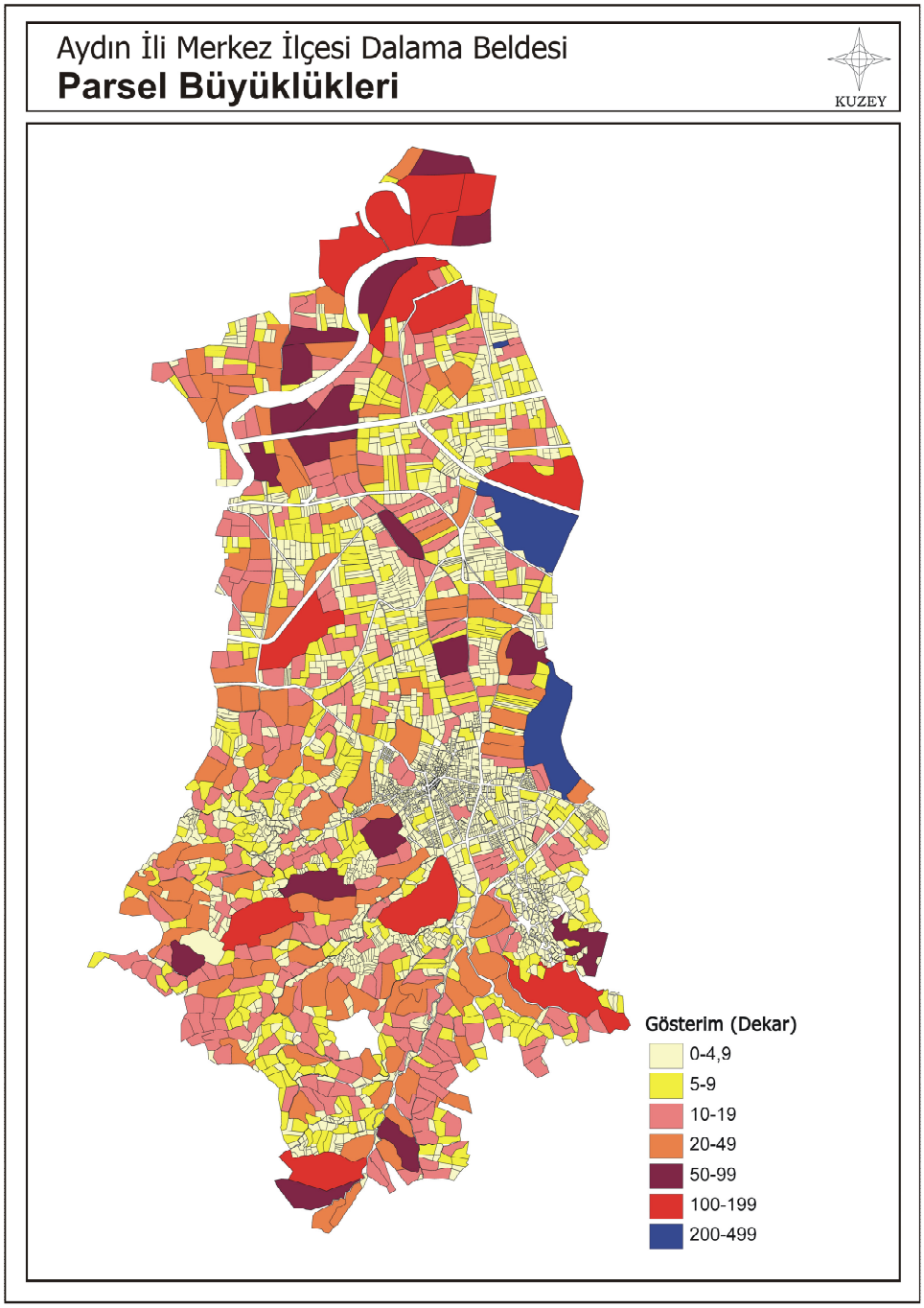

Şekil 4.8 Dalama Beldesi parsel büyüklükleri dağılımı

Kaynak: Aydın Valiliği Tapu ve Kadastro Müdürlüğü'nden 2007 yılında elde edilen kadastral paftalar doğrultusunda hazırlanmıştır.

Tablo 4.4 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi parsel büyüklükleri dağılımı

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	2731	77,17	3764,24	22,43
6-9	407	11,50	2863,66	17,07
10-19	266	7,52	3658,08	21,80
20-49	102	2,88	2941,24	17,53
50-99	18	0,51	1187,38	7,08
100-199	12	0,34	1677,58	10,00
200-499	3	0,08	686,64	4,09
Genel Toplam	**3539**	**100,00**	**16778,82**	**100,00**

Tablo 4.5 Dalama Beldesi tarımsal parsel büyüklükleri dağılımı

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı (dekar)	%
0-5	1516	70,84	2910,087	25,61
6-9	331	15,47	2326,446	20,48
10-19	206	9,63	2784,217	24,51
20-49	73	3,41	2124,079	18,7
50-99	9	0,42	576,878	5,07
100-249	5	0,23	636,153	5,6
Toplam	2140	100	11357,860	100

Tablo 4.3, 4.4 ve 4.5 de toplam alanın farklı verilerle açıklanmasının nedeni şudur: Arazi kullan tablosu hesaplanırken tüm alanın arazi kullanımına ilişkin veriler elde edilememiştir. Elde edilmeyen verilerin alansal gösterimi Şekil 4.7'de gri ile taralı olan bölgelerdir. Bu alanlara ait verilerin olmadığı alanın mekansallaştırılması sırasında tespit edilmiştir. Dolayısıyla tüm alan Tapu Dairesi'nden elde edilen sağlıklı veriler doğrultusunda 3539 parselden oluşmaktadır. Ancak arazi kullanım tablosu oluşturulurken 2722 parsele ait bilgiler elde edilmiştir.

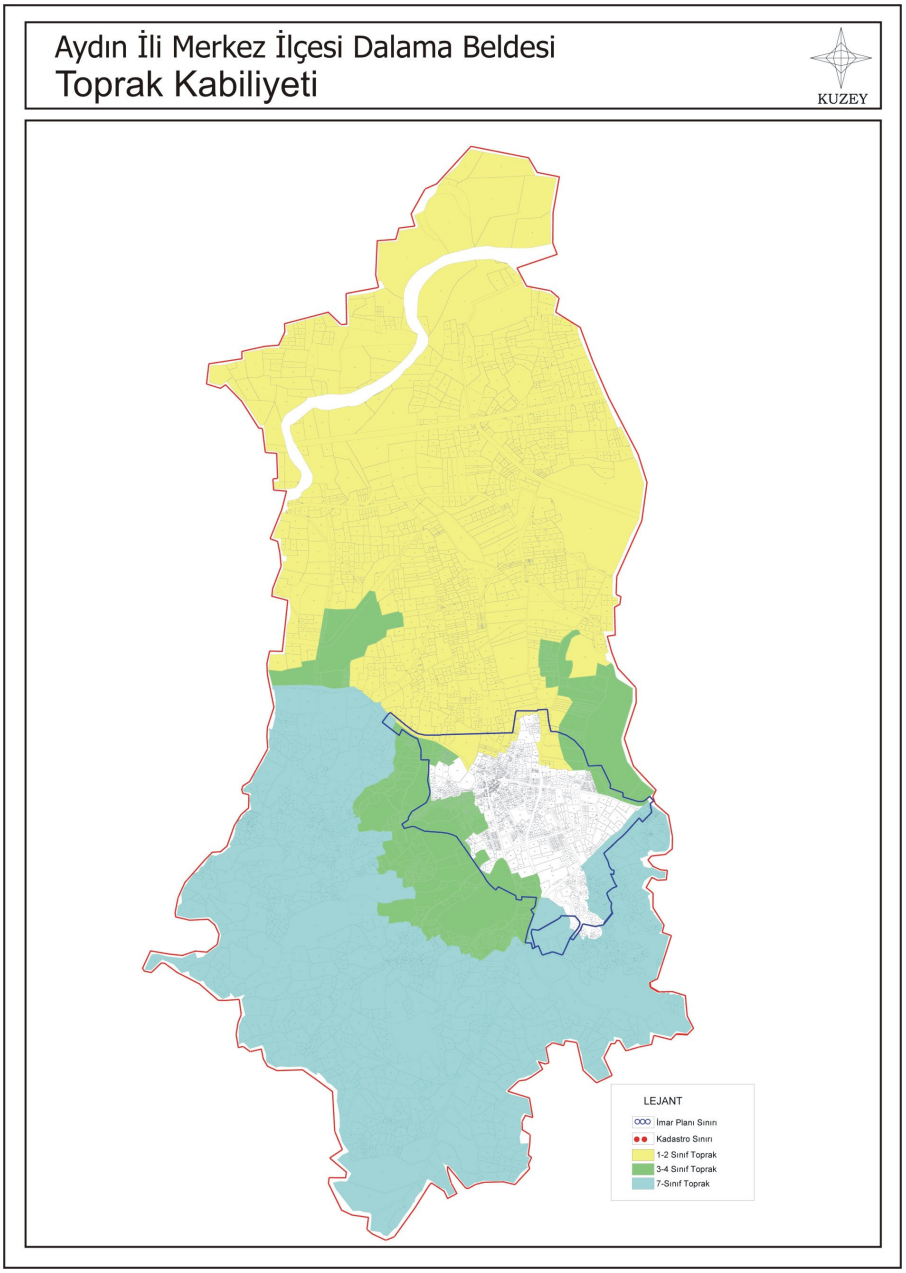

Şekil 4.9 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi toprak sınıfı dağılımı

Kaynak: Aydın İli Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Şubesi'nden 2007 yılında elde edilen haritalar doğrultusunda hazırlanmıştır.

4.1.6 Tarımsal Yapısı

Beldede tarımsal üretim olarak başta zeytin olmak üzere, pamuk, domates, mısır, susam, sebze ve meyve üreticiliği yapılmaktadır. Dalama'da hemen her aileye ait bir

zeytin bahçesi bulunmakta olup üretilen ürünler Dalama'da bulunan zeytin işleme tesislerinde işlenerek gerek sofralık zeytin gerekse zeytinyağı olarak iç ve dış piyasaya pazarlanmaktadır. Çalışanların % 47,16'sı tarımla uğraşmaktadır (www.dalama.bel.tr).

Dalama'da 49.9 ha.lık sulu tarım, 10.8 ha.lık kuru tarım, 35.1 ha.lık sulanan bahçe ve zeytinlik, 46.7 ha.lık mera alanı, 11 ha.lık fundalık, 60.6 ha.lık taşlık ve 63.3 ha.lık zeytinlik alanı bulunmaktadır.

Beldede hayvancılık fazla yaygın olmamakla beraber son yıllarda beldedeki besicilik faaliyetlerinin artması sonucu hayvan sayısında bir artışın olduğu dikkat çekmektedir. Küçük çaplı besicilik faaliyetlerinde bulunan aileler de vardır. Bu faaliyetlerde besi ve süt amaçlı yapılmaktadır. Beldede hemen her evin kendi ihtiyaçları için küçük veya büyükbaş hayvanı mevcuttur.

4.1.7 İmar Planlama Çalışmaları ve Üst Ölçekli Planlama Kararları

Yerleşim 1968 yılında belediye statüsünü kazanmıştır. Dalama yerleşimi için tasarımı yönlendiren ve yerleşmenin makro form yapısını belirleyen doğal ve fiziksel veriler ışığında 2015 yılında 2650 nüfus için imar planı yapılmıştır. İmar planlama çalışmalarında alınan kararlar şu şekildedir:

1. Dalama'dan şu anda herhangi bir devlet karayolu geçmemektedir. Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan fakat henüz inşa edilmemiş olan 30 m genişliğinde Aydın-Yenipazar, Nazilli karayolu güzergâhı projesi bulunmaktadır. Kent içerisinde 19.50 m, 14.50 m genişliğindeki ulaşım yollarına 12 m ve 10 metre trafik yolları ile 10 m, 7 m ve 5 m genişliğindeki servis yolları bağlanmıştır.
2. Genelde engebeli, yer yer düz bir arazi yapısına sahip olan Dalama yerleşiminde gelişme alanı ana ulaşım aksı boyunca, kentin güneyine ve kuzeyine; karayolu güzergâhıyla sınırlandırılan alana doğru planlanmıştır.
3. Yerleşim ekonomisinin temelini gelecekte de tarım ve hayvancılık, tarım sektöründe de zeytincilik ve bunun yan sanayi oluşturacağı düşünülmektedir.

4. Beldede yapılaşmış kesimlerde merkezde ana cadde üzerinde B-4 (bitişik nizam dört kat) ve B-3 kat (bitişik nizam) ve B-2 kat (bitişik nizam), diğer kesimlerde A-2 kat (ayrık nizam) olarak yapılaşma koşulları belirlenmiştir.

5. Yerleşimin mevcut ve yeni gelişen bölümlerinde planlama mantığı; trafik ve yaya yolları ağı ile eğitim, sağlık, dini, sosyo-kültürel tesis alanlarına ve diğer tüm donatılara kolay şekilde ulaşılabilmesinin sağlanmasıdır. Bu güzergâhlarda parkların ve geniş alanların da süreklilik arz etmesine özen gösterilmiştir. Beldede halen lise binasının bulunduğu alanının batısında 6300 m^2 büyüklüğe sahip ikinci ilköğretim alanı planlanmıştır. Mevcut İlköğretim Okulu ile lise korunmuştur. Lise alanı mevcut yapılaşmanın el verdiği ölçüde genişletilmiştir.

6. Mevcut sağlık ocağı aynen korunmuştur. Diğer resmi kurumların ihtiyaca cevap verebilir nitelikte olması ve standartların üzerinde alana sahip olması nedeniyle ilave bir tesis önerilmemiştir. Yerleşimin güneyinde Çine Caddesi üzerinde 18.000 m^2 büyüklüğe sahip Belediye Sebze hali, 8600 m^2 büyüklüğe sahip kamyon garajı ve yerleşmenin kuzeybatı girişinde 4000 m^2 büyüklüğe sahip garaj yeri planlanmıştır (Dalama Revizyon İmar Planı Raporu)

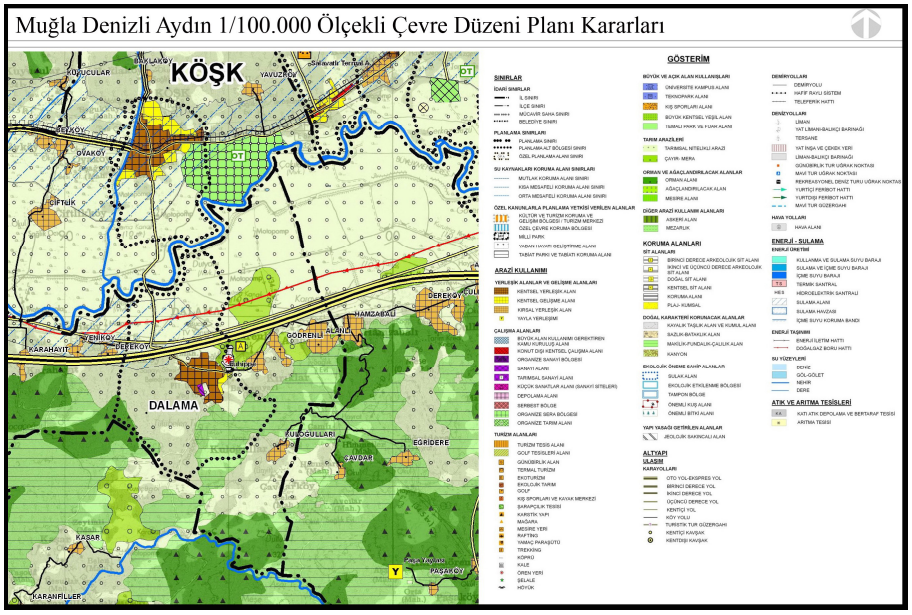

Şekil 4.10 Dalama Beldesi ve yakın çevresinin Aydın-Muğla-Denizli 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planı kararları

Kaynak: Aydın-Muğla-Denizli 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Plan Raporu, 2008.

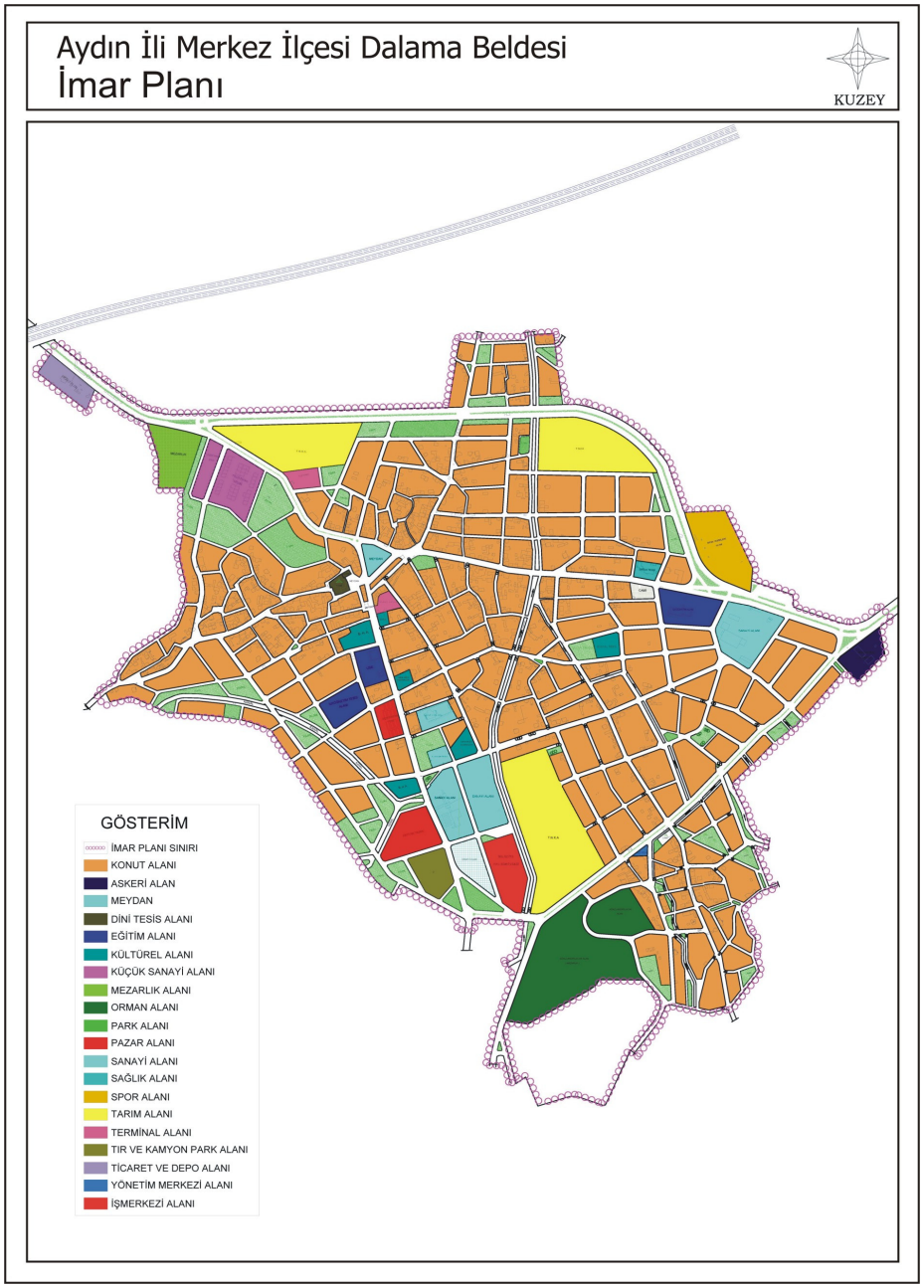

Şekil 4.11 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi nazım imar planı

Kaynak: http://www.dalama.bel.tr/topic.asp?_cat=2&_idx=66&_mo=22

4.2 Dalama Kırsal Alanında Yapısal Dönüşüm Analizi

4.2.1 Nüfus Değişimi

1970 sayımına göre nüfusu 2151, 1980 sayımına göre 2205, 1985 sayımına göre 2425, 1990 sayımına göre 2224, 1997 sayımına göre 2044 ve 2000 sayımına göre 2073'tür.

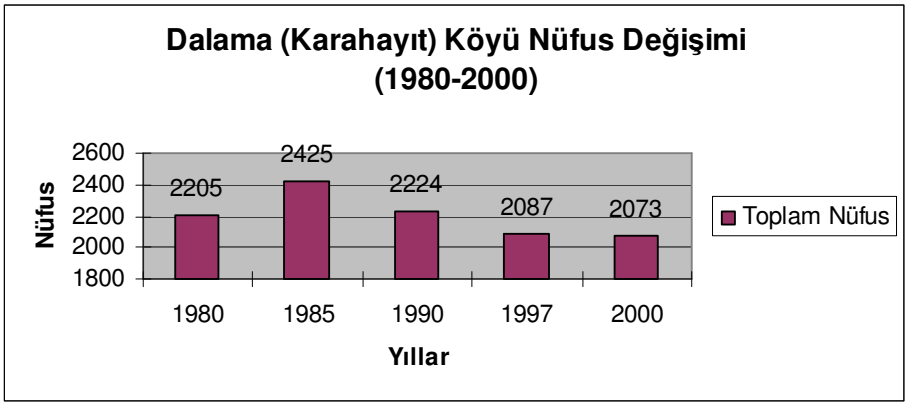

Şekil 4.12 Dalama Beldesi nüfus değişimi 1980–2000

Kaynak: TÜİK Verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

2007 yılında yapılan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)'ne göre Dalama yerleşmesinin nüfusu 2001 olarak belirlenmiştir. Bu verilere göre 1985 yılından itibaren belde nüfusu azalma eğilimi göstermektedir.

4.2.2 Ürün Deseni Yapısındaki Değişimler

4.2.2.1 Ürün Deseni Dağılımı

4.2.2.1.1 Ürün Deseni Dağılımı–1998

1998 yılında; toplam 561 parsele ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. Bu kayıtlara göre; arpa, buğday, dane mısır, domates, incir, pamuk, sebze, yonca, narenciye ve zeytin olmak üzere toplam 10 çeşit ürün toplam 3615.78 da.lık alanda yetiştirilmiştir.

Ürünlerin toplam 561 parsel içerisindeki oranına baktığımızda; Arpa; % 0.36, Buğday; % 0.71, Dane Mısır; % 0.54, Domates; % 0.18, İncir; % 0.18, Narenciye; % 0.36, Pamuk; % 80.21, Sebze; % 2.50, Yonca; % 0.54, Zeytinlik; % 14.44 olarak görülmektedir.

Ürünlerin 561 parselin toplam alanları içindeki oranına baktığımızda; Arpa; % 0.70, Buğday; % 1.38, Dane Mısır; % 0.26, Domates; % 0.008, İncir; % 0.12, Narenciye; % 0.11, Pamuk; % 83.51, Sebze; % 1.55, Yonca; % 0.22, Zeytinlik; % 12.15 olarak görülmektedir.

Veriler alandaki ana ürün grubunun 1998 yılında pamuk, zeytin ve sebze olduğunu göstermektedir.

Ürünlerin yetiştirildikleri parsel büyüklüklerine göre dağılımına bakıldığında; Arpa; 6-9 da. ve 10-19 da., Buğday; 0-5 da., 6-9 da. ve 10-19 da., Dane Mısır; 0-5 da. ve 6-9 da., Domates; 0-5 da., İncir; 0-5 da., Narenciye; 0-5 da., Pamuk; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da., 20-49 da., 50-99 da. ve 100-199 da., Sebze; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da., 20-49 da., 50-99 da. ve 100-199 da., Yonca; 0-5 da., Zeytin; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da. ve 20-49 da., lık parsellerde yetiştirildikleri görülmektedir.

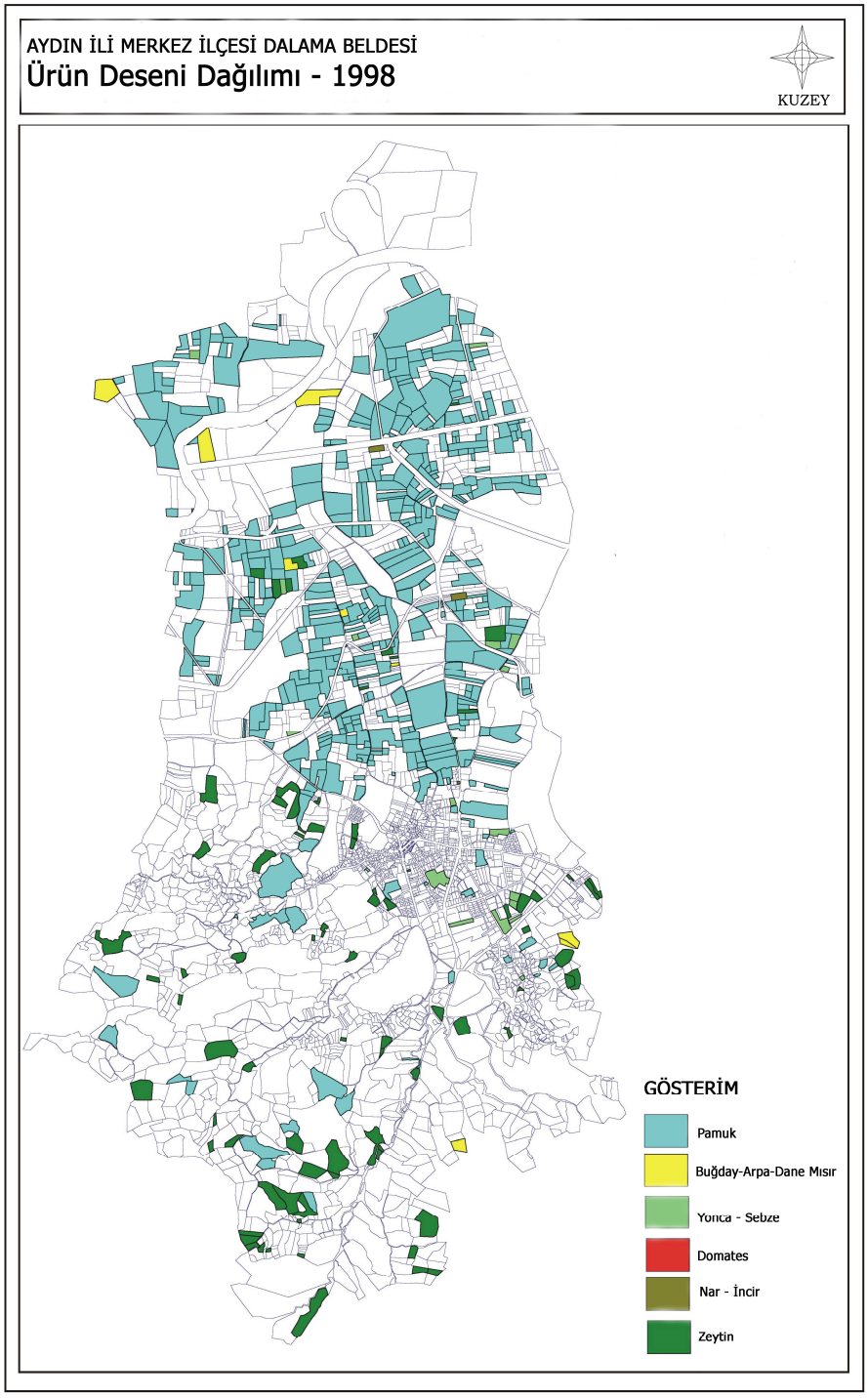

Şekil 4.13 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi ürün deseni dağılımı–1998

Tablo 4.6 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama beldesi ürün deseni dağılımı–1998

Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)		0-5	6-9	10-19	20-49	50-99	100-199	Genel Toplam
ARPA	Parsel Sayısı	0	1	1	0	0	0	**2**
	%	0	50	50	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	0	6,64	18,56	0	0	0	**25,20**
	%	0	26,35	73,65	0	0	0	**100**
BUĞDAY	Parsel Sayısı	1	1	2	0	0	0	**4**
	%	25	25	50	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	2,85	7,765	39,10	0	0	0	**49,71**
	%	5,73	15,62	78,65	0	0	0	**100**
DANE MISIR	Parsel Sayısı	2	1	0	0	0	0	**3**
	%	66,67	33,33	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	3,59	5,79	0	0	0	0	**9,38**
	%	38,25	61,75	0	0	0	0	**100**
DOMATES	Parsel Sayısı	1	0	0	0	0	0	**1**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	0,03	0	0	0	0	0	**0,03**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
İNCİR	Parsel Sayısı	1	0	0	0	0	0	**1**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	4,43	0	0	0	0	0	**4,43**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
NARENCİYE	Parsel Sayısı	2	0	0	0	0	0	**2**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	4,05	0	0	0	0	0	**4,05**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
PAMUK	Parsel Sayısı	260	104	60	23	2	1	**450**
	%	57,78	23,11	13,33	5,11	0,44	0,22	**100**
	Parsel Toplam Alanı	620,22	737,62	800,29	627,74	118,45	115,37	**3019,68**
	%	20,54	24,43	26,5	20,79	3,92	3,82	**100**
SEBZE	Parsel Sayısı	10	3	1	0	0	0	**14**

	%	71,43	21,43	7,14	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	25,92	18,07	12,17	0	0	0	**56,16**
	%	46,16	32,17	21,67	0	0	0	**100**
YONCA	Parsel Sayısı	3	0	0	0	0	0	**3**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	7,97	0	0	0	0	0	**7,97**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
ZEYTİNLİK	Parsel Sayısı	55	10	13	3	0	0	**81**
	%	67,90	12,35	16,05	3,70	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	120,03	71,17	182,42	65,55	0	0	**439,17**
	%	27,33	16,21	41,54	14,93	0	0	**100**

4.2.2.1.2 Ürün Deseni Dağılımı–1999

1999 yılında toplam 249 parsele ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. Bu kayıtlara göre; buğday, domates, pamuk, yonca ve zeytin olmak üzere toplam 5 çeşit ürün toplam 1642.306 da.lık alanda yetiştirilmiştir.

Ürünlerin toplam 249 parsel içerisindeki oranına baktığımızda; Buğday; % 0.40, Domates; % 0.80, Pamuk; % 93.57, Yonca; % 0.40, Zeytinlik; % 4.82 olarak görülmektedir.

Ürünlerin 249 parselin toplam alanları içindeki oranına baktığımızda; Buğday; % 1.20, Domates; % 0.10, Pamuk; % 88.51, Yonca; % 0.23, Zeytinlik; % 9.95 olarak görülmektedir.

Veriler alandaki ana ürün grubunun 1999 yılında pamuk ve zeytin ve olduğunu göstermektedir.

Ürünlerin yetiştirildikleri parsel büyüklüklerine göre dağılımına bakıldığında; Buğday; 10-19 da., Domates; 0-5 da., Pamuk; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da., 20-49 da. ve 100-199 da., Yonca; 0-5 da., Zeytin; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da. ve 20-49 da., lık parsellerde yetiştirildikleri görülmektedir.

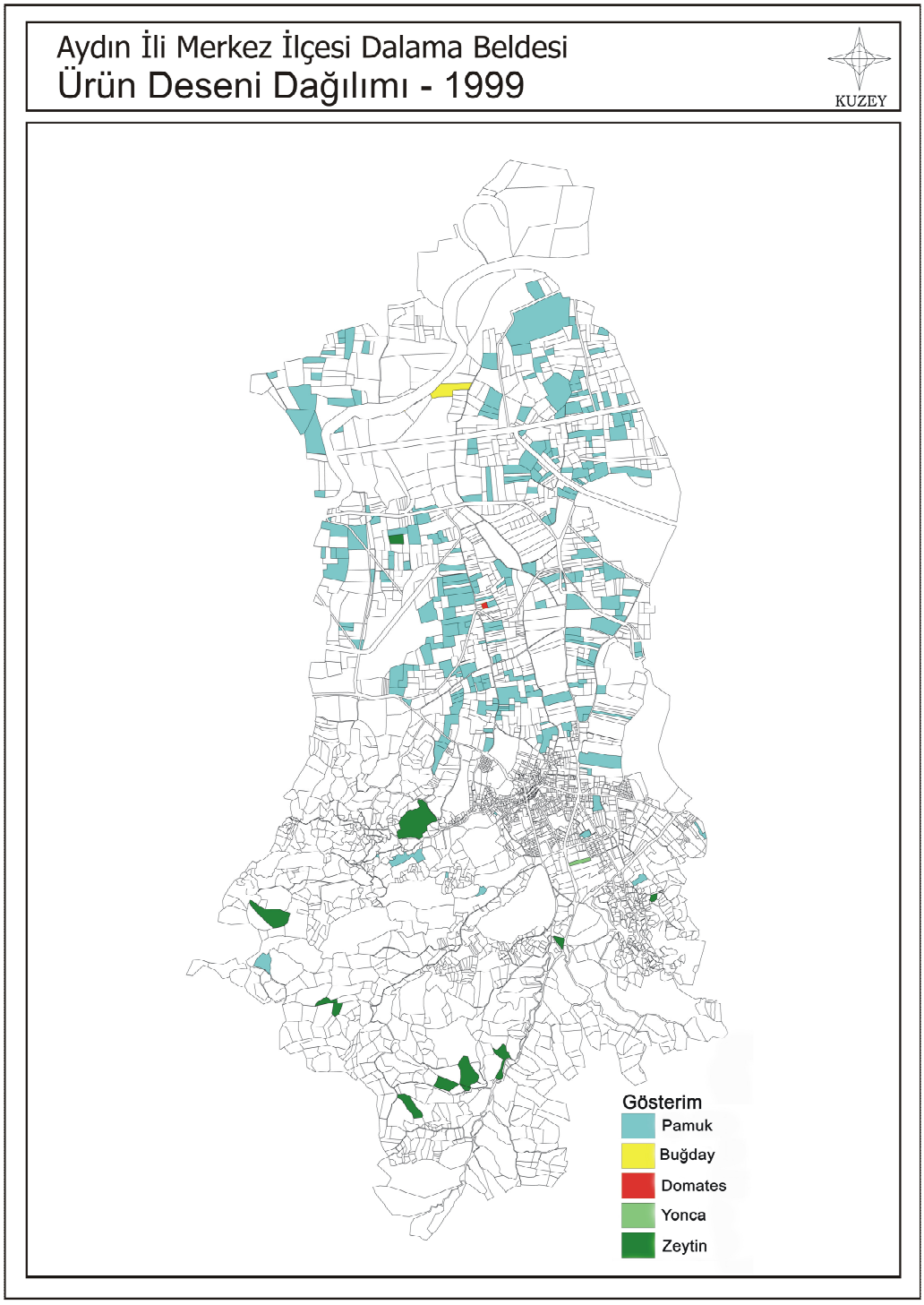

Şekil 4.14 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi ürün deseni dağılımı–1999

Tablo 4.7 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi ürün deseni dağılımı–1999

Parsel Büyüklük Aralığı	Buğday Parsel Büyüklükleri				Domates Parsel Büyüklükleri				Pamuk Parsel Büyüklükleri				Yonja Parsel Büyüklükleri				Zeytin Parsel Büyüklükleri			
	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%
0-5	0	0	0	0,00	2	100	1,61	100,00	142	60,94	361,48	24,87	1	100	3,82	100,00	3	25	8,90	5,44
6-9	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	50	21,46	357,13	24,57	0	0	0	0,00	3	25	18,17	11,11
10-19	1	100,0	19,73	100,00	0	0	0	0,00	32	13,73	409,17	28,15	0	0	0	0,00	3	25	38,38	23,48
20-49	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	8	3,43	210,52	14,48	0	0	0	0,00	3	25	98,03	59,97
50-99	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
100-199	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00	1	0,43	115,37	7,94	0	0	0	0,00	0	0	0	0,00
Genel Toplam	**1**	**100,0**	**19,73**	**100,0**	**2**	**100**	**1,61**	**100,0**	**233**	**100**	**1453,67**	**100,0**	**1**	**100**	**3,82**	**100,0**	**12**	**100**	**163,48**	**100,0**

4.2.2.1.3 Ürün Deseni Dağılımı–2000

2000 yılında; toplam 270 parsele ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. Bu kayıtlara göre; incir, pamuk, ve zeytin olmak üzere toplam 3 çeşit ürün toplam 1796.595 da.lık alanda yetiştirilmiştir.

Ürünlerin toplam 270 parsel sayısı içerisindeki oranına baktığımızda; İncir; % 0.37, Pamuk; % 96.67, Zeytinlik; % 2.96 olarak görülmektedir.

Ürünlerin 270 parselin toplam alanları içindeki oranına baktığımızda; İncir; % 0.08, Pamuk; % 93.88, Zeytinlik; % 6.04 olarak görülmektedir.

Veriler alandaki ana ürün grubunun 2000 yılında, pamuk, zeytin ve incir olduğunu göstermektedir.

Ürünlerin yetiştirildikleri parsel büyüklüklerine göre dağılımına bakıldığında; İncir; 0-5 da., Pamuk; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da., 20-49 da., 50-99 da. ve 100-199 da., Zeytin; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da. ve 20-49 da., lık parsellerde yetiştirildikleri görülmektedir.

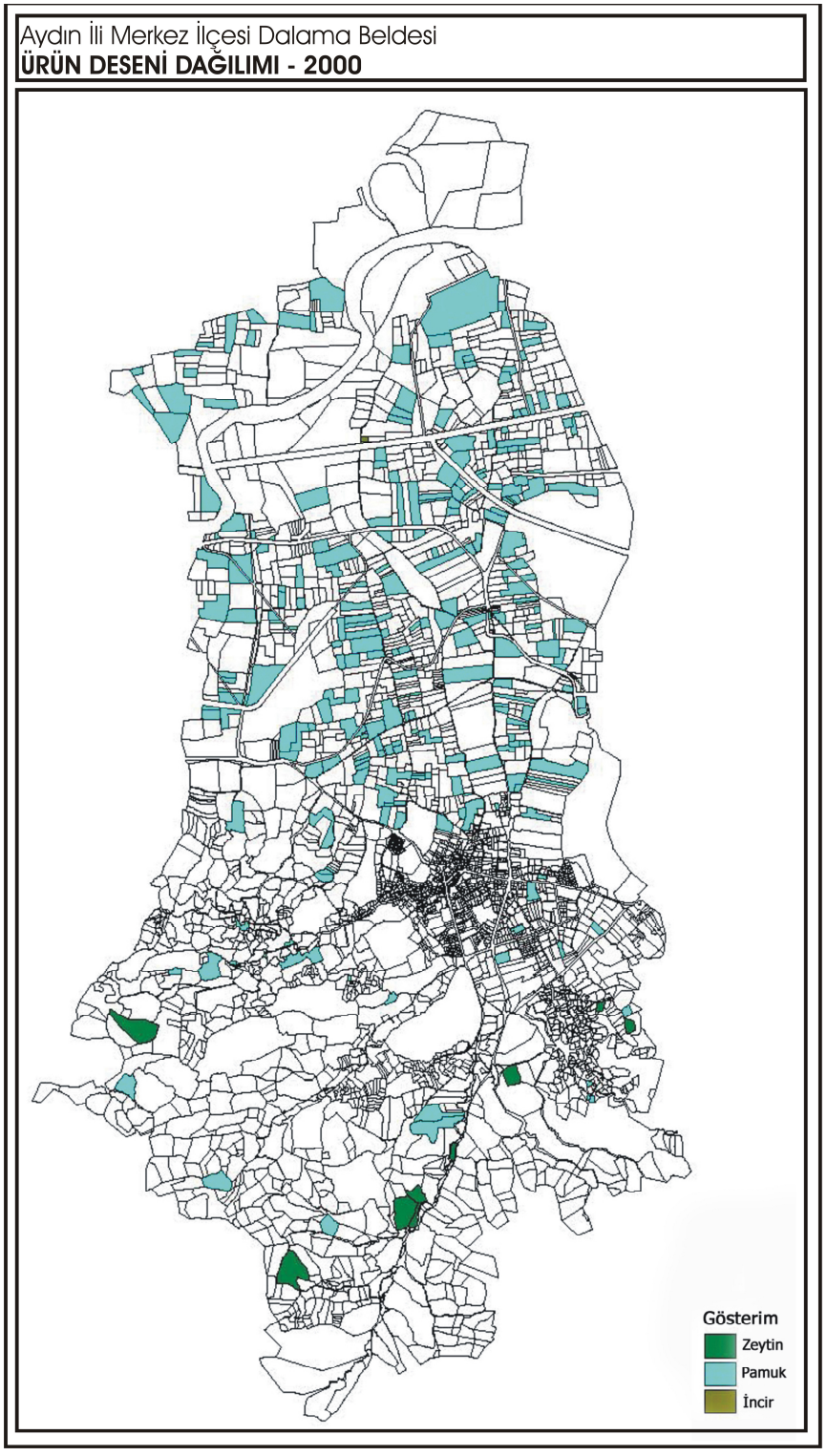

Şekil 4.15 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi ürün deseni dağılımı–2000

Tablo 4.8 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi ürün deseni dağılımı–2000

Parsel Büyüklük Aralığı	İncir Parsel Büyüklükleri				Pamuk Parsel Büyüklükleri				Zeytin Parsel Büyüklükleri			
	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%
0-5	1	100	1,43	100,00	150	57,47	338,51	20,07	3	37,5	10,31	9,50
6-9	0	0	0	0,00	19	7,28	104,03	6,17	1	12,5	9,61	8,85
10-19	0	0	0	0,00	40	15,33	304,25	18,04	1	12,5	12,22	11,26
20-49	0	0	0	0,00	42	16,09	593,58	35,19	3	37,5	76,38	70,39
50-99	0	0	0	0,00	9	3,45	230,92	13,69	0	0	0	0,00
100-199	0	0	0	0,00	1	0,38	115,37	6,84	0	0	0	0,00
Genel Toplam	**1**	**100**	**1,43**	**100,00**	**261**	**100**	**1686,66**	**100,00**	**8**	**100**	**108,51**	**100,00**

4.2.2.1.4 Ürün Deseni Dağılımı–2001

2001 yılında; toplam 618 parsele ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. Bu kayıtlara göre; incir, pamuk, sebze, yonca, mandalina ve zeytin olmak üzere toplam 6 çeşit ürün toplam 33388.81 da.lık alanda yetiştirilmiştir.

Ürünlerin toplam 618 parsel içerisindeki oranına baktığımızda; İncir; % 0.97, Pamuk; % 61.17, Sebze; % 0.65, Yonca; % 0.16, Mandalina; % 0.16, Zeytinlik; % 36.89 olarak görülmektedir.

Ürünlerin 618 parselin toplam alanları içindeki oranına baktığımızda; İncir; % 0.17, Pamuk; % 5.33 Sebze; % 90, Yonca; % 0.006, Mandalina; % 0.004, Zeytinlik; % 4.93 olarak görülmektedir.

Veriler alandaki ana ürün grubunun 2001 yılında sebze, pamuk ve zeytin olduğunu göstermektedir.

Ürünlerin yetiştirildikleri parsel büyüklüklerine göre dağılımına bakıldığında; İncir; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da. ve 20-49 da., Mandalina; 0-5 da., Pamuk; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da., 20-49 da., 50-99 da. ve 100-199 da., Sebze; 5000+ da., Yonca; 0-5 da., Zeytin; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da., 20-49 da. ve 50-99 da., lık parsellerde yetiştirildikleri görülmektedir.

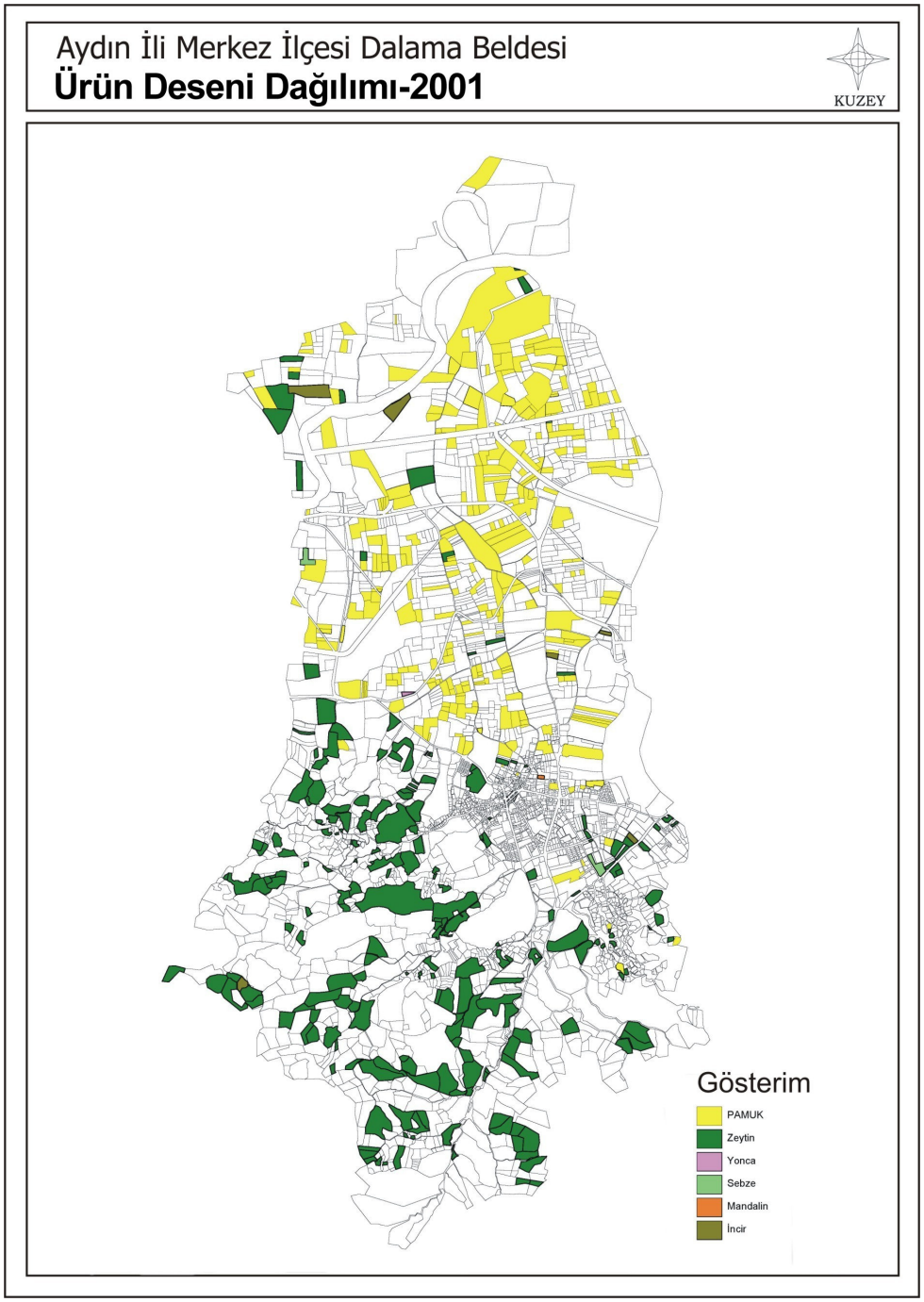

Şekil 4.16 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi ürün deseni dağılımı–2001

Tablo 4.9 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi ürün deseni dağılımı–2001

	Parsel Büyüklük Aralığı	**0-5**	**6-9**	**10-19**	**20-49**	**50-99**	**100-199**	**200-499**	**5000+**	**Genel Toplam**
İncir	Parsel Sayısı	3	1	1	1	0	0	0	0	**6**
	%	50	16,67	16,67	16,67	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	8.77	5.37	16.55	24.35	0	0	0	0	**55.03**
	%	15,93	9,75	30,07	44,25	0	0	0	0	**100**
Mandalina	Parsel Sayısı	1	0	0	0	0	0	0	0	**1**
	%	100	0	0	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	1.26	0	0	0	0	0	0	0	**1.26**
	%	100	0	0	0	0	0	0	0	**100**
Pamuk	Parsel Sayısı	179	154	35	7	1	2	0	0	**378**
	%	47,35	40,74	9,26	1,85	0,26	0,53	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	444.14	371.65	476.00	190.30	50.01	246.85	0	0	**1778.96**
	%	24,97	20,89	26,76	10,7	2,81	13,88	0	0	**100**
Sebze	Parsel Sayısı	0	0	0	0	0	0	1	3	**4**
	%	0	0	0	0	0	0	25	75	**100**
	Parsel Toplam Alanı	0	0	0	0	0	0	489	29417	**29906**
	%	0	0	0	0	0	0	1,64	98,36	**100**
Yonca	Parsel Sayısı	1	0	0	0	0	0	0	0	**1**
	%	100	0	0	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	1.88	0	0	0	0	0	0	0	**1.88**
	%	100	0	0	0	0	0	0	0	**100**
Zeytin	Parsel Sayısı	127	41	42	17	1	0	0	0	**228**
	%	55,7	17,98	18,42	7,46	0,44	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	253.17	293.37	574.10	439.07	85.97	0	0	0	**1645.68**
	%	15,38	17,83	34,89	26,68	5,22	0	0	0	**100**

4.2.2.1.5 Ürün Deseni Dağılımı–2003

2003 yılında; toplam 969 parsele ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. Bu kayıtlara göre; arpa, buğday, dane mısır, darı, mısır, silajlık mısır, domates, incir, pamuk, sebze, yonca, yulaf, mandalina, portakal, sorgum, susam otu, narenciye ve zeytin olmak üzere toplam 18 çeşit ürün toplam 13907.878 da.lık alanda yetiştirilmiştir.

Ürünlerin toplam 969 parsel içerisindeki oranına baktığımızda; Arpa; % 0.31, Buğday; % 1.55, Dane Mısır; % 1.24, Darı; % 0.10, Domates; % 3.51, İncir; % 0.21, Mandalina; % 0.10, Mısır; 1.96, Narenciye; % 0.31, Pamuk; % 46.85, Portakal; % 0.10, Sebze; % 0.31, Silajlık Mısır; % 0.10, Sorgum; % 0.10, Susam Otu; 0.31, Yonca; % 0.83, Yulaf; % 0.10, Zeytinlik; % 42 olarak görülmektedir.

Ürünlerin 969 parselin toplam alanları içindeki oranına baktığımızda; Arpa; % 0.24, Buğday; % 0.73, Dane Mısır; % 0.27, Darı; % 0.02, Domates; % 1.21, İncir; % 0.45, Mandalina; % 0.18, Mısır; 0.53, Narenciye; % 0.24, Pamuk; % 18.59, Portakal; % 0.02, Sebze; % 0.01, Silajlık Mısır; % 0.03, Sorgum; % 0.005, Susam Otu; 55.77, Yonca; % 0.33, Yulaf; % 0.06 Zeytinlik; % 21.33 olarak görülmektedir.

Veriler alandaki ana ürün grubunun 2003 yılında susam otu, pamuk ve zeytin olduğunu göstermektedir.

Ürünlerin yetiştirildikleri parsel büyüklüklerine göre dağılımına bakıldığında; Arpa; 0-5 da. ve 10-19 da., Buğday; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da. ve 20-49 da., Dane Mısır; 0-5 da., 6-9 da., Darı; 0-5 da., Domates; 0-5 da.,6-9 da., 10-19 da. ve 20-49 da., İncir; 10-19 da. ve 20-49 da., Mandalina; 20-49 da., Mısır; 0-5 da., 10-19 da. ve 20-49 da., Narenciye; 0-5 da., 6-9 da. ve 20-49 da., Pamuk; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da., 20-49 da. 50-99 da. ve 100-199 da., Portakal; 0-5 da., Sebze; 0-5 da., Silajlık Mısır; 0-5 da., Sorgum;0-5 da., Susam Otu; 1000-2499 da. ve 2500-4999 da., Yonca; 0-5 da., 6-9 da. ve 20-49 da., Yulaf; 6-9 da., Zeytin; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da. 20-49 da., 50-99 da ve 100-199 da., lık parsellerde yetiştirildikleri görülmektedir.

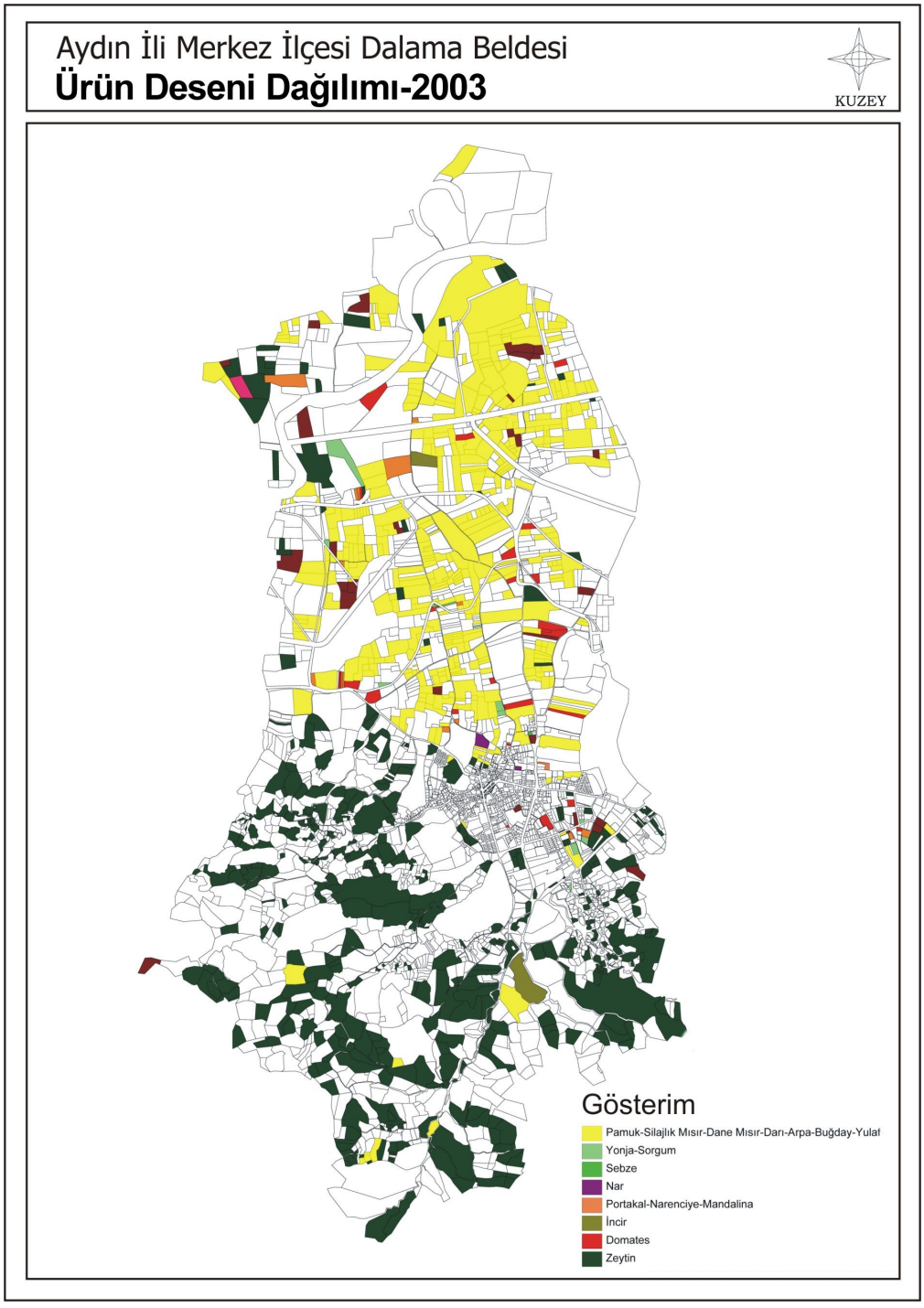

Şekil 4.17 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi ürün deseni dağılımı–2003

Tablo 4.10 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi ürün deseni dağılımı–2003

	Parsel Büyüklük Aralığı	0-5	6-9	10-19	20-49	50-99	100-199	200-499	1000-2499	2499-4999	Genel Toplam
Arpa	Parsel Sayısı	1	0	2	0	0	0	0	0	0	**3**
	%	33,33	0	66,67	0	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	0,40		32,61	0	0	0	0	0	0	**33,01**
	%	1,21		98,79	0	0	0	0	0	0	**100**
Buğday	Parsel Sayısı	8	4	2	1	0	0	0	0	0	**15**
	%	53,33	26,67	13,33	6,67	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	23,30	29,48	26,28	22,17	0	0	0	0	0	**101,24**
	%	23,01	29,12	25,96	21,9	0	0	0	0	0	**100**
Dane mısır	Parsel Sayısı	10	2	0	0	0	0	0	0	0	**12**
	%	83,33	16,67	0	0	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	26,46	11,21	0	0	0	0	0	0	0	**37,68**
	%	70,23	29,77	0	0	0	0	0	0	0	**100**
Darı	Parsel Sayısı	1	0	0	0	0	0	0	0	0	**1**
	%	100	0	0	0	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	2,03	0	0	0	0	0	0	0	0	**2,03**
	%	100	0	0	0	0	0	0	0	0	**100**
Domates	Parsel Sayısı	21	10	2	1	0	0	0	0	0	**34**
	%	61,76	29,41	5,88	2,94	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	43,02	71,62	29,90	24,35	0	0	0	0	0	**168,88**
	%	25,47	42,41	17,7	14,42	0	0	0	0	0	**100**
İncir	Parsel Sayısı	0	0	1	1	0	0	0	0	0	**2**
	%	0	0	50	50	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	0	0	17,46	45,31	0	0	0	0	0	**62,77**
	%	0	0	27,82	72,18	0	0	0	0	0	**100**
Mandalina	Parsel Sayısı	0	0	0	1	0	0	0	0	0	**1**
	%	0	0	0	100	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	0	0	0	24,35	0	0	0	0	0	**24,35**
	%	0	0	0	100	0	0	0	0	0	**100**
Mısır	Parsel Sayısı	17	0	1	1	0	0	0	0	0	**19**

	%	89,47	0	5,26	5,26	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	32,59	0	19,56	22,17	0	0	0	0	0	**74,32**
	%	43,85	0	26,32	29,83	0	0	0	0	0	**100**
Narenciye	Parsel Sayısı	1	1	0	1	0	0	0	0	0	**3**
	%	33,33	33,33	0	33,33	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	1,05	5,97	0	25,64	0	0	0	0	0	**32,65**
	%	3,21	18,27	0	78,52	0	0	0	0	0	**100**
Pamuk	Parsel Sayısı	309	85	43	14	1	2	0	0	0	**454**
	%	68,06	18,72	9,47	3,08	0,22	0,44	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	751,61	594,44	587,95	355,23	50,01	246,85	0	0	0	**2586,09**
	%	29,06	22,99	22,74	13,74	1,93	9,55	0	0	0	**100**
Portakal	Parsel Sayısı	1	0	0	0	0	0	0	0	0	**1**
	%	100	0	0	0	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	2,30	0	0	0	0	0	0	0	0	**2,30**
	%	100	0	0	0	0	0	0	0	0	**100**
Sebze	Parsel Sayısı	3	0	0	0	0	0	0	0	0	**3**
	%	100	0	0	0	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	1,89	0	0	0	0	0	0	0	0	**1,89**
	%	100	0	0	0	0	0	0	0	0	**100**
Silajlık mısır	Parsel Sayısı	1	0	0	0	0	0	0	0	0	**1**
	%	100	0	0	0	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	4,45	0	0	0	0	0	0	0	0	**4,45**
	%	100	0	0	0	0	0	0	0	0	**100**
Sorgum	Parsel Sayısı	1	0	0	0	0	0	0	0	0	**1**
	%	100	0	0	0	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	0,67	0	0	0	0	0	0	0	0	**0,67**
	%	100	0	0	0	0	0	0	0	0	**100**
Susam	Parsel Sayısı	0	0	0	0	0	0	0	2	1	**3**
	%	0	0	0	0	0	0	0	66,67	33,33	**100**
	Parsel Toplam Alanı	0	0	0	0	0	0	0	4146	3610	**7756**
	%	0	0	0	0	0	0	0	53,46	46,54	**100**

Yonca	Parsel Sayısı	6	1	0	1	0	0	0	0	0	**8**
	%	75	12,5	0	12,5	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	12,68	7,12	0	26,18	0	0	0	0	0	**45,97**
	%	27,58	15,48	0	56,94	0	0	0	0	0	**100**
Yulaf	Parsel Sayısı	0	1	0	0	0	0	0	0	0	**1**
	%	0	100	0	0	0	0	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	0	7,77	0	0	0	0	0	0	0	**7,77**
	%	0	100	0	0	0	0	0	0	0	**100**
Zeytin	Parsel Sayısı	237	80	62	23	4	1	0	0	0	**407**
	%	58,23	19,66	15,23	5,65	0,98	0,25	0	0	0	**100**
	Parsel Toplam Alanı	461,85	578,11	857,27	606,93	275,64	186,01	0	0	0	**2965,81**
	%	15,57	19,49	28,9	20,46	9,29	6,27	0	0	0	**100**

4.2.2.1.6 Ürün Deseni Dağılımı–2004

2004 yılında; toplam 578 parsele ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. Bu kayıtlara göre; arpa, biber, buğday, dane mısır, mısır, silajlık mısır, domates, incir, karpuz, kavun, sebze, yonca, mandalina, portakal, pamuk, sorgum, narenciye ve zeytin olmak üzere toplam 18 çeşit ürün toplam 4176.416 da.lık alanda yetiştirilmiştir.

Ürünlerin toplam 578 parsel içerisindeki oranına baktığımızda; Arpa; % 1.04, Biber; % 0.35, Buğday; % 2.94, Dane Mısır; % 0.52, Domates; % 7.96, İncir; % 0.69, Karpuz; % 0.17, Kavun; % 0.17, Mandalina; % 0.35, Mısır; % 3.98, Narenciye; % 0.17, Pamuk; % , Portakal; % 0.69, Sebze; % 0.69, Silajlık Mısır; % 5.54, Sorgum; % 0.52, Yonca; % 2.77, Zeytinlik; % 71.45 olarak görülmektedir.

Ürünlerin 578 parselin toplam alanları içindeki oranına baktığımızda; Arpa; % 0.62, Biber; % 0.02, Buğday; % 3.29, Dane Mısır; % 0.22, Domates; % 4.47, İncir; % 2.12, Karpuz; % 0.12, Kavun; % 0.19, Mandalina; % 0.47, Mısır; % 4.04, Narenciye; % 0.26, Pamuk; % , Portakal; % 0.85, Sebze; % 0.85, Silajlık Mısır; % 2.99, Sorgum; % 0.90, Yonca; % 3.69, Zeytinlik; % 74.91 olarak görülmektedir.

Veriler alandaki ana ürün grubunun 2004 yılında zeytin, domates ve mısır olduğunu göstermektedir.

Ürünlerin yetiştirildikleri parsel büyüklüklerine göre dağılımına bakıldığında; Arpa; 0-5 da. ve 6-9 da., Biber; 0-5 da., Buğday; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da. ve 20-49 da., Dane Mısır; 0-5 da., Domates; 0-5 da.,6-9 da., 10-19 da. ve 20-49 da., İncir; 0-5 da., 20-49 da. ve 50-99 da., Karpuz;6-9 da., Kavun; 6-9 da., Mandalina; 0-5 da. ve 10-19 da., Mısır; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da. ve 20-49 da. ve 50-99 da., Narenciye; 10-19 da., Pamuk; , Portakal; 0-5 da.,6-9 da. ve 10-19 da., Sebze; 10-19 da., Silajlık Mısır; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da. ve 20-49 da., Sorgum;0-5 da., 6-9 da. ve 20-49 da. Yonca; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da., 20-49 da. ve 50-99 da., Zeytin; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da. 20-49 da., 50-99 da ve 100-199 da., lık parsellerde yetiştirildikleri görülmektedir.

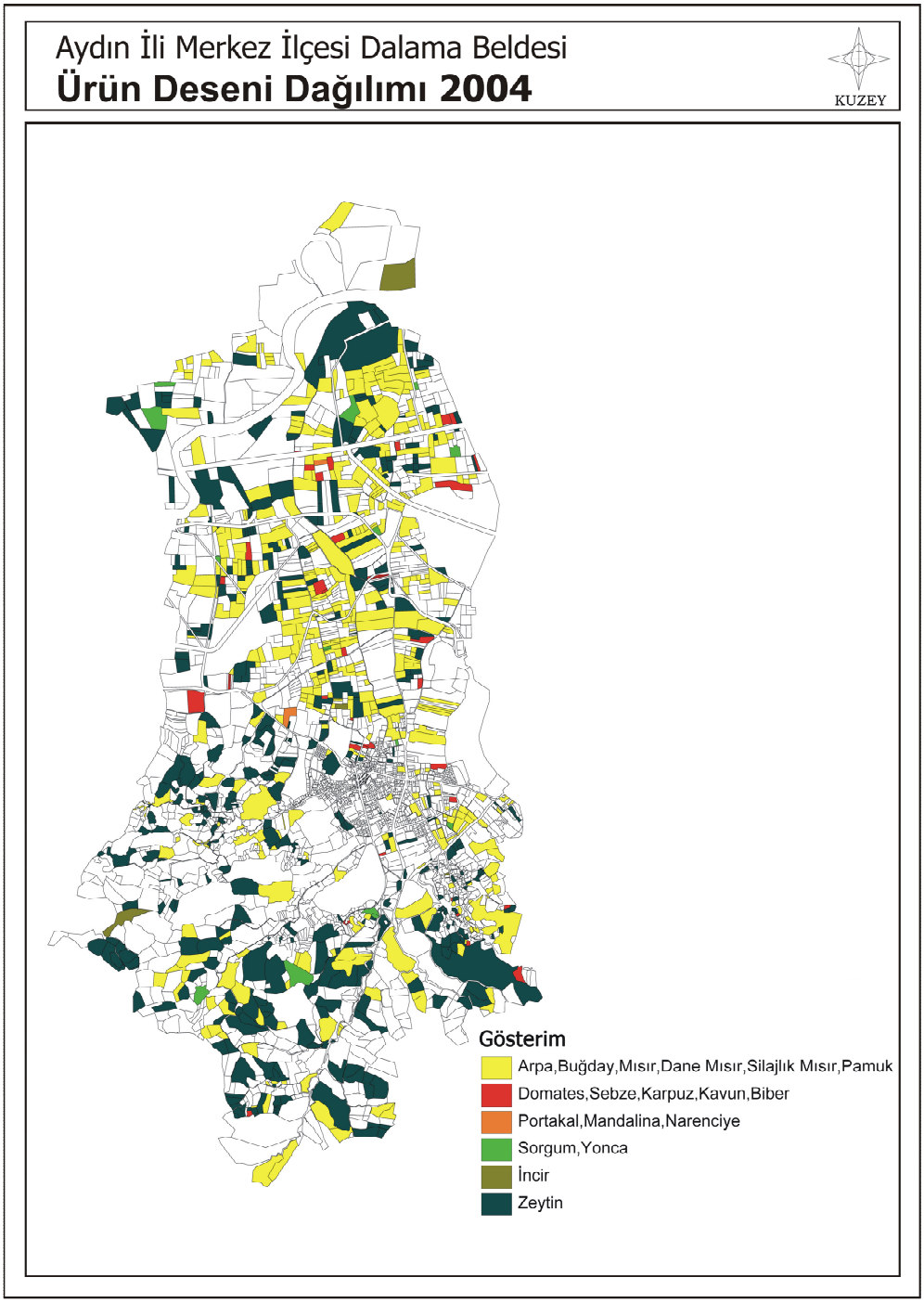

Şekil 4.18 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi ürün deseni dağılımı–2004

Tablo 4.11 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi ürün deseni dağılımı–2004

	Parsel Büyüklüğü Aralıkları	**0-5**	**6-9**	**10-19**	**20-49**	**50-99**	**100-199**	**Genel Toplam**
Arpa	Parsel Sayısı	4	2	0	0	0	0	**6**
	%	66,67	33,33	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	11,35	14,46	0	0	0	0	**25,81**
	%	43,98	56,02	0	0	0	0	**100**
Biber	Parsel Sayısı	2	0	0	0	0	0	**2**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	0,916	0	0	0	0	0	**0,92**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
Buğday	Parsel Sayısı	7	5	3	2	0	0	**17**
	%	41,18	29,41	17,65	11,76	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	15,64	34,95	41,90	44,79	0	0	**137,28**
	%	11,39	25,46	30,52	32,63	0	0	**100**
Dane mısır	Parsel Sayısı	3	0	0	0	0	0	**3**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	9,01	0	0	0	0	0	**9,01**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
Domates	Parsel Sayısı	34	9	2	1	0	0	**46**
	%	73,91	19,57	4,35	2,17	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	59,50	67,17	36,63	23,42	0	0	**186,72**
	%	31,87	35,97	19,62	12,54	0	0	**100**
İncir	Parsel Sayısı	2	0	0	1	1	0	**4**
	%	50	0	0	25	25	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	5,01	0	0	24,87	58,74	0	**88,62**
	%	5,65	0	0	28,06	66,29	0	**100**
Karpuz	Parsel Sayısı	0	1	0	0	0	0	**1**
	%	0	100	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	0	5,03	0	0	0	0	**5,03**
	%	0	100	0	0	0	0	**100**

Kavun	Parsel Sayısı	0	1	0	0	0	0	**1**
	%	0	100	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	0	7,76	0	0	0	0	**7,76**
	%	0	100	0	0	0	0	**100**
Mandalina	Parsel Sayısı	1	0	1	0	0	0	**2**
	%	50	0	50	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	4,26	0	15,386	0	0	0	**19,64**
	%	21,67	0	78,33	0	0	0	**100**
Mısır	Parsel Sayısı	15	2	4	1	1	0	**23**
	%	65,22	8,7	17,39	4,35	4,35	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	25,06	14,32	51,57	27,84	50,01	0	**168,80**
	%	14,85	8,48	30,55	16,49	29,63	0	**100**
Narenciye	Parsel Sayısı	0	0	1	0	0	0	**1**
	%	0	0	100	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	0	0	10,97	0	0	0	**10,97**
	%	0	0	100	0	0	0	**100**
Portakal	Parsel Sayısı	1	2	1	0	0	0	**4**
	%	25	50	25	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	2,30	13,65	19,56	0	0	0	**35,52**
	%	6,48	38,44	55,08	0	0	0	**100**
Sebze	Parsel Sayısı	1	1	2	0	0	0	**4**
	%	25	25	50	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	2,49	5,948	27,26	0	0	0	**35,69**
	%	6,96	16,66	76,37	0	0	0	**100**
Silajlık mısır	Parsel Sayısı	27	2	2	1	0	0	**32**
	%	84,38	6,25	6,25	3,13	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	53,25	11,63	34,90	24,93	0	0	**124,72**
	%	42,7	9,33	27,99	19,99	0	0	**100**
Sorgum	Parsel Sayısı	1	1	0	1	0	0	**3**
	%	33,33	33,33	0	33,33	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	2,26	8,07	0	27,07	0	0	**37,40**
	%	6,05	21,57	0	72,38	0	0	**100**

Yonca	Parsel Sayısı	8	3	3	1	1	0	**16**
	%	50	18,75	18,75	6,25	6,25	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	12,26	18,30	45,20	28,20	50,01	0	**153,98**
	%	7,96	11,88	29,36	18,32	32,48	0	**100**
Zeytin	Parsel Sayısı	246	81	60	20	3	3	**413**
	%	59,56	19,61	14,53	4,84	0,73	0,73	**100**
	Toplam Parsel Alanı	530,54	584,457	831,19	559,85	189,67	432,86	**3128,57**
	%	16,96	18,68	26,57	17,89	6,06	13,84	**100**
Pamuk	Parsel Sayısı	252	91	56	24	3	0	**426**
	%	59,15	21,36	13,15	5,63	0,7	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	578,36	651,07	763,75	663,67	223,20	0	**2880,06**
	%	20,08	22,61	26,52	23,04	7,75	0	**100**

4.2.2.1.7 Ürün Deseni Dağılımı–2005

2005 yılında; toplam 992 parsele ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. Bu kayıtlara göre; arpa, biber, buğday, dane mısır, mısır, silajlık mısır, domates, incir, karpuz, kavun, yonca, yulaf, mandalina, portakal, patates, pamuk, sorgum, tritikale, narenciye ve zeytin olmak üzere toplam 20 çeşit ürün toplam 6223.113 da.lık alanda yetiştirilmiştir.

Ürünlerin toplam 992 parsel içerisindeki oranına baktığımızda; Arpa; % 1.31, Biber; % 0.10, Buğday; % 4.44, Dane Mısır; % 3.13, Domates; % 5.14, İncir; % 0.40, Karpuz; % 0.20, Kavun; % 0.71, Mandalina; % 0.20, Mısır; % 0.71, Narenciye; % 0.40, Pamuk; % 34.78, Patates; % 0.10, Portakal; % 0.20, Silajlık Mısır; % 2.52, Sorgum; % 0.40, Tritikale; % 0.20, Yonca; % 2.22, Yulaf; % 0.10, Zeytinlik; % 42.74 olarak görülmektedir.

Ürünlerin 992 parselin toplam alanları içindeki oranına baktığımızda; Arpa; % 1.45, Biber; % 0.03, Buğday; % 4.13, Dane Mısır; % 2.08, Domates; % 4.36, İncir; % 2.10, Karpuz; % 0.19, Kavun; % 0.97, Mandalina; % 0.41, Mısır; % 0.78, Narenciye; % 0.46, Pamuk; % 33.37, Patates; % 0.03, Portakal; % 0.04, Silajlık Mısır; % 1.78, Sorgum; % 0.14, Tritikale; % 0.10, Yonca; % 1.97, Yulaf; % 0.13, Zeytinlik; % 45.48 olarak görülmektedir.

Veriler alandaki ana ürün grubunun 2005 yılında pamuk, zeytin ve domates olduğunu göstermektedir.

Ürünlerin yetiştirildikleri parsel büyüklüklerine göre dağılımına bakıldığında; Arpa; 0-5 da. ve 6-9 da. ve 10-19 da., Biber; 0-5 da., Buğday; 0-5 da., 6-9 da. ve 10-19 da., Dane Mısır; 0-5 da., 6-9 da. ve 20-49 da., Domates; 0-5 da.,6-9 da., 10-19 da. ve 20-49 da., İncir; 0-5 da., 20-49 da. ve 50-99 da., Karpuz;0-5 da. ve 10-19 da., Kavun; 0-5 da. ve 20-49 da., Mandalina; 0-5 da. ve 20-49 da., Mısır; 0-5 da., 6-9 da. ve 10-19 da., Narenciye; 0-5 da. ve 20-49 da., Pamuk; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da., 20-49 da., 50-99 da. ve 100-199 da., Patates; 0-5 da., Portakal; 0-5 da., Silajlık Mısır; 0-

5 da., 6-9 da. ve 10-19 da., Sorgum;0-5 da., Tritikale; 0-5 da., Yonca; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da. ve 20-49 da., Yulaf; 6-9 da., Zeytin; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da. 20–49 da. ve 50-99 da., lık parsellerde yetiştirildikleri görülmektedir.

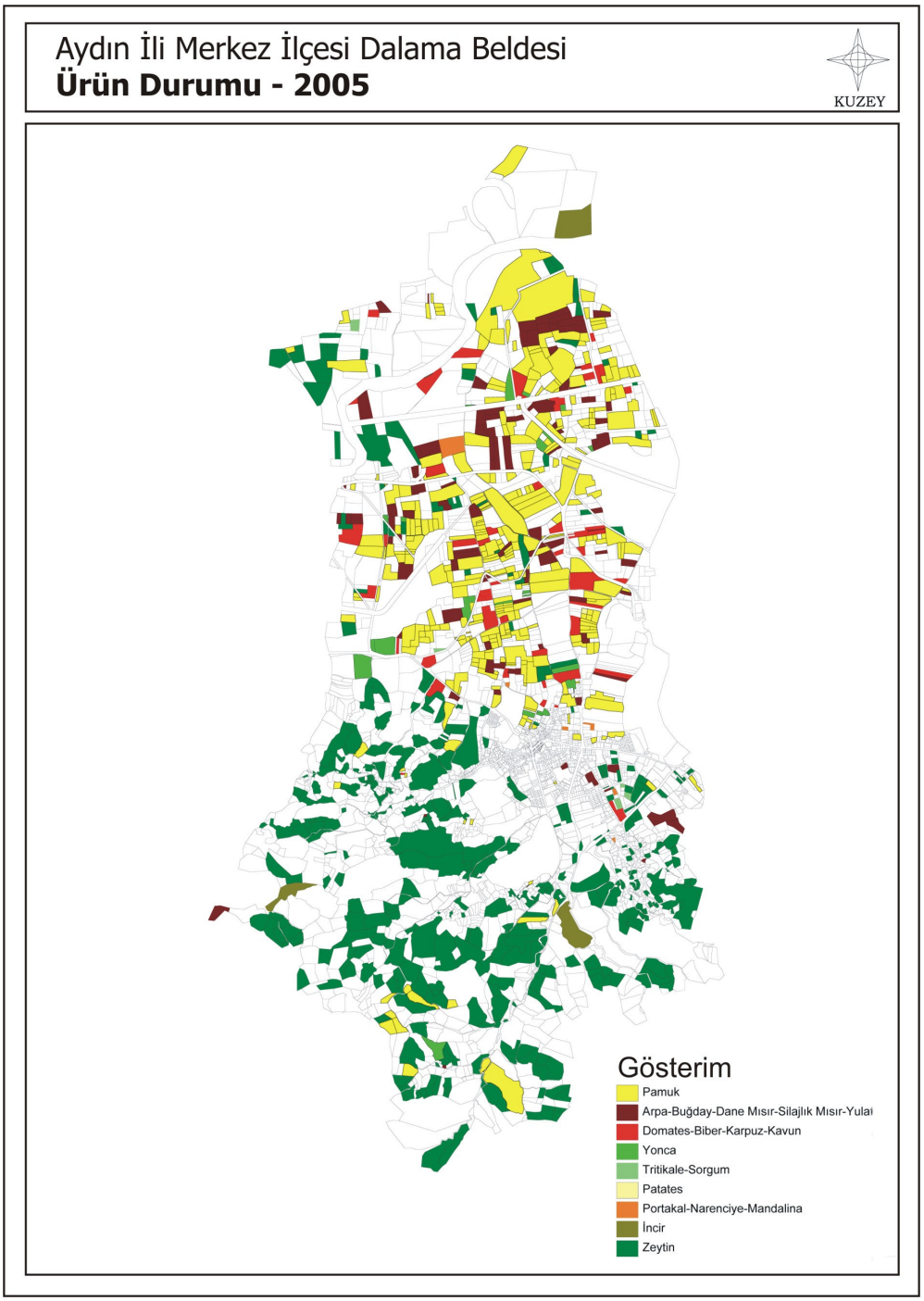

Şekil 4.19 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi ürün deseni dağılımı–2005

Tablo 4.12 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi ürün deseni dağılımı–2005

	Parsel Büyüklüğü Aralıkları	**0-5**	**6-9**	**10-19**	**20-49**	**50-99**	**100-199**	**Genel Toplam**
Arpa	Parsel Sayısı	8	2	3	0	0	0	**13**
	%	61,54	15,38	23,08	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	24,09	17,44	48,38	0	0	0	**89,91**
	%	26,79	19,4	53,81	0	0	0	**100**
Biber	Parsel Sayısı	1	0	0	0	0	0	**1**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	1.88	0	0	0	0	0	**1.88**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
Buğday	Parsel Sayısı	22	11	11	0	0	0	**44**
	%	50	25	25	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	49,70	75,69	131,88	0	0	0	**257,27**
	%	19,32	29,42	51,26	0	0	0	**100**
Dane mısır	Parsel Sayısı	24	6	0	1	0	0	**31**
	%	77,42	19,35	0	3,23	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	50,23	40,03	0	39,04	0	0	**129,30**
	%	38,85	30,96	0	30,19	0	0	**100**
Domates	Parsel Sayısı	34	10	6	1	0	0	**51**
	%	66,67	19,61	11,76	1,96	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	88,31	70,29	84,29	28,15	0	0	**271,04**
	%	32,58	25,93	31,1	10,39	0	0	**100**
İncir	Parsel Sayısı	1	0	0	2	1	0	**4**
	%	25	0	0	50	25	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	1,50	0	0	70,18	58,74	0	**130,42**
	%	1,15	0	0	53,81	45,04	0	**100**
Karpuz	Parsel Sayısı	1	0	1	0	0	0	**2**
	%	50	0	50	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	1,57	0	10,21	0	0	0	**11,78**
	%	13,34	0	86,66	0	0	0	**100**

Kavun	Parsel Sayısı	5	0	0	2	0	0	**7**
	%	71,43	0	0	28,57	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	15,66	0	0	44,93	0	0	**60,59**
	%	25,84	0	0	74,16	0	0	**100**
Mandalina	Parsel Sayısı	1	0	0	1	0	0	**2**
	%	50	0	0	50	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	1,26	0	0	24,35	0	0	**25,61**
	%	4,93	0	0	95,07	0	0	**100**
Mısır	Parsel Sayısı	3	2	2	0	0	0	**7**
	%	42,86	28,57	28,57	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	4,26	14,815	29,701	0	0	0	**48,78**
	%	8,73	30,37	60,89	0	0	0	**100**
Narenciye	Parsel Sayısı	3	0	0	1	0	0	**4**
	%	75	0	0	25	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	3,07	0	0	25,637	0	0	**28,71**
	%	10,71	0	0	89,29	0	0	**100**
Pamuk	Parsel Sayısı	235	66	27	13	2	2	**345**
	%	68,12	19,13	7,83	3,77	0,58	0,58	**100**
	Toplam Parsel Alanı	559,32	465,09	370,76	326,35	108,56	246,85	**2076,92**
	%	26,93	22,39	17,85	15,71	5,23	11,89	**100**
Patates	Parsel Sayısı	1	0	0	0	0	0	**1**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	1,83	0	0	0	0	0	**1,83**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
Portakal	Parsel Sayısı	2	0	0	0	0	0	**2**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	2,57	0	0	0	0	0	**2,57**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
Silajlık mısır	Parsel Sayısı	18	5	2	0	0	0	**25**
	%	72	20	8	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	45,94	35,84	29,24	0	0	0	**111,02**
	%	41,38	32,29	26,34	0	0	0	**100**
Sorgum	Parsel Sayısı	4	0	0	0	0	0	**4**

	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	8,70	0	0	0	0	0	**8,70**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
Tritikale	Parsel Sayısı	2	0	0	0	0	0	**2**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	6,13	0	0	0	0	0	**6,13**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
Yonca	Parsel Sayısı	15	2	4	1	0	0	**22**
	%	68,18	9,09	18,18	4,55	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	28,32	13,94	57,08	23,42	0	0	**122,76**
	%	23,07	11,36	46,49	19,08	0	0	**100**
Yulaf	Parsel Sayısı	0	1	0	0	0	0	**1**
	%	0	100	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	0	7,77	0	0	0	0	**7,77**
	%	0	100	0	0	0	0	**100**
Zeytin	Parsel Sayısı	259	78	58	26	3	0	**424**
	%	61,08	18,4	13,68	6,13	0,71	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	516,77	548,71	792,96	754,59	217,10	0	**2830,12**
	%	18,26	19,39	28,02	26,66	7,67	0	**100**

4.2.2.1.8 Ürün Deseni Dağılımı–2006

2006 yılında; toplam 649 parsele ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. Bu kayıtlara göre; arpa, biber, buğday, dane mısır, mısır, silajlık mısır, domates, fiğ, karpuz, yonca, mandalina, portakal, pamuk, sorgum, ve zeytin olmak üzere toplam 15 çeşit ürün toplam 6223.113 da.lık alanda yetiştirilmiştir.

Ürünlerin toplam 649 parsel içerisindeki oranına baktığımızda; Arpa; % 1.70, Biber; % 0.15, Buğday; % 8.32, Dane Mısır; % 1.54, Domates; % 4.78, Fiğ; % 0.15, Karpuz; % 0.15, Mandalina; % 0.31, Mısır; % 0.93, Pamuk; % 28.51, Portakal; % 0.31, Silajlık Mısır; % 5.55, Sorgum; % 0.15, Yonca; % 2.00, Zeytinlik; % 45.46 olarak görülmektedir.

Ürünlerin 649 parselin toplam alanları içindeki oranına baktığımızda; Arpa; % 1.48, Biber; % 0.03, Buğday; % 7.06, Dane Mısır; % 1.33, Domates; % 4.43, Fiğ; % 0.54, Karpuz; % 0.06, Mandalina; % 0.62, Mısır; % 0.42, Pamuk; % 29.94, Portakal; % 0.25, Silajlık Mısır; % 3.78, Sorgum; % 0.05, Yonca; % 0.98, Zeytinlik; % 49.05 olarak görülmektedir.

Veriler alandaki ana ürün grubunun 2006 yılında zeytin, pamuk ve buğday olduğunu göstermektedir.

Ürünlerin yetiştirildikleri parsel büyüklüklerine göre dağılımına bakıldığında; Arpa; 0-5 da., 6-9 da. ve 10-19 da., Biber; 0-5 da., Buğday; 0-5 da., 6-9 da. ve 10-19 da. ve 20-49 da., Dane Mısır; 0-5 da., 6-9 da. ve 10-19 da., Domates; 0-5 da.,6-9 da. ve 10-19 da., Fiğ; 20-49 da., Karpuz;0-5 da., Mandalina; 0-5 da. ve 20-49 da., Mısır; 0-5 da. ve 6-9 da., Pamuk; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da., 20-49 da., 50-99 da. ve 100-199 da., Portakal; 0-5 da. ve 6-9 da., Silajlık Mısır; 0-5 da., 6-9 da. ve 10-19 da., Sorgum;0-5 da., Yonca; 0-5 da., 6-9 da. ve 10-19 da., Zeytin; 0-5 da., 6-9 da., 10-19 da. 20-49 da. ve 50-99 da., lık parsellerde yetiştirildikleri görülmektedir.

Şekil 4.20 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi ürün deseni dağılımı–2006

Tablo 4.13 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi ürün deseni dağılımı–2006

	Parsel Büyüklüğü Aralıkları	0-5	6-9	10-19	20-49	50-99	100-199	Genel Toplam
Arpa	Parsel Sayısı	8	1	2	0	0	0	**11**
	%	72,73	9,09	18,18	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	24,79	7,77	29,04	0	0	0	**61,6**
	%	40,25	12,61	47,14	0	0	0	**100**
Biber	Parsel Sayısı	1	0	0	0	0	0	**1**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	1,029	0	0	0	0	0	**1,03**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
Buğday	Parsel Sayısı	34	12	7	1	0	0	**54**
	%	62,96	22,22	12,96	1,85	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	82,11	85,87	105,17	20,86	0	0	**294,01**
	%	27,93	29,21	35,77	7,09	0	0	**100**
Dane mısır	Parsel Sayısı	6	2	2	0	0	0	**10**
	%	60	20	20	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	9,39	14,67	31,27	0	0	0	**55,33**
	%	16,97	26,51	56,52	0	0	0	**100**
Domates	Parsel Sayısı	16	8	7	0	0	0	**31**
	%	51,61	25,81	22,58	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	34,85	51,85	97,78	0	0	0	**184,48**
	%	18,89	28,11	53	0	0	0	**100**
Fiğ	Parsel Sayısı	0	0	0	1	0	0	**1**
	%	0	0	0	100	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	0	0	0	22,62	0	0	**22,62**
	%	0	0	0	100	0	0	**100**
Karpuz	Parsel Sayısı	1	0	0	0	0	0	**1**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	2,56	0	0	0	0	0	**2,56**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**

Mandalina	Parsel Sayısı	1	0	0	1	0	0	**2**
	%	50	0	0	50	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	1,26	0	0	24,35	0	0	**25,61**
	%	4,93	0	0	95,07	0	0	**100**
Mısır	Parsel Sayısı	5	1	0	0	0	0	**6**
	%	83,33	16,67	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	7,58	9,92	0	0	0	0	**17,50**
	%	43,32	56,68	0	0	0	0	**100**
Pamuk	Parsel Sayısı	109	40	25	9	1	1	**185**
	%	58,92	21,62	13,51	4,86	0,54	0,54	**100**
	Toplam Parsel Alanı	255,06	279,75	330,48	217,17	50,01	115,37	**1247,84**
	%	20,44	22,42	26,48	17,4	4,01	9,25	**100**
Portakal	Parsel Sayısı	1	1	0	0	0	0	**2**
	%	50	50	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	2,81	7,76	0	0	0	0	**10,57**
	%	26,59	73,41	0	0	0	0	**100**
Silajlık mısır	Parsel Sayısı	27	7	2	0	0	0	**36**
	%	75	19,44	5,56	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	84,18	47,57	25,73	0	0	0	**157,47**
	%	53,45	30,21	16,34	0	0	0	**100**
Sorgum	Parsel Sayısı	1	0	0	0	0	0	**1**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	1,88	0	0	0	0	0	**1,88**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
Yonca	Parsel Sayısı	11	1	1	0	0	0	**13**
	%	84,62	7,69	7,69	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	22,65	7,12	11,05	0	0	0	**40,82**
	%	55,49	17,43	27,08	0	0	0	**100**
Zeytin	Parsel Sayısı	180	50	44	19	2	0	**295**
	%	61,02	16,95	14,92	6,44	0,68	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	368,56	355,41	618,20	536,86	164,89	0	**2043,92**
	%	18,03	17,39	30,25	26,27	8,07	0	**100**

1998–2006 Yılları Arası Genel Değerlendirme

Tablo 4.14 Dalama Beldesi ürün deseni dağılımı 1998–2006

ÜRÜNLER	YILLAR							
	1998	1999	2000	2001	2003	2004	2005	2006
Arpa	+	-	-	-	+	+	+	+
Biber	-	-	-	-	-	+	+	+
Buğday	+	+	-	-	+	+	+	+
Darı	-	-	-	-	+	-	-	-
Dane Mısır	+	-	-	-	+	+	+	+
Domates	+	+	-	-	+	+	+	+
İncir	+	-	+	+	+	+	+	-
Karpuz	-	-	-	-	-	+	+	+
Kavun	-	-	-	-	-	+	+	-
Mandalina	-	-	-	+	+	+	+	+
Mısır	-	-	-	-	+	+	+	+
Narenciye	-	-	-	-	+	+	+	-
Pamuk	+	+	+	+	+	+	+	+
Nar	+	-	-	-	-	-	-	-
Patates	-	-	-	-	-	-	+	-
Portakal	-	-	-	-	+	+	+	+
Silajlık Mısır	-	-	-	-	+	+	+	+
Sorgum	-	-	-	-	+	+	+	+
Tritikale	-	-	-	-	-	-	+	-
Yonca	+	+	-	+	+	+	+	+
Fiğ	-	-	-	-	-	-	-	+
Susam Otu	-	-	-	-	+	-	-	-
Sebze	+	-	-	+	+	+	-	-
Yulaf	-	-	-	-	+	-	+	-
Zeytin	+	+	+	+	+	+	+	+
Toplam	10	5	3	6	18	18	20	15

Yıllara göre ürün çeşitliliğine bakıldığında arttığı görülmektedir. Bu da alternatif ürünlere yönelme olduğunu göstermektedir.

Ürün deseni çeşitliliğinde ortaya çıkan alternatif ürünler aynı zamanda temel ürün grubu içerisinde yer almaya başlamışlardır. (Domates gibi)

Yıllara göre ürün çeşitliliğine gidilirken bazı ürünlerde (özellikle, pamuk, zeytin gibi) özellikle alansal ve parsel sayısı olarak toplamda azalma görülmektedir.

Temel ürün desenine alternatif ürünler üretilirken temel ürünler de hala yetiştirilmeye devam etmektedir. (Pamuğun üretiminin azalması, ancak tamamen üretilmesinden vazgeçilmemesi gibi)

Yeni alternatif ürünlerin özellikle meyve-sebze ve hayvan yemi konusunda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu da hayvancılığın da bölgede bir artış gösterdiğinin bir göstergesi olabilir.

Küçük mülkiyetin yoğun olduğu bir alan olduğu için büyük parsellerde verimi daha yüksek olan ürünlerin küçük parsellerde de yetiştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. (Pamuk gibi)

4.2.2.2 Hisse Durumu Değişimleri

4.2.2.2.1 Hisse Durumu -2001

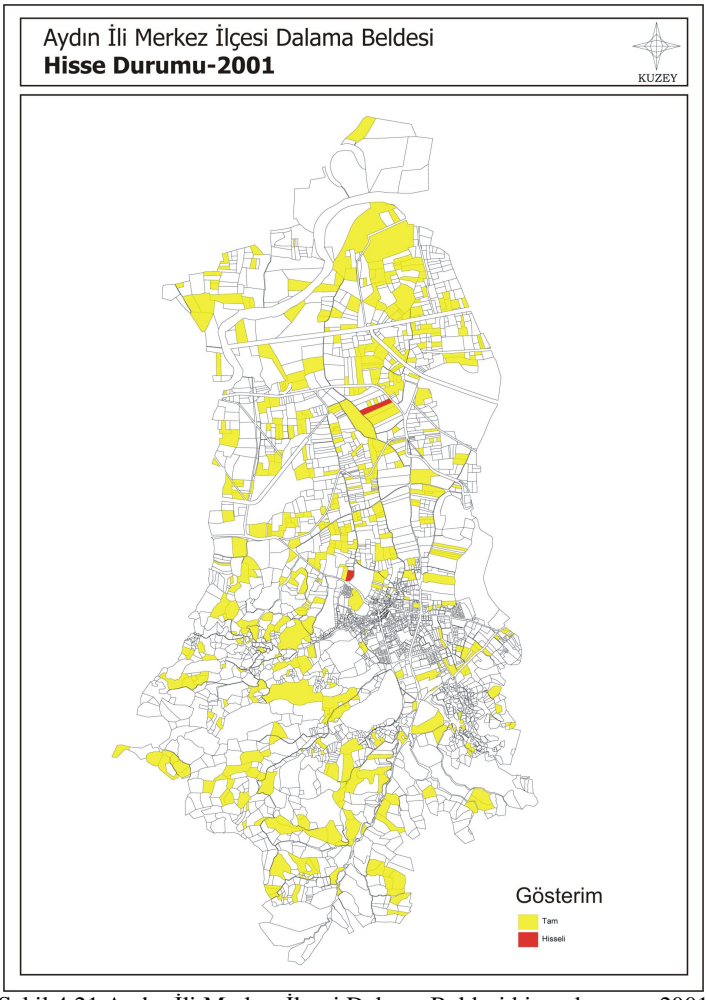

Şekil 4.21 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu–2001

Tablo 4.15 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu–2001

Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)	HİSSELİ				TAM			
	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%
0-5	1	50,00	5614,00	28,75	305	60,52	690,04	20,17
6-9	0	0,00	0,000	0,00	95	18,85	666,11	19,48
10-19	1	50,00	13912,00	71,25	75	14,88	1.027,58	30,04
20-49	0	0,00	0,000	0,00	25	4,96	653,72	19,11
50-99	0	0,00	0,000	0,00	2	0,40	135,98	3,98
100-199	0	0,00	0,000	0,00	2	0,40	246,85	7,22
Genel Toplam	**2**	**100,00**	**19526,00**	**100,00**	**504**	**100,00**	**3.420,28**	**100,00**

4.2.2.2.2 Hisse Durumu -2003

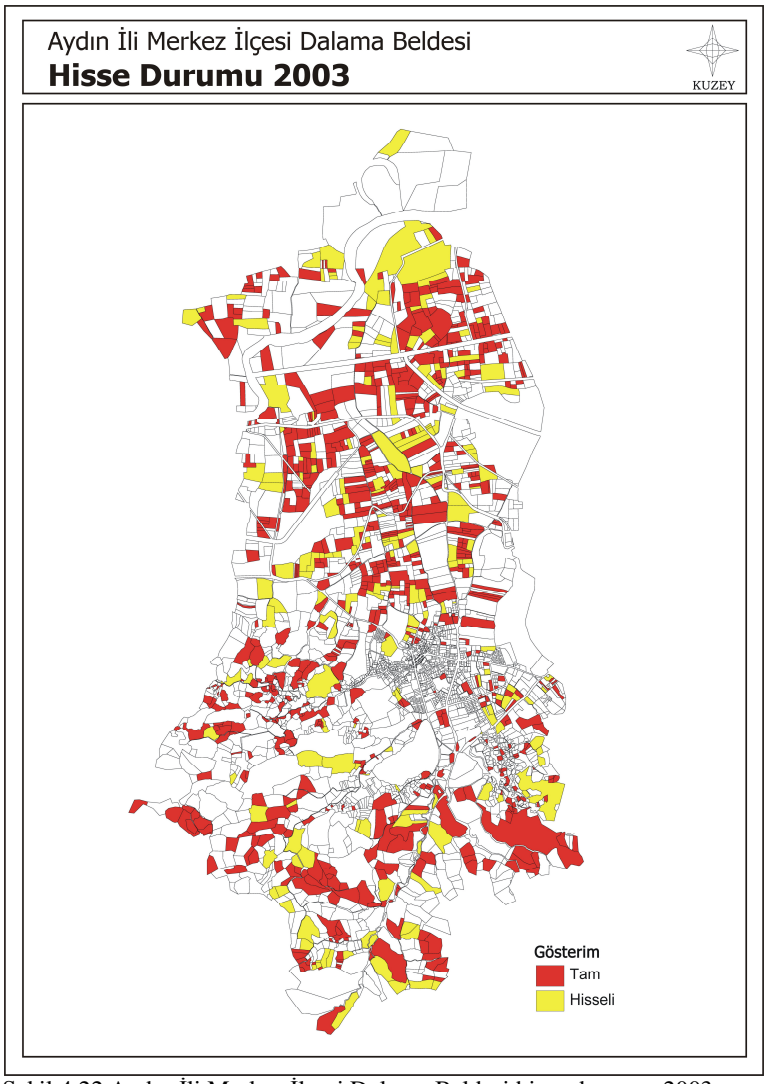

Şekil 4.22 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu–2003

Tablo 4.16 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu–2003

Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)	HİSSELİ				TAM			
	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%
0-5	92	46,00	244,43	12,03	497	69,71	1053,66	34,23
5-9	46	23,00	331,54	16,32	125	17,53	879,23	28,57
10-19	40	20,00	551,62	27,16	65	9,12	900,42	29,25
20-49	17	8,50	475,47	23,41	24	3,37	58,55	1,90
50-99	3	1,50	181,14	8,92	1	0,14	186,01	6,04
100-199	2	1,00	246,85	12,15	0	0	0,000	0,00
Genel Toplam	**200**	**100,00**	**2031,04**	**100,00**	**712**	**100,00**	**3077,87**	**100,00**

4.2.2.2.3 Hisse Durumu -2004

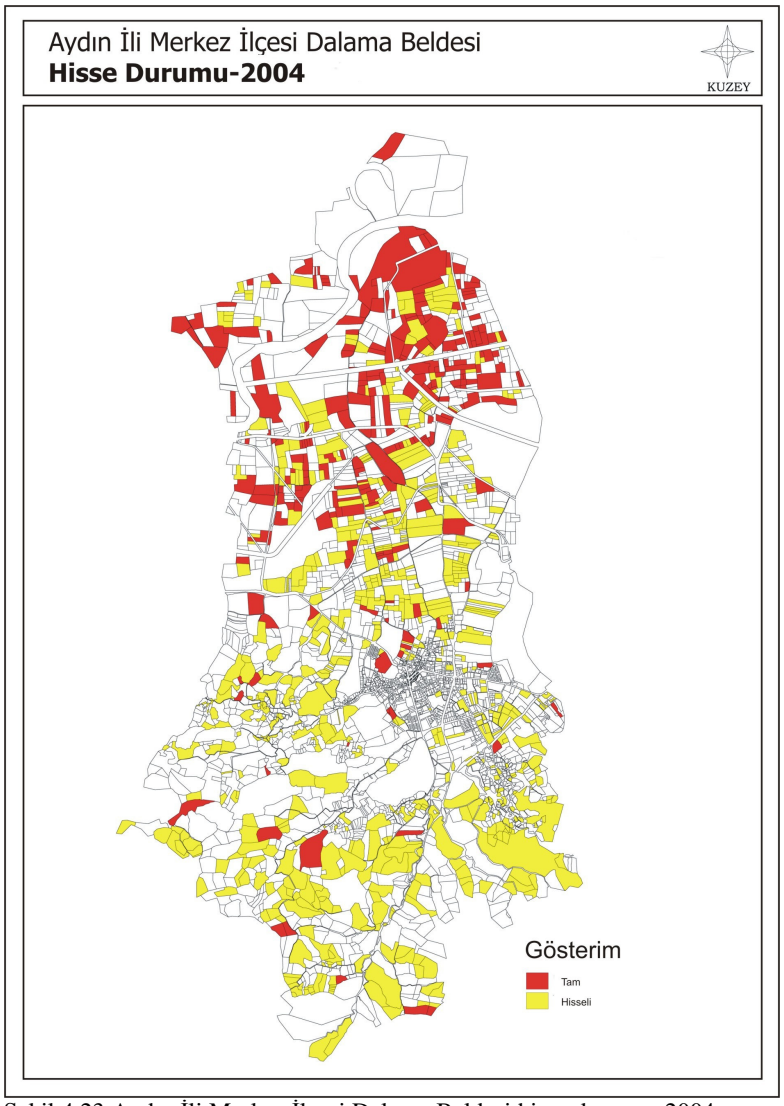

Şekil 4.23 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu–2004

Tablo 4.17 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu–2004

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	HİSSELİ				TAM			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	145	57,77	366,08	18,95	406	64,04	836,21	21,64
6-9	59	23,51	414,15	21,43	113	17,82	806,91	20,88
10-19	30	11,95	436,70	22,60	83	13,09	1118,90	28,96
20-49	13	5,18	366,25	18,95	29	4,57	778,09	20,14
50-99	2	0,80	102,22	5,29	2	0,32	137,46	3,56
100-199	2	0,80	246,85	12,78	1	0,16	186,01	4,81
Genel Toplam	**251**	**100,00**	**1932,25**	**100,00**	**634**	**100,00**	**3863,59**	**100,00**

4.2.2.2.4 Hisse Durumu–2005

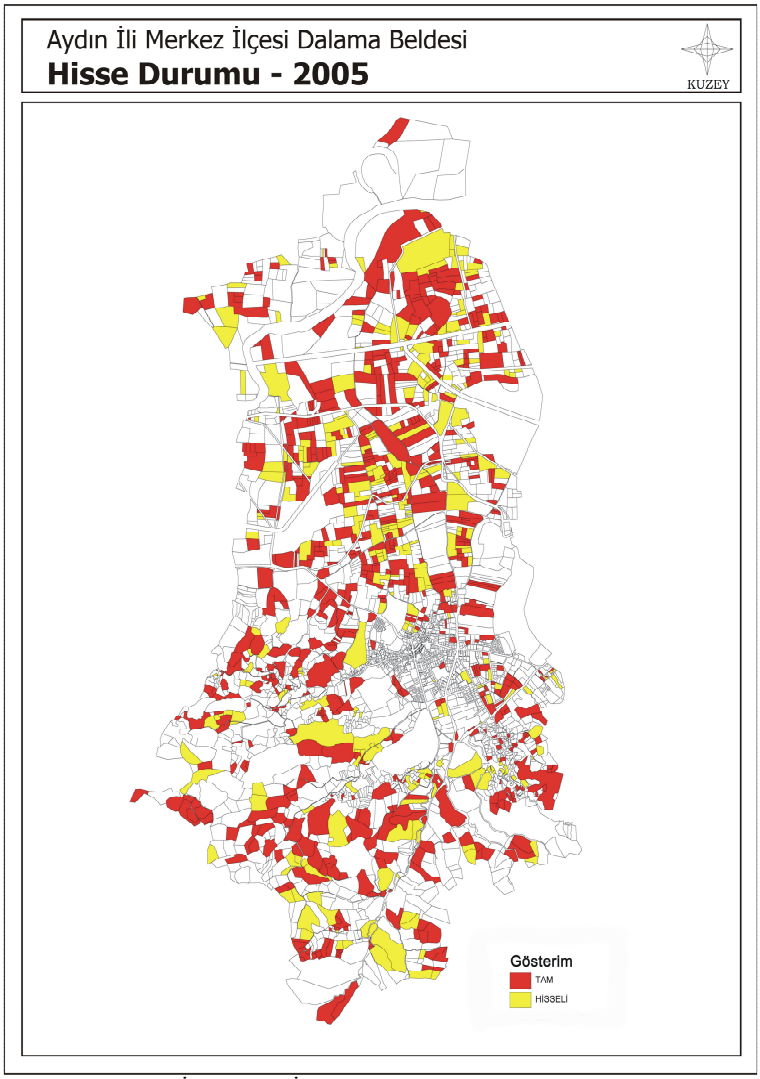

Şekil 4.24 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu–2005

Tablo 4.18 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu–2005

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	HİSSELİ				TAM			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	197	64,38	434,93	21,11	422	64,82	919,68	23,83
6-9	51	16,67	367,84	17,85	125	19,20	871,04	22,57
10-19	38	12,42	490,51	23,80	73	11,21	1033,61	26,78
20-49	16	5,23	455,22	22,09	28	4,30	775,13	20,08
50-99	3	0,98	196,72	9,55	2	0,31	128,93	3,34
100-199	1	0,33	115,37	5,60	1	0,15	131,48	3,41
Genel Toplam	**306**	**100,00**	**2060,59**	**100,00**	**651**	**100,00**	**3859,87**	**100,00**

4.2.2.2.5 Hisse Durumu -2006

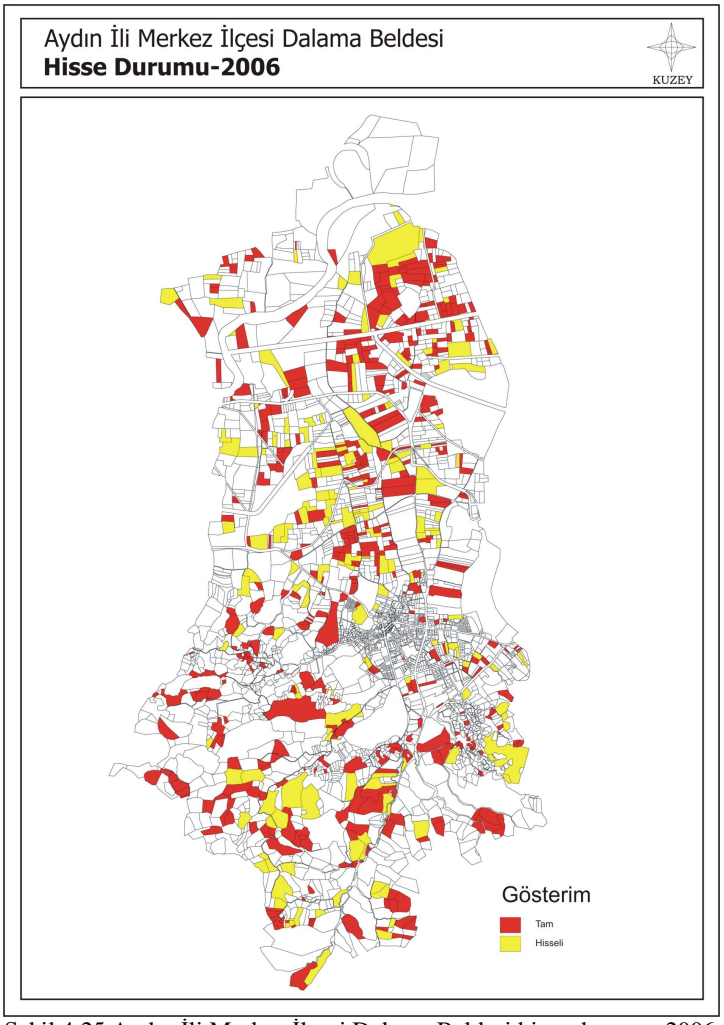

Şekil 4.25 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu–2006

Tablo 4.19 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu–2006

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	HİSSELİ				TAM			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	80	44,20	217,19	6,69	318	68,53	682,82	28,32
6-9	40	22,10	291,04	8,97	81	17,46	562,90	23,34
10-19	38	20,99	516,31	15,91	49	10,56	694,03	28,78
20-49	15	8,29	411,88	12,69	15	3,23	385,63	15,99
50-99	2	1,10	128,93	3,97	1	0,22	85,97	3,57
100-199	2	1,10	244,30	7,53	0	0,00	0,000	0,00
200-499	3	1,66	920,11	28,35	0	0,00	0,000	0,00
500-999	1	0,55	516,31	15,91	0	0,00	0,000	0,00
Genel Toplam	**181**	**100,00**	**3246,09**	**100,00**	**464**	**100,00**	**2411,34**	**100,00**

4.2.2.2.6 Hisse Durumu Değişimi-2001'den 2003'e

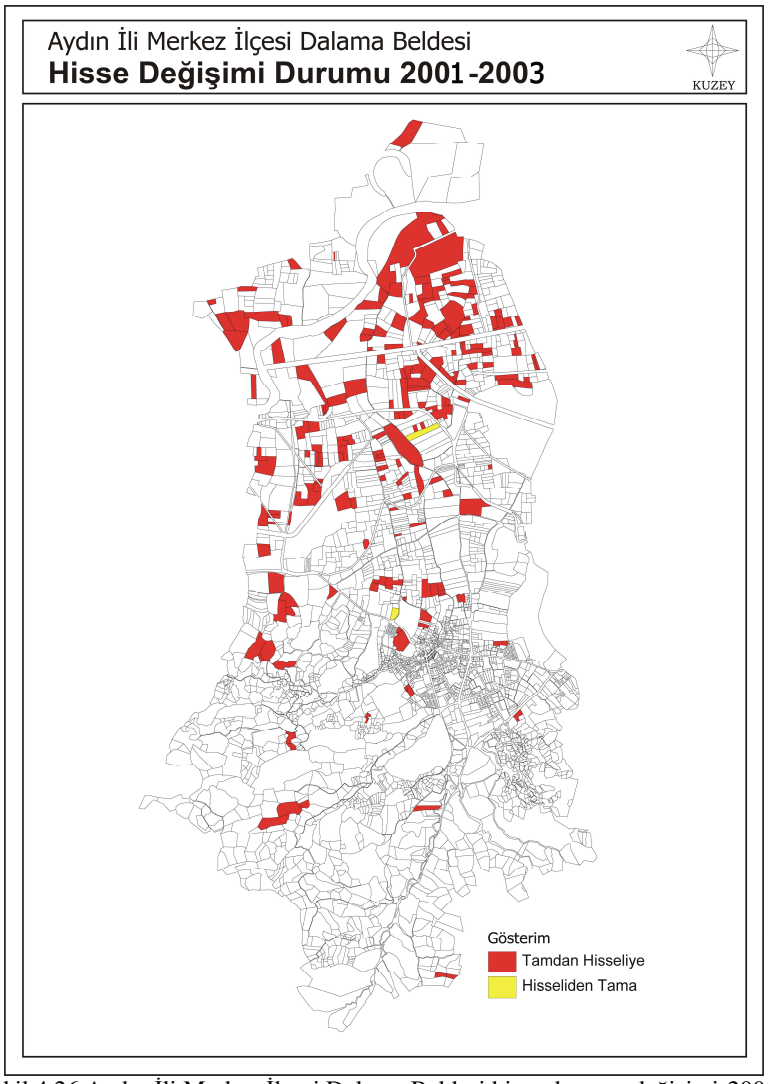

Şekil 4.26 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu değişimi-2001'den 2003'e

Tablo 4.20 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu değişimi-2001'den 2003'e

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Hisseliden Tama				Tamdan Hisseliye			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	0	0,00	0,00	0,00	117	54,17	316,04	16,04
6-9	1	50,00	5,61	28,75	42	19,44	301,44	15,30
10-19	1	50,00	13,91	71,25	35	16,20	487,03	24,72
20-49	0	0,00	0,00	0,00	18	8,33	482,91	24,51
50-99	0	0,00	0,00	0,00	2	0,93	135,98	6,90
100-199	0	0,00	0,00	0,00	2	0,93	246,85	12,53
Genel Toplam	**2**	**100,00**	**19,53**	**100,00**	**216**	**100,00**	**1970,25**	**100,00**

4.2.2.2.7 Hisse Durumu Değişimi-2003'den 2004'e

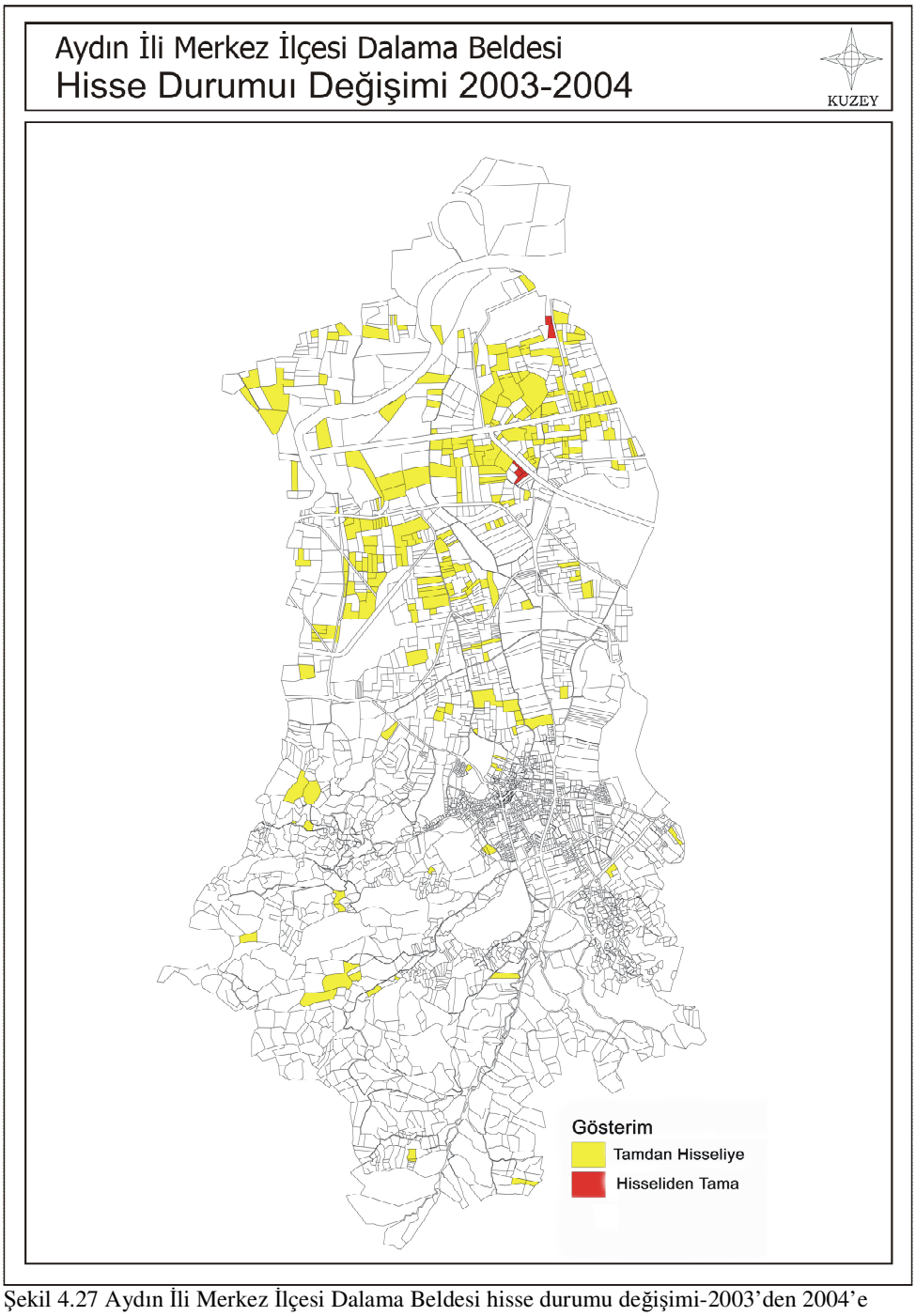

Şekil 4.27 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu değişimi-2003'den 2004'e

4.2.2.2.8. Hisse Durumu Değişimi-2004'den 2005'e

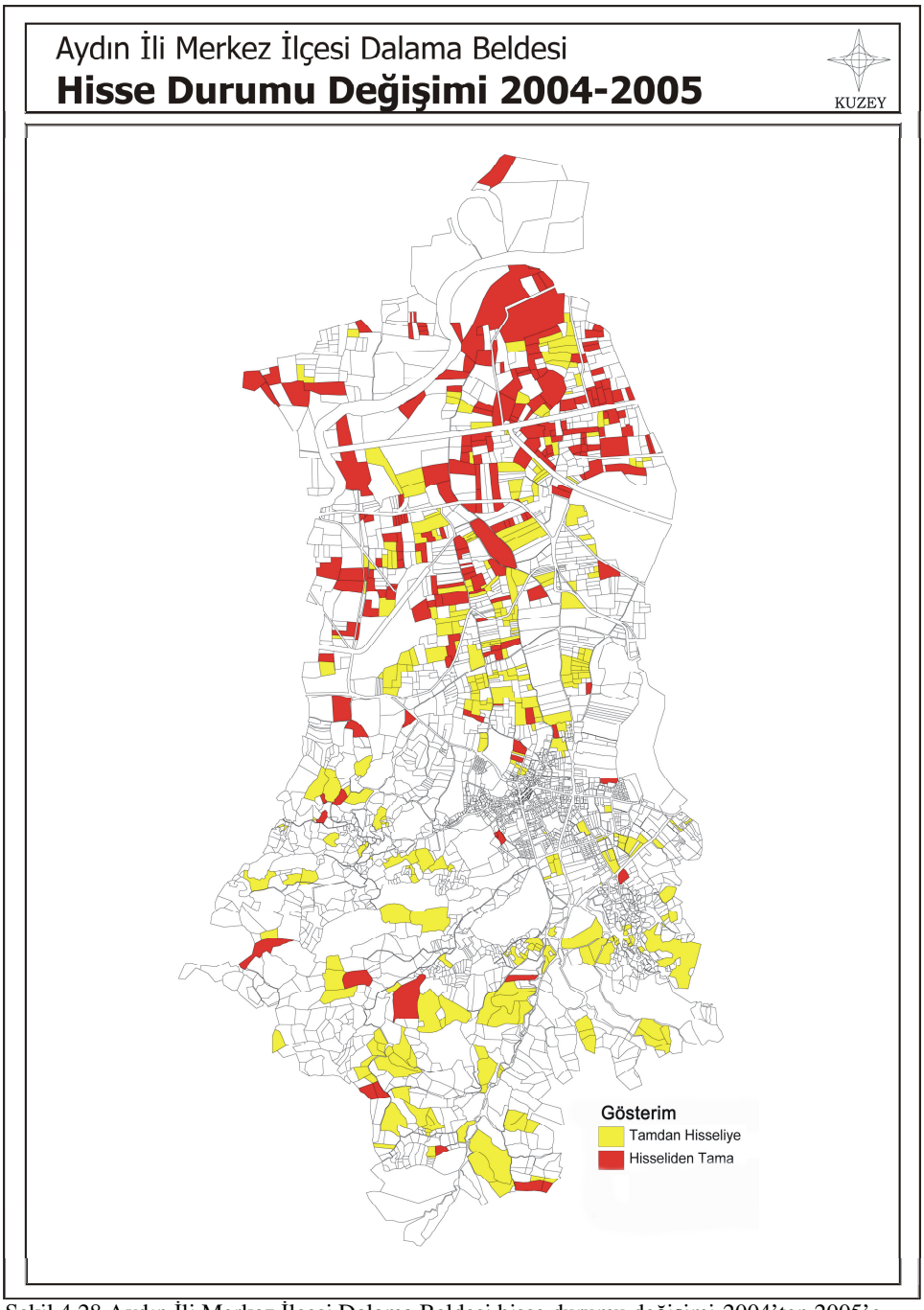

Şekil 4.28 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu değişimi-2004'ten 2005'e

4.2.2.2.9 Hisse Durumu Değişimi-2005'den 2006'ya

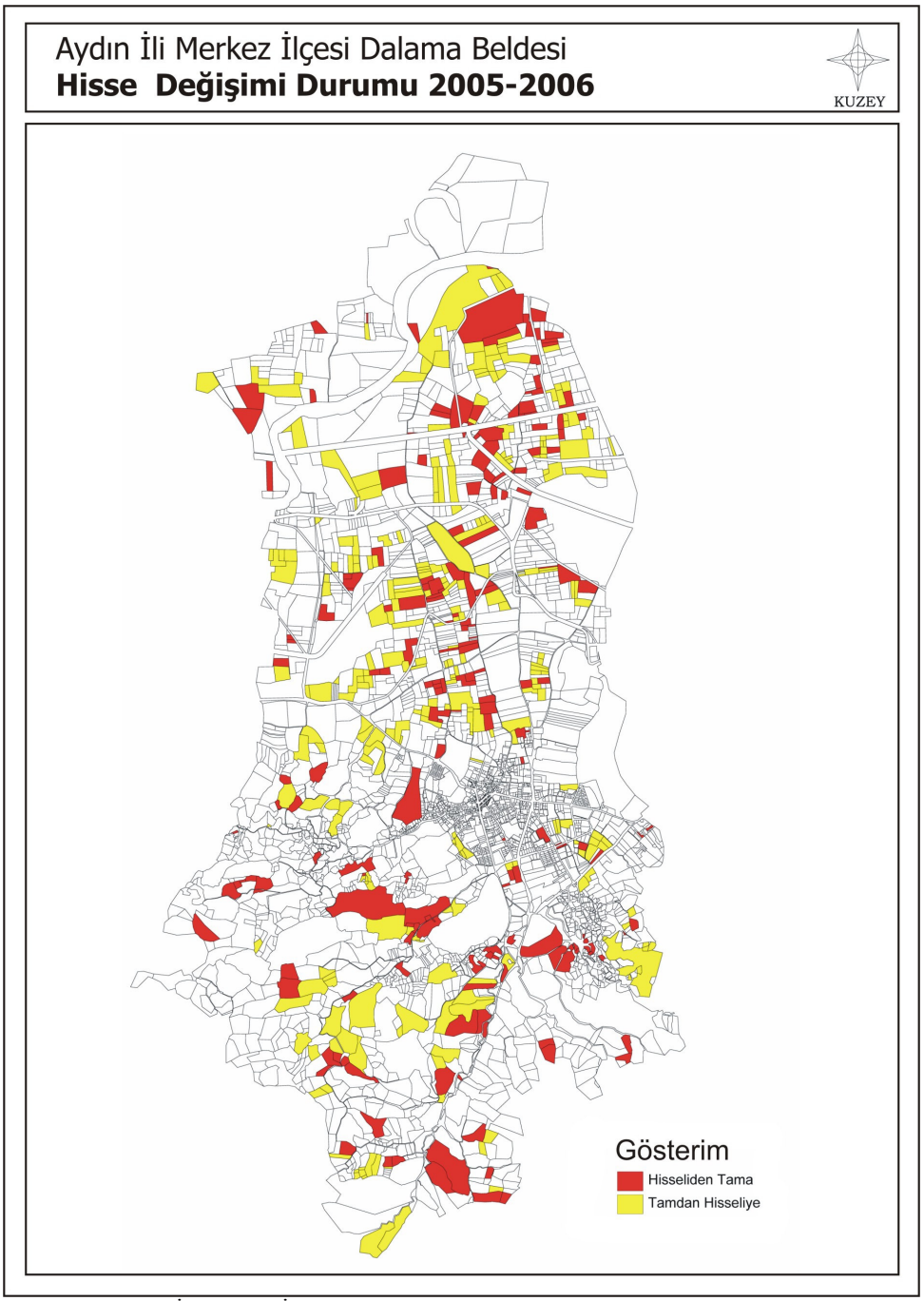

Şekil 4.29 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu değişimi-2005'den 2006'ya

4.2.2.2.10. Hisse Durumu Değişimi-2001'den 2006'ya

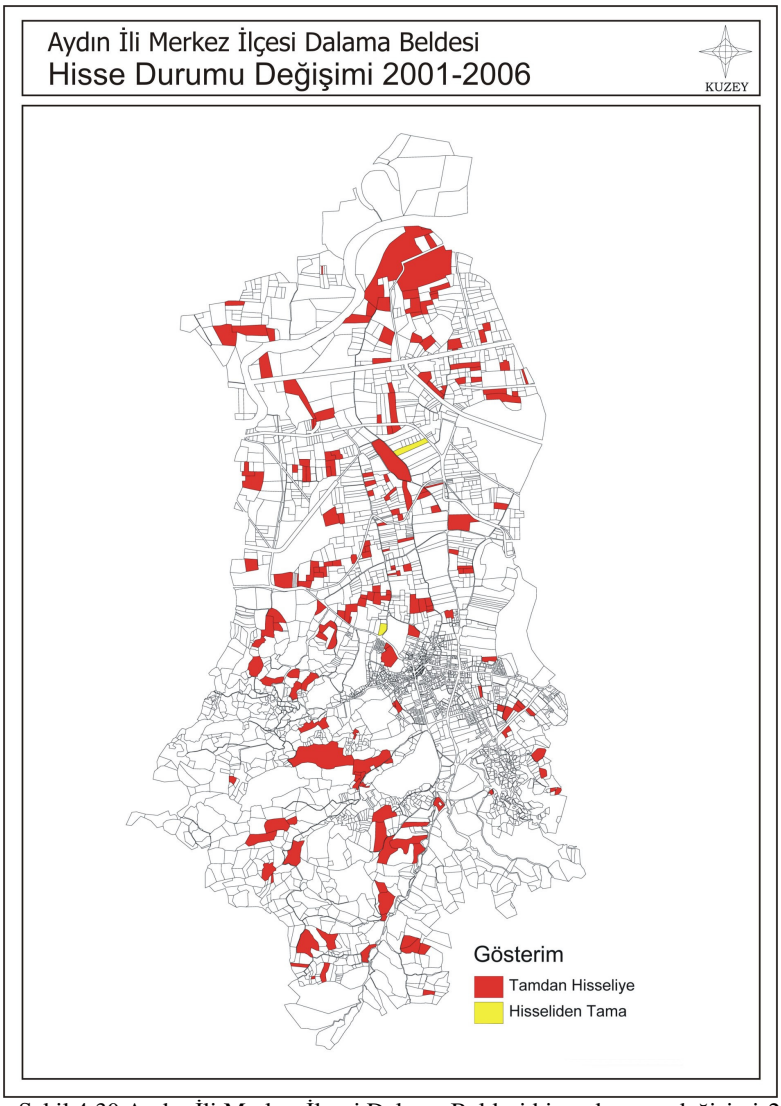

Şekil 4.30 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu değişimi-2001'den 2006'ya

Tablo 4.21 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu değişimi-2001'den 2006'ya

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Hisseliden Tama				Tamdan Hisseliye			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	0	0,00	0,000	0,00	98	52,69	274.00	16,05
6-9	1	50,00	5,61	28,75	38	20,43	275,49	16,14
10-19	1	50,00	13,91	71,25	33	17,74	456,08	26,72
20-49	0	0,00	0,000	0,00	13	6,99	318,48	18,66
50-99	0	0,00	0,000	0,00	2	1,08	135,98	7,97
100-199	0	0,00	0,000	0,00	2	1,08	246,85	14,46
Genel Toplam	**2**	**100,00**	**19,52**	**100,00**	**186**	**100,00**	**1706,88**	**100,00**

Tablo 4.22 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi hisse durumu değişimi

		Hisse durumu değişimi			
		Parsel sayısı	Yüzdesi (%)	Parsel Toplam Alan	Yüzdesi (%)
2003-2004	Hisseliden-Tama	5,00	1,85	15110,00	1,03
	Tamdan-Hisseliye	266,00	98,15	1445.466,00	98,97
	Genel Toplam	271,00	100,00	1460.576,00	100,00
2004-2005	Hisseliden-Tama	210,00	40,23	1733.529,00	45,95
	Tamdan-Hisseliye	312,00	59,77	2039.092,00	54,05
	Genel Toplam	522,00	100,00	3772.621,00	100,00
2005-2006	Hisseliden-Tama	202,00	42,62	1454.526,00	42,91
	Tamdan-Hisseliye	272,00	57,38	1935.026,00	57,09
	Genel Toplam	474,00	100,00	3389.552,00	100,00

2003-2006

Aşağıda yıllara göre yapılan saptamalardaki toplam parsel sayıları ve toplam parsel alanları o yıllara ait bilgisi edinilen parsellerin toplamıdır. Dalama yerleşmesindeki tüm parsellerin toplamı olarak değerlendirilmemelidir.

2001 Yılına Yönelik Saptamalar

1) 2001 yılında Hisseli ve Tam parsellerin toplam içerisindeki dağılımına baktığımızda; hisseli parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 0,40, toplam parsel alanları içindeki oranı % 0,57'i oluşturmaktadır. Tam parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 99,60, toplam parsel alanları içindeki oranı% 99,43'ü oluşturmaktadır. Bu da bize 2001 yılında parsellerin çok fazla hisseli olmadığını göstermektedir.

2) Hisseli parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 50,00'si 10-19 da.lık parsellerde, % 50,00'sinin ise 0-5 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 71,25'i 10-19 da.lık alanlarda, % 28,75i ise 0-5 da. lık alanlarda toplanmaktadırlar.

3) Tam parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 60,52'si 0-5 da.lık parsellerde, % 18,85'inin ise 6-9 da.lık parsellerde, % 14,88'inin 10-19 da.lık parsellerde, % 4,96'sının 20-49 da. lık parsellerde, % 0, 40'ının 50-99 da. lık parsellerde, % 0,40'ının 100-199 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 20,17'si 0-5 da.lık parsellerde, %

19,48'inin ise 6-9 da.lık parsellerde, % 30,04'ünün 10-19 da.lık parsellerde, % 19,11'inin 20-49 da. lık parsellerde, % 3, 98'inin 50-99 da. lık parsellerde, % 7,2'sinin 100-199 da.lık parsellerde toplanmaktadırlar.

4) Hisseli parseller daha çok 0-5 da. ve 10-19 da., lık alanlarda yoğunlaşmakta, tam parseller ise 0-5 da.'dan 100-199 da.lık alanlara kadar parsellerde yoğunlaşmaktadır. Bu da bize parsel alanı büyüdükçe daha fazla hisseli olma durumunun arttığını göstermektedir.

2003 Yılına Yönelik Saptamalar

1) 2003 yılında Hisseli ve Tam parsellerin toplam içerisindeki dağılımına baktığımızda; hisseli parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 21,93, toplam parsel alanları içindeki oranı % 39,76'sını oluşturmaktadır. Tam parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 78,07, toplam parsel alanları içindeki oranı % 60,24'ü oluşturmaktadır. Bu da bize 2003 yılında parsellerin 2001 yılına göre daha fazla hisseli olmaya başladığını göstermektedir.

2) Hisseli parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 46,00'sı 0-5 da.lık parsellerde, % 23,00'ü 6-9 da.lık parsellerde, % 20,00'si 10-19 da. lık parsellerde, % 8,50'si 20-49 da.lık parsellerde, %1,50'si 50-99 da.lık parsellerde ve % 1.00'i 100-199 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 12,03'ü 0-5 da.lık parsellerde, % 16,32'si 6-9 da.lık parsellerde, % 27,16'sı 10-19 da. lık parsellerde, % 23,41'i 20-49 da.lık parsellerde, %8,92'si 50-99 da.lık parsellerde ve % 12,15'i 100-199 da.lık parsellerde toplanmaktadır.

3) Tam parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 69,71'i 0-5 da.lık parsellerde, % 17,53'ünün ise 6-9 da.lık parsellerde, % 9,12'sinin 10-19 da.lık parsellerde, % 3,37'sinin 20-49 da. lık parsellerde, % 0, 14'ünün 50-99 da. lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 34,23'ü 0-5 da.lık parsellerde, % 28,57'sinin ise 6-9 da.lık parsellerde, % 29,25'inin 10-19 da.lık parsellerde, % 1,90'ının 20-49 da. lık parsellerde, % 6, 04'ünün 50-99 da. lık parsellerde toplanmaktadırlar.

4)) Hisseli parseller 0-5 da. lık parsellerden 100-199 da., lık parsellere kadar yoğunlaşmakta, tam parseller de 0-5 da.'dan 50-99 da.lık parsellere kadar yoğunlaşmaktadır. Bu da bize hemen her küçük parselde hisseli oranının arttığını göstermektedir.

2004 Yılına Yönelik Saptamalar

1) 2004 yılında Hisseli ve Tam parsellerin toplam içerisindeki dağılımına baktığımızda; hisseli parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 28,36, toplam parsel alanları içindeki oranı % 33,34'ünü oluşturmaktadır. Tam parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 71,64, toplam parsel alanları içindeki oranı % 66,6'sını oluşturmaktadır. Bu da bize 2004 yılında parsellerin 2003 yılına göre daha fazla hisseli olmaya başladığını göstermektedir.

2) Hisseli parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 57,77'si 0-5 da.lık parsellerde, % 23,51'i 6-9 da.lık parsellerde, % 11,95'i 10-19 da. lık parsellerde, % 5,18'i 20-49 da.lık parsellerde, % 0,80'i 50-99 da.lık parsellerde ve % 0,80'i 100-199 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 18,95'i 0-5 da.lık parsellerde, % 21,43'ü 6-9 da.lık parsellerde, % 22,60'ı 10-19 da. lık parsellerde, % 18,95'i 20-49 da.lık parsellerde, % 5,29'u 50-99 da.lık parsellerde ve % 12,78'i 100-199 da.lık parsellerde toplanmaktadır.

3) Tam parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 64,04'ü 0-5 da.lık parsellerde, % 17,82'si ise 6-9 da.lık parsellerde, % 13,09'u 10-19 da.lık parsellerde, % 4,57'sinin 20-49 da. lık parsellerde, % 0,32'si 50-99 da. lık parsellerde, % 0,16'sı 100-199 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 21,64'ü 0-5 da.lık parsellerde, % 20,88'i 6-9 da.lık parsellerde, % 28,96'sının 10-19 da.lık parsellerde, % 20,14'ünün 20-49 da. lık parsellerde, % 3, 56'sının 50-99 da. lık parsellerde, % 4,81'inin 100-199 da.lık parsellerde toplanmaktadırlar.

4) Hisseli parseller 0-5 da. lık parsellerden 100-199 da., lık parsellere kadar yoğunlaşmakta, tam parseller de 0-5 da.'dan 100-199 da.lık parsellere kadar

yoğunlaşmaktadır. Bu da bize hemen her küçük parselde hisseli oranının arttığını göstermektedir.

2005 Yılına Yönelik Saptamalar

1) 2005 yılında Hisseli ve Tam parsellerin toplam içerisindeki dağılımına baktığımızda; hisseli parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 31,98, toplam parsel alanları içindeki oranı % 34,81'ini oluşturmaktadır. Tam parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 68,02, toplam parsel alanları içindeki oranı % 65,19'unu oluşturmaktadır. Bu da bize 2005 yılında parsellerin 2004 yılına göre daha fazla hisseli olmaya başladığını göstermektedir.

2) Hisseli parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 64,38'i 0-5 da.lık parsellerde, % 16,67'si 6-9 da.lık parsellerde, % 12,42'si 10-19 da. lık parsellerde, % 5,23'ü 20-49 da.lık parsellerde, % 0,98'i 50-99 da.lık parsellerde ve % 0,33'ü 100-199 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 21,11'i 0-5 da.lık parsellerde, % 17,85'i 6-9 da.lık parsellerde, % 23,80'i 10-19 da. lık parsellerde, % 22,09'u 20-49 da.lık parsellerde, % 9,55'i 50-99 da.lık parsellerde ve % 5,60'ı 100-199 da.lık parsellerde toplanmaktadır.

3) Tam parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 64,82'si 0-5 da.lık parsellerde, % 19,20'si ise 6-9 da.lık parsellerde, % 11,21'i 10-19 da.lık parsellerde, % 4,30'u 20-49 da. lık parsellerde, % 0,31'i 50-99 da. lık parsellerde, % 0,15'i 100-199 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 23,83'ü 0-5 da.lık parsellerde, % 22,57'si 6-9 da.lık parsellerde, % 26,78'i 10-19 da.lık parsellerde, % 20,08'i 20-49 da. lık parsellerde, % 3,34'ü 50-99 da. lık parsellerde, % 3,41'i 100-199 da.lık parsellerde toplanmaktadırlar.

4) Hisseli parseller 0-5 da. lık parsellerden 100-199 da., lık parsellere kadar yoğunlaşmakta, tam parseller de 0-5 da.'dan 100-199 da.lık parsellere kadar yoğunlaşmaktadır. Bu da bize hemen her küçük parselde hisseli oranının arttığını göstermektedir.

2006 Yılına Yönelik Saptamalar

1) 2006 yılında Hisseli ve Tam parsellerin toplam içerisindeki dağılımına baktığımızda; hisseli parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 28,06, toplam parsel alanları içindeki oranı % 57,38'ini oluşturmaktadır. Tam parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 71,94, toplam parsel alanları içindeki oranı % 42,62'sini oluşturmaktadır. Bu da bize 2006 yılında parsellerin 2005 yılına göre toplam parsel sayısı oranında azalış, ancak toplam parsel alanları oranında artış olduğunu göstermektedir.

2) Hisseli parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 44,20'si 0-5 da.lık parsellerde, % 22,10'u 6-9 da.lık parsellerde, % 20,99'u 10-19 da. lık parsellerde, % 8,29'u 20-49 da.lık parsellerde, % 1,10'u 50-99 da.lık parsellerde ve % 1,10'u 100-199 da.lık parsellerde, % 1,66'sı 200-499 da.lık parsellerde, % 0.55'i 500-999da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 6,69'u 0-5 da.lık parsellerde, % 8,97'si 6-9 da.lık parsellerde, % 15,91'i 10-19 da. lık parsellerde, % 12,69'u 20-49 da.lık parsellerde, % 3,97'si 50-99 da.lık parsellerde ve % 7,53'ü 100-199 da.lık parsellerde, % 28.35'i 200-499 da. lık parsellerde, % 15.91'i 500-999 da.lık parsellerde toplanmaktadır. Daha önceki yıllarda ortaya çıkmayan büyük parsellerin bu yılda hisseli olarak karşımıza çıkması ve parsel toplam alanlarında yüzde olarak küçük parsellerin azalması bize parsellerin birleştirilmeye başlandığını ve belki de tek elde toplanmaya başladığını göstermektedir.

3) Tam parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 68,53'ü 0-5 da.lık parsellerde, % 17,46'sı ise 6-9 da.lık parsellerde, % 10,56'sı 10-19 da.lık parsellerde, % 3,23'ü 20-49 da. lık parsellerde, % 0,22'si 50-99 da. lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 28,32'si 0-5 da.lık parsellerde, % 23,34'ü 6-9 da.lık parsellerde, % 28,78'i 10-19 da.lık parsellerde, % 15,99'ı 20-49 da. lık parsellerde, % 3,57'si 50-99 da. lık parsellerde toplanmaktadırlar.

4) Hisseli parseller 0-5 da. lık parsellerden 500-999 da., lık parsellere kadar yoğunlaşmakta, tam parseller de 0-5 da.'dan 50-99 da.lık parsellere kadar

yoğunlaşmaktadır. Bu da bize büyük parsellerde hisseli oranının arttığını göstermektedir.

2001–2003 Hisse Durumu Değişimine Yönelik Saptamalar

1) Hisseliden tam parsele ve tam parselden hisseli parsele geçenlerin toplam parsel sayısı içindeki oranlarına baktığımızda hisseliden tam parsele geçenler, % 0,92 yi, tam parselden hisseli parsele geçenler ise % 99.08'i oluşturmaktadır. Bu da parsellerde hisseli oranının arttığını göstermektedir.

2) Hisseliden tam parsele ve tam parselden hisseli parsele geçenlerin toplam parsel alanları içindeki oranlarına baktığımızda hisseliden tam parsele geçenler, % 0,98 yi, tam parselden hisseli parsele geçenler ise % 99.02'yi oluşturmaktadır.

3) Hisseliden tam parsele geçenlerin parsel aralıklarına baktığımızda; 6-9 da. ve 10-19 da.lık alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu da küçük parsellerde hisseli olanların bir kısmının hissesini devredip tarımsal üretimden vazgeçmiş olabileceğini göstermektedir.

4) Tamdan hisseli parsele geçenlerin parsel aralıklarına baktığımızda; 0-5 da.'dan 100-199 da. a kadar olan aralıklarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu da büyük parsellerin giderek hisseli olmaya başladığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

2001–2006 Hisse Durumu Değişimine Yönelik Saptamalar

1) Hisseliden tam parsele ve tam parselden hisseli parsele geçenlerin toplam parsel sayısı içindeki oranlarına baktığımızda hisseliden tam parsele geçenler, % 1,06 yı, tam parselden hisseli parsele geçenler ise % 98.94'ü oluşturmaktadır. Bu da parsellerde hisseli oranının arttığını göstermektedir.

2) Hisseliden tam parsele ve tam parselden hisseli parsele geçenlerin toplam parsel alanları içindeki oranlarına baktığımızda hisseliden tam parsele geçenler, % 1,13'ü, tam parselden hisseli parsele geçenler ise % 98.87'yi oluşturmaktadır.

3) Hisseliden tam parsele geçenlerin parsel aralıklarına baktığımızda; 6-9 da. ve 10-19 da.lık alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu da küçük parsellerde hisseli olanların bir kısmının hissesini devredip tarımsal üretimden vazgeçmiş olabileceğini göstermektedir.

4.2.2.3 Kiracılık-Ortakçılık Değişimleri

4.2.2.3.1 Kiracılık-Ortakçılık Durumu -2001

2001 yılında Kiracılık ve Ortakçılık yapılan parsellerin toplam içerisindeki dağılımına baktığımızda; kiracılık yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 34,38, toplam parsel alanları içindeki oranı % 13,16'sını oluşturmaktadır. Ortakçılık yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 65,62, toplam parsel alanları içindeki oranı % 86,84'ünü oluşturmaktadır. Bu da bize 2001 yılında hem parsel sayısı hem de parsel toplam alanı olarak ortakçılık yapılan parsellerin kiracılık yapılan parsellere göre daha fazla olduğunu göstermektedir.

Kiracılık yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 54,55'i 0-5 da.lık parsellerde, % 36,36'sı 6-9 da.lık parsellerde, % 9,09'u 10-19 da. lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 30,24'ü 0-5 da.lık parsellerde, % 45,87'si 6-9 da.lık parsellerde, % 23,89'u 10-19 da. lık parsellerde toplanmaktadır.

Ortakçılık yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 52,38'i 0-5 da.lık parsellerde, % 9,52'si 6-9 da.lık parsellerde, % 19,05'i 10-19 da.lık parsellerde, % 9,52'si 20-49 da. lık parsellerde, % 9,52'si 100-199 da. lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 6,81'i 0-5 da.lık parsellerde, % 2,93'ü 6-9 da.lık parsellerde, % 14,70'i 10-19 da.lık parsellerde, % 11,67'si 20-49 da. lık parsellerde, % 63,89'u 100-199 da. lık parsellerde toplanmaktadırlar.

Kiracılık yapılan parseller 0-5 da. lık parsellerden 10-19 da., lık parsellere kadar yoğunlaşmakta, ortakçılık yapılan parseller de 0-5 da.'dan 100-199 da.lık parsellere kadar yoğunlaşmaktadır. Bu da bize kiracılık yapılan parsellerin ortakçılık yapılan parsellerden daha küçük olduğunu göstermektedir.

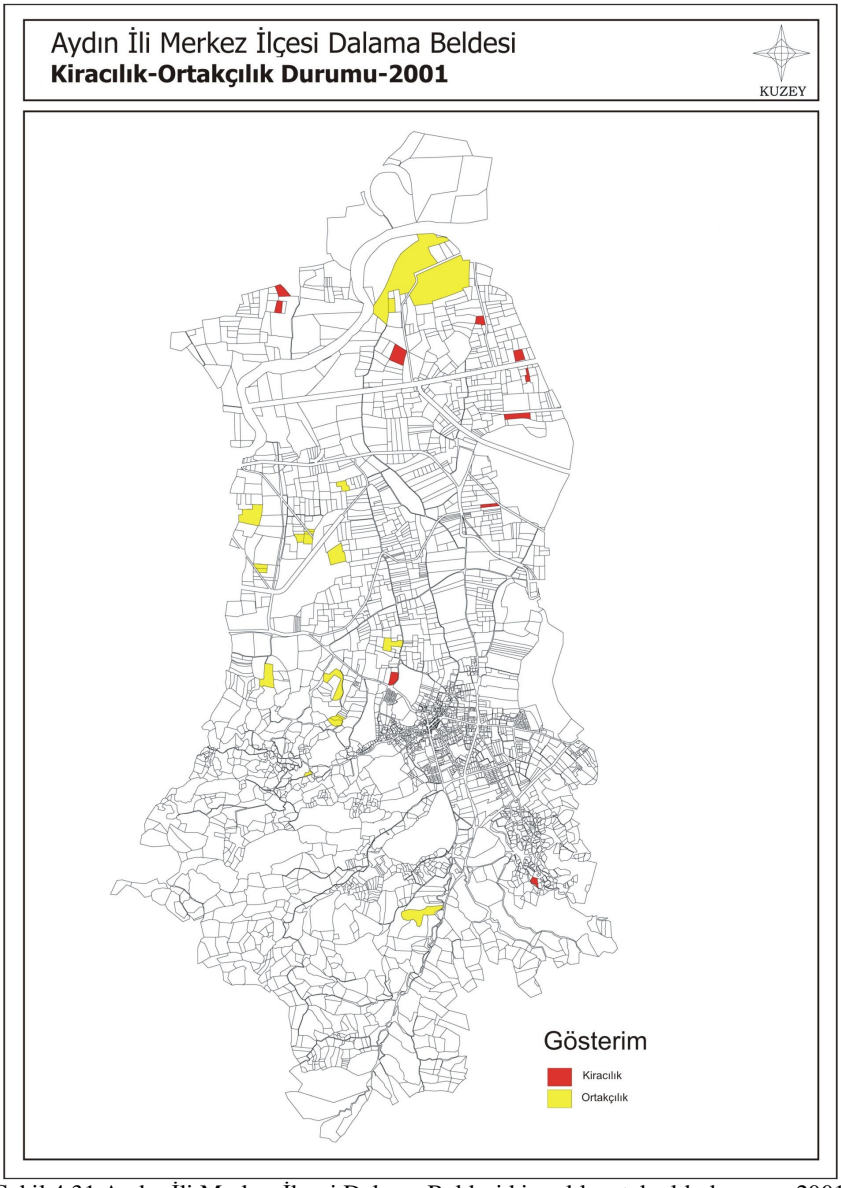

Şekil 4.31 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi kiracılık-ortakçılık durumu -2001

Tablo 4.23 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi kiracılık-ortakçılık durumu -2001

Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)	KİRACI				ORTAKÇI			
	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%
0-5	6	54,55	17,71	30,24	11	52,38	26,32	6,81
5-9	4	36,36	26,86	45,87	2	9,52	11,33	2,93
10-19	1	9,09	13,99	23,89	4	19,05	56,80	14,70
20-49	0	0,00	0,00	0,00	2	9,52	45,09	11,67
50-99	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
100-199	0	0,00	0,00	0,00	2	9,52	246,85	63,89
Genel Toplam	**11**	**100,00**	**58,56**	**100,00**	**21**	**100,00**	**386,38**	**100,00**

4.2.2.3.2 Kiracılık-Ortakçılık Durumu -2003

2003 yılında Kiracılık ve Ortakçılık yapılan parsellerin toplam içerisindeki dağılımına baktığımızda; kiracılık yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 41,82, toplam parsel alanları içindeki oranı % 24,04'ünü oluşturmaktadır. Ortakçılık yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 58,18, toplam parsel alanları içindeki oranı % 75,96'sını oluşturmaktadır. Bu da bize 2003 yılında hem parsel sayısı hem de parsel toplam alanı olarak ortakçılık yapılan parsellerin kiracılık yapılan parsellere göre daha fazla olduğunu göstermektedir.

Kiracılık yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 52,17'si 0-5 da.lık parsellerde, % 21,74'ü 6-9 da.lık parsellerde, % 17,39'u 10-19 da. lık parsellerde, % 8.70'i 20-49 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 19,11'i 0-5 da.lık parsellerde, % 20,13'ü 6-9 da.lık parsellerde, % 32,90'ı 10-19 da. lık parsellerde ve % 27,87'si 20-49 da.lık parsellerde toplanmaktadır. Bu da bize kiracılık yapılan parsellerin daha çok küçük parsellerde olduğunu göstermektedir.

Ortakçılık yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 50,00'si 0-5 da.lık parsellerde, % 18,75'i 6-9 da.lık parsellerde, % 12,50'si 10-19 da.lık parsellerde, % 9,38'i 20-49 da. lık parsellerde, % 3,13'ü 50-99 da.lık parsellerde ve % 6,25'i 100-199 da. lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 5,36'sı 0-5 da.lık parsellerde, % 8,09'u 6-9 da.lık parsellerde, % 10,27'si 10-19 da.lık parsellerde, % 16,25'i 20-49 da. lık parsellerde, % 14,54'ü 50-99 da.lık parsellerde ve % 45.48'i 100-199 da. lık parsellerde toplanmaktadırlar. Bu da bize ortakçılık yapılan parsellerin daha çok orta ve büyük parsellerde olduğunu göstermektedir.

Kiracılık yapılan parseller 0-5 da. lık parsellerden 20-49 da., lık parsellere kadar yoğunlaşmakta, ortakçılık yapılan parseller de 0-5 da.'dan 100-199 da.lık parsellere

kadar yoğunlaşmaktadır. Bu da bize kiracılık yapılan parsellerin ortakçılık yapılan parsellerden daha küçük olduğunu göstermektedir.

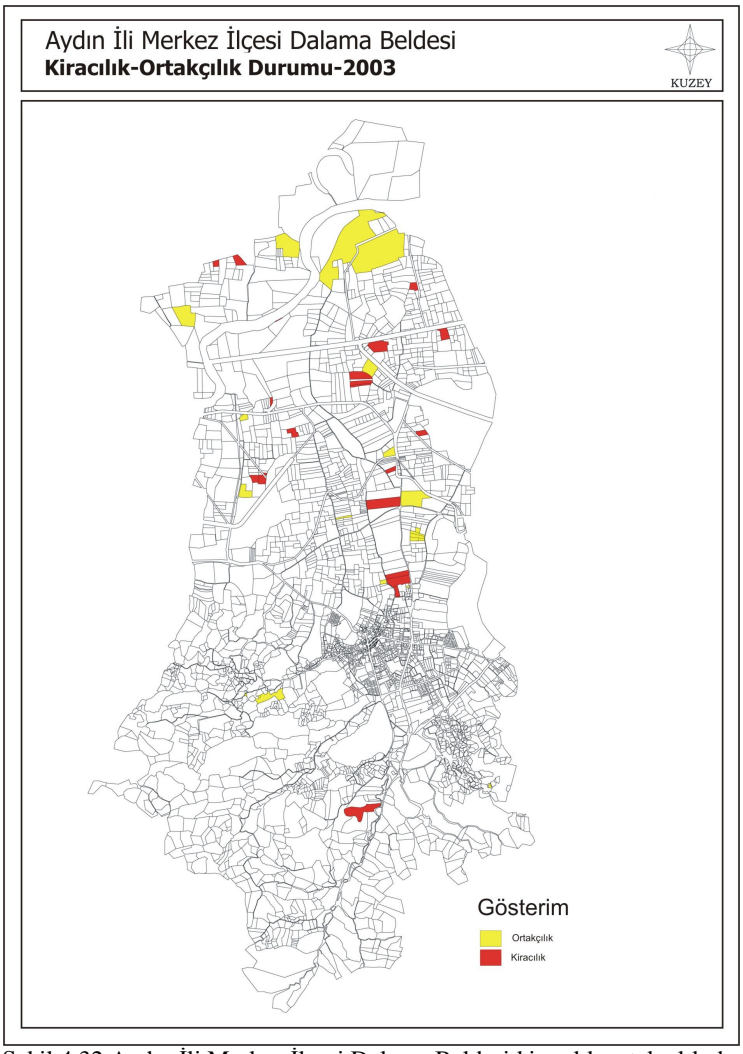

Şekil 4.32 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi kiracılık-ortakçılık durumu -2003

Tablo 4.24 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi kiracılık-ortakçılık durumu -2003

Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)	KİRACI				ORTAKÇI			
	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%
0-5	12	52,17	32,81	19,11	16	50,00	29,08	5,36
5-9	5	21,74	34,57	20,13	6	18,75	43,91	8,09
10-19	4	17,39	56,50	32,90	4	12,50	55,73	10,27
20-49	2	8,70	47,86	27,87	3	9,38	88,21	16,25
50-99	0	0,00	0,00	0,00	1	3,13	78,92	14,54
100-199	0	0,00	0,00	0,00	2	6,25	246,85	45,48
Genel Toplam	**23**	**100,00**	**171,74**	**100,00**	**32**	**100,00**	**542,70**	**100,00**

4.2.2.3.3 Kiracılık-Ortakçılık Durumu -2004

2004 yılında Kiracılık ve Ortakçılık yapılan parsellerin toplam içerisindeki dağılımına baktığımızda; kiracılık yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 83,33, toplam parsel alanları içindeki oranı % 77,20'sini oluşturmaktadır. Ortakçılık yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 16,67, toplam parsel alanları içindeki oranı % 22,80'ini oluşturmaktadır. Bu da bize 2004 yılında hem parsel sayısı hem de parsel toplam alanı olarak kiracılık yapılan parsellerin ortakçılık yapılan parsellere göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla önceki yıllara oranla ortakçılıktan vazgeçip kiracılığı yönelme olduğu gözlenmektedir.

Kiracılık yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 66,15'i 0-5 da.lık parsellerde, % 20,00'ı 6-9 da.lık parsellerde, % 7,69'u 10-19 da. lık parsellerde, % 4.62'si 20-49 da.lık parsellerde ve % 1,54'ü 100-199 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 16,56'sı 0-5 da.lık parsellerde, % 18,18'i 6-9 da.lık parsellerde, % 13,41'i 10-19 da. lık parsellerde ve % 16,38'i 20-49 da.lık parsellerde ve % 35,46'sı 100-199 da.lık parsellerde toplanmaktadır. Bu da bize kiracılık yapılan parsellerin daha önceki yıllara göre küçük ve orta büyüklükteki parsellerde olduğunu göstermektedir.

Ortakçılık yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 46,15'i 0-5 da.lık parsellerde, % 23,08'i 6-9 da.lık parsellerde, % 7,69'u 10-19 da.lık parsellerde, % 15,38'i 20-49 da. lık parsellerde, % 7,69'u 50-99 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 7,75'i 0-5 da.lık parsellerde, % 12,77'si 6-9 da.lık parsellerde, % 12,01'i 10-19 da.lık parsellerde, % 29,55'i 20-49 da. lık parsellerde, % 37,92'si 50-99 da.lık parsellerde toplanmaktadırlar. Bu da bize ortakçılık yapılan parsellerin daha çok küçük ve orta büyüklükteki parsellerde olduğunu göstermektedir.

Kiracılık yapılan parseller 0-5 da. lık parsellerden 100-199 da., lık parsellere kadar yoğunlaşmakta, ortakçılık yapılan parseller de 0-5 da.'dan 50-99 da.lık parsellere kadar yoğunlaşmaktadır. Bu da bize kiracılık yapılan parsellerin ortakçılık yapılan parsellerden daha büyük olduğunu göstermektedir. Daha önceki yıllara göre kiracılık daha küçük parsellerde yapılırken, 2004 yılında orta büyüklükteki parsellerde de yapılmaktadır.

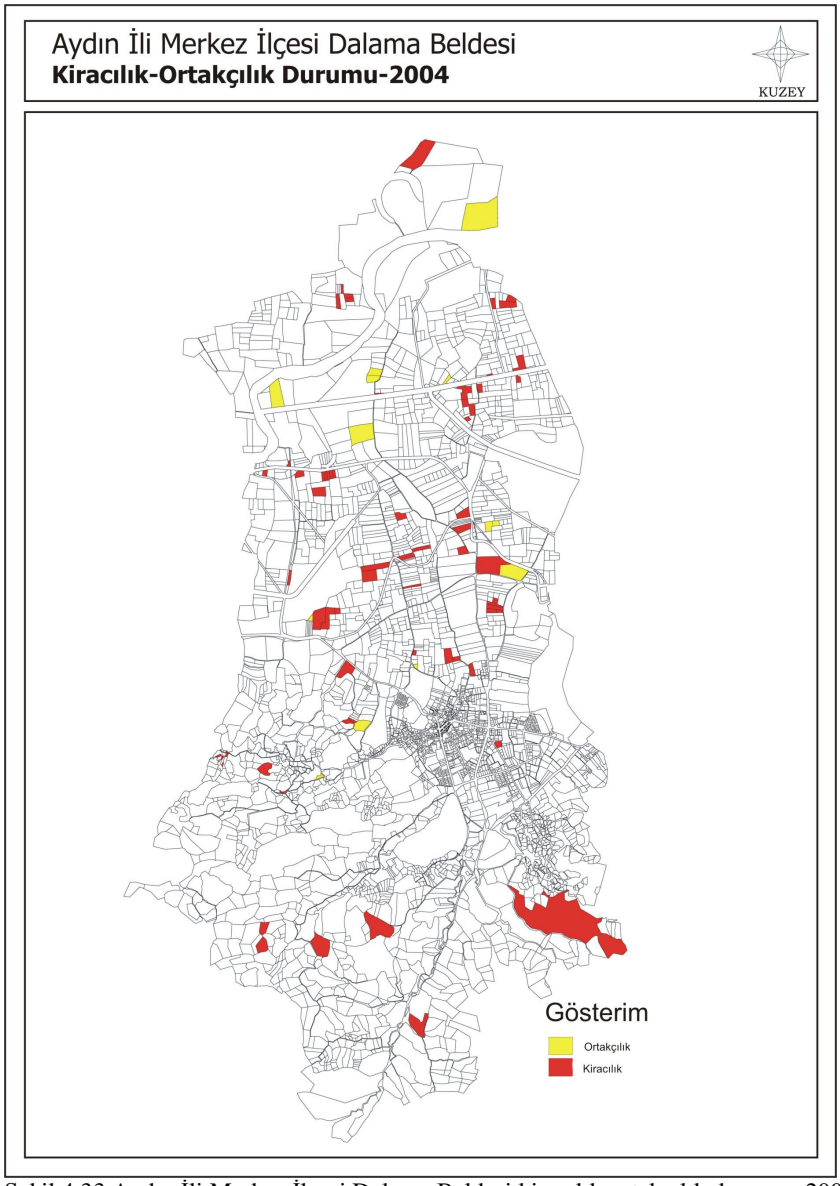

Şekil 4.33 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi kiracılık-ortakçılık durumu -2004

Tablo 4.25 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi kiracılık-ortakçılık durumu -2004

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	KİRACI				ORTAKÇI			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	43	66,15	86,86	16,56	6	46,15	12,01	7,75
6-9	13	20,00	95,35	18,18	3	23,08	19,78	12,77
10-19	5	7,69	70,36	13,41	1	7,69	18,60	12,01
20-49	3	4,62	85,93	16,38	2	15,38	45,78	29,55
50-99	0	0,00	0,000	0,00	1	7,69	58,74	37,92
100-199	1	1,54	186,01	35,46	0	0,00	0,00	0,00
Genel Toplam	**65**	**100,00**	**524,51**	**100,00**	**13**	**100,00**	**154,91**	**100,00**

4.2.2.3.4. Kiracılık-Ortakçılık Durumu -2005

2005 yılında Kiracılık ve Ortakçılık yapılan parsellerin toplam içerisindeki dağılımına baktığımızda; kiracılık yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 87,84, toplam parsel alanları içindeki oranı % 81,54'ünü oluşturmaktadır. Ortakçılık yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 12,16, toplam parsel alanları içindeki oranı % 18,46'sını oluşturmaktadır. Bu da bize 2005 yılında hem parsel sayısı hem de parsel toplam alanı olarak kiracılık yapılan parsellerin ortakçılık yapılan parsellere göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla önceki yıllara oranla ortakçılıktan vazgeçip kiracılığa yönelme olduğu gözlenmektedir.

Kiracılık yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 63,08'i 0-5 da.lık parsellerde, % 16,92'si 6-9 da.lık parsellerde, % 13,85'i 10-19 da. lık parsellerde, % 4.62'si 20-49 da.lık parsellerde ve % 1,54'ü 50-99 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 18,89'u 0-5 da.lık parsellerde, % 18,16'sı 6-9 da.lık parsellerde, % 27,42'si 10-19 da. lık parsellerde ve % 17,87'si 20-49 da.lık parsellerde ve % 17,67'si 50-99 da.lık parsellerde toplanmaktadır. Bu da bize kiracılık yapılan parsellerin daha önceki yıla göre daha küçük parsellerde olduğunu göstermektedir.

Ortakçılık yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 66,67'si 0-5 da.lık parsellerde, % 11,11'i 6-9 da.lık parsellerde, % 11,11'i 20-49 da.lık parsellerde, % 11,11'i 50-99 da. lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 13,24'ü 0-5 da.lık parsellerde, % 8,75'i 6-9 da.lık parsellerde, % 19,92'si 20-49 da. lık parsellerde, % 58,09'u 50-99 da.lık parsellerde toplanmaktadırlar. Bu da bize ortakçılık yapılan parsellerin daha çok küçük parsellerde olduğunu göstermektedir.

Kiracılık yapılan parseller 0-5 da. lık parsellerden 50-99 da., lık parsellere kadar yoğunlaşmakta, ortakçılık yapılan parseller de 0-5 da.'dan 50-99 da.lık parsellere

kadar yoğunlaşmaktadır. Bu da bize kiracılık ve ortakçılık yapılan parsellerin daha çok küçük ve orta büyüklükteki parseller olduğunu göstermektedir.

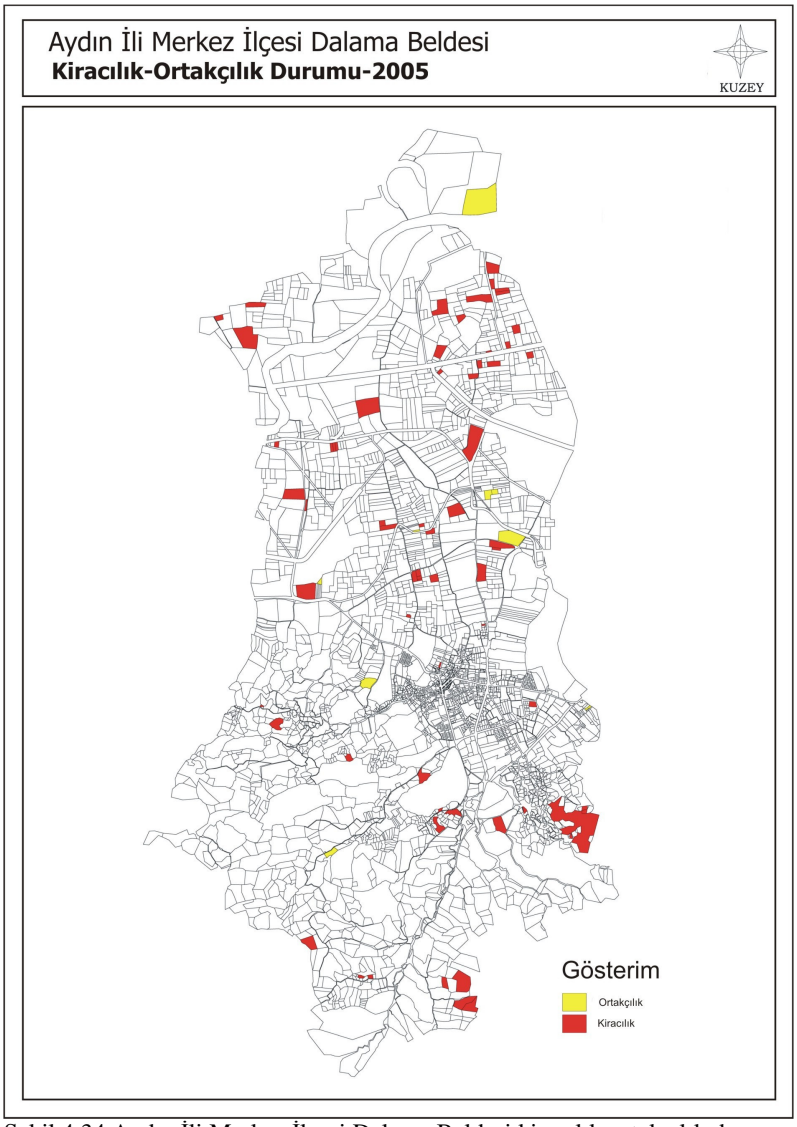

Şekil 4.34 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi kiracılık-ortakçılık durumu -2005

Tablo 4.26 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi kiracılık-ortakçılık durumu -2005

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	KİRACI				ORTAKÇI			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	41	63,08	84,38	18,89	6	66,67	13,39	13,24
6-9	11	16,92	81,13	18,16	1	11,11	8,85	8,75
10-19	9	13,85	122,48	27,42	0	0,00	0,000	0,00
20-49	3	4,62	79,83	17,87	1	11,11	20,14	19,92
50-99	1	1,54	78,92	17,67	1	11,11	58,74	58,09
Genel Toplam	**65**	**100,00**	**446,74**	**100,00**	**9**	**100,00**	**101,12**	**100,00**

4.2.2.3.5 Kiracılık-Ortakçılık Durumu -2006

2006 yılında Kiracılık ve Ortakçılık yapılan parsellerin toplam içerisindeki dağılımına baktığımızda; kiracılık yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 81,82, toplam parsel alanları içindeki oranı % 93,42'sini oluşturmaktadır. Ortakçılık yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 18,18, toplam parsel alanları içindeki oranı % 6,58'ini oluşturmaktadır. Bu da bize 2006 yılında hem parsel sayısı hem de parsel toplam alanı olarak kiracılık yapılan parsellerin ortakçılık yapılan parsellere göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla önceki yıllara oranla ortakçılıktan vazgeçip kiracılığa yönelme olduğu gözlenmektedir.

Kiracılık yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 61,11'i 0-5 da.lık parsellerde, % 27,78'i 6-9 da.lık parsellerde, % 5,56'sı 10-19 da. lık parsellerde, % 5.56'sı 20-49 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 25,38'i 0-5 da.lık parsellerde, % 36,55'i 6-9 da.lık parsellerde, % 11,16'sı 10-19 da. lık parsellerde ve % 26,90'ı 20-49 da.lık parsellerde toplanmaktadır. Bu da bize kiracılık yapılan parsellerin daha önceki yıla göre daha küçük parsellerde olduğunu göstermektedir.

Ortakçılık yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 100'ü 0-5 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 100'ü 0-5 da.lık parsellerde toplanmaktadırlar. Bu da bize ortakçılık yapılan parsellerin çok küçük parsellerde olduğunu göstermektedir.

Kiracılık yapılan parseller 0-5 da. lık parsellerden 20-49 da., lık parsellere kadar yoğunlaşmakta, ortakçılık yapılan parseller de 0-5 da.lık parsellerde yoğunlaşmaktadır. Bu da bize kiracılık yapılan parsellerin daha çok küçük ve orta

büyüklükteki parseller, ortakçılık yapılan parsellerin ise daha çok küçük parsellerde olduğunu göstermektedir.

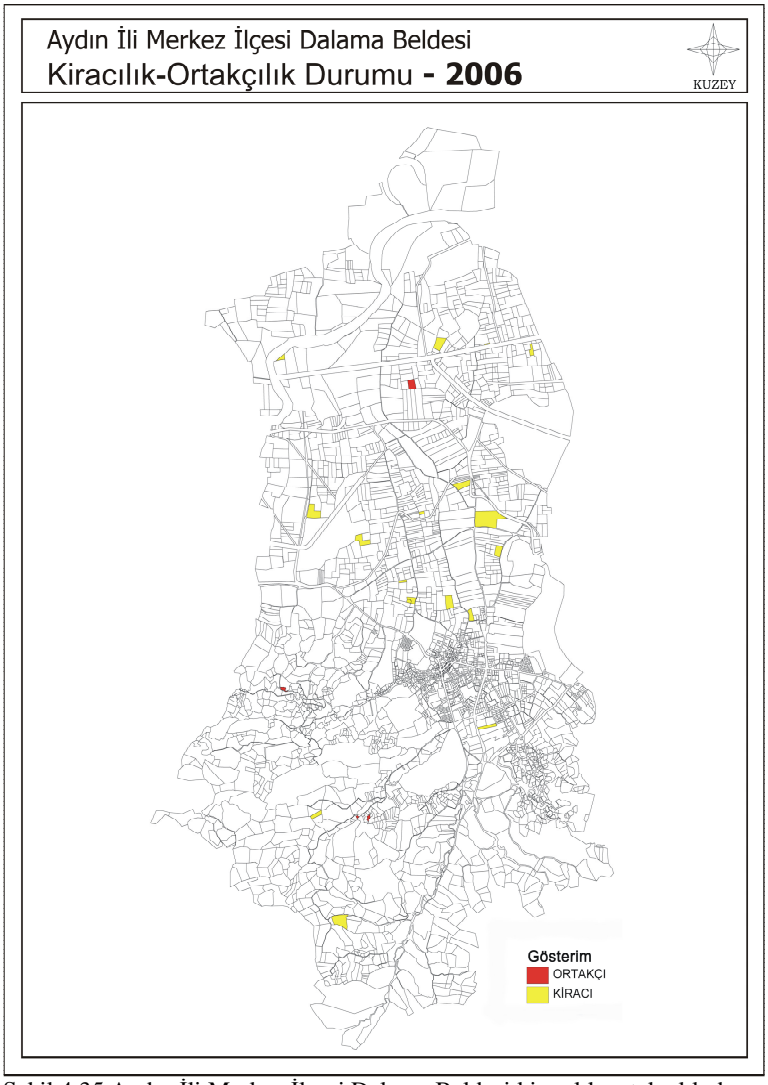

Şekil 4.35 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi kiracılık-ortakçılık durumu -2006

Tablo 4.27 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi kiracılık-ortakçılık durumu -2006

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	KİRACI				ORTAKÇI			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	11	61,11	26,55	25,38	4	100,00	7,37	100,00
6-9	5	27,78	38,25	36,55	0	0,00	0,00	0,00
10-19	1	5,56	11,68	11,16	0	0,00	0,00	0,00
20-49	1	5,56	28,15	26,90	0	0,00	0,00	0,00
Genel Toplam	**18**	**100,00**	**104,63**	**100,00**	**4**	**100,00**	**7,371**	**100,00**

4.2.2.3.6 Kiracılık-Ortakçılık Durumu Değişimi-2003'den 2004'e

Kendisinden kiracısına, kendisinden ortakçısına, kiracısından kendisine, ortakçısından kendisine ve ortakçısından kiracısına geçen parsellerin toplam içerisindeki dağılımına baktığımızda; kendisinden kiracısına geçen parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 56,55, toplam parsel alanları içindeki oranı % 48,16'sını oluşturmaktadır. Kendisinden ortakçısına geçen parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 11,90, toplam parsel alanları içindeki oranı % 7,85'ini oluşturmaktadır. Kiracısından kendisine geçen parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 12,50, toplam parsel alanları içindeki oranı % 10,70'ini oluşturmaktadır. Ortakçısından kendisine geçen parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 12,50, toplam parsel alanları içindeki oranı % 27,38'ini oluşturmaktadır. Ortakçısından kiracısına geçen parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 6,55, toplam parsel alanları içindeki oranı % 5,91'ini oluşturmaktadır. Bu da bize 2003 yılından 2004 yılına en fazla değişimin kendisinden kiracısına ve ortakçısından kendisine geçtiğini göstermektedir. Dolayısıyla kiracılık ilişkileri yaygınlaşmakta, oysa ortakçılık ilişkileri azalmaktadır.

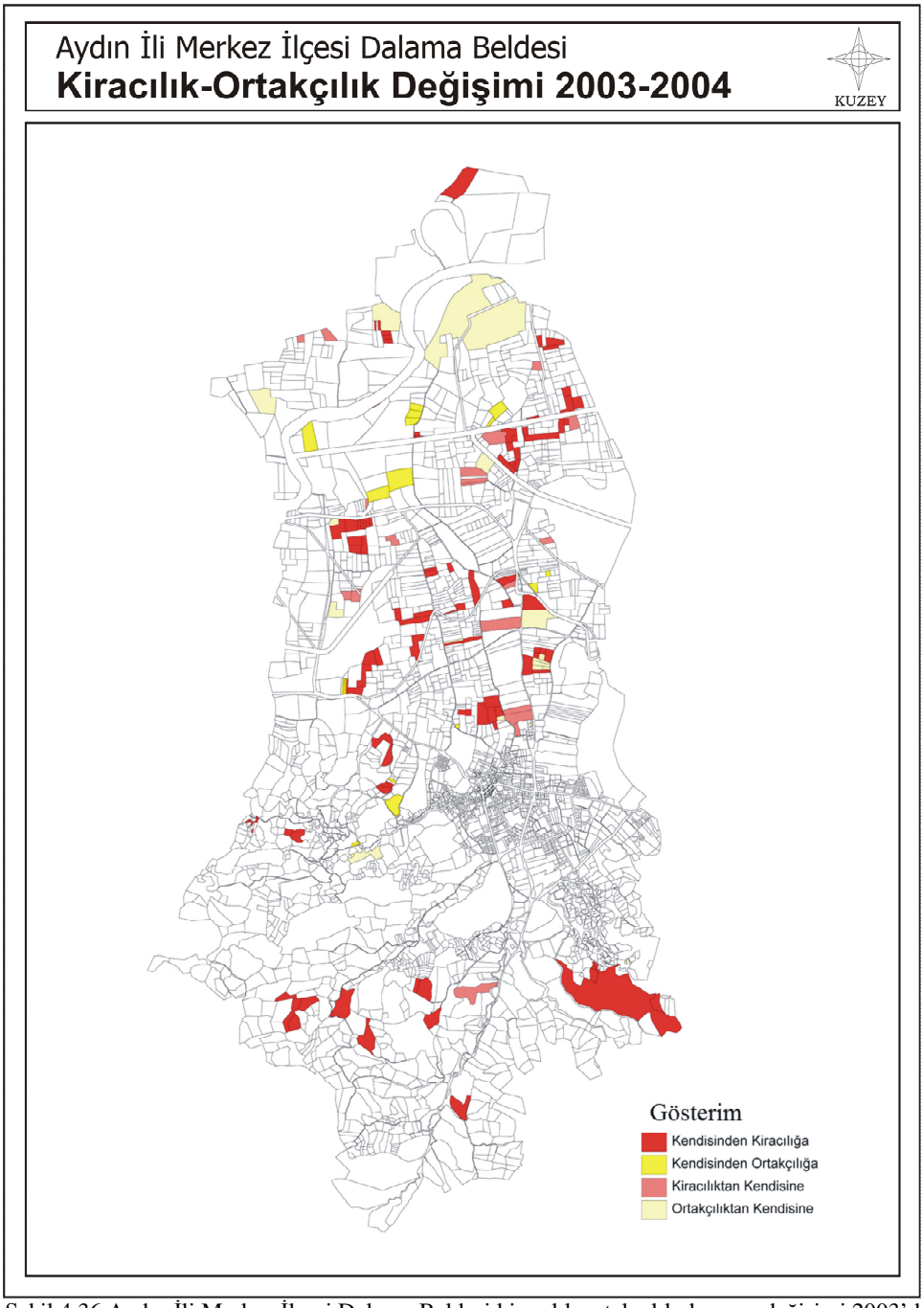

Şekil 4.36 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi kiracılık-ortakçılık durumu değişimi 2003'den 2004'e

Tablo 4.28 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi kiracılık-ortakçılık durumu değişimi 2003'den 2004'e

Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)	Mülk/Arazi Sahibinden Kiracısına				Mülk/Arazi Sahibinden Ortakçısına				Kiracısından Mülk/Arazi Sahibine				Ortakçısından Mülk/Arazi Sahibine				Ortakçısından Kiracısına			
	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%
0-5	53	55,79	114,42	16,32	13	65,00	22,66	19,83	11	52,38	32,22	20,68	12	57,14	20,82	5,22	8	72,73	18,77	21,80
5-9	27	28,42	188,99	26,95	3	15,00	20,67	18,09	5	23,81	34,57	22,19	2	9,52	15,56	3,90	1	9,09	6,19	7,19
10-19	12	12,63	159,23	22,71	3	15,00	45,28	39,64	3	14,29	41,15	26,41	2	9,52	27,28	6,84	0	0,00	0,000	0,00
20-49	2	2,11	52,52	7,49	1	5,00	25,64	22,44	2	9,52	47,86	30,72	3	14,29	88,21	22,12	2	18,18	61,14	71,01
50-99	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
100-199	1	1,05	186,01	26,53	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	2	9,52	246,85	61,91	0	0,00	0,00	0,00
Genel Toplam	**95**	**100,0**	**701,16**	**100,0**	**20**	**100,0**	**114,24**	**100,0**	**21**	**100,0**	**155,80**	**100,0**	**21**	**100,0**	**398,71**	**100,0**	**11**	**100,0**	**86,10**	**100,0**

4.2.2.3.7 Kiracılık-Ortakçılık Durumu Değişimi-2004'den 2005'e

Kendisinden kiracısına, kendisinden ortakçısına, kiracısından kendisine, kiracısından ortakçısına, ortakçısından kendisine ve ortakçısından kiracısına geçen parsellerin toplam içerisindeki dağılımına baktığımızda; kendisinden kiracısına geçen parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 57,30, toplam parsel alanları içindeki oranı % 53,92'sini oluşturmaktadır. Kendisinden ortakçısına geçen parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 5,95, toplam parsel alanları içindeki oranı % 5,22'sini oluşturmaktadır. Kiracısından kendisine geçen parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 29,19, toplam parsel alanları içindeki oranı % 31,35'ini oluşturmaktadır. Kiracısından ortakçısına geçen parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 2,16, toplam parsel alanları içindeki oranı % 3,11'ini oluşturmaktadır. Ortakçısından kendisine geçen parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 4,87, toplam parsel alanları içindeki oranı % 4,68'ini oluşturmaktadır. Ortakçısından kiracısına geçen parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 0,54, toplam parsel alanları içindeki oranı % 1,73'ünü oluşturmaktadır. Bu da bize 2004 yılından 2005 yılına en fazla değişimin kendisinden kiracısına ve kiracısından kendisine geçtiğini göstermektedir. Dolayısıyla kiracılık ilişkilerinde bir yandan artış görülürken, diğer yandan en fazla vazgeçilen ilişki biçiminin de kiracılık olduğu görülmektedir.

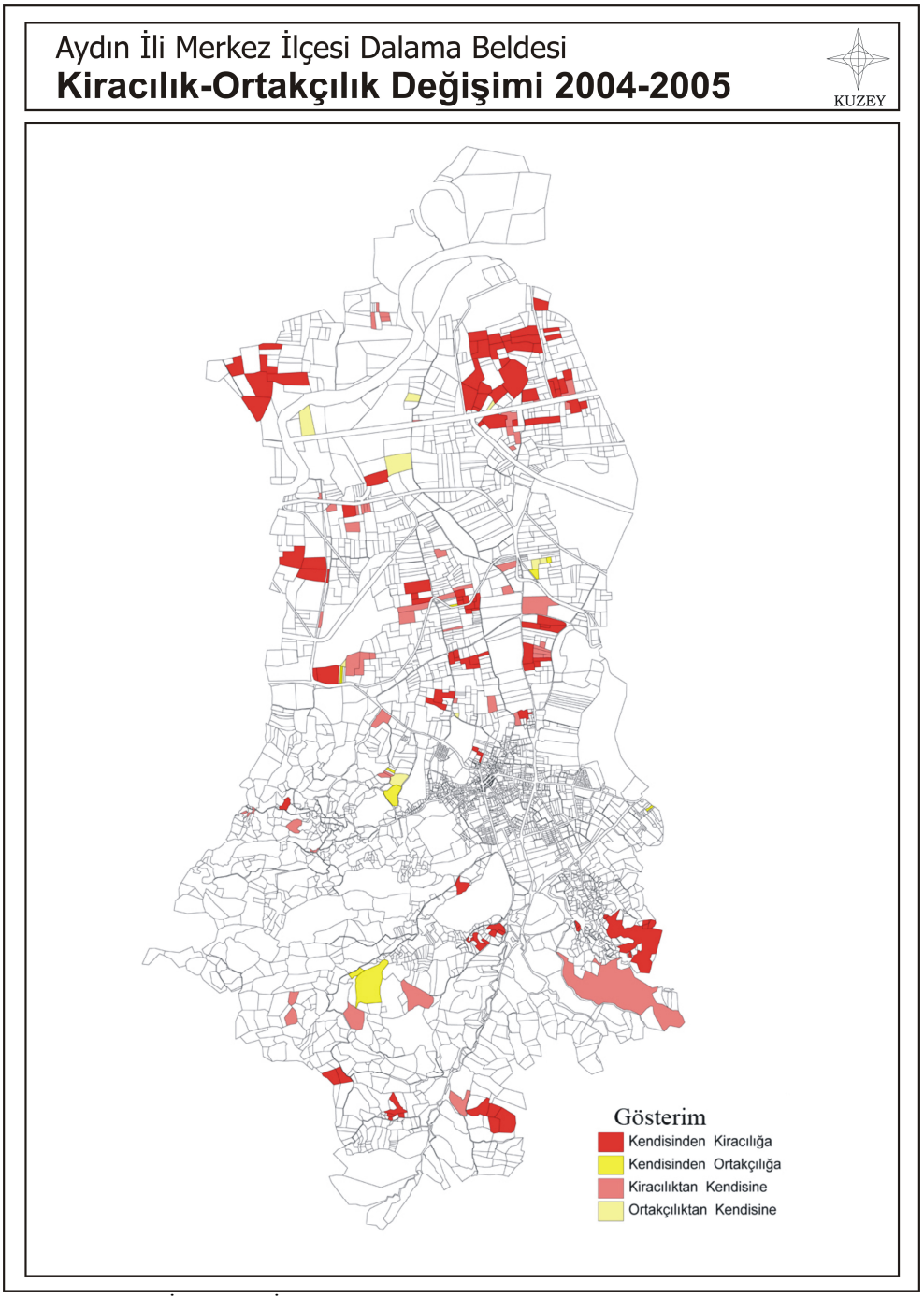

Şekil 4.37 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi kiracılık-ortakçılık durumu değişimi 2004'den 2005'e

Tablo 4.29 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi kiracılık-ortakçılık durumu değişimi 2004'den 2005'e

Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)	Mülk/Arazi Sahibinden Kiracısına				Mülk/Arazi Sahibinden Ortakçısına				Kiracısından Mülk/Arazi Sahibine				Kiracısından Ortakçısına				Ortakçısından Mülk/Arazi Sahibine				Ortakçısından Kiracısına			
	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%
0-5	55	51,89	124,78	15,60	9	81,82	14,96	19,34	35	64,81	69,95	15,04	2	50,00	3,37	7,33	5	55,56	10,59	15,27	0	0,00	0,000	0,00
5-9	25	23,58	183,28	22,92	0	0,00	0,00	0,00	11	20,37	82,38	17,71	0	0,00	0,00	0,00	2	22,22	14,53	20,95	0	0,00	0,000	0,00
10-19	20	18,87	276,77	34,61	1	9,09	12,58	16,26	5	9,26	70,36	15,13	1	25,00	14,54	31,56	1	11,11	18,60	26,82	0	0,00	0,000	0,00
20-49	5	4,72	136,01	17,01	1	9,09	49,82	64,40	2	3,70	56,35	12,12	1	25,00	28,15	61,11	1	11,11	25,64	36,97	1	100,00	25,637	100,00
50-99	1	0,94	78,92	9,87	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,000	0,00
100-199	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	1	1,85	186,01	40,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,000	0,00
Genel Toplam	**106**	**100,00**	**799,76**	**100,00**	**11**	**100,00**	**77,36**	**100,00**	**54**	**100,00**	**465,04**	**100,00**	**4**	**100,00**	**46,06**	**100,00**	**9**	**100,00**	**69,35**	**100,00**	**1**	**100,00**	**25,637**	**100,00**

4.2.2.3.8 Kiracılık-Ortakçılık Durumu Değişimi-2005'den 2006'ya

Kendisinden kiracısına, kendisinden ortakçısına, kiracısından kendisine ve ortakçısından kendisine geçen parsellerin toplam içerisindeki dağılımına baktığımızda; kendisinden kiracısına geçen parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 54,79, toplam parsel alanları içindeki oranı % 56,18'ini oluşturmaktadır. Kendisinden ortakçısına geçen parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 7,53, toplam parsel alanları içindeki oranı % 4,64'ünü oluşturmaktadır. Kiracısından kendisine geçen parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 32,88, toplam parsel alanları içindeki oranı % 37,06'sını oluşturmaktadır. Ortakçısından kendisine geçen parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 4,80, toplam parsel alanları içindeki oranı % 2,30'unu oluşturmaktadır. Bu da bize 2005 yılından 2006 yılına en fazla değişimin kendisinden kiracısına ve kiracısından kendisine geçtiğini göstermektedir. Dolayısıyla kiracılık ilişkilerinde bir yandan artış görülürken, diğer yandan en fazla vazgeçilen ilişki biçiminin de kiracılık olduğu görülmektedir.

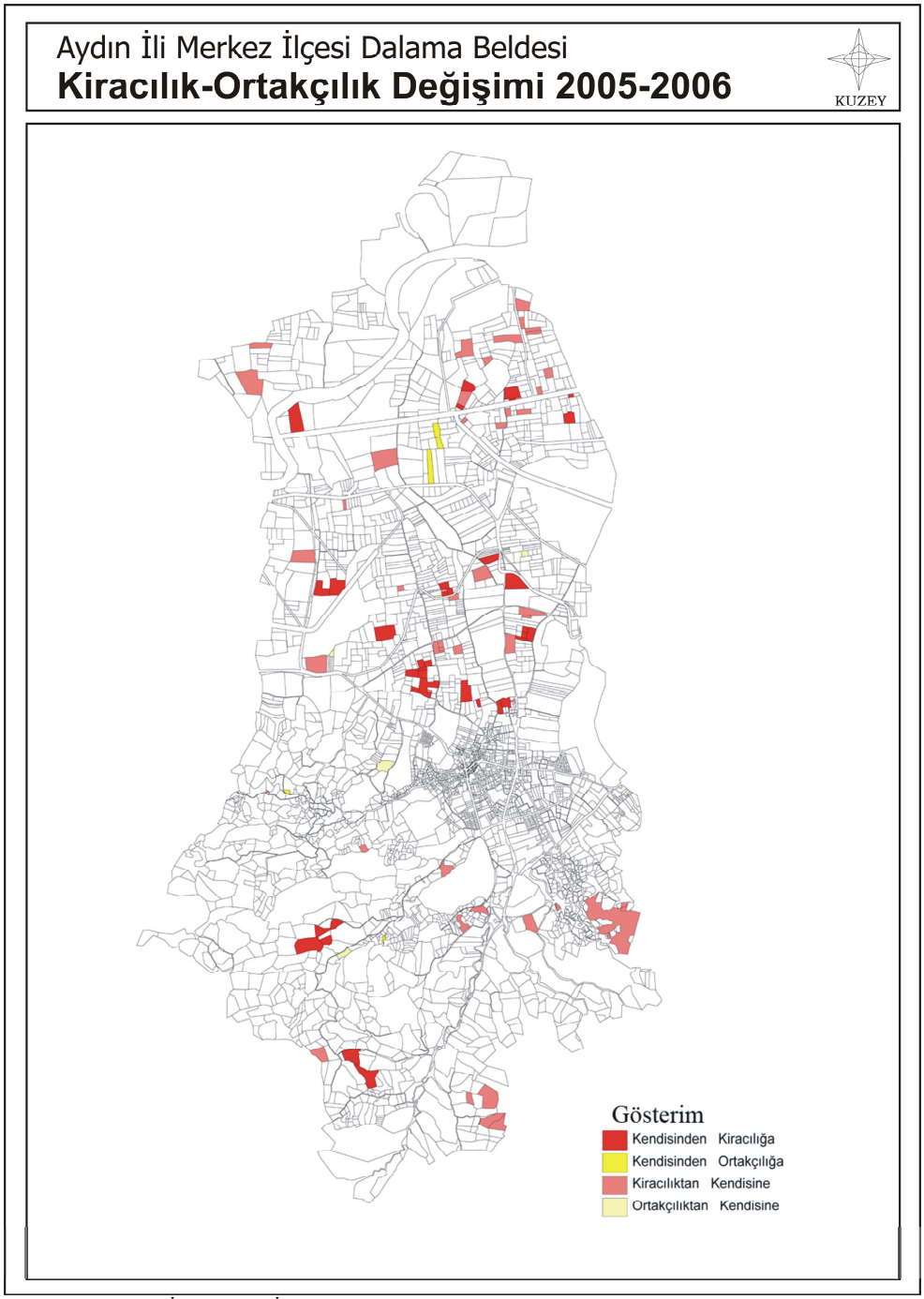

Şekil 4.38 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi kiracılık-ortakçılık durumu değişimi 2005'den 2006'ya

Tablo 4.30 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi kiracılık-ortakçılık durumu değişimi 2005'den 2006'ya

Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)	Mülk/Arazi Sahibinden Kiracısına				Mülk/Arazi Sahibinden Ortakçısına				Kiracısından Mülk/Arazi Sahibine				Ortakçısından Mülk/Arazi Sahibine			
	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%
0-5	46	57,50	121,01	22,32	9	81,82	17,78	39,60	29	60,42	58,37	16,26	6	85,71	13,39	60,22
5-9	16	20,00	117,96	21,76	0	0,00	0,00	0,00	8	16,67	57,23	15,95	1	14,29	8,85	39,78
10-19	14	17,50	194,27	35,83	2	18,18	27,11	60,40	8	16,67	111,67	31,12	0	0,00	0,00	0,00
20-49	4	5,00	108,94	20,09	0	0,00	0,00	0,00	2	4,17	52,70	14,68	0	0,00	0,00	0,00
50-99	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	1	2,08	78,92	21,99	0	0,00	0,00	0,00
Genel Toplam	**80**	**100,0**	**542,19**	**100,0**	**11**	**100,0**	**44,89**	**100,0**	**48**	**100,0**	**358,90**	**100,0**	**7**	**100,0**	**22,24**	**100,0**

4.2.2.3.9 Kiracılık-Ortakçılık Durumu Değişimi-2001'den 2006'ya

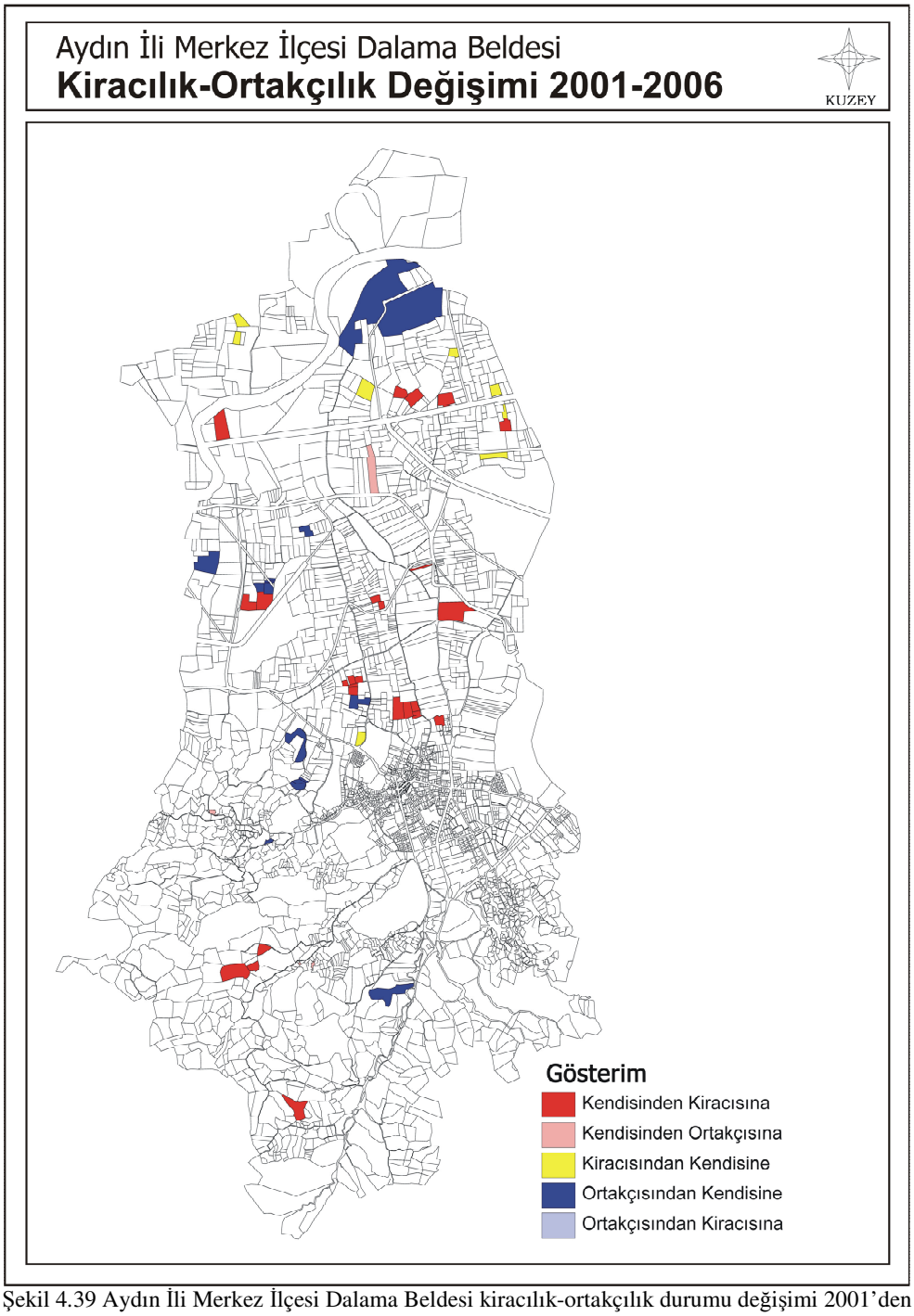

Şekil 4.39 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi kiracılık-ortakçılık durumu değişimi 2001'den 2006'ya

4.2.2.4 Sulama Durumu Değişimleri

4.2.2.4.1 Sulama Durumu -2001

2001 yılında Kuru ve Sulu tarım yapılan parsellerin ikisinin toplamı içerisindeki dağılımına baktığımızda; kuru tarım yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 43,98, toplam parsel alanları içindeki oranı % 47,10'u oluşturmaktadır. Sulu tarım yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 56,02, toplam parsel alanları içindeki oranı % 52,90'u oluşturmaktadır. Bu da bize 2001 yılında kuru ve sulu tarım yapılan parsellerin neredeyse eşit derecede olduğunu göstermektedir.

Kuru tarım yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 55,65'sinin 0-5 da.lık parsellerde, % 18,26'sının ise 6-9 da.lık parsellerde, % 18,26'sının 10-19 da.lık parsellerde, % 7,39'unun 20-49 da.lık parsellerde, % 0,43'ünün 50-99 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 15,45'i 0-5 da.lık alanlarda, % 18,19'u 6-9 da.lık parsellerde, % 34,66'sı 10-19 da.lık parsellerde, % 26,51'i 20-49 da.lık parsellerde ve % 5,19'u ise 50-99 da.lık parsellerde toplanmaktadırlar.

Sulu tarım yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 64,16'sı 0-5 da.lık parsellerde, % 20,14'ü ise 6-9 da.lık parsellerde, % 11,95'i 10-19 da.lık parsellerde, % 2,73'ü 20-49 da. lık parsellerde, % 0,34'ü 50-99 da. lık parsellerde, % 0,68'i 100-199 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 24,81'i 0-5 da.lık parsellerde, % 21,81'i ise 6-9 da.lık parsellerde, % 25,88'i 10-19 da.lık parsellerde, % 11,54'ü 20-49 da. lık parsellerde, % 2, 69'u 50-99 da. lık parsellerde, % 13,27'si 100-199 da.lık parsellerde toplanmaktadırlar.

Kuru tarım yapılan parseller daha çok 0-5 da. ve 50-99 da., lık alanlarda yoğunlaşmakta, sulu tarım yapılan parseller ise 0-5 da.'dan 100-199 da.lık alanlara kadar parsellerde yoğunlaşmaktadır. Bu da bize büyük parsellerde daha fazla sulu tarım yapıldığını göstermektedir.

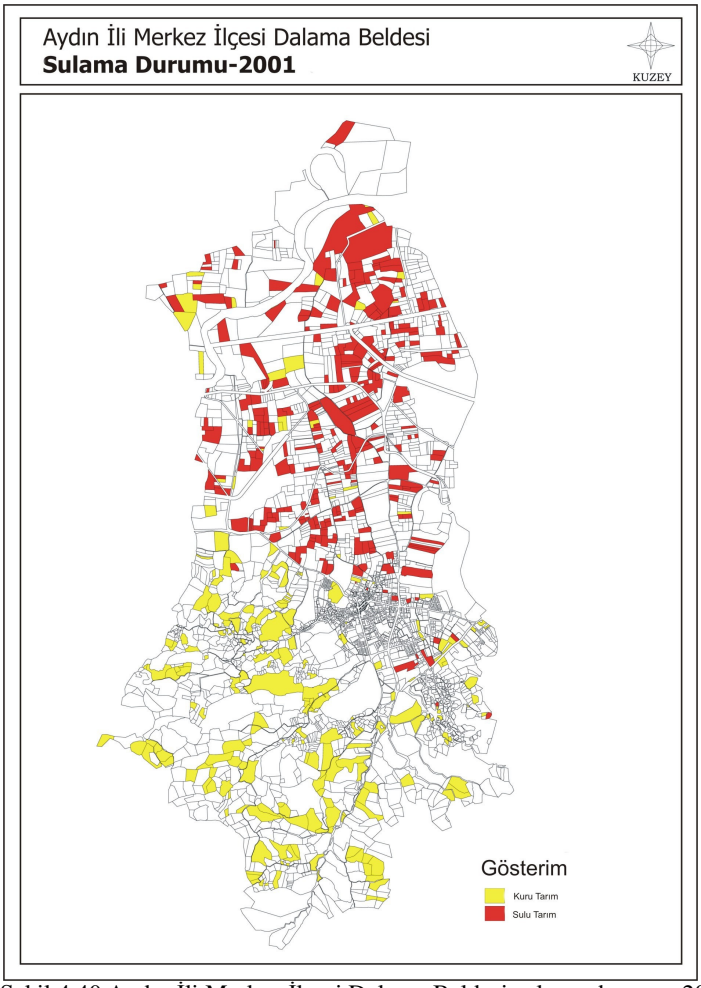

Şekil 4.40 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu–2001

Tablo 4.31 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu–2001

Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)	KURU TARIM				SULU TARIM			
	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%
0-5	128	55,65	255,85	15,45	188	64,16	461,61	24,81
5-9	42	18,26	301,33	18,19	59	20,14	405,76	21,81
10-19	42	18,26	574,10	34,66	35	11,95	481,49	25,88
20-49	17	7,39	439,07	26,51	8	2,73	214,65	11,54
50-99	1	0,43	85,97	5,19	1	0,34	50,01	2,69
100-199	0	0,00	0,00	0,00	2	0,68	246,85	13,27
Genel Toplam	**230**	**100,00**	**1656,32**	**100,00**	**293**	**100,00**	**1860,37**	**100,00**

4.2.2.4.2 Sulama Durumu -2003

2003 yılında Kuru ve Sulu tarım yapılan parsellerin toplam içerisindeki dağılımına baktığımızda; kuru tarım yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 45,08, toplam parsel alanları içindeki oranı % 52,66'sını oluşturmaktadır. Sulu tarım yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 54,92, toplam parsel alanları içindeki oranı % 47,34'ünü oluşturmaktadır. Bu da bize 2003 yılında kuru ve sulu tarım yapılan parsellerin neredeyse eşit derecede olduğunu, ancak bir önceki yıla göre az da olsa kuru tarım yalpan parsellerin arttığını göstermektedir.

Kuru tarım yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 57,75'inin 0-5 da.lık parsellerde, % 19,72'sinin ise 6-9 da.lık parsellerde, % 15,49'unun 10-19 da.lık parsellerde, % 5,87'sinin 20-49 da.lık parsellerde, % 0,94'ünün 50-99 da.lık parsellerde ve % 0,23'ünün 100-199 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 15,45'i 0-5 da.lık alanlarda, % 19,39'u 6-9 da.lık parsellerde, %29,14'ü 10-19 da.lık parsellerde, % 21,31'i 20-49 da.lık parsellerde, % 8,78'i ise 50-99 da.lık parsellerde ve % 5,93'ü 100-199 da.lık parsellerde toplanmaktadırlar.

Sulu tarım yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 69,75'i 0-5 da.lık parsellerde, % 18,30'u 6-9 da.lık parsellerde, % 8,29'u 10-19 da.lık parsellerde, % 3,08'i 20-49 da. lık parsellerde, % 0,19'u 50-99 da. lık parsellerde, % 0,39'u 100-199 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 30,27'si 0-5 da.lık parsellerde, % 23,57'si 6-9 da.lık parsellerde, % 20,91'i 10-19 da.lık parsellerde, % 14,72'si 20-49 da. lık parsellerde, % 1,77'si 50-99 da. lık parsellerde, % 8,75'i 100-199 da.lık parsellerde toplanmaktadırlar.

Kuru tarım yapılan parseller daha çok 0-5 da. ve 100-199 da., lık alanlarda yoğunlaşmakta, sulu tarım yapılan parseller ise 0-5 da.'dan 100-199 da.lık alanlara

kadar parsellerde yoğunlaşmaktadır. Bu da bize büyük parsellerde de kuru tarımın yapıldığını göstermektedir.

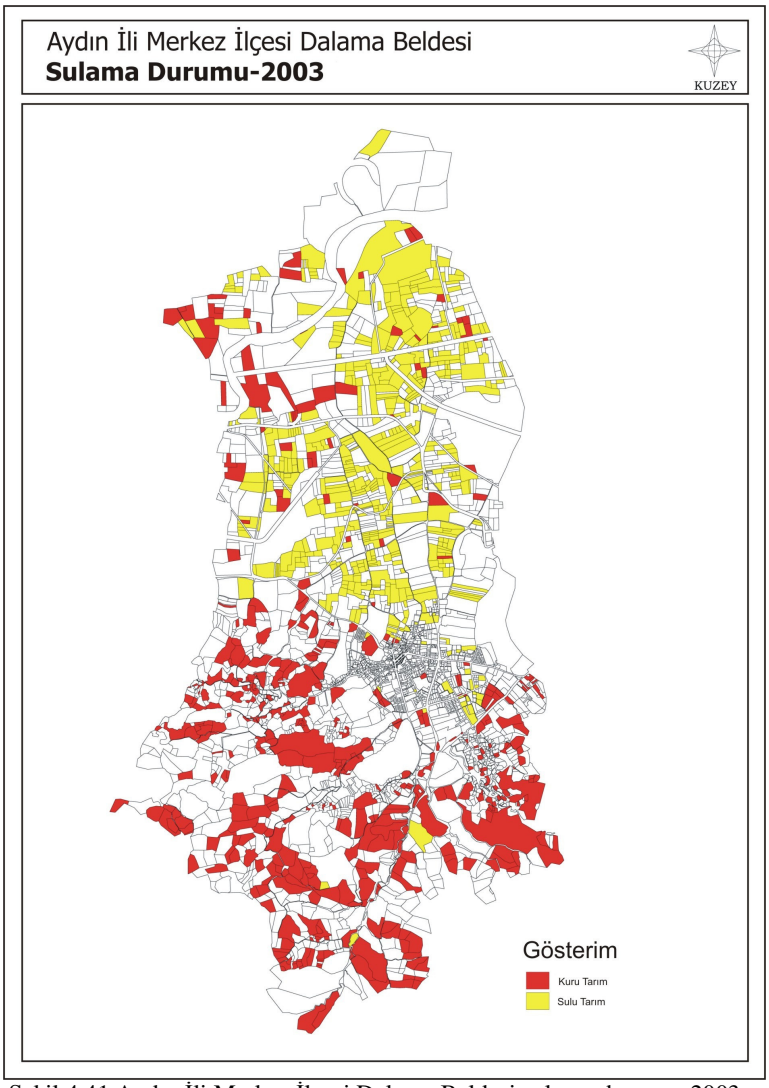

Şekil 4.41 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu–2003

Tablo 4.32 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu–2003

Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)	Kuru Tarım				Sulu Tarım			
	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%
0-5	246	57,75	484,89	15,45	362	69,75	854,17	30,27
5-9	84	19,72	608,47	19,39	95	18,30	665,08	23,57
10-19	66	15,49	914,72	29,14	43	8,29	589,92	20,91
20-49	25	5,87	668,84	21,31	16	3,08	415,38	14,72
50-99	4	0,94	275,64	8,78	1	0,19	50,01	1,77
100-199	1	0,23	186,01	5,93	2	0,39	246,85	8,75
Genel Toplam	**426**	**100,00**	**3138,58**	**100,00**	**519**	**100,00**	**2821,40**	**100,00**

4.2.2.4.3 Sulama Durumu -2004

2004 yılında Kuru ve Sulu tarım yapılan parsellerin toplam içerisindeki dağılımına baktığımızda; kuru tarım yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 44,81, toplam parsel alanları içindeki oranı % 48,09'unu oluşturmaktadır. Sulu tarım yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 55,19, toplam parsel alanları içindeki oranı % 51,91'ini oluşturmaktadır. Bu da bize 2004 yılında kuru ve sulu tarım yapılan parsellerin neredeyse eşit derecede olduğunu göstermektedir.

Kuru tarım yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 61,71'inin 0-5 da.lık parsellerde, % 18,39'unun ise 6-9 da.lık parsellerde, % 14,61'inin 10-19 da.lık parsellerde, % 4,03'ünün 20-49 da.lık parsellerde, % 0,50'sinin 50-99 da.lık parsellerde ve % 0,76'sının 100-199 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 18,61'inin 0-5 da.lık alanlarda, % 18,41'inin 6-9 da.lık parsellerde, %28,55'inin 10-19 da.lık parsellerde, % 15,16'sının 20-49 da.lık parsellerde, % 3,93'ünün 50-99 da.lık parsellerde ve % 15,34'ünün 100-199 da.lık parsellerde toplanmaktadırlar.

Sulu tarım yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 62,58'i 0-5 da.lık parsellerde, % 20,04'ü 6-9 da.lık parsellerde, % 11,25'i 10-19 da.lık parsellerde, % 5,52'si 20-49 da. lık parsellerde, % 0,61'i 50-99 da. lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 22,24'ü 0-5 da.lık parsellerde, % 22,79'u 6-9 da.lık parsellerde, % 24,62'si 10-19 da.lık parsellerde, % 24,19'u 20-49 da. lık parsellerde, % 6,16'sı 50-99 da. lık parsellerde toplanmaktadırlar.

Kuru tarım yapılan parseller daha çok 0-5 da. ve 100-199 da., lık alanlarda yoğunlaşmakta, sulu tarım yapılan parseller ise 0-5 da.'dan 50-99 da.lık alanlara

kadar parsellerde yoğunlaşmaktadır. Bu da bize büyük parsellerde de kuru tarımın yapıldığını göstermektedir.

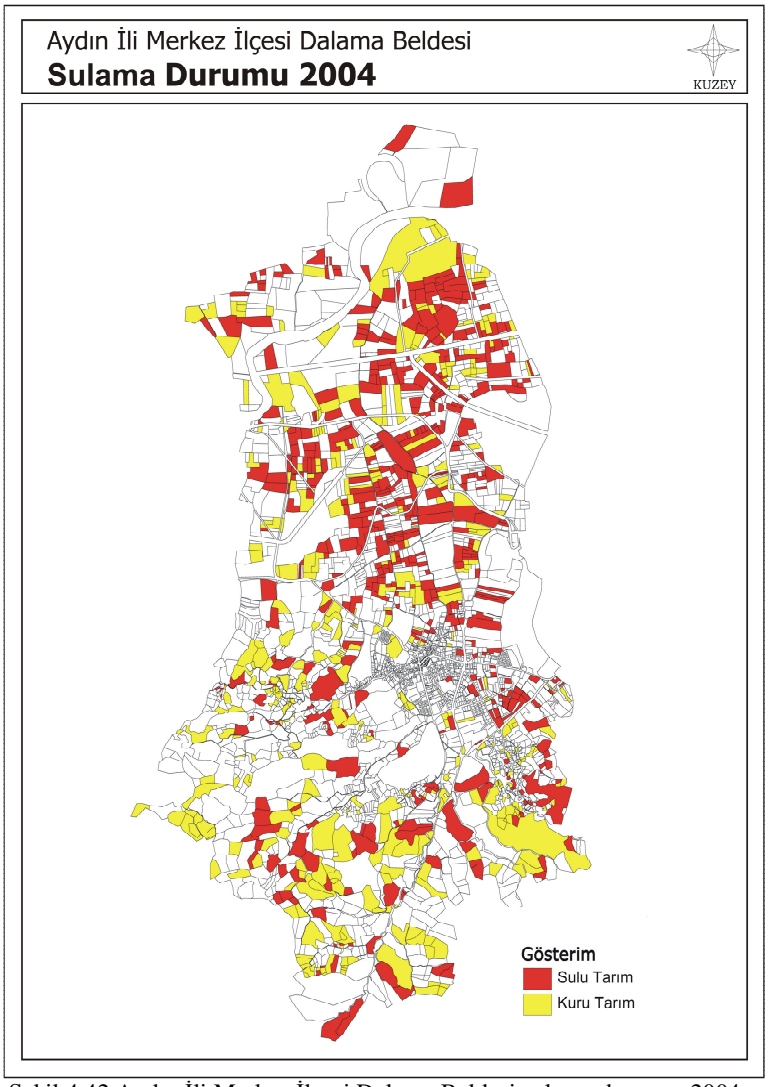

Şekil 4.42 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu–2004

Tablo 4.33 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu–2004

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Kuru Tarım				Sulu Tarım			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	245	61,71	525,01	18,61	306	62,58	677,33	22,24
6-9	73	18,39	519,53	18,41	98	20,04	693,98	22,79
10-19	58	14,61	805,66	28,55	55	11,25	749,94	24,62
20-49	16	4,03	427,79	15,16	27	5,52	736,70	24,19
50-99	2	0,50	110,76	3,93	3	0,61	187,68	6,16
100-199	3	0,76	432,86	15,34	0	0,00	0,00	0,00
Genel Toplam	**397**	**100,00**	**2821,59**	**100,00**	**489**	**100,00**	**3045,62**	**100,00**

4.2.2.4.4 Sulama Durumu -2005

2005 yılında Kuru ve Sulu tarım yapılan parsellerin toplam içerisindeki dağılımına baktığımızda; kuru tarım yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 44,02, toplam parsel alanları içindeki oranı % 47,15'ini oluşturmaktadır. Sulu tarım yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 55,98, toplam parsel alanları içindeki oranı % 52,85'ini oluşturmaktadır. Bu da bize 2005 yılında kuru ve sulu tarım yapılan parsellerin neredeyse eşit derecede olduğunu göstermektedir.

Kuru tarım yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 62,65'inin 0-5 da.lık parsellerde, % 19,86'sının 6-9 da.lık parsellerde, % 12,29'unun 10-19 da.lık parsellerde, % 4,02'sinin 20-49 da.lık parsellerde, % 0,71'inin 50-99 da.lık parsellerde ve % 0,47'sinin 100-199 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 19,81'inin 0-5 da.lık alanlarda, % 21,19'unun 6-9 da.lık parsellerde, %25,53'ünün 10-19 da.lık parsellerde, % 17,08'inin 20-49 da.lık parsellerde, % 7,67'sinin 50-99 da.lık parsellerde ve % 8,72'sinin 100-199 da.lık parsellerde toplanmaktadırlar.

Sulu tarım yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 66,17'si 0-5 da.lık parsellerde, % 17,10'u 6-9 da.lık parsellerde, % 10,97'si 10-19 da.lık parsellerde, % 5,20'si 20-49 da. lık parsellerde, % 0,56'sı 50-99 da. lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 25,21'i 0-5 da.lık parsellerde, % 20,12'si 6-9 da.lık parsellerde, % 25,24'ü 10-19 da.lık parsellerde, % 24,16'sı 20-49 da. lık parsellerde, % 5,27'si 50-99 da. lık parsellerde toplanmaktadırlar.

Kuru tarım yapılan parseller daha çok 0-5 da. ve 100-199 da., lık alanlarda yoğunlaşmakta, sulu tarım yapılan parseller ise 0-5 da.'dan 50-99 da.lık alanlara

kadar parsellerde yoğunlaşmaktadır. Bu da bize büyük parsellerde de kuru tarımın yapıldığını göstermektedir.

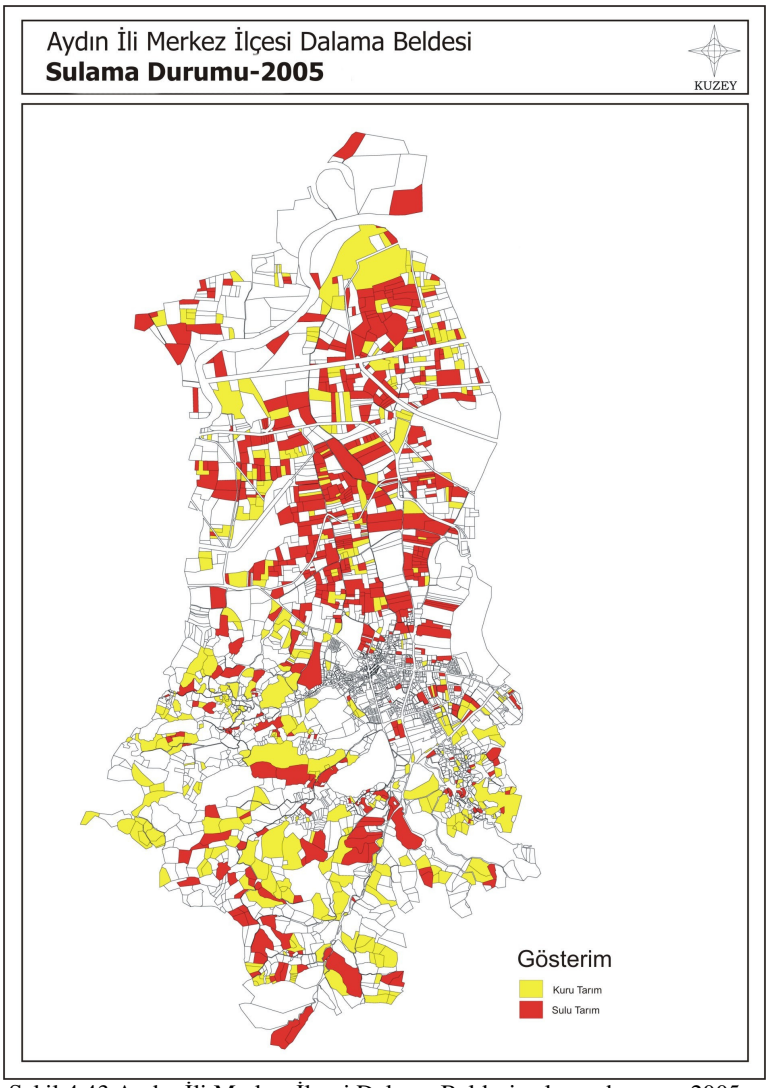

Şekil 4.43 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu–2005

Tablo 4.34 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu–2005

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Kuru Tarım				Sulu Tarım			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	265	62,65	560,96	19,81	356	66,17	799,98	25,21
6-9	84	19,86	599,88	21,19	92	17,10	638,53	20,12
10-19	52	12,29	723,00	25,53	59	10,97	801,11	25,24
20-49	17	4,02	483,67	17,08	28	5,20	766,82	24,16
50-99	3	0,71	217,10	7,67	3	0,56	167,30	5,27
100-199	2	0,47	246,85	8,72	0	0,00	0,00	0,00
Genel Toplam	**423**	**100,00**	**2831,47**	**100,00**	**538**	**100,00**	**3173,74**	**100,00**

4.2.2.4.5 Sulama Durumu–2006

2006 yılında Kuru ve Sulu tarım yapılan parsellerin toplam içerisindeki dağılımına baktığımızda; kuru tarım yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içindeki oranı % 43,10, toplam parsel alanları içindeki oranı % 46,60'ını oluşturmaktadır. Sulu tarım yapılan parsellerin toplam parsel sayısı içerisindeki oranı ise % 56,90, toplam parsel alanları içindeki oranı % 53,40'ını oluşturmaktadır. Bu da bize 2006 yılında kuru ve sulu tarım yapılan parsellerin neredeyse eşit derecede olduğunu göstermektedir.

Kuru tarım yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 60,00'ının 0-5 da.lık parsellerde, % 18,91'inin 6-9 da.lık parsellerde, % 13,09'unun 10-19 da.lık parsellerde, % 7,64'ünün 20-49 da.lık parsellerde, % 0,36'sının 50-99 da.lık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 18,60'ı 0-5 da.lık parsellerde, % 19,46'sı 6-9 da.lık parsellerde, % 27,55'i 10-19 da.lık parsellerde, % 30,26'sı 20-49 da.lık parsellerde, % 4,14'ü 50-99 da.lık parsellerde toplanmaktadırlar.

Sulu tarım yapılan parsellerde parsel sayılarının parsel aralıklarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel sayısının % 64,19'u 0-5 da.lık parsellerde, % 19,01'i 6-9 da.lık parsellerde, % 13,50'si 10-19 da.lık parsellerde, % 2,48'i 20-49 da. lık parsellerde, % 0,55'i 50-99 da. lık parsellerde ve % 0,28'i 100-199 dalık parsellerde toplandığı görülmektedir. Parsel alanlarının parsel toplam alanlarına göre dağılımına baktığımızda; toplam parsel alanının % 24,96'sı 0-5 da.lık parsellerde, % 22,10'u 6-9 da.lık parsellerde, % 31,35'i 10-19 da.lık parsellerde, % 10,09'u 20-49 da. lık parsellerde, % 6,22'si 50-99 da. lık parsellerde ve % 5.28'i 100-199 da.lık parsellerde toplanmaktadırlar.

Kuru tarım yapılan parseller daha çok 0-5 da. ve 50-99 da., lık alanlarda yoğunlaşmakta, sulu tarım yapılan parseller ise 0-5 da.'dan 100-199 da.lık alanlara

kadar parsellerde yoğunlaşmaktadır. Bu da bize küçük ve orta büyüklükteki parsellerde kuru tarımın yapıldığını göstermektedir.

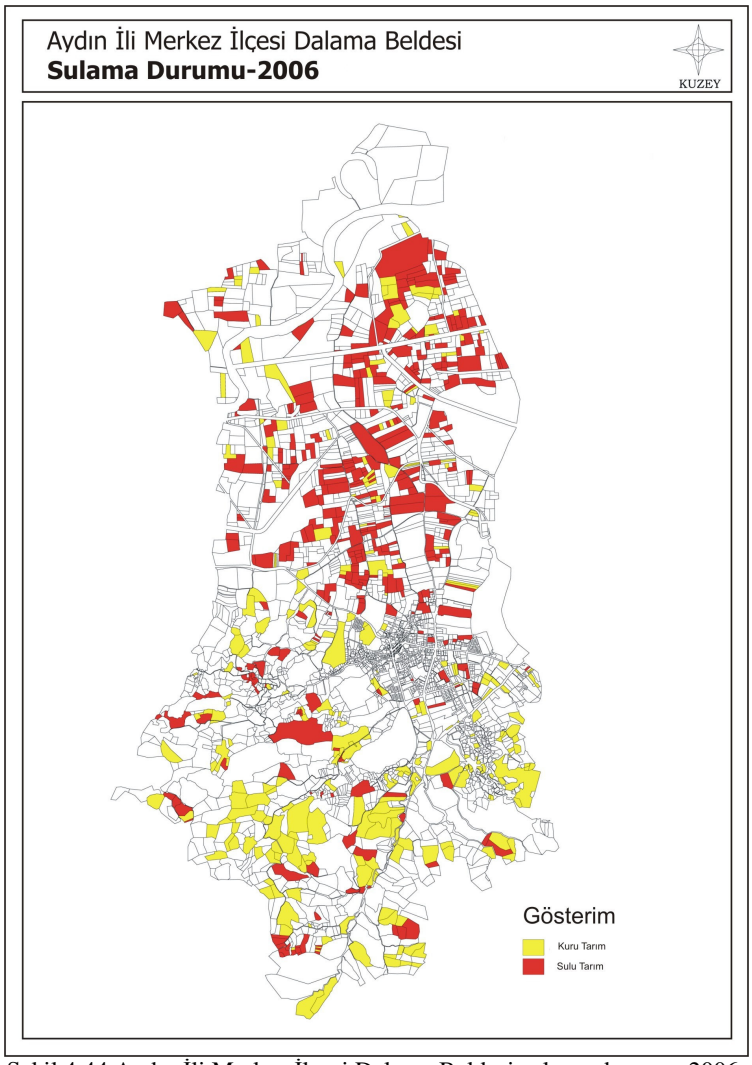

Şekil 4.44 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu–2006

Tablo 4.35 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu–2006

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Kuru Tarım				Sulu Tarım			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	165	60,00	354,66	18,60	233	64,19	545,35	24,96
6-9	52	18,91	371,09	19,46	69	19,01	482,86	22,10
10-19	36	13,09	525,32	27,55	49	13,50	685,02	31,35
20-49	21	7,64	576,99	30,26	9	2,48	220,52	10,09
50-99	1	0,36	78,92	4,14	2	0,55	135,98	6,22
100-199	0	0,00	0,00	0,00	1	0,28	115,37	5,28
Genel Toplam	**275**	**100,00**	**1906,97**	**100,00**	**363**	**100,00**	**2185,10**	**100,00**

4.2.2.4.6 Sulama Durumu Değişimi-2003'den 2004'e

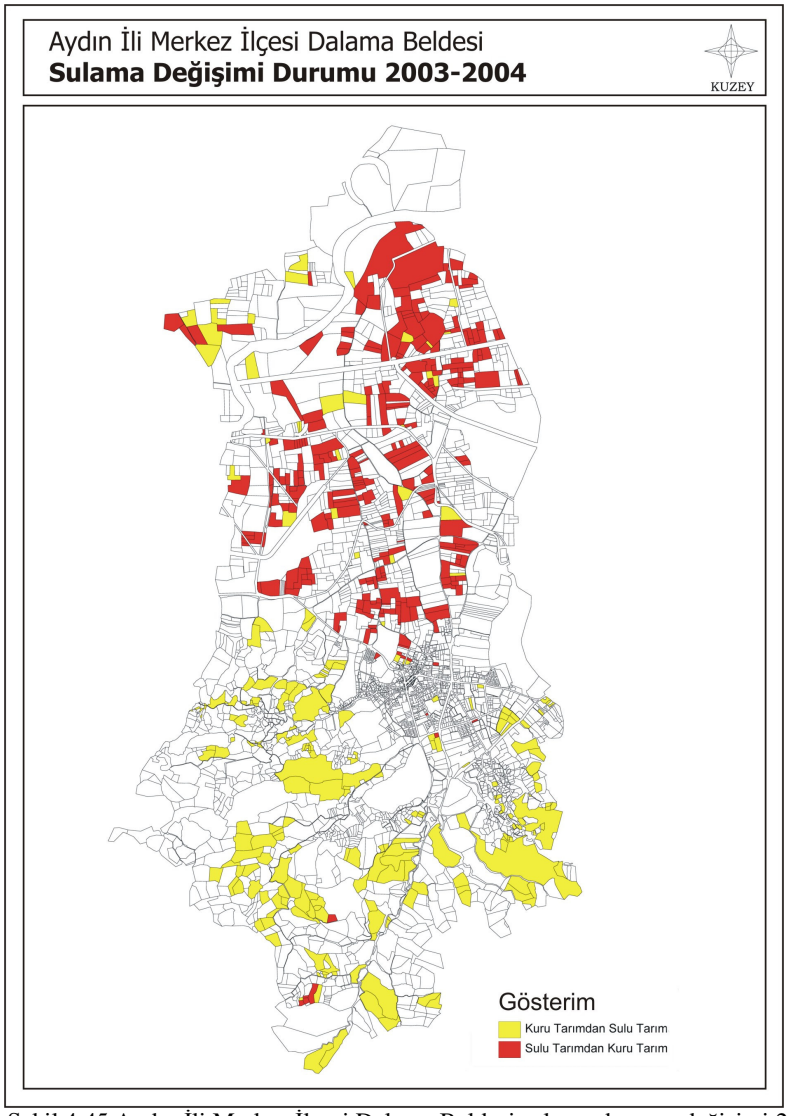

Şekil 4.45 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu değişimi 2003–2004

Tablo 4.36 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu değişimi 2003–2004

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Kuru Tarımdan Sulu Tarıma 2003-2004				Sulu Tarımdan Kuru Tarıma 2003-2004			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	110	49,55	196,21	9,80	168	63,40	421,55	24,52
6-9	50	22,52	359,19	17,94	57	21,51	409,30	23,81
10-19	40	18,02	535,13	26,73	28	10,57	388,21	22,58
20-49	18	8,11	502,14	25,08	10	3,77	253,03	14,72
50-99	3	1,35	223,43	11,16	0	0,00	0	0,00
100-199	1	0,45	186,01	9,29	2	0,75	246,85	14,36
Genel Toplam	**222**	**100,00**	**2002,10**	**100,00**	**265**	**100,00**	**1718,93**	**100,00**

4.2.2.4.7 Sulama Durumu Değişimi-2004'den 2005'e

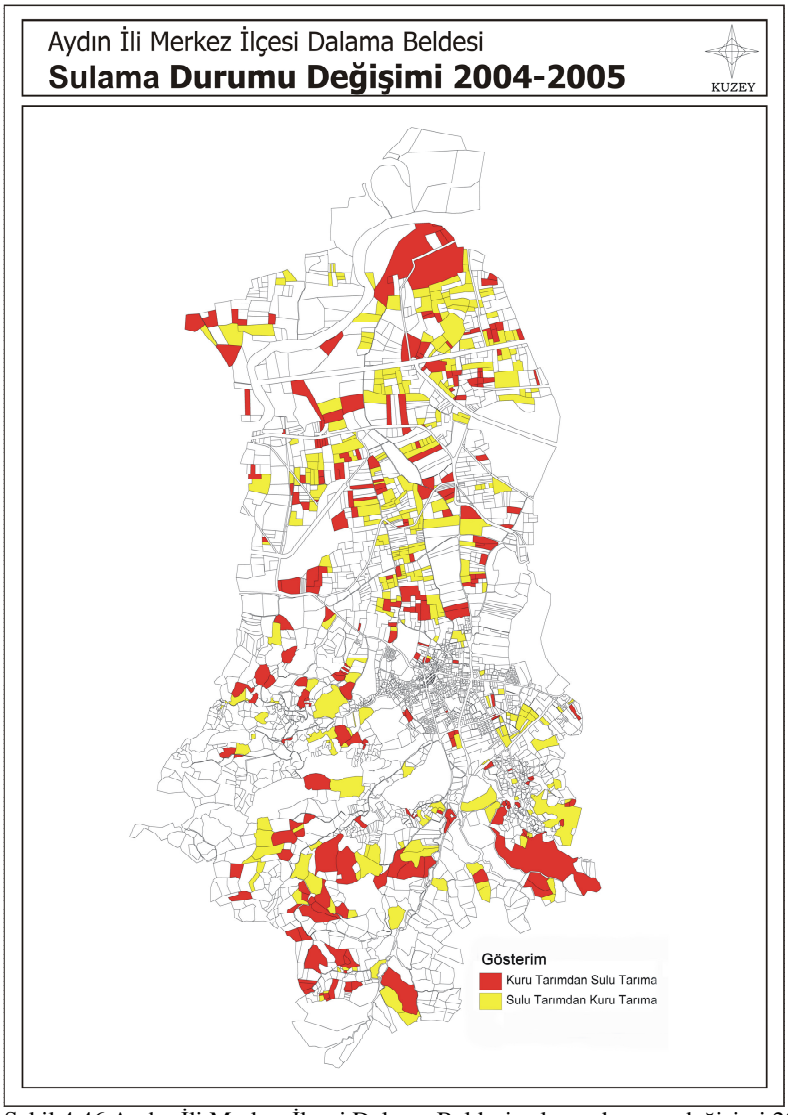

Şekil 4.46 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu değişimi 2004–2005

Tablo 4.37 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu değişimi 2004–2005

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Kuru Tarımdan Sulu Tarıma 2004-2005				Sulu Tarımdan Kuru Tarıma 2004-2005			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	140	59,32	305,62	15,78	180	60,20	421,17	22,01
6-9	44	18,64	311,04	16,06	67	22,41	475,55	24,85
10-19	36	15,25	492,73	25,44	34	11,37	461,82	24,13
20-49	12	5,08	336,08	17,35	17	5,69	476,02	24,88
50-99	1	0,42	58,55	3,02	1	0,33	78,92	4,12
100-199	3	1,27	432,86	22,35	0	0,00	0,00	0,00
Genel Toplam	**236**	**100,00**	**1936,88**	**100,00**	**299**	**100,00**	**1913,48**	**100,00**

4.3.2.4.8 Sulama Durumu Değişimi-2005'den 2006'ya

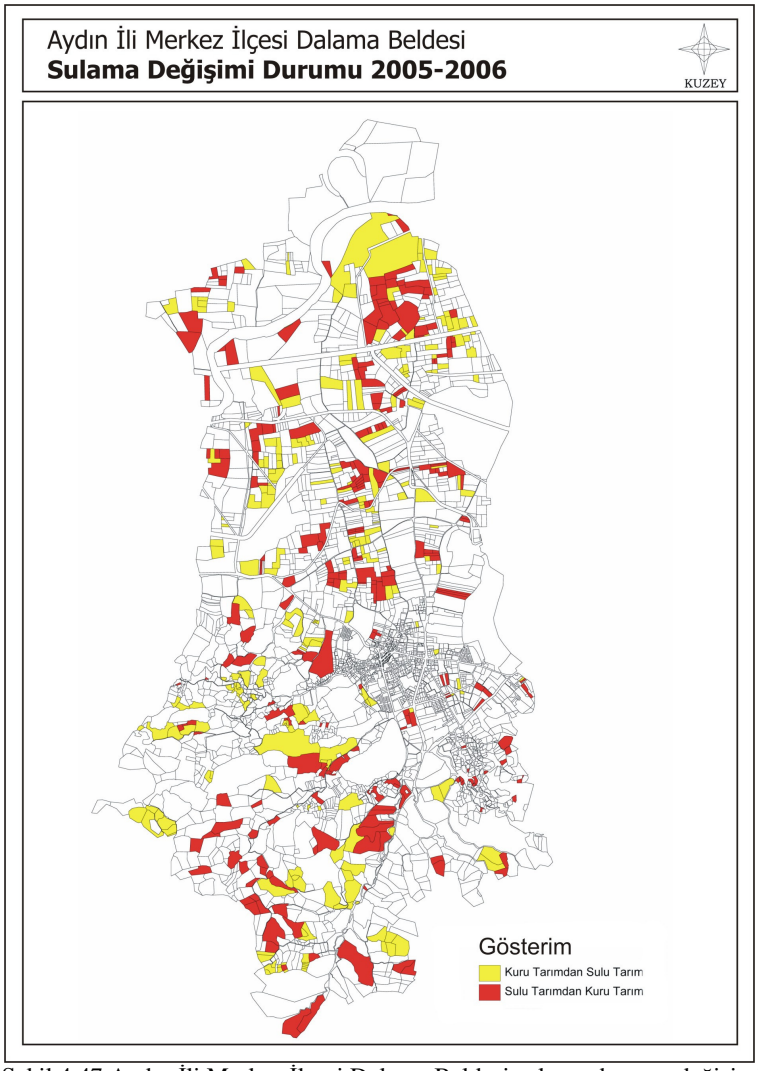

Şekil 4.47 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu değişimi 2005–2006

Tablo 4.38 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu değişimi

		Sulama Durumu Değişimi			
		Parsel Sayısı	**Yüzdesi (%)**	**Parsel Toplam Alan**	**Yüzdesi (%)**
2003-2004	**Suludan-Kuru Tarıma**	265	54,41	1718.93	46,20
	Kurudan-Sulu Tarıma	222	45,59	2002.10	53,80
	Genel Toplam	487	100,00	3721.03	100,00
2004-2005	**Suludan-Kuru Tarıma**	299	55,89	191.35	49,70
	Kurudan-Sulu Tarıma	236	44,11	1936.88	50,30
	Genel Toplam	535	100,00	3850.36	100,00
2005-2006	**Suludan-Kuru Tarıma**	258	51,50	1627.76	49,94
	Kurudan-Sulu Tarıma	243	48,50	1631.46	50,06
	Genel Toplam	501	100,00	3259.22	100,00

4.2.2.4.9 Sulama Durumu Değişimi-2001'den 2006'ya

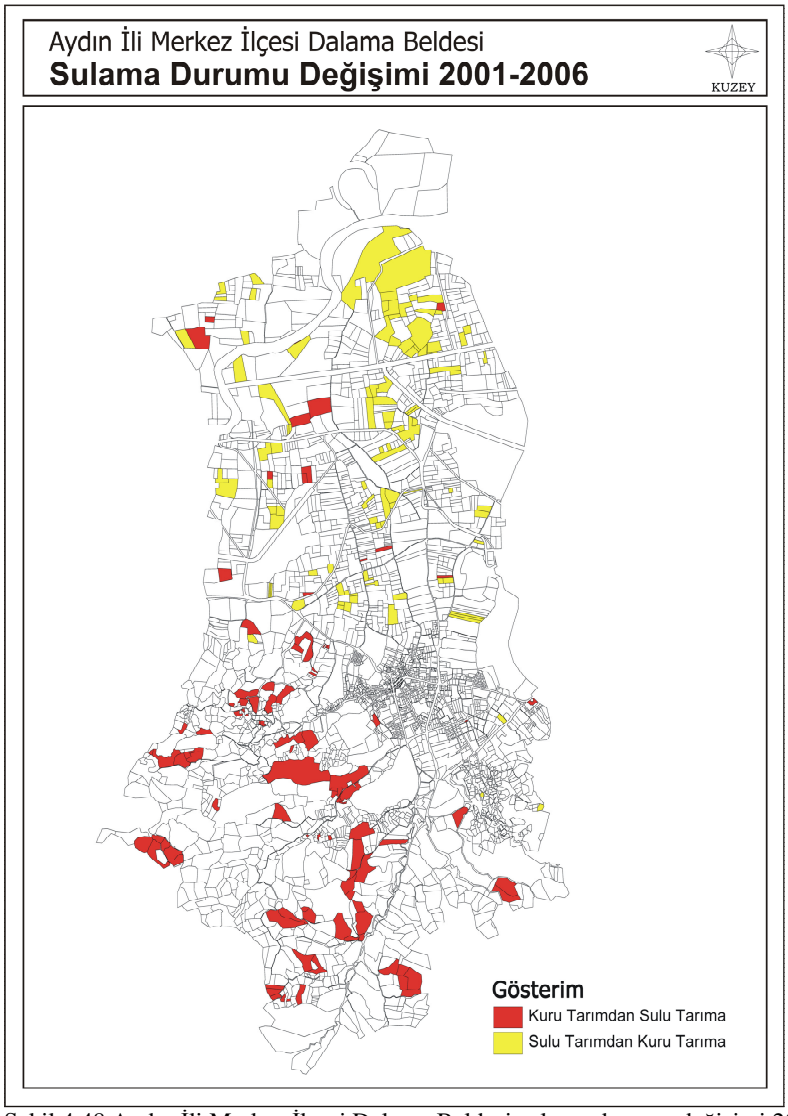

Şekil 4.48 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu değişimi 2001–2006

Tablo 4.39 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi sulama durumu değişimi 2001–2006

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Sulu Tarımdan Kuru Tarıma				Kuru Tarımdan Sulu Tarıma			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	57	57,00	155,67	17,85	51	50,50	106,79	12,55
6-9	20	20,00	139,33	15,98	16	15,84	121,02	14,22
10-19	18	18,00	242,67	27,83	25	24,75	343,32	40,35
20-49	3	3,00	87,39	10,02	8	7,92	193,76	22,77
50-99	0	0,00	0,00	0,00	1	0,99	85,97	10,10
100-199	2	2,00	246,85	28,31	0	0,00	0,00	0,00
Genel Toplam	**100**	**100,00**	**871,90**	**100,00**	**101**	**100,00**	**850,86**	**100,00**

4.2.2.5 Ürün Deseni Değişimleri

4.2.2.5.1 Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-1998'den 1999'a

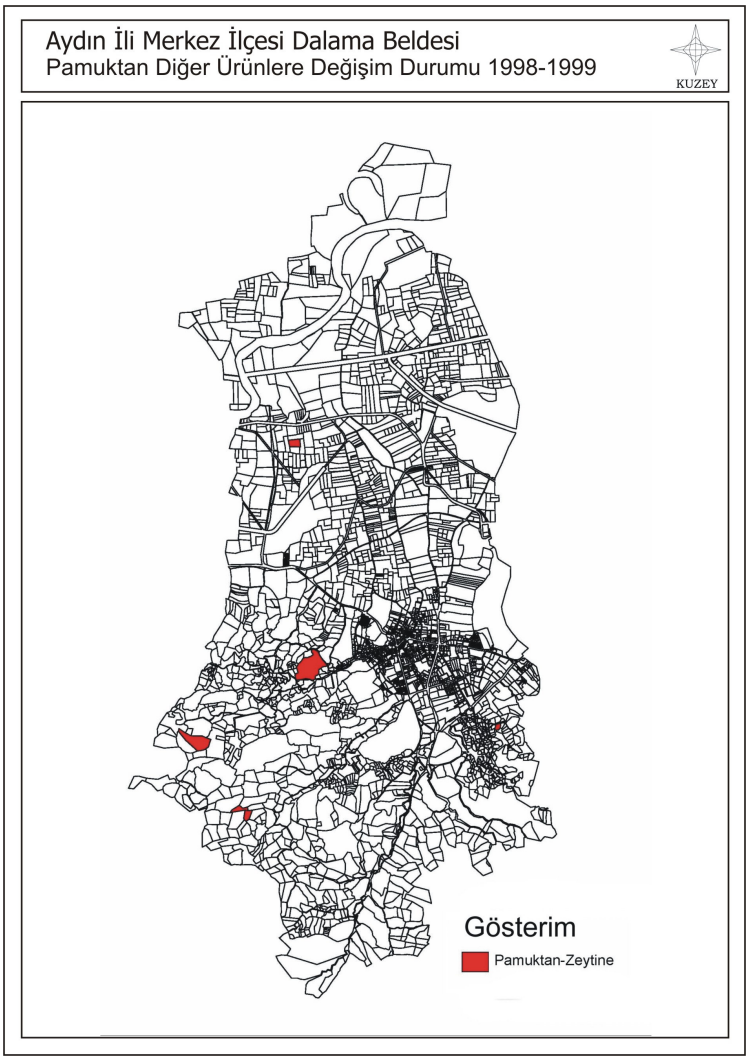

Şekil 4.49 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuktan diğer ürünlere değişim 1998–1999

Tablo 4.40 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuktan diğer ürünlere değişim 1998–1999

Parsel Büyüklük Aralığı	Pamuktan Domatese				Pamuktan Zeytine			
	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%
0-5	1	100,00	2,66	100,00	1	11,11	2,69	2,32
5-9	0	0,00	0,00	0,00	6	66,67	36,95	31,86
10-19	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
20-49	0	0,00	0,00	0,00	2	22,22	76,32	65,82
Genel Toplam	**1**	**100,00**	**2,66**	**100,00**	**9**	**100,00**	**115,96**	**100,00**

4.3.2.5.2 Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-2000'den 2001'e

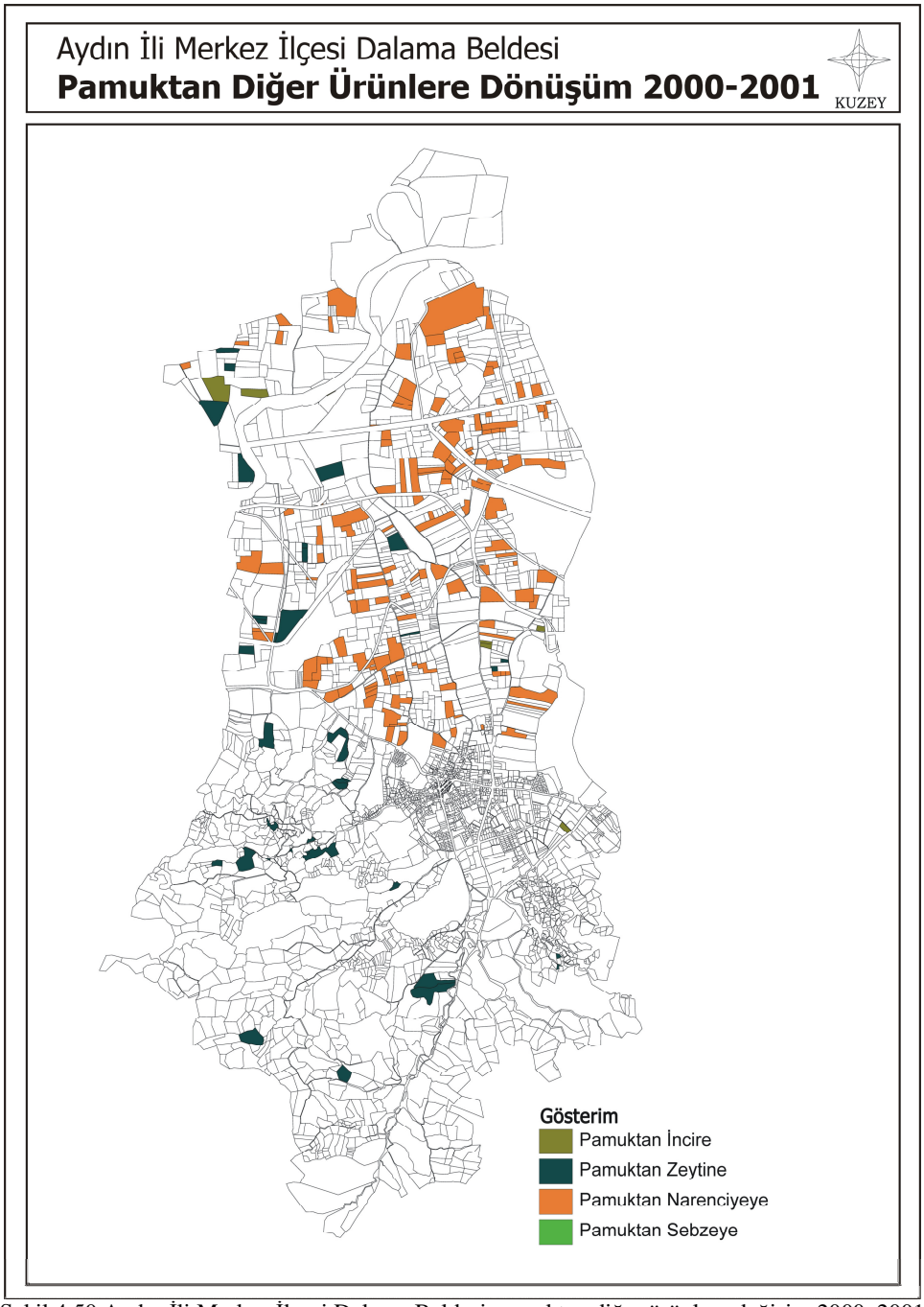

Şekil 4.50 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuktan diğer ürünlere değişim 2000–2001

Tablo 4.41 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuktan diğer ürünlere değişim 2000–2001

Parsel Büyüklük Aralığı	Pamuktan İncire				Pamuktan Mandalina-Portakal				Pamuktan Sebzeye				Pamuktan Zeytine			
	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%
0-5	5	71,43	10,81	22,13	80	51,28	202,90	17,75	1	50,00	1,62	6,81	23	62,16	47,12	14,97
5-9	0	0,00	0,00	0,00	41	26,28	279,33	24,44	0	0,00	0,00	0,00	1	2,70	22,14	7,03
10-19	1	14,29	10,98	22,48	27	17,31	362,47	31,71	0	0,00	0,00	0,00	9	24,32	143,19	45,48
20-49	1	14,29	27,07	55,39	7	4,49	183,06	16,01	1	50,00	22,17	93,19	4	10,81	102,37	32,52
50-99	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
100-199	0	0,00	0,00	0,00	1	0,64	115,37	10,09	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
Genel Toplam	**7**	**100,0**	**48,86**	**100,0**	**156**	**100,0**	**1143,13**	**100,0**	**2**	**100,0**	**23,79**	**100,0**	**37**	**100,0**	**314,82**	**100,0**

4.2.2.5.3 Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-2003'den 2004'e

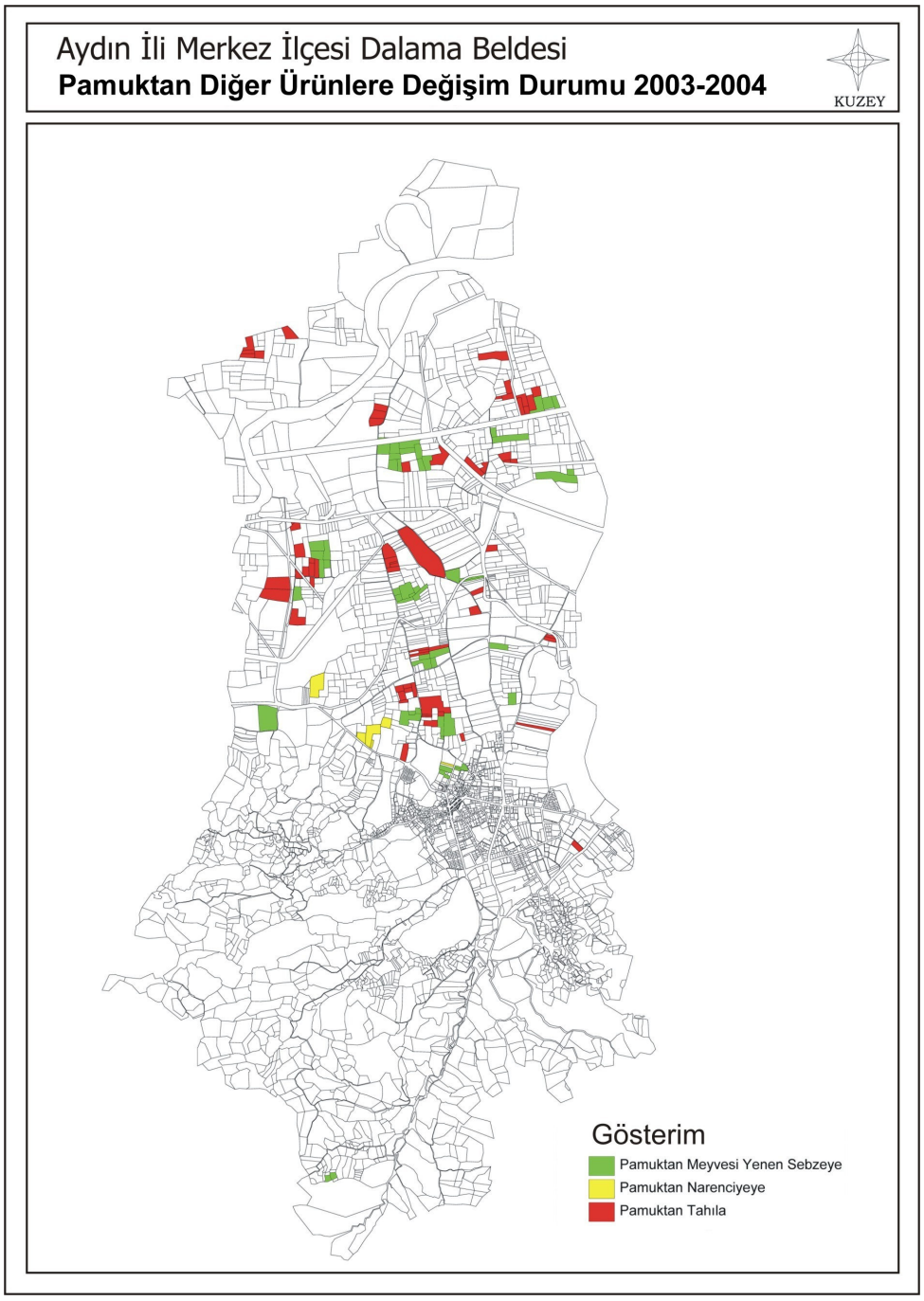

Şekil 4.51 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuktan diğer ürünlere değişim 2003–2004

Tablo 4.42 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuktan diğer ürünlere değişim 2003–2004

	Parsel Büyüklüğü Aralıkları	**0-5**	**6-9**	**10-19**	**20-49**	**50-99**	**100-199**	**Genel Toplam**
Pamuktan-Arpa-Buğday-Yulaf-Mısıra	Parsel Sayısı	30	9	6	2	0	0	**47**
	%	63,83	19,15	12,77	4,26	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	79,44	63,48	89,33	48,42	0	0	**280,66**
	%	28,3	22,62	31,83	17,25	0	0	**100**
Pamuktan-İncire	Parsel Sayısı	2	1	0	0	0	0	**3**
	%	66,67	33,33	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	5,44	5,14	0	0	0	0	**10,58**
	%	51,39	48,61	0	0	0	0	**100**
Pamuktan-Meyveye	Parsel Sayısı	10	5	1	0	0	0	**16**
	%	62,5	31,25	6,25	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	36,51	29,55	10,97	0	0	0	**77,03**
	%	47,4	38,37	14,24	0	0	0	**100**
Pamuktan-Mısıra	Parsel Sayısı	33	9	5	1	1	0	**49**
	%	67,35	18,37	10,2	2,04	2,04	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	95,14	53,64	68,71	20,34	50,01	0	**287,84**
	%	33,05	18,63	23,87	7,07	17,38	0	**100**
Pamuktan-Sebzeye	Parsel Sayısı	34	16	4	1	0	0	**55**
	%	61,82	29,09	7,27	1,82	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	83,62	102,92	51,09	23,42	0	0	**261,04**
	%	32,03	39,43	19,57	8,97	0	0	**100**
Pamuktan-Zeytine	Parsel Sayısı	138	45	27	7	0	2	**219**
	%	63,01	20,55	12,33	3,2	0	0,91	**100**
	Toplam Parsel Alanı	348,81	321,08	366,68	180,33	0	246,85	**1463,74**
	%	23,83	21,94	25,05	12,32	0	16,86	**100**

4.2.2.5.4 Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-2004'den 2005'e

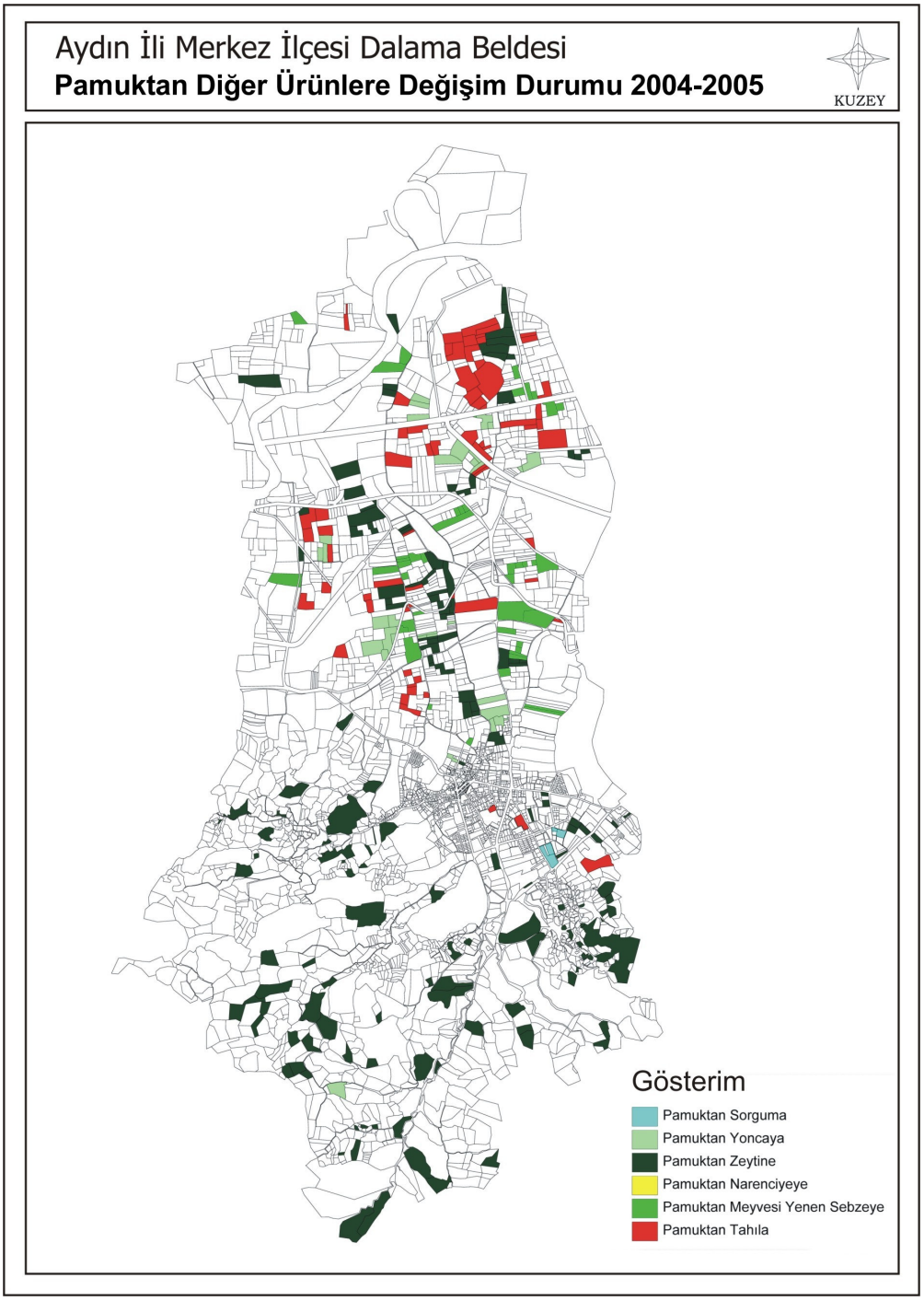

Şekil 4.52 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuktan diğer ürünlere değişim 2004–2005

Tablo 4.43 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuktan diğer ürünlere değişim 2004–2005

	Parsel Büyüklüğü Aralıkları	**0-5**	**6-9**	**10-19**	**20-49**	**50-99**	**Genel Toplam**
Pamuktan-Arpa-Buğday-Yulaf-Mısıra	Parsel Sayısı	26	10	10	0	0	**46**
	%	56,52	21,74	21,74	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	64,13	70,50	133,02	0	0	**267,64**
	%	23,96	26,34	49,7	0	0	**100**
Pamuktan-Buğdaya	Parsel Sayısı	29	17	13	3	0	**62**
	%	46,77	27,42	20,97	4,84	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	124,98	70,50	170,34	89,35	0	**455,17**
	%	27,46	15,49	37,42	19,63	0	**100**
Pamuktan-İncire	Parsel Sayısı	0	0	0	1	0	**1**
	%	0	0	0	100	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	0	0	0	45,31	0	**45,31**
	%	0	0	0	100	0	**100**
Pamuktan-Meyveye	Parsel Sayısı	2	2	0	1	0	**5**
	%	40	40	0	20	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	5,07	14,70	0	24,35	0	**44,12**
	%	11,48	33,32	0	55,19	0	**100**
Pamuktan-Mısıra	Parsel Sayısı	6	5	2	0	0	**13**
	%	46,15	38,46	15,38	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	19,25	31,56	32,64	0	0	**83,45**
	%	23,07	37,81	39,12	0	0	**100**
Pamuktan-Sebzeye	Parsel Sayısı	34	11	7	2	0	**54**
	%	62,96	20,37	12,96	3,7	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	92,59	82,85	94,88	48,29	0	**318,60**
	%	29,06	26	29,78	15,16	0	**100**
Pamuktan-Zeytine	Parsel Sayısı	94	38	22	11	1	**166**
	%	56,63	22,89	13,25	6,63	0,6	**100**
	Toplam Parsel Alanı	204,17	275,25	293,79	310,41	78,92	**1162,54**
	%	17,56	23,68	25,27	26,7	6,79	**100**

4.2.2.5.5 Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-2005'den 2006'ya

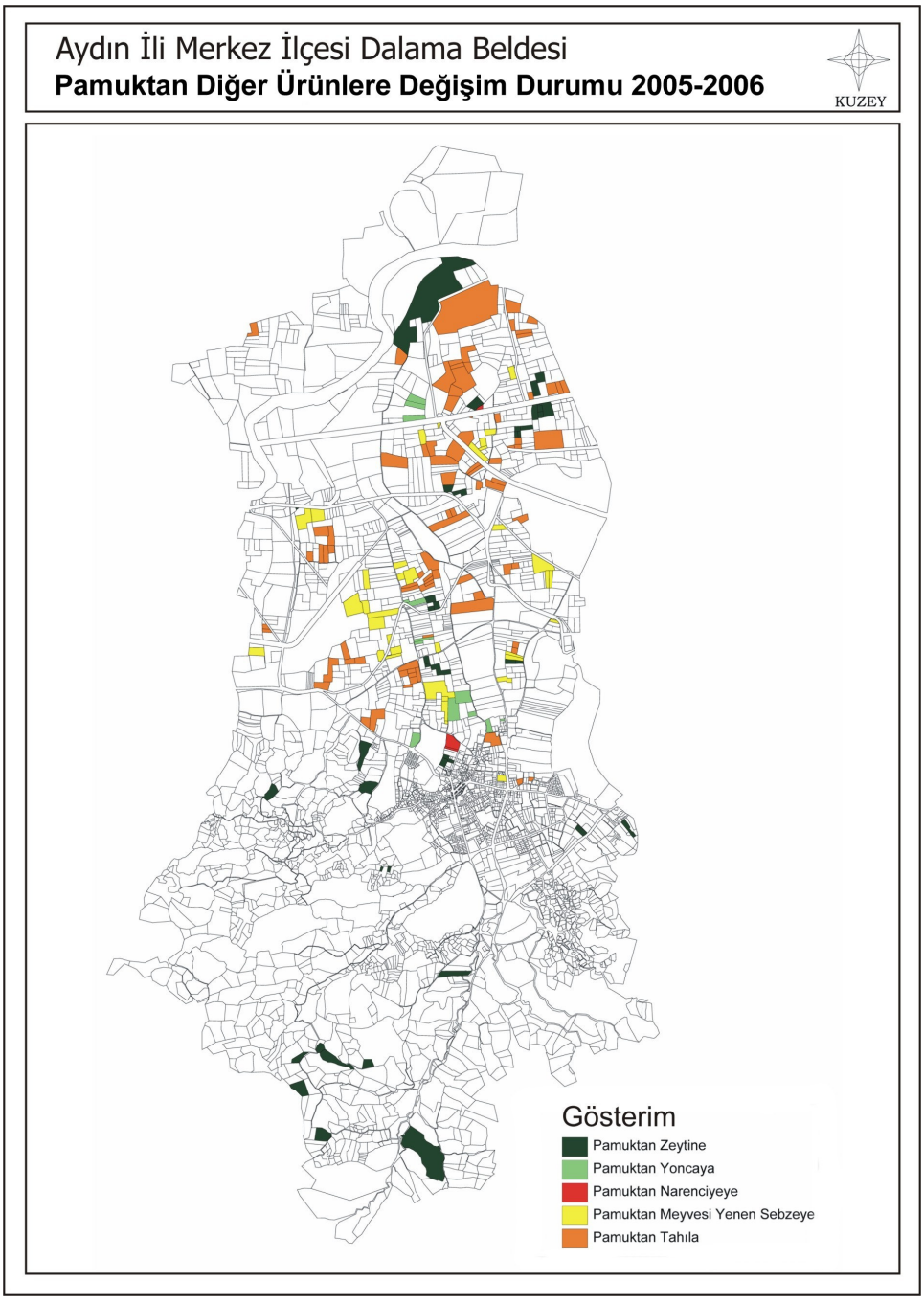

Şekil 4.53 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuktan diğer ürünlere değişim 2005–2006

Tablo 4.44 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuktan diğer ürünlere değişim 2005–2006

	Parsel Büyüklüğü Aralıkları	**0-5**	**6-9**	**10-19**	**20-49**	**50-99**	**100-199**	**Genel Toplam**
Pamuktan Arpa-Yonca-Yulafa	Parsel Sayısı	12	7	1	0	0	0	**20**
	%	60	35	5	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	31,07	44,18	12,13	0	0	0	**87,39**
	%	35,56	50,56	13,88	0	0	0	**100**
Pamuktan Buğdaya	Parsel Sayısı	40	14	8	2	0	0	**64**
	%	62,5	21,88	12,5	3,13	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	102,04	98,51	111,96	48,42	0	0	**360,92**
	%	28,27	27,29	31,02	13,41	0	0	**100**
Pamuktan Meyveye	Parsel Sayısı	5	2	1	0	0	0	**8**
	%	62,5	25	12,5	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	17,72	17,44	16,05	0	0	0	**51,21**
	%	34,61	34,06	31,33	0	0	0	**100**
Pamuktan Mısıra	Parsel Sayısı	36	10	3	1	0	2	**52**
	%	69,23	19,23	5,77	1,92	0	3,85	**100**
	Toplam Parsel Alanı	103,51	65,60	35,47	24,47	0	246,85	**475,89**
	%	21,75	13,78	7,45	5,14	0	51,87	**100**
Pamuktan Sebzeye	Parsel Sayısı	20	6	4	1	0	0	**31**
	%	64,52	19,35	12,9	3,23	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	52,78	41,66	47,59	20,34	0	0	**162,37**
	%	32,5	25,66	29,31	12,53	0	0	**100**
Pamuktan Zeytine	Parsel Sayısı	28	10	1	0	1	1	**41**
	%	68,29	24,39	2,44	0	2,44	2,44	**100**
	Toplam Parsel Alanı	65,89	77,96	10,96	0	58,55	131,48	**344,82**
	%	19,11	22,61	3,18	0	16,98	38,13	**100**

4.2.2.5.6 Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-1998'dan 2006'ya

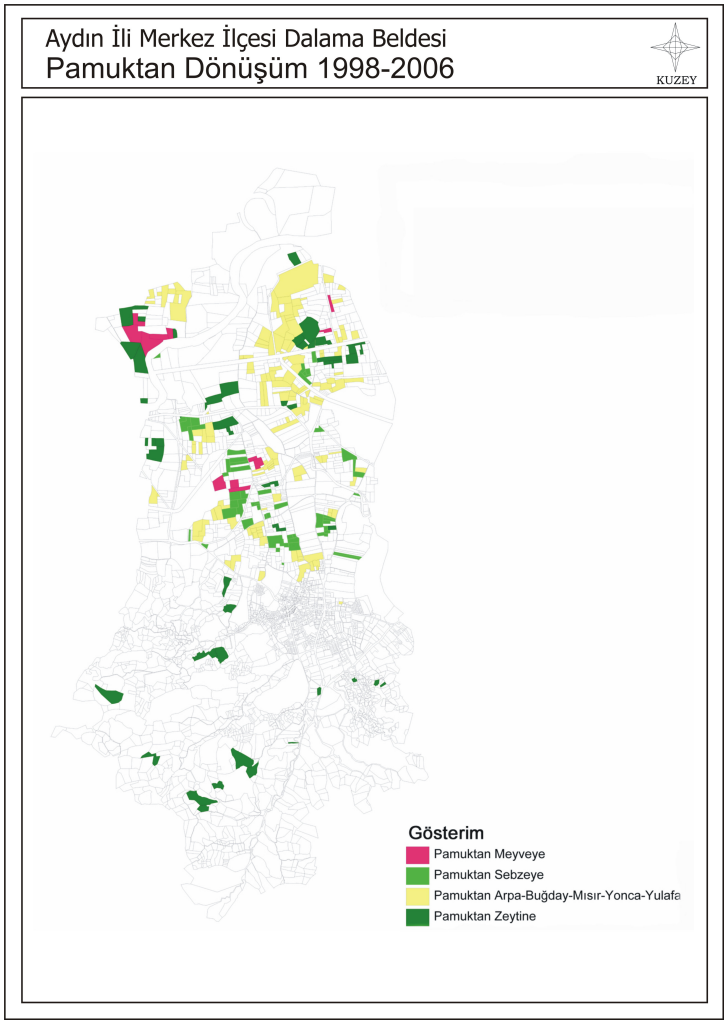

Şekil 4.54 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuktan diğer ürünlere değişim 1998–2006

Tablo 4.45 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuktan diğer ürünlere değişim 1998–2006

Parsel Büyüklük Aralığı	Pamuktan Arpa-Buğday-Yulaf-Mısıra				Pamuktan Meyveye				Pamuktan Zeytine			
	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%
0-5	108	51,67	282,90	20,21	5	35,71	12,85	9,33	34	48,57	84,42	13,38
5-9	62	29,67	434,65	31,05	4	28,57	32,04	23,26	15	21,43	109,50	17,35
10-19	35	16,75	460,92	32,93	3	21,43	37,43	27,18	9	12,86	114,01	18,07
20-49	3	1,44	105,93	7,57	2	14,29	55,40	40,23	12	17,14	323,19	51,21
50-99	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
100-199	1	0,48	115,37	8,24	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
Genel Toplam	**209**	**100,00**	**1399,78**	**100,00**	**14**	**100,00**	**137,72**	**100,00**	**70**	**100,00**	**631,11**	**100,00**

Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-1998'den 1999'a

1) 1998 yılından 1999 yılına pamuktan domates ve zeytine geçiş olmuştur.

2) Domates ve zeytine geçilen parseller daha çok küçük ve orta büyüklükteki parsellerdir.

Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-2000'den 2001'e

1) 2000 yılından 2001 yılına pamuktan incir, narenciye, sebze ve zeytine geçiş olmuştur.

2) Pamuktan incire küçük ve orta büyüklükteki parsellerden, narenciyeye küçük, orta ve büyük parsellerden, sebzeye küçük ve orta büyüklükteki parsellerden ve zeytine ise küçük ve orta büyülükteki parsellerden geçiş olmuştur.

Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-2003'den 2004'e

1) 2003 yılından 2004 yılına pamuktan arpa, buğday, yulaf, silajlık mısır, incir, meyve, mısır, sebze ve zeytine geçiş olmuştur.

2) Pamuktan arpa, buğday, yulaf ve silajlık mısıra küçük ve orta büyüklükteki parsellerden, incire küçük parsellerden, meyveye küçük parsellerden, mısıra küçük ve orta büyüklükteki parsellerden, sebzeye küçük ve orta büyüklükteki parsellerden ve zeytine ise küçük, orta ve büyük parsellerden geçiş olmuştur.

Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-2004'den 2005'e

1) 2004 yılından 2005 yılına pamuktan arpa, buğday, yulaf, silajlık mısır, incir, meyve, mısır, sebze ve zeytine geçiş olmuştur.

2) Pamuktan arpa, buğday, yulaf, silajlık mısıra küçük parsellerden, incire orta büyüklükteki parsellerden, meyveye küçük ve orta büyüklükteki parsellerden, mısıra küçük parsellerden, sebzeye küçük ve orta büyüklükteki parsellerden, zeytine ise küçük, orta ve büyük parsellerden geçiş olmuştur.

Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-2005'den 2006'ya

1) 2005 yılından 2006 yılına pamuktan arpa, buğday, yulaf, meyve, mısır, sebze ve zeytine geçiş olmuştur.

2) Pamuktan arpa, buğday, yulafa küçük parsellerden, meyveye küçük parsellerden, mısıra küçük, orta ve büyük parsellerden, sebzeye küçük ve orta büyüklükteki parsellerden, zeytine ise küçük, orta ve büyük parsellerden geçiş olmuştur.

Pamuktan Diğer Ürünlere Değişim-1998'dan 2006'ya

1) 1998 yılından 2006 yılına pamuktan arpa, buğday, yulaf, silajlık mısır, meyve ve zeytine geçiş olmuştur.

2) Pamuktan arpa, buğday, yulaf, silajlık mısıra küçük, orta ve büyük parsellerden, meyveye küçük ve orta büyüklükteki parsellerden, zeytine ise küçük ve orta büyüklükteki parsellerden geçiş olmuştur.

4.2.2.6. Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi

4.2.2.6.1 Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi -1998

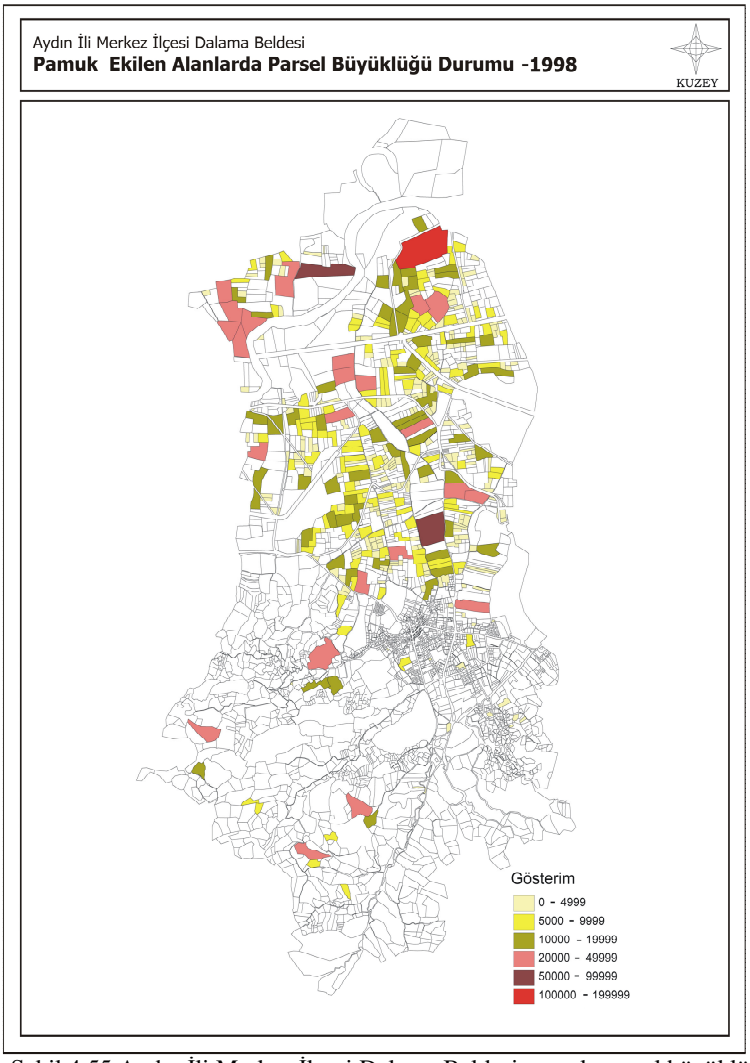

Şekil 4.55 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-parsel büyüklüğü ilişkisi–1998

Tablo 4.46 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-parsel büyüklüğü ilişkisi–1998

Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)		**0-5**	**6-9**	**10-19**	**20-49**	**50-99**	**100-199**	**Genel Toplam**
PAMUK	Parsel Sayısı	260	104	60	23	2	1	**450**
	%	57,78	23,11	13,33	5,11	0,44	0,22	**100**
	Parsel Toplam Alanı	620,22	737,62	800,29	627,74	118,45	115,37	**3019,68**
	%	20,54	24,43	26,5	20,79	3,92	3,82	**100**

4.2.2.6.2 Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi -1999

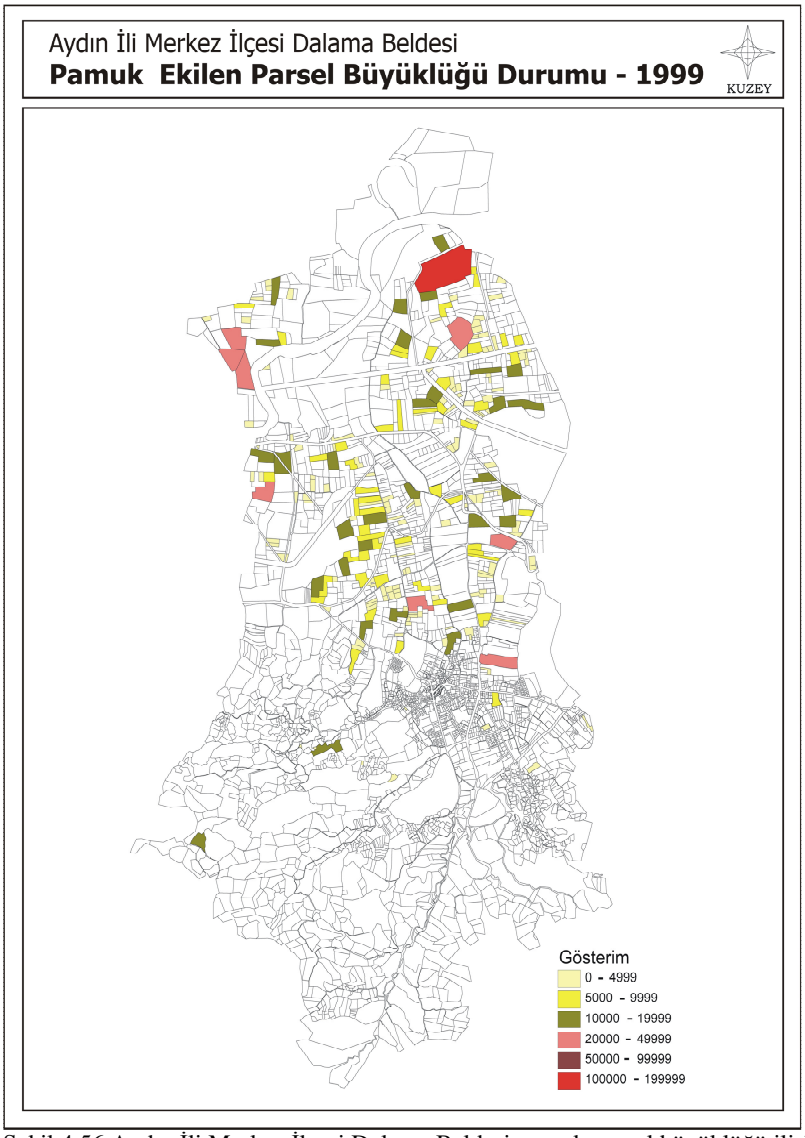

Şekil 4.56 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-parsel büyüklüğü ilişkisi–1999

Tablo 4.47 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-parsel büyüklüğü ilişkisi–1999

Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)	**Pamuk Parsel Büyüklükleri**			
	Parsel Sayısı	**%**	**Parsel Toplam Alanı**	**%**
0-5	142	60,94	361,48	24,87
6-9	50	21,46	357,13	24,57
10-19	32	13,73	409,17	28,15
20-49	8	3,43	210,52	14,48
50-99	0	0	0	0,00
100-199	1	0,43	115,37	7,94
Genel Toplam	**233**	**100**	**1453,669**	**100,0**

4.2.2.6.3 Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi -2000

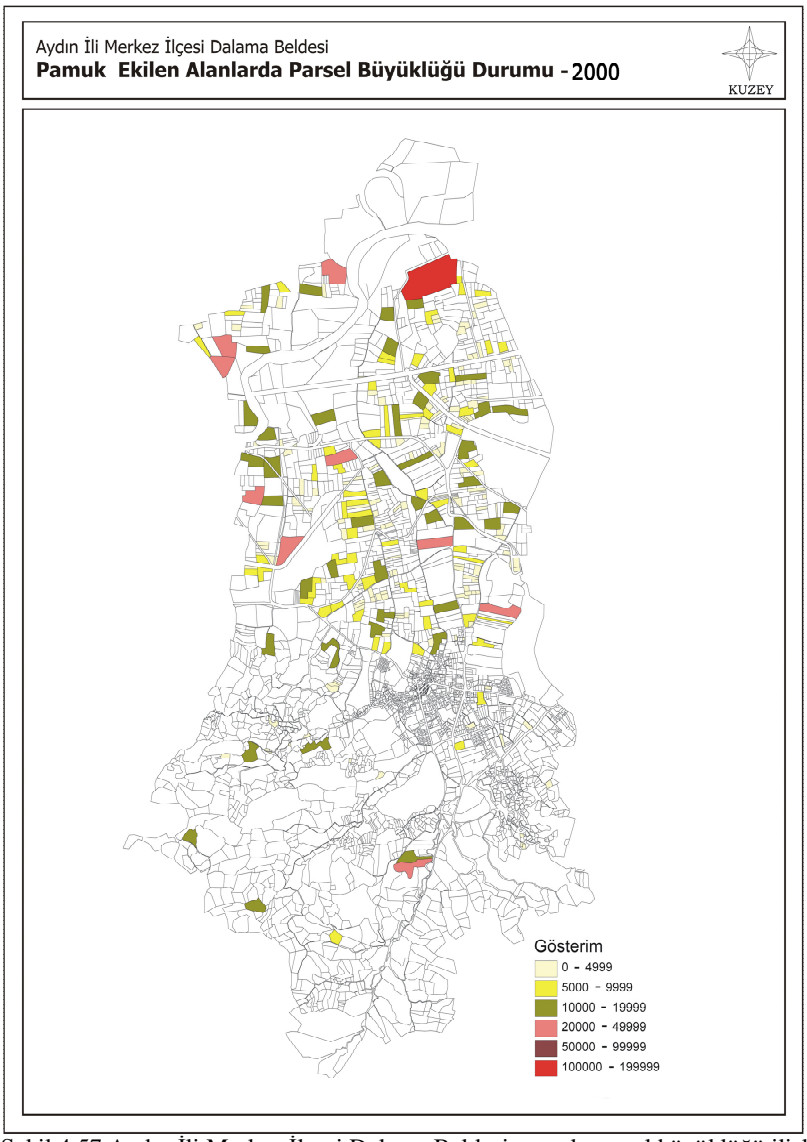

Şekil 4.57 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-parsel büyüklüğü ilişkisi–2000

Tablo 4.48 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-parsel büyüklüğü ilişkisi–2000

Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)	**Pamuk Parsel Büyüklükleri**			
	Parsel Sayısı	**%**	**Parsel Toplam Alanı**	**%**
0-5	150	57,47	338,51	20,07
6-9	19	7,28	104,03	6,17
10-19	40	15,33	304,25	18,04
20-49	42	16,09	593,58	35,19
50-99	9	3,45	230,92	13,69
100-199	1	0,38	115,37	6,84
Genel Toplam	**261**	**100**	**1686,658**	**100,00**

4.2.2.6.4 Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi -2001

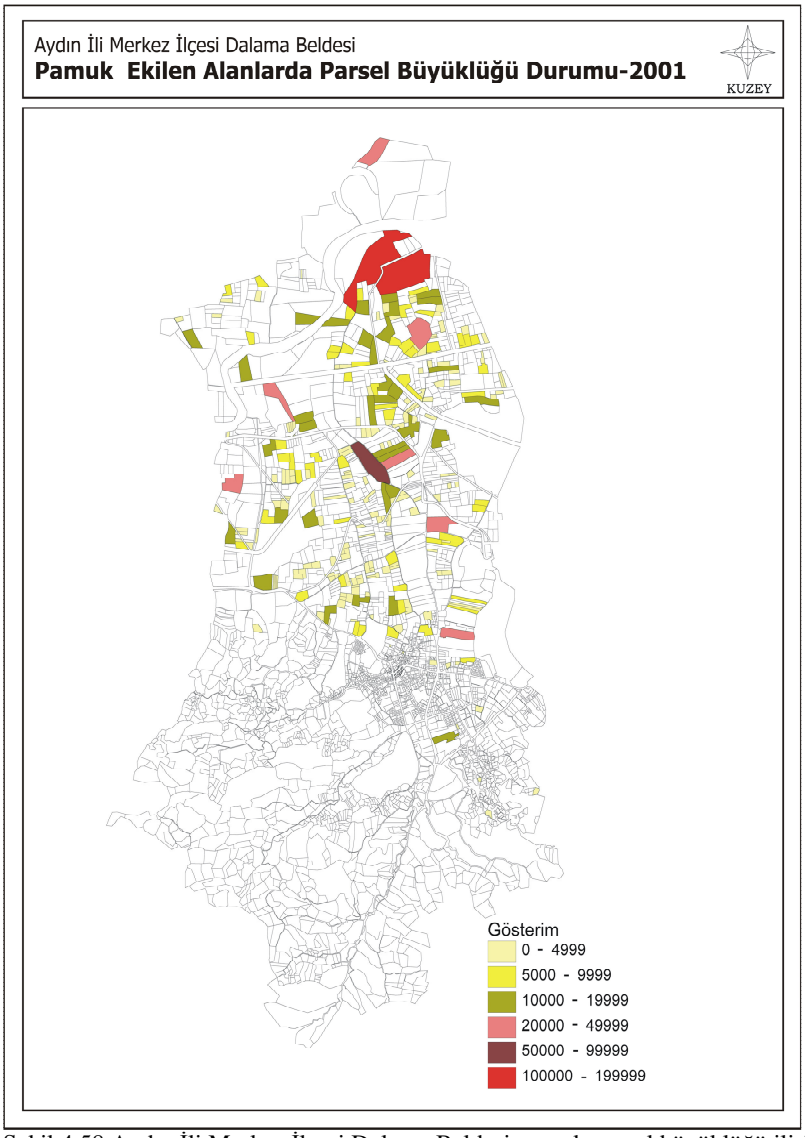

Şekil 4.58 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-parsel büyüklüğü ilişkisi–2001

Tablo 4.49 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-parsel büyüklüğü ilişkisi–2001

	Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)	**0-5**	**6-9**	**10-19**	**20-49**	**50-99**	**100-199**	**Genel Toplam**
Pamuk	Parsel Sayısı	179	154	35	7	1	2	**378**
	%	47,35	40,74	9,26	1,85	0,26	0,53	**100**
	Parsel Toplam Alanı	444.14	371.65	476.00	190.30	50.01	246.85	**1778.96**
	%	24,97	20,89	26,76	10,7	2,81	13,88	**100**

4.2.2.6.5 Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi -2003

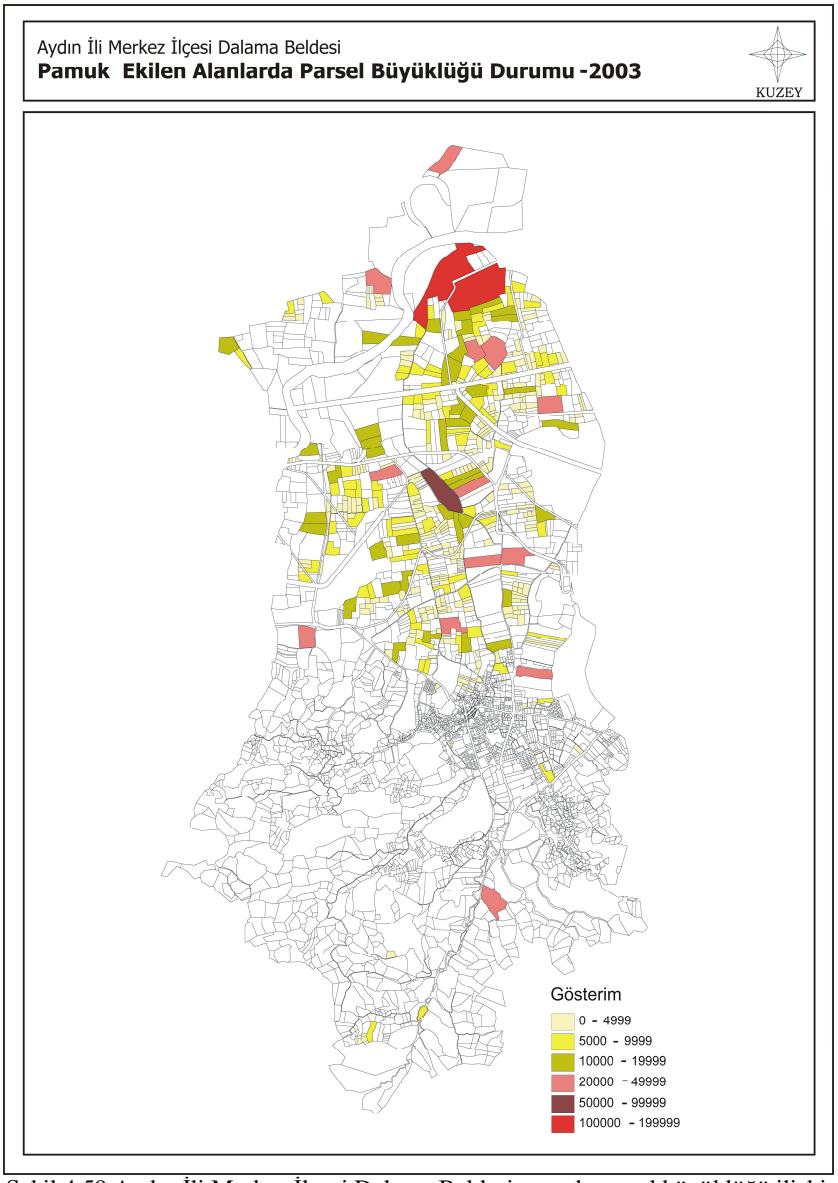

Şekil 4.59 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-parsel büyüklüğü ilişkisi–2003

Tablo 4.50 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-parsel büyüklüğü ilişkisi–2003

	Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)	**0-5**	**6-9**	**10-19**	**20-49**	**50-99**	**100-199**	**Genel Toplam**
Pamuk	Parsel Sayısı	309	85	43	14	1	2	**454**
	%	68,06	18,72	9,47	3,08	0,22	0,44	**100**
	Parsel Toplam Alanı	751,61	594,44	587,95	355,23	50,01	246,85	**2586,09**
	%	29,06	22,99	22,74	13,74	1,93	9,55	**100**

4.2.2.6.6 Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi -2004

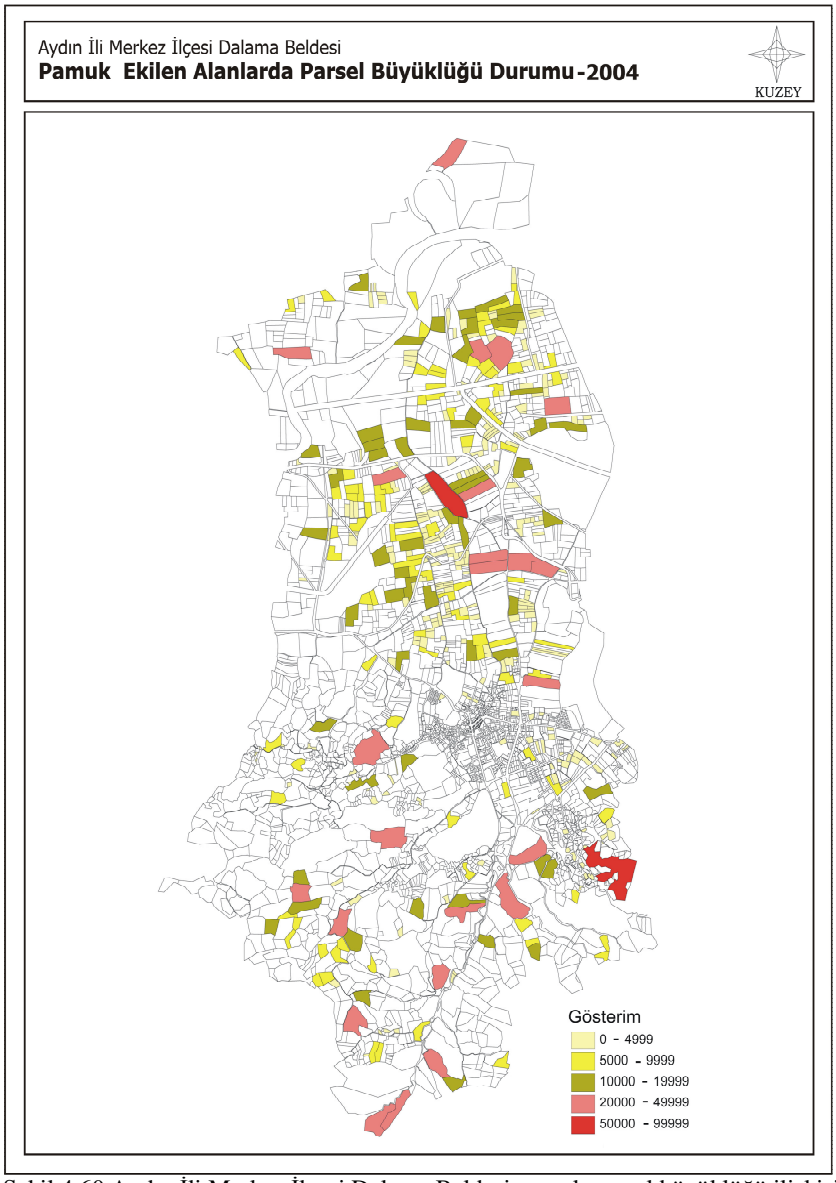

Şekil 4.60 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-parsel büyüklüğü ilişkisi–2004

Tablo 4.51 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-parsel büyüklüğü ilişkisi–2004

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	252	59,15	578,362	20,08
6-9	91	21,36	651,071	22,61
10-19	56	13,15	763,753	26,52
20-49	24	5,63	663,674	23,04
50-99	3	0,70	223,196	7,75
Genel Toplam	**426**	**100,00**	**2880,056**	**100,00**

4.2.2.6.7 Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi -2005

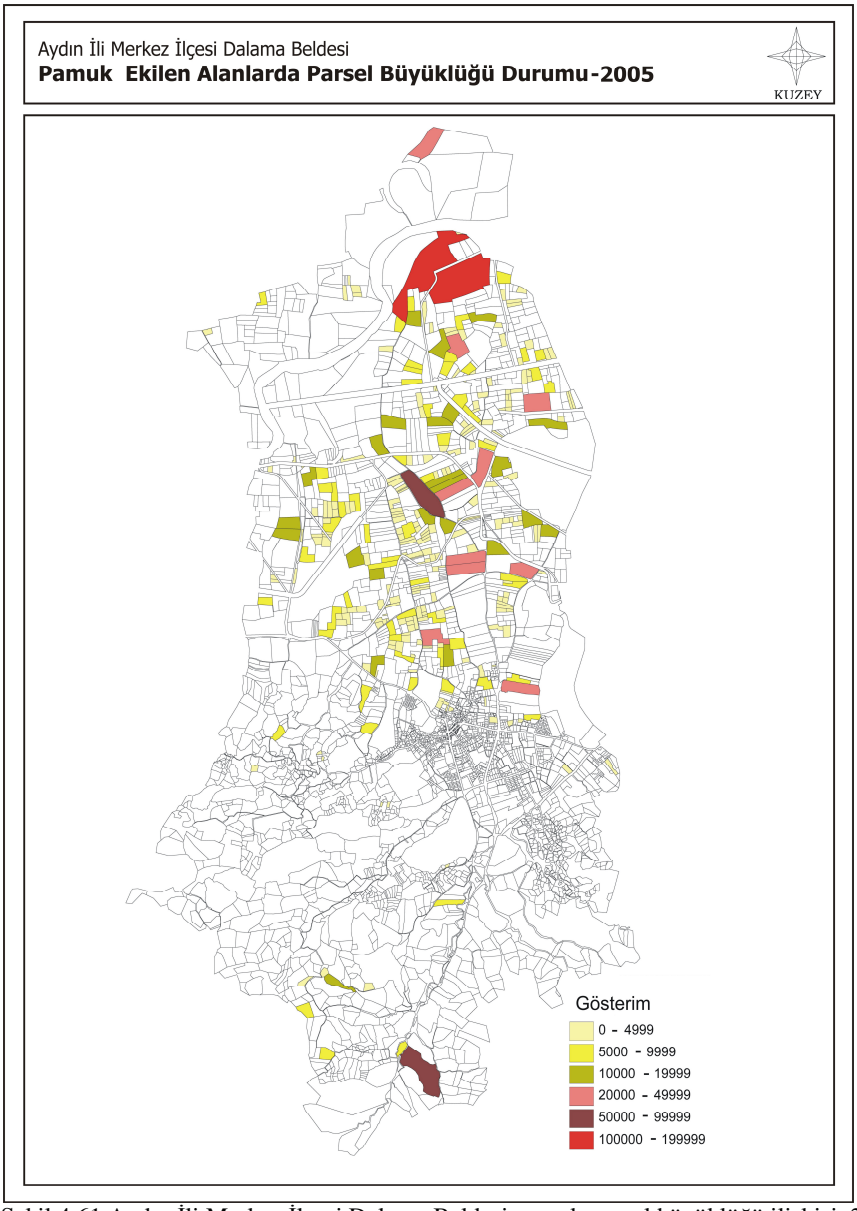

Şekil 4.61 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-parsel büyüklüğü ilişkisi–2005

Tablo 4.52 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-parsel büyüklüğü ilişkisi–2005

	Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	**0-5**	**6-9**	**10-19**	**20-49**	**50-99**	**100-199**	**Genel Toplam**
Pamuk	Parsel Sayısı	235	66	27	13	2	2	**345**
	%	68,12	19,13	7,83	3,77	0,58	0,58	**100**
	Toplam Parsel Alanı	559,32	465,09	370,76	326,35	108,56	246,85	**2076,92**
	%	26,93	22,39	17,85	15,71	5,23	11,89	**100**

4.2.2.6.8 Pamuk-Parsel Büyüklüğü İlişkisi -2006

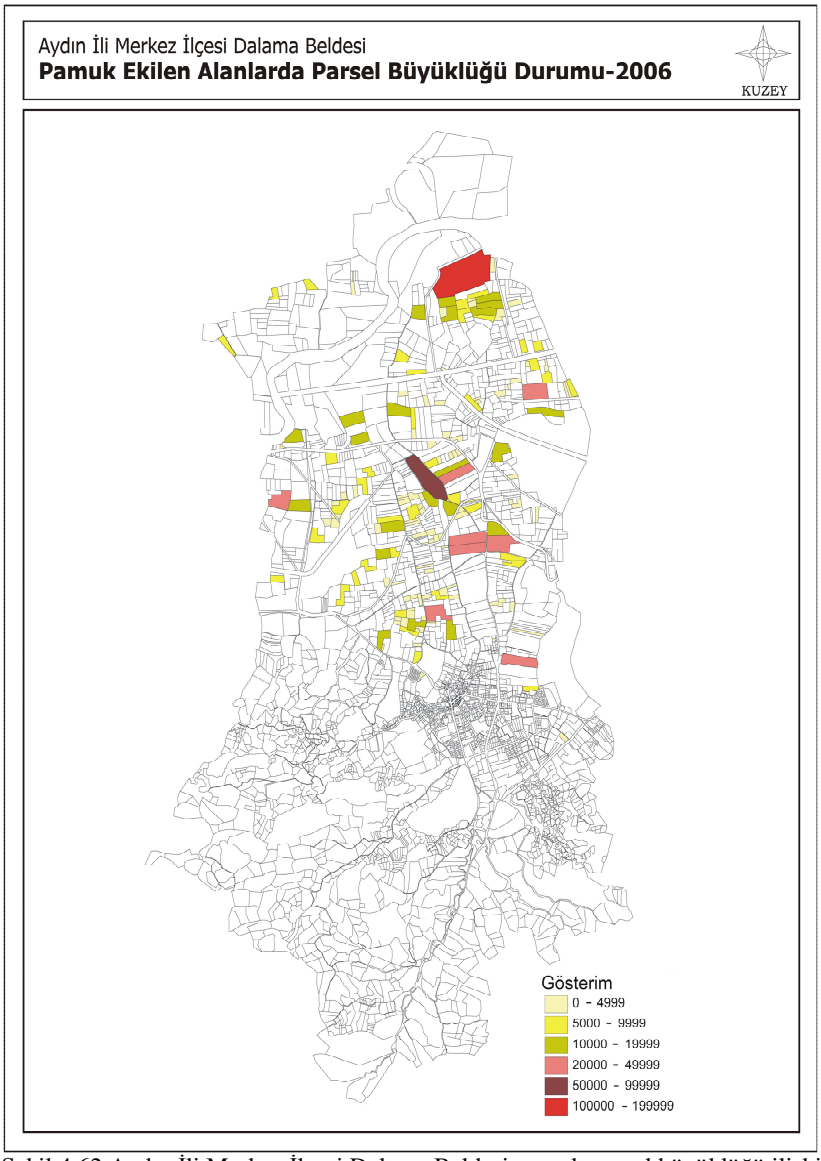

Şekil 4.62 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-parsel büyüklüğü ilişkisi–2006

Tablo 4.53 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-parsel büyüklüğü ilişkisi–2006

	Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	**0-5**	**6-9**	**10-19**	**20-49**	**50-99**	**100-199**	**Genel Toplam**
Pamuk	Parsel Sayısı	109	40	25	9	1	1	**185**
	%	58,92	21,62	13,51	4,86	0,54	0,54	**100**
	Toplam Parsel Alanı	255,06	279,75	330,48	217,17	50,01	115,37	**1247,84**
	%	20,44	22,42	26,48	17,4	4,01	9,25	**100**

1998 yılından 2006 yılına kadar pamuk yetiştirilen parsellerin 0-5 da.lık parsellerden 100-199 da.lık parsellere kadar ve neredeyse parsel aralıkları dağılımına baktığımızda eşit denebilecek düzeyde parsellerde toplandığı görülmektedir. Bu da bize pamuğun çok küçük, orta ve büyük parsellerde yetiştirildiğini göstermektedir.

4.2.2.7 Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık

4.2.2.7.1 Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu–2001

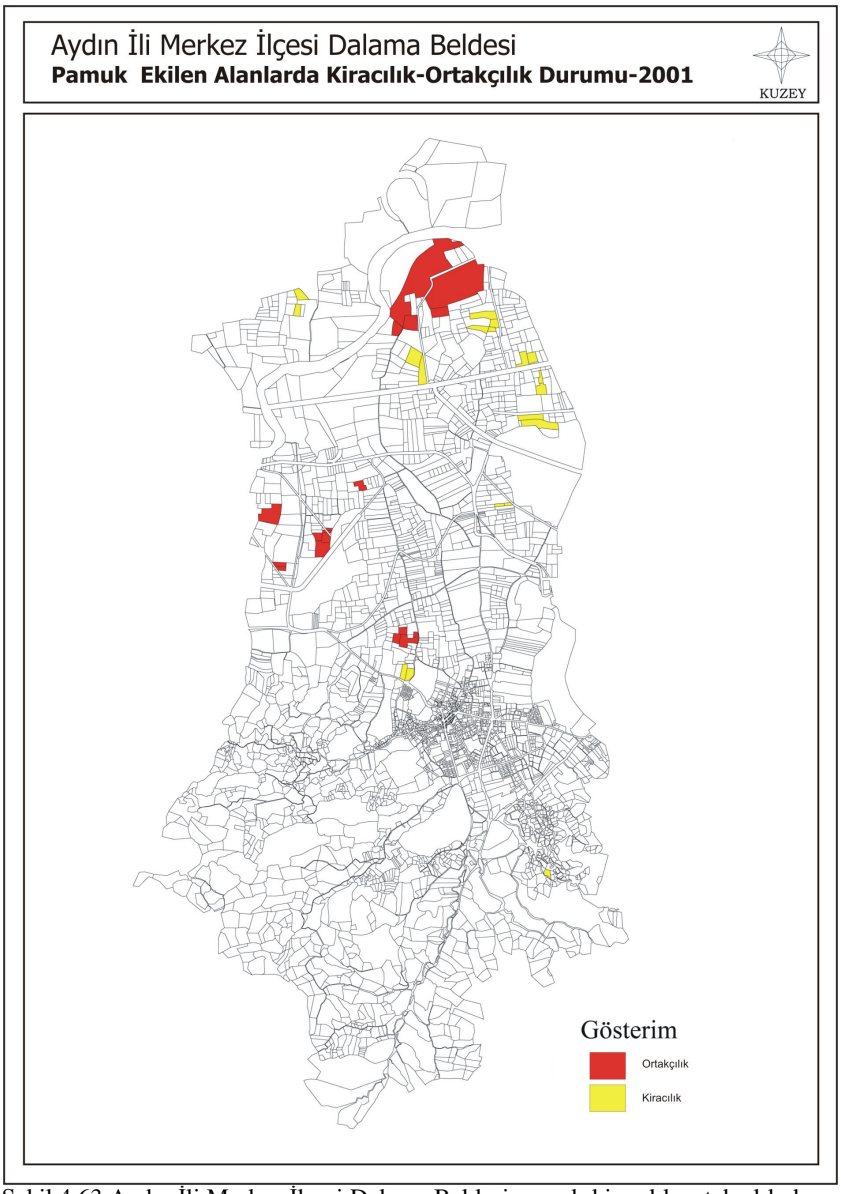

Şekil 4.63 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-kiracılık-ortakçılık durumu –2001

Tablo 4.54 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-kiracılık-ortakçılık durumu –2001

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Pamuk Ekilen Alanlarda Kiracılık 2001				Pamuk Ekilen Alanlarda Ortakçılık 2001			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	5	50,00	13,23	24,46	6	50,00	14,57	4,77
6-9	4	40,00	26,86	49,67	2	16,67	11,33	3,71
10-19	1	10,00	13,99	25,87	1	8,33	10,29	3,37
20-49	0	0,00	0,00	0,00	1	8,33	22,17	7,26
50-99	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
100-199	0	0,00	0,00	0,00	2	16,67	246,85	80,88
Genel Toplam	**10**	**100,00**	**54,08**	**100,00**	**12**	**100,00**	**305,20**	**100,00**

4.2.2.7.2. Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu–2003

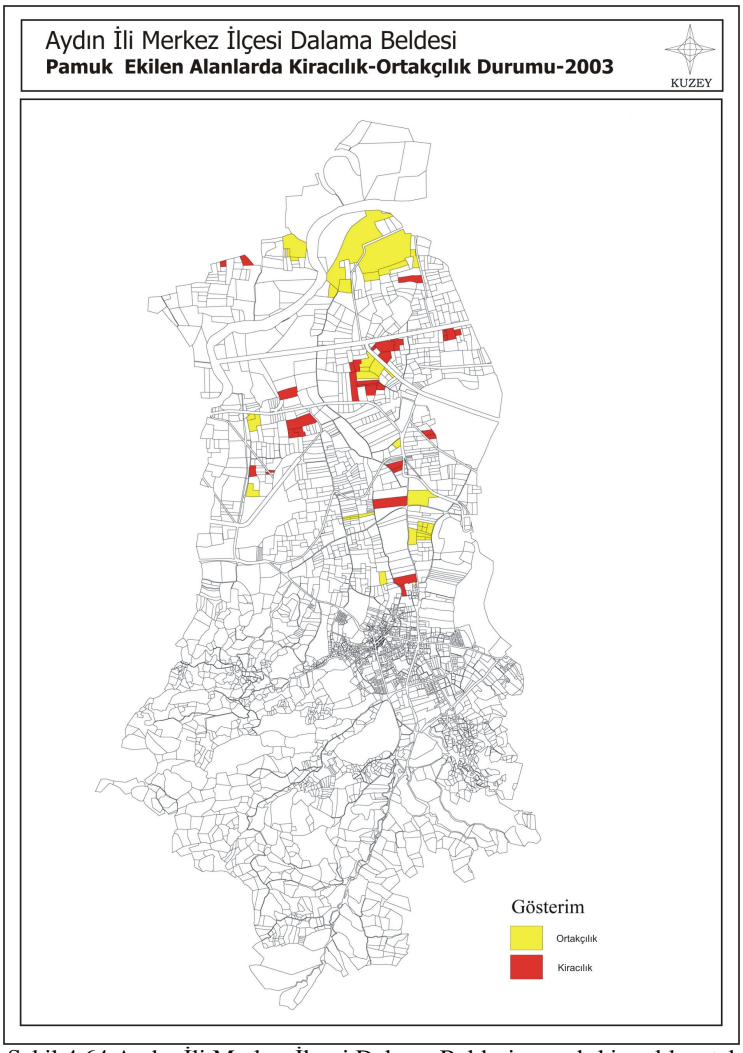

Şekil 4.64 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-kiracılık-ortakçılık durumu –2003

Tablo 4.55 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-kiracılık-ortakçılık durumu –2003

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Pamuk Ekilen Alanlarda Kiracılık 2003				Pamuk Ekilen Alanlarda Ortakçılık 2003			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	16	45,71	39,081	15,57	22	57,89	47,654	9,91
6-9	10	28,57	69,335	27,62	4	10,53	30,599	6,36
10-19	7	20,00	94,936	37,82	8	21,05	94,532	19,66
20-49	2	5,71	47,699	19,00	2	5,26	61,141	12,72
50-99	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
100-199	0	0,00	0	0,00	2	5,26	246,847	51,34
Genel Toplam	**35**	**100,00**	**251,051**	**100,00**	**38**	**100,00**	**480,773**	**100,00**

4.2.2.7.3. Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu–2004

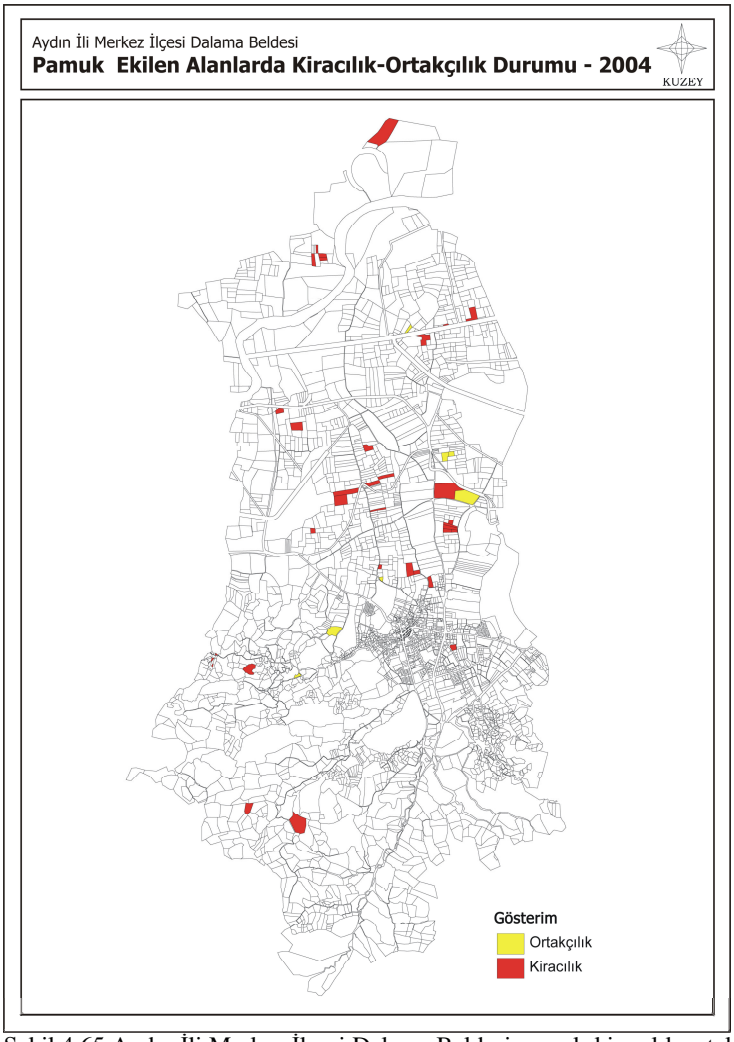

Şekil 4.65 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-kiracılık-ortakçılık durumu –2004

Tablo 4.56 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-kiracılık-ortakçılık durumu –2004

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Pamuk Ekilen Alanlarda Kiracılık				Pamuk Ekilen Alanlarda Ortakçılık			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	23	67,65	51,85	27,28	5	71,43	10,70	26,96
6-9	7	20,59	50,65	26,65	1	14,29	8,85	22,29
10-19	2	5,88	29,81	15,69	0	0,00	0	0,00
20-49	2	5,88	57,73	30,38	1	14,29	20,14	50,75
Genel Toplam	**34**	**100,00**	**190,03**	**100,00**	**7**	**100,00**	**39,68**	**100,00**

4.2.2.7.4. Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu–2005

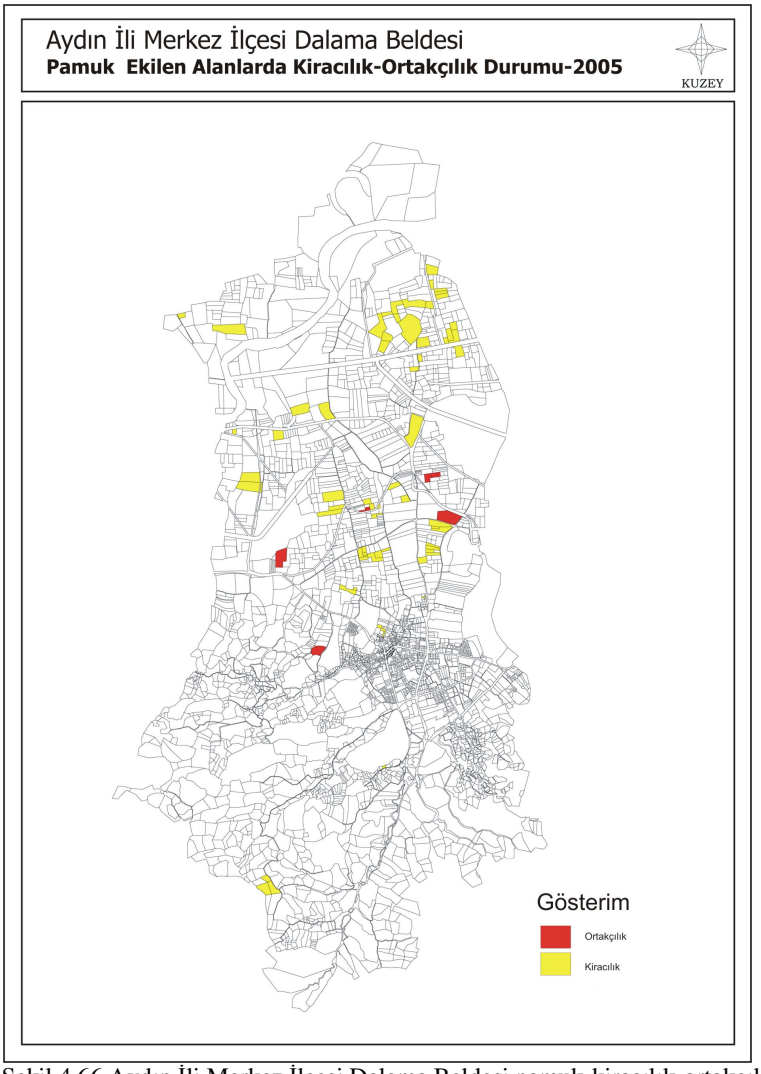

Şekil 4.66 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-kiracılık-ortakçılık durumu –2005

Tablo 4.57 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-kiracılık-ortakçılık durumu –2005

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Pamuk Ekilen Alanlarda Kiracılık				Pamuk Ekilen Alanlarda Ortakçılık			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	20	74,07	43,16	34,21	3	60,00	7,17	19,82
6-9	5	18,52	40,56	32,14	1	20,00	8,85	24,47
10-19	1	3,70	15,342	12,16	0	0,00	0,00	0,00
20-49	1	3,70	27,13	21,50	1	20,00	20,14	55,71
Genel Toplam	**27**	**100,00**	**126,19**	**100,00**	**5**	**100,00**	**36,15**	**100,00**

4.2.2.7.5. Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu–2006

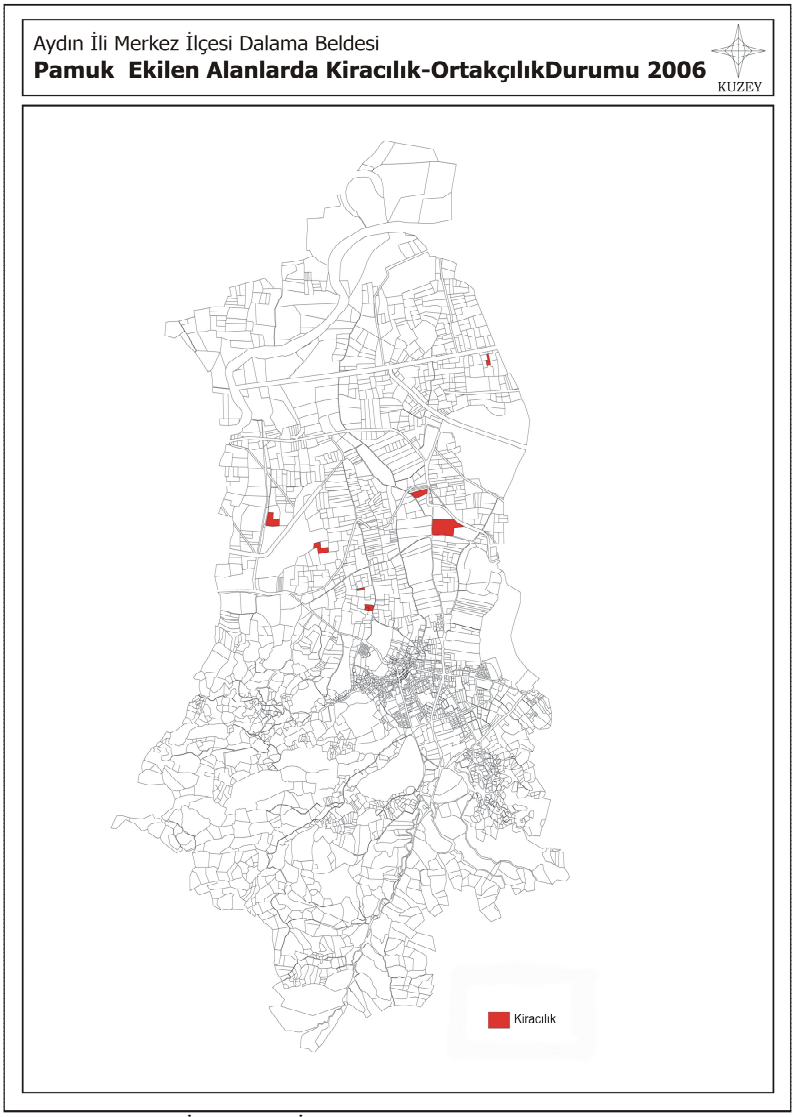

Şekil 4.67 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-kiracılık-ortakçılık durumu –2006

Tablo 4.58 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-kiracılık-ortakçılık durumu –2006

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Pamuk Ekilen Alanlarda Kiracılık 2006			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	4	50,00	7,64	12,92
6-9	3	37,50	23,35	39,49
10-19	0	0,00	0,00	0,00
20-49	1	12,50	28,15	47,60
Genel Toplam	**8**	**100,00**	**59,14**	**100,00**

Tablo 4.59 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-kiracılık-ortakçılık durumu

		Pamuk Ekilen Alanlarda Kiracılık Ortakçılık Durumu			
		Parsel Sayısı	Yüzdesi (%)	Parsel Toplam Alan	Yüzdesi (%)
2001	**Kiracılık**	19	48,72	126163	25,89
	Ortakcılık	20	51,28	361125	74,11
	Genel Toplam	39	100	487288	100
2003	**Kiracılık**	37	48,68	257199	34,52
	Ortakcılık	39	51,32	487889	65,48
	Genel Toplam	76	100	745088	100
2004	**Kiracılık**	30	93,75	207150	97,57
	Ortakcılık	2	6,25	5166	2,43
	Genel Toplam	32	100,00	212316	100,00
2005	**Kiracılık**	68	89,47	431704	88,98
	Ortakcılık	8	10,53	53465	11,02
	Genel Toplam	76	100,00	485169	100,00
2006	**Kiracılık**	39	90,70	294401	90,29
	Ortakcılık	4	9,30	31646	9,71
	Genel Toplam	43	100,00	326047	100,00

4.2.2.7.6.Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu Değişimi-2003'den 2004'e

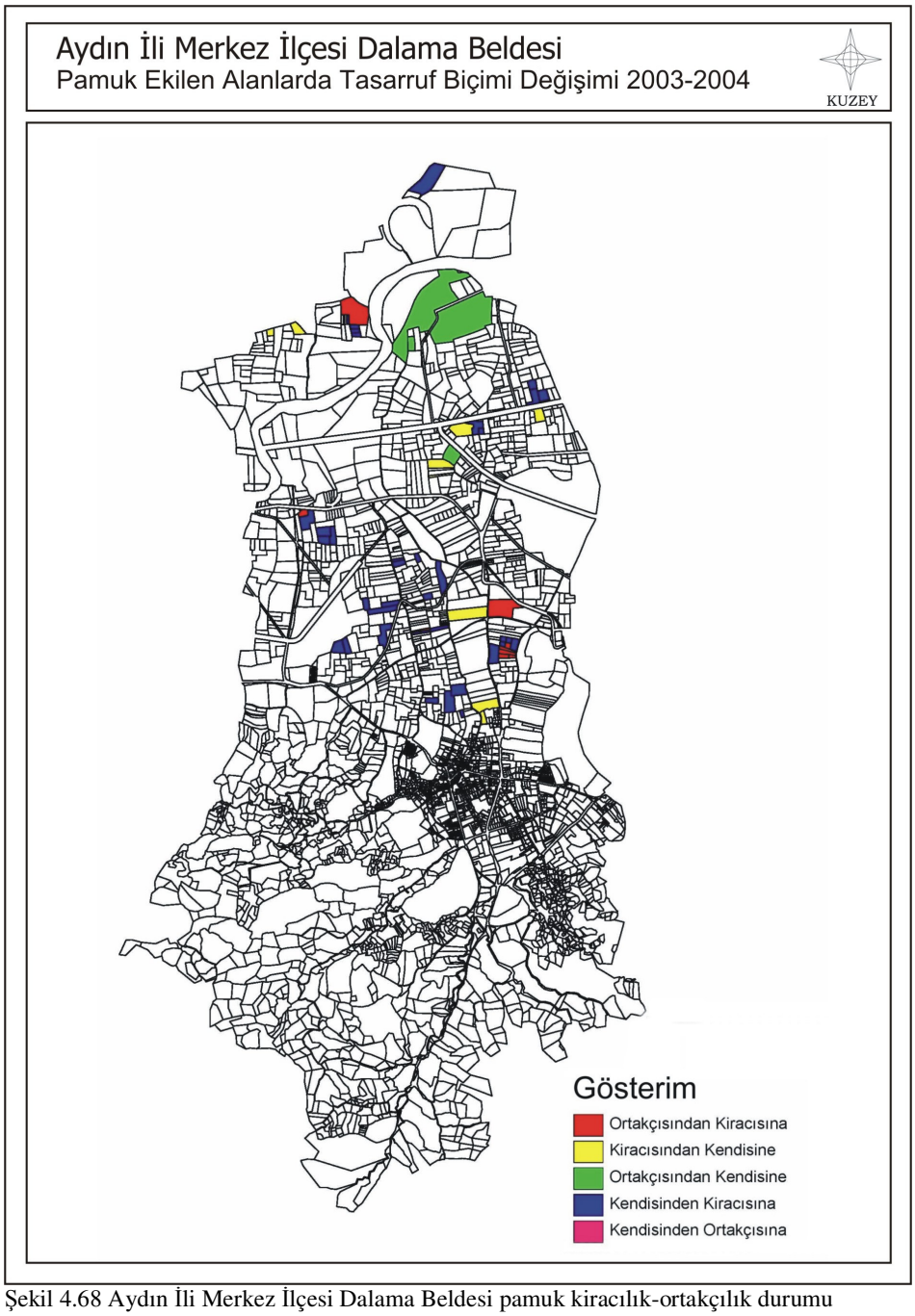

Şekil 4.68 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk kiracılık-ortakçılık durumu değişimi (2003–2004)

Tablo 4.60 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-kiracılık-ortakçılık durumu değişimi 2003–2004

Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)	Mülk/Arazi Sahibinden Kiracısına				Mülk/Arazi Sahibinden Ortakçısına				Kiracısından Mülk/Arazi Sahibine				Ortakçısından Mülk/Arazi Sahibine				Ortakçısından Kiracısına			
	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%
0-5	23	57,50	54,47	24,93	2	66,67	3,18	24,64	3	33,33	9,04	10,12	8	61,54	17,23	5,46	7	77,78	16,83	21,58
5-9	11	27,50	76,31	34,92	1	33,33	9,73	75,36	2	22,22	14,23	15,92	1	7,69	5,77	1,83	0	0,00	0,00	0,00
10-19	5	12,50	58,14	26,61	0	0,00	0,00	0,00	3	33,33	41,15	46,05	1	7,69	12,62	4,00	0	0,00	0,00	0,00
20-49	1	2,50	29,58	13,54	0	0,00	0,00	0,00	1	11,11	24,94	27,91	1	7,69	32,99	10,46	2	22,22	61,14	78,42
50-99	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
100-199	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	2	15,38	246,85	78,25	0	0,00	0,00	0,00
Genel Toplam	**40**	**100,0**	**218,50**	**100,0**	**3**	**100,0**	**12,91**	**100,0**	**9**	**100,0**	**89,36**	**100,0**	**13**	**100,00**	**315,47**	**100,00**	**9**	**100,00**	**77,97**	**100,00**

4.2.2.7.7.Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu Değişimi-2004'den 2005'e

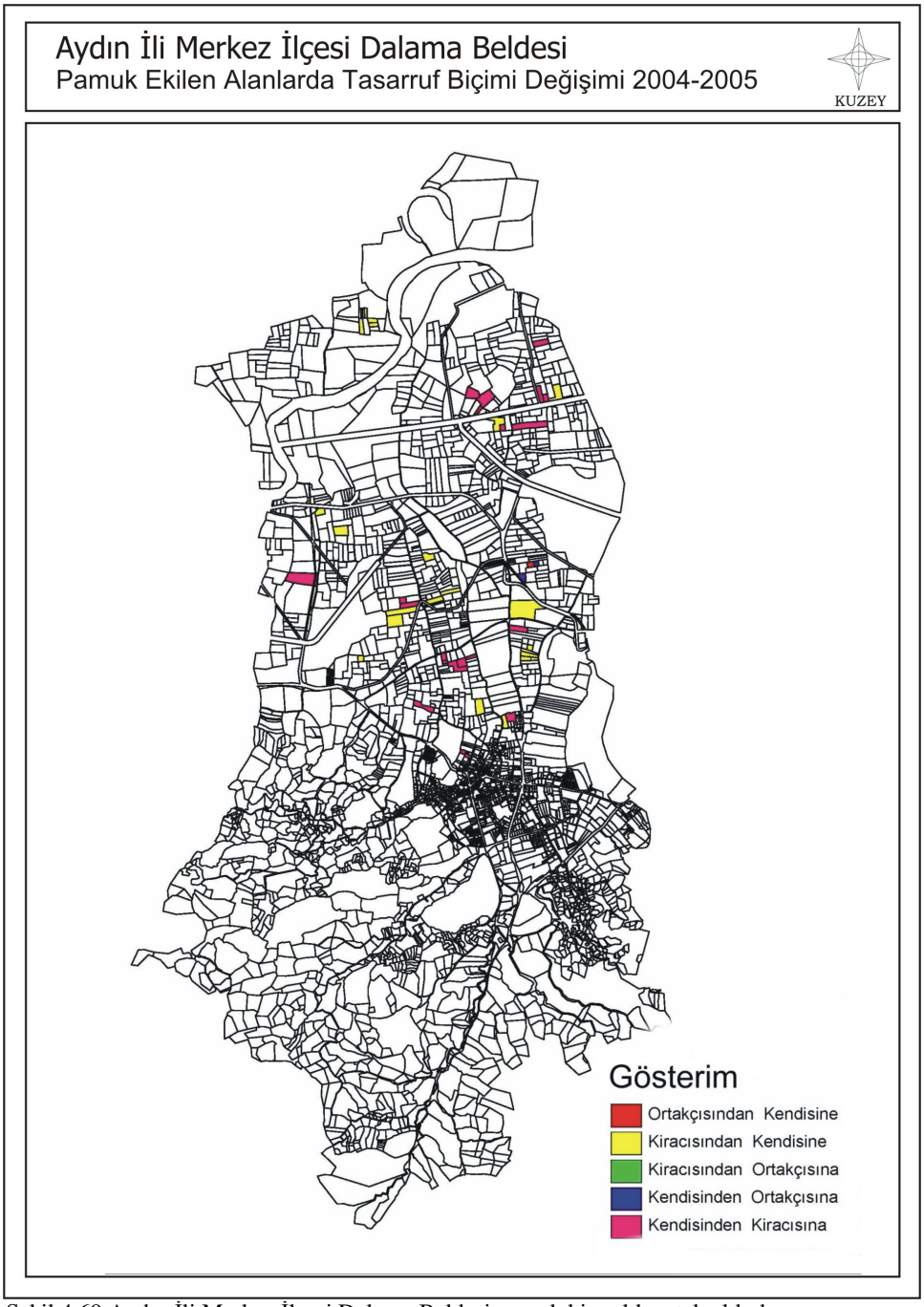

Şekil 4.69 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk kiracılık-ortakçılık durumu değişimi (2004–2005)

Tablo 4.61 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-kiracılık-ortakçılık durumu değişimi 2004–2005

Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)	Mülk/Arazi Sahibinden Kiracısına				Mülk/Arazi Sahibinden Ortakçısına				Kiracısından Mülk/Arazi Sahibine				Ortakçısından Mülk/Arazi Sahibine			
	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%
0-5	13	61,90	33,143	33,07	2	100,00	4,463	100,00	16	69,57	44,669	37,03	2	100,00	3,931	100,00
5-9	6	28,57	38,716	38,63	0	0,00	0,000	0,00	5	21,74	37,570	31,15	0	0,00	0,000	0,00
10-19	2	9,52	28,376	28,31	0	0,00	0,000	0,00	1	4,35	10,239	8,49	0	0,00	0,000	0,00
20-49	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	1	4,35	28,148	23,33	0	0,00	0,000	0,00
50-99	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00
100-199	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00
Genel Toplam	**21**	**100,0**	**100,235**	**100,0**	**2**	**100,0**	**4,463**	**100,0**	**23**	**100,0**	**120,626**	**100,0**	**2**	**100,0**	**3,931**	**100,0**

4.2.2.7.8.Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu Değişimi-2005'den 2006'a

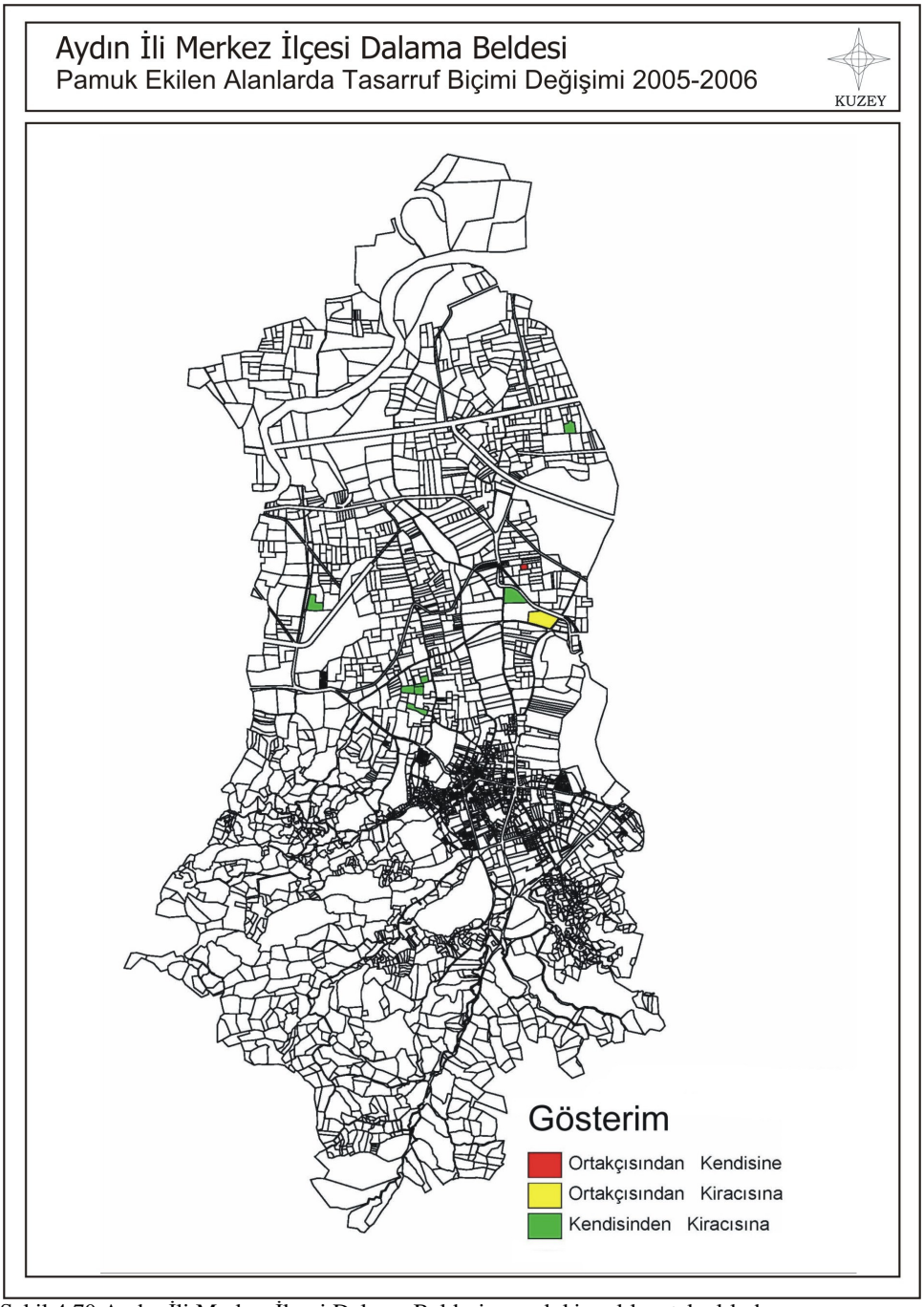

Şekil 4.70 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk kiracılık-ortakçılık durumu değişimi (2005–2006)

Tablo 4.62 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu Değişimi 2005–2006

Parsel Büyüklük Aralığı (Dekar)	Kendisinden Kiracısına				Kiracısından Kendisine				Ortakçısından Kendisine				Ortakçısından Kiracısına			
	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Parsel Toplam Alanı	%
0-5	3	37,50	8,010	16,12	8	80,00	14,991	37,62	2	100,00	2,866	100,00	0	0,00	0,000	0,00
5-9	4	50,00	27,055	54,44	1	10,00	9,520	23,89	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00
10-19	1	12,50	14,635	29,45	1	10,00	15,342	38,50	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00
20-49	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	1	100,00	20,139	100,00
Genel Toplam	**8**	**100,0**	**49,700**	**100,0**	**10**	**100,0**	**39,853**	**100,0**	**2**	**100,0**	**2,866**	**100,0**	**1**	**100,0**	**20,139**	**100,0**

4.2.2.7.9 Pamuk-Kiracılık-Ortakçılık Durumu Değişimi-2001'den 2006'a

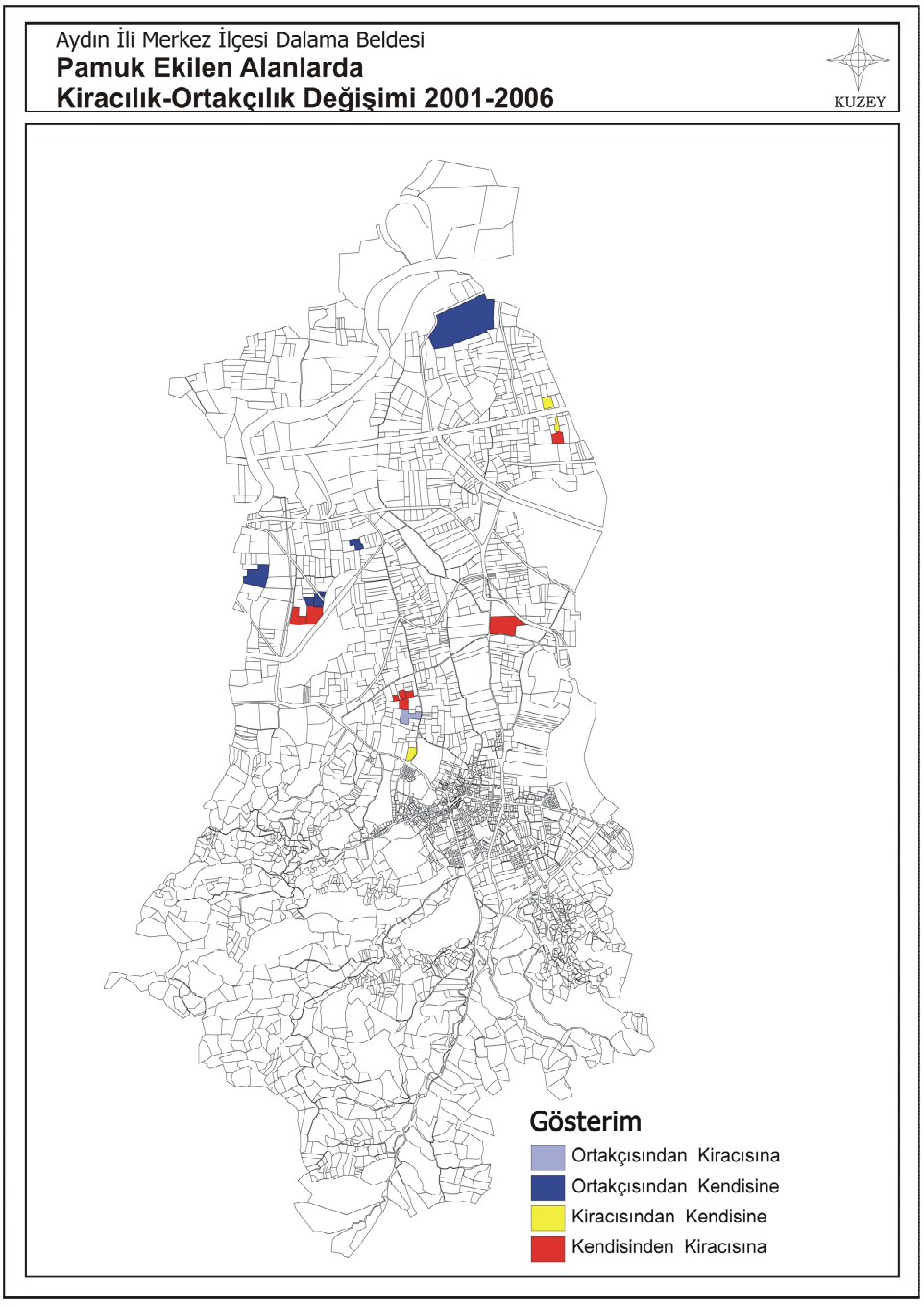

Şekil 4.71 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk kiracılık-ortakçılık durumu değişimi (2001–2006)

Tablo 4.63 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk kiracılık-ortakçılık durumu değişimi 2001–2006

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Mülk/Arazi Sahibinden Kiracısına				Kiracısından Mülk/Arazi Sahibine				Ortakçısından Mülk/Arazi Sahibine				Ortakçısından Kiracısına			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	5	55,56	12,796	18,20	1	33,33	2,652	18,41	5	55,56	11,125	6,76	0	0,00	0,000	0,00
6-9	2	22,22	16,468	23,43	2	66,67	11,755	81,59	1	11,11	5,556	3,38	0	0,00	0,000	0,00
10-19	1	11,11	12,884	18,33	0	0,00	0,000	0,00	1	11,11	10,286	6,25	1	100,00	10,286	100,00
20-49	1	11,11	28,148	40,04	0	0,00	0,000	0,00	1	11,11	22,172	13,48	0	0,00	0,000	0,00
50-99	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00
100-199	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	1	11,11	115,372	70,13	0	0,00	0,000	0,00
Genel Toplam	**9**	**100,00**	**70,296**	**100,00**	**3**	**100,00**	**14,407**	**100,00**	**9**	**100,00**	**164,511**	**100,00**	**1**	**100,00**	**10,286**	**100,00**

2001 yılında pamuk yetiştirilen parsellerin toplam parsel sayısı içinde kiracılık yapılan oranı % 48,72'i, ortakçılık yapılan oranı % 51,28'i oluşturmaktadır. Toplam parsel alanı içinde kiracılık yapılan oran % 25,89'u, ortakçılık yapılan oranı % 74,11'i oluşturmaktadır.

2003 yılında pamuk yetiştirilen parsellerin toplam parsel sayısı içinde kiracılık yapılan oranı % 48,68'i, ortakçılık yapılan oranı % 51,32'yi oluşturmaktadır. Toplam parsel alanı içinde kiracılık yapılan oran % 34,52'yi, ortakçılık yapılan oranı % 65,48'i oluşturmaktadır.

2004 yılında pamuk yetiştirilen parsellerin toplam parsel sayısı içinde kiracılık yapılan oranı % 93,75'i, ortakçılık yapılan oranı % 6,25'i oluşturmaktadır. Toplam parsel alanı içinde kiracılık yapılan oran % 97,57'yi, ortakçılık yapılan oranı % 2,43'ü oluşturmaktadır.

2005 yılında pamuk yetiştirilen parsellerin toplam parsel sayısı içinde kiracılık yapılan oranı % 89,47'yi, ortakçılık yapılan oranı % 10,53'ü oluşturmaktadır. Toplam parsel alanı içinde kiracılık yapılan oran % 88,98'i, ortakçılık yapılan oranı % 11,02'yi oluşturmaktadır.

2006 yılında pamuk yetiştirilen parsellerin toplam parsel sayısı içinde kiracılık yapılan oranı % 90,70'i, ortakçılık yapılan oranı % 9,30'u oluşturmaktadır. Toplam

parsel alanı içinde kiracılık yapılan oran % 90,29'u, ortakçılık yapılan oranı % 9,71'i oluşturmaktadır.

2001 yılından 2006 yılına doğru pamuk yetiştirilen parsellerde ortakçılıktan kiracılığa doğru bir geçişin olduğu görülmektedir.

4.2.2.8 Pamuk Üretimi-Hisse Durumu

4.2.2.8.1 Pamuk Üretimi-Hisse Durumu İlişkisi–2001

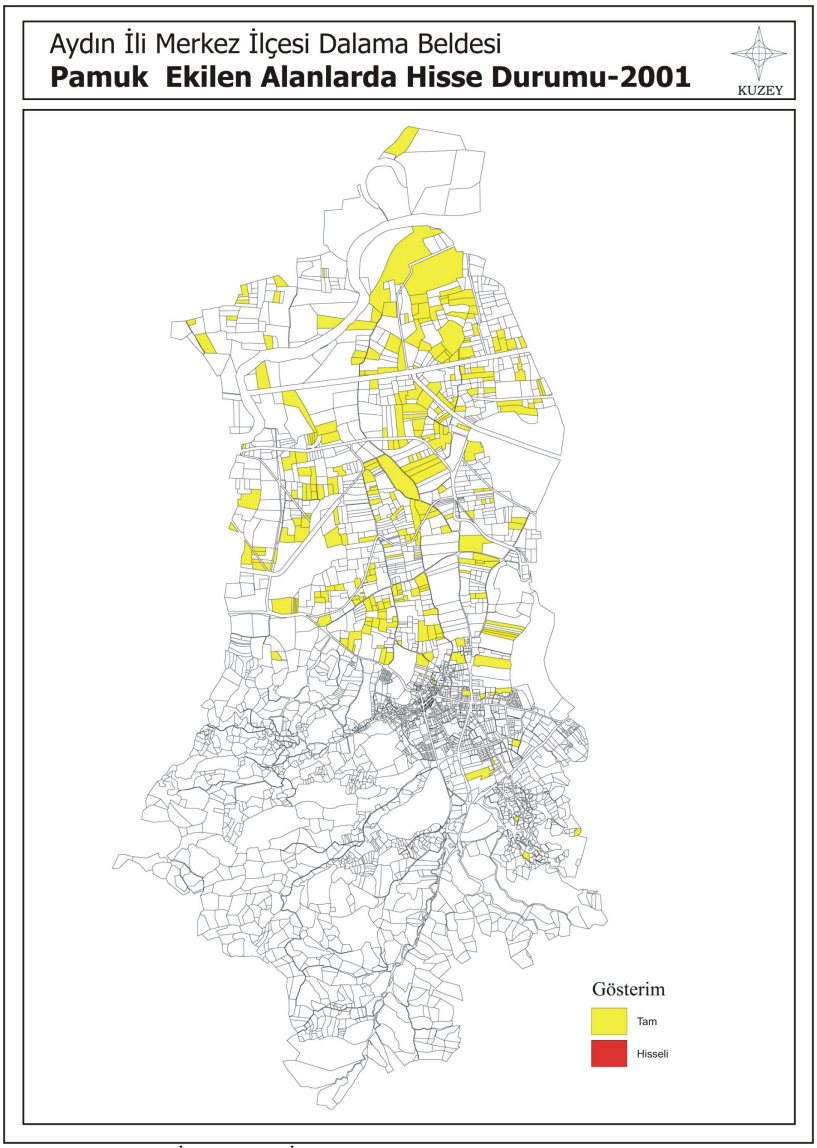

Şekil 4.72 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-hisse durumu ilişkisi–2001

Tablo 4.64 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk hisse durumu ilişkisi–2001

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	Hisseli				Tam			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	0	0,00	0,000	0,00	168	64,62	414,144	24,61
6-9	1	50,00	5,614	28,75	50	19,23	344,576	20,48
10-19	1	50,00	13,912	71,25	32	12,31	436,927	25,96
20-49	0	0,00	0,000	0,00	7	2,69	190,304	11,31
50-99	0	0,00	0,000	0,00	1	0,38	50,013	2,97
100-199	0	0,00	0,000	0,00	2	0,77	246,847	14,67
Genel Toplam	**2**	**100,00**	**19,526**	**100,00**	**260**	**100,00**	**1682,811**	**100,00**

4.2.2.8.2. Pamuk-Hisse Durumu İlişkisi–2003

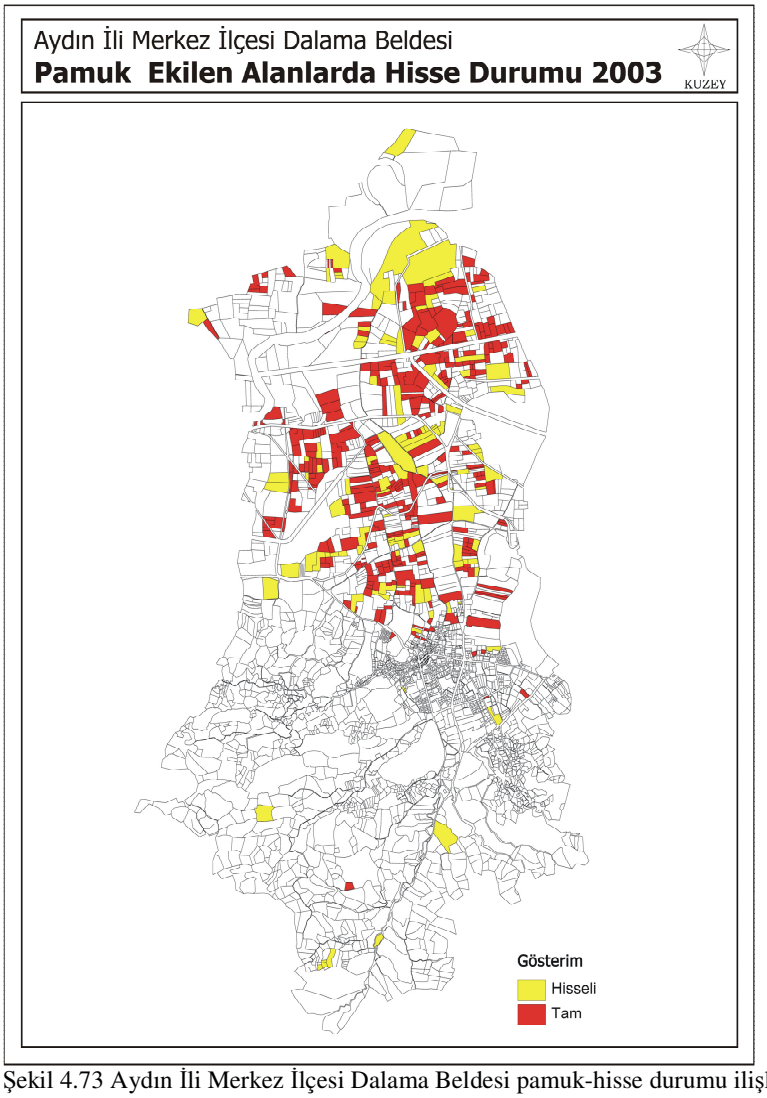

Şekil 4.73 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-hisse durumu ilişkisi–2003

Tablo 4.65 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk hisse durumu ilişkisi–2003

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Hisseli				Tam			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	49	47,12	133,615	12,71	250	75,99	597,256	41,65
6-9	26	25,00	178,067	16,93	50	15,20	365,177	25,47
10-19	20	19,23	270,074	25,68	22	6,69	298,319	20,81
20-49	6	5,77	172,904	16,44	7	2,13	173,126	12,07
50-99	1	0,96	50,013	4,76	0	0,00	0,000	0,00
100-199	2	1,92	246,847	23,48	0	0,00	0,000	0,00
Genel Toplam	**104**	**100,00**	**1051,520**	**100,00**	**329**	**100,00**	**1433,878**	**100,00**

4.2.2.8.3. Pamuk-Hisse Durumu İlişkisi–2004

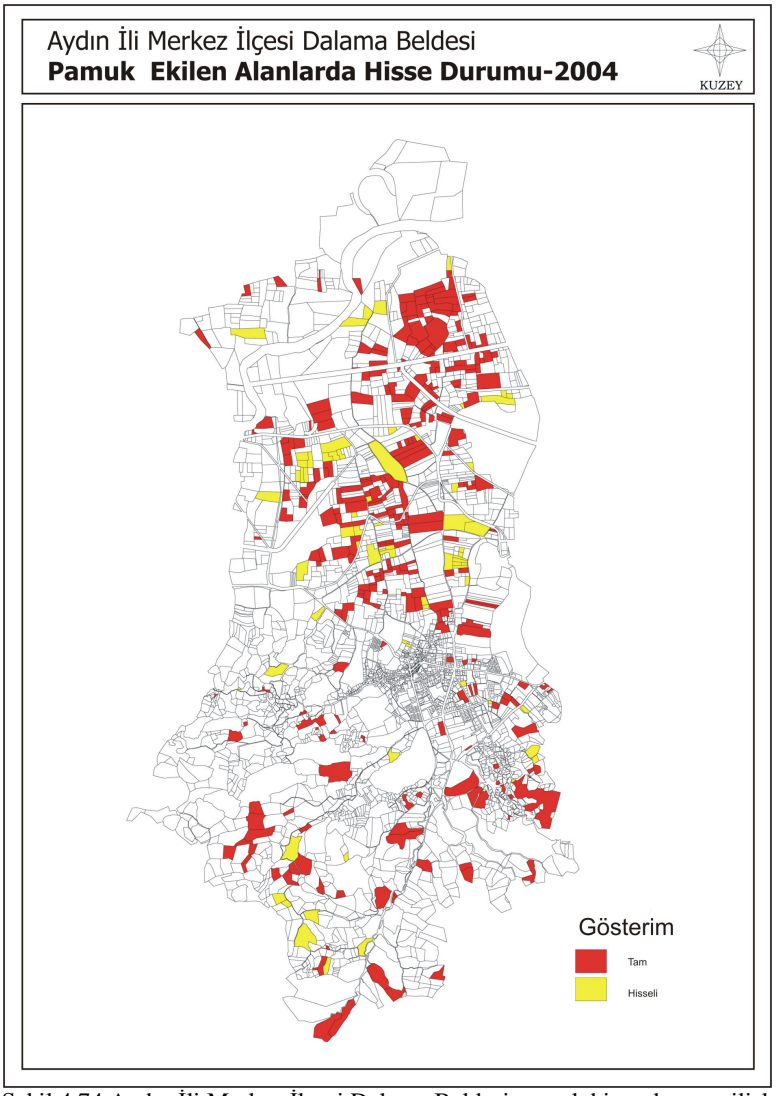

Şekil 4.74 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk hisse durumu ilişkisi–2004

Tablo 4.66 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk hisse durumu ilişkisi–2004

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Hisseli				Tam			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	50	53,76	123,881	19,34	183	63,32	407,415	23,06
6-9	24	25,81	175,235	27,36	57	19,72	403,802	22,86
10-19	14	15,05	192,606	30,08	32	11,07	429,480	24,31
20-49	5	5,38	148,667	23,22	16	5,54	446,833	25,30
50-99	0	0,00	0,000	0,00	1	0,35	78,918	4,47
Genel Toplam	**93**	**100,00**	**640,389**	**100,00**	**289**	**100,00**	**1766,448**	**100,00**

4.2.2.8.4. Pamuk-Hisse Durumu İlişkisi–2005

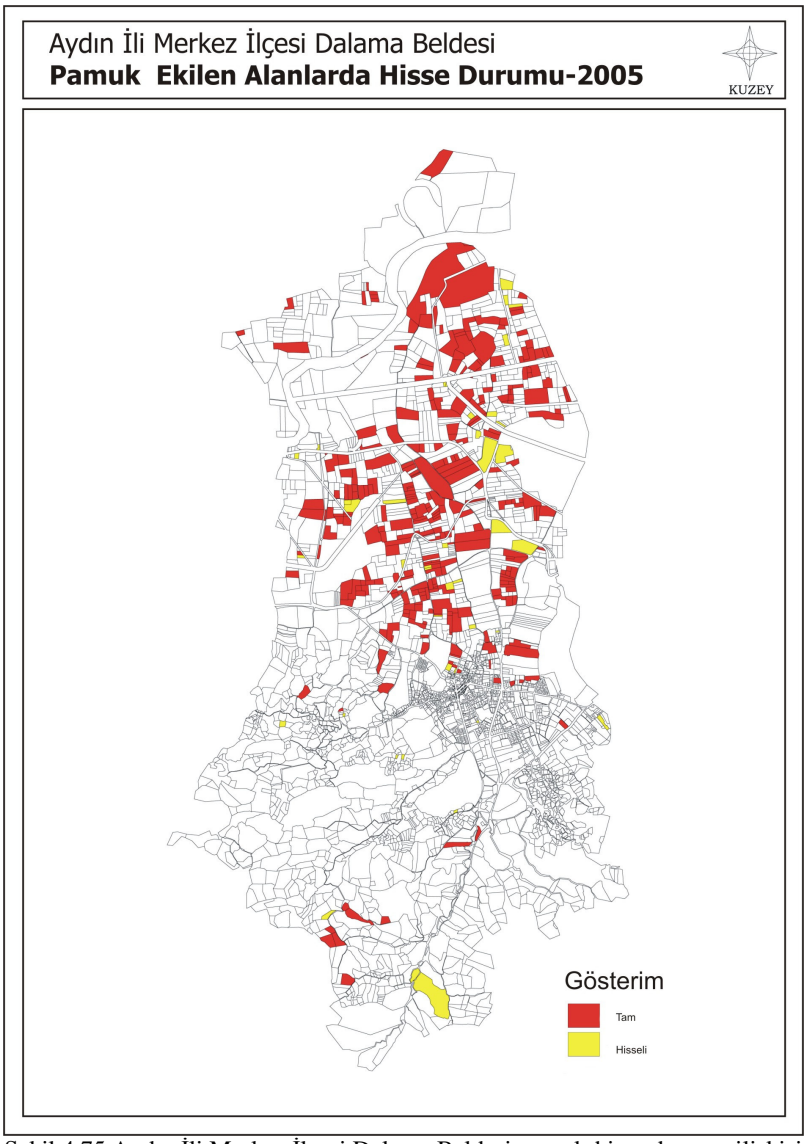

Şekil 4.75 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk-hisse durumu ilişkisi–2005

Tablo 4.67 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk hisse durumu ilişkisi–2005

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Hisseli				Tam			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	69	66,35	143,770	21,85	144	70,94	353,261	30,80
6-9	21	20,19	167,763	25,49	36	17,73	239,478	20,88
10-19	11	10,58	145,448	22,10	13	6,40	179,769	15,67
20-49	1	0,96	27,130	4,12	8	3,94	192,937	16,82
50-99	1	0,96	58,545	8,90	1	0,49	50,013	4,36
100-199	1	0,96	115,372	17,53	1	0,49	131,475	11,46
Genel Toplam	**104**	**100,00**	**658,028**	**100,00**	**203**	**100,00**	**1146,933**	**100,00**

4.2.2.8.5. Pamuk-Hisse Durumu İlişkisi–2006

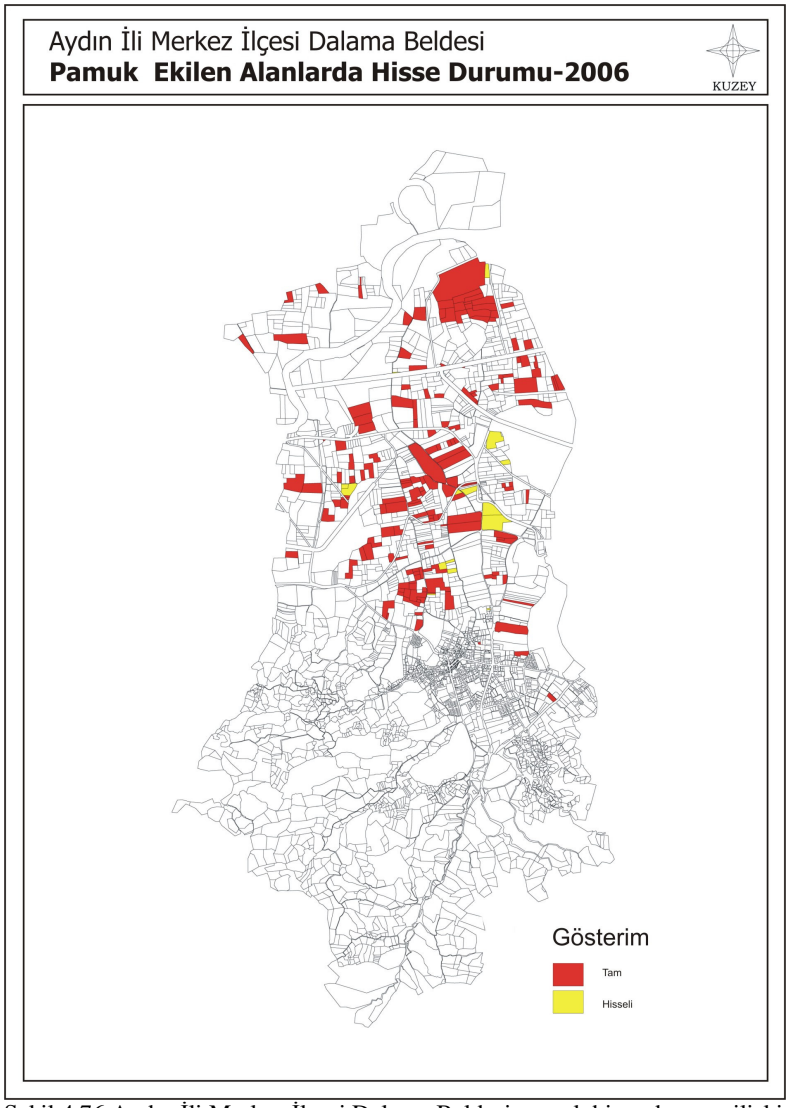

Şekil 4.76 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk hisse durumu ilişkisi–2006

Tablo 4.68 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk hisse durumu ilişkisi–2006

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	Hisseli				Tam			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	22	44,00	62,789	11,60	80	66,67	180,204	29,16
6-9	13	26,00	104,604	19,32	23	19,17	161,502	26,13
10-19	10	20,00	130,684	24,14	12	10,00	161,397	26,11
20-49	3	6,00	77,875	14,39	5	4,17	114,943	18,60
50-99	1	2,00	50,013	9,24	0	0,00	0,000	0,00
100-199	1	2,00	115,372	21,31	0	0,00	0,000	0,00
Genel Toplam	**50**	**100,00**	**541,337**	**100,00**	**120**	**100,00**	**618,046**	**100,00**

Tablo 4.69 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi pamuk ekilen alanlarda hisse durumu

		Pamuk Ekilen Alanlarda Hisse Durumu			
		Parsel Sayısı	Yüzdesi (%)	Parsel Toplam Alan	Yüzdesi (%)
2001	**Hisse**	6	2,127659574	42116	2,319085097
	Tam	276	97,87234043	1773945	97,6809149
	Genel Toplam	282	100	1816061	100
2003	**Hisse**	262	38,52941176	1856760	44,47704333
	Tam	418	61,47058824	2317888	55,52295667
	Genel Toplam	680	100	4174648	100
2004	**Hisse**	207,00	42,59	1583767,00	45,50
	Tam	279,00	57,41	1896715,00	54,50
	Genel Toplam	486,00	100,00	3480482,00	100,00
2005	**Hisse**	234,00	43,49	1543632,00	45,49
	Tam	304,00	56,51	1849559,00	54,51
	Genel Toplam	538,00	100,00	3393191,00	100,00
2006	**Hisse**	123,00	42,41	883439,00	43,80
	Tam	167,00	57,59	1133611,00	56,20
	Genel Toplam	290,00	100,00	2017050,00	100,00

2001 yılında pamuk yetiştirilen parsellerin toplam parsel sayısı içinde hisseli oranı % 2,13'ü, tam parsel yapılan oranı %97,87'sini oluşturmaktadır. Toplam parsel alanı içinde hisseli oran % 2,32'yi, tam parsel oranı % 97,68'i oluşturmaktadır.

2003 yılında pamuk yetiştirilen parsellerin toplam parsel sayısı içinde hisseli oranı % 38,53'ü, tam parsel yapılan oranı % 61,47'yi oluşturmaktadır. Toplam parsel alanı içinde hisseli oran % 44,48'i, tam parsel oranı % 55,52'yi oluşturmaktadır.

2004 yılında pamuk yetiştirilen parsellerin toplam parsel sayısı içinde hisseli oranı % 42,59'u, tam parsel yapılan oranı % 57,41'i oluşturmaktadır. Toplam parsel alanı içinde hisseli oran % 45,50'yi, tam parsel oranı % 54,50'yi oluşturmaktadır.

2005 yılında pamuk yetiştirilen parsellerin toplam parsel sayısı içinde hisseli oranı % 43,49'i, tam parsel yapılan oranı % 56,51'i oluşturmaktadır. Toplam parsel alanı içinde hisseli oran % 45,49'u, tam parsel oranı % 54,51'i oluşturmaktadır.

2006 yılında pamuk yetiştirilen parsellerin toplam parsel sayısı içinde hisseli oranı % 42,41'i, tam parsel yapılan oranı %57,59'i oluşturmaktadır. Toplam parsel alanı içinde hisseli oran % 43,80'i, tam parsel oranı % 56,20'yi oluşturmaktadır.

4.2.3 Mülkiyet İlişkilerinde Dönüşüm

4.2.3.1 El Değiştiren Parsellerin Niteliklerine İlişkin Değişimler

4.2.3.1.1 1963–70 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Nitelikleri

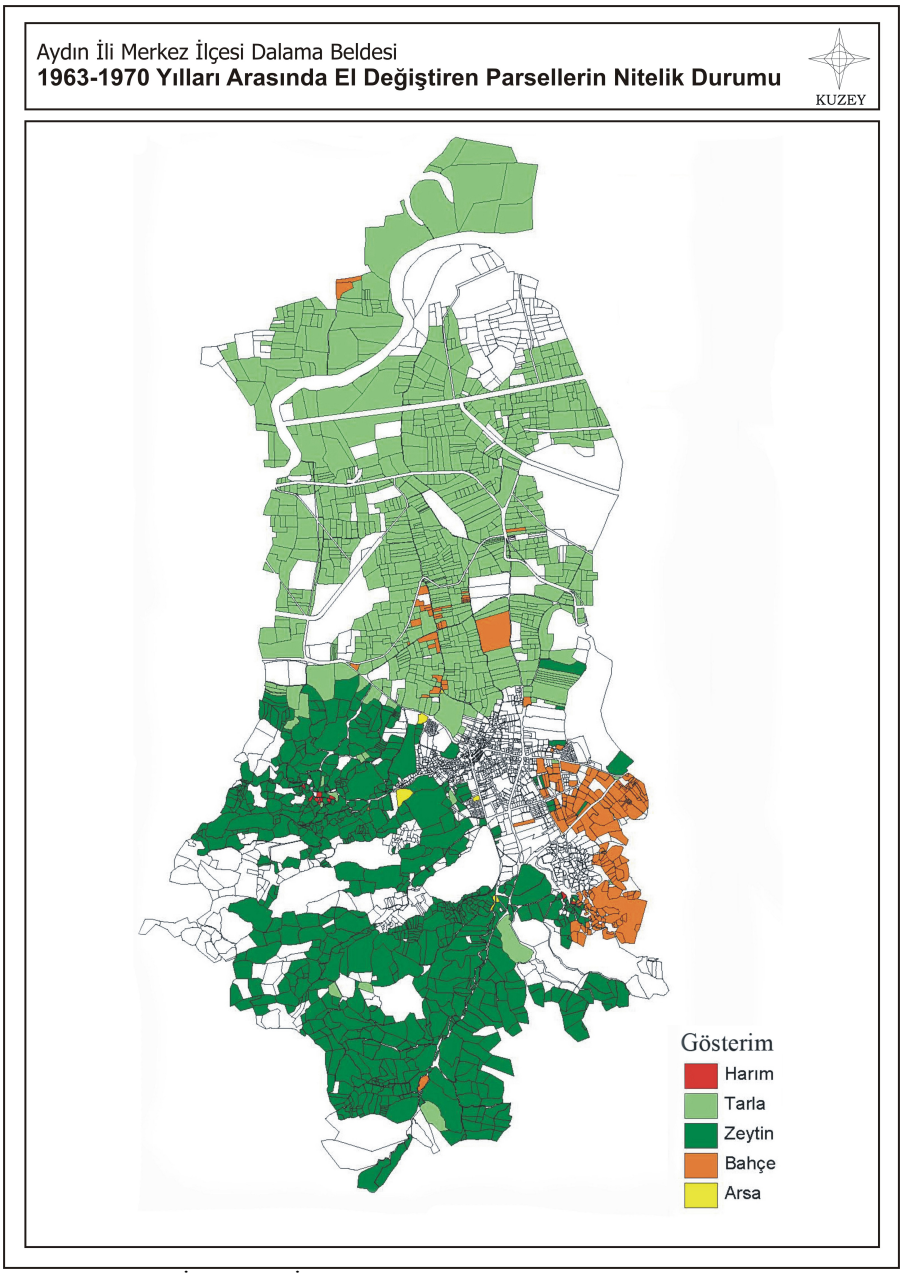

Şekil 4.77 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1963–70 yılları arasında el değiştiren parsellerin nitelikleri

Tablo 4.70 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1963–70 yılları arasında el değiştiren parsellerin nitelikleri

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)	ARSA				BAHÇE				KONUT				TARLA				ZEYTİN			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	10	90,91	8,622	38,79	178	85,99	294,858	41,43	7	87,50	6,016	35,42	696	68,98	1664,058	27,02	29	65,91	65,052	25,04
6-9	0	0,00	0,000	0,00	18	8,70	125,892	17,69	0	0,00	0,000	0,00	171	16,95	1165,910	18,93	4	9,09	24,951	9,60
10-19	1	9,09	13,604	61,21	7	3,38	98,252	13,81	1	12,50	10,967	64,58	97	9,61	1321,773	21,47	9	20,45	122,865	47,29
20-49	0	0,00	0,000	0,00	4	1,93	192,699	27,08	0	0,00	0,000	0,00	32	3,17	931,916	15,13	2	4,55	46,946	18,07
50-99	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	9	0,89	558,304	9,07	0	0,00	0,000	0,00
100-199	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	4	0,40	515,527	8,37	0	0,00	0,000	0,00
Genel Toplam	**11**	**100,00**	**22,23**	**100,00**	**207**	**100,00**	**711,70**	**100,00**	**8**	**100,00**	**16,98**	**100,00**	**1009**	**100,00**	**6157,49**	**100,00**	**44**	**100,00**	**259,81**	**100,00**

4.2.3.1.2 1971–80 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Nitelikleri

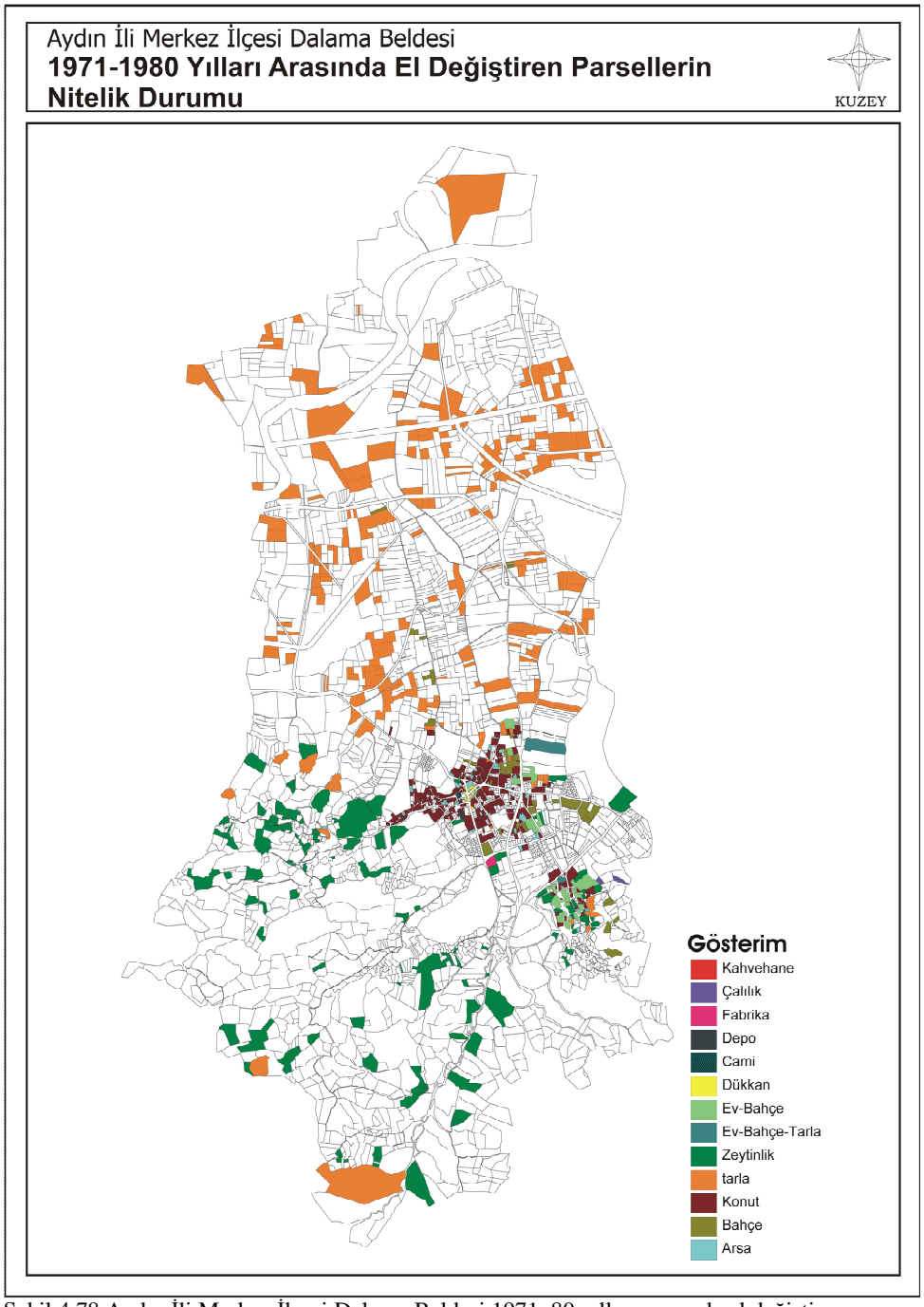

Şekil 4.78 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1971–80 yılları arasında el değiştiren parsellerin nitelikleri

Tablo 4.71 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1971–80 yılları arasında el değiştiren parsellerin nitelikleri

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	ARSA				BAHÇE				DÜKKAN				KONUT				TARLA				ZEYTİNLİK			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	63	100,00	25,444	100,00	83	92,22	114,875	65,32	73	100,00	3,698	100,00	433	99,54	209,094	94,90	157	66,81	346,006	25,01	100	73,53	180,043	29,95
6-9	0	0,00	0,000	0,00	6	6,67	37,393	21,26	0	0,00	0,000	0,00	2	0,46	11,246	5,10	49	20,85	320,790	23,18	17	12,50	121,390	20,19
10-19	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	21	8,94	276,370	19,97	16	11,76	206,706	34,39
20-49	0	0,00	0,000	0,00	1	1,11	23,600	13,42	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	5	2,13	126,720	9,16	3	2,21	92,970	15,47
50-99	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	1	0,43	57,380	4,15	0	0,00	0,000	0,00
100-199	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	2	0,85	256,440	18,53	0	0,00	0,000	0,00
Genel Toplam	**63**	**100,00**	**25,444**	**100,00**	**90**	**100,00**	**175,868**	**100,00**	**73**	**100,00**	**3,698**	**100,00**	**435**	**100,00**	**220,340**	**100,00**	**235**	**100,00**	**1383,706**	**100,00**	**136**	**100,00**	**601,109**	**100,00**

4.2.3.1.3 1981–90 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Nitelikleri

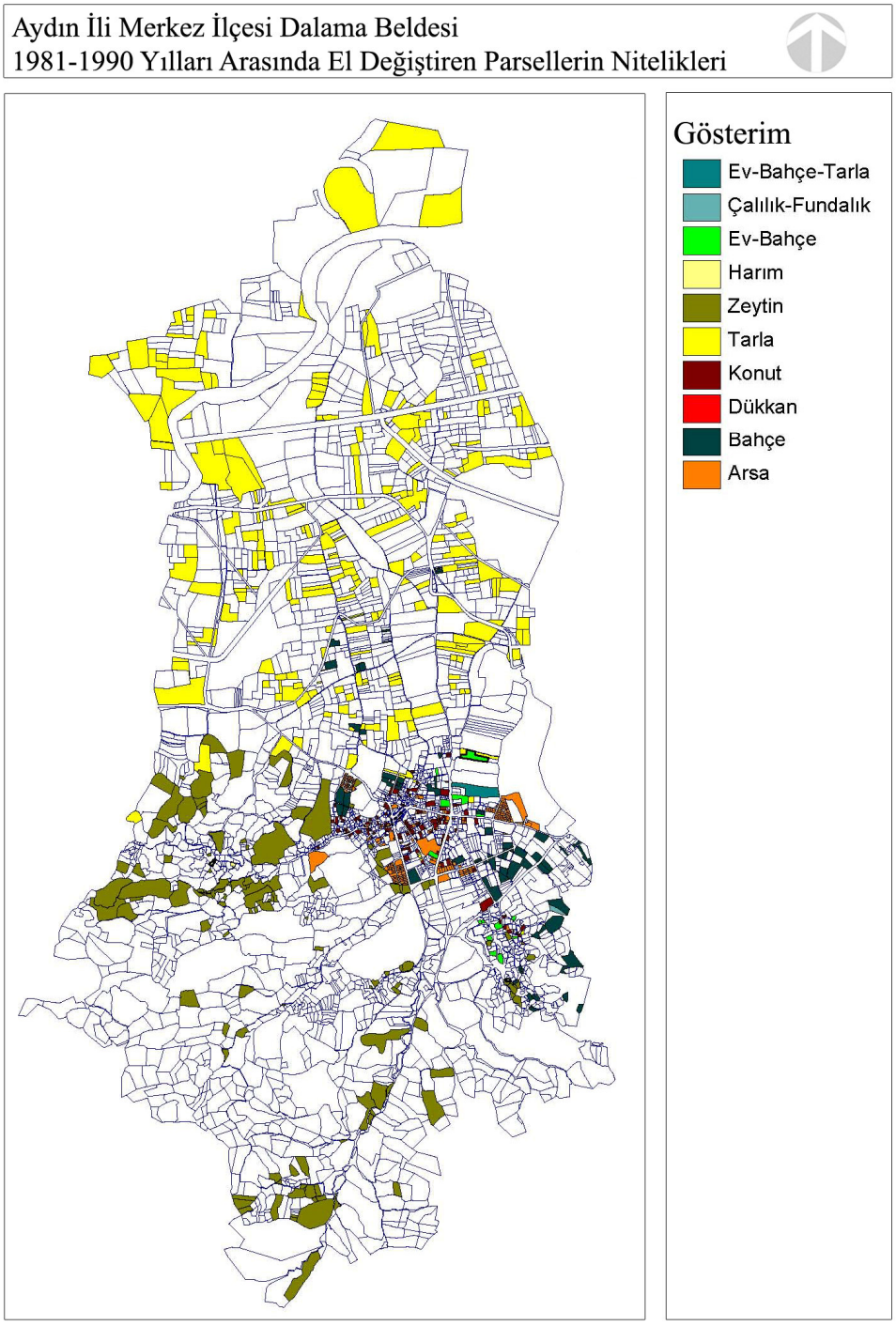

Şekil 4.79 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1981–90 yılları arasında el değiştiren parsellerin nitelikleri

Tablo 4.72 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1981–90 yılları arasında el değiştiren parsellerin nitelikleri

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	ARSA				BAHÇE				DÜKKAN				EV-BAHÇE				HARIM				KONUT				TARLA				ZEYTİNLİK			
	Par. Say.	%	Toplam Parsel Alanı	%	Par. Say.	%	Toplam Parsel Alanı	%	Par. Say.	%	Toplam Parsel Alanı	%	Par. Say.	%	Toplam Parsel Alanı	%	Par. Say.	%	Toplam Parsel Alanı	%	Par. Say.	%	Toplam Parsel Alanı	%	Par. Say.	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	215	98,62	67,600	66,70	60	89,55	91,919	62,06	16	100,00	0,636	100,00	13	92,86	19,009	72,43	3	100,00	2,073	100,00	124	99,20	48,701	90,66	161	67,65	371,019	24,01	83	67,48	129,445	17,42
6-9	0	0,00	0,000	0,00	6	8,96	45,931	31,01	0	0,00	0,000	0,00	1	7,14	7,234	27,57	0	0,00	0,000	0,00	1	0,80	5,017	9,34	38	15,97	269,521	17,44	15	12,20	101,582	13,67
10-19	3	1,38	33,742	33,30	1	1,49	10,259	6,93	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	25	10,50	338,435	21,90	15	12,20	208,384	28,04
20-49	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	10	4,20	284,743	18,43	10	8,13	303,774	40,87
50-99	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	3	1,26	175,537	11,36	0	0,00	0,000	0,00
100-199	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	1	0,42	106,103	6,87	0	0,00	0,000	0,00
Genel Toplam	**218**	**100,0**	**101,342**	**100,0**	**67**	**100,0**	**148,109**	**100,0**	**16**	**100,0**	**0,636**	**100,0**	**14**	**100,0**	**26,243**	**100,0**	**3**	**100,0**	**2,073**	**100,0**	**125**	**100,00**	**53,718**	**100,0**	**238**	**100,0**	**1545,358**	**100,00**	**123**	**100,0**	**743,185**	**100,0**

4.2.3.1.4 1991–2000 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Nitelikleri

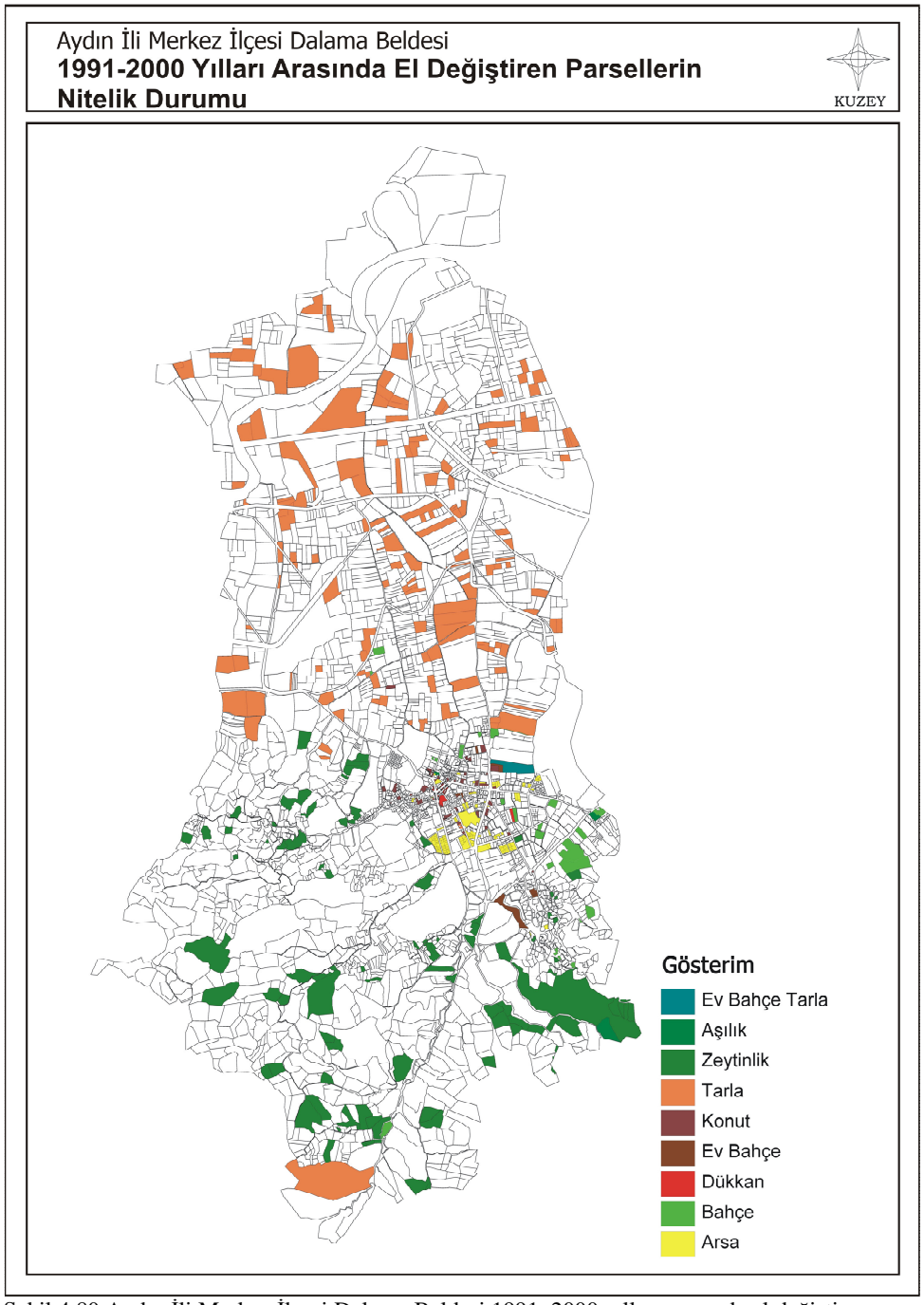

Şekil 4.80 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1991–2000 yılları arasında el değiştiren parsellerin nitelikleri

Tablo 4.73 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1991–2000 yılları arasında el değiştiren parsellerin nitelikleri

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)		0-5	6-9	10-19	20-49	50-99	Genel Toplam
ARSA	Parsel Sayısı	128	0	0	0	0	**128**
	%	100	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	52,195	0	0	0	0	**52,195**
	%	100	0	0	0	0	**100**
AŞILIK	Parsel Sayısı	2	1	0	0	0	**3**
	%	66,67	33,33	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	3,882	6,417	0	0	0	**10,299**
	%	37,69	62,31	0	0	0	**100**
BAHÇE	Parsel Sayısı	30	2	1	0	0	**33**
	%	90,91	6,06	3,03	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	41,113	14,71	17,71	0	0	**73,533**
	%	55,91	20	24,08	0	0	**100**
DÜKKAN	Parsel Sayısı	49	0	0	0	0	**49**
	%	100	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	3,595	0	0	0	0	**3,595**
	%	100	0	0	0	0	**100**
EV-BAHÇE	Parsel Sayısı	7	0	1	0	0	**8**
	%	87,5	0	12,5	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	9,745	0	18,6	0	0	**28,345**
	%	34,38	0	65,62	0	0	**100**
KONUT	Parsel Sayısı	61	0	0	0	0	**61**
	%	100	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	26,864	0	0	0	0	**26,864**
	%	100	0	0	0	0	**100**
TARLA	Parsel Sayısı	91	33	18	7	2	**151**
	%	60,26	21,85	11,92	4,64	1,32	**100**
	Toplam Parsel Alanı	226,938	217,798	251,41	188,24	140,02	**1024,406**
	%	22,15	21,26	24,54	18,38	13,67	**100**
ZEYTİNLİK	Parsel Sayısı	56	29	10	4	2	**101**
	%	55,45	28,71	9,9	3,96	1,98	**100**
	Toplam Parsel Alanı	112,525	203,318	123,48	122,465	140,02	**701,808**
	%	16,03	28,97	17,59	17,45	19,95	**100**

4.2.3.1.5 2001 Yılı ve Sonrasında El Değiştiren Parsellerin Nitelikleri

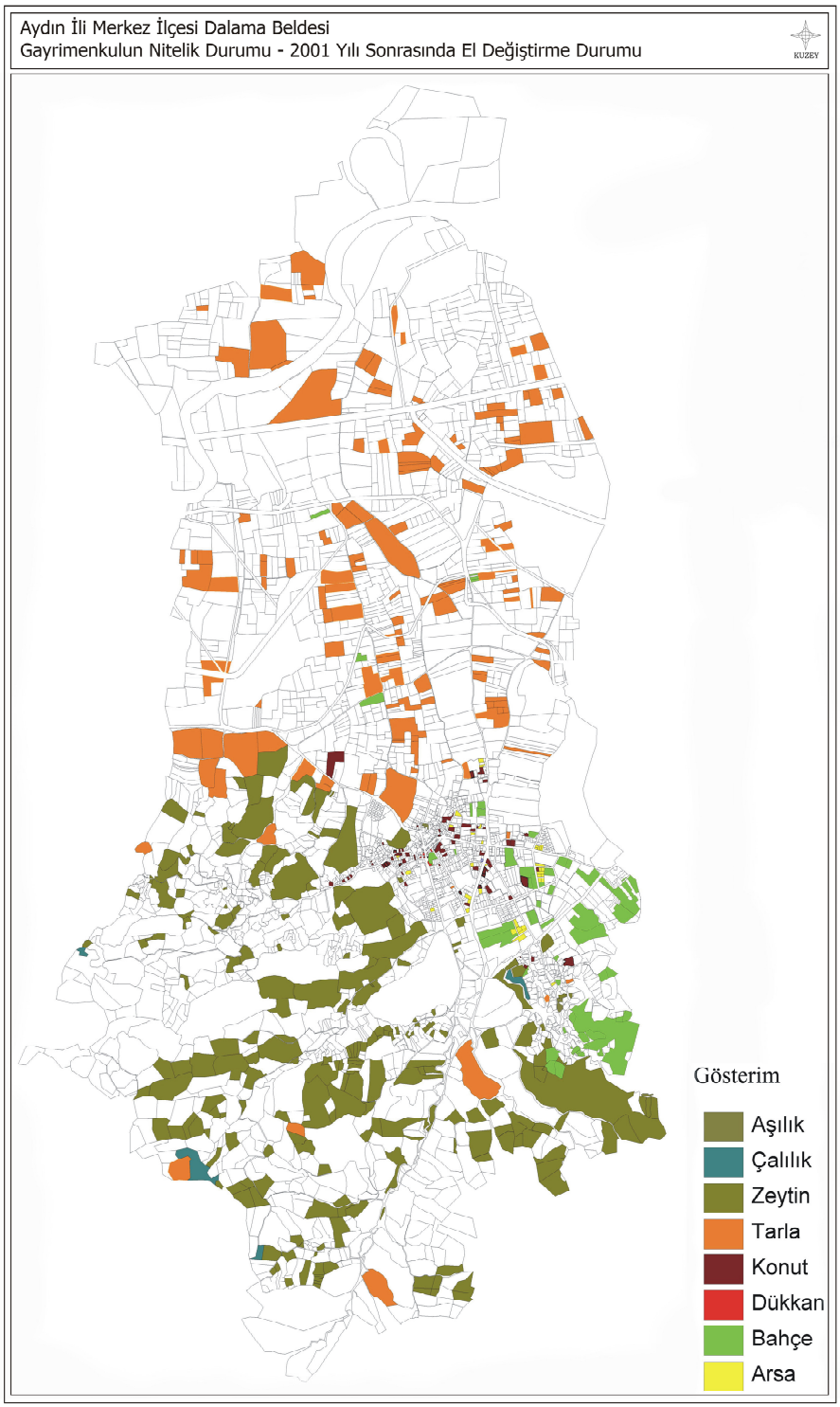

Şekil 4.81 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 2001 yılları arasında el değiştiren parsellerin nitelikleri

Tablo 4.74 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 2001 yılları arasında el değiştiren parsellerin nitelikleri

Parsel Büyüklüğü Aralıkları (Dekar)		0-5	6-9	10-19	20-49	50-99	100-199	Genel Toplam
ARSA	Parsel Sayısı	37	0	0	0	0	0	**37**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	19,51	0	0	0	0	0	**19,51**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
AŞILIK	Parsel Sayısı	4	0	0	0	0	0	**4**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	4,16	0	0	0	0	0	**4,155**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
BAHÇE	Parsel Sayısı	52	6	3	0	1	0	**62**
	%	83,87	9,68	4,84	0	1,61	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	85,19	39,44	39,44	0	78,87	0	**242,93**
	%	35,07	16,23	16,23	0	32,46	0	**100**
ÇALILIK	Parsel Sayısı	0	2	1	1	0	0	**4**
	%	0	50	25	25	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	0	85,19	15,19	22,68	0	0	**136,76**
	%	0	72,30	11,1	16,59	0	0	**100**
DÜKKAN	Parsel Sayısı	10	0	0	0	0	0	**10**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	0,76	0	0	0	0	0	**0,758**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
KONUT	Parsel Sayısı	74	0	1	0	0	0	**75**
	%	98,67	0	1,33	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	39,27	0	11,07	0	0	0	**50,34**
	%	78,01	0	21,99	0	0	0	**100**
TARLA	Parsel Sayısı	105	36	19	10	3	0	**173**
	%	60,69	20,81	10,98	5,78	1,73	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	250,02	238,79	252,15	303,29	190,15	0	**1234,40**
	%	20,25	19,34	20,43	24,57	15,4	0	**100**
ZEYTİNLİK	Parsel Sayısı	127	50	30	15	1	1	**224**
	%	56,7	22,32	13,39	6,7	0,45	0,45	**100**
	Toplam Parsel Alanı	261,6	372,31	414,77	490,61	69,06	186,47	**1794,82**
	%	14,58	20,74	23,11	27,33	3,85	10,39	**100**

1963–70 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Niteliklerine Yönelik Saptamalar:

1) Toplam 1279 parsel el değiştirmiştir. El değiştiren parsellerin niteliklerine göre ve toplam parsel sayısı içindeki yüzde dağılımına baktığımızda; Arsa; 11 parsel ve % 0.86, Bahçe; 207 parsel ve % 16.19, Konut; 8 parsel ve % 0.63, Tarla; 1009 parsel ve % 78.89, Zeytin; 44 parsel ve % 3.44'ü oluşturmaktadır. El değiştiren parsellerin toplam parsel alanları içindeki dağılımına baktığımızda; Arsa, % 0.31, Bahçe, % 16.19, Konut; % 0.24, Tarla; % 85.90, Zeytin; % 3.63'ü oluşturmaktadır.

2) Bu dönemde el değiştiren parsellerin hem parsel sayısı olarak hem de parsel toplam alanı olarak en fazla tarla ve bahçe kullanımında olduğu görülmektedir.
3) El değiştiren parsellerin niteliklerinin parsel aralıklarına göre dağılımına bakıldığında; Arsa; 0-5 da. ile 10-19 da. lık parsellerden, Bahçe; 0-5 da. lık parsellerden 20-49 da. lık parsellere kadar, Konut; 0-5 da.lık parsellerden 10-19 da.lık parsellere kadar, Tarla; 0-5 da.lık parsellerden 100-199 da.lık parsellere kadar ve Zeytinlik; 0-5 da. lık parsellerden 20-49 da.lık parsellere kadar olan aralıklar içinde olduğu görülür.

1971–80 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Niteliklerine Yönelik Saptamalar:

1) Toplam 1032 parsel el değiştirmiştir. El değiştiren parsellerin niteliklerine göre ve toplam parsel sayısı içindeki yüzde dağılımına baktığımızda; Arsa; 63 parsel ve % 6.11, Bahçe; 90 parsel ve % 8.72, Konut; 435 parsel ve % 42,15, Tarla; 235 parsel ve % 22,77, Dükkan; 73 parsel ve % 7,07, Zeytin; 136 parsel ve % 13.18'i oluşturmaktadır. El değiştiren parsellerin toplam parsel alanları içindeki dağılımına baktığımızda; Arsa, % 1,06, Bahçe, % 7,30, Konut; % 9,14, Tarla; % 57,41, Dükkan; % 0,15, Zeytin; % 24,94'ü oluşturmaktadır.
2) Bu dönemde el değiştiren parsellerin hem parsel sayısı olarak hem de parsel toplam alanı olarak en fazla tarla ve zeytinlik kullanımında olduğu görülmektedir.
3) El değiştiren parsellerin niteliklerinin parsel aralıklarına göre dağılımına bakıldığında; Arsa; 0-5 da. lık parsellerden, Bahçe; 0-5 da. lık parsellerden 20-49 da. lık parsellere kadar, Konut; 0-5 da.lık parsellerden 6-9 da.lık parsellere kadar, Tarla; 0-5 da.lık parsellerden 100-199 da.lık parsellere kadar, Dükkan 0-5 da.lık parsellerden ve Zeytinlik; 0-5 da. lık parsellerden 20-49 da.lık parsellere kadar olan aralıklar içinde olduğu görülür.

1981–90 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Niteliklerine Yönelik Saptamalar:

1) Toplam 679 parsel el değiştirmiştir. El değiştiren parsellerin niteliklerine göre ve toplam parsel sayısı içindeki yüzde dağılımına baktığımızda; Arsa; 218 parsel ve % 32,11, Bahçe; 67 parsel ve % 9,87 Ev-Bahçe; 14 parsel ve % 2,06, Tarla; 238 parsel

ve % 35,05, Harım; 3 parsel ve & 0,44, Dükkan; 16 parsel ve % 2,36, Zeytin; 123 parsel ve % 18,12'yi oluşturmaktadır. El değiştiren parsellerin toplam parsel alanları içindeki dağılımına baktığımızda; Arsa, % 3,95, Bahçe, % 5,77, Ev-Bahçe; % 1,02, Tarla; % 60,20, Dükkan; % 0,03, Harım; % 0,08, Zeytin; % 28,95'i oluşturmaktadır.

2) Bu dönemde el değiştiren parsellerin hem parsel sayısı olarak hem de parsel toplam alanı olarak en fazla tarla, arsa ve zeytinlik kullanımında olduğu görülmektedir.

3) El değiştiren parsellerin niteliklerinin parsel aralıklarına göre dağılımına bakıldığında; Arsa; 0-5 da. lık parsellerden10-19 da.lık parsellere kadar, Bahçe; 0-5 da. lık parsellerden 10-19 da. lık parsellere kadar, Ev-Bahçe; 0-5 da.lık parsellerden 6-9 da.lık parsellere kadar, Tarla; 0-5 da.lık parsellerden 100-199 da.lık parsellere kadar, Dükkan 0-5 da.lık parsellerden Harım; 0-5 da.lık parsellerden ve Zeytinlik; 0-5 da. lık parsellerden 20-49 da.lık parsellere kadar olan aralıklar içinde olduğu görülür.

1991–2000 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Niteliklerine Yönelik Saptamalar:

1) Toplam 534 parsel el değiştirmiştir. El değiştiren parsellerin niteliklerine göre ve toplam parsel sayısı içindeki yüzde dağılımına baktığımızda; Arsa; 128 parsel ve % 23,97, Bahçe; 33 parsel ve % 6,18, Konut; 61 parsel ve % 11,42, Tarla; 151 parsel ve % 28,28, Dükkan; 49 parsel ve % 9,18, Ev-Bahçe; 8 parsel ve % 1,50, Aşılık; 3 parsel ve % 0,56, Zeytin; 101 parsel ve % 18,91'i oluşturmaktadır. El değiştiren parsellerin toplam parsel alanları içindeki dağılımına baktığımızda; Arsa, % 0,28, Aşılık, % 0,55, Bahçe, % 3,92, Konut; % 1,43, Ev-Bahçe; % 1,51, Tarla; % 54,66, Dükkan; % 0,19, Zeytin; % 37,45'i oluşturmaktadır.

2) Bu dönemde el değiştiren parsellerin hem parsel sayısı olarak hem de parsel toplam alanı olarak en fazla arsa, tarla ve zeytinlik kullanımında olduğu görülmektedir.

3) El değiştiren parsellerin niteliklerinin parsel aralıklarına göre dağılımına bakıldığında; Arsa; 0-5 da. lık parsellerden, Aşılık 0-5 da.lık parsellerden 6-9 da.lık parsellere kadar, Bahçe; 0-5 da. lık parsellerden 10-19 da. lık parsellere kadar, Ev-Bahçe; 0-5 da.lık parsellere kadar, Konut; 0-5 da.lık parsellere kadar, Tarla; 0-5

da.lık parsellerden 50-99 da.lık parsellere kadar, Dükkan 0-5 da.lık parsellerden ve Zeytinlik; 0-5 da. lık parsellerden 50-99 da.lık parsellere kadar olan aralıklar içinde olduğu görülür.

2001 Yılı ve Sonrasında El Değiştiren Parsellerin Niteliklerine Yönelik Saptamalar:

1) Toplam 589 parsel el değiştirmiştir. El değiştiren parsellerin niteliklerine göre ve toplam parsel sayısı içindeki yüzde dağılımına baktığımızda; Arsa; 37 parsel ve % 6,28, Bahçe; 62 parsel ve % 10,53, Konut; 75 parsel ve % 12,73, Tarla; 173 parsel ve % 29,37, Dükkan; 10 parsel ve % 1,70, Çalılık; 4 parsel ve %0,68, Aşılık 4 parsel ve % 0,68, Zeytin; 224 parsel ve % 38,03'ü oluşturmaktadır. El değiştiren parsellerin toplam parsel alanları içindeki dağılımına baktığımızda; Arsa, % 0,56, Bahçe, % 6,97, Konut; % 1,45, Tarla; % 35,43, Dükkan; % 0,02, Çalılık; % 3,93, Aşılık; %0,12 ve Zeytinlik; % 51,52'yi oluşturmaktadır.

2) Bu dönemde el değiştiren parsellerin hem parsel sayısı olarak hem de parsel toplam alanı olarak en fazla tarla ve zeytinlik kullanımında olduğu görülmektedir.

3) El değiştiren parsellerin niteliklerinin parsel aralıklarına göre dağılımına bakıldığında; Arsa; 0-5 da. lık parsellerden, Bahçe; 0-5 da. lık parsellerden 50-99 da. lık parsellere kadar, Konut; 0-5 da.lık parsellerden 10-19 da.lık parsellere kadar, Tarla; 0-5 da.lık parsellerden 50-99 da.lık parsellere kadar, Çalılık 6-9 da.lık parsellerden 20-49 da.lık parsellere kadar, Aşık 0-5 da.lık parsellerden, Dükkan 0-5 da.lık parsellerden ve Zeytinlik; 0-5 da. lık parsellerden 100-199 da.lık parsellere kadar olan aralıklar içinde olduğu görülür.

4.2.3.2 El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumundaki Değişimler

4.2.3.2.1 1963–70 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumu

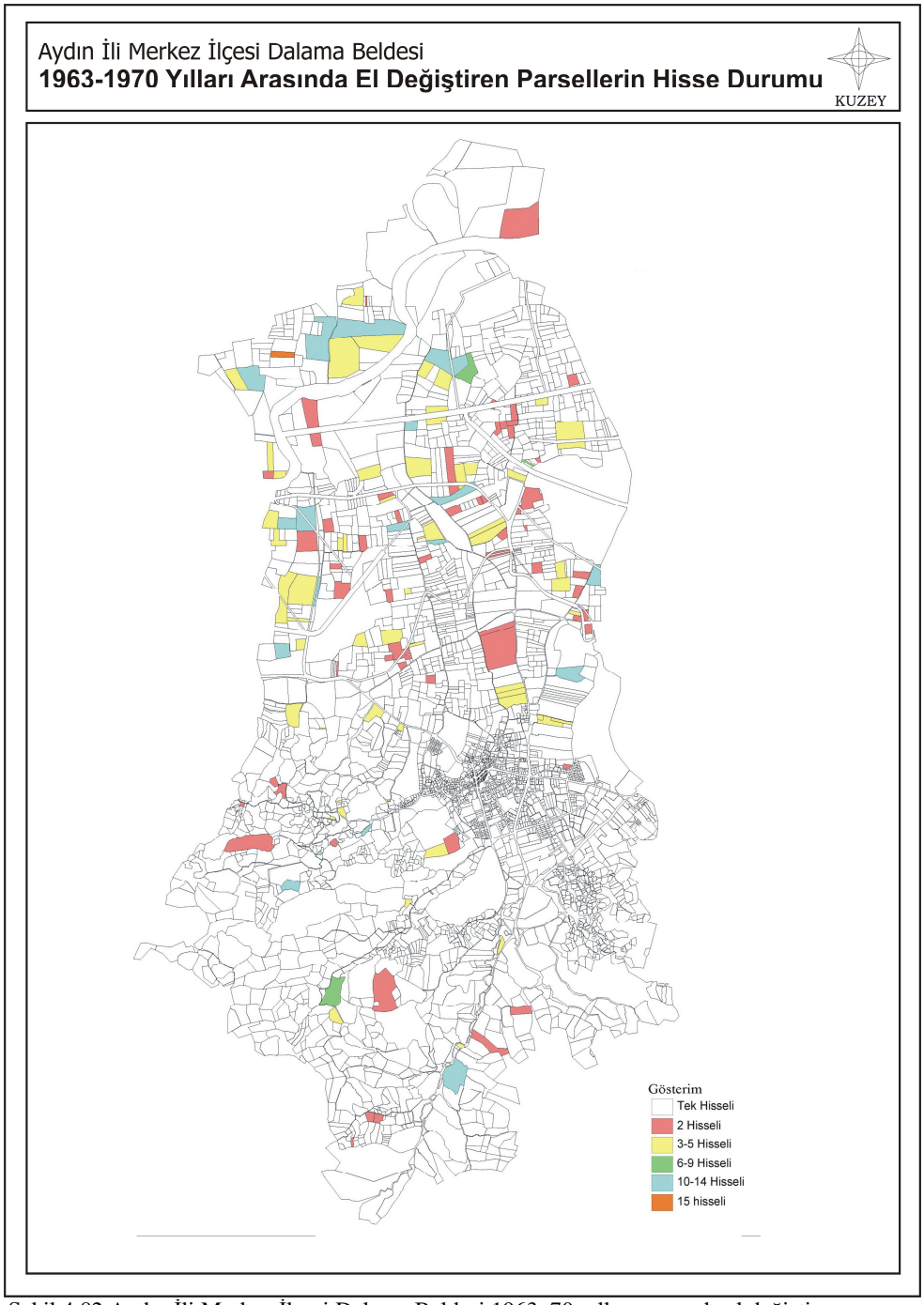

Şekil 4.82 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1963–70 yılları arasında el değiştiren parsellerin hisse sayısı durumu

Tablo 4.75 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1963–70 Yılları Arasında el değiştiren parsellerin hisse sayısı durumu

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	2 HİSSELİ PARSELLER				3-5 HİSSELİ PARSELLER				6-9 HİSSELİ PARSELLER				10-14 HİSSELİ PARSELLER			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	42	61,76	98,773	19,18	24	38,10	53,796	8,76	2	50,00	1,256	3,04	11	30,56	20,216	4,47
6-9	15	22,06	98,865	19,20	17	26,98	134,635	21,93	0	0,00	0,000	0,00	8	22,22	66,092	14,60
10-19	5	7,35	73,898	14,35	17	26,98	236,261	38,49	1	25,00	17,157	41,49	11	30,56	145,564	32,15
20-49	4	5,88	122,476	23,79	4	6,35	128,161	20,88	1	25,00	22,941	55,47	5	13,89	164,541	36,34
50-99	2	2,94	120,867	23,47	1	1,59	60,946	9,93	0	0,00	0,000	0,00	1	2,78	56,324	12,44
Genel Toplam	**68**	**100,0**	**514,879**	**100,0**	**63**	**100,0**	**613,799**	**100,0**	**4**	**100,0**	**41,354**	**100,0**	**36**	**100,0**	**452,737**	**100,0**

4.2.3.2.2 1971–80 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumu

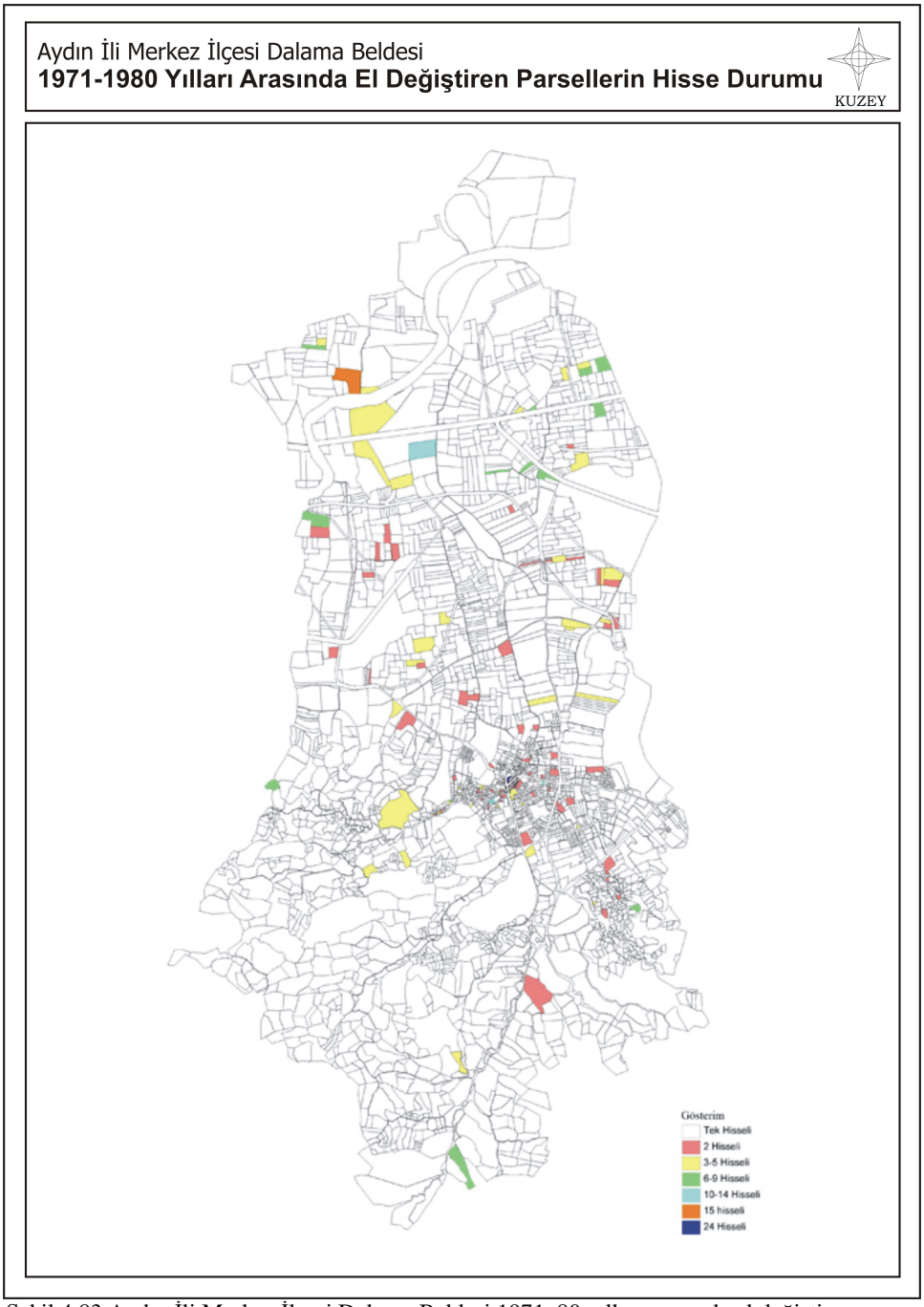

Şekil 4.83 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1971–80 yılları arasında el değiştiren parsellerin hisse sayısı durumu

Tablo 4.76 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1971–80 yılları arasında el değiştiren parsellerin hisse sayısı durumu

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	2 Hisseli Parseller				3-5 Hisseli Parseller				6-9 Hisseli Parseller				10-14 Hisseli Parseller			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	69	81,18	78,903	36,12	24	61,54	35,498	12,87	7	58,33	12,026	18,07	4	66,67	2,255	4,41
6-9	12	14,12	76,603	35,07	8	20,51	55,298	20,04	3	25,00	21,820	32,78	0	0,00	0,000	0,00
10-19	3	3,53	31,718	14,52	4	10,26	52,118	18,89	2	16,67	32,711	49,15	0	0,00	0,000	0,00
20-49	1	1,18	31,209	14,29	2	5,13	75,314	27,30	0	0,00	0,000	0,00	2	33,33	48,878	95,59
50-99	0	0,00	0,000	0,00	1	2,56	57,690	20,91	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00
Genel Toplam	**85**	**100,0**	**218,433**	**100,0**	**39**	**100,0**	**275,918**	**100,0**	**12**	**100,0**	**66,557**	**100,0**	**6**	**100,0**	**51,133**	**100,0**

4.2.3.2.3 1981–90 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumu

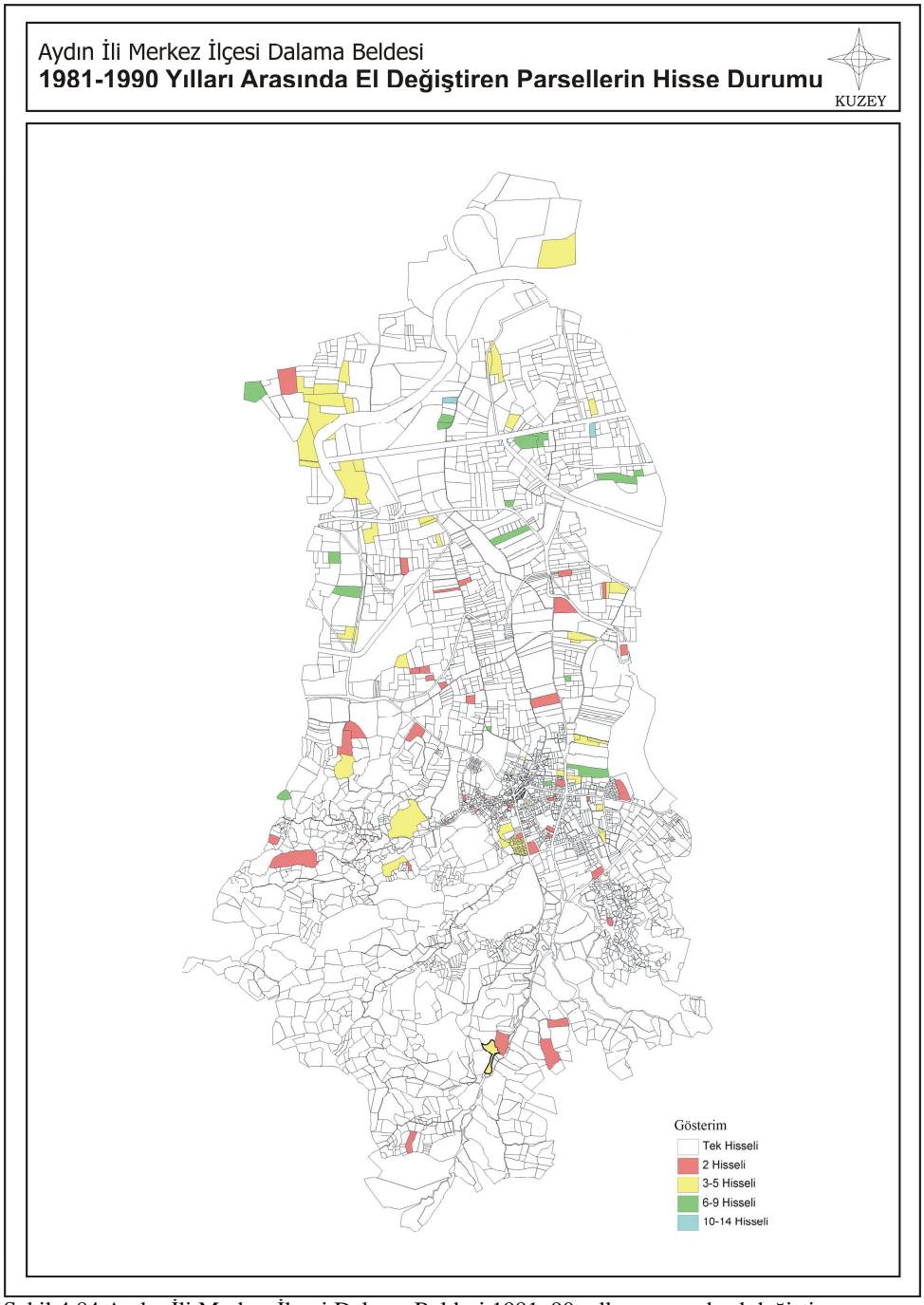

Şekil 4.84 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1981–90 yılları arasında el değiştiren parsellerin hisse sayısı durumu

Tablo 4.77 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1981–90 yılları arasında el değiştiren parsellerin hisse sayısı durumu

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	2 Hisseli Parseller				3-5 Hisseli Parseller				6-9 Hisseli Parseller				10-14 Hisseli Parseller			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	40	70,18	70,231	24,12	67	72,83	64,744	12,87	8	42,11	12,687	8,75	2	100,00	9,287	100
6-9	6	10,53	38,753	13,31	10	10,87	75,162	14,94	5	26,32	31,657	21,83	0	0,00	0,000	0,00
10-19	8	14,04	100,809	34,62	8	8,70	99,032	19,68	6	31,58	100,639	69,41	0	0,00	00000	000
20-49	3	5,26	81,407	27,96	5	5,43	153,227	30,46	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00
50-99	0	0,00	0,000	0,00	2	2,17	110,955	22,05	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00
Genel Toplam	**57**	**100,00**	**291,200**	**100,00**	**92**	**100,00**	**503,120**	**100,00**	**19**	**100,00**	**144,983**	**100,00**	**2**	**100,00**	9,287	**100,00**

4.2.3.2.4 1991–2000 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumu

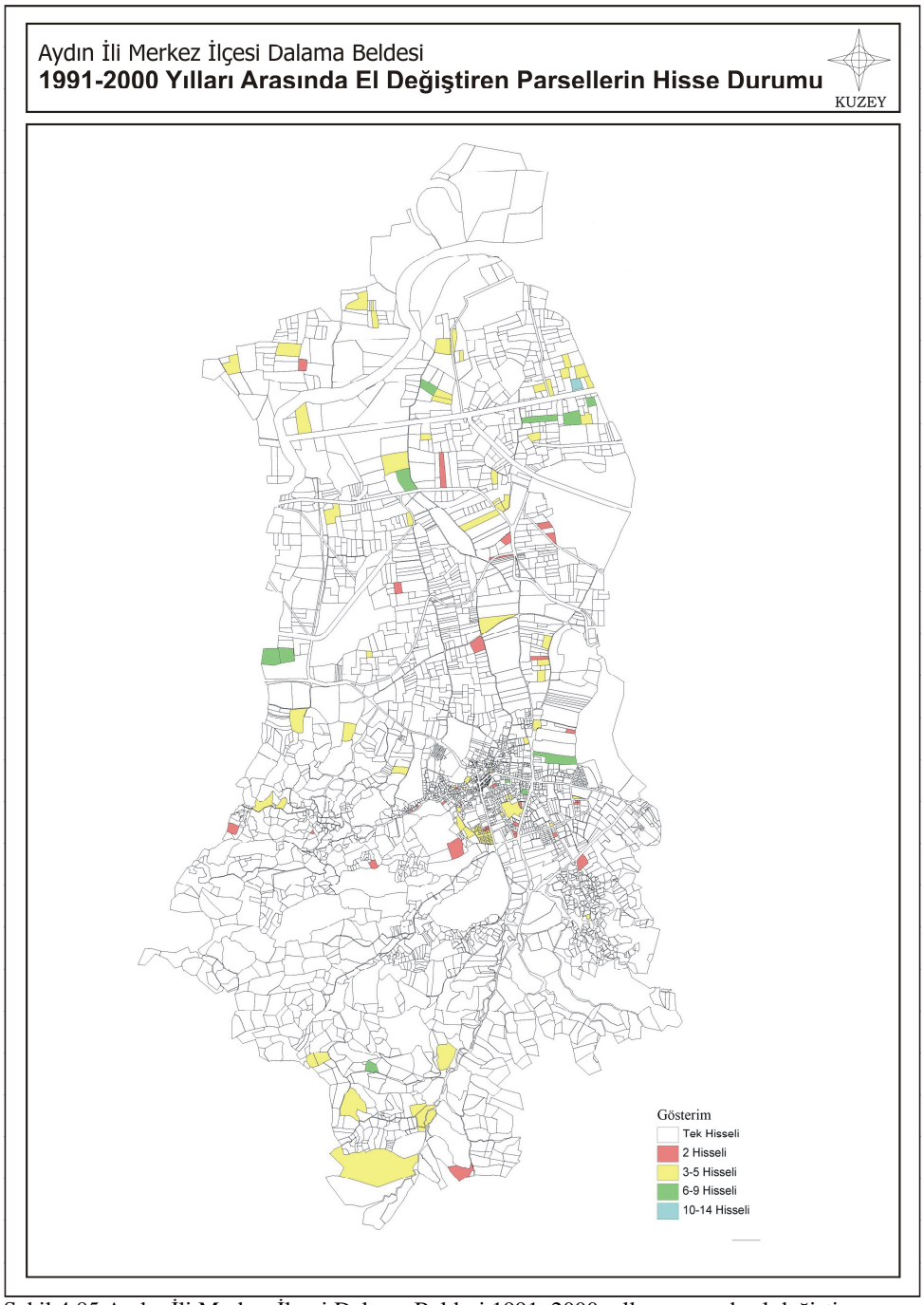

Şekil 4.85 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1991–2000 yılları arasında el değiştiren parsellerin hisse sayısı durumu

Tablo 4.78 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1991–2000 yılları arasında el değiştiren parsellerin hisse sayısı durumu

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	2 Hisseli Parseller				3-5 Hisseli Parseller				6-9 Hisseli Parseller				10-14 Hisseli Parseller			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	34	80,95	36,257	34,66	123	82,00	131,131	23,27	3	25,00	6,066	5,60	0	0,00	0,000	0,00
6-9	6	14,29	42,608	40,74	12	8,00	82,052	14,56	3	25,00	18,902	17,43	1	100,00	6,141	100,00
10-19	2	4,76	25,733	24,60	11	7,33	154,978	27,51	6	50,00	83,447	76,97	0	0,00	0,000	0,00
20-49	0	0,00	0,000	0,00	3	2,00	74,651	13,25	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00
50-99	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00
100-199	0	0,00	0,000	0,00	1	0,67	120,626	21,41	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00
Genel Toplam	**42**	**100,00**	**104,598**	**100,00**	**150**	**100,00**	**563,438**	**100,00**	**12**	**100,00**	**108,415**	**100,00**	**1**	**100,00**	**6,141**	**100,00**

4.2.3.2.5 2001 Yılı ve Sonrasında El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumu

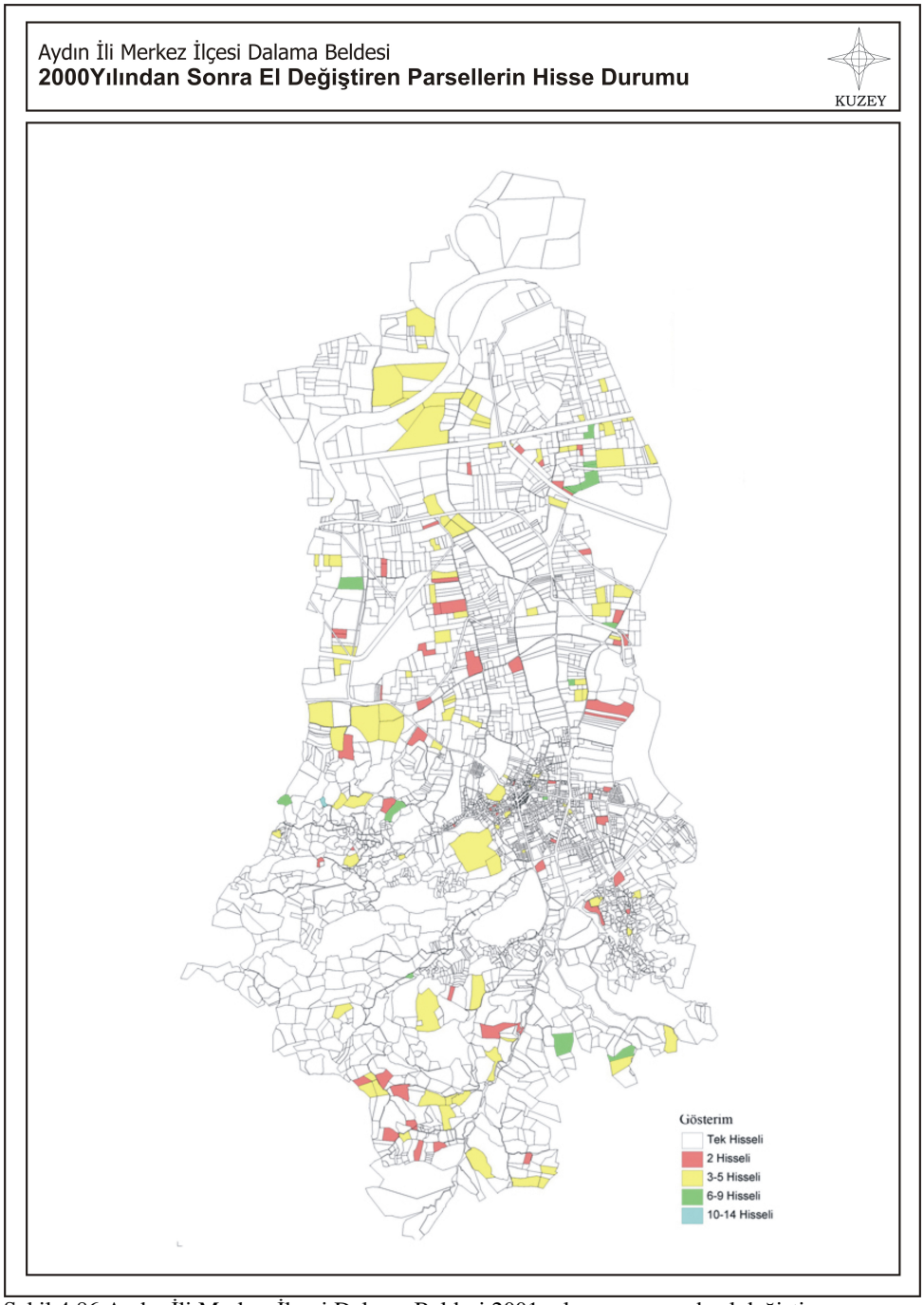

Şekil 4.86 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 2001 yılı ve sonrasında el değiştiren parsellerin hisse sayısı durumu

Tablo 4.79 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 2001 yılı ve sonrasında el değiştiren parsellerin hisse sayısı durumu

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	2 Hisseli Parseller				3-5 Hisseli Parseller				6-9 Hisseli Parseller				10-14 Hisseli Parseller			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	42	66,67	77,99	27,07	55	49,55	130,88	12,06	9	52,94	15,594	16,42	1	100,00	1,868	100,00
6-9	14	22,22	94,88	32,93	23	20,72	166,65	15,35	2	11,76	11,254	11,85	0	0,00	0,000	0,00
10-19	6	9,52	89,56	31,09	21	18,92	288,48	26,58	6	35,29	68,15	71,74	0	0,00	0,000	0,00
20-49	1	1,59	25,68	8,91	9	8,11	289,70	26,69	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00
50-99	0	0,00	0,00	0,00	3	2,70	209,75	19,32	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,000	0,00
Genel Toplam	**63**	**100,00**	**288,10**	**100,00**	**111**	**100,00**	**1085,45**	**100,00**	**17**	**100,00**	**94,99**	**100,00**	**1**	**100,00**	**1,868**	**100,00**

1963–70 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumuna Yönelik Saptamalar

1) Toplam 171 parsel el değiştirmiştir. Bu parsellerin hisse aralığına göre toplam parsel sayısı içindeki dağılımına bakıldığında; 2 Hisseli parseller; 68 parsel ve % 39,77, 3-5 Hisseli parseller; 63 parsel ve % 36,84, 6-9 Hisseli parseller; 4 parsel ve % 2,34, 10-14 hisseli parseller36 parsel ve % 21,05'i oluşturmaktadır.

2) Parsellerin hisse aralığına göre toplam parsel alanı içindeki dağılımına bakıldığında; 2 Hisseli parseller % 31,73, 3-5 Hisseli parseller % 37,82, 6-9 Hisseli parseller % 2,55, 10-14 Hisseli parseller % 27,90'u oluşturmaktadır.

3) El değiştiren parsellerin hisse aralıklarının hem parsel sayısı hem de parsel toplam alanı içindeki dağılımına bakıldığında en fazla 2 hisseli, 3-5 hisseli ve 10-14 hisseli parsellerin el değiştirdikleri görülmektedir.

4) El değiştiren parsellerin hisse aralıklarının parsel büyüklüğü aralıklarına göre dağılımına bakıldığında; 2 Hisseli parseller; 0-5 da. lık parsellerden 50-99 da.lık parsellere kadar, 3-5 Hisseli parseller; 0-5 da.lık parsellerden 50-99 da.lık parsellere kadar, 6-9 Hisseli Parseller; 0-5 da.lık parsellerden 20-49 da.lık parsellere kadar, 10-14 Hisseli parseller; 0-5 da.lık parsellerden 50-99 da.lık parsellere kadar aralıklarda yer almaktadırlar.

1971–80 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumuna Yönelik Saptamalar

1) Toplam 142 parsel el değiştirmiştir. Bu parsellerin hisse aralığına göre toplam parsel sayısı içindeki dağılımına bakıldığında; 2 Hisseli parseller; 85 parsel ve % 59,86, 3-5 Hisseli parseller; 39 parsel ve % 27,47, 6-9 Hisseli parseller; 12 parsel ve % 8,45, 10-14 hisseli parseller 6 parsel ve % 4,23'ü oluşturmaktadır.

2) Parsellerin hisse aralığına göre toplam parsel alanı içindeki dağılımına bakıldığında; 2 Hisseli parseller % 35,69, 3-5 Hisseli parseller % 45,08, 6-9 Hisseli parseller % 10,88, 10-14 Hisseli parseller % 8,35'i oluşturmaktadır.

3) El değiştiren parsellerin hisse aralıklarının hem parsel sayısı hem de parsel toplam alanı içindeki dağılımına bakıldığında en fazla 2 hisseli, 3-5 hisseli ve 6-9 hisseli parsellerin el değiştirdikleri görülmektedir.

4) El değiştiren parsellerin hisse aralıklarının parsel büyüklüğü aralıklarına göre dağılımına bakıldığında; 2 Hisseli parseller; 0-5 da. lık parsellerden 20-49 da.lık parsellere kadar, 3-5 Hisseli parseller; 0-5 da.lık parsellerden 50-99 da.lık parsellere kadar, 6-9 Hisseli Parseller; 0-5 da.lık parsellerden 10-19 da.lık parsellere kadar, 10-14 Hisseli parseller; 0-5 da.lık parsellerden 20-49 da.lık parsellere kadar aralıklarda yer almaktadırlar.

1981–90 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumuna Yönelik Saptamalar

1) Toplam 170 parsel el değiştirmiştir. Bu parsellerin hisse aralığına göre toplam parsel sayısı içindeki dağılımına bakıldığında; 2 Hisseli parseller; 57 parsel ve % 33,53, 3-5 Hisseli parseller; 92 parsel ve % 54,12, 6-9 Hisseli parseller; 19 parsel ve % 11,18, 10-14 hisseli parseller; 2 parsel ve % 1,18'i oluşturmaktadır.

2) Parsellerin hisse aralığına göre toplam parsel alanı içindeki dağılımına bakıldığında; 2 Hisseli parseller % 30,70, 3-5 Hisseli parseller % 53,04, 6-9 Hisseli parseller % 15,28, 10-14 Hisseli parseller % 0,98'i oluşturmaktadır.

3) El değiştiren parsellerin hisse aralıklarının hem parsel sayısı hem de parsel toplam alanı içindeki dağılımına bakıldığında en fazla 2 hisseli, 3-5 hisseli ve 6-9 hisseli parsellerin el değiştirdikleri görülmektedir.

4) El değiştiren parsellerin hisse aralıklarının parsel büyüklüğü aralıklarına göre dağılımına bakıldığında; 2 Hisseli parseller; 0-5 da. lık parsellerden 20-49 da.lık parsellere kadar, 3-5 Hisseli parseller; 0-5 da.lık parsellerden 50-99 da.lık parsellere kadar, 6-9 Hisseli Parseller; 0-5 da.lık parsellerden 10-19 da.lık parsellere kadar, 10-14 Hisseli parseller; 0-5 da.lık parsellerde yer almaktadırlar.

1991–2000 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumuna Yönelik Saptamalar

1) Toplam 205 parsel el değiştirmiştir. Bu parsellerin hisse aralığına göre toplam parsel sayısı içindeki dağılımına bakıldığında; 2 Hisseli parseller; 42 parsel ve % 20,49, 3-5 Hisseli parseller; 150 parsel ve % 73,17, 6-9 Hisseli parseller; 12 parsel ve % 5,85, 10-14 hisseli parseller1 parsel ve % 0,49'u oluşturmaktadır.

2) Parsellerin hisse aralığına göre toplam parsel alanı içindeki dağılımına bakıldığında; 2 Hisseli parseller % 13,37, 3-5 Hisseli parseller % 72,00, 6-9 Hisseli parseller % 13,85, 10-14 Hisseli parseller % 0,79'u oluşturmaktadır.

3) El değiştiren parsellerin hisse aralıklarının hem parsel sayısı hem de parsel toplam alanı içindeki dağılımına bakıldığında en fazla 3-5 hisseli parsellerin el değiştirdikleri görülmektedir.

4) El değiştiren parsellerin hisse aralıklarının parsel büyüklüğü aralıklarına göre dağılımına bakıldığında; 2 Hisseli parseller; 0-5 da. lık parsellerden 10-19 da.lık parsellere kadar, 3-5 Hisseli parseller; 0-5 da.lık parsellerden 100-199 da.lık parsellere kadar, 6-9 Hisseli Parseller; 0-5 da.lık parsellerden 10-19 da.lık parsellere kadar, 10-14 Hisseli parseller; 6-9 da.lık parsellerde yer almaktadırlar.

2001 Yılı ve Sonrasında El Değiştiren Parsellerin Hisse Sayısı Durumuna Yönelik Saptamalar

1) Toplam 192 parsel el değiştirmiştir. Bu parsellerin hisse aralığına göre toplam parsel sayısı içindeki dağılımına bakıldığında; 2 Hisseli parseller; 63 parsel ve % 32,81, 3-5 Hisseli parseller; 111 parsel ve % 57,81, 6-9 Hisseli parseller; 17 parsel ve % 8,85, 10-14 hisseli parseller 1 parsel ve % 0,52'yi oluşturmaktadır.

2) Parsellerin hisse aralığına göre toplam parsel alanı içindeki dağılımına bakıldığında; 2 Hisseli parseller % 19,59, 3-5 Hisseli parseller % 73,82, 6-9 Hisseli parseller % 6,46, 10-14 Hisseli parseller % 0,13'ü oluşturmaktadır.

3) El değiştiren parsellerin hisse aralıklarının hem parsel sayısı hem de parsel toplam alanı içindeki dağılımına bakıldığında en fazla 2 hisseli ve 3-5 hisseli parsellerin el değiştirdikleri görülmektedir.

4) El değiştiren parsellerin hisse aralıklarının parsel büyüklüğü aralıklarına göre dağılımına bakıldığında; 2 Hisseli parseller; 0-5 da. lık parsellerden 20-49 da.lık parsellere kadar, 3-5 Hisseli parseller; 0-5 da.lık parsellerden 50-99 da.lık parsellere kadar, 6-9 Hisseli Parseller; 0-5 da.lık parsellerden 10-19 da.lık parsellere kadar, 10-14 Hisseli parseller; 0-5 da.lık parsellerden yer almaktadırlar.

4.2.3.3 Şerh Konma Durumları

4.2.3.3.1 1963–70 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Şerh Konma Durumları

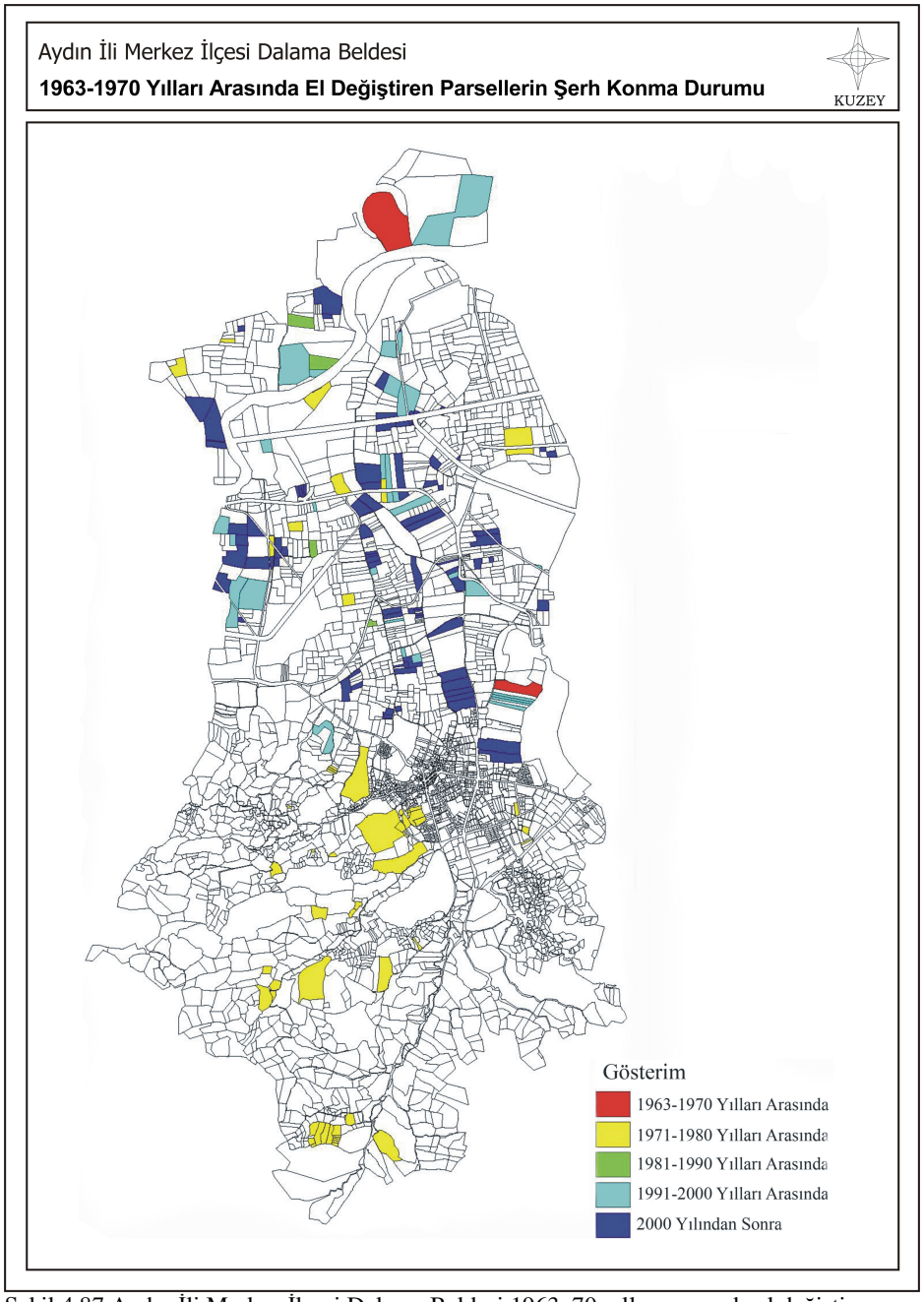

Şekil 4.87 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1963–70 yılları arasında el değiştiren parsellerin şerh konma durumları

Tablo 4.80 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1963–70 yılları arasında el değiştiren parsellerin şerh konma durumları

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	1963-70				1971-80				1981-90				1991-2000				2001 Yılı ve Sonrası			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	0	0,00	0,00	0,00	38	64,41	74,99	15,55	1	25,00	2,60	6,12	55	58,51	117,91	11,83	107	60,45	223,16	23,61
6-9	0	0,00	0,00	0,00	10	16,95	72,89	15,12	1	25,00	6,42	15,12	16	17,02	107,75	10,81	29	16,38	205,54	21,75
10-19	0	0,00	0,00	0,00	4	6,78	53,19	11,03	2	50,00	33,44	78,76	12	12,77	164,69	16,52	26	14,69	345,87	36,60
20-49	1	50,00	25,69	19,43	6	10,17	212,03	43,98	0	0,00	0,00	0,00	7	7,45	247,66	24,85	13	7,34	41,70	4,41
50-99	0	0,00	0,00	0,00	1	1,69	69,06	14,32	0	0,00	0,00	0,00	2	2,13	128,84	12,93	2	1,13	128,84	13,63
100-199	1	50,00	106,50	80,57	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	2	2,13	229,90	23,07	0	0,00	0,00	0,00
Genel Toplam	**2**	**100,00**	**132,19**	**100,00**	**59**	**100,00**	**482,159**	**100,00**	**4**	**100,00**	**42,46**	**100,00**	**94**	**100,00**	**996,75**	**100,00**	**177**	**100,00**	**945,110**	**100,00**

4.2.3.3.2 1971–80 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Şerh Konma Durumları

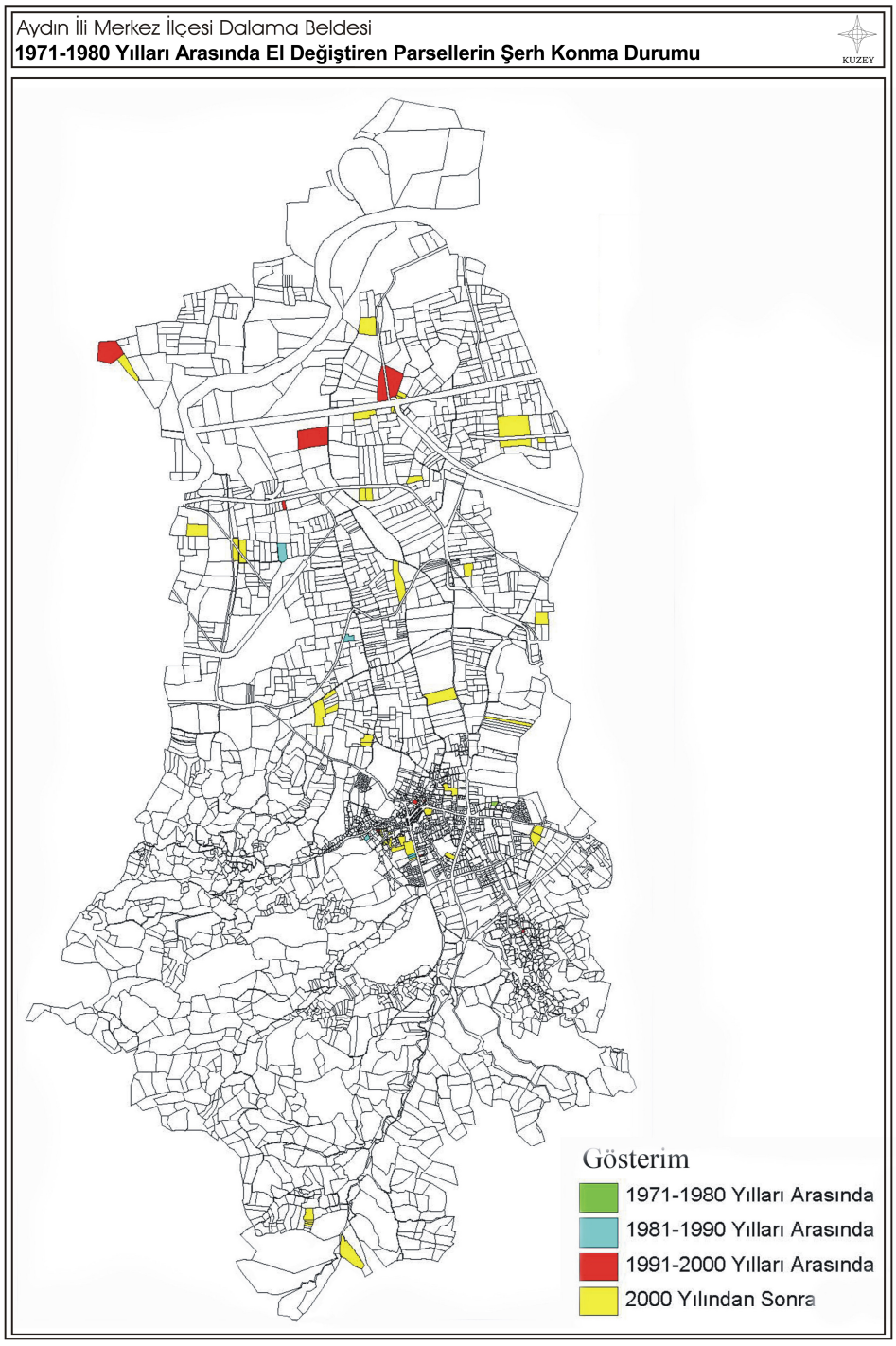

Şekil 4.88 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1971–80 yılları arasında el değiştiren parsellerin şerh konma durumları

Tablo 4.81 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1971–80 yılları arasında el değiştiren parsellerin şerh konma durumları

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	1971-80				1981-90				1991-2000				2001 Yılı ve Sonrası			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	1	100,00	1,06	100,00	5	83,33	4,721	42,38	13	76,47	4,941	7,68	52	82,54	64,26	35,26
6-9	0	0,00	0,00	0,00	1	16,67	6,420	57,62	1	5,88	5,100	7,92	6	9,52	40,57	22,26
10-19	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,000	0,00	2	11,76	30,50	47,39	4	6,35	49,75	27,30
20-49	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,000	0,00	1	5,88	23,82	37,01	1	1,59	27,66	15,18
Genel Toplam	**1**	**100,00**	1,06	**100,00**	**6**	**100,00**	11,14	**100,00**	**17**	**100,00**	64,36	**100,00**	**63**	**100,00**	182,24	**100,00**

4.2.3.3.3 1981–90 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Şerh Konma Durumları

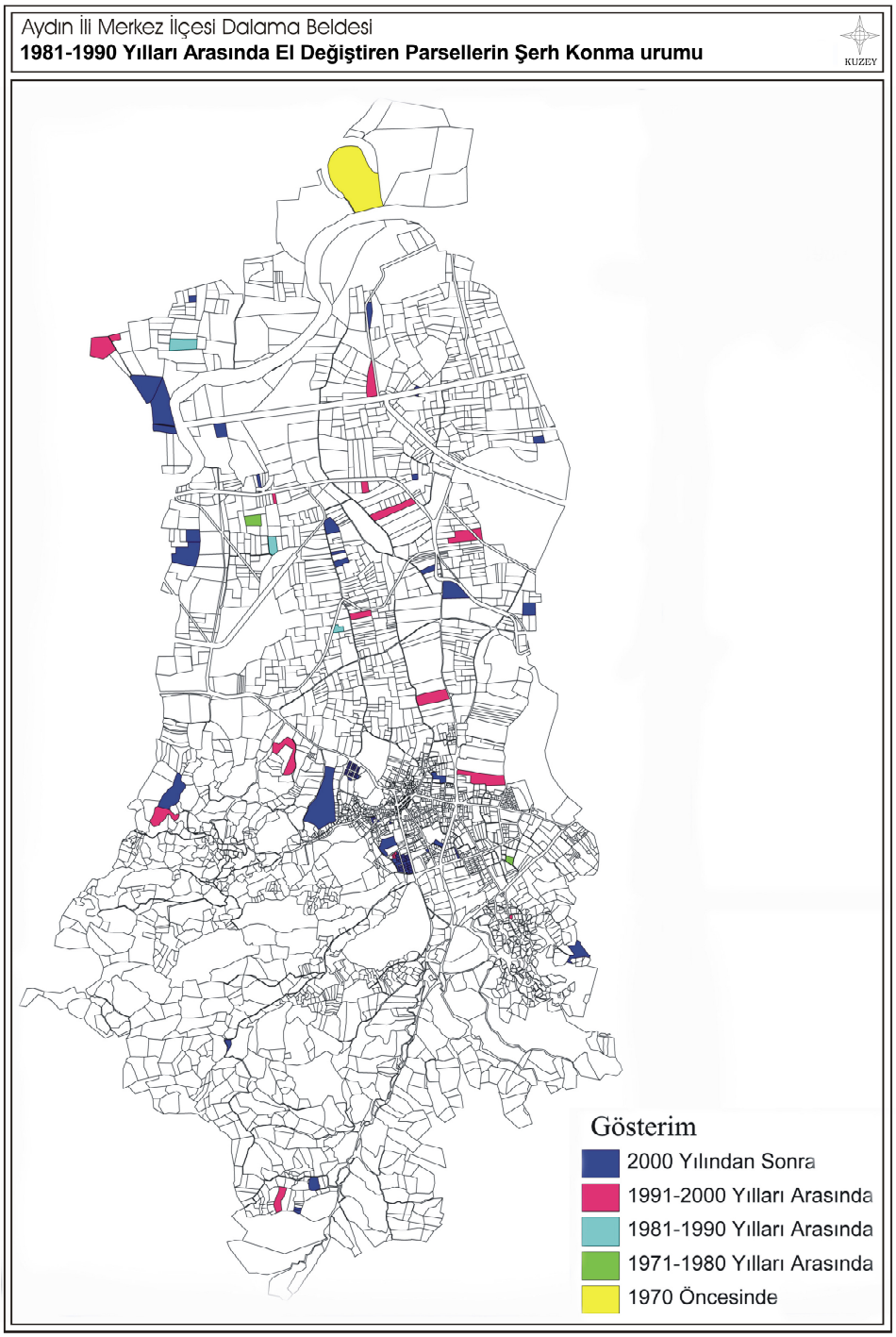

Şekil 4.89 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1981–90 yılları arasında el değiştiren parsellerin şerh konma durumları

Tablo 4.82 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1981–90 yılları arasında el değiştiren parsellerin şerh konma durumları

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	1963-70				1971-80				1981-90				1991-2000				2001 Yılı ve Sonrası			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	0	0,00	0,00	0,00	1	50,00	2,26	23,55	2	50,00	2,68	12,08	9	47,37	15,03	10,10	106	88,33	51,80	18,94
6-9	0	0,00	0,00	0,00	1	50,00	7,35	76,45	1	25,00	6,42	28,97	2	10,53	13,81	9,27	8	6,67	59,90	21,90
10-19	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	1	25,00	13,06	58,95	8	42,11	120,03	80,63	1	0,83	14,64	5,35
20-49	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,00	0,00	5	4,17	147,22	53,82
50-99	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
100-199	1	100,00	106,10	100,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,000	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
Genel Toplam	**1**	**100,00**	**106,10**	**100,00**	**2**	**100,00**	**9,61**	**100,00**	**4**	**100,00**	**22,15**	**100,00**	**19**	**100,00**	**148,87**	**100,00**	**120**	**100,00**	**273,56**	**100,00**

4.2.3.3.4 1991–2000 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Şerh Konma Durumları

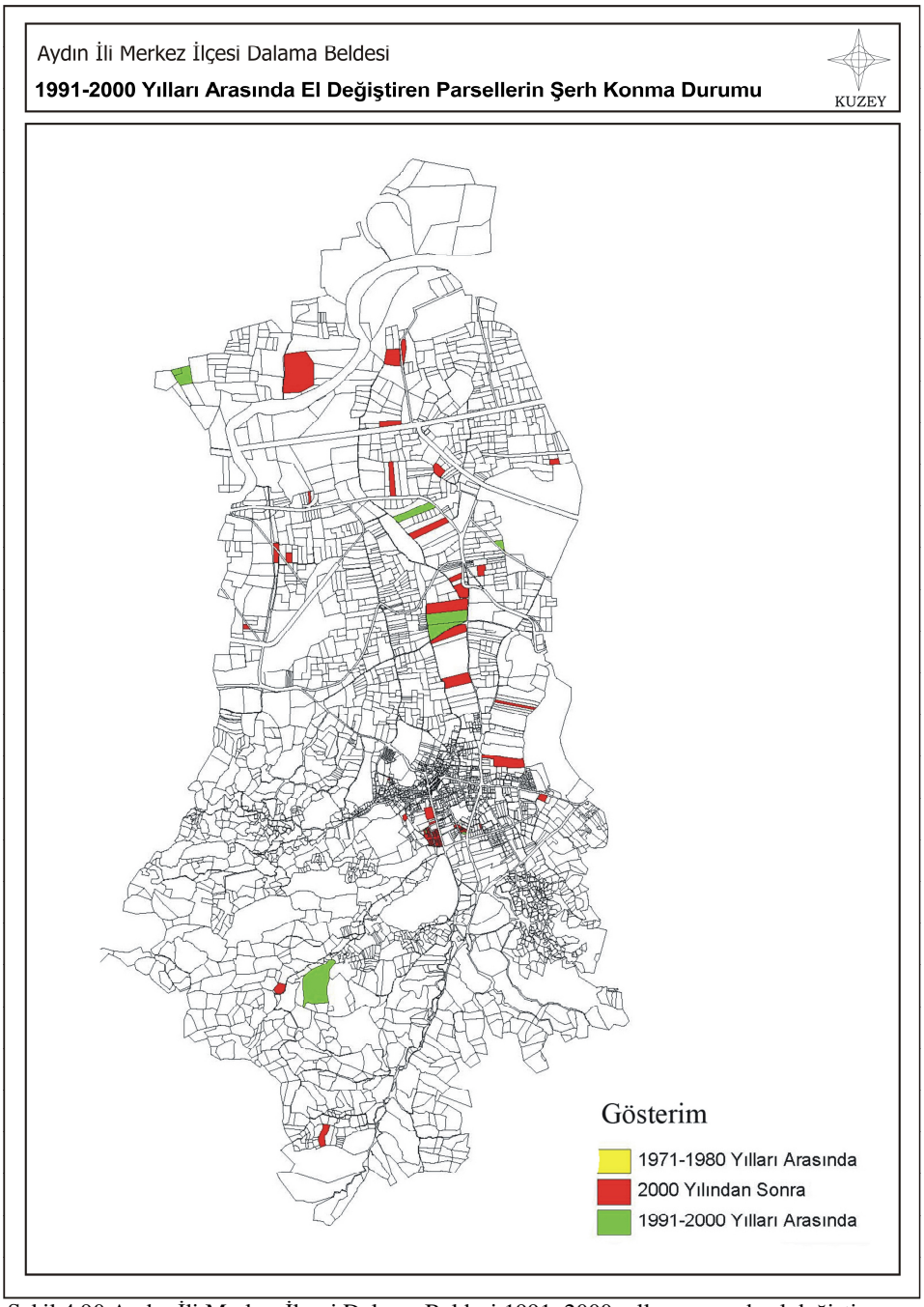

Şekil 4.90 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1991–2000 yılları arasında el değiştiren parsellerin şerh konma durumları

Tablo 4.83 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1991–2000 yılları arasında el değiştiren parsellerin şerh konma durumları

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	1971-80				1991-2000				2001 Yılı ve Sonrası			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	1	100,00	0,06	100,00	11	64,71	8,42	6,45	70	84,34	50,37	20,31
6-9	0	0,00	0,00	0,00	1	5,88	6,40	4,90	6	7,23	38,40	15,49
10-19	0	0,00	0,00	0,00	3	17,65	41,52	31,80	5	6,02	74,72	30,13
20-49	0	0,00	0,00	0,00	2	11,76	74,21	56,84	1	1,20	24,69	9,96
50-99	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	1	1,20	59,78	24,11
Genel Toplam	**1**	**100,00**	0,07	**100,00**	**17**	**100,00**	130,55	**100,00**	**83**	**100,00**	247,96	**100,00**

4.2.3.3.5 2001 Yılı ve Sonrasında El Değiştiren Parsellerin Şerh Konma Durumları

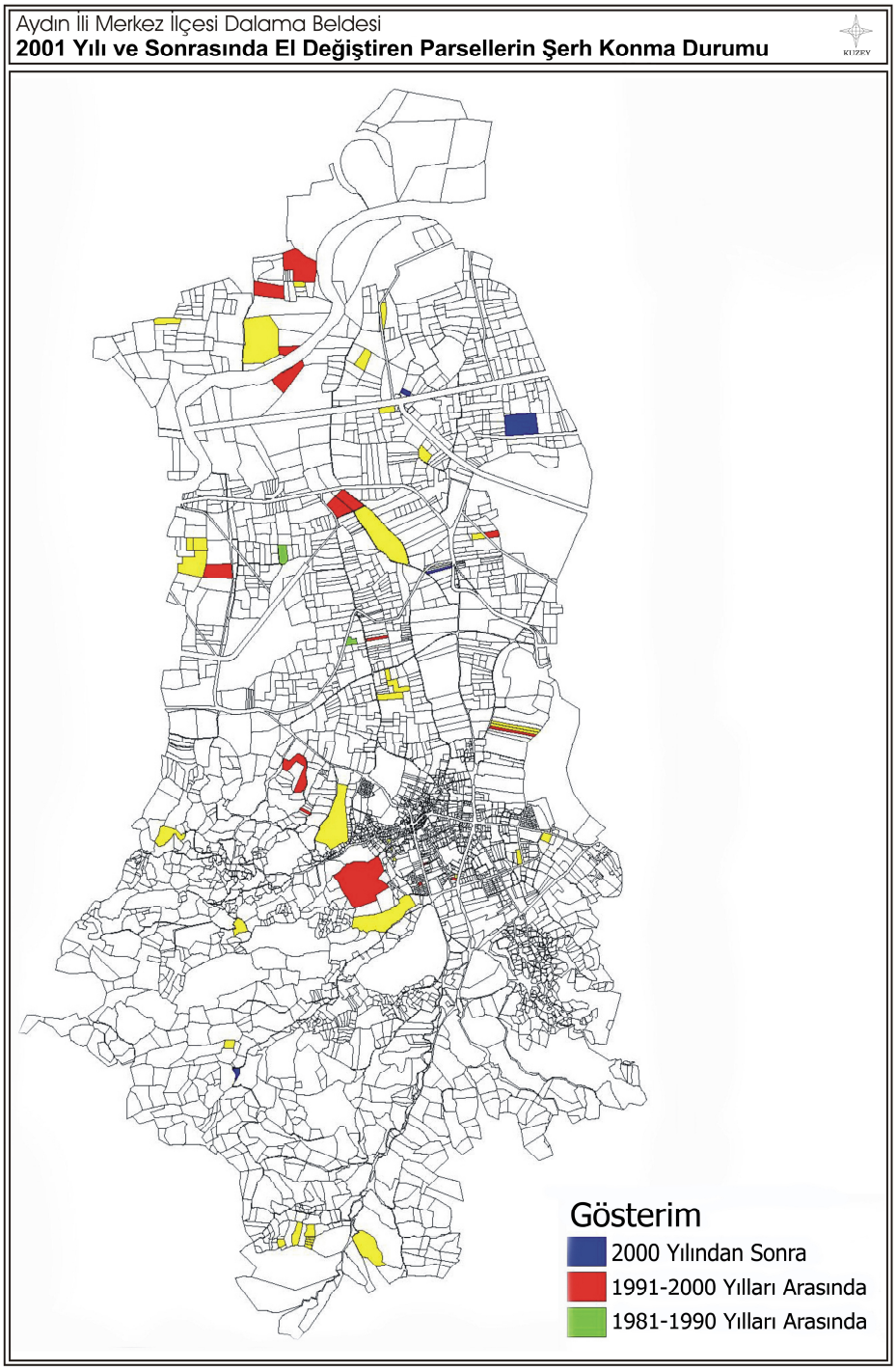

Şekil 4.91 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 2001 yılı ve sonrasında el değiştiren parsellerin şerh konma durumları

Tablo 4.84 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 2001 yılı ve sonrasında el değiştiren parsellerin şerh konma durumları

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	1981-90 Parsel Büyüklüğü				1991-2000 Parsel Büyüklüğü				2001 ve Sonrası Parsel Büyüklüğü			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	1	33,33	2,60	10,40	7	43,75	12,23	6,13	23	53,49	46,05	10,85
6-9	1	33,33	6,42	25,68	1	6,25	5,08	2,55	11	25,58	70,03	16,51
10-19	1	33,33	15,98	63,92	6	37,50	80,21	40,21	1	2,33	13,49	3,18
20-49	0	0,00	0,00	0,00	1	6,25	32,92	16,50	6	13,95	184,81	43,56
50-99	0	0,00	0,00	0,00	1	6,25	69,06	34,62	2	4,65	109,91	25,90
Genel Toplam	**3**	**100,00**	**25,00**	**100,00**	**16**	**100,00**	**199,50**	**100,00**	**43**	**100,00**	**424,29**	**100,00**

1963–70 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Şerh Konma Durumlarına Yönelik Saptamalar

1) Bu parsellerin şerh konma durumlarına bakıldığında; 1963–70 yılları arasında 2 parsele şerh konulduğu, 1971–80 yılları arasında 59 parsele şerh konulduğu, 1981–90 yılları arasında 4 parsele şerh konulduğu, 1991–2000 yılları arasında 94 parsele şerh konulduğu ve 2001 yılı sonrasında 177 parsele şerh konulduğu gözlenmektedir.

2) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel sayısı dağılımına bakıldığında; toplam 336 parselin % 0,60'ı 1963–70 yılları arasında, % 17,56'sı 1971–80 yılları arasında, % 1,19'u 1981–90 yılları arasında, % 27,98'i 1991–2000 yılları arasında ve % 52,68'i 2001 yılı sonrasında şerh konulduğu gözlenmektedir.

3) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel toplam alanı içerisindeki dağılımına bakıldığında; toplam % 5,09'u 1963–70 yılları arasında, % 18,55'i 1971–80 yılları arasında, %1,63'ü 1981–90 yılları arasında, % 38,36'sı 1991–2000 yılları arasında ve % 36,37'si 2001 yılı ve sonrasında şerh konulmuştur.

4) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla şerh konulduğu döneme bakıldığında 1991'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

5) Şerh konulan parsellerin dönemler içindeki parsel büyüklüğü aralıklarına bakıldığında ise; 1963-70 yılları arasında 20-49 da.lık parsellerden 100-199 da.lık parsellere kadar, 1971-80 yılları arasında 0-5 da.lık parsellerden 50-99 da.lık parsellere kadar, 1981-90 yılları arasına 0-5 da.lık parsellerden 10-19 da.lık parsellere kadar, 1991-2000 yılları arasında 0-5 da.lık parsellerden 100-199 da.lık parsellere kadar ve 2001 sonrasında 0-5 da.lık parsellerden 50-99 da.lık parsellere kadar parsellere şerh konulduğu gözlenmektedir.

1971–80 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Şerh Konma Durumlarına Yönelik Saptamalar

1) Bu parsellerin şerh konma durumlarına bakıldığında; 1971–80 yılları arasında 1 parsele şerh konulduğu, 1981–90 yılları arasında 6 parsele şerh konulduğu, 1991–2000 yılları arasında 17 parsele şerh konulduğu ve 2001 yılı sonrasında 63 parsele şerh konulduğu gözlenmektedir.

2) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel sayısı dağılımına bakıldığında; toplam 87 parselin % 1,15'i 1971–80 yılları arasında, % 6,90'ı 1981–90 yılları arasında, % 19,54'ü 1991–2000 yılları arasında ve % 72,41'i 2001 yılı sonrasında şerh konulduğu gözlenmektedir.

3) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel toplam alanı içerisindeki dağılımına bakıldığında; toplam % 0,41'i 1971–80 yılları arasında, % 4,30'u 1981–90 yılları arasında, % 24,87'si 1991–2000 yılları arasında ve % 70,42'si 2001 yılı ve sonrasında şerh konulmuştur.

4) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla şerh konulduğu döneme bakıldığında 1991'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

5) Şerh konulan parsellerin dönemler içindeki parsel büyüklüğü aralıklarına bakıldığında ise; 1971-80 yılları arasında 0-5 da.lık parsellerden, 1981-90 yılları arasında 0-5 da.lık parsellerden 6-9 da.lık parsellere kadar, 1991-2000 yılları arasında 0-5 da.lık parsellerden 20-49 da.lık parsellere kadar ve 2001 sonrasında 0-5 da.lık parsellerden 20-49 da.lık parsellere kadar parsellere şerh konulduğu gözlenmektedir.

1981–90 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Şerh Konma Durumlarına Yönelik Saptamalar

1) Bu parsellerin şerh konma durumlarına bakıldığında; 1963–70 yılları arasında 1 parsele şerh konulduğu, 1971–80 yılları arasında 2 parsele şerh konulduğu, 1981–90 yılları arasında 4 parsele şerh konulduğu, 1991–2000 yılları arasında 19 parsele şerh konulduğu ve 2001 yılı sonrasında 120 parsele şerh konulduğu gözlenmektedir.

2) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel sayısı dağılımına bakıldığında; toplam 146 parselin % 0,68'i 1963–70 yılları arasında, % 1,37'si 1971–80 yılları arasında, % 2,74'ü 1981–90 yılları arasında, % 13,01'i 1991–2000 yılları arasında ve % 82,19'u 2001 yılı sonrasında şerh konulduğu gözlenmektedir.

3) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel toplam alanı içerisindeki dağılımına bakıldığında; toplam % 18,94'ü 1963–70 yılları arasında, % 1,72'si 1971–80 yılları arasında, %3,95'i 1981–90 yılları arasında, % 26,57'si 1991-2000 yılları arasında ve % 48,83'si 2001 yılı ve sonrasında şerh konulmuştur.

4) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla şerh konulduğu döneme bakıldığında 1991'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

5) Şerh konulan parsellerin dönemler içindeki parsel büyüklüğü aralıklarına bakıldığında ise; 1963-70 yılları arasında 100-199 da.lık parsellerden, 1971-80 yılları arasında 0-5 da.lık parsellerden 6-9 da.lık parsellere kadar, 1981-90 yılları arasına 0-5 da.lık parsellerden 10-19 da.lık parsellere kadar, 1991-2000 yılları arasında 0-5 da.lık parsellerden 10-19 da.lık parsellere kadar ve 2001 sonrasında 0-5 da.lık parsellerden 20-49 da.lık parsellere kadar parsellere şerh konulduğu gözlenmektedir.

1991–2000 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Şerh Konma Durumlarına Yönelik Saptamalar

1) Bu parsellerin şerh konma durumlarına bakıldığında; 1971–80 yılları arasında 1 parsele şerh konulduğu, 1991–2000 yılları arasında 17 parsele şerh konulduğu ve 2001 yılı sonrasında 83 parsele şerh konulduğu gözlenmektedir.

2) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel sayısı dağılımına bakıldığında; toplam 101 parselin % 0,99'u 1971–80 yılları arasında, % 216,83'ü 1991–2000 yılları arasında ve % 82,18'i 2001 yılı sonrasında şerh konulduğu gözlenmektedir.

3) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel toplam alanı içerisindeki dağılımına bakıldığında; % 0,02'si 1971-80 yılları arasında, % 34,48'i 1991-2000 yılları arasında ve % 65,50'si 2001 yılı ve sonrasında şerh konulmuştur.

4) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla şerh konulduğu döneme bakıldığında 1991'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

2001 Yılı ve Sonrasında El Değiştiren Parsellerin Şerh Konma Durumlarına Yönelik Saptamalar

1) Bu parsellerin şerh konma durumlarına bakıldığında; 1981–90 yılları arasında 3 parsele şerh konulduğu, 1991–2000 yılları arasında 16 parsele şerh konulduğu ve 2001 yılı sonrasında 43 parsele şerh konulduğu gözlenmektedir.

2) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel sayısı dağılımına bakıldığında; toplam 62 parselin % 4,84'ü 1981–90 yılları arasında, % 25,81'i 1991–2000 yılları arasında ve % 69,35'i 2001 yılı sonrasında şerh konulduğu gözlenmektedir.

3) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel toplam alanı içerisindeki dağılımına bakıldığında; % 3,85'i 1981–90 yılları arasında, % 30,75'i 1991–2000 yılları arasında ve % 65,40'ı 2001 yılı ve sonrasında şerh konulmuştur.

4) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla şerh konulduğu döneme bakıldığında 2001'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

5) Şerh konulan parsellerin dönemler içindeki parsel büyüklüğü aralıklarına bakıldığında ise; 1981-90 yılları arasında 0-5 da.lık parsellerden 10-19 da.lık parsellere kadar, 1991-2000 yılları arasında 0-5 da.lık parsellerden 50-99 da.lık parsellere kadar ve 2001 sonrasında 0-5 da.lık parsellerden 50-99 da.lık parsellere kadar parsellere şerh konulduğu gözlenmektedir.

4.2.3.4 El Değiştirme Sebeplerindeki Değişimler

4.2.3.4.1 1963–70 Yılları Arasında Parsellerin El Değiştirme Sebepleri

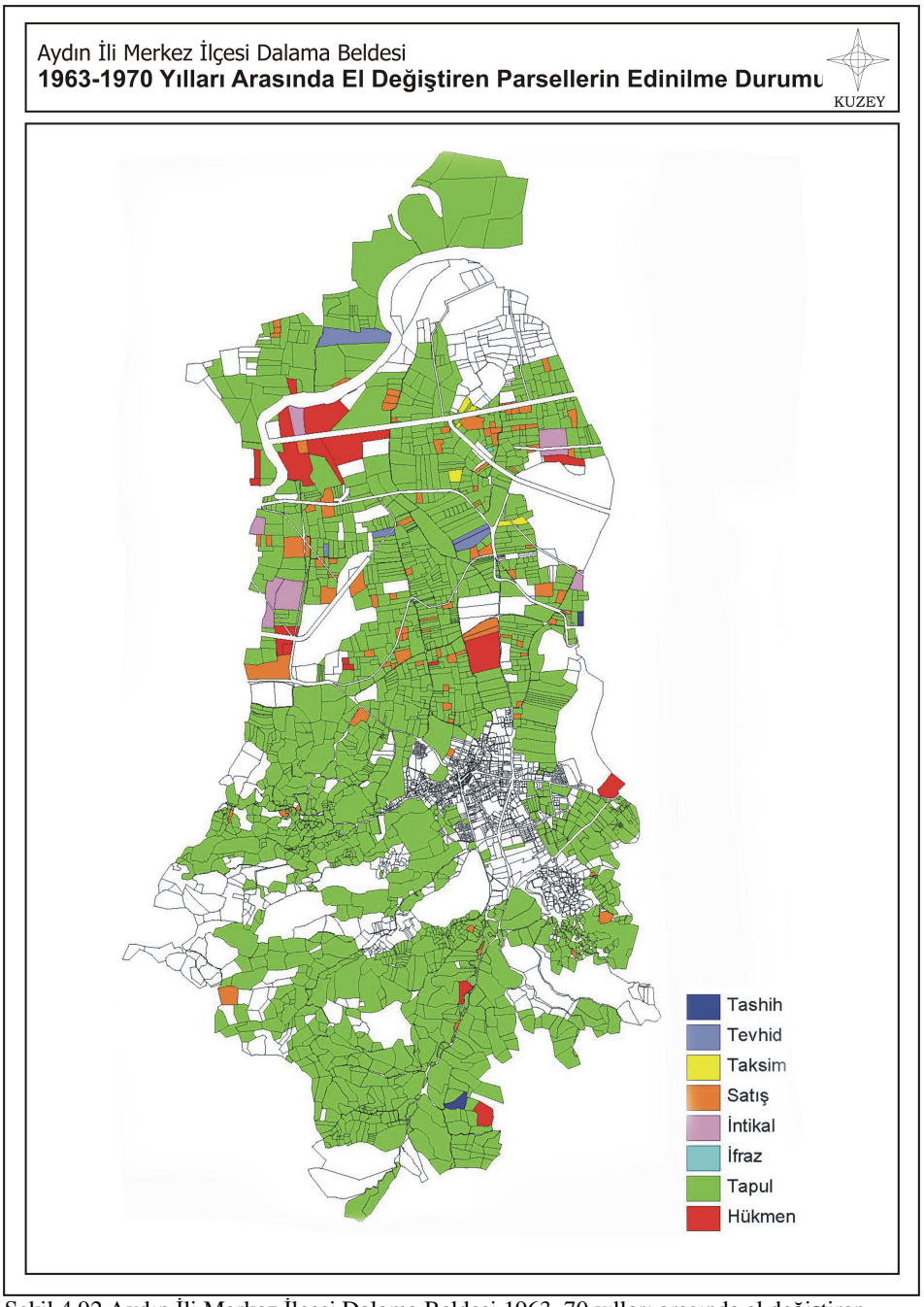

Şekil 4.92 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1963–70 yılları arasında el değiştiren parsellerin el değiştirme sebepleri

Tablo 4.85 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1963–70 yılları arasında el değiştiren parsellerin el değiştirme sebepleri

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	SATIŞ				TAKSİM				TAPU				TASHİH				TEVHİD			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	87	79,82	171,69	40,19	2	33,33	3,07	5,60	1471	70,05	3013,60	25,70	1	50,00	4,72	28,70	2	33,33	5,25	5,43
6-9	13	11,93	92,14	21,57	2	33,33	13,78	25,13	317	15,10	2243,61	19,13	0	0,0	0,00	0,0	2	33,33	16,54	17,12
10-19	7	6,42	96,71	22,64	1	16,67	15,34	27,98	218	10,38	2939,51	25,07	1	50,00	11,72	71,30	1	16,67	18,51	19,15
20-49	2	1,83	66,65	15,60	1	16,67	22,64	41,29	78	3,71	2262,18	19,29	0	0,0	0,00	0,0	0	0,0	0,00	0,0
50-99	0	0,0	0,00	0,0	0	0,0	0,00	0,0	12	0,57	751,36	6,41	0	0,0	0,00	0,0	1	16,67	56,32	58,30
100-199	0	0,0	0,00	0,0	0	0,0	0,00	0,0	4	0,19	515,53	4,40	0	0,0	0,00	0,0	0	0,0	0,00	0,0
Genel Toplam	**109**	**100,0**	**427,19**	**100,0**	**6**	**100,0**	**54,83**	**100,0**	**2100**	**100,0**	**11725,77**	**100,0**	**2**	**100,0**	**16,44**	**100,0**	**6**	**100,0**	**96,62**	**100,0**

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	HÜKMEN				İFRAZ				İNTİKAL				İSTİMLAK			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	10	33,33	28,86	5,49	3	100,0	1,70	100,00	1	11,11	0,48	0,33	15	48,39	34,86	7,01
6-9	7	23,33	51,68	9,82	0	0,0	0,00	0,0	2	22,22	18,26	12,40	8	25,81	55,65	11,19
10-19	5	16,67	83,69	15,91	0	0,0	0,00	0,0	3	33,33	41,32	28,06	4	12,90	58,70	11,80
20-49	3	10,00	67,77	12,88	0	0,0	0,00	0,0	3	33,33	87,22	59,22	2	6,45	62,57	12,58
50-99	5	16,67	294,06	55,90	0	0,0	0,00	0,0	0	0,00	0,00	0,0	0	0,0	0,00	0,0
100-199	0	0,0	0,00	0,0	0	0,0	0,00	0,0	0	0,00	0,00	0,0	2	6,45	285,75	57,43
Genel Toplam	**30**	**100,0**	**526,07**	**100,0**	**3**	**100,0**	**1,70**	**100,0**	**9**	**100,0**	**147,28**	**100,0**	**31**	**100,0**	**497,54**	**100,00**

4.2.3.4.2 1971–80 Yılları Arasında Parsellerin El Değiştirme Sebepleri

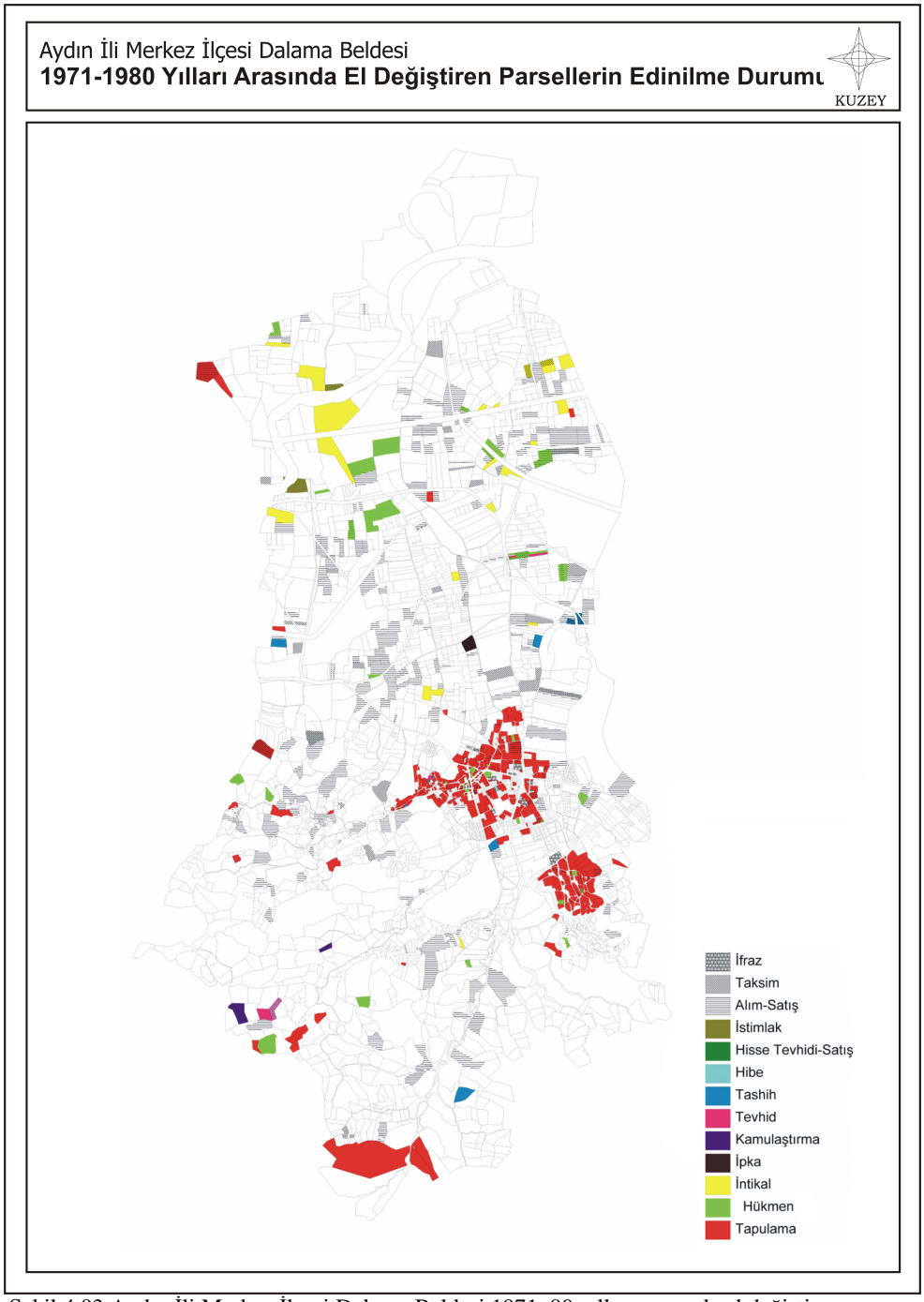

Şekil 4.93 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1971–80 yılları arasında el değiştiren parsellerin el değiştirme sebepleri

Tablo 4.86 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1971–80 yılları arasında el değiştiren parsellerin el değiştirme sebepleri

Parsel Büyüklüğü Aralıkları		0-5	6-9	11-19	20-49	50-99	Genel Toplam
ALIM	Parsel Sayısı	97	11	5	0	0	**113**
	%	85,84	9,73	4,42	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	104,19	78,004	57,20	0	0	**239,39**
	%	43,52	32,58	23,89	0	0	**100**
HİBE	Parsel Sayısı	2	0	0	0	0	**2**
	%	100	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	0,966	0	0	0	0	**0,97**
	%	100	0	0	0	0	**100**
HÜKMEN	Parsel Sayısı	35	6	3	2	0	**46**
	%	76,09	13,04	6,52	4,35	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	54,55	36,56	47,92	46,5	0	**185,53**
	%	29,4	19,71	25,83	25,06	0	**100**
İFRAZ	Parsel Sayısı	17	1	0	0	0	**18**
	%	94,44	5,56	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	11,67	5,02	0	0	0	**16,69**
	%	69,94	30,06	0	0	0	**100**
İNTİKAL	Parsel Sayısı	13	3	2	2	1	**21**
	%	61,9	14,29	9,52	9,52	4,76	**100**
	Toplam Parsel Alanı	34,66	21,82	25,63	51,31	57,69	**191,11**
	%	18,13	11,42	13,41	26,85	30,19	**100**
İSTİMLAK	Parsel Sayısı	3	1	1	0	0	**5**
	%	60	20	20	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	1,51	5,11	11,80	0	0	**18,42**
	%	8,2	27,73	64,07	0	0	**100**
KAMULAŞTIRMA	Parsel Sayısı	1	0	1	0	0	**2**
	%	50	0	50	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	3,147	0	13,13	0	0	**16,28**
	%	19,33	0	80,67	0	0	**100**
SATIŞ	Parsel Sayısı	156	33	19	5	0	**213**
	%	73,24	15,49	8,92	2,35	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	285,48	219,16	245,76	125,24	0	**875,63**
	%	32,6	25,03	28,07	14,3	0	**100**
TAKSİM	Parsel Sayısı	39	5	7	0	0	**51**

	%	76,47	9,8	13,73	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	62,59	37,21	87,60	0	0	**187,4**
	%	33,4	19,86	46,74	0	0	**100**
TAPULAMA	Parsel Sayısı	641	10	4	0	0	**656**
	%	97,71	1,52	0,61	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	389,62	63,94	65,82	0	0	**640,29**
	%	60,85	9,99	10,28	0	0	**100**
TASHİH	Parsel Sayısı	10	1	1	0	0	**12**
	%	83,33	8,33	8,33	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	14,70	6,66	10,2	0	0	**31,56**
	%	46,58	21,1	32,32	0	0	**100**
TEVHİD	Parsel Sayısı	4	2	0	0	0	**6**
	%	66,67	33,33	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	3,73	13,72	0	0	0	**17,45**
	%	21,36	78,64	0	0	0	**100**

4.2.3.4.3 1981–90 Yılları Arasında Parsellerin El Değiştirme Sebepleri

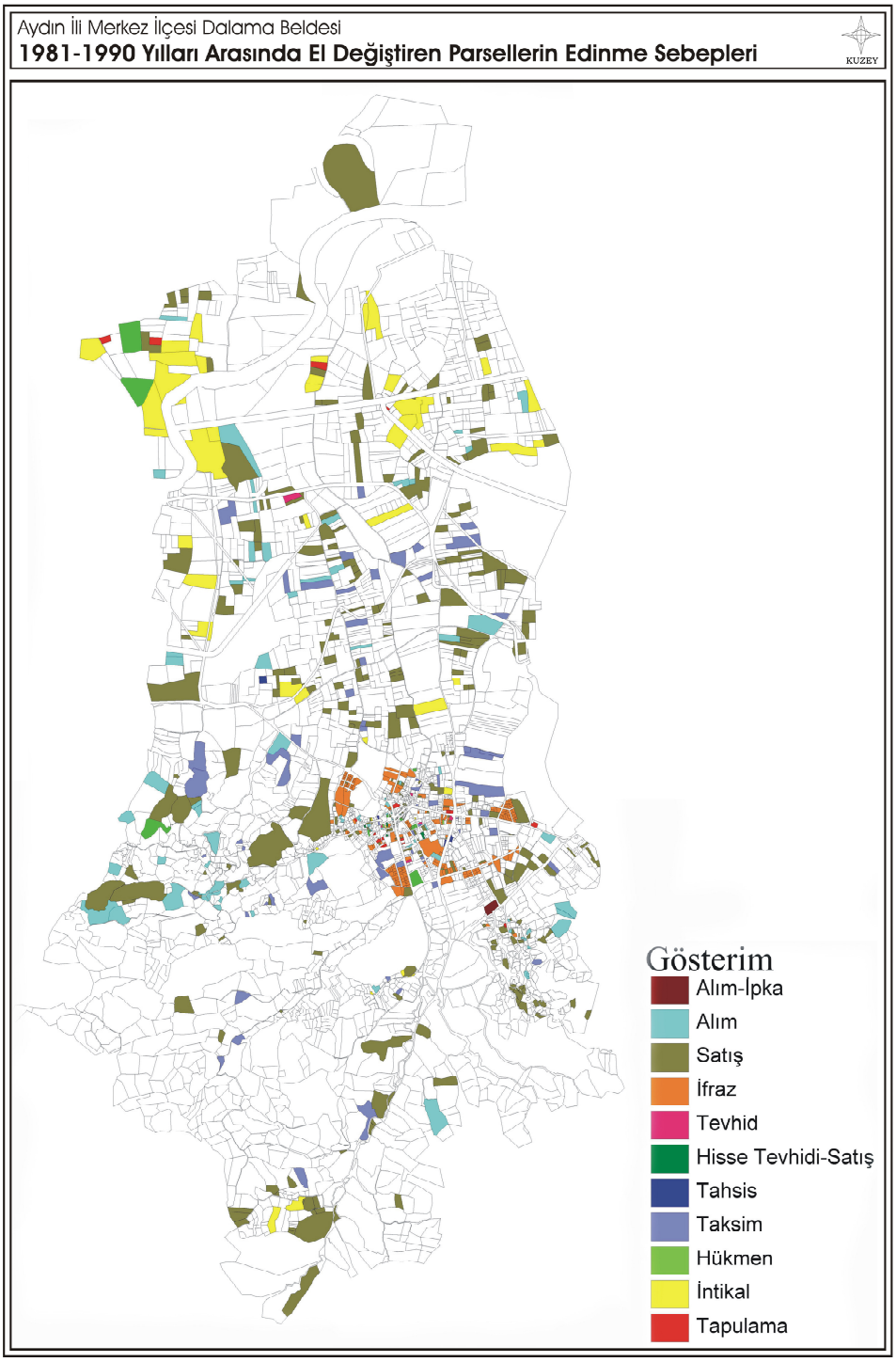

Şekil 4.94 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1981–90 yılları arasında el değiştiren parsellerin el değiştirme sebepleri

Tablo 4.87 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1981–90 yılları arasında el değiştiren parsellerin el değiştirme sebepleri

Parsel Büyüklüğü Aralıkları		0-5	6-9	10-19	20-49	50-99	100-199	Genel Toplam
ALIM	Parsel Sayısı	65	10	6	3	0	0	**84**
	%	77,38	11,9	7,14	3,57	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	90,27	69,88	78,17	66,35	0	0	**304,67**
	%	29,63	22,94	25,66	21,78	0	0	**100**
HİSSE TEVHİDİ	Parsel Sayısı	4	0	0	0	0	0	**4**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	1,28	0	0	0	0	0	**1,28**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
HÜKMEN	Parsel Sayısı	12	1	1	3	0	0	**17**
	%	70,59	5,88	5,88	17,65	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	7,44	5,78	15,32	72,12	0	0	**100,66**
	%	7,39	5,74	15,22	71,64	0	0	**100**
İFRAZ	Parsel Sayısı	112	0	1	0	0	0	**113**
	%	99,12	0	0,88	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	48,52	0	12,17	0	0	0	**60,69**
	%	79,95	0	20,05	0	0	0	**100**
İNTİKAL	Parsel Sayısı	22	14	12	4	1	0	**53**
	%	41,51	26,42	22,64	7,55	1,89	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	37,44	96,14	173,14	106,35	52,21	0	**465,28**
	%	8,05	20,66	37,21	22,86	11,22	0	**100**
TAHSİS	Parsel Sayısı	4	1	0	0	0	0	**5**
	%	80	20	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	2,23	6,21	0	0	0	0	**8,44**
	%	26,42	73,58	0	0	0	0	**100**
TAKSİM	Parsel Sayısı	53	9	8	1	0	0	**71**
	%	74,65	12,68	11,27	1,41	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	97,07	65,43	117,00	21,31	0	0	**300,81**
	%	32,27	21,75	38,9	7,08	0	0	**100**
TAPULAMA	Parsel Sayısı	20	0	1	0	0	0	**21**
	%	95,24	0	4,76	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	17,93	0	10,40	0	0	0	**28,33**
	%	63,29	0	36,71	0	0	0	**100**
TEVHİD	Parsel Sayısı	6	0	0	0	0	0	**6**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**
	Toplam Parsel Alanı	6,00	0	0	0	0	0	**6,001**
	%	100	0	0	0	0	0	**100**

4.2.3.4.4 1991–2000 Yılları Arasında Parsellerin El Değiştirme Sebepleri

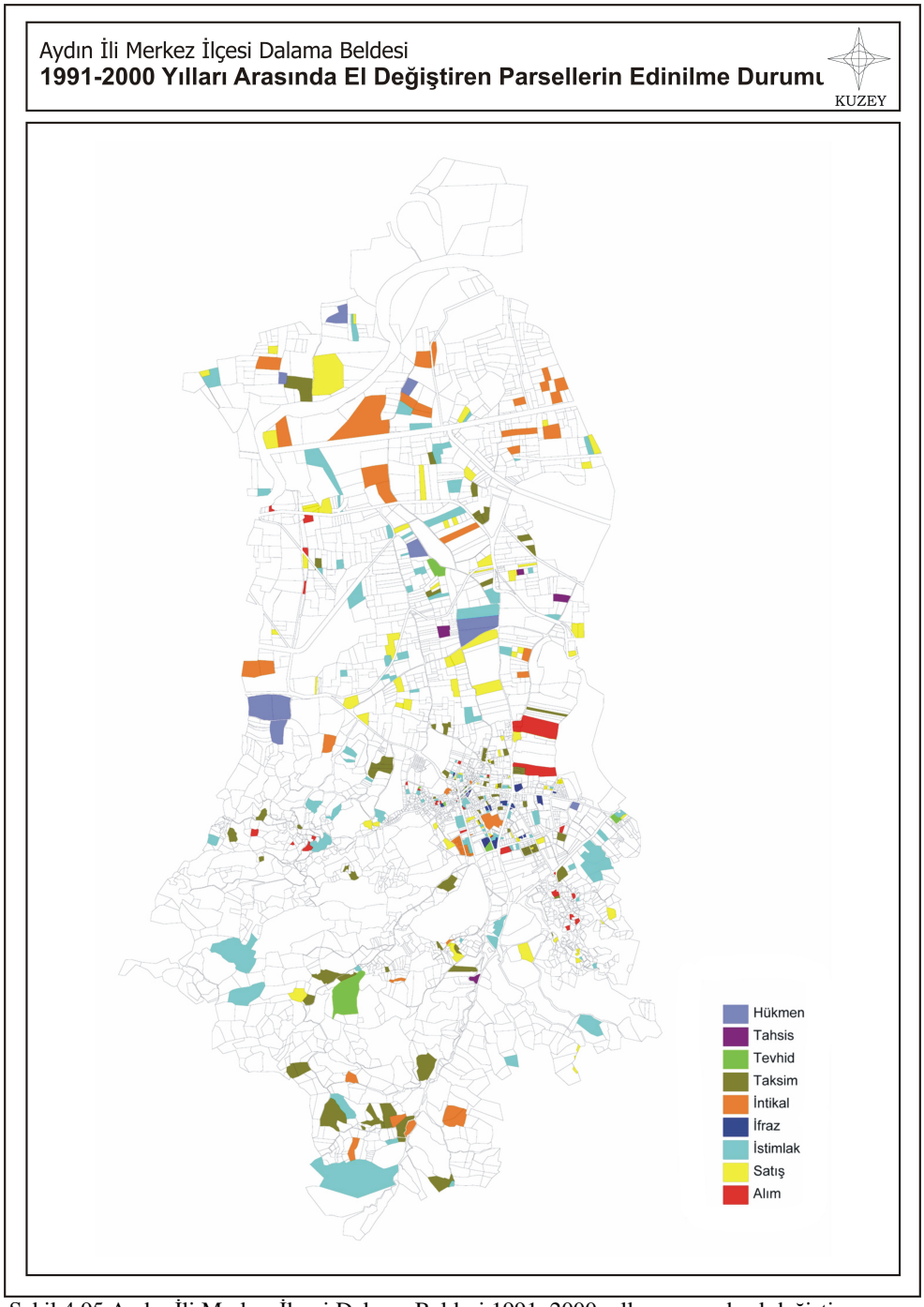

Şekil 4.95 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1991–2000 yılları arasında el değiştiren parsellerin el değiştirme sebepleri

Tablo 4.88 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1991–2000 yılları arasında el değiştiren parsellerin el değiştirme sebepleri

Parsel Büyüklüğü Aralıkları		0-5	6-9	10-19	20-49	50-99	Genel Toplam
ALIM	Parsel Sayısı	34	0	1	1	0	36
	%	94,44	0	2,78	2,78	0	100
	Toplam Parsel Alanı	37,84	0	18,6	32,46	0	88,90
	%	42,56	0	20,92	36,51	0	100
HÜKMEN	Parsel Sayısı	1	4	2	3	0	10
	%	10	40	20	30	0	100
	Toplam Parsel Alanı	3,095	25,46	30,97	78,49	0	138,02
	%	2,24	18,45	22,44	56,87	0	100
İFRAZ	Parsel Sayısı	56	0	0	0	0	56
	%	100	0	0	0	0	100
	Toplam Parsel Alanı	14,90	0	0	0	0	14,90
	%	100	0	0	0	0	100
İNTİKAL	Parsel Sayısı	55	11	10	1	1	78
	%	70,51	14,1	12,82	1,28	1,28	100
	Toplam Parsel Alanı	53,70	70,08	132,28	25,6	80,24	361,90
	%	14,84	19,36	36,55	7,07	22,17	100
İSTİMLAK	Parsel Sayısı	30	1	0	0	0	31
	%	96,77	3,23	0	0	0	100
	Toplam Parsel Alanı	11,13	5,12	0	0	0	16,25
	%	68,5	31,5	0	0	0	100
SATIŞ	Parsel Sayısı	194	27	14	2	1	238
	%	81,51	11,34	5,88	0,84	0,42	100
	Toplam Parsel Alanı	255,73	183,18	196,85	51,69	59,78	747,23
	%	34,22	24,51	26,34	6,92	8	100
TAHSİS	Parsel Sayısı	3	2	0	0	0	5
	%	60	40	0	0	0	100
	Toplam Parsel Alanı	5,03	13,22	0	0	0	18,25
	%	27,57	72,43	0	0	0	100
TAKSİM	Parsel Sayısı	86	12	3	2	0	103
	%	83,5	11,65	2,91	1,94	0	100
	Toplam Parsel Alanı	94,26	84,39	38,78	48,48	0	265,91
	%	35,45	31,74	14,58	18,23	0	100
TEVHİD	Parsel Sayısı	5	0	1	1	0	7
	%	71,43	0	14,29	14,29	0	100
	Toplam Parsel Alanı	6,56	0	10,16	49,52	0	66,24
	%	9,9	0	15,34	74,76	0	100

4.2.3.4.5 2001 Yılı ve Sonrasında Parsellerin El Değiştirme Sebepleri

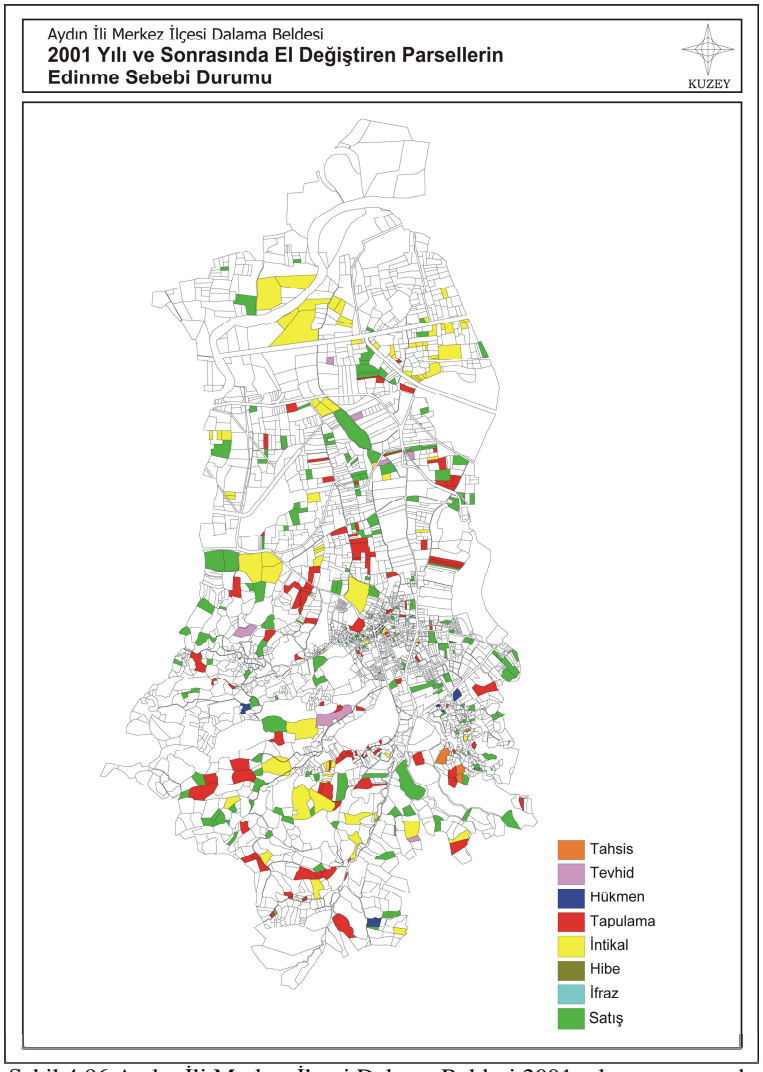

Şekil 4.96 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 2001 yılı ve sonrasında el değiştiren parsellerin el değiştirme sebepleri

Tablo 4.89 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 2001 yılı ve sonrasında el değiştiren parsellerin el değiştirme sebepleri

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	ALIM				HÜKMEN				İFRAZ			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	13	81,25	18,44	29,66	8	47,06	9,11	8,99	4	100,00	2,44	100,00
6-9	1	6,25	5,66	9,11	5	29,41	32,95	32,52	0	0,00	0	0,00
10-19	1	6,25	12,93	20,80	4	23,53	59,25	58,49	0	0,00	0	0,00
20-49	1	6,25	25,13	40,43	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0	0,00
Genel Toplam	16	**100,00**	62,16	**100,00**	17	**100,00**	101,31	**100,00**	4	**100,00**	2,44	**100,00**

1963–70 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin El Değiştirme Sebeplerine Yönelik Saptamalar

1) Bu parsellerin el değiştirme sebeplerine bakıldığında; 1963–70 yılları arasında toplam 2296 parselin 30 parseli hükmen, 3 parseli ifraz, 9 parseli intikal, 31 parseli istimlak, 109 parseli satış, 6 parseli taksim, 2100 parseli tapulama, 2 parseli tashih, 6 parseli tevhid nedeniyle el değiştirmiştir.

2) El değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle parsel sayısı dağılımına bakıldığında; toplam 2296 parselin % 1,31'i hükmen, % 0,13'ü ifraz, % 0,39'u intikal, % 1,35'i istimlak, % 4,75'i satış, % 0,26'sı taksim, % 91,46'sı tapulama, % 0,09'u tashih, % 0,26'sı tevhid nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir.

3) El değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle parsel toplam alanı içerisindeki dağılımına bakıldığında; toplam 13493,44 da. Alanın % 3,90'ı hükmen, % 0,01'i ifraz, % 1,09'u intikal, % 3,69'u istimlak, % 3,17'si satış, % 0,41'i taksim, % 86,90'u tapulama, % 0,12'si tashih, % 0,72'si tevhid nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir.

4) El değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle en fazla tapulama nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir.

1971–80 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin El Değiştirme Sebeplerine Yönelik Saptamalar

1) Bu parsellerin el değiştirme sebeplerine bakıldığında; 1971–80 yılları arasında toplam 1145 parselin 46 parseli hükmen, 18 parseli ifraz, 21 parseli intikal, 5 parseli istimlak, 326 parseli satış, 51 parseli taksim, 656 parseli tapulama, 12 parseli tashih, 6 parseli tevhid, 2 parseli hibe, 2 parseli kamulaştırma nedeniyle el değiştirmiştir.

2) El değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle parsel sayısı dağılımına bakıldığında; toplam 1145 parselin % 4,02'si hükmen, % 1,57'si ifraz, % 1,83'ü intikal, % 0,44'ü istimlak, % 28,47'si satış, % 4,54'ü taksim, % 57,29'u tapulama, % 1,05'i tashih, % 0,52'si tevhid, % 0,18'i hibe, % 0,18'i kamulaştırma nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir.

3) El değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle parsel toplam alanı içerisindeki dağılımına bakıldığında; toplam 2420,72 da. Alanın % 7,66'sı hükmen, % 0,69'u ifraz, % 0,08'i intikal, % 0,76'sı istimlak, % 46,06'sı satış, % 7,74'ü

taksim, % 26,45'i tapulama, % 1,30'u tashih, % 0,72'si tevhid, % 0,04'i hibe, % 0,67'si kamulaştırma nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir.

4) El değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle en fazla tapulama ve satış nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir.

1981–90 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin El Değiştirme Sebeplerine Yönelik Saptamalar

1) Bu parsellerin el değiştirme sebeplerine bakıldığında; 1981–90 yılları arasında toplam 374 parselin 17 parseli hükmen, 113 parseli ifraz, 53 parseli intikal, 84 parseli satış, 71 parseli taksim, 21 parseli tapulama, 5 parseli tashih, 6 parseli tevhid, 4 parseli hisse tevhidi nedeniyle el değiştirmiştir.

2) El değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle parsel sayısı dağılımına bakıldığında; toplam 374 parselin % 4,55'i hükmen, % 30,21'i ifraz, % 14,17'si intikal, % 22,46'sı satış, % 18,98'i taksim, % 5,62'si tapulama, % 1,34'ü tashih, % 1,60'ı tevhid, % 1,07'si hisse tevhidi nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir.

3) El değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle parsel toplam alanı içerisindeki dağılımına bakıldığında; toplam 1276,16 da. Alanın % 7,89'u hükmen, % 4,76'sı ifraz, % 36,46'sı intikal, % 23,87'si satış, % 23,57'si taksim, % 2,22'si tapulama, % 0,66'sı tashih, % 0,47'si tevhid, % 0,10'u hisse tevhidi nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir.

4) El değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle en fazla ifraz, satış, taksim ve intikal nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir.

1991–2000 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin El Değiştirme Sebeplerine Yönelik Saptamalar

1) Bu parsellerin el değiştirme sebeplerine bakıldığında; 1991–2000 yılları arasında toplam 564 parselin 10 parseli hükmen, 56 parseli ifraz, 78 parseli intikal, 31 parseli istimlak, 274 parseli satış, 103 parseli taksim, 5 parseli tashih, 7 parseli tevhid, nedeniyle el değiştirmiştir.

2) El değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle parsel sayısı dağılımına bakıldığında; toplam 564 parselin % 1,77'si hükmen, % 9,93'ü ifraz, % 13,83'ü

intikal, % 5,50'si istimlak, % 48,58'i satış, % 18,26'sı taksim, % 0,89'u tashih, % 1,24'ü tevhid nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir.

3) El değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle parsel toplam alanı içerisindeki dağılımına bakıldığında; toplam 1717,60 da. Alanın % 8,04'ü hükmen, % 0,87'si ifraz, % 21,07'si intikal, % 0,95'i istimlak, % 48,68'i satış, % 15,48'i taksim, % 1,06'sı tashih, % 3,86'sı tevhid nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir.

4) El değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle en fazla taksim ve satış nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir.

2001 Yılı ve Sonrasında El Değiştiren Parsellerin El Değiştirme Sebeplerine Yönelik Saptamalar

1) Bu parsellerin el değiştirme sebeplerine bakıldığında; 2001 Yılı ve sonrasında toplam 37 parselin 17 parseli hükmen, 4 parseli ifraz, 16 parseli satış, nedeniyle el değiştirmiştir.

2) El değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle parsel sayısı dağılımına bakıldığında; toplam 37 parselin % 45,95'i hükmen, % 10,81'i ifraz, % 43,24'ü satış nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir.

3) El değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle parsel toplam alanı içerisindeki dağılımına bakıldığında; toplam 166,37 da. Alanın % 60,89'u hükmen, % 1,47'si ifraz, % 37,64'ü satış nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir.

4) El değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle en fazla hükmen ve satış nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir.

4.2.3.5 Haciz Konma Durumları Değişimi

4.2.3.5.1 1963–70 Yılları Arasında Haciz Konma Durumları

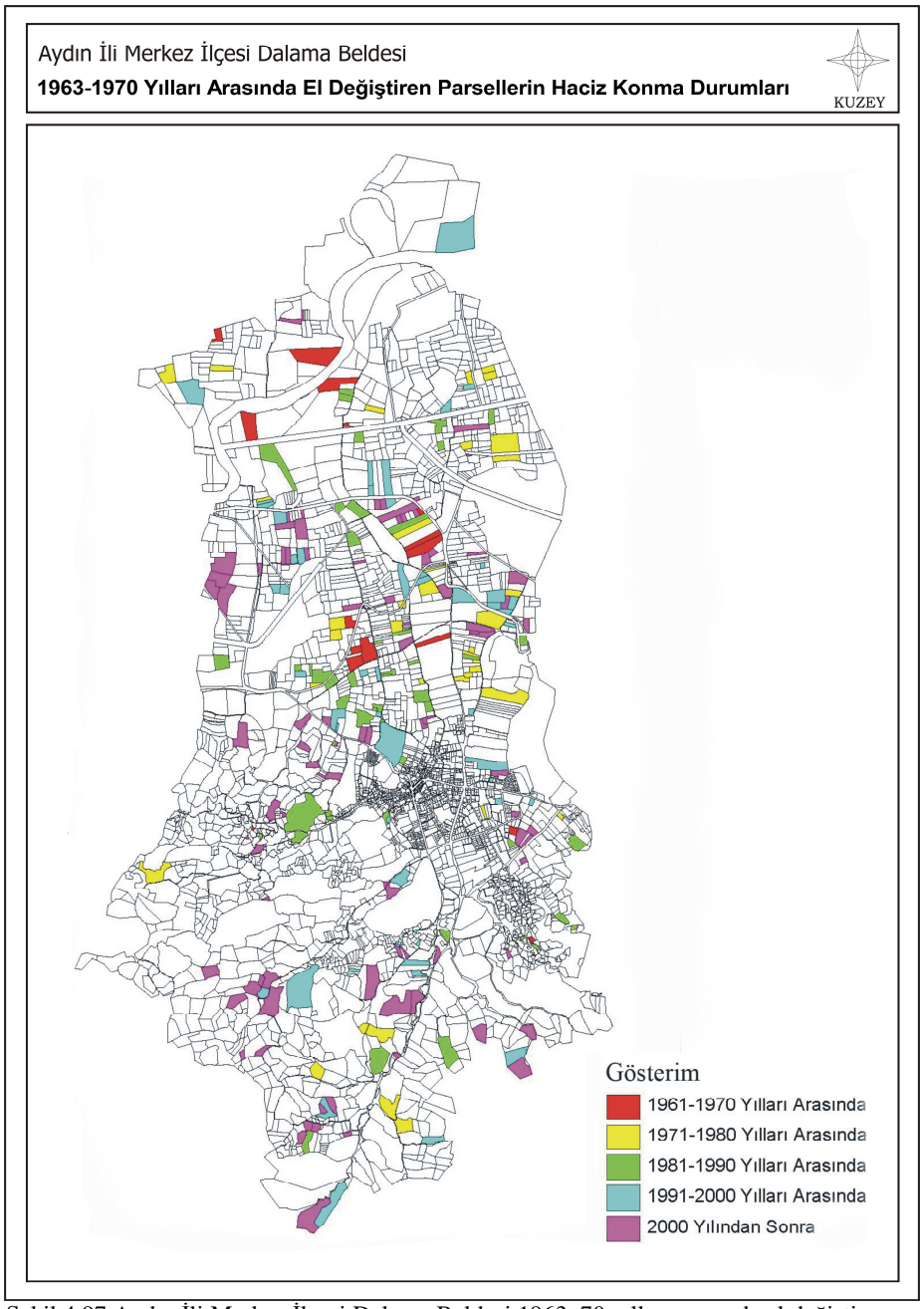

Şekil 4.97 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1963–70 yılları arasında el değiştiren parsellerin haciz konma durumları

Tablo 4.90 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1963–70 yılları arasında el değiştiren parsellerin haciz konma durumları

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	1963-70				1971-80				1981-90				1991-2000				2001 Yılı ve Sonrası			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	7	41,18	12,43	7,64	20	50,00	46,85	15,98	31	62,00	75,70	23,46	33	57,89	86,90	18,01	60	61,22	137,23	23,90
6-9	5	29,41	39,47	24,26	9	22,50	63,55	21,67	10	20,00	71,75	22,23	11	19,30	80,25	16,63	18	18,37	125,47	21,85
10-19	3	17,65	54,83	33,70	8	20,00	109,45	37,32	5	10,00	58,94	18,26	8	14,04	111,69	23,15	15	15,31	189,20	32,95
20-49	2	11,76	55,96	34,40	3	7,50	73,38	25,02	4	8,00	116,34	36,05	4	7,02	144,96	30,04	5	5,10	122,36	21,31
50-99	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	1	1,75	58,74	12,17	0	0,00	0,00	0,00
Genel Toplam	**17**	**100,00**	**162,69**	**100,00**	**40**	**100,00**	**293,23**	**100,00**	**50**	**100,00**	**322,74**	**100,00**	**57**	**100,00**	**482,54**	**100,00**	**98**	**100,00**	**574,26**	**100,00**

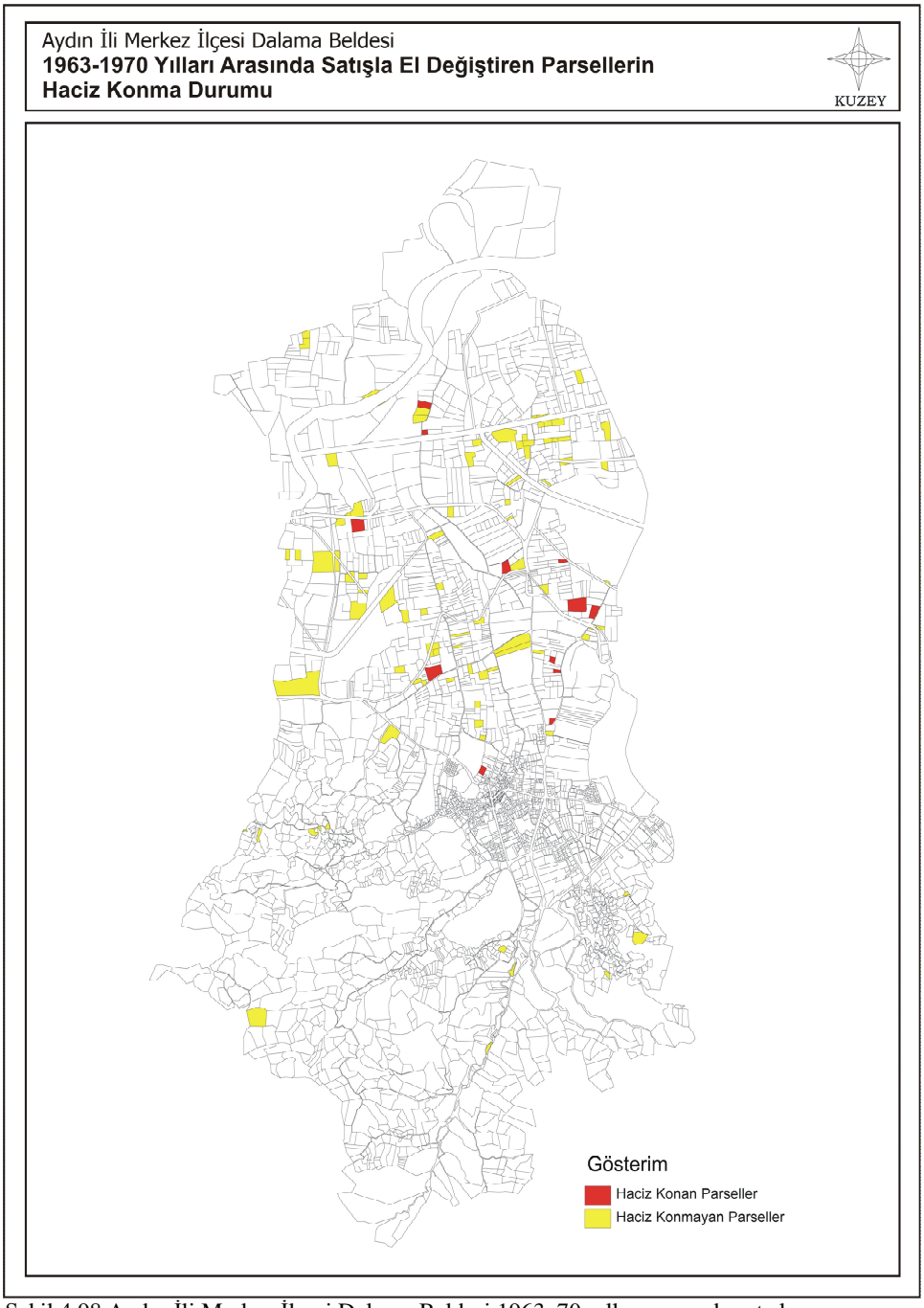

Şekil 4.98 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1963–70 yılları arasında satışla el değiştiren parsellerin haciz konma durumları

4.2.3.5.2 1971–80 Yılları Arasında Haciz Konma Durumları

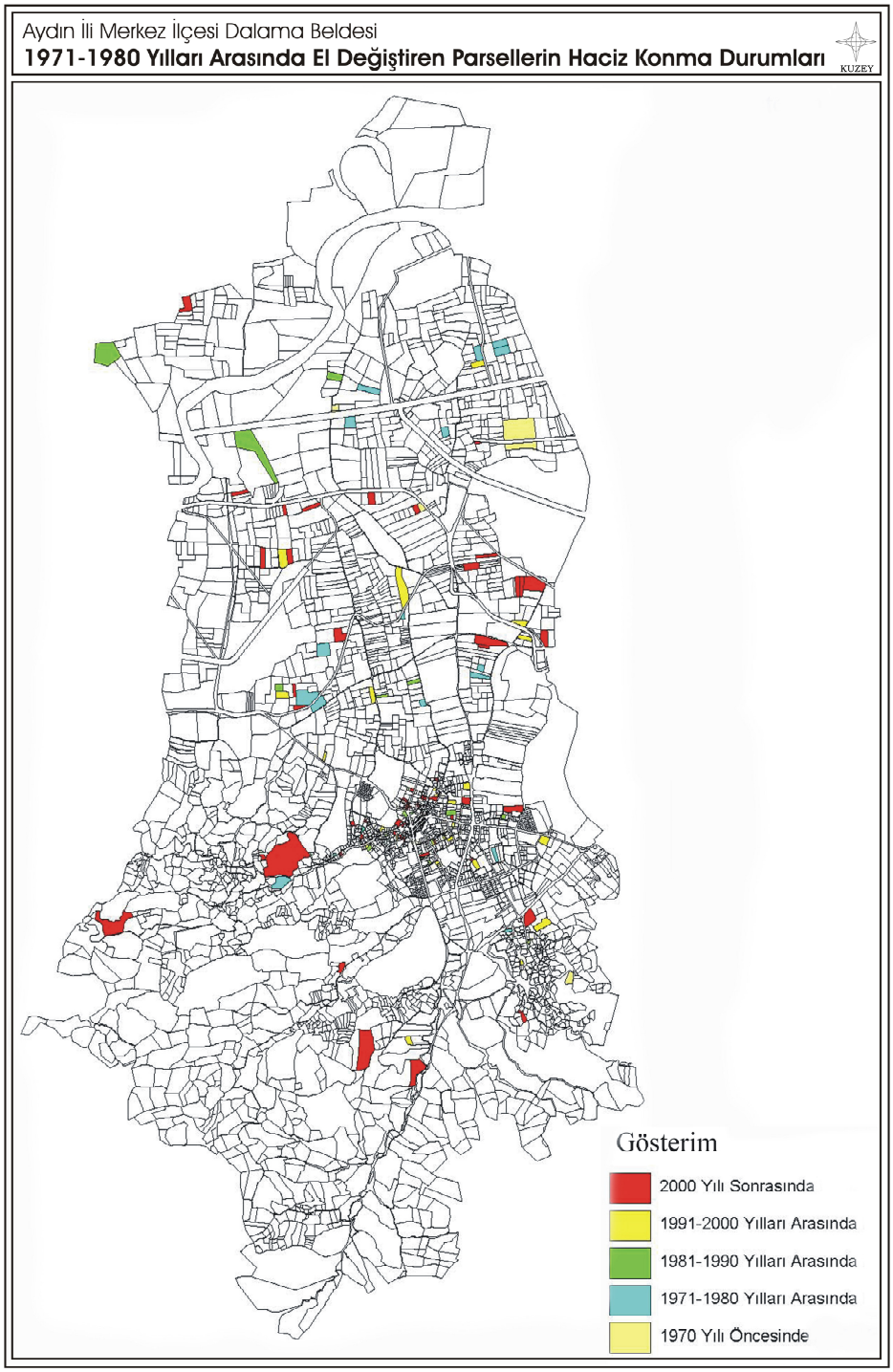

Şekil 4.99 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1971–80 yılları arasında el değiştiren parsellerin haciz konma durumları

Tablo 4.91 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1971–80 yılları arasında el değiştiren parsellerin haciz konma durumları

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	1963-70				1971-80				1981-90				1991-2000				2001 Yılı ve Sonrasında			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	4	66,66	4,88	11,91	15	65,22	24,40	32,41	22	91,67	17,18	27,05	33	94,29	39,02	68,11	56	87,50	52,24	28,70
6-9	1	16,67	8,44	20,60	7	30,43	39,54	52,53	0	0,00	0,00	0,00	1	2,86	6,42	11,21	3	4,69	20,12	11,05
10-19	0	0,00	0,00	0,00	1	4,35	11,34	15,06	1	4,17	19,34	30,45	1	2,86	11,85	20,68	3	4,69	38,27	21,02
20-49	1	16,67	27,66	67,50	0	0,00	0,00	0,00	1	4,17	27,00	42,51	0	0,00	0,00	0,00	2	3,13	71,41	39,23
Genel Toplam	**6**	**100,00**	**40,98**	**100,00**	**23**	**100,00**	**75,28**	**100,00**	**24**	**100,00**	**63,52**	**100,00**	**35**	**100,00**	**57,29**	**100,00**	**64**	**100,00**	**182,04**	**100,00**

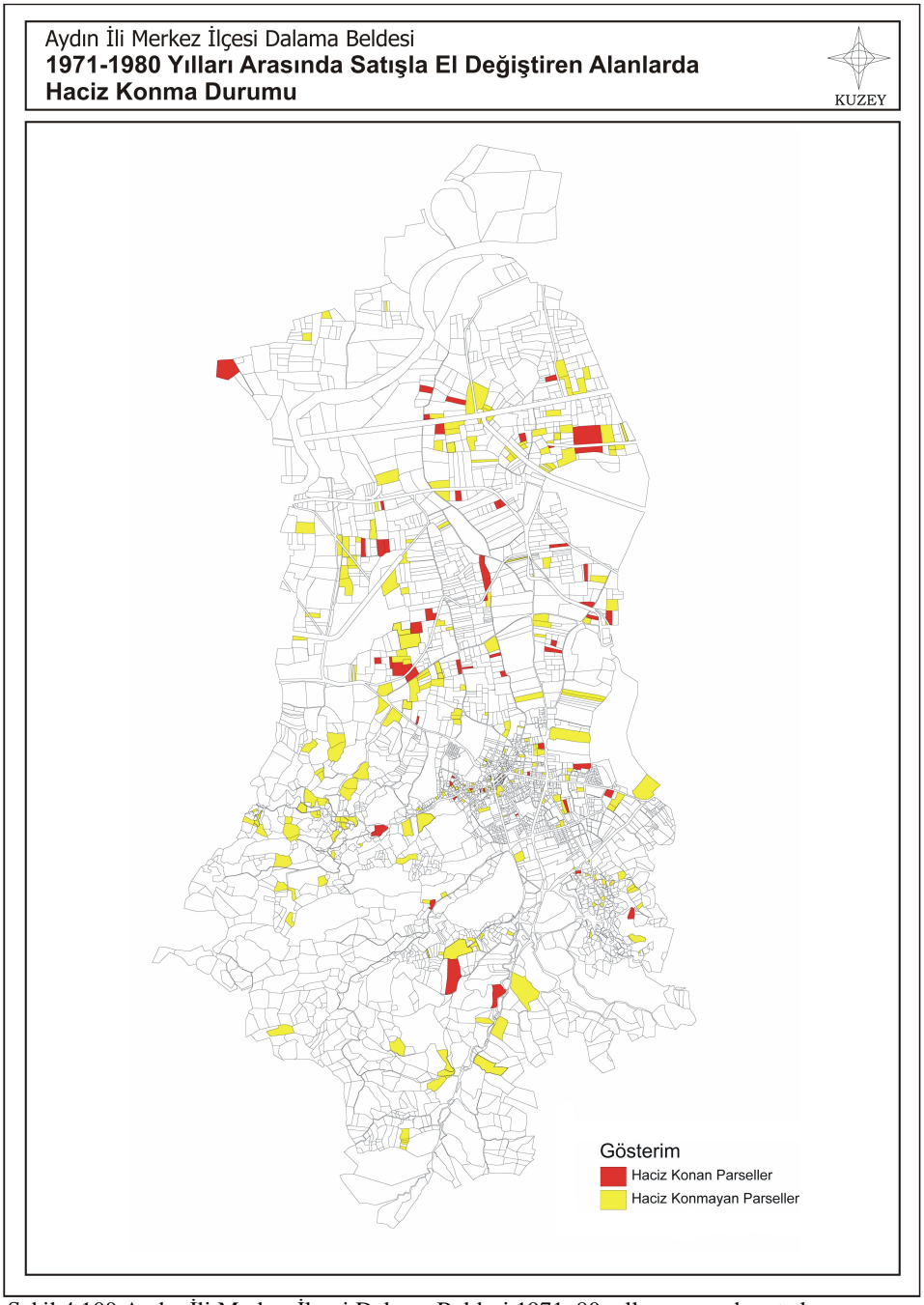

Şekil 4.100 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1971–80 yılları arasında satışla el değiştiren parsellerin haciz konma durumları

4.2.3.5.3 1981–90 Yılları Arasında Haciz Konma Durumları

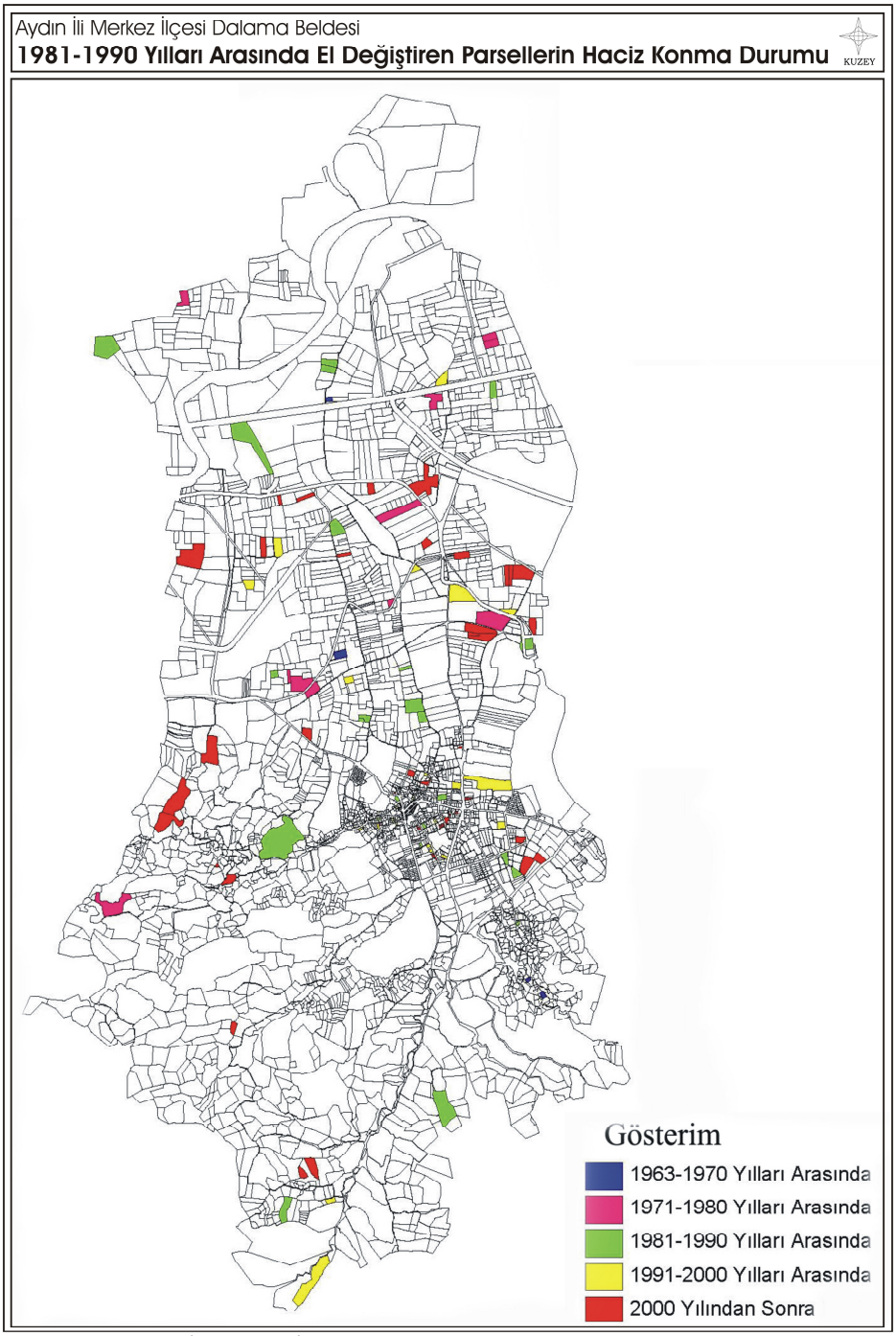

Şekil 4.101 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1981–90 yılları arasında el değiştiren parsellerin haciz konma durumları

Tablo 4.92 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1981–90 yılları arasında el değiştiren parsellerin haciz konma durumları

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	1963-70				1971-80				1981-90				1991-2000				2001 Yılı ve Sonrası			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	4	100,0	7,34	100,0	4	33,33	7,19	7,70	18	72,00	39,49	22,00	20	83,33	26,68	29,96	39	81,25	56,01	30,44
6-9	0	0,00	0,00	0,00	4	33,33	23,37	25,01	3	12,00	25,48	14,19	1	4,17	6,42	7,20	2	4,17	13,09	7,12
10-19	0	0,00	0,00	0,00	3	25,00	42,74	45,74	1	4,00	19,37	10,79	2	8,33	33,34	37,44	5	10,42	69,26	37,64
20-49	0	0,00	0,00	0,00	1	8,33	20,14	21,55	3	12,00	95,16	53,01	1	4,17	22,62	25,40	2	4,17	45,63	24,80
Genel Toplam	**4**	**100,0**	**7,34**	**100,0**	**12**	**100,0**	**93,45**	**100,0**	**25**	**100,0**	**179,50**	**100,0**	**24**	**100,0**	**89,05**	**100,0**	**48**	**100,00**	**183,99**	**100,0**

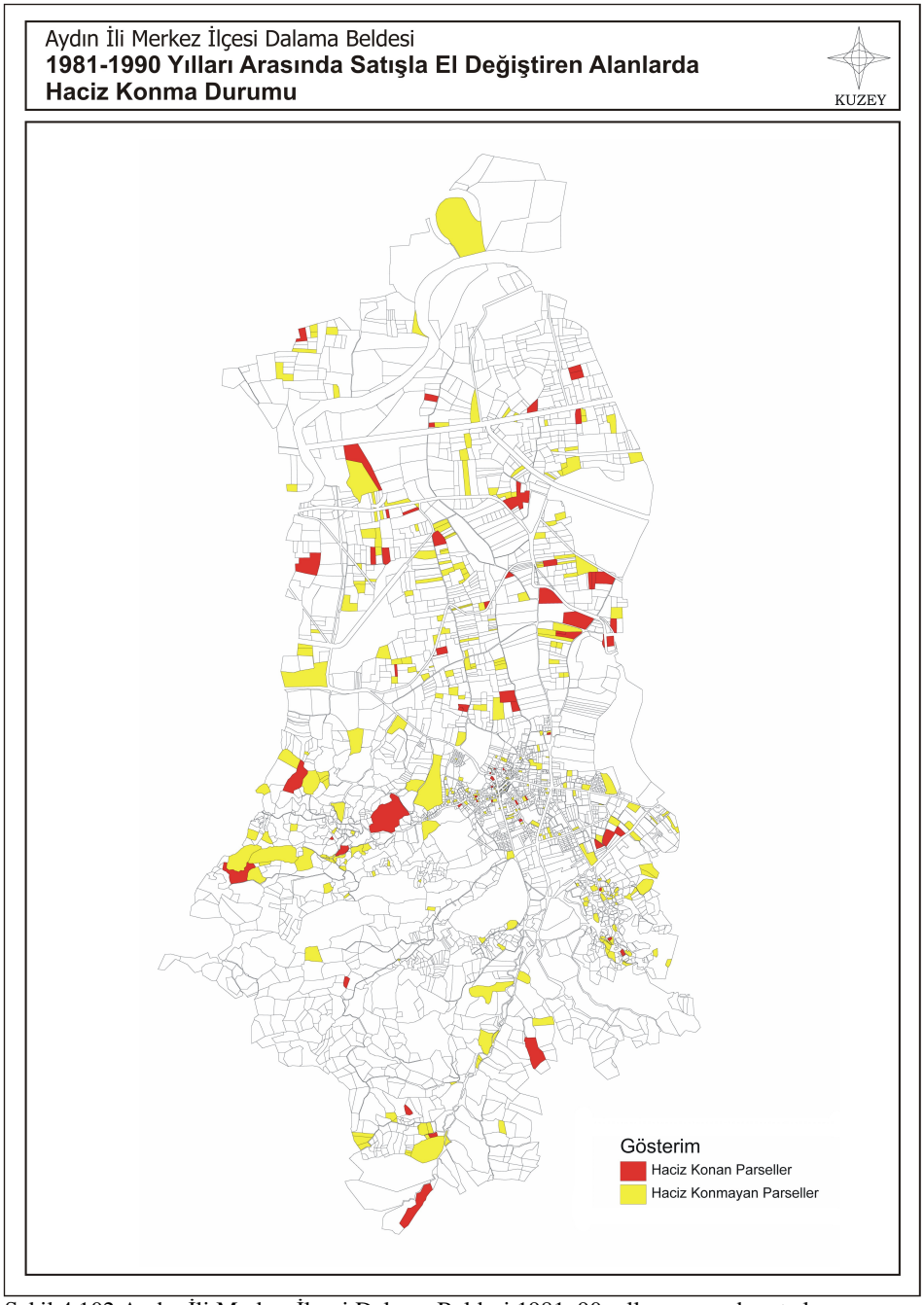

Şekil 4.102 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1981–90 yılları arasında satışla el değiştiren parsellerin haciz konma durumları

4.2.3.5.4 1991–2000 Yılları Arasında Haciz Konma Durumları

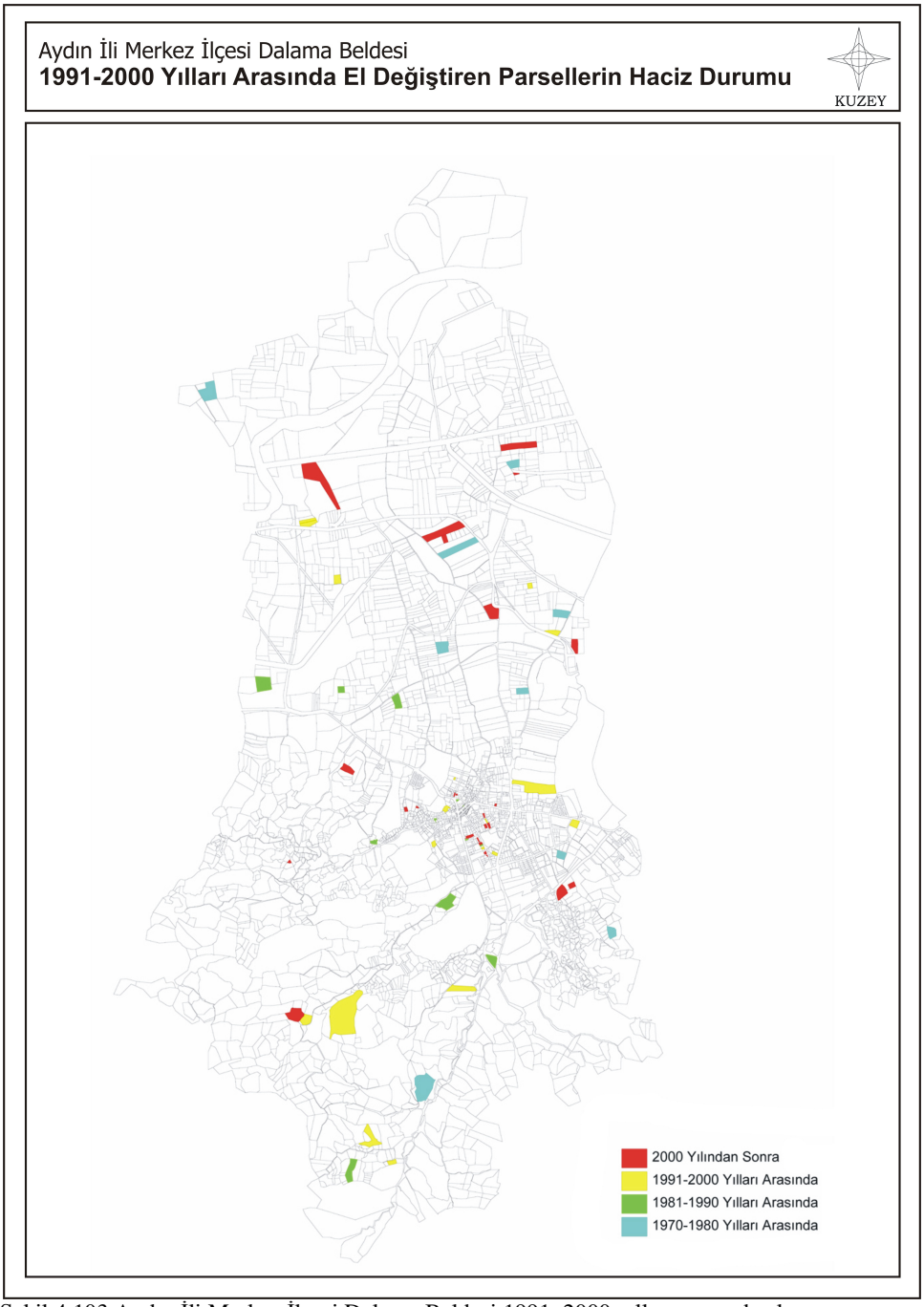

Şekil 4.103 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1991–2000 yılları arasında el değiştiren parsellerin haciz konma durumları

Tablo 4.93 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1991–2000 yılları arasında el değiştiren parsellerin haciz konma durumları

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	1971-80				1981-90				1991-2000				2001 Yılı ve Sonrası			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	4	44,44	15,96	20,86	8	66,67	9,09	21,22	15	78,95	27,88	24,71	21	77,78	19,92	20,68
6-9	2	22,22	13,28	17,36	3	25,00	22,72	53,03	2	10,53	16,42	14,55	3	11,11	23,40	24,29
10-19	2	22,22	26,07	34,08	1	8,33	11,03	25,76	1	5,26	18,70	16,58	2	7,41	26,83	27,85
20-49	1	11,11	21,18	27,69	0	0,00	0,00	0,00	1	5,26	49,82	44,16	1	3,70	26,18	27,18
Genel Toplam	**9**	**100,00**	**76,48**	**100,00**	**12**	**100,00**	**42,84**	**100,00**	**19**	**100,00**	**112,82**	**100,00**	**27**	**100,00**	**96,32**	**100,00**

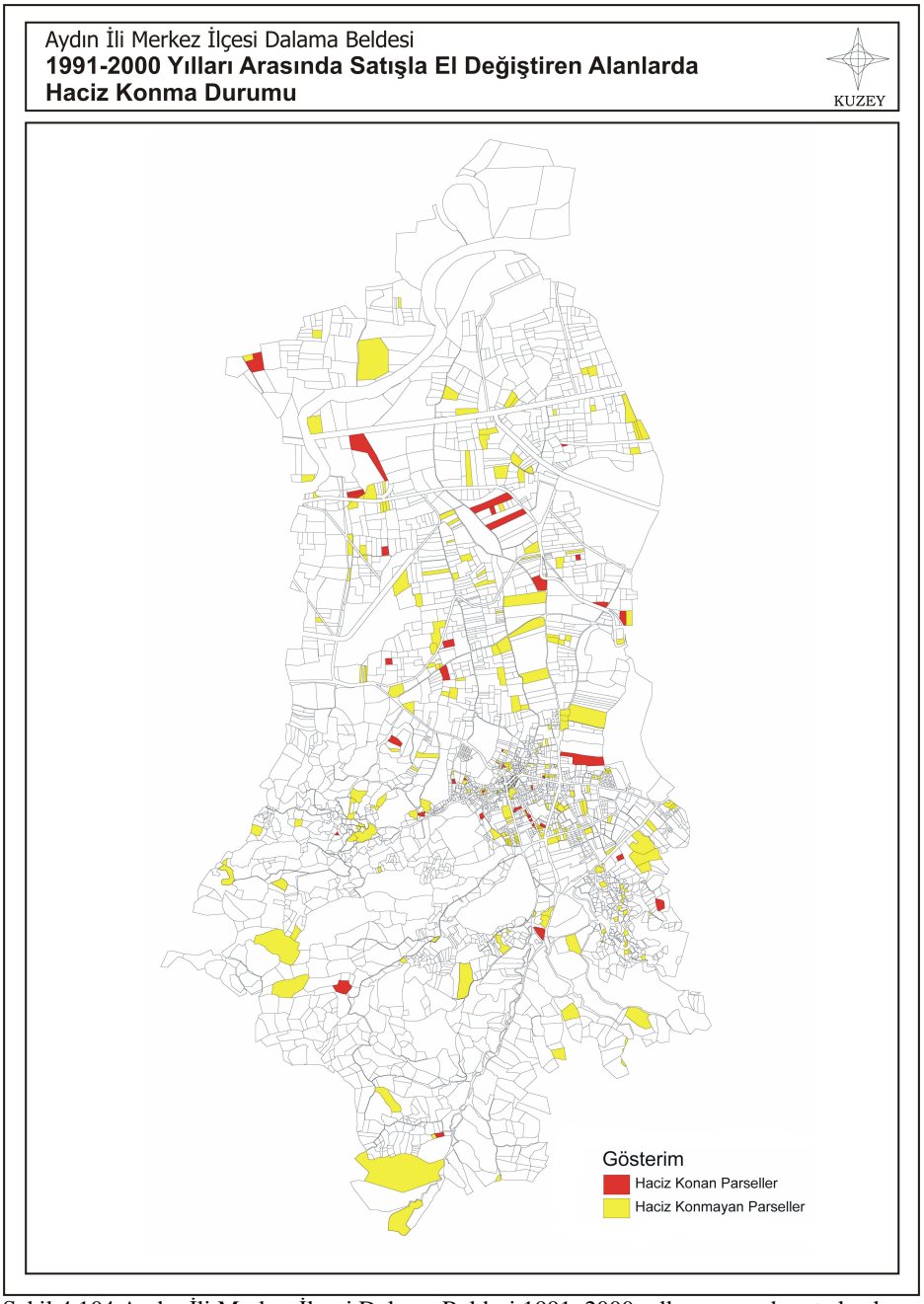

Şekil 4.104 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1991–2000 yılları arasında satışla el değiştiren parsellerin haciz konma durumları

4.2.3.5.5 2001 Yılı ve Sonrasında Haciz Konma Durumları

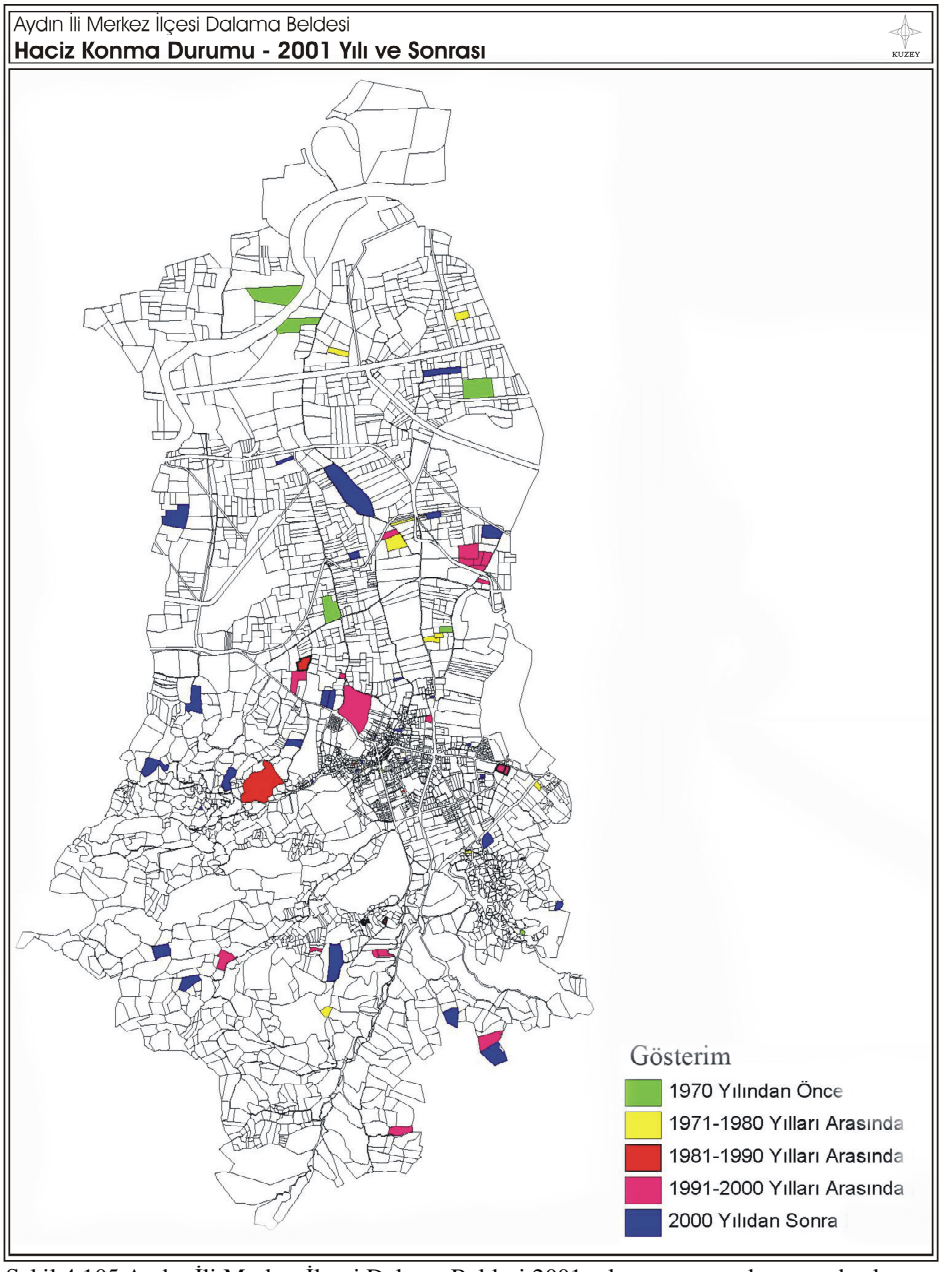

Şekil 4.105 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 2001 yılı ve sonrasında arasında el değiştiren parsellerin haciz konma durumları

Tablo 4.94 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 2001 yılı ve sonrasında arasında el değiştiren parsellerin haciz konma durumları

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	1963-70				1971-80				1981-90				1991-2000				2001 Yılı ve Sonrası			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	4	50,00	8,69	8,00	6	66,67	13,98	38,48	2	50,00	0,540	0,95	14	66,67	36,51	25,50	23	57,50	21,87	9,09
6-9	0	0,00	0,00	0,00	2	22,22	10,36	28,51	1	25,00	6,68	11,75	3	14,29	23,64	16,51	9	22,50	63,05	26,20
10-19	4	50,00	100,00	92,00	1	11,11	12,00	33,02	0	0,00	0,00	0,00	3	14,29	37,63	26,28	5	12,50	61,78	25,67
20-49	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	1	25,00	49,63	87,30	1	4,76	45,40	31,71	2	5,00	43,82	18,21
50-99	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	1	2,50	50,13	20,83
Genel Toplam	**8**	**100,00**	**108,69**	**100,00**	**9**	**100,00**	**36,34**	**100,00**	**4**	**100,00**	**56,850**	**100,00**	**21**	**100,00**	**143,18**	**100,00**	**40**	**100,00**	**240,65**	**100,00**

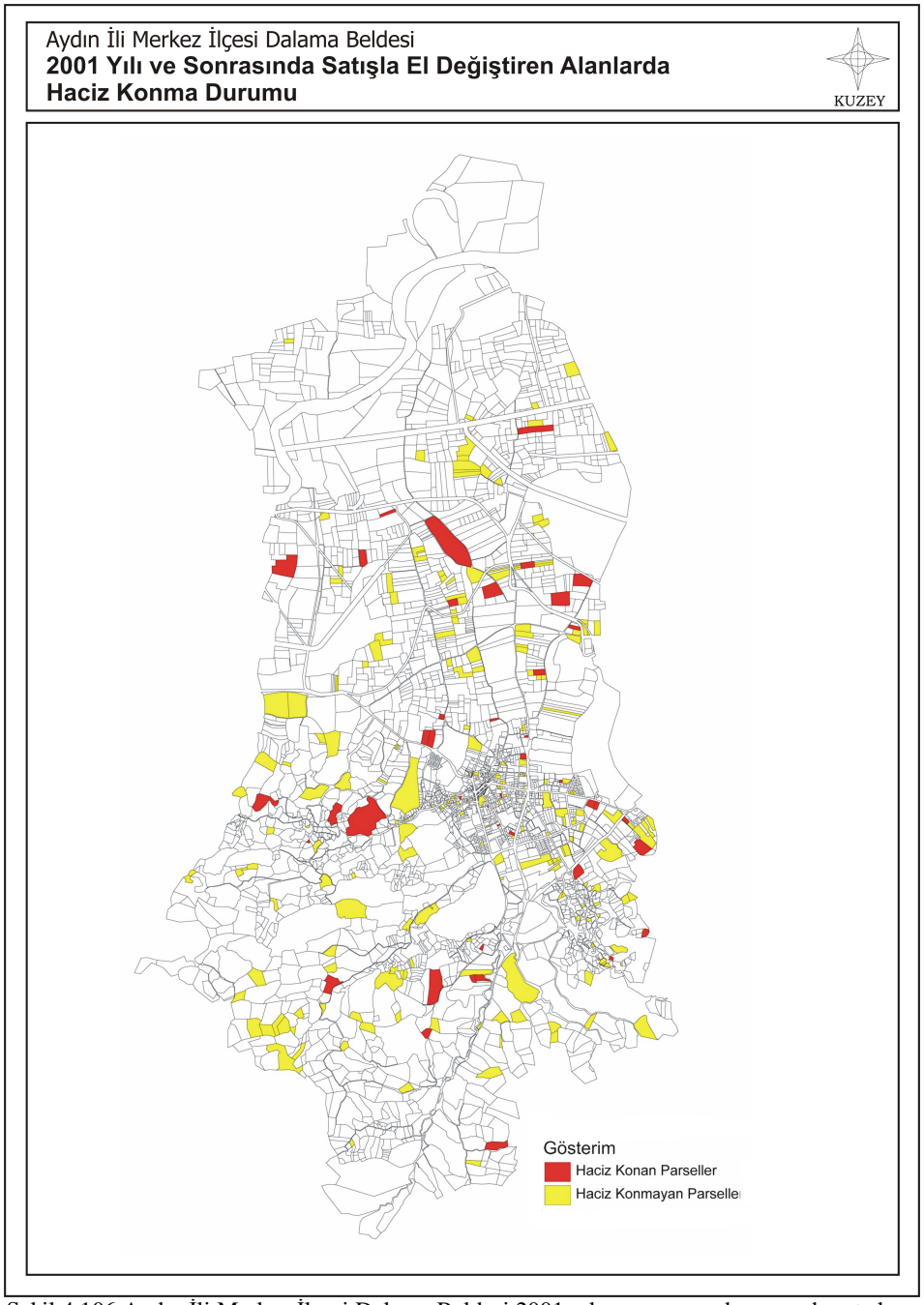

Şekil 4.106 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 2001 yılı ve sonrasında arasında satışla el değiştiren parsellerin haciz konma durumları

Tablo 95 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi satışla el değiştiren parsellerin haciz konma durumları

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	1963-1970 Yılları Arasında				1971-1980 Yılları Arasında				1981-1990 Yılları Arasında				1991-2000 Yılları Arasında				2001 Yılı ve Sonrasında			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	8	66,67	19,31	34,83	52	76,47	82,54	33,72	52	74,29	101,97	25,67	42	84,00	58,60	34,91	29	63,04	44,52	14,36
6-9	3	25,00	22,86	41,23	10	14,71	60,19	24,59	6	8,57	40,81	10,27	3	6,00	23,12	13,77	7	15,22	50,07	16,15
10-19	1	8,33	13,28	23,94	4	5,88	52,81	21,58	5	7,14	70,97	17,86	4	8,00	59,98	35,73	6	13,04	72,72	23,45
20-49	0	0,00	0,00	0,00	2	2,94	49,22	20,11	7	10,00	183,55	46,20	1	2,00	26,18	15,59	2	4,35	43,83	14,13
50-99	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	2	4,35	98,97	31,91
Genel Toplam	**12**	**100,00**	**55,45**	**100,00**	**68**	**100,00**	**244,75**	**100,00**	**70**	**100,00**	**397,30**	**100,00**	**50**	**100,00**	**167,87**	**100,00**	**46**	**100,00**	**310,11**	**100,00**

1963–70 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Haciz Konma Durumlarına Yönelik Saptamalar

1) Bu parsellerin haciz konma durumlarına bakıldığında; 1963–70 yılları arasında 17 parsele haciz konulduğu, 1971–80 yılları arasında 40 parsele haciz konulduğu, 1981–90 yılları arasında 40 parsele haciz konulduğu, 1991–2000 yılları arasında 57 parsele haciz konulduğu ve 2001 yılı sonrasında 98 parsele haciz konulduğu gözlenmektedir.

2) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel sayısı dağılımına bakıldığında; toplam 262 parselin % 6,49'u 1963–70 yılları arasında, % 15,27'si 1971–80 yılları arasında, % 19,08'i 1981–90 yılları arasında, % 21,76'sı 1991–2000 yılları arasında ve % 37,41'i 2001 yılı sonrasında haciz konulduğu gözlenmektedir.

3) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel toplam alanı içerisindeki dağılımına bakıldığında; toplam % 8,86'sı 1963–70 yılları arasında, % 15,98'i 1971–80 yılları arasında, %17,58'i 1981–90 yılları arasında, % 26,29'u 1991–2000 yılları arasında ve % 31,29'u 2001 yılı ve sonrasında haciz konulmuştur.

4) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla haciz konulduğu döneme bakıldığında 1981'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

1971–80 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Haciz Konma Durumlarına Yönelik Saptamalar

1) Bu parsellerin haciz konma durumlarına bakıldığında; 1963–70 yılları arasında 6 parsele haciz konulduğu, 1971–80 yılları arasında 23 parsele haciz konulduğu, 1981–90 yılları arasında 24 parsele haciz konulduğu, 1991–2000 yılları arasında 35 parsele haciz konulduğu ve 2001 yılı sonrasında 64 parsele haciz konulduğu gözlenmektedir.

2) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel sayısı dağılımına bakıldığında; toplam 152 parselin % 3,95'i 1963–70 yılları arasında, % 15,13'ü 1971–80 yılları arasında, % 15,79'u 1981–90 yılları arasında, % 23,03'ü 1991–2000 yılları arasında ve % 42,11'i 2001 yılı sonrasında haciz konulduğu gözlenmektedir.

3) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel toplam alanı içerisindeki dağılımına bakıldığında; toplam % 9,78'i 1963–70 yılları arasında, % 17,96'sı 1971–80 yılları arasında, %15,16'sı 1981–90 yılları arasında, % 13,67'si 1991–2000 yılları arasında ve % 43,44'ü 2001 yılı ve sonrasında haciz konulmuştur.

4) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla haciz konulduğu döneme bakıldığında 2001'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

1981–90 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Haciz Konma Durumlarına Yönelik Saptamalar

1) Bu parsellerin haciz konma durumlarına bakıldığında; 1963–70 yılları arasında 4 parsele haciz konulduğu, 1971–80 yılları arasında 12 parsele haciz konulduğu, 1981–90 yılları arasında 25 parsele haciz konulduğu, 1991–2000 yılları arasında 24 parsele haciz konulduğu ve 2001 yılı sonrasında 48 parsele haciz konulduğu gözlenmektedir.

2) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel sayısı dağılımına bakıldığında; toplam 113 parselin % 3,54'ü 1963–70 yılları arasında, % 10,62'si 1971–80 yılları arasında, % 22,12'si 1981–90 yılları arasında, % 21,24'ü 1991–2000 yılları arasında ve % 42,48'i 2001 yılı sonrasında haciz konulduğu gözlenmektedir.

3) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel toplam alanı içerisindeki dağılımına bakıldığında; toplam % 1,33'ü 1963–70 yılları arasında, % 16,89'u 1971–80 yılları arasında, %32,44'ü 1981–90 yılları arasında, % 16,09'u 1991–2000 yılları arasında ve % 33,25'i 2001 yılı ve sonrasında haciz konulmuştur.

4) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla haciz konulduğu döneme bakıldığında 2001'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

1991–2000 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Haciz Konma Durumlarına Yönelik Saptamalar

1) Bu parsellerin haciz konma durumlarına bakıldığında; 1963–70 yılları arasında hiçbir parsele haciz konulmadığı, 1971–80 yılları arasında 9 parsele haciz konulduğu, 1981–90 yılları arasında 12 parsele haciz konulduğu, 1991–2000 yılları arasında 19 parsele haciz konulduğu ve 2001 yılı sonrasında 27 parsele haciz konulduğu gözlenmektedir.

2) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel sayısı dağılımına bakıldığında; toplam 67 parselin, % 13,43'ü 1971–80 yılları arasında, % 17,91'i 1981–90 yılları

arasında, % 28,36'sı 1991–2000 yılları arasında ve % 40,30'i 2001 yılı sonrasında haciz konulduğu gözlenmektedir.

3) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel toplam alanı içerisindeki dağılımına bakıldığında; toplam % 23,28'i 1971–80 yılları arasında, %13,04'ü 1981–90 yılları arasında, % 34,35'i 1991–2000 yılları arasında ve % 29,32'si 2001 yılı ve sonrasında haciz konulmuştur.

4) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla haciz konulduğu döneme bakıldığında 1991'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

2001 Yılı ve Sonrasında El Değiştiren Parsellerin Haciz Konma Durumlarına Yönelik Saptamalar

1) Bu parsellerin haciz konma durumlarına bakıldığında; 1963–70 yılları arasında 8 parsele haciz konulduğu, 1971–80 yılları arasında 9 parsele haciz konulduğu, 1981–90 yılları arasında 4 parsele haciz konulduğu, 1991–2000 yılları arasında 21 parsele haciz konulduğu ve 2001 yılı sonrasında 40 parsele haciz konulduğu gözlenmektedir.

2) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel sayısı dağılımına bakıldığında; toplam 82 parselin, % 9,76'sı 1963–70 yılları arasında, % 10,98'i 1971–80 yılları arasında, % 4,88'i 1981–90 yılları arasında, % 25,61'i 1991–2000 yılları arasında ve % 48,378'i 2001 yılı sonrasında haciz konulduğu gözlenmektedir.

3) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel toplam alanı içerisindeki dağılımına bakıldığında; toplam % 18,56'sı 1963–70 yılları arasında, % 6,20'si 1971–80 yılları arasında, %9,71'i 1981–90 yılları arasında, % 24,45'i 1991–2000 yılları arasında ve % 41,09'u 2001 yılı ve sonrasında haciz konulmuştur.

4) El değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla haciz konulduğu döneme bakıldığında 1991'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Satışla El Değiştiren Parsellerin Haciz Konma Durumlarına Yönelik Saptamalar

1) Bu parsellerin haciz konma durumlarına bakıldığında; 1963–70 yılları arasında 12 parsele haciz konulduğu, 1971–80 yılları arasında 68 parsele haciz konulduğu, 1981–

90 yılları arasında 70 parsele haciz konulduğu, 1991–2000 yılları arasında 50 parsele haciz konulduğu ve 2001 yılı sonrasında 46 parsele haciz konulduğu gözlenmektedir.

2) Satışla el değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel sayısı dağılımına bakıldığında; toplam 246 parselin, % 4,88'i 1963–70 yılları arasında, % 27,64'ü 1971–80 yılları arasında, % 28,46'sı 1981–90 yılları arasında, % 20,33'ü 1991–2000 yılları arasında ve % 18,70'i 2001 yılı sonrasında haciz konulduğu gözlenmektedir.

3) Satışla el değiştiren parsellerin dönemler itibariyle parsel toplam alanı içerisindeki dağılımına bakıldığında; toplam % 4,72'si 1963–70 yılları arasında, % 20,82'si 1971–80 yılları arasında, % 33,80'i 1981–90 yılları arasında, % 14,29'u 1991–2000 yılları arasında ve % 26,38'i 2001 yılı ve sonrasında haciz konulmuştur.

4) Satışla el değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla haciz konulduğu döneme bakıldığında 1981'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

4.2.3.6 El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumu

4.2.3.6.1 1963–70 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumu

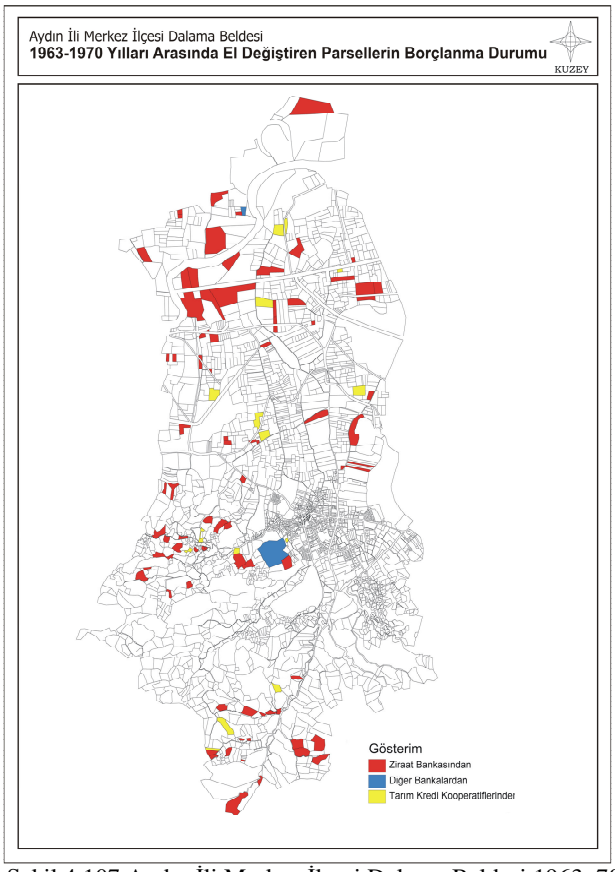

Şekil 4.107 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1963–70 yılları arasında el değiştiren parsellerin borçlanma durumu

Tablo 4.96 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1963–70 yılları arasında el değiştiren parsellerin borçlanma durumu

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	DİĞER BANKALARDAN				TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNDEN				ZİRAAT BANKASINDAN			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	1	50,00	4,60	6,27	7	46,67	23,41	19,23	43	48,31	110,53	12,43
6-9	0	0,00	0,00	0,00	2	13,33	16,26	13,36	17	19,10	117,47	13,21
10-19	0	0,00	0,00	0,00	6	40,00	82,03	67,41	18	20,22	247,27	27,80
20-49	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	7	7,87	170,87	19,21
50-99	1	50,00	68,83	93,73	0	0,00	0,00	0,00	4	4,49	243,45	27,37
Genel Toplam	**2**	**100,00**	**73,44**	**100,00**	**15**	**100,00**	**121,69**	**100,00**	**89**	**100,00**	**889,59**	**100,00**

4.2.3.6.2 1971–80 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumu

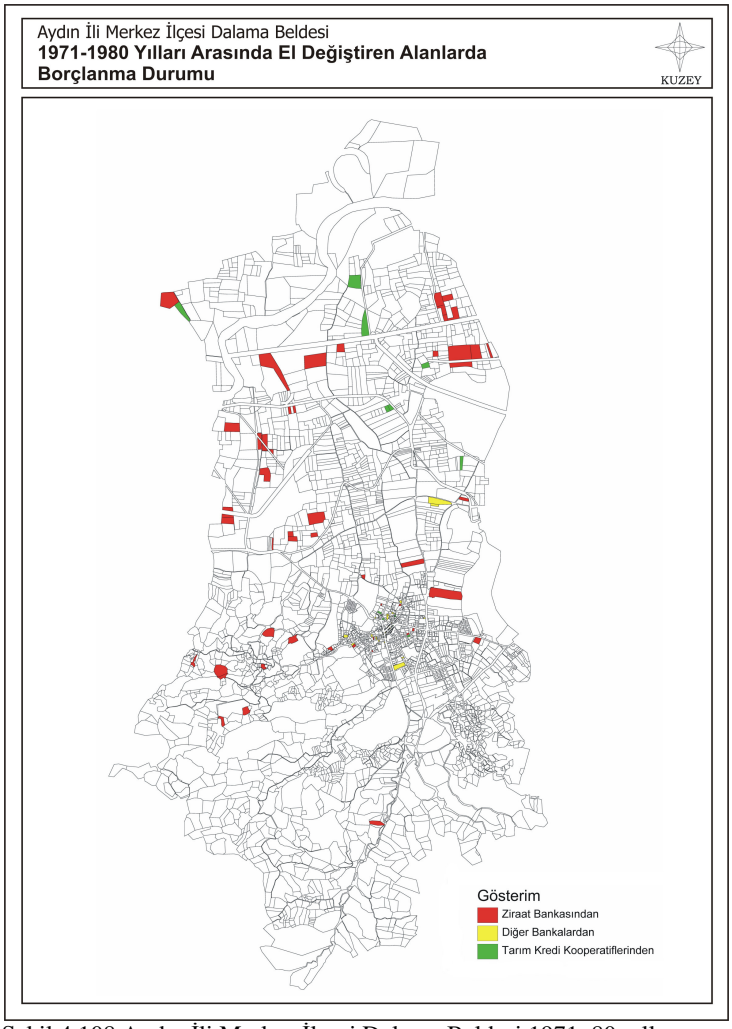

Şekil 4.108 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1971–80 yılları arasında el değiştiren parsellerin borçlanma durumu

Tablo 4.97 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1971–80 yılları arasında el değiştiren parsellerin borçlanma durumu

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	DİĞER BANKALARDAN				TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNDEN				ZİRAAT BANKASINDAN			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	23	95,83	10,14	51,56	13	81,25	11,72	26,99	35	66,04	73,49	23,87
6-9	1	4,17	9,52	48,44	1	6,25	7,77	17,91	9	16,98	65,73	21,35
10-19	0	0,00	0,00	0,00	2	12,50	23,90	55,10	5	9,43	67,67	21,98
20-49	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	4	7,55	101,03	32,81
Genel Toplam	**24**	**100,00**	**19,66**	**100,00**	**16**	**100,00**	**43,39**	**100,00**	**53**	**100,00**	**307,92**	**100,00**

4.2.3.6.3 1981–90 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumu

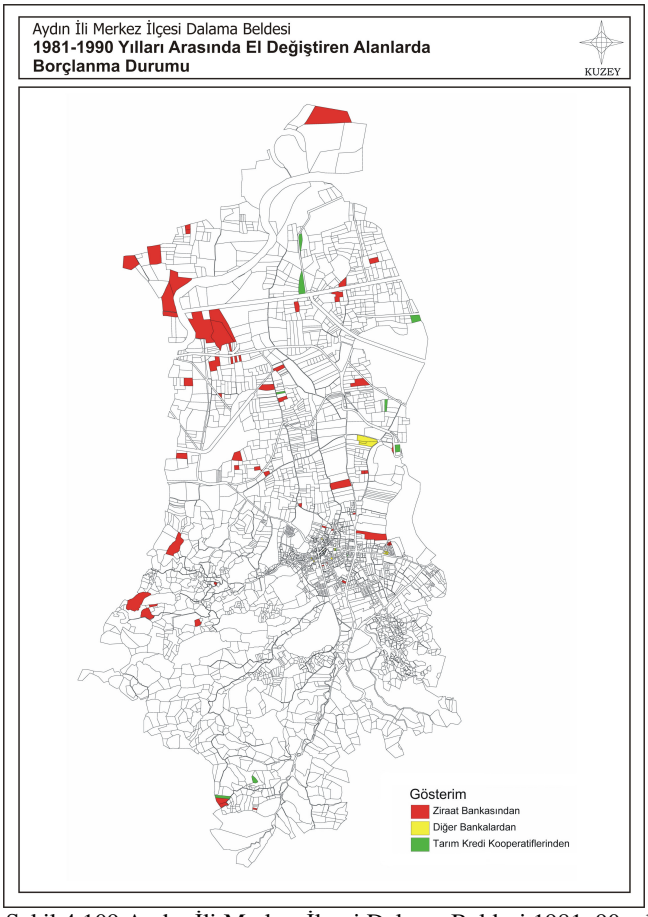

Şekil 4.109 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1981–90 yılları arasında el değiştiren parsellerin borçlanma durumu

Tablo 4.98 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1981–90 yılları arasında el değiştiren parsellerin borçlanma durumu

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	DİĞER BANKALARDAN				TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNDEN				ZİRAAT BANKASINDAN			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	12	85,71	4,13	20,80	8	80,00	21,11	54,13	35	60,34	55,60	10,77
6-9	2	14,29	15,73	79,30	1	10,00	6,84	17,53	8	13,79	56,51	10,95
10-19	0	0,00	0,00	0,00	1	10,00	11,05	28,34	6	10,34	86,87	16,83
20-49	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	7	12,07	200,35	38,82
50-99	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	2	3,45	116,79	22,63
Genel Toplam	**14**	**100,00**	**19,86**	**100,00**	**10**	**100,00**	**39,00**	**100,00**	**58**	**100,00**	**516,12**	**100,00**

4.2.3.6.4 1991–2000 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumu

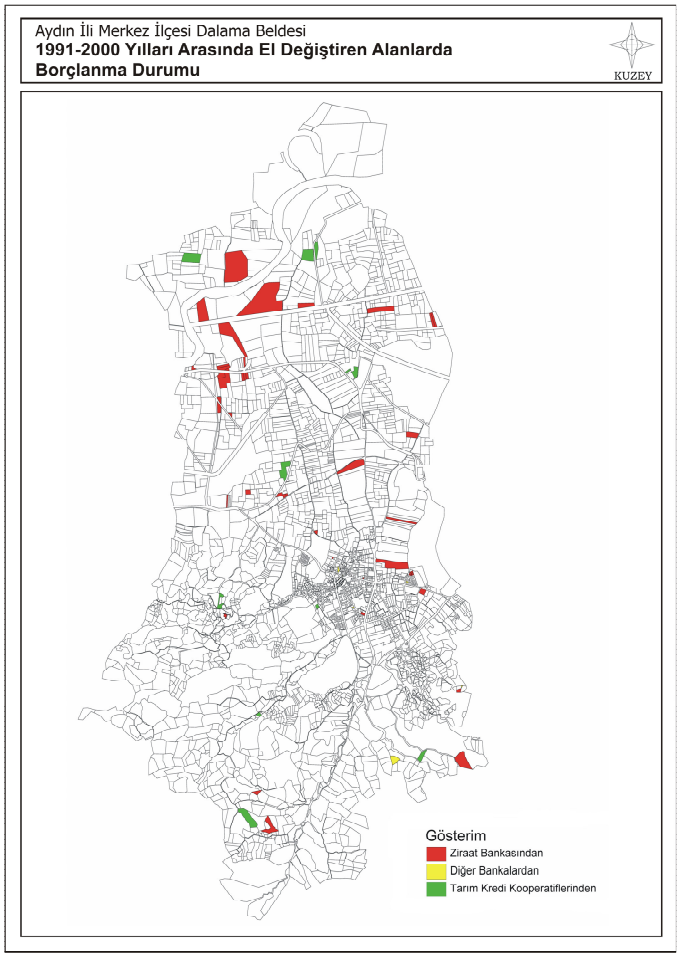

Şekil 4.110 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1991–2000 yılları arasında el değiştiren parsellerin borçlanma durumu

Tablo 4.99 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1991–2000 yılları arasında el değiştiren parsellerin borçlanma durumu

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	DİĞER BANKALARDAN				TARIM KREDİ KOOPERATİLERİNDEN				ZİRAAT BANKASINDAN			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	4	80,00	0,73	12,55	7	63,64	17,09	23,93	32	71,11	45,90	13,86
6-9	1	20,00	5,06	87,45	0	0,00	0,00	0,00	4	8,89	27,04	8,17
10-19	0	0,00	0,00	0,00	4	36,36	54,34	76,07	6	13,33	91,10	27,51
20-49	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	1	2,22	26,18	7,91
50-99	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	2	4,44	140,92	42,56
Genel Toplam	**5**	**100,00**	**5,79**	**100,00**	**11**	**100,00**	**71,43**	**100,00**	**45**	**100,00**	**331,14**	**100,00**

4.2.3.6.5 2001 Yılı ve Sonrasında El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumu

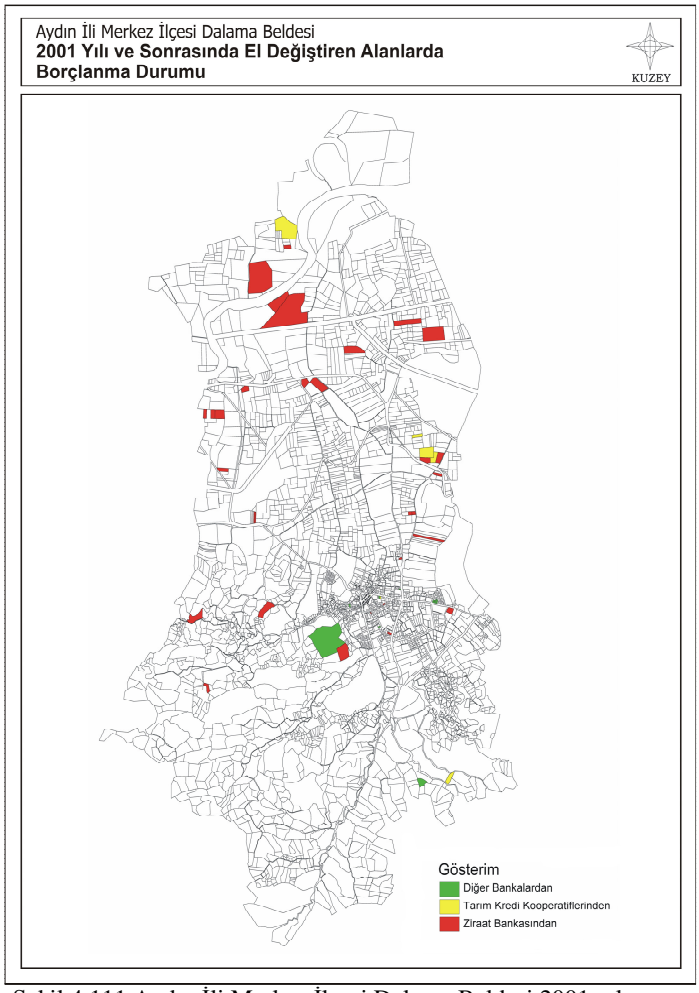

Şekil 4.111 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 2001 yılı ve sonrasında el değiştiren parsellerin borçlanma durumu

Tablo 4.100 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 2001 yılı ve sonrasında el değiştiren parsellerin borçlanma durumu

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	DİĞER BANKALARDAN				TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNDEN				ZİRAAT BANKASINDAN			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	9	81,82	2,35	3,09	6	75,00	11,71	20,20	19	59,38	41,70	13,37
6-9	1	9,09	5,06	6,63	0	0,00	0,00	0,00	4	12,50	27,71	8,88
10-19	0	0,00	0,00	0,00	1	12,50	13,28	22,90	6	18,75	74,04	23,74
20-49	0	0,00	0,00	0,00	1	12,50	32,99	56,90	1	3,13	27,56	8,83
50-99	1	9,09	68,83	90,28	0	0,00	0,00	0,00	2	6,25	140,92	45,18
100-199	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
Genel Toplam	**11**	**100,00**	**76,25**	**100,00**	**8**	**100,00**	**57,98**	**100,00**	**32**	**100,00**	**311,93**	**100,00**

1963–70 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumuna Saptamalar

1) Bu parsellerin borçlanma durumlarına bakıldığında bu dönemde borçlanan toplam 106 parselin 89 parseli Ziraat Bankasına, 15 parseli Tarım Kredi Kooperatiflerine ve 2 parseli ise diğer bankalara borçlanmışlardır.

2) Borçlanan parsellerin borçlanma kurumlarına göre toplam parsel sayısı içerisindeki dağılımlarına bakıldığında toplam 106 parselin %83,96'sı Ziraat Bankası'na, % 14,15'i tarım kredi kooperatiflerine, % 1,89'u ise diğer bankalara borçlanmışlardır.

3) Borçlanan parsellerin borçlanma kurumlarına göre toplam parsel alanı içerisindeki dağılımlarına bakıldığında toplam 1084,72 da. parselin % 82,01'i Ziraat Bankası'na, % 11,22'si Tarım Kredi Kooperatiflerine, % 6,77'si diğer bankalara borçlanmışlardır.

4) Ziraat Bankasına borçlanan parsellerin 0-5 da. ile 50-99 da. arasında, tarım kredi kooperatiflerine borçlanan parseller 0-5 da. ile 10-19 da. arasında, diğer bankalara borçlanan parseller ise 0-5 da. ile 50-99 da. arasındaki parsellerdir.

5) Bu dönemde en fazla Ziraat Bankası'na borçlanıldığı gözlenmektedir.

1971–80 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumuna Saptamalar

1) Bu parsellerin borçlanma durumlarına bakıldığında bu dönemde borçlanan toplam 93 parselin 53 parseli Ziraat Bankasına, 16 parseli Tarım Kredi Kooperatiflerine ve 24 parseli ise diğer bankalara borçlanmışlardır.

2) Borçlanan parsellerin borçlanma kurumlarına göre toplam parsel sayısı içerisindeki dağılımlarına bakıldığında toplam 93 parselin % 56,99'u Ziraat Bankası'na, % 17,20'si tarım kredi kooperatiflerine, % 25,81'i ise diğer bankalara borçlanmışlardır.

3) Borçlanan parsellerin borçlanma kurumlarına göre toplam parsel alanı içerisindeki dağılımlarına bakıldığında toplam 370,97 da. parselin % 83'ü Ziraat Bankası'na, % 11,70'i Tarım Kredi Kooperatiflerine, % 5,30'u diğer bankalara borçlanmışlardır.

4) Ziraat Bankasına borçlanan parsellerin 0-5 da. ile 20-49 da. arasında, tarım kredi kooperatiflerine borçlanan parseller 0-5 da. ile 10-19 da. arasında, diğer bankalara borçlanan parseller ise 0-5 da. ile 6-9 da. arasındaki parsellerdir.
5) Bu dönemde en fazla Ziraat Bankası'na borçlanıldığı gözlenmektedir.

1981–90 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumuna Saptamalar

1) Bu parsellerin borçlanma durumlarına bakıldığında bu dönemde borçlanan toplam 82 parselin 58 parseli Ziraat Bankasına, 10 parseli Tarım Kredi Kooperatiflerine ve 14 parseli ise diğer bankalara borçlanmışlardır.
2) Borçlanan parsellerin borçlanma kurumlarına göre toplam parsel sayısı içerisindeki dağılımlarına bakıldığında toplam 82 parselin % 70,73'ü Ziraat Bankası'na, % 12,20'si tarım kredi kooperatiflerine, % 17,07'si ise diğer bankalara borçlanmışlardır.
3) Borçlanan parsellerin borçlanma kurumlarına göre toplam parsel alanı içerisindeki dağılımlarına bakıldığında toplam 574,98 da. parselin % 89,76'sı Ziraat Bankası'na, % 6,79'u Tarım Kredi Kooperatiflerine, % 3,45'i diğer bankalara borçlanmışlardır.
4) Ziraat Bankasına borçlanan parsellerin 0-5 da. ile 50-99 da. arasında, tarım kredi kooperatiflerine borçlanan parseller 0-5 da. ile 10-19 da. arasında, diğer bankalara borçlanan parseller ise 0-5 da. ile 6-9 da. arasındaki parsellerdir.
5) Bu dönemde en fazla Ziraat Bankası'na borçlanıldığı gözlenmektedir.

1991–2000 Yılları Arasında El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumuna Saptamalar

1) Bu parsellerin borçlanma durumlarına bakıldığında bu dönemde borçlanan toplam 61 parselin 45 parseli Ziraat Bankasına, 11 parseli Tarım Kredi Kooperatiflerine ve 5 parseli ise diğer bankalara borçlanmışlardır.
2) Borçlanan parsellerin borçlanma kurumlarına göre toplam parsel sayısı içerisindeki dağılımlarına bakıldığında toplam 61 parselin % 73,77'si Ziraat Bankası'na, % 18,03'ü tarım kredi kooperatiflerine, % 8,20'si ise diğer bankalara borçlanmışlardır.

3) Borçlanan parsellerin borçlanma kurumlarına göre toplam parsel alanı içerisindeki dağılımlarına bakıldığında toplam 408,36 da. parselin % 81,09'u Ziraat Bankası'na, % 17,49'u Tarım Kredi Kooperatiflerine, % 1,42'si diğer bankalara borçlanmışlardır.
4) Ziraat Bankasına borçlanan parsellerin 0-5 da. ile 50-99 da. arasında, tarım kredi kooperatiflerine borçlanan parseller 0-5 da. ile 10-19 da. arasında, diğer bankalara borçlanan parseller ise 0-5 da. ile 6-9 da. arasındaki parsellerdir.
5) Bu dönemde en fazla Ziraat Bankası'na borçlanıldığı gözlenmektedir.

2001 Yılı ve Sonrasında El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumuna Saptamalar
1) Bu parsellerin borçlanma durumlarına bakıldığında bu dönemde borçlanan toplam 51 parselin 32 parseli Ziraat Bankasına, 8 parseli Tarım Kredi Kooperatiflerine ve 11 parseli ise diğer bankalara borçlanmışlardır.
2) Borçlanan parsellerin borçlanma kurumlarına göre toplam parsel sayısı içerisindeki dağılımlarına bakıldığında toplam 51 parselin % 62,75'i Ziraat Bankası'na, % 15,69'u tarım kredi kooperatiflerine, % 21,57'si ise diğer bankalara borçlanmışlardır.
3) Borçlanan parsellerin borçlanma kurumlarına göre toplam parsel alanı içerisindeki dağılımlarına bakıldığında toplam 446,6 da. parselin % 69,91'i Ziraat Bankası'na, % 13,00'ı Tarım Kredi Kooperatiflerine, % 17,09'u diğer bankalara borçlanmışlardır.
4) Ziraat Bankasına borçlanan parsellerin 0-5 da. ile 50-99 da. arasında, tarım kredi kooperatiflerine borçlanan parseller 0-5 da. ile 20-49 da. arasında, diğer bankalara borçlanan parseller ise 0-5 da. ile 50-99 da. arasındaki parsellerdir.
5) Bu dönemde en fazla Ziraat Bankası'na borçlanıldığı gözlenmektedir.

4.2.3.7 Satışla El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumu

4.2.3.7.1 1963–70 Yılları Arasında Satışla El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumu

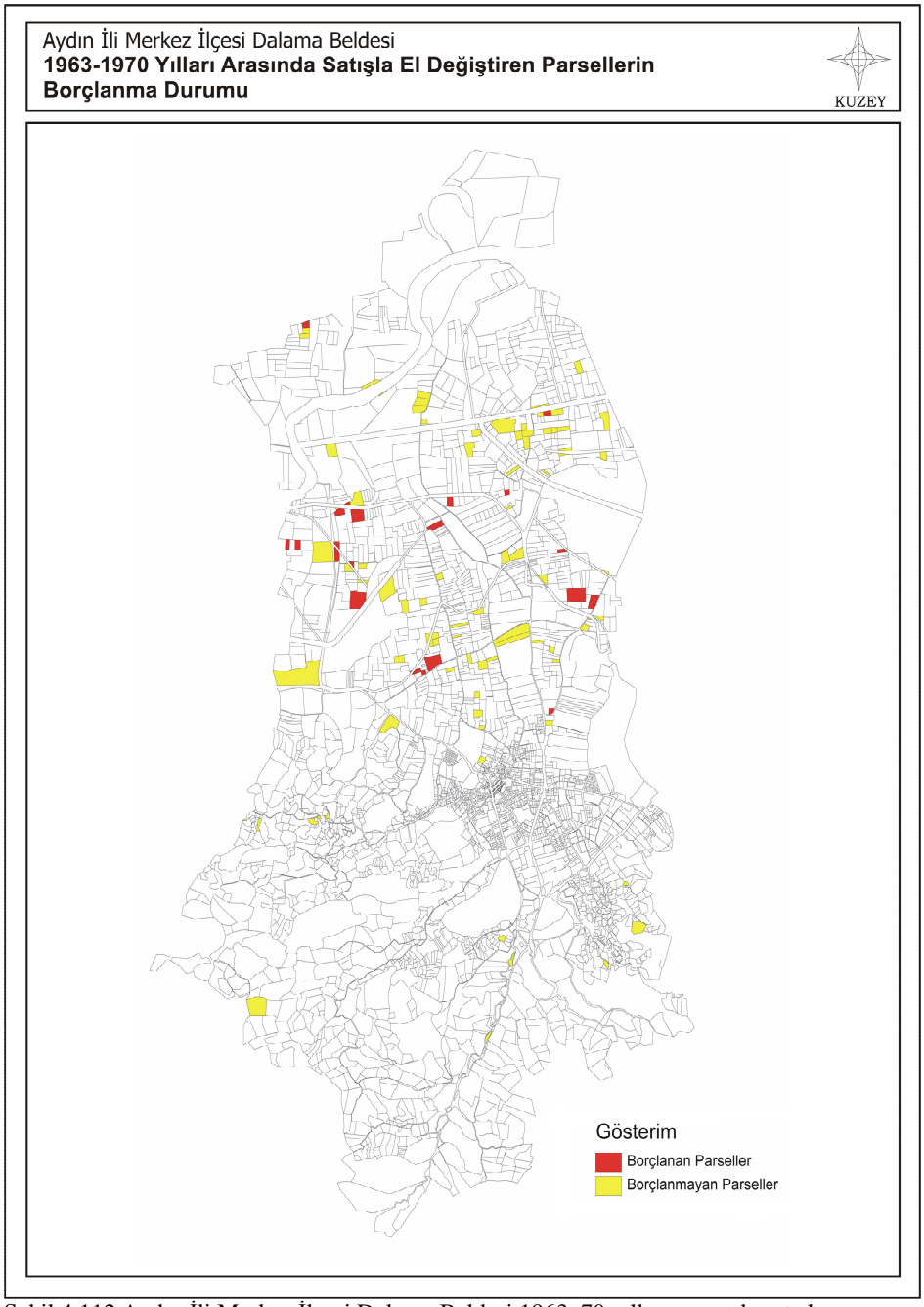

Şekil 4.112 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1963–70 yılları arasında satışla el değiştiren parsellerin borçlanma durumu

4.2.3.7.2 1971–80 Yılları Arasında Satışla El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumu

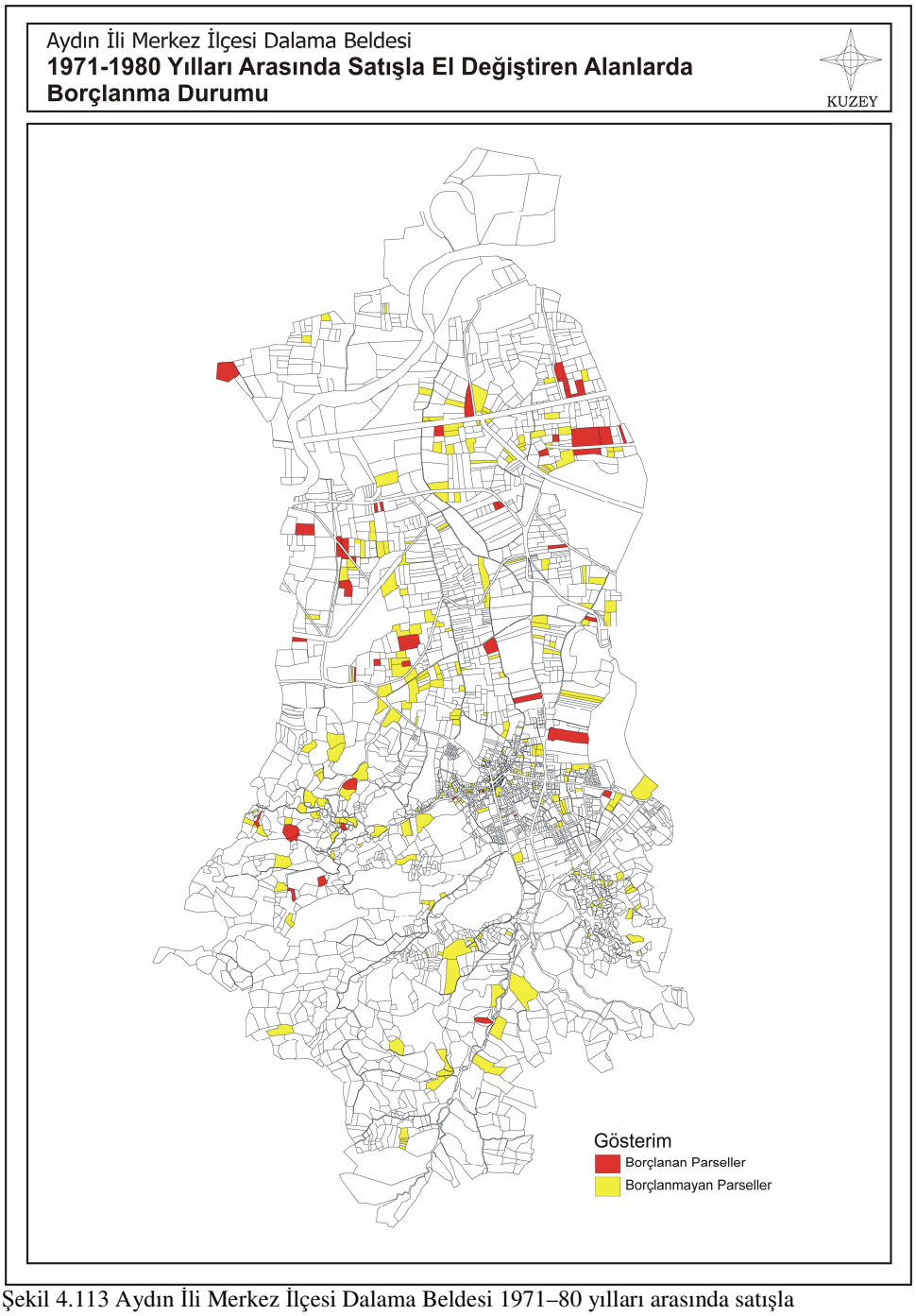

Şekil 4.113 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1971–80 yılları arasında satışla el değiştiren parsellerin borçlanma durumu

4.2.3.7.3 1981–90 Yılları Arasında Satışla El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumu

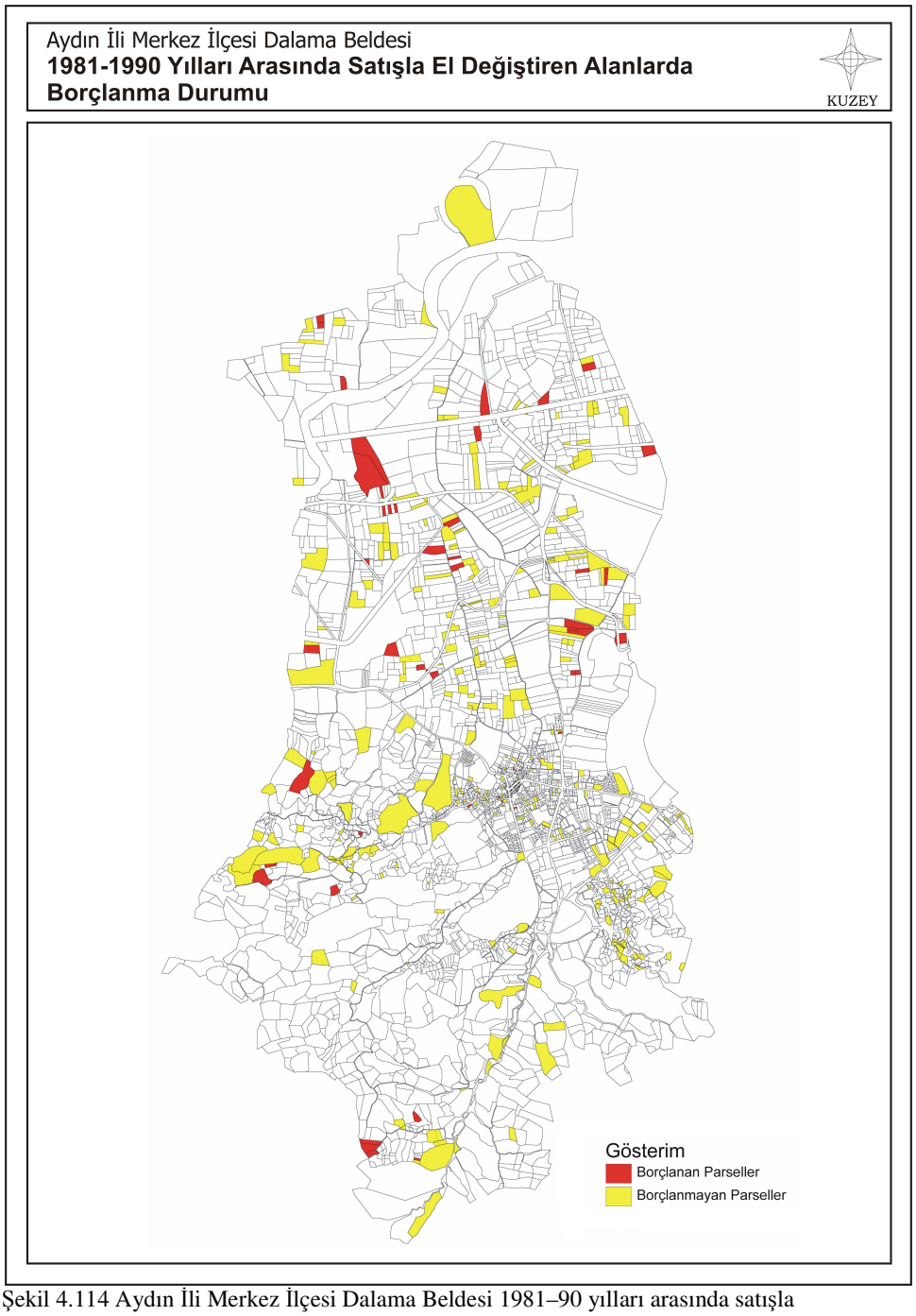

Şekil 4.114 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1981–90 yılları arasında satışla el değiştiren parsellerin borçlanma durumu

4.2.3.7.4 1991–2000 Yılları Arasında Satışla El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumu

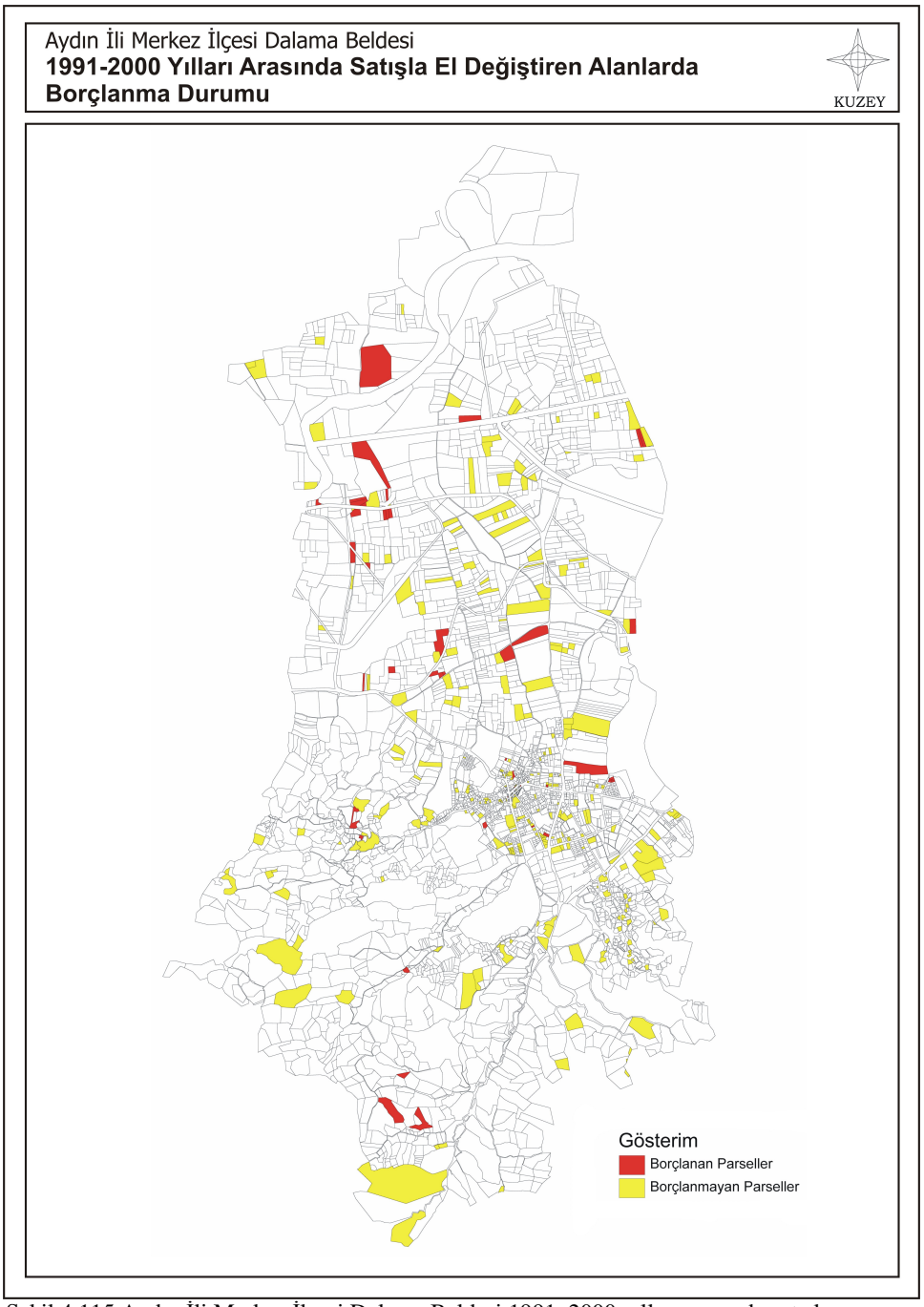

Şekil 4.115 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 1991–2000 yılları arasında satışla el değiştiren parsellerin borçlanma durumu

4.2.3.7.5 2001 Yılı ve Sonrasında Satışla El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumu

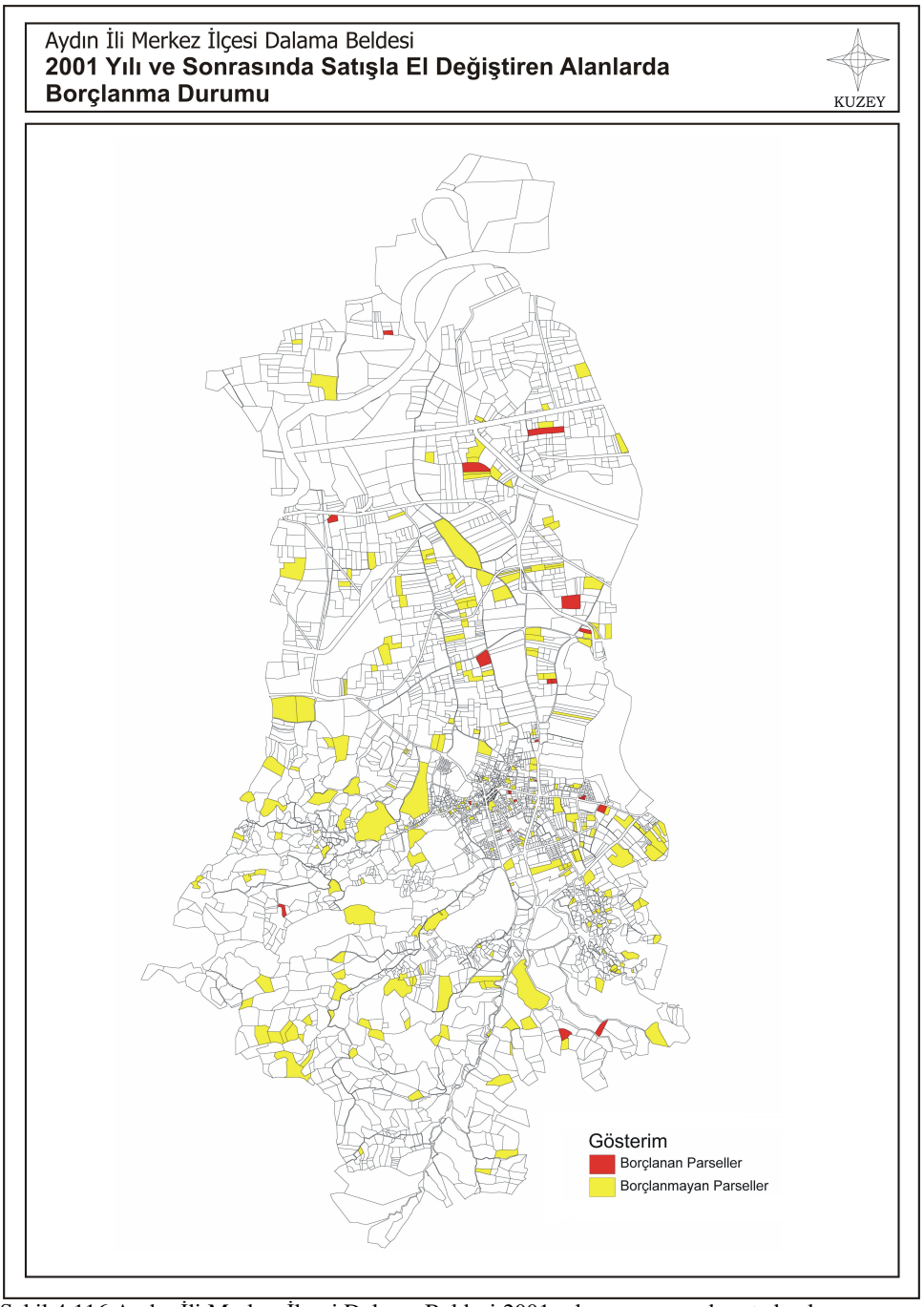

Şekil 4.116 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi 2001 yılı ve sonrasında satışla el değiştiren parsellerin borçlanma durumu

Tablo 4.101 Aydın İli Merkez İlçesi Dalama Beldesi satışla el değiştiren parsellerin borçlanma durumu

Parsel Büyüklüğü Aralıkları	67-70 Yılları Arasında				71-80 Yılları Arasında				81-90 Yılları Arasında				1991-2000 Yılları Arasında				2001 Yılı ve Sonrası			
	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%	Parsel Sayısı	%	Toplam Parsel Alanı	%
0-5	16	76,19	36,17	42,46	39	70,91	69,24	27,50	38	74,51	74,13	30,53	37	80,43	52,76	23,65	22	81,48	26,80	34,73
6-9	3	14,29	22,86	26,84	8	14,55	52,67	20,92	8	15,69	56,92	23,44	3	6,52	24,13	10,82	2	7,41	13,59	17,61
10-19	2	9,52	26,16	30,71	6	10,91	78,72	31,27	2	3,92	21,51	8,86	4	8,70	59,03	26,46	3	11,11	36,77	47,66
20-49	0	0,00	0,00	0,00	2	3,64	51,11	20,30	3	5,88	90,26	37,17	2	4,35	87,12	39,06	0	0,00	0,00	0,00
50-99	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00	0	0,00	0,00	0,00
Genel Toplam	**21**	**100,00**	**85,19**	**100,00**	**55**	**100,00**	**251,74**	**100,00**	**51**	**100,00**	**242,82**	**100,00**	**46**	**100,00**	**223,04**	**100,00**	**27**	**100,00**	**77,15**	**100,00**

Satışla El Değiştiren Parsellerin Borçlanma Durumuna Yönelik Saptamalar

1) Bu parsellerin borçlanma durumlarına bakıldığında; toplam 200 parselin 1963–70 yılları arasında 21 parselin borçlandığı, 1971–80 yılları arasında 55 parselin borçlandığı, 1981–90 yılları arasında 51 parselin borçlandığı, 1991–2000 yılları arasında 46 parselin borçlandığı ve 2001 yılı sonrasında 27 parselin borçlandığı gözlenmektedir.

2) Satışla el değiştiren parsellerin dönemler itibariyle borçlanma durumuna yönelik parsel sayısı dağılımına bakıldığında; toplam 55 parselin, % 10,50'si 1963–70 yılları arasında, % 27,50'si 1971–80 yılları arasında, % 25,50'si 1981–90 yılları arasında, % 23'ü 1991–2000 yılları arasında ve % 13,50'si 2001 yılı sonrasında borçlandıkları gözlenmektedir.

3) Satışla el değiştiren parsellerin borçlanma durumlarına yönelik dönemler itibariyle parsel toplam alanı içerisindeki dağılımına bakıldığında; toplam % 9,68'i 1963–70 yılları arasında, % 28,61'i 1971–80 yılları arasında, % 27,60'ı 1981–90 yılları arasında, % 25,35'i 1991–2000 yılları arasında ve % 8,77'si 2001 yılı ve sonrasında borçlanmışlardır.

4) Satışla el değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla borçlandığı döneme bakıldığında 1971'den 2000 yılına değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

5) Satışla el değiştiren parsellerin bütün dönemler itibariyle en fazla 0-5 da.lık ve 20-49 da.lık parsellerin borçlandığı gözlenmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

1980 sonrası Türkiye'de uygulanmakta olan politikalar da göstermektedir ki; bugün dünyada yaşadığımız dönem, kırsal alanların, tarımsal üretimin yeni bir kapitalistleşme dalgası içerisine girdiği bir dönemdir. Bu dönem kendini özellikle çevre kapitalist ülkelerin yoğun nüfus barındıran kırsal alanlarında kendini daha fazla hissettirmektedir.

Türkiye'de tarım politikaları uluslar arası pazar ve piyasa mekanizmalarından doğrudan etkilenmektedir. Özellikle 1990 sonrasında ağırlığını iyiden iyiye hissettirir hale gelen neoliberal politikalar Türkiye gibi sanayileşme sürecini tamamlayamamış olan gelişmekte olan ülkelerde ağırlığını çok daha keskin bir biçimde hissettirmiştir. Tarım sektörünün ekonomiye katkısını hafifletmeye, tarımsal destekleri kısmaya ve açığa çıkan nüfusu ise hangi alanlara kaydıracağını bilemeyen politikaları görmekteyiz. 1980 sonrası, Cumhuriyet döneminde bir ülkenin kendi kendine yetebilmesi için oluşturulmuş olan tarımsal altyapı ve tarıma dayalı temel sanayi kurumları birer birer özelleştirilmiştir. Neoliberal sürecin sınır tanımaz politikaları ile Türkiye'de tarım sektörünün temel KİT'leri ve kurumlarının özelleştirilmesi 1990'larda muhalefet baskıları sonucunda tam olarak tamamlanamamış, ancak 2000 sonrasında oluşan siyasi zemin desteğiyle pek çok özelleştirme gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda ülkemizin mali politikalarını bir anlamda zorunlu olarak dayatmacı bir biçimde yönlendiren uluslar arası para ve kredi kuruluşları bu özelleştirmeleri büyük bir hevesle desteklemişlerdir.

1990 sonrasında ekonomik krizler yaşanmış, siyasi alanda istikrar sağlanamamış, yasal ve kurumsal yeni düzenlemeler yapılmış, uluslararası anlaşmalar ile tavizlerde bulunulmuş, tarım arazilerinin tarım dışı amaçla kullanılmasına olanak veren mevzuat düzenlemeleri yapılmıştır. Kırsal alan ve tarım politikaları, kırsal alanda ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamada, tarımsal üretimi artırmada yeterli olamamış, AB'ye uyum süreci kapsamında alt yapısı hazırlanmadan pek çok

kurumsal ve yasal düzenlemeler yapılmış, bu düzenlemeler arasında bütünsellik ve entegrasyon sağlanamamıştır.

Bu çalışma, kaynak tarama, bilgileri derleme, alan çalışmasını gerçekleştirme ve tüm bunları yazıya dökme süreçleri göz önüne alındığında belirli bir zaman kısıtlılığı içinde hazırlanmıştır. Ayrıca maddi kaynakların yetersizliği, alan araştırmasında, evren ve örneklem seçiminde kısıtlılık yarattığı için çalışma tek bir köy örneği ile sınırlıdır. Alan çalışmasının bölge ve ürün farklılıklarını da içerecek şekilde Türkiye genelinde yapılması kuşkusuz çok daha anlamlı sonuçlar elde edilmesini sağlayacaktır.

Türkiye'deki kırsal alan ve tarım politikaları ile Aydın ili Dalama kırsal yerleşmesinde yaşanan dönüşümler arasında bir korelasyon kurulacak olursa; Dalama yerleşmesindeki dönüşümde politikaların belirleyici rolünün olduğu iddia edilebilir. 1923'den bu yana Türkiye'de tarım politikalarının geçirdiği dönüşümler ve yeniden yapılanma süreçleri itibariyle değerlendirildiğinde son dönemdeki politikaların büyük ölçüde piyasa koşullarına bırakıldığı görülür. Dalama yerleşmesindeki sonuçları itibariyle Zülküf Aydın'ında (2001) ifade ettiği gibi; "1980 sonrası giderek azalan koşullar karşısında köylü kitleleri, geliştirdikleri beka mekanizmaları yoluyla bir anlamda kendi kendilerini sömürerek tarımsal üretimin süregitmesini sağlamışlardır."

Dalama yerleşmesinde de olarak analiz edilen değişkenlere bakıldığında beka mekanizmaları olarak şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır: Bu yerleşmede;

1) Tarımsal üretimden vazgeçilmeye başlandığı görülmektedir. 1980 yılında nüfusu 2205 olan yerleşme 2008 yılı itibariyle 2001 kişi olmuştur. Bu da temel geçim kaynağı tarım olan bir yerleşmede tarımsal üretim yapan kişilerin azaldığını dolaylı da olsa göstermektedir.

2) Toprak satışlarının yapıldığı görülmektedir. 1971–80 yılları arasında el değiştiren parsellerin el değiştirme sebeplerine bakıldığında; el değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle en fazla tapulama ve satış nedeniyle el değiştirdiği

gözlenmektedir. 1981–90 yılları arasında el değiştiren parsellerin el değiştirme sebeplerine bakıldığında; el değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle en fazla ifraz, satış, taksim ve intikal nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir. 1991–2000 yılları arasında el değiştiren parsellerin el değiştirme sebeplerine bakıldığında; el değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle en fazla taksim ve satış nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir. 2001 yılı ve sonrasında el değiştiren parsellerin el değiştirme sebeplerine bakıldığında; el değiştiren parsellerin el değiştirme nedenleri itibariyle en fazla hükmen ve satış nedeniyle el değiştirdiği gözlenmektedir.

3) Üretimi yapılan ürünler günün koşullarına göre değiştirilmekte ve piyasanın istediği, talep edilen ürünlere yönelme olmaktadır. Yıllara göre ürün çeşitliliğine bakıldığında arttığı görülmektedir. Bu da alternatif ürünlere yönelme olduğunu göstermektedir. Ürün deseni çeşitliliğinde ortaya çıkan alternatif ürünler aynı zamanda temel ürün grubu içerisinde yer almaya başlamışlardır (domates gibi). Yıllara göre ürün çeşitliliğine gidilirken bazı ürünlerde (özellikle, pamuk, zeytin gibi) özellikle alansal ve parsel sayısı olarak toplamda azalma görülmektedir. Temel ürün desenine alternatif ürünler üretilirken temel ürünler de hala yetiştirilmeye devam etmektedir (pamuğun üretiminin azalması, ancak tamamen üretilmesinden vazgeçilmemesi gibi). Yeni alternatif ürünlerin özellikle meyve-sebze ve hayvan yemi konusunda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu da hayvancılığın da bölgede bir artış gösterdiğinin bir göstergesi olabilir. Küçük mülkiyetin yoğun olduğu bir alan olduğu için büyük parsellerde verimi daha yüksek olan ürünlerin küçük parsellerde de yetiştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. (Pamuk gibi)

4) Geçici işçi kullanımından vazgeçilip daha az emek gerektirecek ürünlere yönelme olmaktadır.

6) Tarımsal parseller üzerinde çok sık bir biçimde ve sayıda şerh konulmaktadır. 1963–70 yılları arasında el değiştiren parsellerin şerh konma durumlarına bakıldığında; el değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla şerh konulduğu döneme bakıldığında 1991'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir

düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. 1971–80 yılları arasında el değiştiren parsellerin şerh konma durumlarına bakıldığında; el değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla şerh konulduğu döneme bakıldığında 1991'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. 1981–90 yılları arasında el değiştiren parsellerin şerh konma durumlarına bakıldığında; el değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla şerh konulduğu döneme bakıldığında 1991'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. 1991–2000 yılları arasında el değiştiren parsellerin şerh konma durumlarına bakıldığında; el değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla şerh konulduğu döneme bakıldığında 1991'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. 2001 yılı ve sonrasında el değiştiren parsellerin şerh konma durumlarına bakıldığında; el değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla şerh konulduğu döneme bakıldığında 2001'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

7) Tarımsal parselleri üzerinde çok sayıda ve sıklıkla haciz konulmaktadır. 1963–70 yılları arasında el değiştiren parsellerin haciz konma durumlarına bakıldığında; el değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla haciz konulduğu döneme bakıldığında 1981'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. 1971–80 yılları arasında el değiştiren parsellerin haciz konma durumlarına bakıldığında; el değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla haciz konulduğu döneme bakıldığında 2001'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. 1981–90 yılları arasında el değiştiren parsellerin haciz konma durumlarına bakıldığında; el değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla haciz konulduğu döneme bakıldığında 2001'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. 1991–2000 yılları arasında el değiştiren parsellerin haciz konma durumlarına bakıldığında; el değiştiren parsellerin dönemler itibariyle en fazla haciz konulduğu döneme bakıldığında 1991'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. 2001 yılı ve sonrasında el değiştiren parsellerin haciz konma durumlarına bakıldığında; el değiştiren parsellerin

dönemler itibariyle en fazla haciz konulduğu döneme bakıldığında 1991'den günümüze değin olan dönemin dikkat çekici bir düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

8) Tarım kredi kooperatifleri yanında, kamu ve özel bankalardan kredi kullanımına gidildiği görülmektedir. 1963–70 yılları arasında el değiştiren parsellerin borçlanma durumuna bakıldığında; borçlanan parsellerin borçlanma kurumlarına göre toplam parsel sayısı içerisindeki dağılımlarına bakıldığında toplam 106 parselin %83,96'sı Ziraat Bankası'na, % 14,15'i tarım kredi kooperatiflerine, % 1,89'u ise diğer bankalara borçlanmışlardır. 1971–80 yılları arasında el değiştiren parsellerin borçlanma durumuna bakıldığında; borçlanan parsellerin borçlanma kurumlarına göre toplam parsel sayısı içerisindeki dağılımlarına bakıldığında toplam 93 parselin % 56,99'u Ziraat Bankası'na, % 17,20'si tarım kredi kooperatiflerine, % 25,81'i ise diğer bankalara borçlanmışlardır. 1981–90 yılları arasında el değiştiren parsellerin borçlanma durumuna bakıldığında; borçlanan parsellerin borçlanma kurumlarına göre toplam parsel sayısı içerisindeki dağılımlarına bakıldığında toplam 82 parselin % 70,73'ü Ziraat Bankası'na, % 12,20'si tarım kredi kooperatiflerine, % 17,07'si ise diğer bankalara borçlanmışlardır. 1991–2000 yılları arasında el değiştiren parsellerin borçlanma durumuna bakıldığında; borçlanan parsellerin borçlanma kurumlarına göre toplam parsel sayısı içerisindeki dağılımlarına bakıldığında toplam 61 parselin % 73,77'si Ziraat Bankası'na, % 18,03'ü tarım kredi kooperatiflerine, % 8,20'si ise diğer bankalara borçlanmışlardır. 2001 yılı ve sonrasında el değiştiren parsellerin borçlanma durumuna bakıldığında; a) Bu parsellerin borçlanma durumlarına bakıldığında bu dönemde borçlanan toplam 51 parselin 32 parseli Ziraat Bankasına, 8 parseli Tarım Kredi Kooperatiflerine ve 11 parseli ise diğer bankalara borçlanmışlardır. b) Borçlanan parsellerin borçlanma kurumlarına göre toplam parsel sayısı içerisindeki dağılımlarına bakıldığında toplam 51 parselin % 62,75'i Ziraat Bankası'na, % 15,69'u tarım kredi kooperatiflerine, % 21,57'si ise diğer bankalara borçlanmışlardır.

9) Ortakçılık mülkiyet ilişkisi biçiminden kiracılık mülkiyet ilişkisi biçimine geçildiği, dolayısıyla toprak sahiplerinin tarımdan vazgeçmeye başladığı görülmektedir.

Ülkemizde tarıma dayalı destekleme biçiminin değişimi ile 2000'li yıllarda tarım sektörü piyasa koşullarının istemlerine bırakılmış ve çiftçinin bu koşullara tek başına adapte olması yönünde serbest bırakılmıştır. Artık çiftçi neoliberal ilişki ağlarına dahil olacak, karını maksimize edecek ürünü ve miktarı seçerek, pazarını kendisi oluşturacak/bulacaktır. Ancak çok farklı bir gelenekten gelen ve ülke tarafından desteklenen çiftçinin bu yeni koşullara adapte olabilmesi oldukça güç bir süreç olacaktır. Bugün gelinen noktada, kıra ve tarıma ilişkin tüm bu düzenlemelerin kırsal nüfusu göçe zorlayıcı, tarımsal üretim kaybına yol açıcı ve tarımsal gelişmeyi azaltıcı nitelikte olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği'ne entegrasyon ve neoliberal politikalar çerçevesinde uygulamaya geçirilen yeni tarım politikalarının Türkiye'de yeni bir göç dalgası yaratacağı ve hatta bir süredir yaratmaya başladığı kabul edilmekle birlikte, bu sürecin tarım dışı alternatif sektörlerin bulunmaması nedeniyle ve devletin sanayileşme politikalarını yavaşlattığı ülkemizde çok da hızlı olamayacağı öngörülebilir. Özellikle kırsal alanlarda yaşayanların yaşlı nüfusu oluşturmaya başladığı ve bu insanların da kentlere göç etmek istemediği, diğer kalanlarınsa tarımda beka stratejileri ile yaşamlarını kırsal alanda sürdürmek istemeleri öngörülerin ipuçlarını bize göstermektedir.

Bütün bu sonuçlar kırsal alanda yapısal bir dönüşümün eğilimlerinin ortaya çıktığını göstermektedir. Bununla birlikte bu eğilimlerin gelecekte özellikle kırsal yoksulluk anlamında çok ciddi sonuçlar ortaya çıkarabileceği öngörülebilir.

Tarımsal yapı çok karmaşık ve çok yönlü bir olgu olduğu için politikaların kimilerinin etkisinin eşzamanlı olarak görülemeyeceği ya da tarımı etkileyen diğer koşulların da göz önünde bulundurulması gerekliliği bu tezin genelleştirilemeyeceği ve alana özgü olduğu gerçeğini unutturmamalıdır.

KAYNAKLAR

Abay, C., Olhan, E., Uysal, Y., Yavuz, F., Türkekul, B. (2005). *Türkiye'de tarım politikalarında değişim.* Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi, 3-7 Ocak 2005, Ankara.

Açıkgöz N., B. Eser, H. Saygılı, A. F. Savran (1997). *Türkiye'de tohumculuk ve tohumculuk politikaları (Seed sector and seed policies in Turkey).* İzmir: E.Ü. Tarımsal Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayım Bülteni 32.

Akad, M. T. (1987). Kırsal kesime devlet müdahaleleri ve kooperatifler. *11. Tez Onbirinci Tez Kitap Dizisi* (7) içinde (142–157) İstanbul: Uluslar arası Yayıncılık.

Akman, M. (2006). *Türkiye'de 1990 sonrası uygulanan tarım politikalarının bütçe politikaları çerçevesinde incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Maliye Programı. İzmir.

Aktaş, S. (2002). *Türkiye'de 1980 sonrası dönemde buğdayda uygulanan üretim politikalarının değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Osman Paşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü. Tokat.

Altın, H. (2003). *Türkiye'de Cumhuriyet dönemi köy politikaları (1950–2000*). Yayınlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. İzmir.

Anonim 1943. 5 Mart Tarihli Yeni Asır Gazetesi.

Ardıç, E. A. (1994). Türkiye'de 1980 sonrası yatırım teşvik uygulamaları ve tarımsal yatırımlardaki gelişmeler. Tarım Ekonomisi Dergisi 2 (62-74).

Arıkanlı M. ve Şen, B. (2004). *Kırsal alanda uluslararası antlaşmalar ve kurumsal değişim*. Kırsal Alan Planlaması Seminerleri. İstanbul.

Arıkbay, C. (1996). *Ege Bölgesi tarımının sektörel gelişim dinamikleri*. Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları.

Atakan, M. (1998). *Avrupa Birliği ortak tarım politikası ve Türkiye'nin uyumu*. Uzmanlık Tezi. T.C. Başbakanlık, Gümrük Müsteşarlığı, AT ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü. Ankara.

Atasağun, Y.S. (1939). *Türkiye'de zirai kredi*. Cilt: 1. İstanbul: Kenan Basımevi ve Klişe Fabrikası. 303–307.

Aydın, Z. (2001). "Yapısal uyum politikaları ve kırsal alanda beka stratejilerinin özelleştirilmesi: Söke'nin Tuzburgazı ve Sivrihisar'ın Kınık köyleri örneği", *Toplum ve Bilim* (88), 11-31.

Aysu, A. (2002). *Tarladan sofraya tarım 1980–2002 Türkiye tarımında yapılanma(ma).* İstanbul: Su Yayınları.

Aysu, A. (2006). *Avrupa Birliği ve tarım*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Aysu, A. (2008). *Küreselleşme ve tarım politikaları*. İstanbul: Su Yayınları.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (2008). *Kırsal alan planlaması*. Ankara.

Boratav, K. (2007). *Türkiye iktisat tarihi 1908–2005.* (11. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği (1944). *İsmet İnönü'nün TBMM. 7. intihap devresi açılış nutku 1.11.1944*. Ankara.

Çağlar, Y. (2003a). Tarihsiz, boyutsuz ve derinliksiz '2B' tartışmalarına katkılar. *Kırsal Çevre Yıllığı (2003)* içinde (77–104). Ankara: Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği Yayınları.

Çağlar, Y. (2003b). 'Teknik' gibi görünen bir 'siyasal' sorun alanı: ormanlar ve Anayasa değişikliği. *Özgür Üniversite Forumu (22)* içinde (172–192).

Çamur, K.C. (2002). Köy yönetimi ve mekansal planlama: köy yapısının sürdürülebilirliği. *Amme İdaresi Dergisi* (35/4) içinde (83–102). Ankara: TODAİE Yayınları.

Çetin, T. (1997). *Cumhuriyet döneminde Türkiye'de köylü politikası–1923–1950*. Yayınlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü. İzmir.

Çıkın, A. (2003). Atatürk dönemi ekonomi politikaları ve kooperatifçilik. *YAR Müdafaai Hukuk Dergisi* (Sayı: 62), 2532. Erişim Adresi: http://www.elelebizbize.com/ekutuphane/ayhancikin/Ataturkdonemi_kooperatifcilik.pdf Erişim Tarihi: 15 Aralık 2007.

Dağ, R. (2007). *Kırsal kalkınma siyaseti*. Ankara: Dipnot yayınları.

Dayanç, F. (2001). *Türkiye'de uygulanmakta olan tarımsal destekleme politikalarının iktisadi analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikaları Programı. Kocaeli.

Dellal, İ. ve Tan, S. (2001). Türkiye'de süt sektörü ve sütçülük politikaları. *Tarım Ekonomisi Dergisi*. Mayıs (6) içinde (27–39).

Demir, Ö. ve Acar, M. (1997). Sosyal bilimler sözlüğü. (2. Baskı). Vadi Yayınları. Ankara.

Deprem, A. R. (2006). *Genişleme sürecinin AB tarım ve tarım politikalarına (OTP) etkileri ve bunun Türkiye tarımına olası yansımaları.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Adana.

Dernek, Z. (2006). Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze tarımsal gelişmeler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* 1(1) içinde (1–12).

Devlet Planlama Teşkilatı (2000). 8. Beş yıllık kalkınma planı. *"Kırsal Kalkınma" ÖİK Raporu*, Ankara.

Dinler, Z. (2000). Tarım Ekonomisi. 5. Baskı, Ekin Kitapevi Yayınları: Bursa.

Dinler, T. (2003). AB-Türkiye tarımında risk yönetimi programları. *Tarım Haftası 2003*, Ziraat Mühendisleri Odası 10 Ocak 2008 http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/60b491b917d4185_ek.pdf?tipi=14&sube=.

Doğan, S. (2004). *Dünya tarım ürünleri ticaretinin liberalleşmesine yönelik düzenlemelerin Türkiye'nin tarım ve ticaret politikaları üzerine etkileri.* Yayınlanmamış doktora tezi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Muğla.

Doyuk, M. (1992). Tarım ve Köy işleri Bakanlığı açısından tarımsal ürünlerde destekleme politikaları. *Tarımsal Ürünlerde Destekleme Politikaları* içinde (22-31). İzmir: İzmir Ticaret Borsası Yayınları.

Dursun, İ. (1995). *Türkiye'de tarımsal destekleme politikası ve uygulaması.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Teorisi Anabilim Dalı. Afyonkarahisar.

Ecevit, M.C. (1999). *Kırsal Türkiye'nin değişim dinamikleri: Gökçeağaç köyü monografisi.* Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayını, No:2310

Eraktan, G. ve Ören, N. (3–7 Ocak 2005). AB ortak tarım politikası, reform süreci ve Türkiye'ye etkileri. *Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi*, 1 (23–33), Ankara.

Erdost, M. İ. (2006). *Sosyalizmi seviyorum* . Ankara: Onur Yayınları.

Ergen, O. (2008). *Türkiye'de tarım politikaları.* 12 Aralık 2007 http://www.adtk.yildiz.edu.tr/makaleler/oergen_tarim.htm

European Commision, (2004), *EU History*, 23 Ağustos 2004 http://www.europa.eu.int/abc/history/index-en.html.

Göktaş, M. A. (1965). *Zeytin ve zeytinyağının Türkiye ekonomisindeki rolü*. İzmir

Güder, G. (2003). *Avrupa Birliği kırsal kalkınma politikaları ve değişim eğilimleri* http://www.tmmobzmo.org.tr/etkinlikler/abgst03/10pdf.

Güler, Z. ve Güler, A.T. (2006). *Şeker savaşı*. İstanbul: Neden Kitap Yayınları.

Güler, B. A. (2005). *Yeni sağ ve devletin değişimi* (2.baskı), Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.

Gülçubuk, B., Kızılaslan, N., Şengül, H., Kılıç, M. ve Aluftekin, N. (2005). Tarımda istihdam sosyal güvenlik uygulamaları ve kırsal yoksulluk. *ZMO Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi*, (Cilt.2) içinde (1173–1196). Ankara. 14 Ekim 2007, http://www.zmo.org.tr/etkinlikler/6tk05/059bulentgulcubuk.pdf.

Gülçubuk, B. (2006). Türkiye'de tarım ve kırsal yoksulluk olgusunun uluslararası tarım politikalarından etkilenmeleri üzerine bir inceleme. *Tekgıda-İş Dergisi*. Kasım-2006.Sayı:97, s.37-47.

Gün, S. ve Eraktan, S. (2005). Tarımsal mülkiyet rejimi ve vergilendirme. *Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi,* (2.Cilt) içinde (1197–1207). 10 Kasım 2007 http://www.agri.ankara.edu.tr/economy/1189_1205406746.pdf.

Günaydın, G. (2003). 'Küreselleşen' piyasa, yoksullaşan köylü, *Özgür üniversite forumu 2004*, (22) içinde (128–154).

Günaydın, G. (2005). Küreselleşme sürecinde Türkiye tarım sektörü: Belgelerin izinde bir analiz, *Demokrasi Platformu*. Sayı:3.

Gündoğan, S. (1944). *Köycülük ve köy davası hakkında bir etüt.* Aydın.

Güneş, H. H. ve Sarı, T. (2005). Türkiye'de tarım topraklarının mülkiyet yapısı ve tarihsel süreçteki değişimde Diyarbakır örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* Yaz 2005, .4(13) içinde (71–87). Erişim Adresi: www.e-sosder.com Erişim Tarihi: 16 Mayıs 2007

Güney, O. İ. (2006). *Avrupa birliği ortak tarım politikaları ve tarımsal destekleme sistemlerinde yaşanılan yeni gelişmeler: doğrudan ödeme sistemi ve Türkiye üzerine bir uygulama.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Adana.

Gür, B. (2004). *Global tarım politikalarının gelişmekte olan ülkelere etkisi ve Türkiye örneği.* Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikası Bilim Dalı. İstanbul.

Güven, A. S. (1974). Köykent sorunu. *TODAİE Dergisi*, 7, (2) içinde (115).

Güvenli, O. (1980). *İhanet Anlaşması SİA*. İstanbul: Bilim Yayınları.

Hançerlioğlu, O. (1986). *Ekonomi sözlüğü.* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Hatipoğlu, Ş. R. (1936). *Türkiye'de zirai buhran*. Ankara.

Hatipoğlu, Z. ve Aysan, M. (1994). Türkiye ekonomisinde 1994 bunalımı. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

Işın, F. ve Olgun, A. (1999). Tarım politikaları açısından AB ve Türkiye. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayını* içinde (535).

Kafaoğlu, A. B. (2002a). *Tarım, bolluk içinde yoksulluk* (2. Baskı). İstanbul: Kaynak Yayınları.

Karlı, B., Yavuz, F., Ören, M.N., Sayın, C., Bilgiç, A. (2005). Dünya ticaret örgütü kararları ve Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinin Türk tarım politikaları ve GAP Bölgesi tarımına muhtemel etkileri (Çağrılı Bildiri). *GAP IV. Tarım Kongresi,* 1, (1-26), HarranÜniversitesi Ziraat Fakültesi, Şanlıurfa.

Karslıoğlu, S. (1997). *1963–1996 yılları arasında tarım sektöründe meydana gelen yapısal değişme ve gelişmeler.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. Malatya.

Karluk, R.S. (2002). *Avrupa Birliği ve Türkiye*. İstanbul: Betaş Yayınları

Kaykaç, B. (2004). Tarım işçilerinin yasası yok. 11 Kasım 2007 http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=1162.

Kazgan, G. (1966). *Tarım ekonomisi ve iktisadi gelişme*. İstanbul: Yayınevi

Kazgan, G. (2003). *Tarım ve gelişme.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Keleş, R. (1998). *Kentbilim terimleri sözlüğü.* Ankara: İmge Yayınları.

Kemaloğlu, İ. (2005). TMO Genel Müdürlüğü'ndeki yapılan çalışmaların esas ve amaçlar. Türktarım Dergisi. Mayıs-Haziran. Sayı:163

Keskinok, H. Ç. (2006). *Kentleşme siyasaları*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Kıymaz, T. (2003). Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye'de şeker politikaları. *Tarım Haftası 2003 Etkinliği, Ziraat Mühendisleri Odası,* Ankara. 10 Ocak 2008 http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/fe77ac7060e716f_ek.pdf?tipi=14&sube=.

Koraltürk, M. (2004). Türkiye'nin ekonomi tarihi kronolojisi (1923–2003). *Gülten Kazgan'a Armağan Türkiye Ekonomisi* içinde (441–480). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Köktürk, E. (2006). Orman dışına çıkarılan yerlerle ilgili öneriler. *Jeodezi Jeoinformasyon ve Arazi Yönetimi Dergisi*. 2006/2. Sayı:95. 10.10.2007 www.hkmo.org.tr.

Madran, N. (1966). *Tarım sözlüğü*.

Magdoff, H. (1983). Uluslar arası ekonomik sıkıntı ve üçüncü dünya. *Dünya Ekonomisi, Bunalım ve Siyasal Yapılar* içinde (117–131). (O. Esen, Y. Öner, G. Türk, Ü. Kıvanç, E. Özbek, F. Boratav, S. Cılızoğlu, Çev.). İstanbul: Belge Yayınları.

Martal, A. (1992). *19. Yüzyılın ikinci yansında İzmir ve çevresinde sanayi ve ticaret*. Yayınlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Tarih Eğitimi Programı. İzmir.

McDonald F. & Dearden S. (1999). *European economic integration*. Longman, England.

Olhan,E. (2000). Türkiye'de Gübre Sübvansiyon Politikaları- İçel İli Turunçgil Üreticileri Açısından Bir Değerlendirme-, Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayını. Ankara s.15-23.

Onursal, E. (2000). *Ulusal ve uluslar arası ticari kurallar ve uygulama*. İstanbul: Üysen Yayınları.

Ozankaya, Ö. (1987). *Toplumbilim*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Öngel, E ve Tufan, A. (1967). *Türkiye tarımının yapısal çözümüne ilişkin bir deneme*. Ankara.

Özbudun, S. (2006). *Türkiye kırsalı yoksullaşırken… Niçin dikkulak oldum?*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Özçelik, A., Güneş, E., Artukoğlu, M. M. (2005). Türkiye'de tarımsal kredi: Sözlesmeli tarım ve üretici örgütleri üzerinden kredi uygulamaları. *Ziraat Mühendisligi VI. Teknik Kongresi*, 3–7 Ocak 2005, Ankara, s. 961–985 (1-3).

Özçelik, A. ve Özer, O. O. (2006). Çiftçilere yapılan kimyevi gübre desteği ve tarımsal faaliyette kullanılan mazot için destekleme ödemelerinin değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi tarım bilimleri dergisi. 13 (1) 1-8.

Özçıbık, Z. (1996). *Teoride ve Türkiye'de tarımsal destekleme politikaları ve sonuçları (1980 sonrası gelişmeler).* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Teorisi Bilim Dalı. Eskişehir.

Özkaya, T., Oyan, O., Işın, F., Uzmay, A. (2001). *Türkiye'de tarımsal destekleme politikaları dünü bugünü geleceği.* Türkiye Ziraat Odaları Birliği, TÜSES yayınları.

Pamuk, Ş. ve Toprak, Z. (Der.) (1988). *Türkiye'de tarımsal yapılar (1923–2000).* Ankara: Yurt Yayınları, No:18, Türkiye Araştırmaları Dizisi:17.

Par, S. (1997). *Türkiye'de 1980 sonrası uygulanan tarım destekleme politikalarının ekonomik analizi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.

Serin, S.(2002). *Küreselleşme ve Türkiye'nin tarım politikaları.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikası Bilim Dalı. Kayseri.

Sezener, B. (2005). *Türkiye'de zeytinyağına uygulanan destekleme politikalarının Aydın İli zeytin ekonomisine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Aydın.

Silier, O. (1981). *Türkiye'de tarımsal yapının gelişimi: 1923–1938*. İstanbul

Suiçmez, B. ve Güler, N. (2005). Türkiye'de toprak reformu sorunsalı ve TMMOB. *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Toprak Reformu Kongresi.*

Şefik, S. (1932). Makine ve makinecilik. *Ziraat Gazetesi*. 3 (1–25) içinde (32–35). Ankara: Yeni Gün Matbaası.

Şener, S. (2003). *1923-63 dönemi Türkiye'de tarım politikaları ve tarımsal üretim.* Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı. İstanbul.

Tekeli, İ ve İlkin, S. (1988). Devletçilik dönemi tarım politikaları. Ş. Pamuk ve Z. Toprak (Ed.). *Türkiye'de tarımsal yapılar (1923–2000)* içinde (37–89). Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yurt Yayınları.

Tesbi, M.A. (19 Şubat 2001). Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana dış ticaret politikalarımızın ve dış ticaretimizin gelişimi. *Mersin Ekonomi Politika.*. Erişim Adresi: http://www.tarim.gen.tr/tesbi/79.htm. Erişim Tarihi: 10 Ekim 2007

Tezel, Y. S. (1995). Cumhuriyet Döneminin iktisadi tarihi (1923–1950). İkinci Basım. Ankara: Yurt Yayıncılık.

Tolunay, A., Korkmaz, M. Ve Alkan, H. (2002). Orköy kalkınma projelerinin hazırlanmasında kullanılabilecek proje değerlendirme kriterleri. *Kırsal Çevre Yıllığı 2002*. s.117-134, Ankara.

Toprak, Z. (1988). Türkiye tarımı ve yapısal gelişmeler. Ş. Pamuk ve Z. Toprak (Ed.). *Türkiye'de tarımsal yapılar (1923–2000)* içinde (19–35). Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yurt Yayınları.

Topuz, H. (2007). Cumhuriyet Dönemi ekonomisinde tarımsal yapının incelenmesi (1923–1950). *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12, (3) içinde (367–380). Erişim Adresi: http://iibf.sdu.edu.tr/dergi/files/2007-3-21.pdf. Erişim Tarihi: 12 Ocak 2008

Tören, T. (2007). *Yeniden yapılanan dünya ekonomisinde Marshall Planı ve Türkiye uygulaması*. İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayınları.

Tümay, İ. (1998). Tarım ve köylü: Sizi ilgilendiriyor mu? *Mürekkep* (10–11) içinde (160-194).

Türkiye Mühendisler Mimarlar Odaları Birliği (2007). 2007 ilkyazında dünya ve Türkiye ekonomisine bakış. *Bağımsız Sosyal Bilimciler 2007 Yılı Raporu.* Ankara.

T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı (2004). IMF-Niyet mektubu Türkiye.

Tütengil, C. O. (1969). *Türkiye'de köy sorunu*. İstanbul: Kitaş Yayınları.

Ülkü, H. (2005). Küreselleşme sürecinde uluslararası sermaye kuruluşlarının toprağa bakışı. *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Toprak Reformu Kongresi.*

Varlıer, O. (1978). *Türkiye tarımında yapısal değişme, teknoloji ve toprak bölüşümü*. Ankara: DPT Yayını.

Yemişçi, T. (2008). *Türkiye'de uygulanan tarım politikaları, mevcut sorunlar ve çözüm önerileri*. İzmir Ticaret Borsası&Ar-Ge Müdürlüğü Raporu. İzmir.

Yenal, N. Z. (2001). Türkiye'de tarım ve gıda üretiminin yeniden yapılanması ve uluslararası anlaşması. *Toplum ve Bilim* (88) içinde (32–54).

Yetkin, İ. (2004). Türkiye'de tarımsal yapı, dönüşüm süreçleri ve alternatifsiz bir senaryo. *Özgür üniversite forumu 2004*, (28).

Yorgun, A. (2006). *Tarımda doğrudan ödemeler yönündeki politika değişikliğinin Çukurova Bölgesi ürün karlılıkları ve işletme gelirleri üzerine etkisi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Adana.

Yükseler, Z. (1999). Tarımsal destekleme politikaları ve doğrudan gelir desteği sisteminin değerlendirilmesi. *Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Araştırma Raporu*, 23 Nisan 2007. http://ekutup.dpt.gov.tr/tarim/yukselez/gelirdes.html.

Yüzüak D. (2005). Küreselleşme sürecinde Türkiye`de köylülük ve tarımsal meta üretimi: Boyalık köyü örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

Ziraat Gazetesi (1932). Sayı: 3–27, Yıl:3, Ankara: Yeni Gün Matbaası, Mart 1932, 88-96

Ziraat Gazetesi (1929). Sayı:1, Yıl:1, Ankara: Yeni Gün Matbaası, 20–22

EK. CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE'SİNDE TARIM KESİMİNE YÖNELİK YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELERİN BİR KRONOLOJİSİ

Bu kronoloji oluşturulurken dönemler itibariyle Boratav' dan (2007) yararlanılmıştır. Dönemlerin temel özelliklerini belirten parantez içindeki açıklamalar da Boratav'dan (2007) alınmıştır. Yalnız 1989 sonrası dönemi Boratav 2005 yılına kadar devam ettirmiş, bu çalışmada ise 1989 sonrası dönem günümüze gelinceye değin iki ayrı dönem olarak değerlendirilmiştir.

1.1923–1929 Dönemi (Açık Ekonomi Koşullarında Yeniden İnşa)

1.1 Dönemin Dünya Koşullarından Gelen Belirleyicileri

- 24 Ekim 1929 tarihinde Kara Cuma-Dünya İktisadi Krizi patlak verdi.

1.2 Türkiye'deki Genel Ekonomik Politikalar

1.2.1 Siyasal, Ekonomik Yapı ve Nüfus Durumu

- 28 Ekim 1927 Genel Nüfus Sayımı'nda ülkenin nüfusu 13.650.000 kişi olarak belirlendi (Koraltürk, 2004).

1.2.2 Dönemin Ana Dinamikleri

- 1928 yılında yaşanan şiddetli kuraklık tarımda köklü değişiklikler yapılmasına gereksinme duyulmasına neden oldu (Tekeli ve İlkin, 1988).
- "Lozan Anlaşması 1928 yılına kadar, korumacı bir dış ticaret politikası uygulanmasını yasaklıyordu. Ancak, yeni rejim dışa açık bir politikadan ve yabancı sermayenin yerli sermayeyle işbirliğinden yanaydı. Rejim Lozan Anlaşması'nın sınırlarını zorlamaya girişmedi ve 1928 sonrasına yönelik olarak ılımlı gümrük tarifeleri hazırlandı. Egemen ve bağımlı ticaret sermayesi, güçlü bir korumacı dış ticaret politikasını oluşturmasını engellemede önemli roller oynadı" (Boratav, 1977'den aktaran Ecevit, 1999).

1.3 Türkiye'deki Tarım Politikaları

1.3.1 Yapılan Uluslar arası Antlaşmalar ve Verilen Taahhütler

- 1926'da tütün idaresini tek başına elinde tutan yabancı idarenin imtiyazına, bedeli ödenerek son verildi.
- "Hükümet, 1923 yılında, Amiral Chester'in başında bulunduğu bir Amerikalı iş adamları grubuyla, Türkiye'nin tarım makineleri ve araç-gereç gereksinimlerinin karşılanması konusunda bir anlaşma imzaladı. Bu malların ithalatı Amerikan grubunun tekeline bırakılıyor, Türkiye tarımının hızla makineleştirileceği umuluyordu. Bu proje Amerikan şirketinin dağılması nedeniyle uygulanamadı" (Tezel, 1995, s. 356).

- Türkiye, 1929 yılında çıkarılan bir 1499 sayılı Gümrük Giriş Tarife Kanunu ile gümrüklerini denetim altına alarak ulusal bir gümrük tarifesi uygulamaya başladı. Bu kanun Cumhuriyet döneminde dış etkilerden arınmış ilk gümrük kanunu olma vasfını taşımaktadır (Onursal, 2000).

1.3.2 Kurumsal Düzenlemeler

- "1923'te İstihsal, Alım ve Satım Ortaklık Kooperatifleri Nizamnamesi yayımlanır. Bu, Cumhuriyet'in ilk kooperatifçilik mevzuatıdır. 1924 yılında 1850'den beri yürürlükte olan Ticaret-i Berriye Kanunu'nda değişiklik yapılarak şirketler kısmına kooperatif şirketler eklenir ve kooperatiflere yasal güvence sağlanır" (Toprak, 1988, s. 24).
- 1924 yılı başlarında Tarım Bakanlığı kuruldu.
- 1924 yılında İzmir'de tütün üreticilerine ekim alanlarına göre nakdi kredi vermek üzere Tütünbank kuruldu (Dursun, 1995).
- 1924 yılının ilk aylarında 1850 tarihli 396 sayılı "Ticaret-i Berriye Kanununun" 15. maddesine bir fıkra eklenmesi ile "kooperatif" sözcüğü ilk kez yasalarda yer aldı (Çıkın, 2003).
- "1924 yılında özel kesimin kredi ihtiyacının (tarım alanı dahil) karşılanması için "Türkiye İş Bankası" (26 Ağustos 1924), "Milli Sigorta Şirketi", 1925'te Türkiye İş Bankası'nca "İttihat-ı Milli Sigorta Şirketi" ve "Anadolu Anonim Şirketi" kurulmuştur. Tarım sektörünün geliştirilmesi için Ziraat Bankası'nın sermayesi ve kredileri de arttırılmıştır" (CHP Genel Sekreterliği, 1944'ten aktaran Şener, 2003, s.13).
- "1924'te kooperatifleşmeyi teşvik amacıyla 13 maddelik 498 sayılı İtibar-ı Zirai Birlikleri Kanunu çıkarılır. Bu yasa, "çok amaçlı kooperatifleri" ilk ele alan bir yasadır. 1926'da bu yasanın uygulanması için 58 maddelik bir nizamname çıkarılır. Bu kanuna göre ilk "İtibar-ı Zirai Birliği" 1927'de İzmir'de kurulur. 1926'da çıkarılan Türk Ticaret Kanunu'nun 25 maddelik bir bölümü kooperatiflere ayrılmıştır" (Çıkın, 2003, s. 4).
- 05 Nisan 1925 tarihinde Şeker Fabrikasının Kurulmasına İlişkin Kanun TBMM'de kabul edildi (Koraltürk, 2004).
- 05 Mayıs 1925 tarihinde Ankara Atatürk Orman Çiftliği'nde ilk çalışmalar başladı (Koraltürk, 2004).
- 22 Aralık 1925 tarihinde Alpullu Şeker Fabrikası'nın temeli atıldı (Koraltürk, 2004).
- 1925 yılında tohum ıslah istasyonları kuruldu (Açıkgöz, vd., 1997).
- Aşar ve ağnam vergileri 17 Şubat 1925 tarih ve 552 sayılı kanunla kaldırılarak bunların yerine "Arazi ve Bina Vergisi" ile "Hayvanlar Vergisi" kondu (Savaş 1961'den aktaran Altın, 2003).
- 26 Kasım 1926 tarihinde Alpullu Şeker Fabrikası işletmeye açıldı (Koraltürk, 2004).
- 17 Aralık 1926 tarihinde Uşak Şeker Fabrikası işletmeye açıldı (Koraltürk, 2004).
- "1927 yılında Maarif Vergisi Kanunu çıkarıldı. Kanuna göre gelirler kazanç, hayvanlar, arazi ve bina vergilerine yapılan zamlarla sağlanacaktı. Bununla birlikte verginin oranı İl Genel Meclisince belirlenecekti" (Altın, 2003, s. 64).

- 12 Ocak 1925 tarih ve 541 sayılı 'Pamuklara Arız Olan Haşarat ve Emrazın İmha ve Tedavisi ve Tohumların Islahı Hakkında Kanun' ve bu kanunun bazı maddelerinde değişiklik yapan 28 Mayıs 1927 tarih ve 1056 sayılı Kanun" ile tarımsal mücadele için örgütlenmeye gidildi (Toprak, 1988, s. 24).
- 1928 yılında 498 sayılı Zirai Birlikler Kanunu çıkarıldı ve Ziraat Enstitüsü kuruldu.
- 1928 yılında ekonomiyi canlandırmak için "Esnaf ve Ahali Bankası" adı altında Egebank kuruldu. Bankacılık faaliyetlerinin yanında bölge çiftçisinin zirai kredi talebini de karşılayan banka Ege Bölgesi'nin ziraata dayalı ekonomisinde üretimi arttırıcı ve ihracatı hızlandırıcı faaliyetlerde bulundu (Dursun, 1995, s. 86).
- 5 Haziran 1929'da, 1924 tarih ve 498 sayılı "İtibar-ı Zirai Birlikleri Kanunu"nun uygulamada karşılaştığı sorunlara çözüm üretmek için 24 maddeden oluşan 1470 sayılı "Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu" çıkarıldı. Bu kanuna göre en az 100 haneli ve 500 nüfuslu köy veya köylerde, "sınırsız sorumlu"; kasaba ve şehirlerde "ortaklık paylarının beş katına kadar sorumlu" kooperatif şirketler kurulabilecekti. Bu kooperatifler Ziraat Bankası'nın sürekli denetimi altında olacaklardı. Bu yasaya göre kooperatifler illerde "İl Birlikleri" kurabileceklerdi (Çıkın, 2003).
- "1929'da çıkarılan 1470 sayılı kanuna göre ilk Zirai Kredi Kooperatifi, 18 Eylül 1929'da Giresun'un Bulancak ilçesinde kuruldu. 1929 yılı sonuna kadar Türkiye'de 64 zirai kredi kooperatifi kuruldu. 1930 sonunda 558 köyü ve 20 170 çiftçinin ortak olduğu 191 zirai kredi kooperatifi kurulmuştu… Adana'da da sekiz zirai kredi kooperatifi kurulmuştu" (Çıkın, 2003, s.5). Kooperatiflerin amacı, üyelerine daha çok kısa süreli ve düşük faizle kredi sağlamaktı. Aynı zamanda, Ziraat Bankası'nın hizmet götüremediği alanlara da ulaşabilme amacı vardı (Serin, 2002, s. 62).

1.3.3 Mekânsal Planlama ve Mülkiyete İlişkin Düzenlemeler

- 11 Ekim 1920 tarihinde çıkartılan "Baltalık Kanunu" ile her köylü ailesine istediği gibi tasarruf etmek üzere 2 ha. ormanlık alanı verildi. Bu uygulamaya 15 Nisan 1924'te son verildi (Akad, 1987).
- "24.07.1923 tarihinde imzalanan, Türkiye Cumhuriyeti'nin, Misak-ı Milli sınırlan içerisinde özgür ve bağımsız bir Devlet olarak varlığı tanınmasını sağlayan ve kapitülasyonları kaldıran "Lozan Barış Antlaşması"; Türkiye'de yabancılar hukuku açısından yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Antlaşmanın 1. maddesinde; 1868 tarihli Yasanın benimsediği "tebaayı temsil" sistemi yerine, Türkiye'nin akit devletlerle "tam eşitliğinin" somut bir adımı olarak "ahdi (siyasi) mütekabiliyet (karşı Milli)" esası benimsenmiştir" (Suiçmez ve Güler, 2005).
- 1924 Anayasası özel mülkleri kamulaştırmaya karşı koruyan hükümler getirmiştir. Anayasanın 74. maddesi uyarınca özel mülklerin kamulaştırılması, hükümetin arazinin piyasa değerini peşin olarak ödemesi koşuluna bağlanmıştır (Şener, 2003).
- 07.04.1924 tarihinde 68 sayılı Resmi Gazete'de 442 sayılı Köy Kanunu yayımlandı. Bu kanunun 87. maddesi ile yabancı uyrukluların köy sınırı içinde taşınmaz mal edinmeleri yasaklandı.

- 17 Şubat 1925 tarihinde Aşar Vergisinin Kaldırılmasına İlişkin Kanun TBMM'de kabul edildi (Koraltürk, 2004).
- 01 Mart 1925 tarihinde Tütün Rejisi'nin Fransızlardan Alınmasına İlişkin Kanun TBMM'de kabul edildi (Koraltürk, 2004).
- "1925 yılında devlet arazilerinin köylülere satılması yolunda bir karar alındıysa da, bununla ilgili uygulama 1930'ların ortalarına kadar çok sınırlı kaldı. Türkiye dışından gelen ve iskan tabi tutulan göçmen ailelere dağıtılan arazi dışında, bütün 1923–34 döneminde 22.000 kadar yerli kırsal aileye 73.000 hektar devlet arazisi dağıtılmasıyla yetinildi" (Tezel, 1995, s. 321).
- "Tarım topraklarının mülkiyetine ilişkin düzenlemeler 17.2.1926 tarih ve 743 sayılı Medeni Kanunun taşınmaz mülkiyet kapsamında ele alınmıştır. Bu yasa 22.11.2001 tarihinde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu adı ile yenilenmiştir" (Anonim 2001'den aktaran, Gün ve Eraktan, 2005, s. 1).
- 07.03.1926 tarihinde 315 sayılı Resmi Gazete'de 748 sayılı Emvali Milliye ve Metrukeden veya Mazbut Vakıflardan, Bazı Müessesat İle Belediyelere Satılabilecek Arazi ve Arsalar Hakkında Kanun yayımlandı.
- "Medeni Yasanın yayınlandığı tarih (4 Nisan 1926) ile yürürlüğe girdiği tarih (4 Ekim 1926) arasında, 29 Mayıs 1926'da yürürlüğe giren 837 sayılı yasayla, tasarrufunda bulunan toprağı üç yıl üst üste ekmeyen köylünün elinden toprağının alınmasına son veriliyordu. Yasadaki söylemiyle ırsen kiracı olarak "fer-i zilyet" olan köylü, malik sıfatıyla "asli zilyet" durumuna gelmişti" (Erdost, 2006, s. 129).
- 22.04.1926 tarih ve 818 sayılı Borçlar Kanunu ile Türkiye'de tarımsal işletme tipleri arasında geniş bir yer tutan kiracılık ve ortakçılıkla işletme biçiminde düzenlemeler yapıldı (Anonim, 1926'dan aktaran Gün ve Eraktan, 2005).
- 19 Haziran 1927 tarihinde 1500 kadar Kürt ailesinin Doğu Anadolu'dan 'garp vilayetlerine nakli' için, idari, askeri ve içtimai nedenlerle 1097 Sayılı Bazı Şahsın Şark Menakısından Garp Vilayetlerine Nakillerine Dair Kanun çıkarıldı. Bu kanun ile Batı'da iskan edilecek olan bu ailelerin terk ettiği arazi, kendilerine iskan edilecekleri illerde yeni arazi verilmesi koşuluyla, 'hazineye intikal' edecekti (Tezel, 1995, s. 322).
- 2 Haziran 1929 tarihinde 1505 Sayılı Şark Menakısı Dahilinde Muhtaç Zürraa Tevzih Edilecek Araziye Dair (Yoksul Çiftçiye Dağıtılacak Araziye Dair) Kanun çıkarıldı. "Buna göre, 1927'de çıkan 1097 Sayılı kanun gereği 'hazineye intikal etmesi lazım gelen araziden, köylü, aşiret efradı, göçebe ve muhacirlere' dağıtılmış olan yerler, dağıtım yapılanların üzerinde bırakılacak; hükümet doğudaki isyan bölgelerinde büyük arazi sahiplerine ait alanları, topraksız köylülere dağıtmak üzere kamulaştırabilecekti. Arazi sahiplerine, isterlerse 500 ile 2000 dönüm arasında bir alan bırakılacak, geri kalanın değeri, 1914 yılında kaydedilen vergi değerinin 8 ile 10 katı arasında olmak üzere ödenecekti. Aynı yıl Doğu'da, 20.000 dönüm büyük arazi sahiplerinden kamulaştırılan alanlar olmak üzere 11.000 dönüm tarım arazisi topraksız köylülere dağıtıldı" (Tezel, 1995, s. 322).

1.3.4 Genel Destekleme Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- "12 Nisan 1923 tarihinde çıkarılan 329 Sayılı Kanunla makine kullanan çiftçiler; yakıt, yağ ve diğer tarımsal girdiler üzerindeki gümrük vergisinden muaf tutuldu. Bu destek ek kararlarla traktör, motorlu pulluk, biçerdöver kamyon, kamyonet sahiplerine, tarımda harcadıkları akaryakıt için genişletildi. 18 Mart 1924 yılında kabul edilen Köy Kanunu'nda devlet köylülerin makine almasını teşvik ediyordu" (Çetin, 1997 ve Gündoğan, 1944'den aktaran Altın, 2003, s. 64). Devlet tarım makinelerinin ithali dışında bunların bakım ve tamiri için atölyeler ve okulların açılması için çaba gösterdi (Altın, 2003).
- "1923–1932 yılları arasında Cumhuriyet hükümetleri çiftçilerin elindeki tohumların ıslah edilerek üretim ve kalitesinin arttırılması ve tarımsal makineleşme için değişik zamanlarda bu konulardaki yetkilerini genişletecek kanunlar çıkarmışlardır" (Ziraat Gazetesi, 1929, 1932'den aktaran Şener, 2003, s. 17).
- "Atatürk döneminde kooperatifleşmeyi teşvik etmek için önemli muafiyetler ve istisnalar tanınmıştır… 1924'de çıkarılan 498 Sayılı yasa ile kooperatiflerde, her türlü muamele, kayıt ve defterlerin tescili, satın alacakları gayrimenkuller vergiden ve harçlardan muaf tutulmuşlardır. 1929/ 1470; 1935/2834 ve 1935/2836 tarih ve Sayılı yasalarda bu muafiyetler daha da genişletilmiştir" (Şener, 2003, s. 19).
- "2 Aralık 1925 tarih ve 682 Sayılı kanun ile her çeşit tohum ve fidanların bedava dağıtımı, devlet elinde bulunan bazı arazilerin fidanlık yapılması için Vilayet Hususi İdareleri ile Ziraat Vekaleti'ne bedelsiz verilmesi sağlanmıştır" (Şener, 2003, s.17).
- "1925 yılında 682 sayılı kanunla tohum ıslahına verilen öneme paralel olarak 1926 yılında Ziraat Vekaleti'ne bağlı Eskişehir'de bir tohum ıslah istasyonu (Sazova) kurulmuştur. Kurulan bu istasyonu Ankara, Adana, Adapazarı ve Edirne'de kurulan istasyonlar takip etmiştir" (Şener, 2003, s.17).
- "Tarımın makineleştirilmesi için çeşitli teşvik önlemleri alınmıştır. Bu önlemler "Birinci Tarımsal Makineleşme Hareketi" olarak bilinmektedir" (Ziraat Gazetesi 1932'den aktaran Şener, 2003, s. 13). "Tarım Bakanlığı aracılığı ile ithal edilen makineler Ziraat Bankası kredileri yoluyla almak isteyenlere büyük kolaylıklarla satılmıştır" (Şefik, 1932'den aktaran Şener, 2003, s.13). "Hükümet bu makineler ve yedek parçalar için gümrük muafiyetleri sağlamıştır. 1926 yılından itibaren (22 Şubat 1926 Tarih ve 752 Sayılı Kanun ile) motorlu pulluk, traktör, biçerdöver, biçme makineleri gibi tarımsal alet kullananlara "Mevadd-ı Müşteile Rüsumu Tazminatı" adı altında kullandıkları akaryakıt için devlet tarafından bir tazminat ödenmeye başlanmıştır. Bu gibi yöntemlerle tarımda makineleşme için çiftçiler teşvik edilmiştir" (Şener, 2003, s. 19).
- "Devlet bu dönemde çiftçilik için 3 milyon TL takviye tahsisatı olarak, Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün kurulması için 1927'de 1,5 ve 1932'de 1,5 milyon lira; pamuk ve merinos için 3 milyon lira olmak üzere 1935 yılma kadar aşağı yukarı 20 milyon liralık bir harcama ve teşvikte bulunmuştur" (Hatipoğlu, 1936'dan aktaran Şener, 2003, s. 15).

- "1930 yılına kadar devam eden "Mevadd-ı Müşteile Rüsumu Tazminatı" için devlet ödemeler gerçekleştirmiştir" (Hatipoğlu, 1936'dan aktaran, Şener, 2003, s. 19).
- "24 Mayıs 1930 tarih ve 1641 sayılı kanunla dışarıdan ithal edilen tohumlukların gümrük resminden istisna tutulmasına karar verilmiştir. 2 Haziran 1930 tarih ve 1682 Sayılı kanunla da Ziraat Bankası'nca tedarik edilecek tohumların satış zararlarının ödenmesi yasal hale getirilmiştir" (Şener, 2003, s. 17).
- "Devlet destekli tarımsal krediler büyük ölçüde yaygınlaştıysa da (1922–1930 arasında 39 kat) küçük köylüler, kredi ihtiyaçları konusunda hala tefecilerin ve büyük toprak sahiplerinin kredilerine bağımlıydılar. Devlet kredilerinin eşitsiz dağılımın yanı sıra, tefecilerin, büyük toprak sahiplerinin ve tüccarların gücü, küçük köylülerin desteklenen devlet kredilerinden büyük ölçüde yararlanmasını engelledi" (Özgür, 1975'den aktaran Ecevit, 1999).

1.3.5. Fiyat Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- "Türkiye de 1923–1931 döneminde faaliyet gösteren zahire ve hububat borsaları bulundukları bölgelerdeki fiyat farklılıklarını ortadan kaldırarak alıcı ve satıcının güvenle işlem yapmasını, ürünlerinin kalite ve değerlerinin sistemli bir şekilde belirlenmesini sağlamıştır. Meşrutiyet yıllarında tarım borsaları kurma girişimi olmuşsa da başarılı sayılabilecek tek örnek Konya'dır. Ticaret Borsaları Cumhuriyetle birlikte önem kazanmıştır. Türkiye de 29.10.1924 yılında 655 sayılı kanunla Ticaret Borsalarının kurulmasına başlanır (Düstur, Cilt 6'dan aktaran Topuz, 2007, s. 380).

1.3.6. Sosyal Güvenlik Sistemlerine Yönelik Düzenlemeler

- 1924 yılında 1850'den beri yürürlükte olan Ticaret-i Berriye Kanununda değişiklik yapılarak, şirketler kısmına kooperatif şirketler eklendi ve kooperatiflere yasal güvence sağlandı (Topuz, 2007).
- 1924'te köylünün kredi sorunu ile ilgili olarak İtibar-ı Zirai Birlikleri Nizamnamesi çıkarıldı. 1926 yılında Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu ile tarımsal kredi yeniden düzenlendi" (Toprak, 1988, s. 24).

1.3.7. Yatırımlara Yönelik Düzenlemeler

- Bursa, Antalya, Diyarbakır, Edirne, Denizli'de birer ipekböcekçiliği mektebi ve istasyonu kuruldu. Şarköy (Eriklice)'de İpekböceği Tohumu Yetiştirme Müessesesi açıldı. Ülkede ipekçiliğin gelişimi için gerekli önlemleri araştırmak ve ülke koşullarına uygun, yüksek randımanlı böcek ırklarını belirlemek amacıyla Böcekçilik Enstitüsü oluşturuldu. İklim ve toprak özelliklerine uygun hayvan yetiştirmek üzere 1924'te Karacabey harası kuruldu. Buna 1928, 1929 ve 1934 yıllarında Sultansuyu, Çukurova, Çifteler ve Konya haraları izledi (Toprak, 1988, s. 28).
- 1928 yılında Halkalı Yüksek Ziraat Okulu ve Ziraat vekâleti kaldırılmıştır (Toprak, 1988, s. 28).

1.3.8. Ürünlere ve Ürünlerin İhracat ve İthalatına Yönelik Düzenlemeler

- 1924'te ithal hammaddeler Gümrük Vergisi Muafiyeti kapsamına alındı (Bulanık, 2001, s. 21).
- "Çay konusunda ilk araştırma faaliyeti 1924 yılında Rize'de merkez fidanlığı kurulmasıyla başlamıştır. Temelde narenciye fidanlığı olarak kurulan bu alanda, çay yetiştirilmesi küçük ölçüde denenmiştir" (Toprak, 1988, s. 28).
- "Tarımsal üretime ve ekonomiye büyük katkısı olan şeker pancarı ve şeker üretimi ilk kez Cumhuriyet'in ilk yıllarında dolaylı olarak desteklenmiştir. Şeker sanayi yatırımlarının başladığı Cumhuriyet'in ilk yıllarında 5 Nisan 1925 tarihinde 601 Sayılı "Şeker Fabrikalarına Bahşolunan İmtiyaz ve Muafiyet Kanunu" yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile şeker fabrikası kuracak olan teşekküllere devlet arazisinden parasız arsa verilmesi veya elverişli özel kesime ait arazilerin istimlakı ile pancar tarımının on yıl süre ile vergiden muaf tutulması öngörülmüştür. 25 Ocak 1926 tarihinde çıkartılan "Şeker İnhisar Kanunu" ile şeker ithalatı tekel altına alınmış ve hükümet kararına bırakılmıştır" (Kıymaz, 2003, s.11).
- 25 Ocak 1926 tarihinde Şeker, Petrol ve Benzin Tekeli Hakkında Kanun TBMM'de kabul edildi (Koraltürk, 2004).
- 22 Mart 1926 tarihinde İspirto ve Alkollü İçkiler Tekeli Hakkında Kanun TBMM'de kabul edildi (Koraltürk, 2004).
- 19.06.1926 tarihinde 402 sayılı Resmi Gazete'de 859 sayılı İpek Böceği ve Tohumu Yetiştirilmesi ve Muayene ve Satılması Hakkında Kanun yayımlandı.
- 1927 yılında çıkarılan 'Zeytincilik Kanunu Layihası' ile zeytinyağında destekleme politikaları başlamıştır. "Bu kanunda zeytin dikimi teşvik edilirken, zeytinciliğin geliştirilmesine ve karlı bir uğraş alanı olmasını sağlamaya yönelik önlemler sıralanmıştır" (Martal, 1992'den aktaran Sezener, 2005, s. 18).
- 1928 yılında Türkiye Şeker Şirketi A.Ş.'nin gübre ithal etmesi ile ilk defa kimyevi gübre kullanımı başladı (Olhan, 2000'den aktaran Özçelik ve Özer, 2006).
- 30 Mayıs 1929 tarihinde Gümrük Tarife Kanunu TBMM'de kabul edildi (Koraltürk, 2004).

2. 1930–1939 Dönemi (Korumacı-Devletçi Sanayileşme)

2.2 Türkiye'deki Genel Ekonomik Politikalar

2.2.1 Siyasal, Ekonomik Yapı ve Nüfus Durumu

- "1933–1937 yılları arasında uygulamaya konmak üzere ilk Beş Yıllık Sanayi Planı kabul edilmiştir. Günümüzdeki planlardan oldukça farklı olan bu plan, ulusal iktisadın bütün alanlarını kapsamayan ve sadece ülkede hammaddesi bol bulunan sanayi alt kollarının kurulmasına öncelik vermesi yönüyle bir program niteliğindedir" (Hatiboğlu ve Aysan, 1994, s. 18).
- 20 Ekim 1935 tarihinde yapılan genel nüfus sayımında Türkiye nüfusu 16.188.167 olarak tespit edildi (Koraltürk, 2004).

2.2.2. Dönemin Ana Dinamikleri

- "Bu dönemin temel özelliği, bütün önlemlerin istenen sonuçları vermekte olmasıdır. Bir büyük köy ekonomisi olan Türkiye ekonomisi, yavaş ta olsa modern bir görünüme girmekte, altyapısı ve kurulmakta olan sanayisiyle parlak bir geleceğe yönlendirilmekteydi. Büyük ümitlerle uygulamaya konan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı (1933–1937), % 100 oranında gerçekleştirilmiştir" (Hatiboğlu ve Aysan, 1994, s. 18).
- "1930–1939 döneminde iktisat politikaları bakımından iki belirleyici özellik vardır: Korumacılık ve Devletçilik. İktisat politikalarının yöneldiği amaç ve elde edilen sonuçlar bakımından ise bu yılları bir ilk sanayileşme dönemi olarak nitelendirmek uygundur" (Boratav, 2007, s. 59).
- 1931 yılında "Devletçilik" bir ilke olarak ilk defa hükümet programına girmiştir (Bulanık, 2001, s. 22).
- Korumacı-Devletçi iktisat politikasının uygulandığı bu dönemde özel teşebbüs korundu. "Sanayi lehine oluşturulan tüm şartlardan (örneğin, fiyat ayarlamaları gibi) özel sanayi işletmeleri de yararlandı (Bulanık, 2001, s. 22).
- "Büyük buhranın etkisiyle tarım ürünlerinin fiyatlarında meydana gelen büyük düşmeler, çiftçi nüfusun hayat koşullarında çok ciddi sarsıntılar yarattı. Buğday fiyatı 1929'dan 1932'ye % 68 düştü. Köylünün bankalara, tefecilere ve devlete borçları ise önceki dönemin yüksek fiyat koşullarında belirlenmişti" (Boratav, 2007, s. 67).

2.3 Türkiye'deki Tarım Politikaları

2.3.1 Yapılan Uluslar arası Antlaşmalar ve Verilen Taahhütler

Bu dönemde tarım politikalarını belirleyecek önemli bir uluslar arası antlaşma yapılmamıştır.

2.3.2 Kurumsal Düzenlemeler

- 14 Ocak 1931 tarihinde Ankara'da Birinci Ziraat Kongresi toplandı (Koraltürk, 2004). Bu kongrede Türk tarımının kendine yeterli ve iç piyasaya dönük hale getirilmesi, tarımsal ürünleri kullanacak sanayinin kurulması ve tarımsal vergilerin bölgelerin verimlilik düzeyine göre farklılaştırılması önerildi (Keskinok, 2006, s. 28).
- 1 Şubat 1932 tarihinde Ankara'da Birinci Tütün Kongresi toplandı (Koraltürk, 2004).
- 15 Mayıs 1932 tarihinde İstanbul'da Balkan Tütün Kongresi toplandı (Koraltürk, 2004).
- "Birinci Dünya Savaşı sonrasında sanayi tesislerinin büyük ölçüde yok olması Dünyanın pek çok ülkesinde tarıma yönelmeyi zorunlu kılmış ve tarımsal üretimin hızla artması sonucu üretici ülkelerde bilhassa buğday stokları büyük ölçüde çoğalmıştır. Buğday stoklarındaki bu artış dış piyasada rekabete, fiyatların düşmesine ve bunlardan kaynaklanan büyük krizlere neden olmuş, özellikle 1928 yılından sonra Türkiye dahil birçok ülkede buğday fiyatları hızla düşmeye başlamıştır. Krizin giderek büyümesi, üreticileri zor duruma düşürmüş ve ülkelerin bu konuda önlemler almasını gerektirmiştir. Birçok ülkede görülen bu durum üretici bir ülke olan Türkiye'de de yaşanmış ve Hükümet belirli bir taban fiyatıyla bazı yerlerde buğday satın alınmasını gerekli

bulmuş; 10.07.1932 tarihinde yürürlüğe giren 2056 sayılı Kanunla da Ziraat Bankası'nı bu işle görevlendirmiştir. Ziraat Bankası 1932/1933 yıllarında çoğu Orta Anadolu'da olmak üzere alım merkezleri açmıştır. Bu defa, alınan buğdayların muhafazası için yeterli kapasitede depo bulunmaması sorunu ortaya çıkmıştır. Bunu gidermek için Silo ve Ambar İnşası hakkında çıkarılan 11.06.1933 tarih, 2303 sayılı Kanunla hububat muhafaza tesisleri kurma görevi de yine Ziraat Bankasına verilmiştir" (http://www.tmo.gov.tr/tr/index.php?option=com_content&task=view&id=12&Itemid=28).

- "1932'de, hükümet, ihracatta kaliteyi bozan hile ve karıştırmaları önlemek için fındık ve tütün ticaretinin denetlemeye ve afyon bitkisi üreten aileleri bir satış kooperatifi altında toplamaya yönelik bazı önlemler getirdi" (Tezel, 1995, s. 344).
- "Ülkemiz, 18 Temmuz 1932`de Milletler Cemiyetine üye olmasının ardından, 3 Nisan 1933'de haşhaş tarımının sınırlandırılması ve afyon satım işlemlerinin, İktisat Vekâleti'ne bağlı olan 'Uyuşturucu Maddeler İnhisarı'na verilmesine ilişkin yasa ve 1931 Cenevre Afyon Sözleşmesi kabul edilmiş, 1938 yılında da tekel Toprak Mahsulleri Ofisi'ne devredilmiştir" (http://www.kom.gov.tr/Tr/KonuYazdir.asp?CKey=51).
- 1933 yılında hazırlanan ve 17 Nisan 1934 yılında kabul edilerek uygulamaya başlayan Birinci Sanayi Planının (1933–1937) hedefleri; sanayileşmek, örgütlenmek, sürekli planlama, kooperatifleşerek iktisadi rasyonelleştirme, sanayi işgücünün yaratılması, iç pazarların geliştirilmesi, güçlendirilmesi, korunması olarak belirlendi.
- 1933 yılında Ankara'da Yüksek Ziraat Enstitüsü kuruldu (Açıkgöz vd., 1997).
- "1933 senesinden başlanarak, 1. Sanayi Planı uygulamaları neticesinde; Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT) kurulmuştur. Bunlar; Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. (1935), Ziraat Bankası, Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TEKEL), Toprak Mahsulleri Ofisi (T.M.O.) (1938), zirai kombinalar (1937) ve Tarım Satış Kooperatifleri (TSK) (1935)'dir. Ülke sorunlarının otaya çıkardığı müesseseler olan KİT'lerin oluşturulmasındaki temel amaç; ekonomik kalkınmanın yanında sosyal kalkınmanın da sağlanabilmesi olarak öngörülmüştür. Tarımsal KİT'ler ve KİK'lerin kurulmasıyla, şekeri, sigarayı, üretim girdisi olan traktör, ilaç, gübre ve tohumluğu Türkiye'de üretmek, üreticilerle teknik hizmet vermek ve desteklemek, sonra bu kuruluşların yönetiminin çiftçiye devredilmesi hedeflenmekteydi" (Ergen, 2008).
- 12 Şubat 1934 tarihinde Samsun'da Yumurtacılık Kongresi toplandı (Koraltürk, 2004).
- 15 Nisan 1934 tarihinde Ankara'da İkinci Tütün Kongresi toplandı (Koraltürk, 2004).
- 10 Ekim 1935 tarihinde Ankara'da Fındık Kongresi toplandı (Koraltürk, 2004).
- 21 Ekim 1935 tarihinde Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanun TBMM'de kabul edildi.
- 21 Ekim 1935 tarihinde Çiftçiler Hakkında Tarım Kredi Kooperatiflerine Dair Kanun kabul edildi.

- 02.11.1935 tarihinde 3146 sayılı Resmi Gazete'de 2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanun yayımlandı.
- 24 Ocak 1936 tarihinde İkinci Sanayi Planı oluşturuldu. Bu planın hedefleri; sanayileşme ile tarıma olumlu etkiler yaratmak idi.
- 29 Ocak 1936 tarih ve 2906 sayılı 'Nebatlı Hastalık ve Zararlı Böceklerden Koruma Kanunu' ile hükümete tarımsal mücadele bakımından görevler ve güçlü yetkiler verildi (Toprak, 1988, s. 46).
- Tarım Bakanlığı tarafından 1938'de 'Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi' düzenlendi. Bu kongre, tarımla ilgili teknik konular yanında, köylerin bazı sosyal ve ekonomik sorunlarını da kapsamıştır" (Gülçubuk, 2006, s.84).
- 24.06.1938 tarihinde Toprak Mahsulleri Ofisi, 3491 sayılı Toprak Mahsulleri Ofisi'nin Kurulması Hakkında Kanun'la bir İktisadi Devlet Teşekkülü olarak kuruldu" (Özçıbık, 1996).

2.3.3 Mekansal Planlama ve Mülkiyete İlişkin Düzenlemeler

- 14.06.1934 tarihinde 2727 sayılı Resmi Gazete'de 2502 Sayılı Kars Vilayetiyle Bayazit, Erzurum ve Çoruh Vilayetlerinin Bazı Parçalarında Muhacir ve Sığıntıların Yerleştirilmesi ve Yerli Çiftçilerin Topraklandırılması Hakkında Kanun yayımlandı.
- 21.06.1934 tarihinde 2733 sayılı Resmi Gazete'de 2510 Sayılı İskân Kanunu yayımlandı. Bu kanun ile "memleketlerine geri dönen sürgündeki ağalar ve şeyhler topraklarının büyük bölümünü geri almayı başarmışlardı. Oysa o dönemden hemen önce 1932–33 yılları arasında tüm ülkede 90.000 dönüm toprak dağıtımı yapılmış arkasından da 1934 yılında topraksız çiftçilere dağıtılan toprak miktarı 6 milyon dönüm araziye çıkmıştır. Ancak reform kapsamında, sahipsiz, metruk ya da hazine arazisi diye dağıtılan topraklar birkaç sene sonra elinde tapusuyla gelen kişiler tekrar geri alabilmişlerdir" (Karlık, 2002'den aktaran Güneş ve Sarı, 2005). "1934–38 arasında 41 000 yerli topraksız aileye toplam 2 900 000 dönüm kadar arazi dağıtıldı. Bunun tamamına yakını boş hazine arazisiydi. Hükümet, dağıtılan bu arazilerin yeni sahiplerinin elinde kalmasında, 1930'larda da büyük güçlüklerle karşılaştı" (Tezel, 1995, s. 323).
- "22.12.1934 tarih ve 2644 Sayılı Tapu Kanunu'nun 35. maddesi ile getirilen genel sınırlamalar kapsamında; yabancı gerçek kişilere, yasa ile getirilmiş sınırlayıcı hükümlere uymak ve karşılıklılık (mütekabiliyet) koşullarını yerine getirmeleri halinde ülkede taşınmaz mal edinme hakkı tanınmıştı. Yasanın 36. maddesi; yabancı gerçek kişilerin bir köye bağlı olmayan bağımsız çiftliklere ve köy sınırları dışında kalan arazinin 30 hektardan çoğuna, ancak hükümetin izniyle sahip olabileceklerini hükme bağlayarak ayrı bir sınırlama getirmiştir…Yasanın 3. maddesi gereği; Lozan hükümleri doğrultusunda varlıkları TC Hükümeti'nce tanınmış yabancılara ait dini, ilmi ve hayri müesseselerin emlaki, tüzel kişilikleri adlarına tescil edilmiştir" (Suiçmez ve Güler, 2005).
- 12.11.1935 tarihinde ilk toprak kanunu projesi (Toprak İskan Kanunu) İç İşleri Bakanlığı tarafından hazırlandı (Türkdoğan, 2006, s. 232).

- 08 Şubat 1937 yılında çıkarılan 3116 Sayılı Orman Kanunu nerelerin orman sayılacağına ve sayılmayacağına açıklık getirdi (Çağlar, 2003b, s.175).

2.3.4 Genel Destekleme Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- "10 Haziran 1930'da T.B.M.M.'den geçen 'Ziraat Makinelerinde Kullanılan Mevadı Müştaile Hakkındaki 752 ve 1527 Sayılı Kanunlara Müzeyyel Kanunu tarım makinelerinde kullanılan petrol ve benzin üzerindeki muafiyeti kaldırıyor, petrol ve benzin ile çalışan traktör kullananlara artık bunları kullanamayacakları için traktörlerinin tazmin edilmesi öngörülüyordu. Bu durumdaki traktör sayısı 1.844 idi. Bu tazminatla benzinli traktör sahipleri, ağır yağla çalışan yeni traktörler alabileceklerdi. Ağır yağla çalışan yeni traktör almasından çok, tarlalarını sürmede at kullanmasını istiyordu. Bunun için kanuna, beş yıl atla çiftçilik yapmaya söz veren çiftçilere yüzde 10 daha fazla tazminat ödenmesini öngören bir madde eklenmiştir" (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 84).
- 1932'de tarımsal ürün fiyatlarındaki hızlı düşüşün etkilerini azaltmak amacıyla destekleme alımlarına başlandı ve ilk defa buğday ve üzümde uygulandı (Dayanç, 2001).
- Üretim ve fiyatlarda istikrarın sağlanması amacıyla "2056 sayılı ve 10.07.1932 tarihli Buğday Koruma Kanunu (Hükümetçe Ziraat Bankasına Mubayaa Ettirilecek Buğday Hakkında Kanun) çıkarılmıştır. Bu yasa ile T.C. Ziraat Bankasına buğday satın alma yetkisi verilmiştir (Şener, 2003, s. 79). "Ziraat Bankası, fiyatının belli düzeylerinin altına düşmesini önlemek için piyasada buğday satın almakla görevlendirildi. 1934'de çıkartılan 'Buğdayı Koruma Karşılığı Kanunu' ile, un ve un mamulleri üzerine bir vergi konuldu ve bununla Ziraat Bankası'nın satın almaları desteklendi. Banka'nın buğday bölgelerinde açtığı satın alma istasyonları başlangıçta çok yetersiz kaldı. Üstelik birçok tüccar, fiyatların çok düşük olduğu yerlerden aldıkları buğdayları destekleme fiyatı uygulayan Ziraat Banka'sına satarak kar elde etmeye başladı" (Tezel, 1995, s. 344). "Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümete buğday fiyatını korumak ve tanzim etmek maksadıyla lüzum gördüğü takdirde, üreticinin satılığa çıkaracağı buğdayı tespit edeceği fiyatlarla alıp satmaya mezuniyet vermiştir. Bu kanunun asıl gayesi memleket dahilinde piyasalara fazla miktarda buğday arz olunduğu ve dolayısıyla fiyatların düşmesine neden olunduğu zamanlarda buğday almak ve diğer yönden tüketim piyasalarının talebine göre ihtiyaç zamanlarında satmak suretiyle memlekette buğday piyasası üzerinde bir "düzenleyici" görevini hükümete vermektir. 2056 Sayılı kanun gereği hükümetçe satın alınan buğdaylar elden çıkarıldıktan sonra, eğer senelik 1 milyon liraya kadar ve fazlası zarar olursa bu zarar bütçeye konacak tahsisat ile hükümetçe karşılanacaktı. Bu zararların karşılanması için 1 Haziran 1934 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 2466 sayı ve 29.05.1934 tarihli Buğday Koruma Karşılığı Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanun da düzeltme yapılarak Buğdayı Koruma Karşılığı Vergisi (2643 Sayılı Kanun) bütçenin gelir kısmına alınarak buğday satışlarından doğacak zararların genel bütçeden karşılanması yoluna gidilmiştir" (Şener, 2003, s. 79-80).
- 24.06.1937 tarihinde 3639 sayılı Resmi Gazete'de 3242 sayılı Göçmenlerle Nakledilenlere ve Muhtaç Çiftçilere Tohumluk ve Yemeklik Dağıtılması Hakkında Kanun yayımlandı.

- 1937 yılında Ziraat Bankası İktisadi Devlet Teşekkülü haline getirildi ve kredi şartlarını kolaylaştırdı. Hem büyük arazi sahibi çiftçilere hem de küçük arazi sahibi köylülere kredi verilmesini sağladı (Serin, 2002, s. 62).
- "12.2.1937 tarih ve 3130 sayılı kanunla Ziraat Vekaleti'ne bağlı olarak harekete geçen Zirai Kombinalar İdaresine: makine ve aletler ile hayvan satın almak, bitki ve hayvan hastalıklarıyla mücadele etmek, köy kalkınması ile ilgili tüm işleri yapmak yetkileri verilmiştir" (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 87).
- "1937 yılında, Tarım Bakanlığı'na bağlı olarak, makine kombinaları kurulması, bunların özel çiftçilere makine ve araç kiralamaları kararlaştırıldı. Bu yıl içinde devletçe ithal edilen traktör ve tarım makineleri birkaç noktada kurulan makine parklarına tahsis edildi. Devlete ait makine kombinalarından, daha çok büyük çiftçiler yararlandı. İkinci Dünya Savaşı sırasında bu kombinalar, tahıl üretmek için kurulan devlet çiftçilerine aktarılarak, özel çiftçilere makine kiralanması uygulamasına son verildi" (Tezel, 1995, s. 357).
- 1938 yılında hububat türleri ve haşhaş kapsülü destekleme alımları yapıldı (Doyuk, 1992, s. 18).
- 1938 yılında 3491 Sayı ve 03.07.1938 tarihli "Toprak Mahsulleri Ofisi Kanunu" ile sermayesinin tamamı devlet tarafından verilmek ve İktisat Vekaleti'ne bağlı olmak üzere Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) kuruldu. Ziraat Bankası aracılığıyla 1932 yılından beri sürdürülen buğday fiyatların koruma görevi 1938'de TMO'ya devredildi (Şener, 2003, s. 83). TMO, arpa, çavdar, afyon sakızı ve yulafı 1938 yılından ve çeltiği de 1944 yılından itibaren desteklemeye başladı (Serin, 2002, s. 63).
- "2661 sayılı kanunla 1934–1338 seneleri arasında muhtaç durumdaki köylü ve göçmenlere toplam 3 milyon lira değerinde 57 milyon kilo buğday dağıtılmıştır. Bu buğdayın 35.797.000 kilosu 1935 yılında dağıtılmıştır" (Atasağun, 1939'dan aktaran Şener, 2003, s.83).

2.3.5 Fiyat Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- "Tarımsal ürünlerin doğal koşullarına ve spekülatif ortama bağlı oynak fiyat yapısını istikrara kavuşturmak amacıyla 1932 yılında yasal düzenlemelere gidilir. Amaç fiyatların belirli bir düzeyin altına düşmesini önlemek ve üreticiyi korumaktır. Devlet tahıl ticaretine müdahale etme gereği duyar. Ziraat Bankası'na üreticiden buğday satın almak yetkisi tanınır. Fiyatların tespiti ve alım yerlerinin saptanması hükümete bırakılır. Ziraat Bankası'nın buğday alımındaki faaliyeti 1938'de Toprak Mahsulleri Ofisi kuruluncaya değin sürer" (Toprak, 1988, s. 23). "1938 tarihli bir yasayla Toprak Mahsulleri Ofisi kurulur. Yasa, Ofis'e tahıl fiyatlarını koruma ve düzenleme görevini verir. Bankalar Kurulu'nun belirleyeceği üretici bölgelerde Ofis, saptanan fiyatlar üzerinden tahıl satın alacak, fiyatı koruyacak ve tüketim bölgelerinde satış yaparak fiyat tanzim edecektir. Ayrıca, bu görevini gereği gibi yerine getirebilmesi için Ofise ihracatta ve ithalatta bulunma yetkisi tanınır. Ofis, buğday yanı sıra faaliyet alanına arpa, yulaf, çavdar, mısır ve mahlutu da alır. II. Dünya Savaşı yıllarında Ofis, sayılan ürünler dışında da alım satıma gider" (Toprak, 1988, s. 23).

- 11.06.1934 tarihinde 2506 sayılı Ekicilerden Tütün Alma Kanunu ile devlet Tekel aracılığıyla tütün fiyatlarını belirlemede etkili olmaya başladı (Karslıoğlu, 1997).

2.3.6 Sosyal Güvenlik Sistemlerine Yönelik Düzenlemeler

- Cumhuriyetin ilk yıllarında Ağnam Resmi olarak geçen ve 1931 yılından itibaren, bazı değişikliklerle Hayvanlar Vergisi olarak uygulanan vergi, bütçe gelirleri içinde oldukça önemli sayılabilecek bir yer kaplıyor idi (Pamuk ve Toprak, 1980).

2.3.7 Yatırımlara Yönelik Düzenlemeler

- "Ankara'da bir Merkez Mücadele Enstitüsü, İzmir Bornova'da ve Adana'da birer mücadele istasyonu kurulmuştur. Merkezdeki Enstitüde Von Gustav Gassner gibi tanınmış bir Alman profesörü çalıştırılmıştır. Bornova istasyonu da Almanya'da eğitilmiş Nihat İğriboz'a 1930'da kurdurulmuştur. Bu araştırma kurumlarından ayrı olarak pembe kurtla mücadele için Mersin'de bir 'Fumigatuvar' 1934 yılında kurulmuştur" (Toprak, 1988, s. 28).
- 04 Şubat 1933 tarihinde Eskişehir Şeker fabrikasının temeli atıldı (Koraltürk, 2004).
- 03 Haziran 1933 tarihinde Sümerbank'ın Kurulmasına İlişkin Kanun TBMM'de kabul edildi (Koraltürk, 2004).
- 11 Temmuz 1933 tarihinde Sümerbank faaliyete geçmeye başladı (Koraltürk, 2004).
- 07 Ekim 1933 tarihinde Turhal Şeker Fabrikası'nın temeli atıldı (Koraltürk, 2004).
- 05 Aralık 1933 tarihinde Eskişehir Şeker Fabrikası işletmeye açıldı (Koraltürk, 2004).
- 20 Nisan 1934 tarihinde Ankara, Konya, Eskişehir ve Sivas illerinde buğday silolarının inşasına başlandı (Koraltürk, 2004).
- 16 Temmuz 1934 tarihinde ilk Süt Tozu Fabrikası Bursa'da işletmeye açıldı (Koraltürk, 2004).
- 19 Ekim 1934 tarihinde Turhal Şeker Fabrikası işletmeye açıldı (Koraltürk, 2004).
- "Ege Bölgesinde … ürünlerin işlenmesini sağlayabilecek kapasitede tesislerin olmayışından kaynaklanan ürün kaybı ve zeytinyağı fiyatlarının tüccarın kontrolünde olması zeytinciliğin üreticiler için çekici bir uğraş alanı olmasına engel olmuştur. Bu sorunu aşabilmek için örgütlenmenin şart olduğu görülmüştür. Bu amaçla; Tariş, 21.10.1935 tarih ve 2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri Kanunu'na göre kurulmuştur" (Sezener, 2005, s. 19).
- 06 Temmuz 1935 tarihinde Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi kuruldu.
- "Cumhuriyet'in ilk on beş yılında sahaları 10 ila 20 hektar arasında değişen ve elma, incir, zeytin, fındık, narenciye, fıstık, kayısı üzerine çalışan Arifiye, Aydın, İzmir, Giresun, Antalya Gaziantep ve Malatya meyvecilik istasyonları açılır. Aynı zamanda elma, armut, kayısı, vişne, badem, narenciye ve diğer meyveleri ve süs fidanları yetiştirmek üzere Kastamonu, Niğde, Ankara (Irmak), Erzincan, Kütahya, Çanakkale, Alanya, Tarsus, İzmir (Mersinli)'de birer fidanlık kurulur" (Toprak, 1988, s. 28).

- "Ürünleri hastalık ve zararlı böceklerden korumak amacıyla özce İzmir ve Ankara Ziraat Mücadele İstasyonları, ardından 1935'te Merkez Mücadele Enstitüsü kurulur" (Toprak, 1988, s. 28).
- "12 Şubat 1937 tarihinde 3130 sayılı kanunla Zirai Kombinalar İdaresi kuruldu. Kuruluşunda amacı, oluşturacağı bir zirai makine ve araç parkı ve zirai mücadele ilaçlarıyla köylülerin ekim, nadas ve harmanına yardım ederek tarlalarında tarımsal mücadele yaparak çitçileri modern tarıma alıştırmaktır. Zirai Kombinaların diğer amacı, buğdayın maliyet fiyatını bu yolla düşürmekti" (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 49).
- 1937'de İzmir-Bornova'da 150 dekarlık bir alanda zeytin fidanlığı olarak Zeytincilik İstasyonu kuruldu (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 66).
- "1938 yılında kurulan Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu, deneysel tarım etkinlikleri yanında, yılda birkaç bin demir pulluk ve çeşitli küçük tarım aletleri yapan bazı atölyeleri de işletmeye başladı" (Tezel, 1995, s. 357).

2.3.8 Ürünlere ve Ürünlerin İhracat ve İthalatına Yönelik Düzenlemeler

- 22 Temmuz 1931 tarihinde İthalat Sınırlamaları Sistemine İlişkin Kanun TBMM'de kabul edildi.
- "Cumhuriyet hükümetleri köylünün elindeki tohumların, ıslah edilerek üretimin arttırılabilmesine önem vererek, değişik tarihlerde bu konulardaki yetkilerini genişleten kanunlar çıkarmışlardır. Bu kanunlar, 24 Mayıs 1930 tarih, 1641 sayılı Tohumlukların Gümrük Resminden İstisnası Hakkında Kanun, 2 Haziran 1930 tarih ve 1682 sayılı Ziraat Bankasınca Tedarik Olunacak Tohumların Satış Zararlarının Ödenmesi Hakkında Kanun, 1934 yılında kabul edilen 2654 sayılı Tohum Üretme Çiftçileri Kanunudur" (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 46).
- "1933'te Cava'da çalışmış olan bir İsveç'li tarım uzmanı Dr. Tengwall sıcak iklim bitkileri çay, muz, hurma ve kahve yetiştirilmesi için Türkiye'ye çağrılmıştır. Kararlı ilk çay denemesi 1937'de 111 dekarlık Rize Hayrat çay fidanlığının kurulmasıyla başlamış bunu 1938'de Rize'nin fener mahallesinde kurulan 108 dekarlık yeni bir fidanlık izlemiştir" (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 46).
- 15.07.1934 tarihinde 2752 sayılı Resmi Gazete'de Merinos Koyunları Yetiştirilmesi ve Islah Edilmiş Pamuk Tohumu Üretilmesi Hakkında Kanun yayımlandı.
- 01.12.1936 tarihinde 3221 sayılı Resmi Gazete'de 2903 sayılı Pamuk Islahı Kanunu yayımlandı.
- 23.06.1936 tarihinde 3337 sayılı Resmi Gazete'de Çeltik Ekimi Kanunu yayımlandı.
- 24.08.1937 tarihinde 3691 sayılı Resmi Gazete'de Fındık İhracatının Murakabesine Dair Tüzük yayımlandı.
- 17.09.1937 tarihinde 3711 sayılı Resmi Gazete'de Palamut İhracatının Murakabesine Dair Nizamname yayımlandı.
- 10 Haziran 1938'de 3437 sayılı "Tütün ve Tütün İnhisarı Kanunu" kabul edildi ve tütün ekiminin nerede ve nasıl yapılacağı hakkında hükümler getirildi.
- 07.02.1939 tarihinde 4126 sayılı Resmi Gazete'de 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun yayımlandı.

3 1940–1945 Dönemi (Bir Kesinti-İkinci Dünya Savaşı)

3.1 Dönemin Dünya Koşullarından Gelen Belirleyicileri

- 1944 yılında imzalanan Bretton Woods Sistemi ve bu kapsamda Uluslar arası Para Fonu (International Monetary Fund) (IMF), Uluslar arası İmar ve Kalkınma Bankası (International Bank for Reconstruction and Development) (IBRD) ve Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade) (GATT) oluşturuldu (Tören, 2007). "IBRD uluslar arası yatırımların, kapitalist sistemin gereksindiği biçimde düzenlenmesi amacına hizmet etmek için, özellikle, farklı coğrafyalarda yatırım yapma gereksinimi içerisinde olan üretici sermaye için yaşamsal önemde olan altyapı projelerinin finanse edilmesinde rol oynamıştır" (Magdoff, 1983'den aktaran Tören, 2007, s.32).
- 1945 yılında Dünya Bankası kuruldu.

3.2 Türkiye'deki Genel Ekonomik Politikalar

3.2.1 Siyasal, Ekonomik Yapı ve Nüfus Durumu

- 20 Ekim 1940 tarihinde yapılan nüfus sayımında Türkiye toplam nüfusu 17.820.950 olarak tespit edildi (Koraltürk, 2004).
- 02 Ocak 1941 tarihinde Pamuk Kongresi yapıldı (Koraltürk, 2004).
- 1943 yılında devalüasyon yaşandı (Bulanık, 2001, s. 23).
- 21 Ekim 1945 tarihinde Nüfus Sayımında Türkiye nüfusu 18.790.174 olarak belirlendi (Koraltürk, 2004).
- "İktisadi gelişme göstergeleri bakımından bir kesinti ve gerileme dönemi olarak değerlendirilebilecek olan 1940–1945 yılları, 1946'da Türkiye'yi iktisat politikaları, dünya içindeki konumu ve siyasi yapısı bakımından tamamen farklı bir gelişme doğrultusunda yöneltecek yeni güç dengelerinin kurulmasına yol açan önemli bir "kuluçka dönemi" olarak da görülebilir" (Boratav, 2007, s. 82).

3.2.2 Dönemin Ana Dinamikleri

- "Türkiye, İkinci Dünya Savaşına girmedi: ancak, cephelerde fiilen savaşmanın dışında savaş ekonomisinin koşullarını tüm ağırlığıyla yaşadı. 1930'lu yılların politikaları sonucu esasen bir hayli daralmış bulunan ithalat iki yıl içerisinde yarı yarıya düştü. Yetişkin nüfusun büyük bir bölümünün askere alınması üretimde büyük düşmelere yol açtı ve örneğin savaş yıllarında buğday üretiminde % 50'ye yaklaşan bir gerileme meydana geldi. Savaş öncesinde başlayan planlama çalışmaları ve sınai yatırım programları, savunma harcamalarının bütçeye hakim olması yüzünden tümüyle ertelendi. Bunlar, savaş yıllarının bir iktisadi gerileme dönemi olmasına yol açan nesnel etkenlerdir" (Boratav, 2007, s. 81).
- "1940–1945 dönemini, yani iktisadi gelişme sürecinin durması anlamında, "bir kesinti" olarak nitelendirmek doğrudur" (Boratav, 2007, s. 81).

3.3 Türkiye'deki Tarım Politikaları

3.3.1 Yapılan Uluslar arası Antlaşmalar ve Verilen Taahhütler

- M. Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra 1939 yılında dış politikada İngiltere ile ittifak oluşturuldu (Ergen, 2008).
- "1944'te Türkiye Bretton Woods antlaşmalarına katılarak, yüzyıl önceki Osmanlı politikası olan 'Beni koru, Beni güçlendir, Beni borçlandır' söylemlerine geri döner" (Ergen, 2008).
- "Cumhuriyet döneminde, daha 1945'lerde ABD için ikili anlaşmaların ilk adımı, Türkiye'de toprak edinmekti, örneğin 23 Şubat 1945 Tarihli T.C. Hükümeti ile ABD Hükümeti arasında imzalanan Anlaşmanın 2. maddesinde: 'T.C. Hükümeti sağlayabilmek vazifesinde bulunduğu ve müsaade edebileceği maddeleri, hizmetleri, kolaylıkları veya bilgileri, ABD'ye temin edecektir.' hükmü yer almaktadır" (Ülkü, 2005). Kanat'ın da (2001:18, 23, 28) belirttiği gibi bu maddedeki "kolaylıklar" sözü "Türkiye'nin hava meydanlarıyla, limanları ve yollarının Amerikalılar tarafından kullanılmasından, Türkiye'de Amerikalıların üs ve tesisler kurmalarına varıncaya kadar çok değişik anlamlar taşımaktadır" (Ülkü, 2005).

3.3.2 Kurumsal Düzenlemeler

- 05 Mart 1940 tarihinde İthalatçı Birliklerinin Kurulmasına İlişkin Kararname çıkarıldı.
- "II. Dünya Savaşı koşullarında, ciddi hububat açıkları ortaya çıkınca (1940 yılında çıkarılan) 3780 sayılı Milli Korunma Kanunu'na dayanarak 477 sayılı Koordinasyon kararıyla Tarım Bakanlığı'na boş araziler üzerinde Devlet Çiftlikleri kurarak işletme görevi verildi. Getirilmiş olan bu makinelerden yararlanarak devlet çok başarılı bir işletmecilik yaparak Toprak Mahsulleri Ofisi'ne 150 milyon tona varan hububat sağladı" (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 87).
- 25.06.1942 tarihinde 5141 sayılı Resmi Gazete'de Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu yayımlandı.
- TEKEL 1940 yılında anason alımlarına, 1947 yılında ise tütün alımlarına başladı (Serin, 2002, s. 63).
- 24.07.1943 tarihinde 5464 sayılı Resmi Gazete'de 4486 sayılı Teknik Ziraat ve Teknik Bahçıvanlık Okulları Kanunu yayımlandı.
- "Tarımda makineleşme ve teknik girdilerin kullanılmasındaki gelişmelerin kurumlaşmaya yansımasında son aşama 28 Ocak 1943 tarih ve 2/19373 no.lu 'Türkiye Zirai Donatım Kurumunun Teşkiline Dair Kararname' ile yeni bir kurumun oluşturulması olmuştur. Bu kurum Milli Korunma Kanununa dayanarak kurulmuştur. TZDK bu dönemde 3460 Sayılı kanuna göre kurulan İktisadi Devlet Kuruluşlarına benzememektedir. Direktiflerini doğrudan Ziraat Vekaleti'nden almaktadır. 'Her türlü ziraat alet, makine, vasıta ve malzemesini, suni gübreleri, zirai ilaç maddelerini, tohumlukları iç ve dış piyasadan sağlamak ve bunları imal ve istihsal ederek peşin ve taksitle satmak ve bu işler için lüzumlu olan her çeşit zirai, sınai ve ticari teşekkülleri doğrudan ya da dolaylı olarak kurmak, işletmek veya bunlara katılmakla' görevlendirilmiştir" (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 88).

- 26 Haziran 1944 tarihinde Zirai Donatım Kurumu Kanunu kabul edildi.

3.3.3 Mekansal Planlama ve Mülkiyete İlişkin Düzenlemeler

- 11 Kasım 1942 tarihinde Varlık Vergisi Kanunu çıkarıldı.
- TBMM tarafından 11.06.1945 tarih ve 4753 Sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu çıkarıldı (Topuz, 2007). "Yasanın ilk uygulandığı dönemde, toplam 8116 köyde 446825 aileye 2.205.428 hektar arazi dağıtılmıştır. Dağıtılan toprağın 1540 hektarı kamulaştırma yoluyla sağlanmıştır" (Serin, 2002, s. 64). "Yasa daha fazla uygulama ortamını bulamamış ama tam tersine siyaseti etkilemiştir. Toprak reformuna karşı çıkan bir grup milletvekili yasaya karşı çıkarak 1946 yılında Cumhuriyet Halk Partisinden ayrılmış ve Demokrat Partisini kurmuşlardır" (Dernek, 2006, s. 4).
- 09 Temmuz 1945 tarihinde 4785 Sayılı Ormanların Devletleştirilmesine İlişkin Kanun çıkarıldı. Bu yasa ile ülkedeki özel ve tüzel kişiler elinde bulunan tüm ormanlar devletleştirilmiştir. Belediyelerdeki, özel idareler elindeki vakıflara ait ve kamu tüzel kişilerine ait ormanlara devlet el koymuştur (Çağlar, 2003b, s.175).
- 13.07.1945 tarihinde 6056 sayılı Resmi Gazete'de Orman Kanununa Bazı Hükümler Eklenmesine ve Bu Kanunun Birinci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun yayımlandı.

3.3.4 Genel Destekleme Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- "1942 yılında çıkarılan varlık vergisi; haksız kazançları bir defaya mahsus olmak üzere vergilendirmeyi hedeflemişse de, uygulama ağırlıklı olarak azınlık gruplara mensup tüccara yöneltilmiştir" (Ergen, 2008).
- "İzmir İncir ve Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği'nin 1942 yılındaki bu girişiminin ardından 1943 yılında piyasada zeytinyağı sıkıntısının çekilmesi fiyatların yükselmesine sebep olmuş ve tüketimini engellemiştir. Buna karşın Ticaret Bakanlığı, 393 sayılı koordinasyon kararnamesine dayanarak üreticinin elindeki zeytinyağının % 15'ine devlet el koyma hissesi, % 15'ine de ayni muamele vergisi olmak üzere toplam % 30'unu alma yoluna gitmiş ve zeytinyağı sıkıntısını gidermeye çalışmıştır. Bu görevin yürütülmesi İzmir İncir ve Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği'ne verilmiştir" (Anonim, 1943'den aktaran Sezener, 2005, s. 20).

3.3.5 Fiyat Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- "Refik Saydam hükümeti, devletin iç ve dış ticaret üzerindeki denetimini arttırmak için Ticaret Ofisi ve İaşe Müsteşarlığı gibi yeni örgütlenmelere gitti. Buğday, pamuk, şeker pancarı piyasa fiyatlarının altında satın alınıyor; pamuklu dokuma ve şeker (vesikalı dağıtımın dışında) devlete yüksek karlar sağlayacak fiyatlarla; ekmek ve kömür ise ucuza kentli nüfusa satılıyordu. Özel ticaretin egemenliğinde pazarlanan mallarda ise fiyat denetimleri uygulanıyordu… 1942 Temmuzunda Refik Saydamın ölümünden sonra başbakanlığa getirilen Saraçoğlu ise, piyasa üzerindeki sıkı denetim mekanizmalarını kaldırma ya da gevşetme yoluna gitti. İlk olarak, hububat alım fiyatları yükseltildi ve ürünün % 25'inden (büyük çiftçiler için biraz daha yüksek

bir oranından) fazlasının piyasa fiyatlarından satımı çiftçi için serbest bırakıldı. İaşe Müsteşarlığı'nın lağvına paralel olarak diğer gıda maddelerinde de fiyat denetimleri kaldırıldı veya hafifletildi. Bu politika değişikliği kentlerde fiyatları ve çiftçi-tüccar kazançlarını büyük ölçüde arttıran sonuçlar yaratacaktır" (Boratav, 2007, s. 83).

3.3.6 Sosyal Güvenlik Sistemlerine Yönelik Düzenlemeler

- "Tarım Mahsulleri Vergisi, 1943 yılında 4429 ve 4553 sayılı yasalarla, tarımsal kazanç üzerine salınmış bir vergidir. Verginin mali amacı, II. Dünya Savaşı esnasında hazinesi sıkışan devlete vergi geliri sağlamak; sosyal amacı ise, 1942 yılında tarım-dışı kesimde uygulanan ve büyük tepki yaratan Varlık Vergisi'nin bir uzantısını tarım kesiminde de yaratarak, bu tepkileri bir ölçüde hafifletmek idi" (Toprak, 1988).
- "Varlık Vergisi'nin büyük ölçüde dışında tutulan ve savaş koşullarında hızla artan tarımsal kazançlara ise 1944 yılında kabul edilen Toprak Mahsulleri Vergisiyle ulaşılmaya çalışıldı. Gayri safi üretimden % 10 alınmasıyla aşarı andıran ve 1946'da kaldırılan bu vergiden savaş yıllarında 167 milyon lira kadar toplanmıştır. Varlık Vergisi boyutlarına ulaşmamış olmakla birlikte Toprak Mahsulleri Vergisi, aşarın kaldırılmasından beri ilk kez tarıma yönelik büyük çapta ilk dolaysız vergi olarak önem taşır ve piyasa için üretmeyen küçük ve yoksul köylünün üzerinde çok ağır bir yük oluşturduğu tahmin edilebilir" (Boratav, 2007, s. 85).

3.3.7 Yatırımlara Yönelik Düzenlemeler

- "1940 yılında Milli Korunma Kanununun çıkarılmasından sonra, 477 sayılı Koordinasyon kararıyla Tarım Bakanlığı'na boş devlet arazileri üzerinde ve devlet hesabına tarım yapmak yetkisi verilmiştir. Zirai kombinalar Kurumu elindeki 300 traktörlük makine parkı ile Milli Korunma Kanunu kredisinden sağlanan 10.000.000 TL. bu amaçla kullanılarak genellikle kurak olduğu için boş kalan alanlarda 1.674.150 dönümlük 13 işletme kurulmuştur" (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 88).
- "1942–1943 iş yılında Ticaret Bakanlığı tarafından, kurulmaları ve birliğe bağlanmaları uygun görülen Ayvalık, Edremit, Havran, Burhaniye ve Küçükkuyu Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatiflerinin, Birlik ortaklığına kabul edilmeleri zeytinyağının kooperatifleştirilmesi yolundaki en önemli adım olmuştur. Buna bağlı olarak "İzmir İncir ve Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği"ne bağlı "Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri" kurulmuştur" (Sezener, 2005, s. 20).
- "Ürünlerin gerektiğinde hammadde olarak işlenmesi ve satışının gerçekleştirilebilmesi için Sultanhisar, Edremit, Burhaniye ve Bayındır Kooperatiflerinde birer zeytinyağı fabrikası kurulmuştur (Anonim, 1943'den aktaran Sezener, 2005, s. 20).
- "1937'de İzmir-Bornova'da 150 dekarlık bir alanda zeytin fidanlığı olarak çalışmaya başlayan kuruluş, 1945'te Bahçe Kültür İstasyonu haline getirilmiştir" (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 66).

- 1945 yılında Türkiye Zirai Donatım Kurumu, tarım araçları fabrikası inşa etmeye başladı (Tezel, 1995, s. 357).

3.3.8 Ürünlere ve Ürünlerin İhracat ve İthalatına Yönelik Düzenlemeler

- 01.01.1940 tarihinde 4422 sayılı Resmi Gazete'de Arpa İhracatının Murakabesine Dair Nizamname yayımlandı.
- 31.01.1940 tarihinde 4421 sayılı Resmi Gazete'de Tiftik İhracatının Murakabesine Dair Nizamname yayımlandı.
- 27 Mart 1940'da kabul edilen 3788 Sayılı Çay Kanun ile çay bahçesi kuracaklara 10 yıl müddetle faizsiz tesis kredisi, çay tohumu ve fidanı ve ilk yıllarda yeşil gübre tohumları ve kimyevi gübreler bedelsiz verildi. Devlet yeşil yaprağı satın almayı garanti ederek Devlet Ziraat İşletmeleri kanalıyla çay atölyeleri kurma girişiminde bulundu (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 71).
- 12.06.1942 tarihinde 5130 sayılı Resmi Gazete'de 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Kanunu yayımlandı.

4 1946–1953 Dönemi (Dünya Ekonomisiyle Farklı Bir Eklemlenme Denemesi)

4.1 Dönemin Dünya Koşullarından Gelen Belirleyicileri

- "II. Dünya Savaşı sonrasında dünya yenilenmeye giderken, dünya ticaretini bir sisteme oturtmak için bir örgütlenmeye ihtiyaç duyulmuş ve 1947 yılında 23 ülke tarafından Cenevre'de GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) anlaşması imzalanmıştır. Temel amacı; dış ticarette serbestleşmeyi teşvik ederek sınırlardaki tüm korumacı uygulamalara son vermektir" (Tören, 2007, s.32).
- "Tarım sektörü, GATT'ın hayata geçirildiği ilk zamanlarda fiili olarak Anlaşmanın dışında tutulmuştur. Politik baskılar vb. dolayı tarım, uluslar arası piyasalarda fazlasıyla korunmuştur. 1947 Cenevre, 1949 Annecy, 1950 Torquay ve 1956 Cenevre Konferanslarında tarım konusu, görüşme dışı tutulmuştur" (Doğan, 2004, s. 79).
- "1947 Sonbaharında resmi adıyla Avrupa İmar ve Kalkınma Planı (European Recovery Plan-ERP) yaygın adıyla Marshall Planı ortaya çıkar" (Tören, 2007, s.130)
- "Avrupa'da ekonomik ve politik bütünleşmeyi gerçekleştirmek amacıyla 1950 yılında Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman, Batı Avrupa'nın kömür ve çelik endüstrilerini entegre etmeyi amaçlayan bir öneri getirmiştir. Bu öneri çerçevesinde 1951 yılında altı ülkenin katılımı ile (Belçika, Batı Almanya, Lüksemburg, Fransa, İtalya ve Hollanda) "Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu" (AKÇT) kurulmuştur" (European Commission, 2004'den aktaran Güney, 2006, s.3).

4.2 Türkiye'deki Genel Ekonomik Politikalar

4.2.1 Siyasal ve Ekonomik Yapı

- 7 Eylül 1946 tarihinde "7 Eylül Kararları" olarak anılan devalüasyon ile Türk Lirası'nın değeri % 50 oranında düşürüldü. Dış ticarette ihraç malları aleyhine bir gelişme meydana geldi (Bulanık, 2001, s. 23).
- "Siyasi bakımdan 1946 yılı, tek parti rejiminden çok partili parlamenter rejime geçişin başlangıç tarihidir" (Boratav, 2007, s. 93).
- 22 Ekim 1950 tarihinde yapılan Genel Nüfus Sayımında Türkiye nüfusu 20.947.188 olarak belirlendi.
- "1950 yılında ilk Demokrat Parti hükümeti kurulmasıyla birlikte 1933 yılından beri uygulanan ve savaş yıllarında oldukça ağırlaştırılan katı devletçilik anlayışı yerini liberal nitelikli politikalara terk etmiştir. Demokrat Parti hükümeti serbest girişimi, dış sermayeyi arttırmayı savunmuş ve iktisadi alanda tarım sektörünü birinci sıraya taşımıştır. Önceliğin tarıma verilmesine paralel olarak tarımsal ekim alanları ve üretim arttırılmaya gayret edilmiştir. Tarımsal üretimi arttırmada makineleşme en büyük araç olarak görülmüş ve hızla makineleşmeye gidilmiştir. Makineleşmede (özellikle traktör sayısında) Cumhuriyetin kuruluşundan beri yirmi yedi yıl içerisinde ulaşılan sayılara birkaç yıl içerisinde ulaşılmış, bu sayılar üçe dörde katlanmıştır. Bu dönemde makineleşme dışında tarımsal kredilere de önem verilmiştir" (Şener, 2003, s. 5).
- "1946–1953 yıllarının, esas olarak tarımsal gelişme yılları olduğu söylenebilir. Dönem boyunca tarımın ortalama büyüme hızı % 13,2'yi bulmuş ve % 9,2'lik sınai büyüme hızını belirgin bir biçimde aşmıştır. Tarım kesiminin milli hasıla içindeki payı 1946–47 ortalaması olarak % 42,0 iken, 1952-53'te bu oran % 45,2'ye çıkmıştır" (Boratav, 2007, s. 101).

4.2.2 Dönemin Ana Dinamikleri

- İthal ikameci sanayileşme döneminin başlaması, devletin piyasayı düzenleyici ve aynı zamanda doğrudan üretim düzeyinde katkıda bulunucu bir role sahip olması, büyük yatırımların devlet eliyle yapılması, devletin gümrük duvarlarını ülkesel ölçekte özel girişimcileri koruma amacıyla kapalı tutmaya yönelik bir strateji izlemesi, savaş sonrası sermaye birikiminin sınırlılığı dolayısıyla sosyal refaha ilişkin devlet müdahalelerinin sınırlılığı, sanayileşmenin ön planda olması, sosyal harcamaların kısıtlı tutulması bu dönemin temel özeliklerindendir.
- "Savaş sonrası dönemde, yabancı sermayeye yönelme doğrultusunda adımlar atılıyor; ilgili yasal değişiklikler yapılıyor ve yabancı sermayeyi teşvik edici bazı önlemler alınıyor. Diğer yandan, tarımsal ürünlerin ihracatına yönelik olarak olumlu uluslar arası koşullar söz konusuydu. Amerika Birleşik Devletleri, Kore savaşı yüzünden buğday depoluyordu. Marshall yardımı, tarımın makineleşmesini finanse ediyor ve ekilen alanlar önemli ölçüde artıyordu. Devlet ucuz tarımsal kredileri yaygınlaştırır ve tarımsal ürün fiyatlarını destekler" (Ecevit, 1999).

4.3 Türkiye'deki Tarım Politikaları

4.3.1 Yapılan Uluslar arası Antlaşmalar ve Verilen Taahhütler

- "27 Şubat 1946 tarih ve 4882 Sayılı Kanunla Kabul Edilen 10 milyon Dolarlık Kredi Anlaşması'na (6303 Sayılı Resmi Gazete, 1946) göre Amerikan Hükümeti istediği takdirde kendi savaş artığı malzemeleri mülkiyeti kendinde kalma koşuluyla Türkiye'ye verecek, bunların bir kısmını Türkiye'de satın almak istediği taşınmazlarla takas edebilecektir. Yani savaş artığı boş bir bidonun mülkiyetini Türkiye'ye devretmeyecek ama Türkiye'den satın alacağı toprağın mülkiyetini devralabilecektir" (Ülkü, 2005).
- 07 Eylül 1946 kararları ile 2. Dünya Savaşı sonrası Türkiye yeni ekonomi politikalarını belirledi ve Bretton Woods kararlarına uymayı ilke edindi (Tören, 2007).
- "6 Aralık 1946 tarihli, T.C. Hükümeti ile ABD Hükümeti arasında Kahire'de imzalanan Anlaşmaya Ek Anlaşma hükümlerine (6553 Sayılı Resmi Gazete, 1947) göre ABD, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti aracılığıyla veya doğrudan taşınmaz edinme ve mümessilleri 'satın alınmasından evvel gayrimenkullerin sahipleriyle şartlar ve fiyatlar hususunda doğrudan doğruya müzakereye girişebilme' yetkisine sahip oluyordu" (Ülkü, 2005).
- 1947 yılında Türkiye Dünya Bankası'na üye oldu.
- 19 Şubat 1947 tarihinde Milletlerarası Para Fonu ile Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasına Katılmak İçin Hükümete Yetki Verilmesine Dair Kanun çıkarıldı.
- 11 Mart 1947 tarihinde Türkiye IMF'ye üye oldu (Tören, 2007).
- 12 Mart 1947 tarihinde ABD Başkanı Truman, Amerikan Senatosundan Türkiye ve Yunanistan'a 400 milyon tutarında yardım verilmesini istedi.
- 2. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Yunanistan ve Türkiye'ye önemli "mali yardım"lar yapan İngiltere, ekonomik gücünün elvermediği gerekçesiyle "yardım"ların 31 Mart 1947 tarihinden itibaren ABD tarafından devam ettirilmesi talebinde bulundu (Truman Doktrini) (Tören, 2007).
- Türkiye ve Yunanistan'a yardım yapılmasını öngören kanun tasarısı, 22 Nisan 1947 tarihinde ABD Temsilciler Meclisinde, 22 Mayıs 1947 tarihinde ise, ABD Kongresinde onaylandı (Tören, 2007, s. 138).
- Türkiye ABD ile imzaladığı 4 Temmuz 1948 tarihli Ekonomik İşbirliği Anlaşması ile Marshall Planından "kredi" alan ülkeler arasına katıldı (Tören, 2007, s. 208).
- 12 Temmuz 1947 tarihinde askeri yardım antlaşması TBMM'de kabul edildi (Tören, 2007, s. 208).
- "1948–52 arasında Marshall Planından alınan pay tarımın makineleşmesi, madencilik, enerji, ulaşım gibi altyapı yatırımlarına harcandı" (Oral, 2003).
- "Türk hükümeti, 1948 yılında 'Beş Yıllık Tarım Programı' adı verilen, hazırlanmasına Amerikalı uzmanların da katıldığı ve daha çok tarımın makineleştirilmesi politikasına dayanan bir programı kabul etti. Amerika'nın sağladığı kredilerle, 1948–52 döneminde on binlerce traktör ithal edildi. Büyük arazi sahipleri ve büyük köylülerin traktör satın almalarını kolaylaştırmak için, Ziraat

Bankası kanalıyla uygulanan özel tarım kredileri programı da, gene aynı kaynaktan sağlanan fonlarla karşılandı" (Tezel, 1995, s. 358).

- 21 Nisan 1951 tarihinde Türkiye GATT'ı (General Agreements on Tariffs and Trade) (Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması) imzaladı. 1953 yılında ise Türkiye GATT üyesi oldu.

4.3.2 Kurumsal Düzenlemeler

- 1946 İvedili Sanayi Planı" ile sanayileşmenin sağlanması hedeflendi (Tören, 2007).
- 1947 "Türkiye İktisadi Kalkınma Planı" ile özel sektör eliyle kalkınma ve tarımsal alanda yapılması öngörülen yatırımlar ön plana çıktı (Tören, 2007).
- 06 Temmuz 1949 tarihinde Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü Kanunu çıkarıldı.
- 01.03.1950 tarihinde yürürlüğe giren 5433 sayılı yasa ile Devlet Üretme Çiftlikleri kuruldu (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 49)."Bu kuruma ayrıca sözleşmeler yoluyla özel çiftliklere tohumluk üretilerek satın alma ve dağıtma yetkisi verilmiştir. Böylece çiftçinin tohum, damızlık, fidan ve fide ihtiyaçlarını karşılayacak güçlü bir kurum ortaya çıkmıştır (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 49).
- 01.04.1950 tarihinde 7472 sayılı Resmi Gazete'de 5659 sayılı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanunu yayımlandı.
- 25.12.1953 tarihinde 8592 sayılı Resmi Gazete'de 6200 Sayılı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun yayımlandı.

4.3.3 Mekânsal Planlama ve Mülkiyete İlişkin Düzenlemeler

- 28.04.1947 tarihinde 6593 sayılı Resmi Gazete'de Mezbaha Yapı Tüzüğü yayımlandı.
- 1950 yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç edenlere toprak dağıtıldı veya zirai kredi verildi.
- 1950 yılında 5653 Sayılı yasa ile "orman sayılacak ve sayılmayacak yerler" yeniden tanımlanmıştır (Çağlar, 2003b, s.175).
- 23.01.1950 tarihinde 7413 sayılı Resmi Gazete'de 5516 sayılı Bataklıkların Kurutulması ve Bundan Elde Edilecek Topraklar Hakkında Kanun yayımlandı.
- "22.03.1950 tarihinde 5618 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle kamulaştırma sınırı, geniş topraklı bölgelerde 500 hektar, dar topraklı bölgelerde 200 hektara çıkarılmış, ortak mülkiyetli arazilerde bu sınırların her kişi için ayrı ayrı hesaplanması öngörülmüş, ayrıca bağ-bahçe olan alanlar bu sınırların dışına çıkarılmıştır. 1955'te yapılan değişiklik sonucu kanun sadece devlet arazilerini dağıtılacak bir nitelik taşımaya başladı" (Dinler, 2000'den aktaran Güneş ve Sarı, 2005).
- 08.07.1953 tarihinde 845 sayılı Resmi Gazete'de 6092 Sayılı Vakıf Zeytinlik, İncirlik, Fındıklık, Narenciye ve Meyveliklerin Satış Şekli Hakkında Kanun yayımlandı.

4.3.4 Genel Destekleme Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- "1947–1948 döneminde ürün bolluğundan dolayı düşen fiyatları tutmak ve üreticileri korumak için devlet, Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri Birliği aracılığıyla sınırlı sayıdaki üreticinin

zeytinyağını üretim bölgelerinden alarak, Birlik kanalı ile Tanzim satışları biçiminde tüketiciye sunmuştur" (Göktaş, 1965'den aktaran, Sezener, 2005, s. 20).

- 14.07.1948 tarihinde 6957 sayılı Resmi Gazete'de 5254 sayılı Muhtaç Çiftçilere Ödünç Tohumluk Verilmesi Hakkında Kanun yayımlandı.

4.3.5 Fiyat Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- 1951'den sonra Fındık Tarım ve Satış Kooperatifleri ile fındık fiyatları desteklenmeye başlandı (Karslıoğlu, 1997).
- "Önemli tarım ürünleri için çiftçinin eline geçen fiyatları sanayi fiyatları ile karşılaştırırsak, buğdayın göreli fiyatı 1944-45'ten 1952'ye kadar % 20, tütünün ki 1951'e kadar % 29,2 gerilemiştir. Ünlü "Kore Savaşı Konjonktürü"nden yararlanan tek önemli ürünün pamuk olduğu anlaşılıyor. 1944-45'ten 1948'e kadar esasen % 26,9 oranında yükselen pamuğun göreli fiyatı, 1949–52 yılları arasında yeni bir sıçramayla % 43,2'lik bir ilerleme daha kaydediyor" (Boratav, 2007, s. 104).

4.3.6 Sosyal Güvenlik Sistemlerine Yönelik Düzenlemeler

- 8 Temmuz 1948 tarihinde 5254 Sayılı Muhtaç Çiftçilere Ödünç Tohumluk Verilmesi Hakkında Kanun çıkarıldı.

4.3.7 Yatırımlara Yönelik Düzenlemeler

- 01 Ağustos 1951 tarihinde Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu kabul edildi.
- 28 Ağustos 1952 tarihinde Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü kuruldu.
- 13 Eylül 1953 tarihinde Amasya ve Konya Şeker Fabrikalarının temeli atıldı.
- 08 Aralık 1953 tarihinde DSİ Genel Müdürlüğü kuruldu.
- 13 Mayıs 1953 tarihinde kabul edilen ve 22.05.1953 tarihinde yürürlüğe giren 6086 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu kabul edildi.
- 1953 yılında Şekerbank, Pancar Kooperatifleri Bankası adıyla Eskişehir'de kuruldu (Dursun, 1995, s. 85).
- "1950–1953 yılları arasında tarım sektörü hızlı bir gelişme göstermiştir. Gelişmede bu dönemde gelen Marshall yardımı itici güç olmuş, tarımdaki traktör sayısı artarken buna bağlı işlenen alanlar genişlemesi, tarımsal kredilerin artırılması, iklim koşullarının iyi gitmesi gibi olumlu durumlar üretimi artırmıştır" (Dernek, 2006, s. 4).
- 1937'de İzmir-Bornova'da 150 dekarlık bir alanda zeytin fidanlığı kuruldu 1950'de Zeytincilik Enstitüsü haline getirildi (Tekeli ve İlkin, 1988, s. 66).

4.3.8 Ürünlere ve Ürünlerin İhracat ve İthalatına Yönelik Düzenlemeler

- "Dış ticarette korumacılığın gevşetilme sürecinin ilk adımı 1946 devalüasyonuyla birlikte, ithalatta miktar kontrollerinin (kotaların) uygulanmasını sınırlayan liberasyon listelerinin

saptanmasıyla başlar. Bu başlangıç, DP'nin 1950 Haziranında 11704 Sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla ilan edilen ithalat rejimiyle oldukça ileri bir aşamaya getirilmiş ve üç yıl boyunca Türkiye, gümrük tarifeleri dışındaki koruma önlemlerinin büyük ölçüde kaldırıldığı bir dış ticaret politikası izlemiştir" (Boratav, 2007, s. 100).

- 05 Mayıs 1952 tarihinde Kibrit Tekeli kaldırıldı.
- 05 Mayıs1953 tarihinde Milli Korunma Kanunu yürürlükten kaldırıldı.
- 11.09.1953 tarihinde 8505 sayılı Resmi Gazete'de Pamukların Kontrolüne Dair Tüzük yayımlandı.
- 26.09.1953 tarihinde 8518 sayılı Resmi Gazete'de 859 Numaralı İpek Böceği ve Tohumu Yetiştirilmesi ve Muayenesi ve Satılması Hakkındaki Kanuna Ait Yönetmelik yayımlandı.
- "Bu dönemde, Türkiye ekonomisinin büyüme ve gelişimi dış ticarete, özellikle de geleneksel ihracat ürünlerine dayandırıldı. Uluslar arası düzeyde, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönem, dünya ekonomisinin, Amerika Birleşik Devletleri'nin egemenliği altında, yeniden inşa edildiği bir dönem olarak tanımlanabilir" (Ecevit, 1999).

5 1954–1961 Dönemi (Tıkanma ve Yeniden Uyum)

5.1 Dönemin Dünya Koşullarından Gelen Belirleyicileri

- 05 Ağustos 1955 Avrupa Para Antlaşması imzalandı.
- "Avrupa Topluluğu'nun temellerinin atıldığı Haziran 1955'de toplanan Messina Konferansı'nda oluşturulan komite, diğer konular yanında tarımı da ele alarak, tarımsal sorunları ortaya koymuş, tarımda uzmanlaşmanın yararları belirtilerek, üye ülkeler arasında ticari çıkarların dengelenmesi açısından ortak politikalar arasında tarım politikasına da yer vermenin önemini vurgulamıştır" (Atakan, 1998).
- "Nisan 1956'da tarım sektörünü de kapsayan "Spaak Raporu" olarak bilinen anlaşma taslağı kabul edilmiştir. Bu raporun içinde tarımın yer almadığı bir ortak pazarın kurulamayacağı önemle vurgulanmıştır. Spaak Raporunda tarım ürünlerinde ortak bir pazarın oluşturulması için üç koşulun yerine getirilmesi zorunlu görülmüştür: 1) Üye ülkeler arasında normal ticaret engellerini kaldırmak yeterli değildir. Bunun yanında, kotalar, gümrük vergileri, mevsimlik kısıtlamalar, fiyat belirlemeleri ve ihracat sübvansiyonları gibi ticaret üzerine etkili olan diğer uygulamalar da kaldırılmalıdır. 2) Üye ülkeler ulusal tarım politikalarından vazgeçmeli ve ortak bir tarım politikası izlenmelidir. 3) Teknik alanlarda, fiyat düzeylerinde ve tarımsal girdi sanayilerinde maliyet farklılıklarına neden olan uygulamalarda uyum için bir geçiş dönemi gereklidir. Spaak Raporu'nda yer alan bu görüşler, Roma Antlaşması'ndaki tarımla ilgili hükümlerin de esasını oluşturmuştur. Ancak Roma Antlaşması görüşmelerinde, öngörülen gümrük birliği, taraflar arasında önemli bir anlaşmazlığa neden olmazken, tarım ürünlerinde ortak pazarın oluşturulması ciddi tartışmalara yol açmıştır" (Atakan, 1998).
- 28 Mart 1957 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'na (AKÇT) üye ülkeler arasında Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu (AAET) ve Avrupa Ekonomik Topluluğunu (AET) oluşturan Roma

Antlaşması imzalandı. "Bunun sonucu olarak ekonomik entegrasyon ilkesinden hareketle ülkeler arasındaki ticari engellerin kaldırılması sağlanmıştır. Bu bağlamda AET ile birlikte "Gümrük Birliği", "Ortak Pazar" ve "Parasal Birlik" kurulması amacı ile komiteler oluşturulmuştur" (Güney, 2006, s. 5). "Roma Antlaşması'nın 2. maddesine göre Topluluğun amacı, "Ortak bir pazarın kurulması ve üye ülkelerin zamanla ekonomi politikalarının birbirine yaklaşımı ile, Toplulukta ekonomik yaşamın uyumlu bir şekilde gelişmesi, daha büyük ekonomik stabilite ile hayat standardının da hızlı bir şekilde yükselmesinin temini ve üye ülkeler arasında daha sıkı ilişkilerin teşviki" şeklinde ifade edilmektedir. Antlaşmanın 3. maddesine göre bu amacı gerçekleştirebilmek için, üye ülkelerin yapmayı karar altına aldıkları işler arasında ortak bir tarım politikasının kabulü ve uygulaması da gelmektedir. Ortak Tarım Politikası (OTP) özellikle "Tarımsal kesimde çalışanların gelirlerini arttırarak kendilerine adil bir yaşam düzeyi" sağlamayı amaçlamaktadır" (Atakan, 1998). "OTP, dayanağını Roma Antlaşması'nın 38-45. maddelerinden almakta, amaçları 39. maddede şu şekilde sıralanmaktadır: Madde 39; 1. Ortak Tarım Politikası'nın amaçları: a) teknik ilerlemeyi geliştirerek, tarımsal üretimi rasyonel biçimde artırarak ve üretim faktörlerini, özellikle işgücünü en iyi biçimde kullanarak tarımda verimliliği yükseltmek; b) böylece özellikle tarımla uğraşanların kişisel gelirlerini artırarak çiftçilerin iyi bir yaşam düzeyine kavuşmasını sağlamak; c) piyasalara istikrar kazandırmak; d) bu ürünlerin arzını güvence altına almak; e) ürünlerin tüketiciye uygun fiyatlarla ulaşmasını sağlamaktır. 2. Ortak tarım politikasıyla, bu politikanın gerektirdiği özel yöntemlerin oluşturulmasında: (a) tarımsal faaliyetin tarımın sosyal yapısından ve değişik tarım bölgeleri arasındaki doğal ve yapısal farklılıklardan kaynaklanan özel niteliği; b) gerekli düzeltmelerin aşamalı olarak gerçekleştirilmesinin gerekliliği; c) üye devletlerde tarımın, bir bütün olarak ekonomiyle sıkı sıkıya bağlı bir sektör oluşturması gerçeği gibi hususlar dikkate alınır" (Atakan, 1998).

5.2. Türkiye'deki Genel Ekonomik Politikalar

5.2.1 Siyasal, Ekonomik Yapı ve Nüfus Durumu

- 23 Ekim 1955 tarihinde Genel Nüfus Sayımında Türkiye nüfusu 24.064.763 olarak tespit edildi (Koraltürk, 2004).
- "1950'lerin ikinci yarısında ekonomik gelişmelerin kötüleşmesi, ülkeyi ilk kez bir makro ekonomik istikrar programı uygulamasına sevk etmiş; bu istikrar tedbirlerinin hemen akabinde hükümetin devrilmesiyle, özel teşebbüs ve serbest rekabet yanında, fiyat mekanizmasının hakim kılınmasına ve dış ticaret serbestisine dayanan ekonomi politikaları sona ermiştir" (İncekara, 1998: 3238).
- 04 Ağustos 1958'de İstikrar Tedbirleri açıklandı. Türk parası devalüe edildi. 1959'da ekonomide durgunluk başladı (Bulanık, 2001, s. 126).
- "4 Ağustos kararları, devalüasyonun yanı sıra, 1953 sonrasında uygulamaya konan dış ticaret kontrollerinin sınırlı ölçüde gevşetilmesine, Milli Korunma Kanunu uygulamalarının fiilen durdurulmasına, kamu işletmelerinde zamlara ve bütçe açıklarının daraltılmasına dayandırılıyordu. Bunların karşılığında, başta ABD olmak üzere Batılı devletler 600 milyon

dolarlık dış borcun ertelenmesini kabul ediyor ve 359 milyon dolarlık yeni kredi taahhüdüne giriyorlardı. 1958 sonrasındaki üç yıl boyunca, hem DP iktidarı, hem 27 Mayısı izleyen hükümetler, serbest ticaretçi olmaktan çok deflasyonist özellikler taşıyan bu istikrar politikasını ana hatlarıyla uygulamaya devam etmişlerdir" (Boratav, 2007, s.111).

- 23 Ekim 1960 tarihinde yapılan Genel Nüfus Sayımında Türkiye nüfusu 27.754.820 olarak belirlendi (Koraltürk, 2004).

5.2.2 Dönemin Ana Dinamikleri

- Tarım fiyatlarının artışı, sermaye birikiminin sağlanması, fiyat müdahaleleri, ihracata teşvik, tarımda makineleşme, tüm Türkiye'de yaygınlaştırılan karayolları dönemin ana dinamiklerini oluşturmaktadır.
- "1954–1961 yılları, savaş sonunun genişleme konjonktürünün ve liberal dış ticaret politikalarının son bulduğu; ekonominin göreli bir durgunluk içinde dalgalanmalara tabi olduğu; ihraç mallarına yönelik talepteki düşme ve dış kaynakların belli bir düzeyi aşması yüzünden doğan dış tıkanmaya tepki olarak ithalat sınırlamalarına gidildiği bir dönem olarak nitelendirilebilir" (Boratav, 2007, s. 107).
- "Dış ticaret rejiminde kontrollere ve korumacılığa gidilmesine yol açan temel etken, serbest ticaret rejiminin sürekli ve giderek büyüyen dış açıklara yol açması ve dış yardım ve kredileri sağlamakta karşılaşılan güçlüklerdi. Bu sorunların, korumacı politikalarla değil, dünya ekonomisi ile kurulmakta olan bütünleşme biçimi sürdürülerek çözülmesi doğrultusunda dış telkin ve baskılar 1954'ten itibaren, özellikle, IMF kanalıyla, etkili olmaya başladı. Daha sonra, "standart IMF reçetesi" diye bilinecek istikrar politikası önlemleri, dış yardımların kesintisiz akması için gerekli şartlar olarak 1954–1958 arasında Türkiye'yi ziyaret eden dış heyetler tarafından gündemde tutuldu. Ancak, DP iktidarı, IMF telkinlerine uzun süre direndi; devalüasyon, deflasyonist önlemler ve dış ticarette liberasyona dayalı istikrar politikasını benimsemek yerine, Milli Korunma Kanunu'nu yeniden yürürlüğe koydu; böylece fiyat ve piyasa kontrolleri izlemeyi ve bir yandan ithal ikameci yatırımların, öte yandan köylüye dönük popülist politikaların sürüklediği genişleyici ve enflasyonist politikalarda ısrar etmeyi yeğledi" (Boratav, 2007, s. 110).

5.3 Türkiye'deki Tarım Politikaları

5.3.1 Yapılan Uluslar arası Antlaşmalar ve Verilen Taahhütler

- "Türkiye ile ABD arasında 23 Haziran 1954 tarihinde ikili bir anlaşma imzalandı. Bu ikili anlaşmalara uyularak Türkiye toprakları üzerinde Amerikan üs ve tesisleri kuruluyordu. 30 Temmuz 1963 tarihli ABD Hava Kuvvetleri Tesis Rehberi adlı kitapta Türkiye'de tam 101 adet üs ve tesis bulunduğu bertilmektedir. Böylece Türkiye topraklarında 34 milyon metrekare toprak Amerikan üs ve tesislerine verildi. Amerikalılar.... Türkiye topraklarında işledikleri suçlardan dolayı Türkiye Mahkemelerinde Türkiye yasalarına göre yargılanmama haklarını elde ettiler" (Güvenli, 1980'den aktaran, Ülkü, 2005).
- 21 Haziran 1955 tarihinde ABD, Türkiye'nin 300 milyon dolarlık kredi talebini geri çevirdi.

- 4 Ağustos 1958 tarihinde Türkiye OECD denetiminde IMF'den stand-by anlaşması ile kredi temin etti.
- Marshall planından sulama projelerinin hayata geçirilmesi için 1958 yılına kadar kaynak ayrıldı.
- 9 Temmuz 1959 tarihinde Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) tam üyelik için başvurdu.
- 31 Temmuz 1959 tarihinde Türkiye AET'ye ortaklık talebinde bulundu.

5.3.2 Kurumsal Düzenlemeler

- 4 Şubat 1954 tarihinde Köy Enstitüleri kapatıldı (Ergen, 2008).
- 1956 tarih ve 6831 Sayılı Orman Kanunun 13. md. ile ilk defa Türkiye ormancılığında orman köylerinin kalkındırılmasına yönelik faaliyetlere başlandı (Tolunay, Korkmaz ve Alkan, 2002, s.121).
- 22.6.1956 tarih ve 6747 sayılı Şeker Kanununa göre Bakanlar Kurulunun belirleyeceği şeker pancarı alım fiyatlarıyla şeker pancarı alımı yapan ve 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye tabi ve sermayesinin tamamı devlete ait bir Kamu İktisadi Teşebbüsü olarak Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. kuruldu (Özçıbık, 1996).
- 23.05.1957 tarihinde 9614 sayılı Resmi Gazete'de 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunu yayımlandı.
- 01 Eylül 1957 tarihinde Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu kuruldu.
- 30.05.1959 tarihinde Tarım ve Orman Bakanlığı'na Bağlı 867 Sayılı Kanuna Tabi Kurumların İşletilmesine Ait Yönetmelik yayımlandı.
- 04.09.1959 tarihinde 10297 sayılı Resmi Gazete'de Ziraat Odaları Ve Ziraat Odaları Birliği Nizamnamesi yayımlandı.
- 1960 yılında tohum konusunda kurulan Bölge Çeşit Deneme İşleri Müdürlüğü ile tescil ve sertifikasyon sisteminin temeli atıldı (Açıkgöz vd., 1997).

5.3.2 Mekânsal Planlama ve Mülkiyete İlişkin Düzenlemeler

- "1950–1958 yılları arasında, orman suçlarına dört kez af getirilmiş ve ormanlar özel yasalar ile adeta dağıtıma tabi tutulmuşlardır" (Köktürk, 2006).
- 05.02.1954 tarihinde 8626 sayılı Resmi Gazete'de 6238 sayılı Atatürk Orman Çiftliği Arazisinin 8070 Dekarının Satılması Hakkında Kanun yayımlandı.
- 08.09.1956 tarihinde 9402 sayılı Resmi Gazete'de 6831 sayılı Orman Kanunu yayımlandı.
- 24.04.1957 tarihinde 9593 sayılı Resmi Gazete'de 6947 Sayılı Atatürk Orman Çiftliği Arazisinden (1.148.576) Dekarının Satılması Hakkında Kanun yayımlandı.
- 06.06.1959 tarihinde 10224 sayılı Resmi Gazete'de 7310 Sayılı Atatürk Orman Çiftliği Arazisinden 725 Dekarının Satılması ve Evvelce Mübadele Edilmiş Olan Bir Kısım Arazinin İlgili Şahıslara Ferağının İcrası Hakkında Kanun yayımlandı.

- 1960 yılında Türkiye'de Tarım Bakanlığı'na bağlı mülga TOPRAKSU Genel Müdürlüğü'nce arazi toplulaştırma çalışmalarına başlanıldı (Altın, 2003).
- 1961 Anayasasının 37. maddesinde, devletin topraksız ve yeterli toprağı bulunmayan çiftçiyi topraklandırmak amacıyla gereken önlemleri alacağı yer aldı, bu madde doğrultusunda, 1961–70 yılları arasında 8 toprak reformu yasa tasarısı hazırlandı, ama hiç biri yasalaşamadı.
- "Orman işgallerinin artması ve orman içi yerleşimlerin yarattığı sıkıntılar nedeniyle, 1961 Anayasası'nın 131. maddesine 17.04.1970 tarihli ve 1255 sayılı yasa ile bir fıkra eklenmiş ve "Anayasa'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar bulunan topraklarla şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında orman sınırlarında hiçbir daraltma yapılamaz. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir ve bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz." şeklindeki kural ile ormanlardan orman dışına çıkarmanın hukuksal temeli oluşturulmuştur. Yapılan anayasa değişikliği ile "Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten önce" deyimiyle, 15.10.1961 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini yitiren yerlerin orman sınırları dışına çıkarılması kabul edilmiştir" (Köktürk, 2006).

5.3.3 Genel Destekleme Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- 1960'lı yıllar sonrası "zeytincilik seferberliği" başladı ve fidan dağıtımı yapıldı
- 1960 yılında destekleme alımı kapsamına alınan ürün sayısı 6'dır (Buğday, arpa, çavdar, tütün, çay, şeker pancarı) (Doğan, 2004, s. 185).
- "27 Mayıs 1960 Hareketi, Doğu Sorunu'nu toprak sorunu olarak saptamış ve 105 sayılı kanunla bir grup ağayı sürgüne göndermiştir. Ancak, kişilerin ötesinde mülkiyet yapısını değiştirecek etkin bir politika güdülemediğinden, kısa zamanda eski duruma dönülmüştür" (Güneş ve Sarı, 2005).
- 1961 yılında gübre desteklemesine başlandı.

5.3.4 Fiyat Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- 1956 yılında, sanayi yemi ihtiyacını karşılamak ve standart kalitede ürettiği yemi uygun bir fiyatla satmak amacıyla Yem Sanayi (YEMSAN) kuruldu (Dellal ve Tan, 2001).

5.3.5 Sosyal Güvenlik Sistemlerine Yönelik Düzenlemeler

- "Bütün dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de tarım sigortaları uygulamaları; bitkisel ürünlerin dolu riskine karşı sigortalanmasıyla başlamıştır. 1957 Şeker Sigorta'nın Dolu Sigortaları'nı, 1959 yılında da Başak Sigorta'nın Çiftlik Hayvanları Sigortaları'nın uygulamasını başlattığı bilinmektedir"
- 25.05.1959 tarihinde 10213 sayılı Resmi Gazete'de 7269 Sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun yayımlandı.

5.3.6 Yatırımlara Yönelik Düzenlemeler

- 18 Ocak 1954 tarihinde 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu yürürlüğe girdi (Koraltürk, 2004).
- 04 Mart 1955 tarihinde Türk Traktör ve Ziraat Makine Fabrikaları işletmeye açıldı.
- 1955'te Adana Çukurova'daki pamuk üreticilerine kaynak sağlamak amacıyla Pamukbank çok ortaklı olarak kuruldu (Yıldırım, 2003).
- Marshall planından sulama projelerinin hayata geçirilmesi için 1958 yılına kadar kaynak ayrıldı (Tören, 2007).

5.3.7 Ürünlere ve Ürünlerin İhracat ve İthalatına Yönelik Düzenlemeler

- 02.04.1955 tarihinde 8971 sayılı Resmi Gazetede 6529 Sayılı Toprak Mahsulleri Ofisi Tarafından veya Nam ve Hesabına Hariçten İthal Olunacak Hububat ve Unlarla Bunların Naklinde Kullanılacak Her Nevi Malzemenin İthal Vergisiyle Resim ve Harçlardan Muaf Tutulması Hakkında Kanun yayımlandı.
- "22 Haziran 1956 tarihinde yürürlüğe giren 6747 Sayılı Şeker Kanununa göre, fabrika kurma izni Bakanlar Kurulu Kararı ile verilmiş olup, şeker pancarı ve şeker fiyatları da aynı Kurul tarafından tespit ve ilan edilmiştir. Uygulanan politikalarla, emniyet stoku dahil yurtiçi şeker talebinin yurtiçi kaynaklardan üretilerek karşılanması yaklaşımı benimsenmiştir" (Kıymaz, 2003, s. 11).
- 29.06.1956 tarihinde 9345 sayılı Resmi Gazete'de 6747 sayılı Şeker Kanunu yayımlandı.
- 14.07.1956 tarihinde 9358 sayılı Resmi Gazete'de 6777 Sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkındaki 3573 Sayılı Kanunun Sakız ve Nevileriyle Harnupluklara da Teşmiline Dair Kanun yayımlandı.
- 07.01.1961 tarihinde 1701 sayılı Resmi Gazete'de 196 sayılı Ekici Tütünleri Satış Piyasalarının Desteklenmesine Dair Kanun yayımlandı.

6. 1962–1979 Dönemi (İçe Dönük, Dışa Bağımlı Genişleme ve Yeni Bunalım)

6.1 Dönemin Dünya Koşullarından Gelen Belirleyicileri

- Tarım ürünleri ticaretinin GATT kapsamına alınması ilk defa Dillon Raundu'nda gerçekleşti. Dillon Raundu'nda (1960–1962) tarım konusu, özellikle Ortak Tarım Politikası (OTP)'den kaynaklanan sorunlar nedeniyle gündeme getirildi (Doğan, 2004, s. 79).
- "ABD, Kennedy Raundu'nda (1963–1967) başarılı bir görüşmenin gerçekleştirilmesi için, tarım ürünleri ticaretinde liberalizasyonun sağlanmasının zorunlu koşul olarak ele alınmasını istemiş, bu çerçevede değişken verginin tarifeye dönüştürülmesini ve her üründe asgari giriş garantisinin sağlanmasını önermiştir. AT bu isteklere karşı çıkmış ve henüz oluşmakta olan OTP konusunda herhangi bir yükümlülük üstlenmek istememiştir. ABD, görüşmeler ilerledikçe, GATT'ın tamamını kurtarabilmek amacıyla tarımla ilgili isteklerinden vazgeçmiş bunun sonucunda AT için OTP'yi uygulamanın yolları tamamıyla açılmıştır" (Doğan, 2004, s. 79).

- 1965 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) birleşerek tek bir komisyon ve ortak bakanlar kurulu oluşturmuşlar ve bunun sonucunda Avrupa Topluluğu ortaya çıkmıştır (European Commission, 2004'den aktaran, Güney, 2006, s.4).
- "Avrupa kendi içinde artan üretime karşılık yetersiz tüketimi gözeterek çeşitli reformlara başvurmuştur. İlki 1968 yılında gündeme gelmiştir. "Mansholt Planı" olarak anılan plan küçük işletmelerin yerine büyük kapitalist işletmelerin oluşturulmasını ve tarımda işgücü azaltılmasını önermiş ancak uygulamaya konulamamıştır. İkinci reform planının 1973 yılında "Ortak Tarım Politikasının" iyileştirilmesi başlığı ile yayınlandığı ve bazı ürünlerde destek fiyatlarının indirilmesi gerektiğine dikkat çekildiği görülmektedir. 1975 yılında yayınlanan "Ortak Tarım Politikasında Mevcut Durum Değerlendirilmesi" raporu ile tüketimi arttırıcı önlemlere başvurulmuş, buğdayın hayvan yemi olarak kullanılması, süt ürünleri tüketim destekleri ek maliyetler getirmiştir" (Arıkanlı ve Şen, 2004). "Bu plan ile tarım ürünlerinde arz-talep dengesinin sağlanması amacıyla, 5 milyon ha. arazinin boş bırakılması, 5 milyon çiftçi ile küçük işletmelerin üretimden çekilmesi öngörülüyordu. Tarımda oldukça köklü düzenlemeleri öngören bu plan, Fransa ve diğer bazı üye ülkelerin tepkisi üzerine zamanla yumuşatılarak diğer reformlara temel oluşturulmuştur" (Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 2004'den aktaran Eraktan ve Ören, 2005).
- "Tokyo Raundu'nun başladığı sırada (1973–1979) 1973 petrol krizi patlak vermiş ve uluslar arası ticarette tarife dışı engellerin kullanımı yaygınlaşmıştır. ABD, bu görüşmelerde tarım sektörünün diğer sektörler gibi ele alınmasını ve bu alanda da GATT kurallarının egemen olmasını istemiştir. Tarım ürünleri ticaretinin, sektörel bazda mı yoksa ürün grupları bazında mı ele alınacağı konusundaki görüşmeler dört yıl devam etmiştir. ABD, 1977 yılında, diğer sektörlerdeki gelişmeye engel olmamak amacıyla, görüşmelerin sektörel bazda ele alınması görüşünden vazgeçmiş, bu Raund'da da tarım konusunun GATT kapsamına alınması ile ilgili önemli bir gelişme kaydedilememiştir" (Doğan, 2004, s. 80).
- Bütün liberalizasyon eğilimlerine karşı bu dönemde dünya ekonomisine uluslararası Keynes'cilik anlayışı damgasını vurdu (Boratav, 2007, s. 122).

6.2 Türkiye'deki Genel Ekonomik Politikalar

6.2.1 Siyasal, Ekonomik Yapı ve Nüfus Durumu

- 08 Eylül 1962 tarihinde 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı açıklandı. 01 Ocak 1963'de de yürürlüğe girdi.
- 24 Ekim 1965 tarihinde yapılan Genel Nüfus Sayımı'nda Türkiye toplam nüfusu 31.391.421 olarak tespit edildi.
- 09 Ağustos 1970 tarihinde Türk Parası % 66 oranında devalüe edildi.
- 25 Ekim 1970 tarihinde yapılan Genel Nüfus Sayımı'nda Türkiye toplam nüfusu 35.666.549 olarak tespit edildi.

- 26 Ekim 1972 tarihinde 3. Beş Yıllık Kalkınma Planı TBMM'de kabul edildi.
- 14 Şubat 1973 tarihinde Türk Parası devalüe edildi.
- 15 Mart 1976 tarihinde Türk parasının değeri yıl içinde altıncı kez yabancı paralar karşısında düşürüldü.
- 17 Ağustos 1977 tarihinde Tekel ürünlerine % 160'ı bulan zam yapıldı.
- 01 Mart 1978 tarihinde Türk parası devalüe edildi.
- 11 Haziran 1979 tarihinde Türk parası devalüe edildi.

6.2.2 Dönemin Ana Dinamikleri

- Keynes'çi paradigma ekonomide hakim olmayı sürdürdü.
- İthal ikameci politikalar izlendi.
- 1960'dan sonra karayolları köylere kadar uzatıldı (Tümay, 1998, s. 62).
- İthalata dayalı endüstrileşme politikaları ile uyumlu olarak modern girdi kullanımı desteklendi.
- Dünyada yerleşen refah devleti anlayışı ve geniş kapsamlı rasyonel planlamanın egemenliği ülkemizde de etkin oldu.
- 1970'li yılların ortalarından sonra ithal ikameci sanayileşme stratejisinin sürdürülemezliği ortaya çıktı ve dışa açık büyüme stratejileri benimsenmeye başlandı.
- 1978–79 döneminde ekonomik bunalım yaşanması ile piyasada oluşan fiyatlar sürekli tarım aleyhine gelişmeye başladı.
- 1970'lerde Dünyada neoliberal politikalar ortaya çıkmaya başladı ve ekonomik bunalımların etkisi ile dışa açık büyüme stratejilerine dair söylemlerin ortaya çıktı.
- "Bu dönemde, 1954'te başlayan korumacı dış ticaret politikalarının belirlediği ve uluslararası pazarlardan çok iç piyasanın sürüklediği gelişme biçimi egemen olmaya devam etmiştir" (Boratav, 2007, s. 117).
- "1962 sonrasında iktisat politikaları planlama tabanına oturtulmuştur. 1963 yılından başlayarak üç beş yıllık plan, planlama yöntemleri ve plan uygulaması üzerine yapılan tüm haklı eleştirilere rağmen, yatırım politikaları üzerinde belirleyici olmuştur. Kamu yatırımları beş yıllık planların çerçevesinde hazırlanan yıllık programlara uyum göstermek zorundaydı. Özel yatırımlar ise, çeşitli özendirici ve desteklerden yararlanabilmek için Devlet Planlama Teşkilatı'nın veya yatırım projelerinin plan hedeflerine uygunluğunu denetleyen diğer kamu kuruluşlarının onayına muhtaçtılar. Gelişme biçimi bakımından bu dönem, korumacı, iç pazara dönük ve ithal ikameci görüntüsüyle 1930'lu yıllara ve 1954–1961 dönemine benzer görünmekle birlikte, sanayileşmenin içeriği, yatırımların dağılımı ve sektör öncelikleri bakımından tamamen farklı özellikler taşımaktadır" (Boratav, 2007, s. 118).
- "1962–1979 döneminin bir diğer belirleyici özelliği, siyasi rejimin, "popülist" denebilecek bölüşüm politikalarına angaje olmasıdır. Bu politikalar, geniş halk kitlelerinin siyaset sahnesinde rol almasına imkan veren çok partili parlamenter rejimin bir sonucudur" (Boratav, 2007, s. 123).

6.3 Türkiye'deki Tarım Politikaları

6.3.1 Yapılan Uluslar arası Antlaşmalar ve Verilen Taahhütler

- 12 Eylül 1963 tarihinde AET ile Türkiye arasında Ankara Antlaşması imzalandı. "Ortaklıkta, hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönem olmak üzere üç aşama öngörülmekte, 1973'te yürürlüğe giren 1971 tarihli Katma Protokol ile geçiş döneminin süresi ve bu döneme ilişkin, tarım da dahil olmak üzere, taraflar arasındaki ticarette geçerli olacak kurallar tespit edilmektedir. Katma Protokol'e göre, tarım ürünlerinin serbest dolaşıma girmesi için, Türkiye'nin 22 yıllık geçiş döneminde, Ortak Tarım Politikası'na uyum sağlaması gerekmektedir" (Atakan, 1998).
- 14 Temmuz 1964 tarihinde Türkiye Uluslar arası Kalkınma Birliği Kredi Antlaşmasına katıldı.
- 07 Aralık 1965 tarihinde S.S.C.B. ile 180 milyon dolarlık kredi anlaşması imzalandı.
- 23 Kasım 1970 tarihinde Türkiye ile AET arasında Katma Protokol imzalandı. Katma Protokol, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 5 Temmuz 1971'de onaylandıktan sonra, 1 Ocak 1973'te üye ülke parlamentolarında da onaylandıktan sonra yürürlüğe girdi. Katma Protokol, Geçiş Dönemi'nin uygulamasına ilişkin şartları, usulleri, sıra ve süreleri belirlemişti (Serin, 2002, s. 117).
- Dünya Bankası ile Türk Hükümeti arasında imzalanan tarımsal amaçlı kredi anlaşmasının başlıcaları; 23 Mayıs 1971 tarih ve 13844 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Entansif Süt Üretimi Projesi, 12 Ekim 1971 tarih ve 13984 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan l. Yaş Meyve ve Sebze İhracatı Projesi, 26 Aralık 1972 tarih ve 14403 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2.Hayvancılık Projesi"dir (Dursun, 1995, s. 86).
- 13 Aralık 1976 tarihinde SSCB ile 10 yıl süreli Ekonomik İşbirliği Antlaşması imzalandı.
- 25 Aralık 1976 tarihinde Türkiye, AET'ye karşı olan yükümlülüklerini dondurduğunu ilan etti.
- 24 Nisan 1978 tarihinde IMF ile Stand-by anlaşması imzalandı.
- 20 Mayıs 1978 tarihinde Stand-by anlaşması sonucu Türkiye'nin 520 milyon tutarındaki kısa vadeli dış borç geri ödemesi ertelendi.
- 22 Ağustos 1978 tarihinde IMF kredi için yeni koşullar öne sürdü.
- 19 Temmuz 1979 tarihinde IMF ile yeni Stand-by anlaşması imzalandı. OECD ülkelerinden ve uluslar arası bankalardan kredi sağlandı.

6.3.2 Kurumsal Düzenlemeler

- "1963 yılında çıkartılan "Tohumlukların Tescil Kontrol ve Sertifikasyonu" hakkındaki 308 sayılı yasa ile Türk tohumculuğunun hukuki bir zemine oturtulması sağlanmıştır" (Açıkgöz vd., 1997).
- "1963 yılında süt sektörünün modernleştirilmesi, üreticilerin teşkilatlanması ve hayvansal ürünler piyasasının modernleştirilmesi gibi amaçlarla Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu (TSEK) kurulmuştur. Bu kurum vasıtasıyla süt alımları, ucuz kredi temini ve prim ödemeleri yapılmıştır" (Dellal ve Tan, 2001).
- 24 Nisan 1969 tarihinde çıkarılan 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu ile kooperatiflerin bir üst birlik altında toplanabilmesi imkanı yaratıldı (Güler ve Güler, 2006, s. 66).

- 08 Ağustos 1969 tarihinde Orman Bakanlığı kuruldu.
- 06.01.1970 tarihinde 13392 sayılı Resmi Gazete'de 1196 Sayılı Tütün Tarım Satış Kooperatifleri ve Bölge Birlikleriyle Türkiye Tütün Tarım Satış Kooperatifleri Genel Birliği Kanunu yayımlandı.
- Kalkınma faaliyetlerini tek elden bir yönetimle daha etkin bir şekilde orman köylerine götürmek için 21 Şubat 1970 tarihinde, Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü (ORKÖY) kuruldu (Tolunay, Korkmaz, Alkan, 2002 s.121).
- 1971 yılında Türkiye'nin tarım politikasına uygun olarak çay tarımını geliştirmek, çay kalitesini ıslah etmek ve işletmesini teknik esaslara göre yürütmek, iç ve dış pazar isteklerine uygun mahsul üretimini sağlamak için Çay İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü (ÇAYKUR) kurulmuştur (Dursun, 1995, s. 82).
- 28.04.1972 tarihinde 14172 sayılı Resmi Gazete'de 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu yayımlandı.
- 5.05.1978 tarihinde 16288 sayılı Resmi Gazete'de Tarımda İş ve İşçi Bulma Aracılığı Hakkında Tüzük yayımlandı.

6.3.3 Mekansal Planlama ve Mülkiyete İlişkin Düzenlemeler

- 1965 yılında 663 sayılı "Orman Kanunu'na Geçici Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun"a göre; "14.10.1961 tarihinden önce fiilen, ilmen ve tamamen orman olmaktan çıkmış, orman bütünlüğünü bozmayan ve bozmayacak olan iklim, su ve toprak rejimine zarar vermeyeceği anlaşılan ve toprak sınıfı ve kullanma kabiliyeti bakımından daha verimli kültür arazisine kalbi uygun bulunan yerlerle (orman içi mera, yaylak ve çayırlar hariç) şehir, kasaba ve köy, iskan topluluğu içinde kalan yerler (dağınık evler ve her çeşit yapı ve tesisler hariç olmak üzere) orman rejimi dışına …" çıkarılabilecektir. Anayasa Mahkemesi 6 ay içinde 663 sayılı yasayı iptal etti (Çağlar, 2003b, s.185).
- 28.06.1966'da 100 dönümden fazla toprakların zilyedi adına mülk olarak tapulanmasına olanak sağlayan Tapulama Kanunu yürürlüğe girdi. "Dağıtılacak toprak miktarı 10 ton buğday (1968 yılında yapılan değişiklikle 13,4 ton) değerine eşit yıllık geliri sağlayacak işletme büyüklüğündedir. Bu kanuna göre dağıtılan toprakların borçlanmadan sonra 25 yıl geçmedikçe satılamayacağı, topraklandırılan kişilerin ölümünden sonra da mirasçıları arasında bölünemeyeceği, mirasçıların ya iştirak halinde işletmeleri ya da aralarında anlaşarak paylarını içlerinden birine veya birkaçına satabilecekleri hükümleri getirilmiştir" (Güneş ve Sarı, 2005).
- 10.05.1969 tarihinde 13195 sayılı Resmi Gazete'de 1164 sayılı Arsa Ofisi Kanunu yayımlandı.
- 26 Temmuz 1972 de 1617 sayılı 'Toprak ve Tarım Reformu Ön Tedbirler Kanunu' çıkarıldı.
- 20.06.1973 tarihinde çıkarılan 1744 Sayılı yasa ile 6831 Sayılı Orman Kanunu'nun 2. maddesi başta olmak üzere pek çok maddesi değiştirilmiştir.
- 3. Beş Yıllık Kalkınma Planında (1973–1977) tarımsal destekleme sonucu yüksek fiyat politikasının uygulanması, iç fiyatlarla dünya fiyatları arasında büyük bir fark oluşmasına neden

olmuş ve bunun kapatılması için Toprak ve Tarım Reformu Fonu kurulması önerilmiştir (Altın, 2003).

- 19 Temmuz 1973 tarihinde 1757 Sayılı "Toprak ve Tarım Reformu Kanunu" çıkarılmıştır. Bu kanunun amaçları; tarımsal yapının iyileştirilmesi, üretimin arttırılması, toprak mülkiyeti dağılımını sosyal adalet ilkelerine göre düzenlemek, topraksız çiftçilerin toprak sahibi olmasıdır. Aynı yıl Başbakanlık Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı Merkez ve Bölge Teşkilatı kurulmuştur (Altın, 2003).
- 26.06.1976 tarihinde 15628 sayılı Resmi Gazete'de 2015 Sayılı Atatürk Orman Çiftliği Arazisinden 167 Dönüm 500 Metrekarelik Kısmının Ankara Belediyesine Satılması Hakkında Kanun yayımlandı.
- "Toprak ve Tarım Reformu Yasası ilk olarak Şanlıurfa İlinde uygulanmaya başlanmış, ancak 10 Mayıs 1978 yılında biçim yönünden Senato'da yasa maddeleri tek tek değil toplu olarak oylandığı için Anayasa Mahkemesinin iptal kararı ile uygulama son bulmuştur. Dağıtılan toprakların büyük bir kısmı da eski sahiplerine geri geçmiştir" (Dernek, 2006, s. 5). Yeni bir tasarının hazırlanıp TBMM'den geçmesi için tanınmış olduğu bir yıllık süre içerisinde yanı 10 Mayıs 1979 tarihine kadar yeni bir kanun çıkarılamamış ve yürürlükten kalkmıştır (Altın, 2003).
- 25.11.1979 tarihinde 16820 sayılı Resmi Gazete'de Arazi Toplulaştırma Tüzüğü yayımlandı.

6.3.4 Genel Destekleme Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- "Türkiye'de gübre desteğine 1963 yılında birim alanda gübre tüketiminin istenilen düzeyde gerçekleşmemesi sebebiyle başlanılmıştır" (Özçelik ve Özer, 2006).
- 1970 yılından itibaren, Türkiye Tiftik ve Yaprağı A.Ş. ile Tiftik ve Yapağı Tarım Satış Kooperatifleri ile tiftik desteklendi.
- 1974'te haşhaş ekimine izin verilmesiyle, haşhaş kapsülü alımı TMO'ya verildi (Karslıoğlu, 1997).
- 1975'de mısır TMO, 1976'da yerfıstığı Fiskobirlik tarafından destekleme alımına dahil edildi.
- 4. Kalkınma Planında (1979–1983), fiyat desteklemeleri ve müdahale alımları yanında tarımsal eğitim, örgütlenme ve ucuz girdi teminine önem verilmesi gereği üzerinde durulmuştur.
- "Destekleme alımı kapsamına alınan ürün sayısı 1970'li yılların sonunda 24'e çıkarılmıştır. Bu ürünler; buğday, arpa, çavdar, yulaf, pamuk, tütün, yaş çay yaprağı, şeker pancarı, soya, Ayçiçeği, fındık, Antep fıstığı, kuru incir, çekirdeksiz kuru üzüm, çekirdekli kuru üzüm, zeytin, haşhaş, gül çiçeği, yer fıstığı, kolza, zeytinyağı, tiftik, yapağı, yaş ipek kozasıdır" (Doğan, 2004, s. 185).
- "24 Ocak 1980 Kararlarına kadar geçen sürede, gübrede sübvansiyon uygulaması oransal olarak en yüksek düzeye ulaşmış ve gübredeki sübvansiyon oranı 1979 yılında % 80'ler düzeyine çıkmıştır (Anonim, 1996'dan aktaran Özçelik ve Özer, 2006).

6.3.5 Fiyat Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- Birinci (1963–67) ve İkinci (1968–72) Plan dönemlerinde fiyatlara müdahale yerine tarımsal destekleme için tarım satış kooperatifleri kurulmaya başlandı ve fiyat dışı teşvikler ön plana çıktı. Az gelişmiş bölgelerde tarımı teşvik amacıyla tarımsal yatırımları destekleme niteliğinde olan tarım kredilerine düşük faiz uygulanmasına geçildi (İTO, 2007, s. 20).
- "1966–1967 iş yılında İzmir Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri üreticilerin aleyhine ortaya çıkabilecek fiyat dalgalanmalarını önlemek, zeytinyağının iç ve dış piyasalarda değer fiyatla satışını sağlamak amacı ile Bakanlar Kurulunun 04.10.1966 gün ve 6/7148 Sayılı kararnamesi gereğince zeytinyağı müdahale alımları ile görevlendirilmiştir" (Sezener, 2005, s. 20).
- Kimyasal gübre fiyatları 1963'den 1980'e kadar sabit tutuldu. Kimyasal gübre yanında, tarım ilaçları, tohumluk fidan, hayvan yemi, sulama v.s. gibi diğer modern girdiler de ihmal edilmedi (Dursun, 1995, s. 69).
- Üçüncü (1973–77) Beş yıllık kalkınma planında tarımsal destekleme sonucu yüksek fiyat politikasının uygulanması, iç fiyatlarla dünya fiyatları arasında büyük bir fark oluşmasına neden olmuş ve bunun kapatılması için Toprak ve Tarım Reformu Fonu kurulması önerilmiştir (İTO, 2007, sh. 20).
- "Bu dönemde tarımsal hasılanın zaman içinde artan bir bölümü tarım satış kooperatifleri, Toprak Mahsulleri Ofisi, Tekel, Şeker Şirketi, Çaykur gibi kuruluşlar aracılığıyla pazarlanmaya başlanmış; böylece tarımsal fiyatların oluşumunda hükümetlerce saptanan ve yürütülen destekleme politikalarının etki alanı giderek genişlemiştir. Özellikle seçim öncesi yıllarda çiftçinin eline geçen fiyatlar, dış fiyatların ve kendiliğinden oluşacak iç fiyatların üstüne çıkabilmiştir" (Boratav, 2007, s. 125).
- "1975-1976'da Varlıer (1978) 'in "çiftçinin ödediği fiyatlara göre" hesapladığı ürün ticaret hadleri (1960-1961'e göre) buğdayda 107, pamukta 120, tütünde 200'dür. Ancak, 1960–61 ile dönemin son yıllarını karşılaştırmak yerine dönemin tümünü dikkate alarak göreli ürün fiyatlarını incelersek, buğday fiyatının 1960'lı yıllarda, 1970'li yıllara göre daha yüksek olduğunu, ancak daima 1960–61 göreli durumundan daha iyi bir durumu sürdürebildiğini; pamuğun ise, tersine, 1960'lı yıllarda gerileyip 1970'li yıllarda ilerlediğini; tütünün ticaret hadlerinin ise genellikle 1960-61'in çok üstünde seyrettiğini görebiliyoruz" (Boratav, 2007, s. 136).

6.3.6 Sosyal Güvenlik Sistemlerine Yönelik Düzenlemeler

- 17.7.1964 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe giren 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu (SSK), tarım işçilerinin sosyal güvenliği konusunda önemli düzenlemeler getirmiştir (Gülçubuk vd., 2005).
- 24.03.1977 tarihinde 15888 sayılı Resmi Gazete'de 2085 Sayılı Küçük Çiftçilerin T.C. Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatiflerine Olan Borçlarının 10 Yılda 10 Eşit Taksitle Faizsiz Ödenmesine İlişkin Kanun yayımlandı.

- 05.07.1977 tarihinde 15987 sayılı Resmi Gazete'de 2090 sayılı Tabii Afetlerden Zarar Gören Çiftçilere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanunu yayımlandı.
- 04.11.1978 tarihinde 16453 sayılı Resmi Gazete'de Tabii Afetlerden Zarar Gören Çiftçilere Yapılacak Yardımlar Hakkında Yönetmelik yayımlandı.

6.3.7 Yatırımlara Yönelik Düzenlemeler

Bu dönemde tarım politikalarının uygulanmasına dönük olarak özellikle yatırımlara yönelik düzenlemelerin yapılmadığı görülmektedir.

6.3.8 Ürünlere ve Ürünlerin İhracat ve İthalatına Yönelik Düzenlemeler

- 29.08.1963 tarihinde 11493 sayılı Resmi Gazete'de 308 sayılı Tohumlukların Tescil, Kontrol ve Sertifikasyonu Hakkında Kanun yayımlandı.
- Türkiye'de hububat tohumluğu üretiminde ilk uygulama, 1965'te, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM) tarafından başlatıldı (Oral, 2004).
- Türkiye Şeker Fabrikaları (TŞFAŞ) tarafından 1965 yılında şekerpancarı tarımında sözleşmeli üretim uygulaması başlatılmıştır (Oral, 2004).
- 29.04.1965 tarihinde 11986 sayılı Resmi Gazete'de 581 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti Arasında Yapılan Zirai İstihsal Fazlası Antlaşmaları Gereğince İthal Olunacak Zirai Ve Gıdai Maddeler İle Bedelsiz Olarak Verilen Amerikan İhtiyaç Fazlası Malzeme, Teçhizat Ve Vasıtaların Vergi Muafiyeti Hakkında Kanun yayımlandı.
- 09 Mayıs 1969 tarihinde 1177 Sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu TBMM'de kabul edildi. 20.05.1969 tarihinde 13210 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- 23.07.1970 tarihinde 13557 sayılı Resmi Gazete'de 1311 Sayılı Türkiye Bağcılığının Modernleştirilmesi ve Bağcılığımızın Kalkındırılması Hakkında Kanun yayımlandı.
- 04.04.1971 tarihinde 13799 sayılı Resmi Gazete'de 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu yayımlandı.
- 07.06.1973 tarihinde 14557 sayılı Resmi Gazete'de 1734 sayılı Yem Kanunu yayımlandı.
- 1177 Sayılı yasanın yürürlüğe girmesinden ancak, beş yıl sonra çıkarılabilen ve 16 Mart 1975 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 'Tütün ve Tütün Tekeli Tüzüğünde' gösterildi (Gümüş, 2001).
- "Özel sektörde 1970'li yıllarda uygulamaya başlayan sözleşmeli üreticilik modelinin yaygınlık kazandığı başlıca ürün, Marmara Bölgesi ağırlıklı olarak sanayi tipi domatestir. Türkiye Kalkınma Vakfı, 1977 yılında et yönlü piliç (broiler) üretiminde sözleşmeli tarım uygulamasını başlatmış, daha sonra kırmızı et (besicilik), arıcılık ve yem bitkileri (mısır ve soya) üretiminde de bu modeli uygulamaya koymuştur"

7. 1980–1988 Dönemi (Sermayenin Karşı Saldırısı)

7.1 Dönemin Dünya Koşullarından Gelen Belirleyicileri

- "1981 yılında hazırlanan "Avrupa Tarımının Yeni İlkeleri" başlıklı rapor ile sonsuz miktarda ürün için garantili fiyat uygulamasından vazgeçilmesi gündeme gelmiş, ancak uygulamada çok başarılı

olunamamıştır. 1984 yılında alınan, destek ve stoklama harcamalarının % 40'ını oluşturan süt ürünleri için alınan "süt kotaları" belirleme uygulaması ile süt üretimini azaltan bir reform gerçekleştirilmiştir" (Arıkanlı ve Şen, 2004).

- 1986 yılında başlatılan ve 1994 yılında sonlandırılan Uruguay Roundunda GATT'ın içeriği genişletilerek, tarım ve hizmet sektörlerinin piyasaya açılması kararlaştırıldı. "Uruguay Raundu, GATT nezdinde gerçekleştirilen çok taraflı ticaret görüşmelerinin sekizincisidir. Diğer Raund görüşmelerinin en iddialısı ve en uzun sürelisi olmuştur. Uruguay Raundu'nda; Dünya ticaretindeki bunalıma çözüm bulmak amacıyla, korunma önlemleri alanında Genel Anlaşma ilkelerine dayalı bir anlaşmanın hazırlanması istenmiş, gri bölge uygulamaları, gönüllü ihracat kısıtlamaları gibi GATT disiplini dışına taşınmış uygulamaların varlığı önem verilen konular arasında görülmüştür. Ayrıca tarım ürünleri ticaretinde uygulanan kuralların, istisna ve aykırılık kararlarının incelenmesi karalaştırılmış, uyuşmazlıkların çözümü mekanizmasında yeni düzenlemelere gidilmesi öngörülmüştür" (Doğan, 2004, s. 81).
- "Çok Taraflı Yatırım Garantisi Ajansı (MIGA) (Multilateral Investment Guarantee Agency) üye ülkelere yabancı yatırımını özendirmek, özel yatırımcılara ev sahibi ülkelerde olabilecek transfer kısıtlamalarına, kamulaştırma, yargı yolunun engellemelerine, savaş ve iç karışıklıklara karşı yatırım garantisi getirmek amacıyla 1988'de kurulmuştur" (Keskinok, 2006, s. 89).

7.2 Türkiye'deki Genel Ekonomik Politikalar

7.2.1 Siyasal, Ekonomik Yapı ve Nüfus Durumu

- 24 Ocak 1980 tarihinde "24 Ocak Kararları" açıklandı. Ekonomik İstikrar Tedbirleri alındı. Bu tedbirlerin temel prensipleri şunlardır;

  1) Ekonomik idarede karar bütünlüğünün sağlanması.

  2) Enflasyonun kontrol altına alınması.

  3) Yeni yatırımlara nazaran mevcut atıl kapasitenin tam kullanımına öncelik verilmesi.

  4) İhracatın artırılması.

  5) Tasarrufların artırılması ve yönlendirilmesi.

  6) Özel yabancı sermayenin teşviki.
- 1 Temmuz 1980 tarihinde faiz hadleri serbest bırakıldı.
- 12 Eylül 1980 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri ülke yönetimine el koydu.
- 1985 yılında Dünya Bankası desteğiyle "Özelleştirme Ana Planı" hazırlandı.
- İthal ikameci sanayileşmeye dayalı kalkınmacı politikaların yerini ihracata dayalı büyüme politikaları aldı.
- "Özelleştirmeye yönelik ilk düzenleme; 1984 yılında çıkarılan ve kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunlara ait tesislere, hisse senedi ihracı yoluyla gerçek ve tüzel kişilerin ortak edilmesine veya bu tesislerin işletme hakkının belli sürelerle devrine olanak tanıyan 2983 sayılı kanunla getirilmiştir" (Aysu, 2002, s. 68).

- 04 Şubat 1988 tarihinde enflasyonu kontrol altında tutmak ve döviz spekülasyonu önlemek için yeni istikrar önlemleri alındı.
- Refah devleti ve sosyal devlet anlayışının sona erdi. Keynes'çi dönemin sona erdi. Devlette merkeziyetçi dönemin terk edilmeye ve yerele yetki devri artmaya başlandı. Dışa açık büyüme stratejilerinin egemen olmaya başladı. Özelleştirme ve sanayisizleşme politikaları kabul görmeye başladı.

7.2.2 Dönemin Ana Dinamikleri

- Devletin destekleme gücü azalmaya başladı.
- Tarımdaki teknolojik gelişme yavaşlamaya başladı.
- Yapısal uyum programlarının uygulanmaya başlaması ile kimyasal gübre fiyatlarında önemli artışlar oldu. Fiyat müdahalelerinin kaldırılmasıyla, gübrenin tarımsal üretim maliyetlerindeki payı artmaya başladı. Kimyasal gübre kullanım azalmaya başladı ve tarımsal ürünlerin verimlilikleri de azalmaya başladı.
- Gıda ve tarımsal ürünlerin ithalatı ve ihracatı liberalleştirilmeye başlandı.
- 1984 yılından itibaren tarıma karşı "koruyucu ve düzenleyici" tarım politikalarının yerini piyasa koşullarını esas alan politikalar aldı.
- Merkezsizleştirme, yönetişim (governance), bölgesel kentler (regional cities), hükümet dışı kuruluşlar (NGO) kavramları gündeme gelmeye başladı.
- Dünya Bankası (WB), Uluslar arası Para Fonu (IMF) gibi kuruluşların da baskılarıyla korumacı politikalardan vazgeçildi ve ulusal ekonomi dışarıya açılmaya başladı.
- Tarımdan kopan nüfusun önemli kesimi hizmetler sektörüne yönelmeye başladı.
- Birikim süreçleri üretimden finans sektörü ve kentsel rantlar gibi yeniden üretim alanlarına kaydı.
- Dünya ölçeğinde küresel sermayenin akışkanlık kazanıp, ulus ötesi ve ülkemizdeki arayışlarını yoğunlaştırması (küreselleşme süreci) süreci başladı.
- Uluslararası dolaşımdaki sınırlı sermayeyi kendisine çekmeye çalışan yerel birimlerin birbirleriyle yarışması (küreselleşme sürecinde yerel potansiyellerin yarışması ile yerelliklerin ön plana çıkması) gözlenmeye başladı.
- Fordist üretimden post-fordist üretime geçiş dönemine girildi.

7.3 Türkiye'deki Tarım Politikaları

7.3.1 Yapılan Uluslararası Antlaşmalar ve Verilen Taahhütler

- "Türkiye, yapısal uyarlanma değişimini 1979–1991 döneminde IMF, 4 kez "stand-by arrangement" ile, Dünya Bankası, 5 kez kısaca SAL (structural adjustment loans) ve tarım finans enerji sektörlerinde olmak üzere 4 kez kısaca SECAL (sectoral adjustment loans) ile reformlara yol açmış ve yön vermiştir"
- 18 Haziran 1980 tarihinde Türkiye IMF ile üç yıl süreli stand-by anlaşması imzaladı.

- Dünya Bankası (WB) (World Bank) ilk yapısal kredisini 1980'de Türkiye'ye verdi ve böylece Dünya Bankasının proje bazlı kredilerinin yerini "yapısal uyarlama kredileri" aldı.
- 1980'lerin başında IMF'nin orta vadeli istikrarı hedefleyen çok yıllı stand-by anlaşmaları ve DB'nin Yapısal Uyum Kredileri Sistemi (SAL) ile başlayan "istikrar+yapısal uyum" amaçlı orta vadeli IMF+DB programları için ilk gönüllü ülke Türkiye idi (TMMOB, 2007, s.101).
- 23 Temmuz 1980 tarihinde Türkiye'nin dış borcunun 8–10 yıl ertelenmesine ilişkin anlaşmaya varıldı.
- Dünya Bankası ile Türk Hükümeti arasında tarımsal amaçlı kredi anlaşması yapıldı. Bu anlaşma kapsamındaki projeler; 25 Haziran 1981 tarih ve 17381 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2.Yaş Meyve ve Sebze Projesi, 1976/1981 yıllarını içeren Çorum-Çankırı Entegre Kırsal Kalkınma Projesi, 5 Ağustos 1984 tarih ve 18480 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 18 il ve 5 Araştırma Enstitüsünü kapsayan 1.Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi'dir (Dursun, 1995 s. 87).
- 1985 yılında Türkiye, Uruguay Round'u çerçevesinde GATT'ın sübvansiyonlar koduna taraf olarak, çiftçilik ve ormancılık ürünleri ve mineral maddeler gibi ana maddelerin dışındaki ürünlere ihracat sübvansiyonu yapmamayı taahhüt etti (Aysu, 2002, s. 13).
- Dünya Bankası'ndan 1980'de alınmaya başlanan yapısal uyarlama kredileri 1985'e kadar her sene bir tane, bütün sektörleri düzenlemek üzere alındı.
- 13.07.1985'de Resmi Gazete'de yayınlanan Dünya Bankası ile tarım sektörünün uyum ikraz anlaşması ile Türkiye'ye kredi açıldı. Bunun % 95'i ithalat için, gerisi ise "tarım yönetimini geliştirmek" gerekçesi ile verildi.
- 14 Nisan 1987 tarihinde Türkiye Avrupa Topluluğuna tam üyelik başvurusunda bulundu, ancak başvurusu kabul edilmedi.

7.3.2 Kurumsal Düzenlemeler

- 10.10.1983 tarihinde Tekel Genel Müdürlüğü "Kamu İktisadi Kuruluşu" haline getirildi. Ana Statüsü 11.3.1987 tarihli Resmi Gazete'de yayımlandı.
- 19.10.1983 tarihinde çıkarılan 2929 sayılı yasa ile, Devlet Üretme Çiftlikleri ile hara ve inek hanelerin birleştirilmesiyle Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM) kuruldu.
- 05.03.1985 tarihinde 18685 sayılı Resmi Gazete'de 3155 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Genel Müdürlüğünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında 8.6.1984 Tarih ve 224 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun yayımlandı.
- 12.03.1985 tarihinde 18692 sayılı Resmi Gazete'de 3161 Sayılı 6617 – 6631 Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle 13.12.1983 Tarih ve 183 Sayılı Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bazı Maddelerinin Kaldırılması ve Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun yayımlandı.

- 08.05.1985 tarihinde 18748 sayılı Resmi Gazete'de 3186 Sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Kuruluşu Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun yayımlandı.
- 22.05.1985 tarihinde 18761 sayılı Resmi Gazete'de 3202 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun yayımlandı.
- 1985 yılında çıkarılan 3223 Sayılı Yasa ile; daha önce Tarım Kredi Kooperatifleri Ziraat Bankası'nın vesayetinden çıkarak demokratik yönetim sürecine giren kooperatif ve birlikler Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın denetimine geçirildi.
- 1985 yılında Bakanlığın Ziraat İşleri, Zirai Mücadele, Hayvancılığı Geliştirme, Gıda İşleri, Veteriner İşleri, Su Ürünleri Genel Müdürlükleri kaldırıldı. Tarımsal altyapı alanında önemli işlevleri olan Toprak-Su Genel Müdürlüğü de kaldırılarak Yol-Su Elektrik Genel Müdürlüğü ile birleştirildi.
- 28.05.1986 tarihinde 3291 Sayılı Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanun çıkarıldı. Bu kanunda, kamu kuruluşlarının özelleştirme kapsamına alınması ve uygulamaların yürütülmesine ilişkin esaslar belirlendi. Özelleştirme konusunda yürütme mercii, "Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu" olarak belirlendi.
- 03.06.1986 tarihinde 19126 sayılı Resmi Gazete'de 3291 Sayılı 1211 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu, 3182 Sayılı Bankalar Kanunu, 2983 Sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, 2985 Sayılı Toplu Konut Kanunu, 7.11.1985 Tarihli ve 3238 Sayılı Kanun, 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması ve 1177 Sayılı Tütün Tekeli Kanununun Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılması ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanun yayımlandı.
- 3 Haziran 1986'da 1177 Sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Yasası değiştirildi.
- 03.03.1987 tarihinde 19389 sayılı Resmi Gazete'de Tarım Reformu Fonu Yönetmeliği yayımlandı.

7.3.3 Mekansal Planlama ve Mülkiyete İlişkin Düzenlemeler

- 12.03.1982 tarihinde 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu çıkarıldı, turizm alan ve merkezlerindeki "devlet ormanı" sayılan araziler turizm yatırımlarına 49 yıllığına tahsis edildi.
- 1982 Anayasasında; "Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler" başlıklı üçüncü bölümün "Kamu Yararı" kapsamında saydığı "Toprak Mülkiyeti" başlıklı 44. maddesi aynen şöyledir; "Devlet toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değişik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tespit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yer altı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz. Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkasına devredilemez ve ancak dağıtılan çiftçilerle mirasçıları tarafından işletilebilir.

Bu şartların kaybı halinde, dağıtılan toprağın Devletçe geri alınmasına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir".

- 28.04.1983 tarihinde 18031 sayılı Resmi Gazete'de Kamu Arazisinin Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelik yayımlandı.
- 27.05.1983 tarihinde 18059 sayılı Resmi Gazete'de 2823 sayılı Atatürk Orman Çiftliği Mülkiyetindeki Bir Kısım Arazinin Devredilmesine İzin Verilmesi Hakkında Kanun yayımlandı.
- 27.07.1983 tarihinde Turizm Bölgeleri, Turizm Alanları ve Turizm Merkezlerinin Belirlenmesi İçin Çalışma Gruplarının Oluşturulması, Görev ve Yetkileri İle Çalışma Şekline İlişkin Yönetmelik yayımlandı.
- 17.10.1983 tarihinde 2924 Sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında çıkarılan Kanun ile, orman sınırı dışına çıkarılan arazilerin orman köylüsüne satılabileceği kararı getirildi (Çağlar, 2003b).
- 08.11.1983 tarihinde 18215 sayılı Resmi Gazete'de 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu yayımlandı.
- 09.07.1984 tarihinde 18453 sayılı Resmi Gazete'de 3030 sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun yayımlandı.
- 09.08.1984 tarihinde 18484 sayılı Resmi Gazete'de Orman Kanunun 35. Maddesindeki Yapı Sistemlerinin Tespiti ve Uygulanmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- Köy alanlarında planlama ve imara ilişkin düzenlemeler, "3194 Sayılı İmar Kanunu"nda yer almakla birlikte, köylük alanlardaki imar yetkilerinin kullanımıyla ilgili hükümlere, "1985 tarih ve 3202 Sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK'nin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun" ve 20.05.1987 tarih ve 3367 Sayılı 18.03.1924 tarih ve 442 Sayılı Köy Kanununa 7 Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun'la, "18.03.1924 tarih ve 442 Sayılı Köy Kanunu'na eklenen maddelerle, köy alanlarının planlı gelişmesini sağlamak üzere düzenleyici hükümler getirilmiştir (Çamur, 2002, s. 89).
- 01.12.1984 tarihinde 18592 sayılı Resmi Gazete'de 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu yayımlandı.
- 09.05.1985 tarihinde 18749 sayılı Resmi Gazete'de 3194 sayılı İmar Kanunu yayımlandı.
- 29.06.1985 tarihinde 18796 sayılı Resmi Gazete'de Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu Uygulama Yönetmeliği yayımlandı.
- 21.06.1987 tarihinde çıkarılan 3402 sayılı Kadastro Kanunu ile kadastro ekiplerine herhangi bir yerin "orman" sayılıp sayılmayacağına karar verebilme yetkisi verildi.
- 21.06.1987 tarihli ve 3402 Sayılı Kadastro Yasası'nın 45. maddesi ile 2-B alanlarının zilyetlikle edinilebileceğine ilişkin kural Anayasa Mahkemesi'nin 01.06.1988 tarihli ve E.1987/31, K.1988/13 sayılı; 01.06.1988 tarihli ve E.1987/32, K.1988/14 Sayılı kararlarıyla iptal edildi (Köktürk, 2006).
- 05 Haziran 1986 tarihinde 31 Ağustos 1956 tarihinde kabul edilen 6831 Sayılı Orman Kanunun değiştirilen 2. maddesinin A ve B fıkrası ile orman dışına çıkarılabilecek alanlar tanımlandı.

- 09.07.1987 tarihinde 19512 sayılı Resmi Gazete'de 3402 sayılı Kadastro Kanunu yayımlandı.

7.3.4 Genel Destekleme Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- 20.10.1983 tarihinde 18197 sayılı Resmi Gazete'de 2924 sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanun yayımlandı.
- 1985 yılında-tohumluk satış bedellerine önemli devlet sübvansiyonları getirildi.
- Desteklenen ürün sayısı; 1987 yılında 14, 1988 yılında 10, 1989 yılında 11 oldu.
- "1985 yılında sertifikalı tohumlar destekleme kapsamına alınmış, daha sonra kapsama sertifikalı fidan dahil edilmiştir. Uygulamada tohum ve fidan üreticisi kuruluşlara belirlenen tohum cinslerinde kg başına veya fidan başına destekleme yapılmıştır" (Yorgun, 2006, s. 6).
- 06.01.1986 tarihinde 18980 sayılı Resmi Gazete'de Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik yayımlandı.
- "1987 yılında başlatılan süte teşvik primi ödenmesine ilişkin uygulama ile, işletmelere gelen çiğ süt üretimindeki artış yanında süt işletmelerinin teknolojik düzeylerinde de olumlu gelişmeler kaydedilmiştir" (Yorgun, 2006, s. 6).
- 1987 yılında, bitki ve hayvan hastalıklarına karşı kullanılan ilaçlarda, fatura bedelinin % 20'sinin çiftçilere ödenmesine ve bitki ve hayvan hastalık ve zararlarına karşı kullanılan tarımsal ilaçların desteklenmesine ilişkin bir uygulama başlatıldı (Yorgun, 2006, s. 6).
- 24.06.1987 tarihinde 19497 sayılı Resmi Gazete'de Tarımın Teşviki ve Çiftçinin Desteklenmesi, 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu ve 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun yayımlandı.

7.3.5 Fiyat Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- 1 Eylül 1980 tarihinde yemeklik yağ fiyatı serbest bırakıldı
- "23.08.1983 tarih ve 18498 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 84/8424 Sayılı kararla gübre fiyatları dolara bağlandı. Bu tarihten itibaren gübre fiyatları sürekli artan bir seyir izledi.
- 4.12.1983 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile tohum fiyatları serbest bırakıldı (Açıkgöz vd., 1997).
- "1984–87 yıllarında ANAP iktidarı, pamuk dışında tüm ürünler için çiftçi aleyhinde fiyat politikaları izlemiştir" (Boratav, 1989, s. 30).
- "Ülke içinde tohumluk arzını geliştirmede özel sektörün rolünü daha da artırmak amacıyla, 19.12.1985 tarihinde alınan 85/10151 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kredilendirme ve destekleme fiyat uygulamaları iyileştirilmiştir" (Açıkgöz vd., 1997).
- "1 Ocak 1985 tarihinden itibaren tescile tabi karma yem satın alan hayvan yetiştiricilerine fatura karşılığında, fatura bedelinin % 20'si oranında sanayi yemi desteklemesi ödenmeye başlanmıştır. 1 Mayıs 1985'den itibaren bu oran % 25'e çıkarılmış olup, 1988 tarihinden itibaren sanayi yemi desteklemesinin uygulama şekli değiştirilip bayi ve fabrika çıkış fiyatından 40 Tl/kg düşürülerek yetiştiricilere satışına başlanmıştır. Destekleme ödemeleri yem fabrikalarına yapılmıştır. 15 Ağustos 1989 tarihinden itibaren uygulamaya son verilmiştir" (Dellal ve Tan, 2001).

7.3.6 Sosyal Güvenlik Sistemlerine Yönelik Düzenlemeler

- 17.10.1983 tarihinde ve 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu çıkarıldı.
- 20.10.1983 tarihinde 18197 sayılı Resmi Gazete'de 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu yayımlandı.
- "Özel sektörde çalışan geçici tarım işçilerinin sosyal güvenliği konusunda bir kanuni düzenleme olmadığından bu konudaki yasal boşluğu doldurmak amacıyla 17.10.1983 tarihinde 2925 Sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu (TİSSK) kabul edilmiştir. Kanunun amacı, 1. madde de; "tarım işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışanların bu kanunda yazılı şartlarla sosyal güvenliğini sağlamak" şeklinde belirtilmiştir"
- "506 sayılı Kanunun özel sektörde çalışan geçici tarım işçilerini (mevsimlik işçiler) kapsamına almaması, bu gruba giren tarım işçilerini sosyal güvenlik olanaklarından yoksun bırakmıştır. 2925 Sayılı Kanunun kabulünden sonra 18.5.1984 tarih ve 18405 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren uygulama yönetmeliği ile de bu kanuna tabi sigortalılara ilişkin esaslar ve ilgili işlemler düzenlenmiştir. Kanunun 3. maddesinde, niteliği itibariyle, en çok 30 işgünü süren tarım işlerinin süreksiz iş olduğu düzenlendiğinden, 2925 sayılı Kanun hükümleri de bir hizmet akdiyle en çok 30 işgünü çalışan tarım işçilerine uygulanacaktır. Sosyal güvenlik kanunları kapsamı dışında olanlarla, bu kanunlara göre malullük, emeklilik (yaşlılık) aylığı, sürekli iş göremezlik geliri almayanlardan süreksiz olarak tarım işlerinde hizmet akdiyle çalışanlar 18 yaşını doldurmuş olmak şartıyla (TİSSK m. 4/a) ve istekte bulunmaları kaydıyla bu kanuna göre sigortalı sayılırlar (TİSSK m. 2)"
- "1987 yılında "Tarım sigortalarını tarımcılar yapmalıdır!" söylemiyle başlatılan çalışmalarda Tarım Sigortaları'nın çok yönlü geliştirilmesine yönelik hazırlanan "Türkiye için Tarım Sigortaları'nı Geliştirme Planı" çerçevesinde Tarım ve Sigorta Sektörü'nde Devlet, Çiftçi Birlikleri ve Sigorta Şirketleri üçgeninde planlı bir çalışma dönemi başlatılmıştır" (Dinler, 2003, s. 6).

7.3.7 Yatırımlara Yönelik Düzenlemeler

- "1980 sonrası gıda ve tekstil sanayi yatırımları büyük ölçüde arttı. Yatımların önemli kısmı et ve süt ürünleri, unlu mamuller, tavukçuluk, şekerleme gruplarında oldu. Tekstil yatırımları büyük ölçüde yerli (küçük ve orta) sermaye tarafından yapıldı. Gıda ve sanayi yatırımlarında tekelci ve ulus aşırı sermayelerinin payı önemli yeri var"
- "Türkiye tohumculuğunda yasal bazda ilk gelişme 1982 yılında Devlet Planlama Teşkilatı'nca özel sektör tohum firmalarına sermaye transferinin teşviki yönünde alınmış karardır. Bu sayede özel tohum firmalarının kurulması teşvik edilmiştir" (Açıkgöz vd., 1997).
- 1982'de çıkarılan 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunuyla turizm alan ve merkezlerindeki "devlet ormanı" sayılan arazilerin turizm yatırımlarına 49 yıllığına tahsis edilmesi kararlaştırıldı.
- 1983 yılında Ulaştırma Ana Planı hazırlandı. Bu plan uyarınca Karayolları Genel Müdürlüğü'nün emaneten yaptığı işlerin 10 yılda yüzde 60'dan yüzde 25 düzeyine indirilmesi öngörüldü.

- "1985'de "yerli ve yabancı ortaklı tohumculuk özel kuruluşlarına devletçe sağlanan teşvikler çok artmıştır. Tohumluk dış alımı çok kolaylaştırılırken, özel tohumculuk şirketlerince üretilen tohumlukların fiyatları serbest bırakılmış, tohumluk satış bedellerine önemli devlet sübvansiyonları getirilmiştir." Kısa zamanda tohum firma sayısı 3'den 60'a çıktı" (Tümay, 1998, s.166).
- 12 Şubat 1986 tarihinde yabancı sermaye yatırımlarına getirilen üst sınır kaldırıldı.
- 3 Haziran 1986'da 1177 Sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Yasası değiştirildi.
- "Tohumculuğun özelleştirilmesi hibrit tohumun yeni bir uluslar arası meta haline gelmesi ile çakıştı. Türkiye ulus aşırı tohum tekellerinin açık pazarı oldu; Türkiye'de 28 ulus aşırı tohum tekeli üretime başladı. Araştırma lisansına sahip 20 firmadan 18'i ulus aşırı sermayeli ya da ulus aşırı yabancı ortaklara sahiptir" (Tümay, 1998, s.166).
- "1984–88 yılları arasında, 75 yılın en büyük kamu sulama alanlarında artış gerçekleşti. Sulama alanları ekonomik olarak sulanabilir alanın % 44,3'üne, 1997'de de % 54'üne çıktı. Kamu sulamasında ücretleri toplamak ve kanal bakımını yapmak üzere sulama birlikleri kuruldu. Dönem boyunca traktör sayısı % 85 artarken, saban sayısı % 70 azaldı" (Tümay, 1998, s.166).

7.3.8 Ürünlere ve Ürünlerin İhracat ve İthalatına Yönelik Düzenlemeler

- 18.06.1983 tarihinde 18081 sayılı Resmi Gazete'de 2844 sayılı Fındık Üretiminin Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesi Hakkında Kanun yayımlandı.
- "Ulus aşırı sigara tekellerinin Türkiye pazarına girmesi ve yayılması için gerekli kolaylıklar sağlandı. Sigara tröstlerinin yayılmasında 1984'de sigara ithal edilmesi dönüm noktası oldu… 31 Mart 1984 İthalatı serbest bırakılan ilk parti yabancı sigara Türkiye'ye geldi. Virginia tütün ekilebilecek alanlar bile DPT, Tübitak, Tekel işbirliği ile saptandı" 1984 yılında Türkiye dışarıdan Virginia ve Burley tipi yabancı tütün almaya başlaması, 1985 yılında Tekel; Düzce, Gönen, Hendek ve Trakya'nın verimli topraklarında yabancı tütün yetiştirmeye başlaması (Aysu, 2002, s.. 173).
- 19.12.1984 tarihinde 18610 sayılı Resmi Gazete'de 3092 Sayılı Çay Kanunu yayımlandı.
- 3 Haziran 1986 tarihinde 1177 Sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Yasası değiştirildi.
- Pirinçte gümrük vergisi sıfırlandı.
- Sebze-meyve ithali yasağı kaldırıldı.
- Kimyevi gübre pazarlaması serbest bırakıldı.
- Desteklenen ürün sayısı; 1983; 17, 1984;15, 1985;13, 1986;14, 1987;14 oldu.
- Gıda ürünlerinin ithalatına uygulanan vergi ve harçları aşağıya çekildi.
- "İthalat primleri 1984 yılında başladığında, genel olarak, prim oranları nispeten düşük tutulmuştur, buğday ve yemlik hububatın birçoğunda % 15 gümrük vergisi ve sıfır TKF kesintisi yapılmış fakat zaman içinde gümrük vergileri büyük oranlarda arttırılmıştır. Eylül 1986'da buğday ve arpadan gümrük vergisi kaldırılmış ve yerine, ton basma buğday için 10 dolar, arpa için 15 dolar TKF

kesintisi uygulanmaya başlanmıştır. Temmuz 1987'de bu kesinti oranları ton basma 40 dolara yükseltilmiştir" (Aktaş, 2002).

- "1984 yılında Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu'nun (TSEK) süt tozu ithalatındaki monopolü kaldırılarak özel sektöre belirli bir branda spesifik bir vergi ödemesi şartıyla süt tozu ithal etmesine izin verilmiştir" (Dellal ve Tan, 2001).
- Et kombinaları Bulgaristan, Polonya, Estonya gibi ülkelerden ithal ettikleri etleri işlemeye başladı (Tümay, 1998, s. 170).
- "1980'lerin başında uluslararası tütün tekellerinin dayatması sonucu, Türkiye'de blended (harmanlaşmış) sigara üretimine geçilmesi hazırlıkları yapılırken, bu sigaralarda kullanılacak tütünlerinde yurt içinde yetiştirilebilme olanakları araştırılmaya başlanmıştır. Özel sigara üreticisi şirketleri tarafından değişik yörelerde Amerikan tipi üretim denemeleri yapılmış, Marmara Bölgesi'nin kimi yörelerinde olumlu sonuçlar alınmıştır. 1991–92 yıllarında bu denemeler TEKEL'in eşgüdümünde ve Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) desteğinde, ulusal bir proje haline getirilmiş ve kısa süreli denemelerden; Blended sigaraların harmanlarında kullanabilecek Amerikan tipi tütünlerin yurt içinde yetiştirebileceği sonucu alınmıştır" (Oral, 2004).
- "1987'den sonra hayvancılığı geliştirme adı altında damızlık gebe düve ithaline yönelme oldu. İthalat önce Bakanlık eliyle yürütülürken sonra bir süre modern kombinalar eliyle yürütüldü. Daha sonra ise fındık tüccarlığından müteahhitliğe kadar uzanan birçok kişi ve firma ithalata başladı"
- 04.05.1988 tarihinde 19804 sayılı Resmi Gazete'de Haşhaşın Ekimi, Kontrolü, Toplanması, Değerlendirilmesi, İmhası, Satın Alınması, Satılması, İhracı ve İthali Hakkında Yönetmelik yayımlandı.
- 03.07.1988 tarihinde 19861 sayılı Resmi Gazete'de Tohumlukları Perakende Satacakların Uyacağı Esaslar Hakkında Yönetmelik yayımlandı.

8. 1989–1998 Dönemi (Uluslar arası Finans Kapitalin Egemenliğine Sancılı Geçiş)

8.1 Dönemin Dünya Koşullarından Gelen Belirleyicileri

- 1994 yılında Latin Amerika krizi yaşandı.
- Avrupa Birliği, Tek Avrupa Pazarını oluşturma amacı ile 1992 yılında Maastricht Antlaşmasıyla alt kurumları kuvvetlendirildi ve topluluğa sınır dışı sorumluluklar da verilerek Avrupa Birliği'nin (AB) bugünkü formasyonu ortaya çıktı (Mc Donald ve Dearden, 1999'den aktaran Güney, 2006, s. 5).
- Avrupa Birliği Antlaşması 1 Kasım 1993 yılında yürürlüğe girdi. Avrupa Ekonomik Topluluğu basitçe Avrupa Topluluğu (AT) şeklinde yeniden isimlendirildi (Güney, 2006, s. 5).
- 1 Ocak 1994 tarihinde Uruguay Turu Tarım Anlaşması yürürlüğe girdi. Bu antlaşma, tarım sektöründe serbestleşmeyi dünya genelinde uygulamaya sokan ve DTÖ' ye üye ülkelerin imza koyduğu bir uluslar arası anlaşma idi (Günaydın, 2003, s. 137).

- 1994 yılında Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) yerini Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) bıraktı (Aysu, 2002, s. 14). 134 ulus devlet üyedir. DTÖ, en üst düzey karar organı Bakanlar Konferansı, DTÖ Kuruluş Anlaşması uyarınca en az 2 yılda bir toplanarak çalışma programını belirlemektedir.
- 28 Ekim 1997 tarihinde Asya Krizi patlak verdi.
- 17 Ağustos 1998 tarihinde Rusya Moratoryum ilan etti.

8.2 Türkiye'deki Genel Ekonomik Politikalar

8.2.1 Siyasal, Ekonomik Yapı ve Nüfus Durumu

- 26 Ocak 1994 tarihinde Türk parası devalüe edildi. Büyük fiyat artışları başladı.
- 27 Mart 1994 seçimlerinden sonra hükümet, 5 Nisan'da "Ekonomik Önlemler Uygulama Planı'nı yürürlüğe koydu (Bulanık, 2001, s. 139).
- 14 Aralık 1998 tarihinde "Ekonomik Krize Çözüm Paketi" açıldı.

8.2.2 Dönemin Ana Dinamikleri

- Tarımla ilgili olarak yürürlüğe konan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) anlaşması ile tarım piyasalarındaki devlet müdahalelerini en az seviyeye indirme politikası benimsendi.
- Türkiye AB ile üyelik müzakerelerini geliştirdi ve tarımsal yapıların AB tarımsal yapı ve politikaları ile uyumlu hale getirilmesi gereği ortaya çıktı.
- Tarımsal üretim ve gıda sanayinde uluslar arası sermayenin rolü büyümeye başladı. Türkiye'nin önde gelen yerli sermaye grupları (Sabancı, Koç, Yaşar, Tekfen, v.s.) giderek büyüyen ölçeklerde, çok uluslu şirketlerle ortaklıklara girerek et, süt ve sütlü mamuller üretimi, gıda paketlemesi, sebze ve meyve işlenmesi ve dondurulması, çay üretimi, tam ve yarı hazır gıda üretimi, gıda pazarlaması ve perakendeciliği gibi sahalarda faaliyet göstermeye başladı (Yenal, 2001, s. 41).
- Ekonomide liberalleşme, yönetimde yerelleşme, siyasal yaşamda demokratikleşme süreçlerine girildi.

8.3 Türkiye'deki Tarım Politikaları

8.3.1 Yapılan Uluslar arası Antlaşmalar ve Verilen Taahhütler

- 02.08.1989 tarih ve 20240 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ve Dünya Bankası ile yapılan 250 milyon dolar tutarında olan "Üçüncü Tarımsal Kredi Projesi" Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatiflerinin yeniden düzenlemesi koşulunu getirdi.
- Türkiye 1993 yılı ortalarına kadar Dünya Bankası ile 125 adet kredi anlaşması yaptı. (Güler, 2005).
- 1994 yılında Türkiye DTÖ Tarım Antlaşması'nı imzaladı.
- 1994 yılında Dünya Bankası ile yapılan sözleşme metni 27 Kasım 1994 tarihli 4046 Sayılı Özelleştirme Yasası olarak kabul edilerek yürürlüğe kondu.

- 15 Nisan 1994 tarihinde IMF (International Monetary Fund) (Uluslar arası Para Fonu)ile yeni bir stand-by anlaşması için görüş birliğine varıldı.
- 1994 sonrası, IMF ile her birini üçer aylık gözden geçirmelerle, 1999 ve 2002 stand-by düzenlemeleri yapıldı.
- 6 Mart 1995'de Gümrük Birliği Antlaşması yapıldı ve tarım ürünleri itibariyle gümrük indirimi taahhütleri verildi (Aysu, 2002, s. 134).
- 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe giren AB Gümrük Birliği Anlaşması ile gümrük duvarları kaldırıldı. Temel olarak tarım ürünleri kapsam dışında bırakılmış olmakla birlikte işlenmiş tarım ürünleri kapsama alındı (Günaydın, 2003, s.139).
- Türkiye ile AB arasında 1993 Eylül ayında başlatılan Tarım Teknik komitesi kapsamında ele alınan tarım ürünleri tavizlerine ilişkin görüşmeler, Nisan 1997'de sonuçlandırıldı. Bu çerçevede taraflar birbirlerine bazı tarım ürünlerinde taviz tanımıştır.
- 23–25 Eylül 1997'de T.C. Hükümeti tarafından Hong Kong'da yapılan yıllık görüşmede yapısal düzenlemelere ağırlık verileceği, daha etkili denetim mekanizmalarının oluşturulacağı ve büyük kamu bankası olan Ziraat Bankası'nın özerkliğine öncelik verileceği belirtildi (Serin, 2002, s. 99).
- Temmuz 1998 yılında Türkiye hiçbir kredi talebi olmamasıyla birlikte IMF ile 2000 yılına kadar sürecek olan "Yakın İzleme Anlaşması"nı (Staff Monitored Program) imzaladı (Aysu, 2002, s. 132).

8.3.2 Kurumsal Düzenlemeler

- 11.03.1989 tarihinde 20105 sayılı Resmi Gazete'de Ağaçlandırma Fonu Yönetmeliği yayınlandı.
- 09.08.1991 tarihinde 20955 sayılı Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname çıkartıldı.
- 20.05.1992 tarih ve 92/3088 Sayılı kararla Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu (SEK) özelleştirme kapsamına alındı ve 1993–1998 yılları arasında özelleştirildi.
- 1992 yılında Yem Sanayi Türk A.Ş.'nin özelleştirilmesine karar verildi. İsmi de Yem Sanayi ve Ticaret A.Ş. olarak değiştirildi (Aysu, 2002, s. 96).
- 19 Ocak 1992'de yeni ekonomik istikrar önlemleri açıklandı. TEK, TEKEL, PTT, TCDD, TMO ve kamu bankaları dışındaki KİT'lerin özelleştirilmesi öngörüldü (Koraltürk, 2004, s.).
- "Tarımsal destekleme politikalarının belirlenmesi amacıyla 1992 yılında Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu'na bağlı ve ilgili kuruluşların temsilcilerinden oluşan bir alt kurul oluşturuldu (Yükseler, 1999, s. 1).
- 22.03.1993 tarih ve 93/2 Sayılı Yüksek Planlama Kurulu'nun kararı ile Et ve Balık Kurumu "Et ve Balık Ürünleri A.Ş." ismiyle özelleştirildi(Aysu, 2002, s. 103).
- 1994 yılında Tekel 81 il bazında kurduğu satış organizasyonu "toptan satıcılık" sistemine çevirdi ve bölgesel ihaleler ile alkollü içki dağıtımı için firmalar belirlendi; illerde kurulu depolardan özel firmalar eliyle dağıtıma başlandı (Aysu, 2002, s.196).

- 11.05.1994 tarihinde 3987 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesi İle Özelleştirme Sonucunda Doğabilecek İstihdamla İlgili Sorunların Çözümlenmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararnameler Çıkarılması Amacıyla Yetki Verilmesine Dair Kanun Resmi Gazete'de yayınlandı.
- 27.11.1994 tarihinde 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Resmi Gazete'de yayınlandı.
- Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun 23.04.1995 tarih ve 95/36 Sayılı kararı ile Et ve Balık Kurumu'na ait 11 kombina ve 1 iştirak payı Ağustos 1995'de satıldı (Aysu, 2002, s. 103).
- 1997'de YEMSAN özelleştirildi (Aysu, 2002, s. 96).
- 1997 tarihli "Sulama Yönetimi ve Yatırımlarda Katılımcı Özelleştirme Projesi", Devlet Su İşletmeleri (DSİ) ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce uygulamaya sokuldu (Aysu, 2002).
- 15.12.1997'de Yüksek Planlama Kurulu TEKEL'in ortaklık kurabileceğine ilişkin görüşünü açıkladı. 25.12.1997 tarihinde Bakanlar Kurulunun "Tekel kendisine ait sigara markalarını, fabrikalarını ve diğer varlıklarını tahsis etmek suretiyle ortaklıklar tesis edebilir" kararı Resmi Gazete'de yayınlandı (Aysu, 2002, .s. 189).
- 18.08.1998 tarih ve 98/58 Sayılı karar ile TÜGSAŞ-İGSAŞ (Türkiye Gübre Sanayi Anonim Şirketi) Özelleştirme Yüksek Kurulu tarafından özelleştirme kapsamına alındı.
- Aralık 1998 tarihinde 7 giyim tesisi ve 34 gayrimenkulü özelleştirilen KÖYTEKS Yatırım Holding A.Ş., Sümer Holding A.Ş. bünyesinde birleştirilerek tasfiye edildi.

8.3.3 Mekânsal Planlama ve Mülkiyete İlişkin Düzenlemeler

- 17.04.1990 tarihinde 3621 sayılı Kıyı Kanunu Resmi Gazete'de yayımlandı
- 25.05.1990 tarihinde 3646 sayılı Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü Adına Tescil Edilecek Taşınmaz Mallar Hakkında Kanun Resmi Gazete'de yayımlandı
- 01.08.1994 tarihinde 220150 sayılı Arsa Ofisi Kanunu Uygumla Yönetmeliği Resmi Gazete'de yayımlandı.
- 1994 yılında 21699 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile belediye ve mücavir alan sınırları içinde yer alan kamu mülkiyetindeki arazilerin planlanması yetkileri, yerel yönetimlerden alınarak Arsa Ofisi'ne verildi (Keskinok, 2006, s. 107).
- 19.02.1995 tarihinde 4070 sayılı Hazineye Ait Tarım Arazilerinin Satışı Hakkında Kanun Resmi Gazete'de yayımlandı
- 26.07.1995 tarihinde 4122 sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanunu Resmi Gazete'de yayımlandı.
- 28.02.1998 tarihinde 4342 sayılı Mera Kanunu Resmi Gazete'de yayımlandı
- 30.07.1998 tarihinde Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Satın Alma –Satma, Yapma-Yaptırma, Kiralama ve Kiraya Verme İşlerine Ait Yönetmelik 23418 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- 31.07.1998 tarihinde Mera Yönetmeliği 23419 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.

- Mera Yönetmeliği'nin Sekizinci Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik yayımlandı.
- "26.08.1998 tarih ve 23445 Sayılı Resmi Gazete'de Tarım Alanlarının Tarım Dışı Gaye İle Kullanılmasına Dair Yönetmeliğin bazı maddeleri değiştirilerek yeniden yayımlandı.

8.3.4 Genel Destekleme Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- Yıllara göre tarımsal ürünlerde desteklenen ürün sayısı; 1980; 22, 1981; 17, 1982; 19,1983; 17,1984; 15,1985; 13,1986; 14,1987;14,1988; 10,1989; 11,1990; 9,1991; 24,1992;26, 1994; 9 idi.
- 15.08.1989 tarihinden itibaren 1985–1989 arasında Geliştirme ve Destekleme Fonu'ndan yapılmakta olan yem sübvansiyonu ödemeleri yürürlükten kaldırıldı (Dursun, 1995, s. 103).
- 1990 tarihli Yüksek Planlama Kurulunun Kararı ile Et Balık Kurumu (EBK) Kombinaları ve özel sektör kombinalarında ve kanatlı hayvan mezbahalarında kestirilen hayvanlardan elde edilen beyaz ve kırmızı et için teşvik primi uygulamasına başlandı (Yorgun, 2006, s. 6).
- 1993 yılında, TMO'nun depolarında çiftçilerin ürünlerini belli bir ücret karşılığında tutabilme imkânı getirildi (Yükseler, 1999, s. 4).
- 14 Eylül 1994 tarihinde uygulamaya giren 94/5999 Sayılı kararla birlikte sübvansiyonların ödeme şekli değiştirilerek doğrudan çiftçiye ödeme yapılmaya başlandı. Bu kararla ilk defa çiftçi belgesi düzenlendi (Aysu, 2002, s. 222).
- Destekleme oranı 14 Eylül 1994'de yürürlüğe giren kararla çiftçiye satışı yapılan gübre bedelinin yüzde 20'si iken bu oran aynı yıl 15 Ekim'de % 30 oldu. Daha sonra 26 Ekim 1995 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararıyla destekleme oranı % 50'ye yükseltildi (Aysu, 2002, s. 222).
- 1993 yılında kütlü pamukla bazı tarımsal ürünlere fark ödemesi (prim) yapılmasına ilişkin uygulamaya başlandı (Yorgun, 2006, s. 8).
- 30.1.1994 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulunun 94/2 Sayılı kararı ile 3.9.1993 tarihinden geçerli olmak üzere verimi, kalitesi ve ekonomik değeri yüksek, iç ve dış pazar taleplerine uygun, sertifikalı veya virüsten ari sertifikalı meyve ve asma fidanları ile bunların anaçlarının üretimini teşvik esasları tespit edildi (Par, 1997, s. 65).
- 5 Nisan 1994 kararları sonrası TSKB'lere destekleme alımı görevi verilmedi, alımlar sadece tarımsal KİT'ler tarafından yapılmaya başlandı (Par, 1997, s. 79). "1995 yılından itibaren birliklere destekleme alımı görevi verilmemekle birlikte, finansman darboğazı olan birliklere ürün alımlarının finansmanı için görev zararı yaratmayacak şekilde yeni bir imkân getirilmiştir. Birliklere T.C.Ziraat Bankası kanalıyla, üreticiden alacakları ürün bedellerinin karşılanmasında kullanılmak üzere Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonundan % 50 basit faizli kredi kullandırılması uygulaması başlatılmıştır. Bu amaçla aktarılan kaynak doğrudan üreticiye ödenmektedir" (Par, 1997, s. 109).
- 1995 yılında gübre sübvansiyonu yükseltildi.
- Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulunun 95/10 Sayılı kararı ile, sertifikalı hibrit ayçiçeği, çeltik, soya ve çeşitli yem bitkileri tohumluklarının kullanımını teşvik esasları tespit edildi (Par, 1997).

- 25.12.1997 tarihinde alınan kararla kültür balıkçılığı ve kümes hayvanları çiftliklerinde kullanılan elektrikte indirimli tarife uygulandı.
- 97/10244 Sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile her bir gübre için değişik destekleme oranları uygulanmaya başlandı.
- 1997 yılında tütün kotası kaldırıldı.
- 1998 yılı ürünü kütlü pamuk, zeytinyağı ve yaş ipek kozasında prim ödemesi uygulandı (Yorgun, 2006, s. 8).

8.3.5 Fiyat Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- "1993 yılında, 93/4725 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile hedef ve müdahale fiyatı arasındaki farkın üreticilere doğrudan prim olarak ödenmesine imkân tanınmıştır" (Yükseler, 1999, s. 1).
- 1994 yılında çay alım fiyatları üretim girdilerinin neredeyse 6'da biri oranında belirlendi (Aysu, 2002, s. 128).
- 1994 yılında tütün alım fiyatları üretim girdilerinin neredeyse 4'de biri oranında belirlendi. (Aysu, 2002, s. 193).
- Fındık, ayçiçeği, pamuk gibi Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin (TSKB) alanında kalan ürünler için alım fiyatlarını kendileri açıklayarak kendi mali sorumluluklarında alım yapmaları esasına geçildi. 1994 yılında fındık, ayçiçeği, pamuk ve diğer bazı ürünler için fiyatlar Birlikler tarafından açıklandı (Dursun, 1995, s. 72).
- "Destekleme alımları için gerekli finansman ihtiyacının belli aylarda yoğunlaşmasını önlemek ve bölgeler arasındaki verimlilik farklarını dikkate almak amacıyla, hububatta kademeli fiyat uygulamasına geçilmiştir. Tüccarların piyasaya girişini teşvik etmek ve TMO'nun stok seviyesini makul bir seviyede tutmak için buğday alım fiyatları ve satış fiyatları birlikte açıklanmaya başlanmıştır. Satış fiyatları alım fiyatlarının yüzde 20–15 üzerinde belirlenmiştir" (Yükseler, 1999, s.1).
- "Ürünlerin borsalarda işlem görmesini ve kamu kesimi yerine özel sektörün piyasaya katılımını sağlamaya yönelik olarak ürün ihtisas borsalarının oluşturulması amaçlanmıştır. (Pamuk için İzmir, buğday için Eskişehir-Polatlı-Konya gibi). Ayrıca ürünlerin borsalarda daha çok işlem görmesini teşvik içinde yüzde 4 olan tarımsal ürün stopajı borsalarda yapılan işlemler için yüzde 2'ye indirilmiştir. Ancak, 1996 yılından itibaren dünya fiyatlarından önemli ölçüde uzaklaşılması nedeniyle, ürün borsalarının geliştirilmesine yönelik girişimler cazibesini kaybetmiştir" (Yükseler, 1999, s.3).

8.3.6 Sosyal Güvenlik Sistemlerine Yönelik Düzenlemeler

- 18.03.1992 tarihinde 3782 Sayılı Küçük Çiftçilerin T.C. Ziraat Bankası'na ve Tarım Kredi Kooperatifleri'ne Olan Bir Kısım Borç Faizlerinin Silinmesine Dair Kanun Resmi Gazete'de yayınlandı

- 29.04.1995 tarihinde 4106 sayılı Çiftçilerin T.C. Ziraat Bankası'na, Tarım Kredi Kooperatiflerine, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü'ne, Türkiye Zirai Donatım Kurumu'na, Toprak Mahsulleri Ofisi'ne, Orman ve Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü'ne Olan Bir Kısım Borç Faizlerinin Silinmesine Dair Kanun Resmi Gazete'de yayınlandı
- "1996–97–98 yıllarında Hazine Müsteşarlığı'nda ve Tarım Bakanlığı'nda DPT, Maliye Bakanlığı, Çiftçi Kuruluşları ve sigorta sektörünün katıldığı bir dizi toplantılar sonunda Türkiye için en uygun sistemin "Tarım Sigortaları Havuzu" olduğu ve Tarım Sigortaları Vakfı'nın havuzun oluşturulması yönündeki çalışmalarının desteklenmesi yönünde kararlar alınmıştır. Bu karar ekinde yer alan risk transfer organizasyonu şemasında Tarım Sigortaları Havuzu bulunmakta, havuzu oluşturan ve yöneten kurum olarak ta, Tarım Sigortaları Vakfı yer almaktadır" (Dinler, 2003, s. 11).
- 16.05.1997 tarihinde 4247 sayılı 17.07.1964 tarihli, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ve 02.09.19711 tarihli, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile 17.10.1983 tarihli, 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Tahakkuk Eden Prim ve Diğer Alacakların Tahsilâtının Hızlandırılması Hakkında Kanun Resmi Gazete'de yayınlandı
- "1998 yılında ilgili kurumların katılımı ile Hazine Müsteşarlığınca yürütülen çalışmalarda üç ayrı kanun taslağı ele alınmış, sonuç olarak ortak görüşler çerçevesinde Hazine Müsteşarlığı tarafından "Tarım Sigortaları Teşviki Hakkında Kanun Taslağı" hazırlanmıştır. Ancak kanun çıkarılamamıştır" (Dinler, 2003, s. 12).
- 08.09.1999 tarihinde 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu (Sosyal Sigortalar Kanunu, Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, Esnaf Ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu İle İş Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanunlara Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesi, İşsizlik Sigortası Kurulması, Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi ve Bu Tasarrufların Değerlendirilmesine Dair Kanunun İki Maddesinin Yürürlükten Kaldırılması İle Genel Kadro Ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun) Resmi Gazete'de yayınlandı.
- "Çiftçi kuruluşları, kendi sigorta şirketlerini kurma yönünde hareket etmiş, 2000 yılında Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği, Güven Sigorta A.Ş.'yi satın alarak tarım sigorta hizmetlerini daha geniş çiftçi kitlelerine yayılması için yeni bir çalışmayı başlatmıştır" (Dinler, 2003, s. 12).

8.3.7 Yatırımlara Yönelik Düzenlemeler

- "19.12.1991 tarihinde 91/ 1394 Sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile tohumculuk sektörüne verilen teşviklerde yeni iyileştirme yapılarak yatırımlar arttırılmaya çalışılmıştır" (Açıkgöz vd., 1997).
- Gıda sektöründeki uluslararası sermayeli firma sayısı 1947–80 arasında altı iken 1996'da 204'e çıktı.

- “28 Mart 1992 tarihli Resmi Gazetedeki kararda özel önem taşıyan konular arasında olan “Tarımsal Sanayi Yatırımları”; entegre hayvancılık, su ürünleri yetiştirme ve işleme, entegre sebze, meyve işleme, entegre orman ürünlerini; "Tarım Yatırımları" ise tohumculuk ve seracılık yatırımlarını kapsamaktadır (9,s. 19). Kararnamede her ne kadar özel yatırım konulan arasında Tarımsal Sanayi ve Tarım Yatırımları yer almakta ise de tarım sektöründe öteki sektörlerden farklı olarak uygulanan herhangi bir teşvik yoktur. Ancak mevcut teşvik tedbirlerinden birçoğu oransal ve tutar olarak tarım sektöründe ayrıcalıklı olarak uygulanmaktadır (Ardıç, 1994).
- 27.06.1995 tarihinde Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname Resmi Gazete’de yayınlandı
- 25.12. 1997 tarihli Bakanlar Kurulunun “Tekel kendisine ait sigara markalarını, fabrikalarını ve diğer varlıklarını tahsis etmek suretiyle ortaklıklar tahsis edebilir” kararı Resmi Gazete’de yayınlandı.

8.3.8 Ürünlere ve Ürünlerin İhracat ve İthalatına Yönelik Düzenlemeler

- 15 Nisan 1989 tarihinde ihracatta finansal teşvikler kaldırıldı. İhracatta vergi iadesi uygulamasına son verildi. Teşviklerin üretim sürecine kaydırılmasının hedeflendiği açıklandı.
- 24 Mayıs 1989 tarihinde birçok ithal malında gümrük vergisi ve fon oranları düşürüldü. Böylece ithali serbest malların artışı ile bir liberalizasyon başlatıldı.
- 24 Mayıs 1989 tarihinde altın ve diğer değerli madenlerin ithalatı ve ihracatı serbest bırakıldı.
- 1989–1992 döneminde; yabancı sigaraların yabancı ortaklı özel sektörce tarafından da üretilmesine olanak sağlandı. Bunlara yılda 2 bin tonluk üretimi aşmaları halinde fiyat, satış, dağıtım ve ithalat serbestîsi getirildi.
- “1989 yılına kadar, sadece TŞFAŞ tarafından şeker ithalatına izin verilmiştir. Kuraklık nedeniyle 1989 Mart ayında şeker pancarı üretimi düşüp şeker stokları azalınca, hükümet, ilk defa, başka bir KİT'e (TMO), bir ay sonra da, izne bağlı olarak, özel şirketlere şeker ithal etme hakkı tanımıştır. O tarihlerde, şeker ithalatı gümrük vergisinden muaf tutulmuş ve sadece 3 $/ton TKF kesintisi uygulanmıştır; aynı yılın Eylül ayında bu prim sıfıra indirilmiştir. En yüksek miktarlı şeker ithalatı 1990 yılında, 650 bin ton olarak gerçekleşmiştir” (Kıymaz, 2003, s. 13)**.**
- Fındık Üretiminin Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesine Dair Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik 06.07.1989 tarih ve 89/14313 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe girdi.
- 1990 yılı başında birçok ürüne ilişkin ithalat kısıtlamaları kaldırıldı, ancak stratejik ürünlere yönelik özel kurallar yürürlükte kalmaya devam etti (Akman, 2006, s. 69).
- 21.10.1990 tarihinde 20672 sayılı Kenevir Ekimi ve Kontrolü Hakkında Yönetmelik çıkarıldı.
- 3 Mayıs 1991 tarihinde Resmi Gazetede Bakanlar Kurulu’nun “Sigara imalatı, ithali ve dağıtımı üzerindeki devlet tekelinin kaldırılması” kararı yayınlandı.
- “8.3.1991 ve 5.5.1991 tarihlerinde tohumluk ithalinde uygulanan Zirai Karantina uygulamaları ve 14.12.1992 ve 31.12.1992 tarihlerinde tohumluk ihraç ve ithalatında kolaylaştırıcı düzenlemeler

gerçekleştirilmiştir. 18.3.1993 tarihinde, tohumluk ithalinde uygulanan gümrük ve konut fonu vergi istisnaları yeniden düzenlenerek bazı teşvikler getirilmiştir" (Açıkgöz vd., 1997).

- 1991–1992 döneminde zeytinyağı devlet destekleme alımları kapsamına dahil edildi (Sezener, 2005, s. 20).
- Fındık üretimine izin verilecek sahalar 07.01.1993 tarih ve 93/3985 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenmiştir.
- 1993 yılında ithalata uygulanan değişken vergiler, gümrük vergisine dönüştürülmüştür. AB ülkelerinden yapılan ithalata uygulanan gümrük vergilerinde düşük oranlı indirimler yapılmıştır (Akman, 2006, s. 69).
- Türkiye tütün üretiminin iç talep ve dış satış olanaklarının çok üzerine çıkması ve stokların birkaç yıllık ihtiyacı karşılayabilecek düzeye ulaşması sonucu "ihtiyaç fazlası tütün üretilmesinin yol açtığı kaynak israfının önlenmesi amacıyla" 26 Kasım 1993 tarih 21770 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu kararı ile kota uygulamasına geçileceği açıklanmıştır. 3 Aralık 1993 tarihli ve 21771 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 19311 Sayılı Bakanlıklar arası Tütün Kurulu Kararı ile de, üretimin 180 bin ton ile sınırlandırılacağı belirtilmiştir. Ancak, aynı kurulun 1994/1 sayılı kararı ile daha önce yayınlanan karar üzerinde gerekli çalışmalar tamamlandıktan sonra yürürlüğe konulacağı belirtilerek, kota uygulaması askıya alınmıştır. Daha sonra, 5 Nisan ekonomik istikrar paketi doğrultusunda, Bakanlıklar arası Tütün Kurulunun 1994/2 Sayılı kararıyla üretim kotası sistemine geçilmiştir.
- "Arz fazlası olan ürünlerde ekim alanlarının daraltılması uygulamasına başlanmıştır. Bu çerçevede, 1993 yılında 93/4988 Sayılı Karar ile 1994 yılında tütün ekim alanlarının daraltılması ve üreticilerin bu uygulamadan doğan gelir kaybının belirlenen usullere göre telafi edilmesi kararlaştırılmıştır. Kararın uygulanması sonucunda 1994 yılında tütün üretim kotası 330 bin tondan 220 bin ton düzeyine çekilmiştir. Kota uygulamasına 1995 ve 1996 yıllarında da devam edilmiş, 1997 yılında ise kota uygulaması kaldırılmıştır.1994 yılında 187 bin tona kadar gerileyen tütün üretimi 1997 yılında tekrar 286 bin ton düzeyine yükselmiştir" (Yükseler, 1999, s. 2).
- "15.12.1993 tarihli BKK ile çayda budama tazminatı çay bahçesinin 1/5'i oranında budamayı öngören beş yıl süreli proje daha sonra 10 yıla uzatılmıştır" (Yorgun, 2006, s. 6). Ayrıca, 93/5906 Sayılı Karar ile çay bahçelerinin ıslahı ve kaliteli çay üretimi için, 5 yıl süre ile bakım ve yaprak üretim tekniğine uygun olarak her yıl 1/5 oranında budama esası getirilmiştir. 1998 yılında beş yıllık süre 10 yıla çıkartılmıştır" (Yorgun, 2006, s. 6).
- 23.12.1994 tarih ve 94/6519 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile, 93/3985 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile fındık üretimine izin verilen alanların dışında kalan alanlarda yapılacak söküm karşılığı ödenecek tazminat ile ilgili hususlar düzenlenmiştir" (T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, 2004).
- 1994 yılında GATT taahhütleri çerçevesinde bazı süt ürünleri ve mısır gibi bir kısım üründe ithalat korumaları düşürülmüştür (Akman, 2006, s. 69).

- 5 Nisan 1994 kararları sonrası tarımsal KİT'lerin alım yaptığı hububat, şeker pancarı, haşhaş ve tütün dışındaki ürünler Hazine garantili destekleme kapsamı dışına çıkarılmıştır. Fındık, ayçiçeği, pamuk gibi Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin (TSKB) alanında kalan ürünler için Hazine garantili alım yapılmasına dönük eski uygulama terk edilmiş, Birliklerin alım fiyatlarını kendileri açıklayarak kendi mali sorumluluklarında alım yapmaları esasına geçilmiştir.
- 5 Nisan 1994 Kararları sonrası zeytinyağı destekleme kapsamı dışında bırakıldı (Kutkan, 2002).
- Kasım 1994 tarihine kadar zeytinyağı ihracatı sadece ambalajlı olarak yapılmakta iken, bu tarihten sonra rafine dökme ve Ocak 1995 tarihinden itibaren ise natürel dökme (sızma) zeytinyağının ihracatı serbest bırakıldı (Kutkan, 2002).
- 18.12.1994 tarihinde Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Ekolojik Metodlarla Üretilmesine İlişkin Yönetmelik 22145 sayılı Resmi Gazete'de yayınlandı.
- 28.02.1995 tarihinde 4086 Sayılı Zeytincilik Yasası çıkarıldı
- 19.01.1994 tarihinde 21823 sayılı Resmi Gazete'de Çay Bahçesi Ruhsatlarının Yeniden Düzenlenmesinde Uygulanacak Esaslar Hakkında Yönetmelik yayımlandı.
- 10.03.1995 tarihinde 22223 sayılı Resmi Gazete'de Su Ürünleri Yönetmeliği çıkarıldı.
- "1996 yılından itibaren pamuk dış alımında gümrük muafiyeti uygulanması (gümrük vergisinin pamuk için sıfır olması), bu tarihten itibaren Türkiye'nin pamuk dış alımının hızla artmasında etkili olmuştur" (Yemişçi, 2008, s. 8).
- 1996 yılından itibaren 4250 Sayılı kanun ve Gümrük Birliği Anlaşması kuralları uyarınca, "viski ve tabii köpüren şaraplar" ın ithalatı serbest kaldı ve bu konuda ticari faaliyet gösteren firmalar kuruldu (Aysu, 2002, s. 196).
- "1996 yılında, şeker ithalatının yalnız TŞFAŞ tarafından değil, izin dahilinde özel kişi ve kuruluşlarca da yapılması sağlanmıştır. Gümrük Birliği ve DTÖ Tarım Anlaşması kapsamında ithalatta izin uygulamasının 1996 yılında son kez uygulanmasıyla birlikte korumalar yeni sisteme göre ad-valorem bazında yürürlüğe konarak yükseltilmiştir (% 100 ad-valorem)" (Kıymaz, 2003, s. 17).
- 30 Haziran 1996 tarihinde "Sözleşmeli Tarım Ürünleri Yetiştiriciliği İle İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ" yayınlandı. (Özçelik, Güneş ve Artukoğlu, 2005).
- Tütünde kota uygulaması 1997 yılında kaldırıldı (Yorgun, 2006, s. 6).
- 16.11.1997 tarihinde 23172 sayılı Resmi Gazete'de Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği yayımlandı.
- 1998 yılında çıkarılan Şeker Yasası ile şeker pancarı üretiminde ilk kez uygulanan kota uygulaması sonucu pancar üretiminin azaltılmasına gidildi.
- "1998 Yılı Ürünü Zeytinyağı Üreticilerine Destekleme Primi Ödenmesine İlişkin 26.11.1998 Tarihli ve 98/12122 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 15.12.1998 tarihli ve 23554 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı. Karara ilişkin Uygulama Tebliği ise 2 Şubat 1999 tarih ve 23599 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.
- "1998 yılında üretilecek pancar miktarı için kota sistemi getirilmiştir. Bu amaçla "Şeker Pancarı Yetiştirme Sözleşmesi" ne bir madde eklenmiş, mücbir sebepler dışında pancar ekicilerinin teslim

edecekleri pancarın miktarının taahhütlerinden en çok % 50 fazla veya eksik olabilmesi, bu oranların üzerinde ya da noksan miktarda pancar teslim edilmesi halinde kendi pancarlarında oluşan fiyatın % 20'si kadar tazminatın pancar bedelinden düşürülmesi hükmü getirilmiştir. 1998 yılında rekoltenin yüksek olması nedeniyle kampanya döneminde üretilen şekerin fazlalığı stokların da artmasına neden olmuş, buna karşın, 1999 yılında yoğun talep üzerine kotalar artırılmış ve şeker stoklarındaki fazlalık süreklilik arz etmiştir. 1999 yılında tolerans % 25'e indirilmiş, tazminat tutarı ise oluşan ortalama fiyatın % 20'si yerine % 50'si olarak açıklanmıştır. 2000 yılında ise tolerans sınırları % 15'e indirilerek kota miktarı aşağıya çekilmiştir" (Kıymaz, 2003, s.13)**.**

9. 1999–2008 Dönemi (Uluslar arası Finans Kapitalin Egemenliğine Sancılı Geçiş)

9.1 Dönemin Dünya Koşullarından Gelen Belirleyicileri

- "Dünya Ticaret Örgütü, görünürde IMF ve Dünya Bankası'ndan ayrı, bağımsız olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Ancak bu üç kuruluş, Kasım 1999'da kendi aralarında bir "tutarlılık anlaşması" imzaladıklarını, faaliyetlerini birbirleriyle bağlantılı olarak sürdüreceklerini açıklamıştır" (Güler ve Güler, 2006, s. 20).
- "1999'ların ortalarında eski Sovyet Bloku ülkeleri (Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Romanya ve Slovakya), Sovyetler Birliği'nin üyesi olan üç Baltık Ülkesi (Estonya, Litvanya ve Letonya), eski Yugoslavya Cumhuriyeti ülkesi (Slovenya) ve iki Akdeniz ülkesi Malta ve Kıbrıs'ın üyelik başvuruları kabul edilmiştir" (European Commission, 2004'den aktaran, Güney, 2006, s.4).
- "Lizbon'da 2000 Mart'ında tertiplenen toplantıda Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği Ekonomisini modernize etmek ve Amerika Birleşik Devletleri ve sanayileşmiş diğer ekonomik güçlerle dünya pazarlarında rekabet edebilmek için kapsamlı bir strateji benimsemiştir" (European Commission, 2004'den aktaran Güney, 2006, s.4).
- DTÖ, en üst düzey karar organı Bakanlar Konferansı, DTÖ Kuruluş Anlaşması uyarınca 3. Bakanlar Konferansı; 1999 yılında Seattle (ABD)'da, 4. Bakanlar Konferansı; 2001 yılında Doha (Katar)'da, 5. Bakanlar Konferansı; 2003 yılında Cancun (Meksika)'da toplanmıştır. Cenevre Çerçeve Anlaşması; 1 Ağustos 2004 Anlaşma içeriği için; Eylül 2005'de Hong Kong'da toplanıldı. Cenevre Çerçevesi Anlaşmasında alınan kararlardan biri tarım, diğeri ilaç konusundadır. Bu anlaşmanın temel prensipleri; 1. Gümrük vergilerinde indirim 2. Devletin üretim sübvansiyonlarının düşürülmesi 3. Devletin dış satım sübvansiyonlarının düşürülmesi idi.
- "Tarım sektöründe Uruguay Raundu ile başlayan ve pazara giriş olanaklarının arttırılması, ihracat sübvansiyonları ve yurtiçi destek kullanımının süreç içinde azaltılması yönündeki reform programının devamını hükme bağlamaktadır. "İleri Tarım Görüşmeleri" olarak bilinen bu süreç, Anlaşmada belirtildiği üzere, uygulama döneminin bitiminden bir yıl önce, DTÖ Genel Konseyi'nin aldığı karar ile 23–24 Mart 2000 tarihlerinde başlatılmıştır" (Doğan, 2004, s. 137). 30 Temmuz 2004 tarihinde DTÖ Genel Konseyi toplantısında kabul edilmiştir. Kabul edilen metin, uluslar arası ticaretin daha fazla serbestleştirilmesi için temel bir yapıyı oluşturmaktadır. Türkiye "Gelişme Yolundaki Ülkeler" grubunda yer alması nedeniyle, bu serbestleşme

önlemlerini daha az oranda ve daha fazla sürede yapma ayrıcalıklarından yararlanacaktır. Özetle bu anlaşma, "tarımda ihracat için yapılan tüm teşviklerin kaldırılmasını ve az gelişmiş ülkelerin pazarlarını tarım ürünü ithalatı için açmalarını" öngörüyordu" (Özbudun, 2006, s. 104).

- "DTÖ üyesi ülkelerin ticaret bakanları, 9–14 Kasım 2001'de Katar'ın Doha şehrinde DTÖ Dördüncü Bakanlar Konferansında bir araya gelmişlerdir. Doha görüşmelerinde tarım konusu ele alınmış ve neredeyse tüm müzakerelerin 1 Ocak 2005 tarihine kadar tamamlanması öngörülmüştür" (Doğan, 2004, s. 141). "Doha Konferansı'ndan altı ay sonra, ABD "Tarım Yasasını" kabul ederek, liberalleşmeden korumacılığa geri dönüşü hissettirecek bir adım atmıştır. Fransa'da AB'nin OTP' sinde reform yapma önerisine muhalefet ederek Doha görüşmelerinden beklenilen sonuçların uygulanmasına büyük bir darbe vurmuştur" (Doğan, 2004, s. 145).
- "13–14 Şubat 2003 tarihinde Tokyo'da gerçekleştirilen mini Raund'da, tarım reformu konusunda üye ülkeler arasında büyük görüş ayrılıkları olduğu görülmüştür. 31 Martta 2003 tarihinde, tarımda korumanın azaltılmasına dair Doha'da anlaşmaya varılan hususlar tehlikeye girmiştir. Çünkü AB, 2013 yılından önce OTP'de reform yapamayacağını belirtmiştir. 2005 yılında tamamlanması düşünülen tarım ürünleri ticaretindeki liberalleşme takvimi, bu Raund' la bocalama içine girmiştir" (Doğan, 2004, s. 146).
- "AB ülkeleri, Gündem 2000 reformları uygulamasının dönem ortası değerlendirmesinde Haziran 2003 veya Fischler Reformu olarak adlandıran ve OTP' de öncekilere göre çok daha köklü değişiklikleri öngören bir reform paketi üzerinde anlaşmıştır. Son reform paketi, AB'nin tarımsal destekleme sistemini kökten değiştirecek niteliktedir (European Commission, 2004). Yeni OTP ile, üreticilerin pazar isteklerine göre üretim kararlarını vermeleri yönünde bazı düzenlemeler getirilirken, tüketici ve vergi mükellefleri de gözetilmektedir. Yeni OTP' ye göre, gelecekte desteklerin çok büyük bir kısmı üretimden bağımsız olacaktır. Ancak üretimden vazgeçmeleri önlemek için, üye ülkeler sübvansiyonlar ile üretim miktarları arasında sınırlı bir ilişkinin olduğu ve bu sınırların önceden kesin ve net bir şekilde ortaya konulduğu programlar dahilinde tercih yapabileceklerdir" (Karlı vd., 2005).
- "DTÖ Beşinci Bakanlar Konferansı, 10–14 Eylül 2003 tarihlerinde Meksika'nın Cancun kentinde yapılan yoğun müzakereler sonunda Doha Kalkınma gündeminde yer alan müzakere konularının esasında herhangi bir karar alınamamış fakat Cenevre'de teknik müzakerelerin devam etmesi kararıyla sona ermiştir" (Doğan, 2004, s. 146).

9.2 Türkiye'deki Genel Ekonomik Politikalar

9.2.1 Siyasal, Nüfus ve Ekonomik Yapı

- 1999 yılında Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) Üyeliği'ne adaylık süreci başladı.
- IMF-Dünya Bankası Anlaşmasının Hükümleri 1999 yılı sonunda Uluslar arası Para Fonu ile imzalanan Stand by Anlaşması ve bu kapsamda verilen niyet mektupları, uygulanmakta olan tarım politikalarında önemli değişiklikler öngörmektedir. Bunlar, aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir; a) Öncelikle destekleme fiyatlarının "dünya fiyatları" düzeyine çekilmesi, ardından girdi ve çıktıya dayalı destekleme sisteminin tümüyle elemine edilerek Doğrudan Gelir Desteği sistemine

geçilmesi, b) Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri (TSKB), (Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası'nın (TCZB) yeniden yapılandırılması, c) Türkiye Zirai Donanım Kurumu (TZDK), İstanbul Gübre Sanayi A.Ş. (İGSAŞ), Türkiye Gübre Sanayi A.Ş. (TÜGSAŞ), Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. (TŞFAŞ), Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü (ÇAYKUR), TEKEL'in özelleştirilmesi, d) Şeker, tütün ve TSKB alanlarında kurulların oluşturulması.

- 2000 yılında Kemal Derviş'in 'Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı'nın temelini sağlayan ve tarım sektörü dahil bütün sektörlerin elden geçirilmesine neden olan "Ekonomik Reform Programı Kredisi" imzalandı (Aysu, 2002, .s. 132).
- Kasım 2000'de ve bunu takiben, 19 Şubat 2001'de yaşanan krizlerden sonra Dünya Bankasında başkan yardımcısı olan Kemal Derviş, ekonomiden sorumlu bakan olarak atandı. Kemal Derviş 15 Mart 2001'de Acil Önlemler Paketi'ni açıkladı (Bulanık, 2001, s. 163).
- IMF "reformlarının" Dünya Bankası Yapısal Uyum kredileri ile destekleneceği hükmü doğrultusunda, Dünya Bankası ile 2001 yılında "Tarım Reformu Uygulama Projesi (TRUP)" imzalanmıştır. Dünya Bankası ile imzalanan TRUP, dört alt projeden oluşmaktadır; Doğrudan Gelir Desteği (DGD), Çiftçi Geçiş Programı (Alternatif Ürün Projesi), Tarım Satış Kooperatiflerinin Yeniden Yapılandırılması, Proje Destek Hizmetleri Bu başlıklardan DGD, Türkiye'de uygulanan destekleme sisteminin tümüyle değiştirilmesine odaklanmaktadır.
- 2001 yılında AB Komisyonu tarafından Katılım Ortaklığı Belgesinin hazırlandı ve bu belge doğrultusunda Ulusal Program yapıldı.

9.2.2 Dönemin Ana Dinamikleri

- Gıda sektöründe doğrudan sermaye yatırımları hızla arttı.
- Devletin küçültülmesi, dünya ile bütünleşme, serbestleşme, özelleştirme, yerelleştirme, yönetişim, glokalizasyon, regulasyon, küreselleşme, demokratikleşme söylemleri yaygınlaşmaya başladı.
- Özelleştirmeler artmaya ve kamu yatırımları azalmaya başladı.
- Küresel rekabetin ön plana çıkmaya başladı.
- Finans ve inşaat sermayesinin (gayrimenkul sermayesi) ön plana çıktığı sanayisizleşme dönemi yaşanmaya başladı.
- Türkiye'nin dış borcu artmaya devam etti.

9.3 Türkiye'deki Tarım Politikaları

9.3.1 Yapılan Uluslar arası Antlaşmalar ve Verilen Taahhütler

- IMF ile yapılan anlaşma ve düzenlemeler 1999, 2002 ve 2005'teki stand-by anlaşmalarıyla (ve 2000 sonunda, özellikle IMF tarafından kaleme alınan bir "ek niyet mektubu" ile) devam etti. "Böylece, 2000–2001 krizine bir IMF programıyla (ve bu programın belirleyici katkılarıyla) girilir ve krizin yönetimi de tekrar IMF'ye devredilir… Son stand-by'ın üç yıllık olduğu dikkate alınırsa, Türkiye ekonomisinin 1998–2008 yılları boyunca kesintisiz IMF programlarıyla

yönetilmesi böylelikle sağlanmış olmaktadır. IMF'nin gündemde olmadığı yıllar da dahil olmak üzere, dönemin tümü boyunca "yapısal" olarak nitelendirilen ve "reform" nitelendirmesiyle saygınlık kazandırılan düzenlemelerin büyük bölümü ise, Dünya Bankası patentlidir" (Boratav, 2007, s. 172).

- 9 Aralık 1999 tarihinde IMF'ye verilen Niyet Mektubu'nda şu ifadeler yer almaktadır: "Reform programımızın orta vadeli amacı var olan destekleme politikalarını safhalar halinde ortadan kaldırmak ve fakir çiftçileri hedef alan doğrudan gelir desteği sistemi ile değiştirmektir." "Yapısal Reform" başlığı altında; 1) Tarımda desteklerin kaldırılarak piyasa ekonomisi koşullarının geçerli sayılmasıyla kamu kaynakları üzerindeki baskının azaltılması 2) Tarımsal politikaların uluslar arası pazara göre biçimlendirilmesi 3) Yeni sanayi ürünlerine Pazar açılması 4) Tarımsal nüfusun azaltılması 5) Tarımdaki istihdamın azaltılması hedeflenmektedir.
- 10–11 Aralık 1999 tarihlerinde yapılan Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin AB'ye adaylık statüsü kabul edildi. Tarım konusunda özellikle tarım nüfusu, işletme büyüklüğü, örgütlenme, tarımsal desteklemeler, kurumsal organizasyon, teknoloji kullanımı, verimlilik, bitki ve hayvan sağlığı şartları, ürün kalite ve standartları açısından uyum sağlanması gerekliliği ortaya çıktı (Gür, 2004, s. 247).
- 22 Aralık 1999 tarihinde IMF Stand-by Anlaşmasını onayladı.
- Dünya Bankası'na verilen 10 Mart 2000 tarihli Niyet Mektubu (Birinci Gözden Geçirme) ile tarım alanında, hükümet, sübvanse ettiği girdi, kredi ve temel mahsullerdeki fiyat desteklerine dayanan mevcut sistemin, zaman içerisinde doğrudan gelir desteği programı ile değiştirilmesini hedefledi (Aysu, 2002, s. 58).
- "IMF ile yürütülen ekonomik programın finansmanında kullanılmak üzere DB ile 27 Mayıs 2000 tarihinde 7596 milyon Dolar'lık bir "Ekonomik Reform Kredi Anlaşması" (ERL) imzalanmıştır… Ayrıca tarım reformuna ilişkin olarak 2001 yılı içinde DB ile bir kredi anlaşması imzalanmıştır. Son olarak DB ile ortaklaşa "Tarım Reformu Uygulama Projesi" adı altında (TRUP) söz konusu yapısal değişimi hayata geçirmeyi amaçlayan bir proje başlatılmıştır. 12 Temmuz 2001 tarihinde bu proje hayata geçirilmiştir. Proje ayrıca AB'ye giriş taahhütleriyle uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır. TRUP'un dört unsuru vardır. Bunlar; doğrudan gelir desteği ödemeleri, alternatif ürün ödemeleri, TSKB'nin yeniden yapılanması ve destek hizmetlerinin geliştirilmesidir" (Doğan, 2004, s. 197).
- T.C. Resmi Gazetesi'nin 14 Haziran 2000 tarihli 24079. sayısında 'Milletlerarası Anlaşma' başlığı altında detaylandırılan ve IMF ile Türkiye arasında imzalanan Stand-by Anlaşması çerçevesinde Uluslar arası İmar ve Kalkınma Bankası'ndan sağlanan 759.7 milyon ABD Doları tutarındaki kredi anlaşmasının hükümlerinde doğrudan gelir desteği stratejisinin uygulanmasında tatminkar gelişme sağlanması; pilot programının uygulanması; ulusal çiftçi kaydının hazırlanması ve "Doğrudan Gelir Desteği" programının 2001 ürün yılında ulusal düzeyde yaygınlaştırılması için Banka'ca yeterli bulunan bir programın kabul edilmesi, tarım sektöründeki fiyat ve kredi sübvansiyonlarının aşamalı olarak kaldırılmasına yönelik programın uygulanması, gübre desteğinin nominal değeri olarak sabit tutulması, tarımsal kredi sübvansiyonlarının aşamalı olarak

kaldırılmasına yönelik programın uygulanması, banka ile sağlanan mutabakat çerçevesinde 2001 yılı için destekleme fiyatları reformunun uygulanması, tarımsal işletmelerin yeniden yapılandırılması programının tatminkar düzeyinde uygulanması; banka ile sağlanan mutabakat çerçevesinde, tarımsal kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilme işlemlerinin başlatılması; Türkiye Zirai Donanım Kurumları A.Ş.'nin varlıklarının tasfiye edilmesinin ve bütün çalışanlarının ayrılması veya başka görevlere atanmasının tamamlanması ve bütün tarım satış kooperatifleri birliklerinin etkin bir şekilde özerkleştirilmesi taahhüdü verildi (Aysu, 2008, s. 123-124).

- 22 Haziran 2000 Tarihli Niyet Mektubu (İkinci Gözden Geçirme) ile; TEKEL'i destekleme alımlarında devre dışı bırakmak, tütün destekleme fiyat mekanizmasını kaldırmak için gerekli üç yeni kanun çıkarılması taahhüdü verildi. "İlk kanun tütünün satışı için müzayede mekanizmasını getirdi. TEKEL'in destekleme alımı yapan birimi satılmayan tütünü aynı kalitedeki ürüne müzayededе verilen en düşük fiyattan en az % 15 daha düşük bir fiyata satın alacak işleve dönüştürecek bir düzenleme taahhüt edildi. İkinci kanun ile alkollü içki üretimindeki tekeli kaldıracak olan ve böylece özel sektörün piyasaya girmesini sağlayacak düzenlemenin yapılmasının taahhüdü verildi. Üçüncü kanun ile TEKEL'in içki, tuz ve tütün ürünleri üreten tesislerinin özelleştirilmesinin önü açıldı. Ayrıca TEKEL'in ticari varlıklarının satışının 2001 yılında başlaması ve 2002 sonuna kadar tamamlanması öngörülmüştür. Aynı niyet mektubunda şekerpancarı üreticilerini yakından ilgilendiren Türkiye Şeker Fabrikaları (TŞFAŞ) ve çay üreticileri için Çay Kurumu'nun (ÇAY-KUR) Özel İdaresi'ne devredileceği taahhüdü verildi" (Aysu, 2008, s. 149–150).
- IMF'ye 18 Aralık 2000'de verilen ek Niyet Mektubu (Üçüncü ve Dördüncü Gözden Geçirme) ile; tarım politikalarının reformunda, tüm dolaylı destek politikalarından 2002 sonuna kadar kademeli olarak vazgeçilmesi ve doğrudan gelir desteği sisteminin uygulanmasına geçilmesi amaçlandı. Ayrıca; tütün için destekleme alım politikalarını ortadan kaldıran, tütün alımlarında müzayede mekanizmasını oluşturacak Tütün Kanunun Ocak 2001 sonuna kadar çıkarılması amaçlandı.
- 2 Ocak 2001 Tarihli Ek Niyet Mektubu ile "Tütün destekleme alımlarını kademeli olarak kaldıran bir kanunun Şubat 2001 sonuna kadar yürürlüğe konulması" kabul ve taahhüt edildi.
- 30 Ocak 2001 Tarihli Niyet Mektubu (Kasım krizi sonrasında Beşinci Gözden Geçirme ve stand-by'ı güncelleme çabası) ile 05.02.2001 tarihli Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun kararı ile Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TEKEL) özelleştirme kapsam ve programına alındı ve işlemlerinin 3 yıl içerisinde tamamlanması öngörüldü.
- 24 Mart 2001 tarihli "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı"nda, IMF ve DB ile imzalanan anlaşmalarda yer alan tarım reformu kapsamında pazarlama sisteminde aktif rol oynayan tarımsal KİT'lerin özelleştirilmesi, Tekel Kanunu'nun yasallaşması, Tekel'in özelleştirilmesiyle beraber tütün fiyatlarının 2002 yılından sonra Borsa'da oluşması ve alternatif ürün projesinin geliştirilmesi öngörüldü (Gür, 2004, s. 256).
- 4 Nisan 2001'de yapısal düzenlemeler kapsamında IMF/DB tarafından Türkiye'ye dayatılan şeker sektörüne ilişkin düzenleme Şeker Kanunu ile TBMM'de kabul edildi ve 19 Nisan'da

yürürlüğe girdi. Bu kanun ile şeker fabrikalarının özelleştirilmesi, şeker pancarı fiyatında liberalizasyon, ülkede şeker pancarı üretimine, şeker üretimine ve iç pazara verilebilecek şeker miktarına oluşturulacak Kurul'ca belirlenecek kotalar getirilmesi, şeker fabrikalarının özelleştirilmesi, öncelikli hedefler arasında yer almıştır.

- 3 Mayıs 2001 Tarihli Niyet Mektubu (Ankara, 26 Haziran 2001) Sekizinci Gözden Geçirme ile Şeker ve Tütün Yasalarının çıkarılması yeniden taahhüt edildi. (Aysu, 2008, s. 155).
- 20.06.2001 tarihinde (57. Hükümet döneminde) "Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün (TEKEL) Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına ve 4046 Sayılı Kanuna Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı" (Kısaca Tütün Yasası) yasalaştı. Ancak dönemin Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmayarak TBMM'ye geri gönderildi.
- 26 Haziran 2001 tarihli Niyet Mektubu IMF'ye verilmiştir.
- "Tarım sektöründe başlatılan yapısal uyum çalışmalarını desteklemek amacıyla Dünya Bankası ile yapılan görüşmeler neticesinde, 12.07.2001 tarihinde Tarım Reformu Uygulama Projesi İkraz Anlaşması imzalanmıştır. Proje kapsamına, fındık üretiminden vazgeçerek alternatif ürün yetiştirecek üreticilere destek sağlanması uygulamasını da alınmıştır. Bu alandaki çalışmalara paralel olarak yayımlanan 28.03.2001 tarih ve 2001/2218 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 93/3985 ve 94/6519 Sayılı Kararlar yürürlükten kaldırılmış ve sökülen fındık alanına önerilen alternatif ürünü eken veya diken üreticiye, fındıktan elde ettiği ortalama net gelir ile yeni ektiği veya diktiği alternatif ürünün ortalama net gelir farkının iki katı tutarında bedel ödenmesi ve bahsi geçen ödemelerin finansmanının uluslararası finans kuruluşlarından sağlanan doğrudan mali kaynak ve/veya kredi yoluyla sağlanması hususları hüküm altına alınmıştır. Bahsi geçen İkraz Anlaşması ile uyumlu olarak yayımlanan Bakanlar Kurulu'nun 22.11.2001 tarih ve 2001/3267 Sayılı Kararı ile, 2001/2218 Sayılı Karar yürürlükten kaldırılmış ve üçüncü maddesi ile söz konusu Kararın birinci maddesinde belirtilen illerdeki birinci, ikinci ve % 6'dan daha az eğimli üçüncü sınıf tarım arazilerinde tesis edilmiş fındık sahalarında Alternatif Ürün Programı uygulanması hüküm altına alınmıştır" (T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, 2004)
- 31 Temmuz 2001 tarihli Niyet Mektubu ile tarımsal kredilerin yükseltileceği vurgulandı (Aysu, 2008, s. 156).
- 20 Kasım 2001 tarihli IMF'ye verilen Niyet Mektubu'nda Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün il özel idarelerine devri yöntemiyle tasfiye edileceği yer aldı.
- 18 Ocak 2002 Tarihli Niyet Mektubu ile; TEKEL'in özelleştirme planının hazırlanacağı, özelleştirme kapsamındaki tüm büyük şirketlerin satılmasına ilişkin hazırlık çalışmalarının 2002 yılında tamamlanacağı, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'i özelleştirme çalışmalarının süreceği taahhüdü verildi (Aysu, 2008, s. 263).
- 14 Mart 2002 tarihinde "Ulusal Ekonomik Program" bir niyet mektubuyla IMF'ye sunuldu.

- 25 Temmuz 2003 Tarihli Niyet Mektubu ile; TEKEL ve Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş.'nin (TÜPRAŞ) özelleştirilmesine ilişkin ihale duyuruları yapıldığı, TŞFŞ'ye ilişkin kapsamlı bir özelleştirme stratejisinin, Özelleştirme Yüksek Kurulu (ÖYK) tarafından 26 Haziran 2003 tarihinde kabul edildiği bilgisi verildi (Aysu, 2008, sh. 264).
- 1990'ların başlarından sonlarına kadar Dünya Bankası ile yedi kredi anlaşması yapıldı.
- 6 Ekim 2004'de yayımlanan ilerleme raporunda, Türkiye'ye tarım politikalarını yeterince iyi uygulayamadığı eleştirisi yapıldı. Bu raporda, Türkiye'nin daha fazla liberalleştirme yapması önerildi. Türkiye'nin olası üyeliği halinde, AB'nin dış satımının artacağı, Türkiye'nin ise tarımsal dış satımda istediği gelişmeyi yapamayacağı belirtildi (Güler ve Güler, 2006, s. 34).
- 2005 yılında 2008 yılında sona erecek olan yeni bir stand-by süreci başladı.
- Ulusal Tarım Stratejisi (2006–2010), Hayvancılık Stratejisi (2005–2010) ve Kırsal Kalkınma Stratejisi yapıldı. Bunlardan Hayvancılık Stratejisi Kararı 24.02.2005 tarih ve 25737 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- Ulusal Tarım Stratejisi Yüksek Planlama Kurulu'nun 30.10.2004 tarih ve 2004/92 sayılı kararı ile kabul edildi. Strateji Belgesi'ne bağlı olarak, 02.04.2005 tarih ve 25774 Sayılı Resmi Gazete'de 2005/8629 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ilan edildi. Kararın hemen ardından patatese alternatif ürün desteği, DGD, sulama suyu için kullanılan elektrik enerjisi desteği gibi destek uygulamaları yürürlüğe girdi.

9.3.2 Kurumsal Düzenlemeler

- 24.12. 1999 tarihli Yüksek Planlama Kurulu'nun kararı ile TİGEM özel sektöre açıldı.
- Orman Ürünleri A.Ş. (ORÜS) bünyesinde bulunan 21 işletmesi özelleştirildi, kalan 2 işletme Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları A.Ş.'ye (SEKA) devredilerek, kuruluş Mart 2000 tarihinde tasfiye edildi.
- 01.06.2000 gün ve 4572 Sayılı TSKB Hakkındaki Kanun ile sona erdirildi ve bu kuruluşların (Pankobirlik, Fiskobirlik, Çukobirlik, …vb.) tasfiye süreci başlatıldı.
- 16 Haziran 2000 tarih ve 4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında, birliklerin nasıl özelleştirilebileceğine dair çözümler gösteren kanun kabul edildi.
- 25 Aralık 2000 gün 4603 Sayılı Yasa kapsamında; Ziraat Bankası "yeniden yapılandırılma" sürecine girdi ve tarıma yönelik kredi desteği tümüyle kaldırıldı.
- 20.06.2001 tarih ve 4685 Sayılı Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 57. Hükümet tarafından mecliste çıkarıldı. 6 Temmuz 2001'de Cumhurbaşkanı iade etti. Ocak 2002'de yeniden meclisten geçti (Aysu, 2002, s.192).
- 31 Ocak 2002 tarihinde İskenderun Demir ve Çelik A.Ş. (İSDEMİR) imzalanan devir sözleşmesiyle tüm varlıkları ile birlikte Ereğli Demir ve Çelik A.Ş.'ye (ERDEMİR) devredildi ve tüzel kişiliği sona erdi.

- 15 Nisan 2002'de İstanbul Gübre Sanayi A.Ş. (İGSAŞ) Türkiye Gübre Sanayi A.Ş. (TÜGSAŞ) bünyesinde birleştirildi ve özelleştirildi.
- 2002 yılında Toprak Mahsulleri Ofisi'nin (TMO) özelleştirilmesi kararlaştırıldı.
- Çelik Çekme Boru Sanayi ve Ticaret A.Ş.'de (ÇELBOR) bulunan % 100 oranındaki hisselerin tamamı 31 Mayıs 2002 tarihinde ERDEMİR'e devredildi.
- Türkiye Gemi Sanayi A.Ş. Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş. bünyesinde birleştirilerek Mayıs 2002'de tüzel kişiliği sona erdi.
- Deniz İşletmeciliği ve Tankerciliği A.Ş.'de (DİTAŞ) bulunan % 50.98 oranındaki hisselerin tamamı 21 Kasım 2002 tarihinde TÜPRAŞ'a devredildi.
- Turban Turizm A.Ş., Türkiye Zirai Donatım A.Ş., Türk Motor Sanayi A.Ş. (TÜMOSAN) 7 Şubat 2003 tarihinde SÜMER HOLDİNG A.Ş. bünyesinde birleştirilerek tüzel kişilikleri sona erdi.
- 07.05.2004 tarihinde 5146 sayılı Kooperatifler Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Resmi Gazetede kabul edildi.
- 03.06.2004 tarihinde 5184 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kabul edildi.
- 06.07.2004 tarihinde 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu Resmi Gazete'de yayınlandı.
- 10.07.2004 tarihinde yayınlanan 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile köyler mahalle konumuna geldi.
- 05.10.2004 tarihinde 25604 sayılı Resmi Gazete'de Tarım Şurası Yönetmeliği yayımlandı.
- 13.01.2005 tarihinde 5286 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Kaldırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi.
- 16.02.2005 tarihinde 25729 sayılı Resmi Gazete'de Çevre ve Orman Bakanlığı Mahalli Çevre Kurulları Çalışma Usul ve Esasları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 22.02.2005 tarihinde 25735 sayılı Resmi Gazete'de Çevre Bakanlığı Mahalli Çevre Kurulları Çalışma Esas ve Usulleri Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 06.04.2005 tarihinde 5330 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına ve Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında 553 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun kabul edildi.
- Türkiye Selüloz ve Kağıt Fabrikaları A.Ş. (SEKA) ile Türkiye Gübre Sanayi A.Ş. (TÜGSAŞ) 19 Eylül 2005'de SÜMER HOLDİNG A.Ş. bünyesinde birleştirilerek tüzel kişilikleri sona erdi.
- 05.10.2005 tarihinde Et Balık Kurumunun Tarım Bakanlığı İle İlişkilendirilmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı yayımlandı
- 28.12.2005 tarihinde 5441 sayılı Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın 867 ve 170 Sayılı Kanunlara Tabi İşletmeler Dışında Kalan Taşra Kuruluşlarına Döner Sermaye Verilmesi Hakkında Kanunda

Değişiklik Yapılmasına, Ziraat Vekâletine Merbut Bazı Mektep ve Müesseselerin Sureti İdaresi Hakkında Kanunun Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun kabul edildi.

- Doğal Çiçek Soğanlarının 2006 Yılı İhracat Listesi Hakkında Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2005 / 45) yayımlandı.
- Doğal Çiçek Soğanlarının 2006 Yılı İhracat Listesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2005 / 44) yayımlandı.
- 23.03.2006 tarihinde 5478 sayılı Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun kabul edildi.
- 08.11.2006 tarihinde 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu Remi Gazete'de yayımlandı.
- 9. Kalkınma Planında (2007–2013); "TEKEL'e ait sigara fabrikaları ile ÇAYKUR' ait çay fabrikalarının ve TÜRKŞEKER' e ait şeker fabrikalarının önümüzdeki yıllarda özelleştirileceği" belirtilmektedir.
- 15.03.2007 tarihinde 5603 sayılı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş Görevleri Hakkında Kanun kabul edildi.
- 28.04.2007 tarihinde 26506 sayılı Resmi Gazete'de Köylere Hizmet Götürme Birliği İhale Yönetmeliği yayımlandı.
- 01.05.2007 tarihinde 26509 sayılı Resmi Gazete'de Tarımsal Üretici Birlikleri İle Tarımsal Üretici Merkez Birliklerinin Denetlenmesi Hakkında Yönetmelik yayımlandı.
- 04.05.2007 tarihinde 5648 sayılı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun kabul edildi.
- 11.10.2007 tarihinde 26670 sayılı Resmi Gazete'de Doğal Afet Sigortaları Kurumu Yönetim Kurulu Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 03.04.2008 tarihinde 5752 Sayılı Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz Ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması İle Tütün Ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç Ve Dış Alım Ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda Ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi.
- 26.11.2008 tarihinde 5818 sayılı Zirai Mücadele Ve Zirai Karantina Kanunu İle Tarım Ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş Ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kabul edildi.

9.3.3 Mekansal Planlama ve Mülkiyete İlişkin Düzenlemeler

- 10.03.2001 tarihinde 4631 sayılı Hayvan Islahı Kanunu Resmi Gazete'de yayımlandı
- 24.04.2001 tarihinde 4650 sayılı Kamulaştırma Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi

- 2001 yılında çıkarılan 4706 Sayılı yasayla da "2B arazilerinin" her türlü değerlendirme yetkisi Maliye Bakanlığı'na geçirildi. Bu yasanın "Hazine Adına Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Yerler" başlığı altındaki 3. maddesinin birinci fıkrasında; "6831 Sayılı Orman Kanunu'nun değişik 2. maddesi "B" bendi gereğince Hazine adına orman sınırları dışına çıkarılan yerlerde 2924 Sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmasının Desteklenmesi Hakkında Kanun hükümleri uygulanmaz" yaptırımına yer verildi. Ancak, Anayasa Mahkemesi, bu yaptırımı 2002 yılı başında Anayasa'ya aykırı bularak iptal etti (Çağlar, 2003a, s.99).
- 09.01.2002 tarihinde 4737 Sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu kabul edildi.
- 02.08.2002 tarihinde 24834 sayılı Resmi Gazete'de Endüstri Bölgeleri Yönetmeliği yayımlandı
- 26.01.2003 tarihinde 25005 sayılı Resmi Gazete'de Tarım İşletmelerinin Yeterli Tarımsal Varlığa Sahip Olup Olmadığının Tespitine Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 13.06.2003 tarihinde 25137 sayılı Resmi Gazete'de Tarım Arazilerinin Korunması ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 3 Temmuz 2003 tarihinde 442 Sayılı Köy Kanunu'nun 87. maddesi yürürlükten kaldırılarak köy sınırları içindeki arazilerin yabancılara satışını mümkün kılan yasa değişikliği yapıldı.
- 05.11.2003 tarihinde 4999 sayılı Orman Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kabul edildi.
- 27.05.2004 tarihinde 5178 sayılı Mera Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi.
- 17.06.2004 tarihinde 5192 sayılı Orman Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi.
- 10.07.2004 tarihinde 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu kabul edildi.
- 15.07.2004 tarihinde 25523 sayılı Resmi Gazete'de 6831 sayılı Orman Kanununa Göre Orman Kadastrosu ve Aynı Kanunun 2/B Maddesinin Uygulanması Hakkında Yönetmelik yayımlandı.
- 23.11.2004 tarihinde 25649 sayılı Orman Kanunun 84. Maddesinin Uygulanması Hakkındaki Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 16.12.2004 tarihinde 25672 sayılı Resmi Gazete'de Endüstri Bölgeleri Yönetmeliği yayımlandı.
- 13.01.2005 tarih ve 5286 sayılı 'Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Kaldırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'la kurum hukuki kişiliği ile kaldırılmış taşra teşkilatlarının görev ve yetkileri, İstanbul ve Kocaeli illeri dışında (bu illerin belediye sınırları il sınırı olduğu için) İl Özel İdarelerine, İstanbul ve Kocaeli illerinde ise Büyükşehir Belediyelerine; iskân ile ilgili görev ve yetkileri ise Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na devredilmiştir.
- 22.02.2005 tarihinde 5304 sayılı Kadastro Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Resmi Gazete'de yayımlandı.
- 03.03.2005 tarihinde 5312 sayılı Deniz Çevresinin Petrol ve Diğer Zararlı Maddelerle Kirlenmesinde Acil Durumlarda Müdahale ve Zararların Tazmini Esaslarına Dair Kanun kabul edildi.
- 16.04.2005 tarihinde 25788 sayılı Resmi Gazete'de Çiftçi Kayıt Sistemi Yönetmeliği yayımlandı.

- 17.05.2005 tarihinde 25818 sayılı Resmi Gazete'de Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği yayımlandı.
- 19.07.2005 tarihinde Resmi Gazete'de 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu yayımlandı.
- 15.11.2005 tarihinde 25994 sayılı Resmi Gazete'de Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması Programını Tercih Eden Üreticilerin Desteklenmesine ve Bu Üreticilere Teknik Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 19.11.2005 tarihinde 25998 sayılı Resmi Gazete'de Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Satın Alma-Satma, Yapma-Yaptırma, Kiralama Ve Kiraya Verme İşlerine Ait Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 15.12.2005 tarihinde 26024 sayılı Resmi Gazete'de Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu Uygulama Yönetmeliği yayımlandı.
- 03.01.2006 tarihinde 5443 sayılı Köy Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kabul edildi.
- 28.01.2006 tarihinde 26063 sayılı Resmi Gazete'de 6831 Sayılı Orman Kanununun 31, 32 ve 33 üncü Maddelerinin Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik yayımlandı.
- 21.06.2006 tarihinde 5524 sayılı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun kabul edildi.
- 26.07.2006 tarihinde 26240 sayılı Resmi Gazete'de Çiftçi Kayıt Sistemi Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 23.11.2006 tarihinde 5557 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi.
- 31.01.2007 tarihinde 5578 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi.
- 22.03.2007 tarihinde 26470 sayılı Resmi Gazete'de Orman Sayılan Alanlarda Verilecek İzinler Hakkında Yönetmelik yayımlandı.
- 03.06.2007 tarihinde 5685 sayılı Mera Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi.
- 29.12.2007 tarihinde 26741 sayılı Resmi Gazete'de Tarım Arazilerinin Korunması ve Kullanılmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik yayımlandı.
- 26.03.2008 tarihinde 5751 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu ile Mera Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi.
- 07.05.2008 tarihinde 5761 sayılı Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kabul edildi.
- 31.07.2008 tarihinde 5801 sayılı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kabul edildi.

9.3.4 Genel Destekleme Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- Tarımsal desteklerin GSMH'ye oranı 1995'de % 3 iken 2000'de % 0,7'e indirildi.
- 1998 Yılı Ürünü Zeytinyağı Üreticilerine Destekleme Primi Ödenmesine İlişkin 26.11.1998 Tarihli ve 98/12122 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı" 15.12.1998 tarihli ve 23554 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 2000/14 sayılı Tebliğ Hedef Çiftçilere Pilot Bölgelerde Doğrudan Gelir Desteği Yapılması ve Kayıt Sisteminin Oluşturulmasına İlişkin Uygulama Tebliğ yayımlandı.
- 14 Mart 2000 tarihinde Bakanlar Kurulu'nun DGD Sistemi ile ilgili 2000/267 sayılı kararının Resmi Gazete'de yayınlanması ile Türkiye'deki mevcut tüm tarımsal destek politikalarının yerini tek başına DGD Sisteminin aldı.
- 2000 yılı Mart ayında tarımsal kredi faiz oranlarındaki sübvansiyon kaldırıldı (Yorgun, 2006, s. 8).
- "Hayvancılığın desteklenmesi hakkında 10 Mayıs 2000 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan karar ile, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nca onaylanan yem bitkileri üretim projelerinin % 30'unun, tek yıllık yem bitkilerinde işletme giderlerinin % 20'sinin doğrudan üreticilere ödenmesine, yurt içinde yetiştirilen kültür ırkı damızlık gebe düve satın alanlara hayvan fiyatının % 30'unun geri ödenmesine, suni tohumlama yaptıran üreticilere teşvik primi ödenmesine karar verilmiştir" (Dellal ve Tan, 2001).
- 2000/467 Sayılı "Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında BKK (10.05.2000 tarihli ve 24045 Sayılı Resmi Gazete) yayımlandı.
- 2000/1464 sayılı BKK ile (25.11.2000 tarih ve 24241 Sayılı Resmi Gazete) 2000/467 Sayılı BKK'da yapılan değişiklikle besi hayvanı ve kaba yem için de destekleme kararı alınmış olup, erkek besi hayvanı başına (en az beş en fazla 50 baş için) ve kullanılan kaba yem miktarına bağlı olarak üreticiye Bakanlıkça belirlenen miktarlarda doğrudan destekleme yapılması öngörülmüştür. Ancak bu desteklemeden her hayvancılık işletmesi bir kez yararlanması koşulu ile destekleme 31.12.2000 tarihine kadar devam ettirilmiştir.
- 27.10.2000 tarihli ve 2000/1561 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve 2 Şubat 2001 tarih ve 24306 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Uygulama Tebliği' ile "2000/2001 sezonu ürünü zeytinyağı üreticisine destekleme primi ödenmesi kararlaştırıldı.
- 2000 yılında doğrudan desteklenen ürün sayısı buğday ve şeker olarak ikiye indirildi (Doğan, 2004, s. 185).
- 2001/2218 Sayılı "Fındık Alanlarının Tespitine ve Sökülen Fındık Bahçeleriyle Birlikte Yerine Alternatif Ürün Yetiştireceklerin Desteklenmesine Dair Karar" (24.04.2001 tarih ve 24382 Sayılı Resmi Gazete) çıkartıldı. Kararda belirlenen alanlar dışında kalan fındık bahçelerinin sökületeceği ve söküm masraflarının karşılanacağı belirtilmektedir. 2001/3438 sayılı BKK ile yürürlüğe giren (11.01.2002 tarih ve 24637 Sayılı Resmi Gazete) "Fındık Yerine Alternatif ürün Yetiştirmeyi Tercih Eden Üreticilerin Desteklenmesine Dair Esas ve Usuller Hakkındaki Yönetmelik" ile konuya ilişkin ayrıntılar düzenlenmiş ve destekleme ödemeleri, söküm, girdi, bakım ve hasat ödemeleri şeklinde sınıflandırılmıştır.

- Üretim fazlalığı olan tütünün ekim alanlarının daraltılmasına yönelik olarak 2001/2705 Sayılı BKK (13.07.2001 tarih ve 24461 Sayılı Resmi Gazete) ile tütün üretiminden vazgeçip alternatif ürün yetiştiren üreticilerin desteklenmesi amaçlandı.
- 21 Eylül 2001 gün, 24530 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2001/2960 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile gübre desteklemesine son verildi.
- Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararına ek olarak, 2000/467 sayılı BKK' da Değişiklik Yapılmasına Dair 15.10.2001 tarihli ve 2001/3170 sayılı BKK (14.11.2001 tarih ve 24583 Sayılı Resmi Gazete) ile 14 Kasım 2001 tarihinde çift cidarlı kazana, pastörizatör veya UHT sistemine sahip, süt ürünleri işleyen işletme tesislerine süt satan üreticilere ve benzer işletmelere süt satan soy kütüğüne kayıtlı işletmelere teşvik primi ödenmesi kararı alındı (Yorgun, 2006, s. 6).
- Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) son destekleme alımını 2001 yılında yaptı. 2001 yılında genel olarak destekleme sisteminin değişmesi girdi desteklerinin kaldırılması ve yerine Doğrudan Gelir Desteği uygulamasının konulması sonucu destekleme alımları da kaldırılmıştır. Gübre desteği; 1996 yılında KDV'li gübre fiyatının % 50'si şeklinde uygulanan destek zaman içinde azaltılarak 21 Eylül 2001 tarihinde tamamen kaldırıldı.
- 31 Aralık 2001 gün 24627 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2001/3488 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 1987 yılında başlatılan bitki ve hayvan hastalık ve zararlılarına karşı kullanılan tarımsal ilaçların desteklemesine son verildi. Yine aynı karar ile tohum ve fidan desteğine, tarımda uygulanan indirimli elektrik tarifesine ve süt teşvik primi ödemesine de son verilmiştir.
- "2002 yılında farklı olarak çiftçi tanımlamasında 78 yaş üst sınırı aranmış ve destekleme ödemesi miktarı dekara 13.50 YTL ye çıkarılmıştır. Başka bir değişiklik de DGD ödemesi yapılacak arazi büyüklüğünün 200 dekardan 500 dekara çıkartılmasıdır" (Yorgun, 2006, s. 40).
- 2001/2002 sezonu ürünü zeytinyağı için de Bakanlar Kurulu Karan 6 Kasım 2001 tarih ve 24575 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanmış olup, 15 Mart 2002 tarih ve 24696 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Uygulama Tebliği'ne göre kilogram başına 150.000 TL prim tutarından yararlanmışlardır.
- 2002/41 sayılı Doğrudan Gelir Desteği Ödemesi Yapılmasına ve Bu Amaçla Çiftçi Kayıt Sisteminin Oluşturulmasına İlişkin Tebliğ yayımlandı.
- 2002/2003 sezonu ürünü zeytinyağı üreticisine destekleme primi ödenmesi ile ilgili olarak 2002/4842 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 25 Ekim 2002 tarih ve 24917 sayılı Resmi Gazete'de yayınlandı.
- 2002 yılı ürün için Zeytinyağının Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleriyle Diğer Alıcılara Satışında Üreticilere Destekleme Primi Ödenmesine İlişkin olarak Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği 2003/12 tebliğ numarası ile yayımlandı.
- Tiftik Üreticilerinin Desteklenmesine ve Doğrudan Destek Ödemeleri İçin Gerekli Finansmanın Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan Karşılanmasına İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği (Tebliğ No: 2003/1) yayımlandı.

- Tarımsal Üretimle İlişkili Olarak, Doğrudan Gelir Desteği Ödemesi Yapılmasına ve Bu Amaçla Çiftçi Kayıt Sisteminin Oluşturulmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2003/13) yayımlandı.
- 2003 Yılı Şeker Pancarı Üretimi Kotalarının Daraltılmasıyla Oluşacak Alanlarda Alternatif Ürün Olarak Mısır, Ayçiçeği, Soya Fasulyesi ve Yem Bitkisi Ekimi Yapan Üreticilere Bir Defaya Mahsus Olmak Üzere Yapılacak Telafi Edici Ödemeye Dair 28/04/2003 Tarihli ve 2003/5512 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği (Tebliğ No: 2003/14) yayımlandı.
- 2000/467 sayılı BKK'nın 2003/16 Sayılı Uygulama Esasları Tebliği ile Su Ürünleri Yetiştiricilik Belgesine sahip olan alabalık, çipura ve levrek yetiştiricilerine destekleme ödemesi yapılmaktadır.
- 2003/5514 Sayılı BKK (02.05.2003 tarih 25096 Sayılı RG) esas alınarak hazırlanan "Tarımsal Faaliyette Kullanılan Mazot İçin Çiftçilere Destekleme Ödemesi Yapılmasına İlişkin BKK Uygulama Tebliği" (Tebliğ No: 2003/17) yayımlandı.
- 2003/15 Sayılı Tebliğde (14.05.2003 tarih ve 25108 Sayılı Resmi Gazete) de üretim alanının daraltılması ve dolayısıyla ödeme yapılacak illerin Adıyaman, Bingöl, Batman, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Malatya, Mardin, Muş, Siirt ve Van olarak sınırlandırılması kararı yayımlandı.
- 2000/467 Sayılı Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararının Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No :2003/16) yayımlandı.
- Tarımsal Faaliyette Kullanılan Mazot İçin Çiftçilere Destekleme Ödemesi Yapılmasına İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği (Tebliğ No: 2003/17) yayımlandı.
- 2000/467 Sayılı Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararının Uygulama Esasları Tebliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2003/27) yayımlandı.
- 06.06.2003 tarihinde 4876 sayılı T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatifleri Tarafından Üreticilere Kullandırılan ve Sorunlu Hale Gelen Tarımsal Kredilerin Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun kabul edildi.
- Türkiye'de tarımsal destekleme politikalarını tek elden yürütmek üzere, AB'deki Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (FEOGA) benzeri bir "Ulusal Fon" oluşturuldu. Bu fonun akreditasyonu, 8 Ekim 2003'te bitti (Güler ve Güler, 2006, s. 38).
- 26.02.2004 tarihinde Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Bakanlar Kurulu Karan (BKK) ile tarımda düşük faizli kredi kullandırılması uygulanmasına tekrar başlandı (Yorgun, 2006, s. 10).
- "2003 yılı Tarımsal Faaliyette Kullanılan Mazot İçin Çiftçilere Destekleme Ödemesi Yapılması ile mazot destekleme miktarı, çiftçi kayıt sistemine kayıt yaptırılmış tarım arazisi için dekar basma 3,90 YTL olarak belirlenmiştir. 2004 yılı mazot destekleri ürün gruplarına göre ayarlanmış ve 2005 yılında ödemeleri yapılmıştır" (Yorgun, 2006, s.10).
- 2003/6199 Sayılı Kararnameyle yaş çay üreticilerine 2003 yılı ürünü destekleme primi ödenmesine karar verilmiştir. 2003/5658 Sayılı Kararnameyle tiftik üreticisinin desteklenmesi ve üreticilere yapılacak doğrudan destek ödemesi için gerekli finansmanın Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan (DFİF) karşılanması kararlaştırılmıştır. 2003/5514 sayılı Kararnameyle tarımsal faaliyette kullanılan mazot için çiftçilere destekleme ödemesi yapılmasına karar

verilmiştir. Bu çerçevede çiftçi kayıt sistemine dahil olan çiftçilere 2003 yılında 500 dekara kadar olan araziler için dekar başına 39 milyon TL mazot desteği ödeneceği belirtilmiştir" (Doğan, 2004, s. 200).

- 2003 Yılı Ürünü Zeytinyağının Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleriyle Diğer Alıcılara Satışında Üreticilere Destekleme Primi Ödenmesine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği (Tebliğ No: 2004/18) yayımlandı.
- 2003 Yılı Ürünü Yağlık Ayçiçeği, Soya Fasulyesi ve Kanolanın Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri İle Diğer Alıcılara Satışında Üreticilere Destekleme Primi Ödenmesine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği (Tebliğ No:2004/19) yayımlandı.
- 2003 Yılı Ürünü Kütlü Pamuğun Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri ile Diğer Alıcılara Satışında Üreticilere Destekleme Primi Ödenmesine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği (Tebliğ No: 2004/20) yayımlandı.
- Tarımsal Üretimle İlişkili Olarak, Doğrudan Gelir Desteği Ödemesi Yapılmasına ve Bu Amaçla Çiftçi Kayıt Sisteminin Oluşturulmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2004/22) yayımlandı.
- "2004 yılı içinde ödeme miktarı tarımsal üretim yapılan tarım arazisi için dekar başına 16 YTL ödeme miktarı ve ödemeye konu olacak arazi büyüklüğünde 500 dekar üst sınır korunmuştur" (Yorgun, 2006, s. 12).
- 2004/6840 Sayılı Tarımsal Üretimin Geliştirilmesine Yönelik Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı (BKK) (26.02.2004 tarih ve 25385 Sayılı RG) ile tarımda düşük faizli krediler tekrar uygulanmaya başlanmıştır.
- 2000/467 sayılı BKK'nın 2004/13 Sayılı Uygulama Esasları Tebliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ (01.04.2004 tarih ve 25420 Sayılı Resmi Gazete) ile 2004 yılı için hastalıklardan ari işletmeler de hayvan başına ödenecek tutar 40 milyon TL olarak belirlenmiştir.
- Bakanlıkça üretim izni verilmiş işletmelerden o yıla ait üretim sezonu boyunca ana arı satın alarak kullanan üreticilere ana arı başına doğrudan destekleme ödemesi yapılmaktadır. 2003/16 sayılı uygulama Esasları Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğe (2004/7) (28.02.2004 tarih 25387 Sayılı Resmi Gazete) göre 2004 yılı için ana arı başına 5 milyon TL, desteklemeden yararlanacak arıcının Arı Yetiştiricileri Birliği üyesi olması halinde ise bu destek ana arı başına 10 milyon TL dir.
- 2004/13 sayılı Tebliğ ile "Hastalıktan Ari" sertifikası alan işletmelerden elde edilen beher litre süt için ayrıca % 50 oranında ilave süt teşvik primi ödenmesi karara bağlanmıştır (01.04.2004 tarih ve 25420 Sayılı Resmi Gazete).
- 2004/21 Sayılı Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Bakanlar Kurulu Kararında Değişiklik Yapılmasına Dair Karara ait Uygulama Tebliği yayınlanmıştır.
- 2000/467 Sayılı BKK'nın 2004/13 Sayılı "2003/16 Sayılı Uygulama Esasları Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ" (01.04.2004 tarih ve 25420 Sayılı Resmi Gazete) ile 2004 yılı için su ürünleri desteklemeleri çipura, levrek ve alabalık için 400 bin TL/kg olarak belirlenmiştir" (Abay vd., 2005)

- 2004 yılında buğdayda sertifikalı tohumluk kullanımını özendirmek için 24 Haziran 2004 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Sertifikalı Buğday ve Arpa Sertifikalı Tohumluk Desteği Ödenmesine İlişkin Tebliğ uyarınca 50.000 TL/kg tohumluk desteği uygulanmıştır.
- 2003 Yılı Ürünü için Zeytinyağının Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleriyle diğer alıcılara satışında üreticilere destekleme primi ödenmesine ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği 2004/18 tebliğ numarası ile yayınlanmıştır. Bu Tebliğ, 01.10.2003 tarihli ve 25246 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2003 yılı ürünü zeytinyağı üreticilerine destekleme primi ödenmesine dair 2003/6197 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile bu Karar'da değişiklik yapılmasına ilişkin 12.03.2004 tarih ve 25400 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2004/6945 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı esas alınarak hazırlanmıştır.
- "Desteklemeler kapsamında, tarımsal faaliyette kullanılan mazot için çiftçilere destekleme ödemesi yapılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu karan uygulama tebliği 2003/17 tebliğ numarası ile yayınlanmıştır. Bu Tebliğ, tarımsal üretimin temel girdilerinden biri olan ve üretim maliyetlerini önemli ölçüde etkileyen mazotun, tarımda kullanımları kısmının 2003 yılında desteklenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Bu Tebliğ, 02.05.2003 tarihli ve 25096 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2003/5514 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı esas alınarak hazırlanmıştır (Anonim 2003-b). Tarımsal faaliyette kullanılan mazot destekleme ödemeleri, bu Tebliğ'de belirtilen usul ve esaslara göre 2002 yılında Çiftçi Kayıt Sistemi'ne dahil olup, doğrudan gelir desteği ödemesine hak kazanmış olanlar ile 2003 yılı Çiftçi Kayıt Sistemi'ne dahil olarak Doğrudan Gelir Desteği ödemesine hak kazanacak tarımsal üretimle iştigal eden çiftçilere yapılmaktadır. Mazot destekleme ödemelerinde, 2002 yılı Doğrudan Gelir Desteği ödemelerine ilişkin 2002/41 numaralı Tebliğ ile 2003 yılı Doğrudan Gelir Desteği ödemelerine ilişkin 2003/13 numaralı Tebliğ gereğince yapılır. Tarımsal faaliyette kullanılan mazot destekleme ödeme miktarı, Çiftçi Kayıt Sistemi'ne kayıt yaptırılmış tarım arazisi için dekar basma 3.900.000 TL olarak belirlenmiştir" (Sezener, 2005, s. 23).
- 04.06.2005 tarihinde 25835 sayılı Resmi Gazete'de Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerine Destekleme Ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan Kredi Kullandırılmasına İlişkin Karar'ın Yürürlüğe Konulması Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı yayımlandı.
- 31.08.2005 tarihinde 25922 sayılı Resmi Gazete'de Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması Programını Tercih Eden Üreticilerin Desteklenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı yayımlandı.
- 05.09.2005 tarihli Çiftçilere Kimyevi Gübre Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Karar'ın 07.09.2005 Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmesi ile tekrar gübre desteğine başlanmıştır (Özçelik ve Özer, 2006).
- "7 Eylül 2005 tarih ve 25929 sayılı Resmi Gazete'de "Çiftçilere Kimyevi Gübre Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Karar"ın yayınlanması ile yeniden gübreye destek verilmeye başlanmıştır. 2004 yılında üreticilerin çiftçi kayıt sistemine kayıt yaptırdıkları alanlar için kimyevi gübre desteği yapılması ve kayıt yaptırılan sebze, meyve, süs bitkileri, özel çayır mera,

orman ürünleri alanları için dekar başına 1 YTL, hububat, yem bitkileri, baklagiller ve yumru bitkileri için dekar başına 1,6 YTL, yağlı tohumlu bitkiler, endüstri bitkileri yetiştirilen alanlar için dekar başına 3 YTL kimyevi gübre destekleme ödemesi yapılmaya başlanmıştır. Desteklemeye konu olan tarım arazileri büyüklüğünün, 500 dekarı geçemeyeceği de belirtilmiştir."

- Tiftik Üreticilerinin Desteklenmesine ve Doğrudan Destek Ödemeleri İçin Gerekli Finansmanın Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan Karşılanmasına İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği (Tebliğ No: 2005/2) yayımlandı.
- 2004 Yılı Ürünü Kütlü Pamuk, Yağlık Ayçiçeği, Soya Fasulyesi, Kanola, Dane Mısır ve Zeytinyağı Üreticilerine Destekleme Primi Ödenmesine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği'nde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2005/10) yayımlandı.
- Sertifikalı Tohumluk ve Fidan Desteği ile Patates Siğili Görülen Alanlarda Alternatif Ürün Desteği Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2005/20) yayımlandı.
- 12.10.2005 tarihinde 25964 sayılı Resmi Gazete'de Bitkisel Üretimle İlişkili Olarak, Doğrudan Gelir Desteği Ödemesi Yapılmasına İlişkin 2005/21 Sayılı Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ yayımlandı.
- 2005/9321 sayılı Çiftçilere Kimyevi Gübre Desteklemesi Ödenmesine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı yayımlandı.
- 24.09.2005 tarihinde 25950 sayılı Resmi Gazete'de 2005 Dönemi Haşhaş Kapsülü ve Tohumu Alımı ve Satımı Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı yayımlandı.
- 28.09.2005 tarihinde 25950 sayılı Resmi Gazete'de Tarım Reformu Uygulama Alanı Toprak Normu Esaslarına İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı yayımlandı.
- 2005/9487 sayılı Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı yayımlandı.
- 29.09.2005 tarihinde 25951 sayılı Resmi Gazete'de 2005/9374 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı yayımlandı.
- 2005/9487 sayılı Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı yayımlandı.
- 2005/9829 sayılı ve 29.12.2005 tarihli 26038 sayılı Resmi Gazete'de Kütlü Pamuk,Yağlık Ayçiçeği, Soya Fasulyesi, Kanola, Dane Mısır,Zeytinyağı ve Sofralık Ham Zeytin Üreticilerine Destekleme Primi Ödenmesine Dair Kararda Değişiklik Yapılmasına Bakanlar Kurulu Kararı yayımlandı.
- 2006/9922 sayılı Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı yayımlandı.
- 10.11.2006 tarihinde 26342 sayılı Resmi Gazete'de 2006/11184 sayılı Hububat Üreticilerine Destekleme Primi Ödenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı yayımlandı.

- 2006/10266 sayılı Kütlü Pamuk, Yağlık Ayçiçeği, Soya Fasulyesi, Kanola, Dane Mısır, Aspir, Zeytinyağı ve Sofralık Ham Zeytin Üreticilerine Destekleme Primi Ödenmesine Dair Bakanlar Kurulu yayımlandı.
- 05.04.2007 tarihinde 26484 sayılı Resmi Gazete'de Destekleme Alımı Tütün Stoklarında Bulunan Tütünlere İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu yayımlandı.
- 19.02.2008 tarihinde 26792 sayılı Resmi Gazete'de Tarımsal Üretime Yönelik Düşük Faizli Yatırım Ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No: 2008/10) yayımlandı
- Bitkisel Üretimle İlişkili Olarak, Doğrudan Gelir Desteği Ödemesi Yapılmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2005/21) 30 Nisan 2005 tarihli ve 25801 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı.
- Tarımsal Sulamada Kullanılan Elektrik Enerjisi Desteği Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2005/22) yayımlandı.
- Tütün Üretiminden Vazgeçip Alternatif Ürün Yetiştiren Üreticilerin Desteklenmesine Dair Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2005/25) yayımlandı.
- Çiftçilere Kimyevi Gübre Destekleme Ödemesi Yapılmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2005/42)
- Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında 2005/8503 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararının Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No: 2005/47) yayımlandı.
- 15.4.2005 tarihli ve 25787 sayılı Resmi Gazete'de Sertifikalı Tohumluk ve Fidan Desteği ile Patates Siğili Görülen Alanlarda Alternatif Ürün Desteği Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2005/20) yayımlandı.
- 18.04.2006 tarihinde 5488 sayılı Tarım Kanunu kabul edildi.
- 16.04.2005 tarihinde 25788 sayı Resmi Gazete'de 2005/8670 sayılı Kütlü Pamuk, Yağlık Ayçiçeği, Soya Fasulyesi, Kanola, Dane Mısır, Zeytinyağı ve Sofralık Ham Zeytin Üreticilerine Destekleme Primi Ödenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı yayımlandı.
- 12.02.2006 tarihinde 2005 Yılı Ürünü Kütlü Pamuk, Yağlık Ayçiçeği, Soya Fasulyesi, Kanola, Dane Mısır ve Zeytinyağı Üreticilerine Destekleme Primi Ödenmesine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği (Tebliğ No: 2006/7) yayımlandı.
- 12.02.2006 tarih ve 26078 sayılı RG Tebliğ Tarımsal Üretime Yönelik Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No: 2006/8) yayımlandı.
- Sertifikalı tohumluk ve fidan kullanımını arttırarak hastalık ve zararlılara karşı önlem alınması ve sağlıklı fidanlarla kapama bahçe tesisinin yaygınlaştırılması amacıyla, 10.05.2006 tarihli ve 26164 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Sertifikalı Tohumluk Kullanımı ve Sertifikalı Meyve/Asma Fidanı/Çilek Fidesi ile Kapama Bağ/Bahçe Tesisi Desteklemeleri Hakkında Tebliğ (No: 2006/19) ile en az 10 dekar kapama zeytin bahçe tesisine 250 YTL/da. Sertifikalı fidan desteği verildi.
- 03.05.2006 tarihinde 26183 sayılı Resmi Gazete'de Doğrudan Gelir Desteği Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2006/27) yayımlandı.

- 28.06.2006 tarihinde 26212 sayılı Resmi Gazete'de Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına Tahsisli Arazi ve İşletmelerin Tarımsal Faaliyetlerde Kullanılması Amacıyla Yatırımcılara Tahsisinde ve Değerlendirilmesinde Uygulanacak Esas ve Usullere İlişkin Tebliğin Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin Tebliğ yayımlandı.
- 18.06.2006tarihinde 26202 sayılı Resmi Gazete'de Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2006/30) yayımlandı.
- 18 Temmuz 2008 tarihinde Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2006/42) yayımlandı.
- 22 Kasım 2006 tarihinde 2006 Yılı Ürünü Kütlü Pamuk, Yağlık Ayçiçeği, Soya Fasulyesi, Kanola, Dane Mısır, Aspir ve Zeytinyağı Üreticilerine Destekleme Primi Ödenmesine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği (Tebliğ No: 2006/50) yayımlandı.
- 18 Nisan 2007 tarihinde 26497 sayılı Resmi Gazete'de Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programı Makine Ve Ekipman Alımlarının Desteklenmesi Yönetmeliği yayımlandı.

9.3.5 Fiyat Politikalarına Yönelik Düzenlemeler

- 1999, 2000 ve 2001 yıllarında çay alım fiyatları maliyetlerin çok altında belirlendi (Aysu, 2002, s. 128).
- 1999'da buğday fiyatlarına % 28,6, 2000 yılında % 27,5, artış uygulanırken ve girdi fiyatlarındaki artışlar gübrede; 1999 yılında % 39,2, 2000 yılında % 73,8, mazotta; 1999 yılında % 84,7, 2000 yılında % 94,9 yükseltildi. Tarımsal kredi faizleri yüzde 110-135'lere çıkartıldı (Aysu, 2002).
- "2002 yılına kadar TMO tarafından alınan ürünlerin destekleme alım fiyatları Bakanlar kurulunca belirlenmekte iken, 2002 yılından itibaren ürün fiyatları müdahale fiyat olarak TMO tarafından belirlenmektedir" (Kemaloğlu, 2005).
- 17.11.2003 tarihinde 25292 sayılı Resmi Gazete'de Hammadde ve Şeker Fiyatları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.

9.3.6 Sosyal Güvenlik Sistemlerine Yönelik Düzenlemeler

- "2001 yılında tarım sigortalarının yaygınlaşmasını engelleyen iki yasadan biri olan ve Devlet'in doğal afet sonrası tohumluk yardımını öngören 5254 Sayılı yasa Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nca yürürlükten kaldırılmıştır. 2090 sayılı doğal afetler sonucu Devlet yardımını öngören diğer yasa ise yürürlükte olmasına rağmen, hasar ödemelerine ilişkin fonu iptal edildiği için etkinliği yoktur" (Dinler, 2003, s.12).
- 26.07.2001 tarihinde 24474 sayılı Resmi Gazete'de Tarımsal Amaçlı Kooperatiflere Kullandırılacak Kredilere İlişkin Yönetmelik yayımlandı.
- "Muhtaç Çiftçilere Ödünç Tohumluk Verilmesi Hakkındaki Kanun" çerçevesinde yapılan yardımlar 2001 yılı itibariyle yürürlükten kaldırılmıştır.

- Tabi Afetlerden Zarar Gören Çiftçilere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanun" hükümlerine göre yapılan yardımlara, bu yasanın Fon'la ilgili maddelerinin Ocak 2002 tarihinde yürürlükten kaldırılmasıyla son verildi (Yorgun, 2006, s. 7).
- 23.05.2002 tarihinde 4759 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, Esnaf Ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu İle Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi.
- 27.09.2002 tarihinde 24889 sayılı Resmi Gazete'de Tarımsal Amaçlı Kooperatiflere Kullandırılacak Kredilere İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- "İlk İş Kanunu'nun kabul edildiği 1936 yılından beri İş Kanunlarının kapsamı dışında bırakılan tarım işçilerinin bir bölümü, kamuoyunda iş güvencesi yasası olarak bilinen 4773 Sayılı yasa ile İş Kanunu kapsamına alındı. Ağustos 2002'de kabul edilen yasa, 15 Mart 2003'te yürürlüğe girdi" (Kaykaç, 2004).
- 08.01.2003 tarihinde 4784 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu İle Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Gelir veya Aylık Almakta Olanlara Sosyal Destek Ödemesi Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi.
- 16.04.2003 tarihinde 25081 sayılı Resmi Gazete'de Tarımdan Sayılan İşlerde Çalışan İşçilerin Çalışma Koşullarına İlişkin Yönetmelik yayımlandı.
- 29.07.2003 tarihinde 498 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu kabul edildi.
- 22.01.2004 tarihinde 5073 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, Esnaf Ve Sanatkârlar Ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu İle Tarımda Kendi Adına Ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Gelir Veya Aylık Almakta Olanların Gelir Ve Aylıklarında Artış Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi.
- 28.02.2004 tarihinde 25387 sayılı Resmi Gazete'de Sanayi, Ticaret, Tarım ve Orman İşlerinden Sayılan İşlere İlişkin Yönetmelik yayımlandı.
- 06.04.2004 tarihinde 25425 sayılı Resmi Gazete'de Tarım ve Ormandan Sayılan İşlerde Çalışanların Çalışma Koşullarına İlişkin Yönetmelik yayımlandı.
- 16 Haziran 2004 tarihinde yürürlüğe giren Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği, tarımsal ilaçların kullanılması, hayvansal gübre işleri gibi bazı işlerde kadınların ve 18 yaşını bitirmemiş gençlerin çalıştırılmasını yasakladı (Kaykaç, 2004).
- 16.09.2004 tarihinde 25585 sayılı Resmi Gazete'de Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu Kapsamında Tarımsal Faaliyette Bulunanların Tespit, Tescil ve Takibi Hakkında Yönetmelik yayımlandı.

- Haziran 2005 tarihinde 2090 Sayılı Tarım Sigortaları Yasası, afete uğrayan bir çiftçiye ancak tüm mal varlığının % 40'ını yitirmesi durumunda devletin yardımda bulunmasını öngörmektedir.
- 14.06.2005 tarihinde 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu kabul edildi.
- 18.05.2006 tarihinde 26172 sayılı Resmi Gazete'de Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik yayımlandı.
- 18.05.2006 tarihinde 26172 sayılı Resmi Gazete'de Tarım Sigortaları Uygulama Yönetmeliği yayımlandı.
- 20.05.2006 tarihinde 26173 sayılı Tarımsal Amaçlı Kooperatiflere Kullandırılacak Kredilere İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 22.09.2006 tarihinde 26297 sayılı Resmi Gazete'de Tarım Sigortaları Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 22.09.2006 tarihinde 26297 sayılı Resmi Gazete'de Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 12.12.2006 tarihinde 5561 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu İle Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kabul edildi.
- 05.04.2007 tarihinde 26484 sayılı Resmi Gazete'de Tarımsal Amaçlı Kooperatiflere Kullandırılacak Kredilere İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 27.05.2007 tarihinde 5673 sayılı Köy Kanununda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kabul edildi.
- 16.10.2007 tarihinde 5698 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kabul edildi.
- 24.01.2008 tarihinde 26766 sayılı Resmi Gazete'de Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.

9.3.7 Yatırımlara Yönelik Düzenlemeler

- 09.01.2002 tarihinde 4737 Sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu kabul edildi. Buna göre; 1. madde; Bu kanunun amacı, yatırımları teşvik etmek, yurt dışında çalışan Türk işçilerinin tasarruflarını Türkiye'de yatırıma yönlendirmek ve yabancı sermaye girişinin artırılmasını sağlamak üzere endüstri bölgelerinin kurulması, yönetim ve işletilmesine ilişkin esasları düzenlemektir (Aysu, 2002, s.338).
- 23.08.2005 tarihinde 25915 sayılı Resmi Gazete'de Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programlarının Desteklenmesi Yönetmeliği yayımlandı.
- 08.10.2005 tarihinde 25960 sayılı Resmi Gazete'de Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programlarının Desteklenmesi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 25.04.2006 tarihinde 5488 Sayılı Tarım Kanunu kabul edildi.

- 09.05.2006 tarihinde 26163 sayılı Resmi Gazete'de Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programları Kapsamında Yatırımcılar Tarafından Yapılacak Hibe Başvurularının Desteklenmesi Yönetmeliği yayımlandı.
- 21.06.2007 tarihinde 26559 sayılı Resmi Gazete'de Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programlarının Desteklenmesi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 02.08.2007 26627 sayılı Resmi Gazete'de tarihinde Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programları Kapsamında Yatırımcılar Tarafından Yapılacak Hibe Başvurularının Desteklenmesi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 28.08.2007 tarihinde 26627 sayılı Resmi Gazete'de Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programlarının Desteklenmesi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 22.11.2007 tarihinde 26708 sayılı Resmi Gazete'de Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programı Çerçevesinde Makine Ve Ekipman Alımlarının Desteklenmesi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.

9.3.8 Ürünlere ve Ürünlerin İhracat ve İthalatına Yönelik Düzenlemeler

- "1999 yılma kadar süt ürünleri için uygulanan Gümrük Vergi Oranları, Dünya Ticaret Örgütüne taahhüt edilen tarife oranlarının altında uygulanırken, 1999 yılında gümrük vergi oranlarının Dünya Ticaret Örgütüne taahhüt edilen üst sınırlara çekilerek ithalattaki koruma oranlarımız artırılmıştır. Bu anlaşmalarla, geleneksel peynir çeşitlerimiz (beyaz peynir, kaşar peyniri ve tulum peyniri) dışında kalan, ülkemizde ihmal edilebilir düzeyde üretimi yapılan veya hiç üretilmeyen yabancı peynir çeşitleri için, Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği Anlaşması hükümleri kapsamında, ikili Serbest Ticaret Anlaşması yapmış olduğumuz ülkelere, gümrüksüz veya indirimli tarife kontenjanı açılmıştır. Karşılığında ise, geleneksel peynir çeşitlerimizin ihracatını kolaylaştırıcı tavizler alınmıştır" (Dellal ve Tan, 2001).
- 11.09.200 tarihinde 24167 sayılı Resmi Gazete'de Kırmızı Et ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin Kuruluş, Açılış, Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik yayınlandı.
- 19.04.2001 tarihinde 4634 sayılı Şeker Kanunu Resmi Gazete'de yayınlandı (http://www.tbmm.gov.tr). Şeker Kanunu ile Türkiye'de nişasta kökenli tatlandırıcılar için uygulanan kota % 10 olarak belirlendi ve Bakanlar Kurulu'na bu kotayı % 50 oranında arttırma ve eksiltme yetkisi verildi. Tatlandırıcı kotası daha sonra % 15 olarak uygulandı. Türkiye'nin şekerdeki koruma oranlarında, "Pazara Giriş Taahhüdü" doğrultusunda 2004 yılındaki gümrük vergisi % 135'e indirildi (Güler ve Güler, 2006).
- 20.06.2001 tarih ve 4685 Sayılı Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 57. Hükümet tarafından mecliste çıkarıldı. 6 Temmuz 2001'de Cumhurbaşkanı iade etti.

- 29.06.2001 tarihinde 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun Resmi Gazete'de yayımlandı.
- 4733 sayılı "Tütün Yasası olarak bilinen "Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğünün Yeniden Yapılandırılması ile Tütün ve Tütün Mamullerinin Üretimine, İç ve Dış Alım ve Satımına, 4046 Sayılı Kanunda ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı", 3 Ocak 2002'de TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir.
- "22.11.2001 tarih ve 2001/3438 Sayılı Kararın ekinde yayımlanan Yönetmelik ile de, fındık üretiminin planlanması ve dikim alanlarının belirlenmesi ile fındık yerine alternatif ürün yetiştirmeyi tercih eden üreticilerin desteklenmesine dair hususlar karar bağlanmıştır. Bu Yönetmelik 14.04.2003 tarih ve 2003/5495 Sayılı Kararın ekinde yayımlanan Yönetmelik ile ikraz kullanım koşullarına göre yeniden düzenlenmiştir" (T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, 2004).
- 27.03.2002 tarihinde 24708 sayılı Resmi Gazete'de Tarımda Kullanılan Kimyevi Gübrelere Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 25.04.2002 tarihinde 24736 sayılı Resmi Gazete'de Kimyevi Gübre Denetim Yönetmeliği yayımlandı.
- 11.07.2002 tarihinde 24812 sayılı Resmi Gazete'de Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik yayımlandı.
- 31.12.2002 tarihinde 24980 sayılı Resmi Gazete'de Tütün Mamulleri, Alkol ve Alkollü İçkilerin Toptan ve Perakende Satışı İle Satış Belgelerine İlişkin Yönetmelik yayımlandı.
- 22.04.2003 tarihinde 25087 sayılı Resmi Gazete'de Tarımda Kullanılan Organik, Organomineral, Toprak Düzenleyicileri ve Mikrobiyal Gübrelerin Üretimi, İthalatı, İhracatı, Piyasaya Arzı ve Denetimine Dair Yönetmelik yayımlandı.
- "Alternatif ürün projesi uygulaması 14 Mayıs 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu projenin amacı, ülkemizde üretim fazlalığı olan şekerpancarı, fındık ve tütün gibi ürünlerin üretim alanlarının daraltılarak tarımsal ürün açığı olan yem bitkileri ve yağlı tohum bitkilerinin üretimini artırmaktır" (Akman, 2006, s. 60). "Alternatif ürün projesi kapsamında Artvin, Bartın, Giresun, Düzce, Kastamonu, Kocaeli, Ordu, Rize, Sakarya, Samsun, Sinop, Trabzon ve Zonguldak illerinde fındık üretilen alanlarda uygulanarak bu illerdeki fındık üretiminin azaltılması amaçlanmaktadır. Fındık ocağını söken çiftçilere alternatif olarak ise; tek yıllık bitkilerden ayçiçeği, mısır, açıkta sebze, örtü altı sebze, soya fasulyesi, çok yıllık bitki olarak da; üzümsü meyve, çilek, kivi, yonca, kuşburnu, süs çalıları, sarımsak, aromatik ve tıbbi bitkiler yörenin ekolojik ve iklimsel özelliklerine göre önerilmektedir" (Akman, 2006, s. 61). "14 Mayıs 2003 tarih ve 25108 Sayılı tütün ile ilgili tebliğ, uygulamada görev alan kurum ve kuruluşların belirlenmesi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde; Adıyaman, Bingöl, Batman, Bitlis, Diyarbakır, Hakkâri, Malatya, Mardin, Muş, Siirt ve Van illerinde tütün üretimiyle iştigal

eden ve alternatif ürün yetiştirmeyi tercih eden üreticilerin desteklenmesine dair Karar'ın uygulanmasına ilişkin hususları içerir" (Akman, 2006, s. 61).

- 25.05.2003 tarihinde 25118 sayılı Resmi Gazete'de Arıcılık Yönetmeliği yayımlandı.
- 06.06.2003 tarihinde 25130 sayılı Resmi Gazete'de Alkol ve Alkollü İçkilerin İç ve Dış Ticaretine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik yayımlandı.
- 19.06.2003 tarihinde 25143 sayılı Resmi Gazete'de Fındık Üretiminin Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesi ile Fındık Yerine Alternatif Ürün Yetiştirmeyi Tercih Eden Üreticilerin Desteklenmesine ve Bu Üreticilere Teknik Yardım Sağlanmasına Dair Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik yayımlandı.
- 22.07.2003 tarihinde 4950 sayılı Su Ürünleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kabul edildi.
- 21.08.2003 tarihinde 25206 sayılı Resmi Gazete'de Kırmızı Et ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin Kuruluş, Açılış, Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik yayımlandı.
- 06.11.2003 tarihinde 25281 sayılı Resmi Gazete'de Tütün Mamulleri, Alkol ve Alkollü İçkilerin Toptan ve Perakende Satışı ile Satış Belgelerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 15.01.2004 tarihinde 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun Resmi Gazete'de yayımlandı.
- 18.03.2004 tarihinde 25406 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Tarımda Kullanılan Kimyevi Gübrelere Dair Yönetmelik ile 27.03.2002 tarihinde 24708 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Tarımda Kullanılan Kimyevi Gübrelere Dair Yönetmelik kaldırıldı.
- 23.06.2004 tarihinde 25501 sayılı Resmi Gazete'de Türkiye ile Avrupa Topluluğu Arasında Tarım Ürünleri Ticaretine İlişkin Menşe İspat Belgeleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 29.06.2004 tarihinde 25507 sayılı Resmi Gazete'de Su Ürünleri Yetiştiriciliği Yönetmeliği yayımlandı.
- 14.08.2004 tarihinde 25553 sayılı Resmi Gazete'de "Sebze Fidelerinin Tedarik, Üretim ve Ticaretine Dair Yönetmelik" yayımlandı.
- 24.08.2004 tarihinde 25563 sayılı Resmi Gazete'de Doğal Çiçek Soğanlarının Sökümü, Üretimi ve Ticaretine İlişkin Yönetmelik yayımlandı.
- 08.09.2004 tarihinde 25577 sayılı Resmi Gazete'de İyi Tarım Uygulamalarına İlişkin Yönetmelik yayımlandı.
- 01.12.2004 tarihinde 5262 sayılı Organik Tarım Kanunu kabul edildi.
- 09.12.2004 tarihinde 25665 sayılı Resmi Gazete'de Doğal Çiçek Soğanlarının Sökümü, Üretimi ve Ticaretine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 10.02.2005 tarihinde 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu kabul edildi.

- 25.04.2005 tarihinde 8778 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Tiftik İhracatının Murakabesine Dair Nizamnamenin Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin Tüzük Resmi Gazete'de yayımlandı.
- 25.04.2005 tarihinde 8778 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Palamut İhracatının Murakabesine Dair Nizamnamenin Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin Tüzük Resmi Gazete'de yayımlandı.
- 25.04.2005 tarihinde 8778 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Antepfıstığı İhracatının Denetlenmesine Dair Tüzüğün Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin Tüzük yayımlandı.
- 05.05.2005 tarihinde İyi Tarım Uygulamalarına İlişkin Yönetmelik yayınlandı.
- 10.06.2005 tarihinde 25841 sayılı Resmi Gazete'de Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik yayımlandı.
- 19.08.2005 tarihinde 25911 sayılı Resmi Gazete'de Çay Bahçesi Ruhsatlarının Yeniden Düzenlenmesinde Uygulanacak Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayınlandı.
- 08.10.2005 tarihinde 25960 sayılı Resmi Gazete'de Pamuk Lisanslı Depo Yönetmeliği yayımlandı.
- 08.10.2005 tarihinde 25960 sayılı Resmi Gazete'de Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Yönetmeliği yayımlandı.
- 2005/8705 sayılı Şeker ihracı ve şeker fiyatlarının tespiti ile bünyesinde şeker ihtiva eden ihraca konu mamul üretimi yapan imalatçı-ihracatçılara dünya borsa fiyatları baz alınmak suretiyle şeker satışı yapılması konusunda Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi'nin görevlendirilmesine dair bazı kararnamelerin yürürlükten kaldırılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı yayımlandı.
- 05.04.2007 tarihinde 26484 sayılı Resmi Gazete'de 2007/11854 sayılı Fındık Alımı ve Satımı Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı yayımlandı.
- 28.10.2005 tarihinde 5414 sayılı Gıda ve Tarım İçin Bitki Genetik Kaynakları Uluslar arası Antlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun kabul edildi.
- 15.05.2006 tarihinde 26169 sayılı Resmi Gazete'de İyi Tarım Uygulamalarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 02.08.2006 tarihinde 26247sayılı Resmi Gazete'de Fındık Lisanslı Depo Yönetmeliği yayımlandı.
- 17.10.2006 tarihinde 26322 sayılı Resmi Gazete'de Organik Tarımın Esasları Ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı
- 08.03.2007 tarihinde 26456Resmi Gazete'de Arıcılık Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 05.04.2007 tarihinde 26484 sayılı Resmi Gazete'de Ulusal Fındık Konseyi Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik yayımlandı.
- 05.04.2007 tarihinde 26484 sayılı Resmi Gazete'de Ulusal Turunçgil Konseyi Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik yayımlandı.
- 05.04.2007 tarihinde 26484 sayılı Resmi Gazete'de Ulusal Zeytin ve Zeytinyağı Konseyi Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik yayımlandı.

- 05.04.2007 tarihinde 26484 sayılı Resmi Gazete'de Ulusal Pamuk Konseyi Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik yayımlandı.
- 20.04.2007 tarihinde 26499 sayılı Resmi Gazete'de Kırmızı Et Ve Et Ürünleri Üretim Tesislerinin Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı
- 18.06.2007 tarihinde 26556 sayılı Resmi Gazete'de Su Ürünleri Yetiştiriciliği Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 23.06.2007 tarihinde 26561 sayılı Resmi Gazete'de Tütün Mamulleri İle İlgili Fabrikaların Kurulmasına, Bu Mamullerin Üretimine, İç ve Dış Ticareti ve Denetlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 02.08.2007 tarihinde 26601 sayılı Resmi Gazete'de Tütün Üretimi, Üretici Tütünlerinin Pazarlanması, İç ve Dış Ticareti, Denetimi ve Tütün Eksperliği İle İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 17.01.2008 tarihinde 26759 sayılı Resmi Gazete'de Yemeklik Tane Baklagil ve Yem Bitkileri Tohum Sertifikasyonu ve Pazarlaması Yönetmeliği yayımlandı.
- 17.01.2008 tarihinde 26759 sayılı Resmi Gazete'de Pancar Tohumluğu Sertifikasyonu ve Pazarlaması Yönetmeliği yayımlandı.
- 17.01.2008 tarihinde 26759 sayılı Resmi Gazete'de Patates Tohumluğu Sertifikasyonu ve Pazarlaması Yönetmeliği yayımlandı.
- 17.01.2008 tarihinde 26759 sayılı Resmi Gazete'de Tahıl Tohumu Sertifikasyonu ve Pazarlaması Yönetmeliği yayımlandı.
- 17.01.2008 tarihinde 26759 sayılı Resmi Gazete'de Sebze Fidesi Üretim ve Pazarlaması Yönetmeliği yayımlandı.
- 17.01.2008 tarihinde 26759 sayılı Resmi Gazete'de Yağlı, Lifli, Tıbbi ve Aromatik Bitki Tohumu Sertifikasyonu ve Pazarlaması Yönetmeliği yayımlandı.
- 17.01.2008 tarihinde 26759 sayılı Resmi Gazete'de Meyve/Asma Fidan ve Üretim Materyali Sertifikasyonu ve Pazarlaması Yönetmeliği yayımlandı.
- 18.01.2008 tarihinde 26760 sayılı Resmi Gazete'de Sebze Tohum Sertifikasyonu ve Pazarlaması Yönetmeliği yayımlandı.
- 02.02.2008 tarihinde 26775 sayılı Resmi Gazete'de Bitki Koruma Ürünlerinin Toptan ve Perakende Satılması İle Depolanması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yayımlandı.
- 26.04.2008 tarihinde 26858 sayılı Resmi Gazete'de Sözleşmeli Üretim İle İlgili Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik yayımlandı.